

УПА і запілля на ПЗУЗ

1943-1945

Нові документи

Нова серія, том 14

**National Academy of Sciences of Ukraine
M. S. Hrushevs'kyi Institute of Ukrainian
Archaeography and Source Studies
“Litopys UPA” Publishing House
State Committee for Archives of Ukraine
Central State Archive of Highest Organs
of Government
and Administration of Ukraine
State Archive of Rivne Oblast
State Archive of the
Security Service of Ukraine**

Litopys UPA
New Series, Volume 14

**The UPA and Rear Line
in North-Western Ukrainian Lands
1943-1945**

New documents

Kyiv

2010

Toronto

**Національна академія наук України
Інститут української археографії
та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського НАН України
Видавництво “Літопис УПА”
Державний комітет архівів України
Центральний державний архів вищих органів
влади і управління України
Державний архів Рівненської області
Галузевий державний архів
Служби безпеки України**

Літопис УПА
Нова серія, том 14

**УПА і запілля
на ПЗУЗ
1943-1945**

Нові документи

The volume contains 266 new, earlier unknown documents of the command of the UPA (UPA–North), and of its rear line in 1943–1945 that were active in the North-Western, Central and North-Eastern Volyn' and Southern Polissia. The sources explain little known pages of the Ukrainian liberation movement of the mid 20th century and provide better understanding of the many-sided and complex processes of the modern world history.

У книзі вміщено 266 нових, невідомих раніше документів керівництва, підрозділів УПА (УПА–Північ), армійського запілля за 1943–1945 рр., що діяли на північному заході, центрі, північному сході Волині та Південному Поліссі. Джерела висвітлюють малознані сторінки українського визвольного руху середини ХХ ст. Інформаційний потенціал документів поглиблює розуміння багатогранних і неоднозначних процесів новітньої світової історії.

Редакційна рада:

**П. СОХАНЬ (співголова), П. Й. ПОТІЧНИЙ (співголова),
Г. БОРЯК, Я. ДАШКЕВИЧ, В. ЛОЗИЦЬКИЙ,
Р. ПИРИГ, Ю. ШАПОВАЛ, О. УДОД, В. В'ЯТРОВИЧ**

Editorial board:

*P. SOKHAN (co-chairman), P. J. POTICHNYJ (co-chairman),
H. BORIAK, Ia. DASHKEVYCH, V. LOZYTS'KY,
R. PYRIH, Iu. SHAPOVAL, O. UDOD, V. V'IATROVYCH*

Упорядники:

В. КОВАЛЬЧУК, І. МАРЧУК

Compilers:

V. KOVALCHUK, I, MARCHUK

Редактор В. КОВАЛЬЧУК

Editor V. KOVALCHUK

Оригінал-макет П. Клим

**ISBN 978-1-897431-18-4 (Canada)
ISBN 978-966-2105-18-6 (Ukraine)**

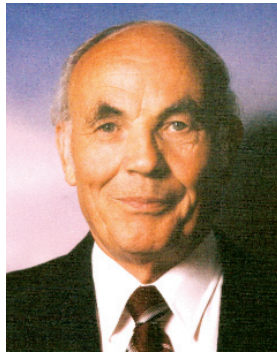
© "Літопис УПА", 2010
© *Litopys UPA*, 2010

Фундатором цього тому є

**Головна Управа та Станиця Торонто
Об'єднання колишніх Вояків УПА США і Канади**

для вшанування

**сл. п. ЮЛІЯНА КОТЛЯРА (“ЛЕВКА”)
4.7.1924 – 17.10.2009**

**колишнього Голови
ОКВ УПА США і Канади
та
Видавництва “Літопис УПА”**

Юліан Котляр народився у селі Дудинці, повіт Сянік на Лемківщині в багатодітній родині Івана і Марії з Шайняків, щирих, відданих українських патріотів, за що сім'ї довелося страждати 15-річним виселенням на Сибір.

У 1944 році він вступив у ряди УПА до відділу к-ра «Ягоди» на Холмщині, опісля служив у відділі к-ра «Дуди», а від 1946 р. в почоті к-ра Тактичного Відтинка УПА «Данилів» Володимира Сорочака, «Беркута»–«Ворона». Його короткий спогад про цей час опубліковано в т. 39 «Літопису УПА».

У січні 1948 р. перейшов рейдом до Західної Німеччини, а в 1950 р. емігрував до США, де одружився з Іванкою Шипською із Брунарів на Лемківщині. З нею виховали чотирьох дочок–Надію, Христину, Петрусю і Лесю. У 2009 році родина нарахувала десятеро внуків та двоє правнуків.

Однією з найближчих до його серця була Організація Оборони Лемківщини і він присвятив їй багато свого часу та уваги на місцевому рівні, але також протягом трьох каденцій як Голова Головної управи. Крім цього він працював у різних громадських організаціях.

Але найбільше уваги він присвячував Об'єднанню колишніх вояків УПА США і Канади, членом якого був від самого початку створення цієї організації на терені Північної Америки, і був кількакратно Головою цієї організації.

Він був також причетним до започаткування видання «Літопису УПА» у 1973. У 2004 році став Заступником голови Видавничого комітету «Літопису УПА», а в 2007 році Головою Видавничого комітету «Літопис УПА» і виконував цю функцію аж до його смерті.

Юліан Котляр похований на цвинтарі Св. Андрія в Бавнд Брук, штат Нью Джерсей на ділянці присвяченій для вояків УПА.

* * *

Julian Kotlar was born in a village Dudyntsi, county of Sianik in Lemkivshchyna, the youngest son of eight children to steadfast Ukrainian patriots Ivan Kotlar and Maria nee Shayniak. For their patriotism the family was arrested and sent to a Siberian labor camp for fifteen years.

On May 20, 1944, he took his oath as a soldier in the Ukrainian Insurgent Army (UPA), the unit of Commander "Iahoda" in the Kholm region. Later, he served under Commander "Duda" and from 1946, he served in the Headquarters of the Tactical Sector, "Danyliv" under Commander "Voron-Berkut", Volodymyr Sorochak. A personal point-of-view memoir chapter has been published in "Litopys UPA", volume 39.

In January 1948 he and his unit arrived in West Germany and in 1950 he emigrated to the USA where he married Ivanka Shypska, who hailed from Brunary in Lemkivshchyna. Together they raised four daughters, Nadia, Christina, Petrusia and Lesia. By 2009, the family has grown to include ten grandchildren and two great grandchildren.

One of the closest to his heart was the Organization for the Defense of Lemkivshchyna to which he devoted much of his time, serving three times as its president. Aside from that, he also dedicated time and effort to various organizations supporting the Ukrainian diaspora communities. However, the most attention and dedication was given to the Former Veterans of the Ukrainian Insurgent Army (Ob'iednannia Kolyshnikh Voiakiv UPA, OKV-UPA) being an original member since its inception in North America and elected president over several terms.

As a member of the organizing committee for publishing "Litopys UPA" in 1973, he remained active in its publishing and promotional efforts. In 2004, he became the vice chair of the "Litopys UPA" publishing house and in 2007 was elected chairman of the publishing house, a position he retained until his death.

Julian Kotlar has been laid to rest in an UPA-designated memorial section at the St. Andrew Ukrainian Orthodox cemetery in South Bound Brook, New Jersey.

Зміст

Вступ	9
Introduction	25
Розділ 1. Документи УПА	41
§ 1. Перші відділи УПА	42
Частина 1. Директивно-розпорядчі документи.....	42
Частина 2. Виконавчі документи.....	47
Частина 3. Процесуально-судовий документ і діловий лист	53
§ 2. Командування УПА (УПА–Північ)	63
§ 3. Підрозділи УПА (УПА–Північ)	80
1. Група “Турів” (Волинська область).....	80
Частина 1. Директивно-розпорядчі документи.....	80
Частина 2. Виконавчі документи.....	104
Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові.....	113
Частина 4. Обліково-статистичні документи: некадрові.....	121
Частина 5. Процесуально-судові документи та некролог.....	130
Частина 6. Ділові листи.....	132
2. Група “Заграва” (Рівненська область, північ та центр).....	138
Частина 1. Директивно-розпорядчі документи.....	138
Частина 2. Виконавчі документи.....	162
Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові.....	277
Частина 4. Обліково-статистичні документи: некадрові.....	292
Частина 5. Процесуально-судові документи.....	295
Частина 6. Ділові листи.....	300
3. Група “Богун” (Рівненська область, південь).....	335
§ 4. УПА. ГО “Завихост” (З’єднання груп № 33, “ім. Хмельницького”) (листопад 1944 – 1945)	337
Частина 1. Директивно-розпорядчі документи.....	337
Частина 2. Виконавчі документи.....	360
Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові.....	365
Частина 4. Процесуально-судові документи.....	386
Частина 5. Ділові листи.....	392
§ 5. УПА. З’єднання груп № 44 (1945)	404
§ 6. Документи, точне походження яких не з’ясоване	411
§ 7. Вхідна документація	421
Summary	423
Розділ 2. Запілля УПА	425
§ 1. Запілля груп УПА (липень 1943 – жовтень 1944)	426

1. ВО “Турів” (Волинська область)	426
<i>Частина 1. Директивно-розпорядчі документи</i>	426
<i>Частина 2. Виконавчі документи</i>	429
<i>Частина 3. Обліково-статистичні документи: некадрові, діловий лист</i>	434
2. ВО “Заграва” (Рівненська область, північ та центр)	450
<i>Частина 1. Виконавчі документи</i>	450
<i>Частина 2. Обліково-статистичні документи</i>	467
3. ВО “Богун” (Рівненська область, південь)	470
§ 2. Запілля з’єднань груп УПА (листопад 1944 – 1945) ..	475
1. Північно-західний край (№ 33, “Хмельницький”, “Москва”, “Ліс”) (західніше р. Горинь)	475
<i>Частина 1. Директивно-розпорядчі документи</i>	475
<i>Частина 2. Ділові листи</i>	479
2. Північно-східний край (№ 44, “Одеса”, “Степ”) (східніше р. Горинь)	484
<i>Частина 1. Нотатки керівництва, виконавчий документ</i>	484
<i>Частина 2. Ділові листи</i>	489
§ 3. Документи, точне походження яких не з’ясоване	491
Summary	494
 Додатки	 495

Вступ

До чергового тому нової серії “Літопису УПА” увійшло 266 документів Української Повстанчої Армії (далі – УПА) та її запілля, які ще не були уведені до наукового обігу. Хронологічні межі джерел – травень 1943 – грудень 1945 рр. Документи репрезентують північно-західну, центральну, північно-східну частину Волині та Південне Полісся, тобто українські та білоруські етнографічні території, які входили до повстанського краю “Північно-західні українські землі” (далі – ПЗУЗ). За тематикою цей збірник органічно доповнює уже видані у новій серії “волинські” томи (№№ 2, 8, 11) і логічно пов’язаний з ними.

Діяльність УПА та запілля на Волині та Поліссі відображена у перших синтетичних наукових монографіях, матеріалах збірників наукових праць, статтях часописів. Так, дослідник А. Кентій висвітлив обставини створення повстанської армії, ґрунтовно описав діяльність УПА–Північ та УПА–Захід, спробував визначити домінуючі вектори повстанської боротьби. Утім, він поверхнево охарактеризував керівництво та структуру повстанських підрозділів УПА–Північ, мережі запілля у 1943–1945 рр. Не зовсім докладно проаналізовані зміни у структурі армії. Увагою А. Кентія практично обійдена роль Служби безпеки (далі – СБ) у здійсненні масових “чисток” організаційного активу. Ці моменти вдалося б висвітлити у разі розширення ученим джерельної бази. Хоча він і оперує дуже масштабним комплексом джерел, але пріоритет надано документам Центрального державного архіву громадських об’єднань (особливо з фондів ЦК КПУ й радянських партизанських з’єднань)¹. Ю. Киричук оповів, як на Волині українські повстанці боролися з радянськими партизанами, розкрив відмінності у організаційній побудові частин армії². Монографії

¹ Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. – Київ: ДЦЗД НАФ України, 2008. – Т. 2. – 416 с.

² Киричук Ю. Історія УПА. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991.

згаданих авторів вигідно відрізняються від праці А. Русначенка. Вона слабо структурована, виглядає як нагромадження фактів з мінімальним аналізом. Утім, А. Русначенко чи не вперше в українській історіографії порівняв український рух опору з “сусідськими” – білоруським, литовським, естонським та ін³. І. Ільюшин, послуговуючись майже виключно польськими документами, висвітлив структуру Волинської округи Армії Крайової (далі – АК), охарактеризував обставини створення 27-ї Піхотної партизанської дивізії АК, детально описав сутички між УПА і АК у січні–березні 1944 р. на Волині⁴. Свою концепцію повстанського заплілля як західноукраїнського, а не “волинсько-поліського” явища вміло обґрунтувала Г. Стародубець⁵.

Деякі сюжети з історії УПА на ПЗУЗ рельєфно відображені у зарубіжній історіографії. Г. Мотика, традиційно як для польського історика загостривши першочергову увагу на складних перипетіях польсько-українських міжетнічних відносин, доречно співставив процеси еволюції УПА на Волині, Галичині й у Закерзонні, а також торкнувся таких дискусійних проблем як джерела фінансового забезпечення армії, відносини її з німцями, ставлення повстанців до єврейського населення⁶. Вивчали повстанські осередки на білоруському Поліссі білоруси І. Валаханович та В. Матоха⁷.

Серед сучасних українських дослідників особливо “модною” є тематика “локальної історії” визвольного руху на Волині. Зокрема, В. Жилюк узагальнила відомості про УПА на Житомирщині⁸. І. Марчук проаналізував структуру групи УПА

³ Русначенко А. Народ збурений: національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. – Київ: Пульсари, 2002. – 401 с.

⁴ Ільюшин І. Протистояння УПА і АК (Армії Крайової) в роки Другої світової війни на тлі діяльності польського підпілля в Західній Україні. – Київ: Поліграфічна дільниця Інституту історії України НАН України, 2001. – С. 117, 162–164, 199–221.

⁵ Стародубець Г. Українське повстанське заплілля (друга пол. 1943 – поч. 1946 років). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 527 с.

⁶ Motyka G. *Ukraińska partyzantka. 1942–1960.* – Warszawa: Instytut studiów politycznych PAN. Oficyna wydawnicza rytm. – 2006. – 719 s.

⁷ Валаханович І. Підпілля ОУН на території Білорусі в 1944–1945 рр. // Військово-історичний альманах. – 2002. – № 1. – С. 58–59; Матох В. Лесные братья. “Живем весело, но банды еще водятся” // БелГазета. – 2006. – 17 апреля. – № 15 // <http://www.belgazeta.by/20060417.15/530264991/> (5.10.2008).

⁸ Жилюк В. Діяльність ОУН та УПА на Житомирщині у 1941–1955 рр. – Рівне, 2008. – С. 131.

“Турів” (Волинська область)⁹. Я. Антонюк видав дуже ґрунтовну статтю про тамтешню СБ¹⁰. Діяльності УПА у південній частині Рівненщини присвячені розвідки Л. Дещинського¹¹ і М. Руцького¹². В. Брухлій проаналізував, як армія діяла на Кореччині¹³.

Помітні зрушення сталися за останні роки в галузі біографістики. Науковець Ігор Марчук видав першу, дуже доступну для сприйняття читачами й добре ілюстровану монографію про головного командира УПА на Волині та Поліссі Дмитра Клячківського (“Клим Савур”)¹⁴. Розширена біографія Клячківського¹⁵, а також короткі довідки про його соратників О. Присяжнюка¹⁶, П. Ковальчука, Б. Козака, В. Коренюка, С. Янишевського¹⁷ опубліковані у монографіях Д. Веденєєва і Г. Биструхіна. Біографії десятків інших “волиняків”-бандерівців описані у біографічному додатку до нещодавно перевиданої праці П. Мірчука¹⁸. Ще чекає на свого дослідника така тема як роль жіноцтва у визвольному русі. Історіографічний образ останнього має надто “чоловіче обличчя”.

Специфікою історіографії визвольного руху є обмежений методологічний інструментарій. Домінують описові методи,

⁹ Марчук І. Боротьба групи УПА “Заграва” проти червоних партизанів (1943–1944) // Визвольний шлях. – 2001. – Кн. 8. – С. 48–53.

¹⁰ Антонюк Я. Структура та організація СБ ОУН в період німецької окупації на території Волинської області // <http://www.ukrnationalism.org.ua> (14.05.2009)

¹¹ Дещинський Л. Перші загопи УПА на теренах Південної Волині // Державність. – 1992. – № 4. – С. 45–46.

¹² Руцький М. Роль НКВС–МДБ у розгромі українського національно-визвольного руху (УПА) на південній Рівненщині та злочини НКВД–МГБ під маркою бандерівців // Велика Волинь: Минуле і сучасне. Матеріали міжнародної науково-краєзнавчої конференції, жовтень 1994 р. – Хмельницький–Ізяслав–Шепетівка: Україна, 1994. – С. 179–180.

¹³ Брухлій В. Участь Української повстанчої армії у визвольних змаганнях на території Кореччини // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. – Рівне, 2006. – С. 76.

¹⁴ Марчук І. Командир УПА–Північ Дмитро Клячківський–“Клим Савур”. – Рівне: Видавець Олег Зень, 2009. – 168 с. Веденєєв Д., Биструхін Г. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. – Київ: “К.І.С.”, 2006. – С. 87–99, 224–225.

¹⁵ Веденєєв Д., Биструхін Г. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. – Київ: “К.І.С.”, 2006. – С. 87–99, 224–225.

¹⁶ Там само. – С. 437–438.

¹⁷ Веденєєв Д., Биструхін Г. Меч і тризуб. – Київ: “Гене́за”, 2006. – С. 363–364, 366, 369.

¹⁸ Дарованець О., Мороз В., Муравський В. Націоналістичний рух 1920–1930-х років (матеріали для біографічного довідника) / Мірчук П., Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. – Київ, 2007.

тоді як кількісні чи порівняльні¹⁹ практично не застосовуються. Дослідники часто зловживають ілюстративним методом, що не дозволяє їм передати всю повноту інформаційного потенціалу документів. Ситуація ускладнюється специфікою первісної джерельної бази з історії УПА та запілля – вона містить чимало лакун, особливо у аналітичному сегменті. Відтак, перспективними видається застосування кількісних методів, зокрема контент-аналізу²⁰ (вивчення тональності документів за певними параметрами, аналіз статистичної інформації за шкалою та інше). Наразі в Україні подібні аналітико-синтетичні студії є швидше винятком²¹, аніж загальнопоширеним явищем.

Деякі документи волинських і поліських структур УПА та запілля за 1943 – 1945 рр. повністю чи частково були видрукувані в спеціальних археографічних збірках, у додатках до монографій або вийшли у вигляді публікацій в наукових журналах.

До тому № 1 “торонтської” серії Літопису УПА увійшла підбірка наказів командування УПА (УПА–Північ), а також шефа політичного штабу групи “Заграва”²².

221 документ за 1943 р. уміщено в томі № 2 “нової” серії Літопису УПА. Упорядники надали перевагу джерелам з Центрального державного архіву вищих органів влади і управління (далі – ЦДАВО). Документи випродукували Головне командування УПА (далі – ГК УПА), підзвітні йому загін “Озеро”, 1-а група УПА, групи “Турів”, “Заграва”, “Богун”, “Тютюнник”, а також окремі підрозділи останніх (всього 11). Більше всього джерел за вересень-грудень 1943 р., немає²³ за січень-березень 1943 р. У збірці домінують розпорядчі документи: тільки наказів у 5 разів

¹⁹ Подібна проблема притаманна сучасній білоруській історіографії Другої світової війни: *Новікаў С.* Ваенная гісторыя Беларусі 1941 – 1945 гг. у кантэксте гістарыяграфічнай кампаратыўістыкі // *Весці Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі.* Серыя гуманітарных навук. – Мінск, 2007. – № 3. – С. 71.

²⁰ *Ганжуров Ю.* Кількісні методи в історичних дослідженнях: досвід і деякі питання методики // *Український історичний журнал.* – 1994. – № 4. – С. 30–40.

²¹ *Патриляк І.* “Евіденційні картки” УПА як статистичне джерело // *Український визвольний рух.* – 2006. – Зб. 6. – Арк. 110–147.

²² *Волинь і Полісся: німецька окупація / Штендера Є. (відп. ред.), Потічний П. (ред.).* – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1989. – 256 с. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 1. – Книга 1).

²³ *Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944. Документи і матеріали / Сохань П., Штендера Є., Потічний П. та ін. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.).* – Київ–Торонто, 1999. – Т. 2. – 223 с. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”).

більше ніж звітів. Виконавчої документації ГК УПА, керівників груп у томі немає²⁴.

З усіх 285-и джерел за 1944–1946 рр., які увійшли до 8-го тому “нової” серії Літопису УПА, повстанської армії стосується більше 2/3 документів, тоді як запілля – 1/3. “Родзинкою” збірки є джерела з фондів Служби безпеки України – Галузевого державного архіву (ф. 13, спр. 372, 376, 398), архівів у Тернопільській (спр. 31997) і Рівненській (спр. № 4245) областях. Назагал домінують виконавчі документи (лише звітів включено 78 одиниць), значно менше розпорядчих джерел (наказів – 55 одиниць). Третє місце – за епістолярієм. Принцип систематизації документів нагадує той, який апробовано у томі № 2. Серед резонансних джерел потрібно виділити наступні: звіт про Гурбинський бій за 24 квітня 1944 р., робочий примірник публікації-звіту “Гурби” з картосхемами “Битва біля Гурбів” і “Бушанський прорив” за травень 1944 р., листи у справі бунтівного повстанського краю “Одеса” (далі – ПСК), писані 1946 р.²⁴.

В. Сергійчук у збірниках під своїм іменем актуалізував низку розпорядчих документів ГК УПА, командування групою “Богун” і з’єднання груп УПА № 33 (далі – ЗГ УПА № 33)²⁵, видав декілька листівок УПА–Північ, а також звітність – “опис боїв УПА” за серпень 1944 – вересень 1945 рр. з трьома додатками, звіти №№ 1–5 командира загону “ім. Колодзінського” групи “Заграва” Д. Калинюка (ім чомусь присвоєна одна назва), звіти “есбіста” В. Коренюка (“Модест”) та сотника “Вовка” зі ПСК за липень, листопад – грудень 1945 року²⁶.

Листівки ГК і штабу загону УПА “Січ” за червень – липень 1943 р. були видрукувані у першій частині четвертого тому корпусного видання “Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття”²⁷. Кілька звітних документів районів та надра-

²⁴ Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946. Документи і матеріали / *Сохань П., Потічний П.* та ін. (ред.), *Вовк О., Кокін С.* (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2006. – Т. 8. – С. 400–401, 430–443, 1149–1164.

²⁵ *Сергійчук В.* Український здвиг: Волинь. 1939–1945. – Київ: Українська видавнича спілка, 2005. – С. 181–183, 225–226, 360–362, 359–360, 496.

²⁶ *Сергійчук В.* Десять буремних літ. – Київ: Дніпро, 1998. – С. 41, 64–65, 373–387, 537–575.

²⁷ Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб / *Богунов С.* та ін. (ред.), *Мотика Г.* та ін. (наук. ред.), *Гронек Б.* та ін. (упоряд.). – Варшава–Київ, 2005. – Т. 4. Поляки і українці між двома тоталітарними системами. 1942 – 1945. – Ч. 1. – С. 500–505, 544–547.

йонів округ “Заграва”, “Богун” за 1944 р. опублікували А. Жив’юк та І. Марчук²⁸.

Д. Веденєєв і Г. Биструхін опублікували копію проекту інструкції про організацію Військово-польової жандармерії (далі – ВПЖ) на Волині (1943 р.), а також некрологи на таких очільників керівних структур ОУН(б) ПЗУЗ як О. Присяжнюк, В. Коренюк, М. Козак²⁹, В. Сергійчук³⁰, А. Кентій і О. Гоґун³¹ проілюстрували витягами з багатьох “волинських” документів ОУН і УПА за 1943 – 1945 рр. свої наукові монографії.

Автентичні документи про УПА і заплілля на ПЗУЗ органічно доповнюють спогади. На їх публікацію завжди радо йшло видавництво “Літопис УПА”. У “торонтський” серії Літопису УПА були видрукувані мемуари М. Омелюсіка (том 1), Р. Волошина, В. Макара, Я. Ясенка, А. Скелі, А. Буревія, Г. Ярославенка, М. Львовича, Л. Потапіва, “Вадима”, “Мрії” (том 2), А. Дольницького, В. Грабенка, В. Новака (“С. Новицький”), В. Николаюк, В. Заграви (том 3), Р. Петренка (том 27), А. Мазурчук, Т. Бак, А. Бобровської (том 32)³². Спогади командира групи “Заграва” І. Литвинчука

²⁸ Реабілітовані історією. Рівненська область / (співголова В. Королук, С. Павлюк, відп. секретар А. Жив’юк та ін.). – Рівне, 2009. – Кн. 2. – С. 162–167, 198–200.

²⁹ Веденєєв Д., Биструхін Г. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. – Київ: “К.І.С.”, 2006. – С. 495–502, 460–463.

³⁰ Сергійчук В. Поляки на Волині у роки Другої світової війни. – Київ, 2003. – С. 186, 203–206, 223–224, 240–241, 258–259, 264–266, 275–277, 281–283, 286–288, 291–298, 304–305, 334–335, 339–343, 346–358, 360–363 (документи УПА), 229–240, 266–267, 283–284, 300–304, 309, 326–332 (документи ОУН(б) і заплілля).

³¹ “Создавать невыносимые условия для врага и всех его пособников...”. Красные партизаны Украины. 1941 – 1944 / Гоґун А., Кентий А. (состав.). – Киев: Украинский издательский союз, 2006. – С. 193–194, 374.

³² Волинь і Полісся: німецька окупація / Штендера Є. (відп. ред.), Потічний П. (співред.). – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1989. – С. 19–40. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 1. – Книга 1); Волинь і Полісся: німецька окупація / Штендера Є. (відп. ред.), Потічний П. (співред.). – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1990. – С. 19–37, 42–45, 85–120. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 2. – Кн. 2); Волинь і Полісся: німецька окупація / Штендера Є. (відп. ред.), Потічний П. (співред.). – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1984. – С. 33–64, 68–92, 163–193, 253–272, 273–277. – (Серія “Літопис УПА”. – Кн. 3) Петренко Р. (“Юрко”, “Омелько”). За Україну, за її волю: Спогади / Петренко Г. (ред.). – Торонто–Львів: Видавництво “Літопис УПА”, 1997. – 277 с. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 27); Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади / Ріпецький М. (ред.), Потічний П. (відп. ред.). – Торонто–Львів, 2001. – С. 102–104, 124–132, 136–139. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 32. – Кн. 2).

вийшли у томі 8 “нової” серії Літопису³³. В серії “Літопис УПА – Бібліотека” з’явилися мемуарні записи Ю. Ступницького – сина знаного начальника штабу УПА, полковника Л. Ступницького³⁴. У інших видавництвах опубліковані праці аналогічного характеру Й. Павлюка (“Венус”), М. Скорупського (“Макс”), Г. Стецюка, С. Мазурця та інших³⁵.

Шляхи, якими документи, відібрані до цього тому, потрапили до архівосховищ України – найрізноманітніші. Очевидно, що комплекс документів загону “ім. Богуна” групи “Турів” захопили радянські партизани П. Вершигори під час рейду волинськими теренами у січні 1944 р. До рук співробітників НКВС у листопаді того саме року потрапили документи бригади “ім. Мазепи” ЗГ УПА № 33. Подія сталася на хуторі Гірник біля с. Кухітська Воля, що на стику Морочанського, Маневецького і Камінь-Каширського районів Волинської області. Кількома документами з польової сумки головного командира УПА на ПЗУЗ Д. Клячківського на початку лютого 1945 р. заволодів загін 20-ї бригади внутрішніх військ НКВС біля с. Оржів Клеванського району Рівненської області. Низку джерел групи “Тютюнник” і ЗГ УПА № 44 вилучили співробітники радянських спецслужб у Ф. Воробця під час операції з його затримання 1946 року.

Інформаційний потенціал документів, які відібрані до цього збірника, дещо коригує загальноприйняті уявлення про чисельність, структуру УПА та запілля на ПЗУЗ у 1943–1945 рр., еволюцію багатьох організаційних осередків, керівників. У залучених до

³³ “Дубовий М.” (Литвинчук І.) Короткий нарис політичної кризи в ОУН на ПЗУЗ, яка витворилася з приходом більшовиків в 1944 – 1946 рр. / Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946. Документи і матеріали / Сохань П., Потічний П. та ін. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2006. – Т. 8. – С. 1195–1260.

³⁴ Ступницький Ю. Спогади про пережите. – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2000. – 128 с. – (Серія “Літопис УПА – Бібліотека”).

³⁵ Павлюк Й. Життя прожити – не поле перейти. – Рівне, 1995. – (Серія книг “Реабілітовані історією”) // <http://www.history.new.edu/Pavliuk.pdf> (15.11.2004); Скорупський М. Туди, де бій за волю: Спогади. – Київ: Видавництво ім. О. Теліги, 1992. – 351 с.; Стецюк Г. Чорні дні Волині або непоставлений пам’ятник. Спогади колишнього зв’язкового обласного проводу ОУН. 1941 – 1944. – Володимир-Волинський, 1992. – 128 с.; Мазурець С. Повстанськими стежками. – Луцьк: Надстир’я, 2002.

збірки документах, вилучених НКВС з польової сумки головного командира УПА Д. Клячківського, нарешті “від першої особи” йдеться про чисельність підрозділів УПА (містяться дані за три різні періоди 1944 р.). Виходить, що на час переходу радянсько-німецького фронту на початку 1944 р. в повстанських осередках на ПЗУЗ налічувалося 6920 чол., навесні – 6960 чол., а восени того саме року стався різкий спад – до 2600 чол. По-новому “зазвучала” історія загонів “ім. Богуна”, “ім. Колодзінського” (“Корсунський”), бригади “ім. Лайдаки” (“Пам’ять Крут”). Під іншим кутом відтепер виглядає й історія повстанської армії у момент проходження через Волинь на Захід радянсько-німецького фронту на рубежі 1943 і 1944 рр. Достойна уваги і тактика, якої дотримувалися підрозділи УПА з 1944 року і надалі. Повстанці, попри досі поширені закиди, були відкриті для співпраці з іншими військово-політичними чинниками, зокрема навіть намагалися порозумітися (на місцевому рівні) з представниками Російської Визвольної Армії (РОА).

Розділ 1 складається з семи параграфів документів УПА. У § 1 містяться документи перших відділів УПА, які діяли у 1943 р. – накази по I-й групі та її 2-му відділі (травень, липень–серпень), лист бунчужного з підрозділу “Шаули” I-ї групи до “провідника” І. Литвинчука, хронологія подій, які сталися у підрозділі “Чорноморця” у березні–червні, документ про бої загону “Січ” упродовж червня–липня. Також актуалізується невідомий протокол допиту члена сотні “Беркута” М. Мартиновського.

До § 2 увійшли невідомий наказ командира УПА–Північ Д. Клячківського про підпорядкування загону І. Климчака командирові “Остріжському” від 27.07.1944 р., а також вельми цікаві нотатки за 1944 р., вилучені з польової сумки Клячківського співробітниками НКВС у лютому 1945 р. Там детально охарактеризовано підрозділи групи “Турів” станом на 1 лютого і 1 серпня 1944 р. (назви, командири, чисельність), а також наводяться підрахунки особового складу 7-и підрозділів групи “Турів”, 9-и – групи “Заграва”, 4-х – групи “Богун”, 2-х – групи “Тютюнник” і підрозділів, підзвітних “Кропиві” у три різні часові проміжки: а) “у час переходу фронту”, б) “до часу великої акції”, в) станом на вересень 1944 р.

У § 3 документи згруповано за військовими групами, які вони репрезентують.

Група “Турів” представлена директивно-розпорядчими, виконавчими, обліково-статистичними, процесуально-судовими

документами, некрологом, діловими листами. Документи за вересень 1943 – січень 1944 рр. складають уявлення про керівництво загону “ім. Богуна”, його курені (спершу “07” і “08”, а згодом “ім. Святослава” (“031”) й “ім. Сагайдачного” (“032”), сотні (наприклад, “ім. Мазепи”), окремих підрозділів кубанських козаків. Представлене діловодство шпиталів загону, зокрема Свиначинського. Також містяться документи (в основному господарські) підрозділу “Погром” загону “Котловина”.

Публікуються директивно-розпорядчі, виконавчі, обліково-статистичні, процесуально-судові документи, ділові листи групи “Заграда”. Особливу увагу привертає підбірка наказів загону “ім. Колодзінського” за вересень–грудень 1943 р. Також містяться документи загонів “ім. Остапа”, “ім. Хмельницького”, “ім. Коновальця”, “ім. Богуна”. Джерела відображають ситуацію, яка склалася під час просування через Волинь і Полісся радянсько-німецького фронту. Після його проходження на захід підрозділи УПА відновлюються й змінюють свої назви (на “Батуринський”, “Хвастівський”, “Прилуцький”, “Котловина” та ін.). Привертає особливу увагу хроніка загону “ім. Колодзінського”, яка велася у 1943 – 1945 рр.

Групу “Богун” репрезентує переклад на російську мову наказу № 21 командира П. Олійника про припинення співпраці з угорцями від 9.10.1943 р., а також виконавчий документ підрозділу “Гірчиці”.

До § 4 включено директивно-розпорядчі, виконавчі, обліково-статистичні, процесуально-судові документи, ділові листи по ГО “Завихост” (ЗГ УПА № 33, загін “ім. Хмельницького”). Хронологічні рамки підбірки: жовтень 1944 – листопад 1945 рр. Подається незнаний досі наказ командира ЗГ Л. Яворенка від 10.11.1944 р. Друкуються важливі документи з історії “Корсунського” загону, бригад “ім. Лайдаки”, “ім. Мазепи”, “ім. Острога”, “Пам’ять Крут”, “Помста Базару”, “Холмської”. Зокрема, слід виокремити інформаційний потенціал переліку полеглих членів “Корсунського” загону, а також документа “золота книга героїв” цього саме загону.

Діловодство ЗГ УПА № 44 за травень – листопад 1945 р. відображають документи параграфу 5 (ділові листи, списки). Істотна їхня частина – ділові листи, адресовані командиром “Прилуцького” загону “Дяченком”, О. Фінчуком (“Ольха”), “Володею” для командира Ф. Воробця. У документах параграфу жваво обговорюється справа відступництва С. Янишевського. Особливу цінність має перелік звітів, описів боїв та рейдів ЗГ УПА № 44 за серпень 1944 – вересень 1945 рр., укладений невідомою особою.

До § 6 віднесені джерела з оригінальним змістом, які орієнтовно походять зі ПЗУЗ. Це список членів куреня УПА “О[строга?]”, більшість з яких походить з Центральної та Східної України, Ростовської області Росії та Білорусі. Привертають увагу два “дипломатичні” листи від підрозділів УПА – до радянського партизанського загону і невизначеної групи РОА відповідно. “Нетрадиційною” на загальному фоні виглядає заява повстанця “Борового” про відпустку для догляду за 106-річною бабусею.

У § 7 представлені зразки “вхідної” документації УПА. Це прохання батька про звільнення сина зі загону “ім. Богуна” групи “Турів” за 21.12.1943 р., а також лист дезертира до командира бригади “ім. Лайдаки” від 21.11.1944 р.

Документи запілля УПА, представлені у розділі 2, переконують, що воно з 1944 р. поступово “загасає”.

Запілля групи “Турів” репрезентують накази Камінь-Каширського надрайону, Сенкевичівського району за січень 1944 р., звітні документи з Любомльського району “Росток” надрайону “Байрак” (січень), Заболотського району “Карлик” Ковельського надрайону “Кодак” (січень), інформація Колківського району (лютий 1944 р.). З підбірки обліково-статистичних документів довідуємося про господарське забезпечення відділу “Погром” загону “Котловина” у листопаді – грудні 1943 р.

Публікується низка документів ВО “Заграда”. Передусім це виконавчі документи – хроніка, звіти, відомості з терену. Хроніка походить зі Столинського району (грудень 1943 р.), звіти репрезентують райони “Очаків” (березень 1944 р.) і “Опіюм” (травень 1944 р.), відомості з терену – Дубровицький район (травень 1944 р.). Цікава інформація міститься й у двох обліково-статистичних документах.

Цікаві сюжети відображені у документах ВО “Богун” – звіті коменданта Острозького району від 7 грудня 1943 р., інформації референта СБ Рівненського надрайону за 10 березня 1944 р., протоколі слідства у справі співпраці підозрюваного з “бульбівцями” від 30 вересня 1943 р., діловому листі до референта СБ Здолбунівського надрайону від 30 листопада 1943 р.

Діловодство ПЗК ЗГ УПА № 33 представлене розпорядчими документами провідника Колківського і пропагандиста Горохівського району за листопад 1944 р., а також двома листами референта СБ Ковельської округи від 13 листопада 1944 р.,

листом провідниці жіноцтва Берестейської округи, який вона адресувала до сестри “Зіни” наприкінці 1944 р.

Органічно доповнюють збірник ще не опубліковані раніше нотатки керівництва ПСК за 1945 р., а також два листи від його підлеглих, що датовані груднем 1944 р. і груднем 1945 р. Також за походженням з ПСК – фінансовий звіт Корецького району за березень – першу половину липня 1945 р.

У цьому томі зібрані такі різновиди письмових документів УПА та запілля як: накази, вірці, рішення, звіти, донесення, денники, хроніки, вістки, інформації, списки, характеристика, каталог, доручення, призначення, направлення, зобов’язання, виклики, обов’язки, перепустки, посвідки, зголошення, оголошення, звільнення, довідки, карта урльопу, книга героїв, акти, чеки, запотребування, заяви, зведена відомість, некролог, ділові листи. Для спрощення роботи з ними їх слід класифікувати на такі види: директивно-розпорядчі, виконавчі, обліково-статистичні, процесуально-судові, ділові листи.

Відбір документів до цього збірника здійснювався за такими критеріями: *репрезентативність різновидів* (щоб якомога повніше реконструювати систему документообігу в ОУН і УПА, виділивши її складові елементи – накази, інструкції, звіти та ін.), *повнота інформаційного потенціалу* (у першу чергу відбиралися джерела, які насичені інформацією, а також ті, які мають “цікавий” зміст, є непересічними та неординарними), *хронологічна рівномірність* (упорядники прагнули відбирати документи таким чином, аби не було “лакун” у часовому діапазоні, заявленому в назві збірника).

Джерела більшості розділів згруповано за предметно-хронологічним принципом. Такий спосіб групування дає змогу “сконцентрувати інформаційний потенціал документів з кожної теми і, до того ж, у разі потреби, виявити суть факту, події, явища, процесу у логічній послідовності”³⁶. Згідно з цією дефініцією, в нашому випадку йдеться про дві “теми”, тобто розділ 1, до якого віднесені документи УПА, а також розділ 2, що включає у себе документи запілля. У рамках кожного з розділів існує також внутрішній поділ – на параграфи та частини. При цьому джерела систематизовані у хронологічній послідовності та відображають

³⁶ Козлов В. Основы теоретической и прикладной археографии. – Москва, 2008. – С. 94.

певний еволюційний відтинок історії УПА чи ОУН(б) на Волині та Поліссі упродовж трьох років – з 1943-го до 1945-го. Документи багатьох параграфів згруповано за різновидами – починаючи від розпорядчих, виконавчих і закінчуючи діловими листами. Сукупність розділів становить зміст археографічного збірника.

Скільки документів кожного з видів джерел увійшло до цього тому, подано у таблиці 1:

Таблиця 1.

Видова класифікація документів

Документи	Кількість	%
Директивно-розпорядчі	85	31,9 %
Виконавчі	58	21,8 %
Обліково-статистичні	49	18,4 %
Процесуально-судові	14	5,3 %
Ділові листи	58	21,8 %
Вхідна документація	2	0,8 %

Як бачимо, серед джерел збірника переважає директивно-розпорядча документація. На другому місці – виконавчі документи та ділові листи. Далі йдуть обліково-статистичні та процесуально-судові документи. Вхідна документація ілюструє взаємозв'язок між УПА та цивільним населенням.

Документи збірника походять з українських центральних (ЦДАВО, Центральний державний архів громадських об'єднань), регіональних (Державний архів Рівненської області), Галузевого державного архіву Служби безпеки України, а також приватного архіву дослідника І. Марчука.

Таблиця 2.

Хронологічна репрезентативність документів³⁷

Рік	Місяць	Кількість документів
1943	Травень	3
	Червень	2
	Липень	3
	Серпень	5
	Вересень	13
	Жовтень	6
	Листопад	27
	Грудень	41

³⁷ Точна дата ще 14-и документів (місяць) не встановлена.

1944	Січень	27
	Лютий	13
	Березень	20
	Квітень	13
	Травень	15
	Червень	2
	Липень	3
	Серпень	5
	Вересень	–
	Жовтень	7
	Листопад	18
	Грудень	11
	1945	Січень
Лютий		4
Березень		–
Квітень		–
Травень		1
Червень		1
Липень		1
Серпень		–
Вересень		1
Жовтень		–
Листопад		2
Грудень		1

Таким чином, наймасовіші з актуалізованих джерел датовані груднем (41 одиниця), листопадом 1943 року (27 одиниць), січнем (27 одиниць), березнем 1944 року (20 одиниць). Як бачимо, якщо документів за осінь–зиму 1943 і початок 1944 рр. до збірки відібрано цілком вдосталь, то далі (весна 1945 р.) трапляються хронологічні лакуни. У цьому немає нічого дивного, адже, як свого часу справедливо зазначила польська дослідниця Ц. Бобінська, “у випадку бездержавності нації кількість документів про неї різко зменшується”, можливі пробіли у джерельному комплексі, документи “можуть відображати дійсність не повністю”³⁸.

Документи, що публікуються в цьому томі, мають заголовки, складені упорядником. Кожний заголовок відображає різновид документа, за наявності – діловодний номер, дату, місце

³⁸ Бобинская Ц. Пробелы в источниках // Вопросы истории. – 1965. – № 6. – С. 77, 79–80.

походження. Якщо дата виходу документа не встановлена, він датується за змістом, аналогічними документами тощо. У такому випадку максимально наближена до реальної умовна дата подається в квадратних дужках, наприклад [середина жовтня 1944 року]. Якщо в заголовку джерела поданий тільки криптонім терену, з якого воно походить, робиться його прив'язка до місцевості, якій він відповідав, наприклад “[Сарненський надрайон “Лісова пісня”]”.

Через незадовільний фізичний стан деякі з документів передуковуються не повністю. У такому випадку у їхній назві зазначається, що це уривок чи витяг. Якщо документ без початку чи закінчення, важко встановити його автора чи точну дату, ця інформація обов'язково вказується у легенді джерела. Втрачені частини текстів, ділянки, що не читаються, позначаються як “[...]”. Тоді, коли смисл тексту дозволяє устійнити ту його частину, яка через механічне пошкодження не читається, розшифрована частина також подається в квадратних дужках.

Джерела, які увійшли до збірника, практично не містять виправлень упорядників, хоча рівень грамотності багатьох авторів з УПА був украй низьким³⁹. Таким чином, зроблено спробу застосувати на практиці археографічний принцип недоторканості тексту документа⁴⁰.

Водночас, упорядники свідомі того, що автори низки документів цього збірника користувалися нормами “скрипниківського” правопису. Так, у низці джерел вживається етимологічне “о” перед постійно нагалошеним “а”, “я” (бОгато, гОрячий, гОразд). Родовий відмінок однини іменників другої відміни має закінчення “и” (подорожИ, ночИ). Якщо основа іменників третьої відміни закінчується на приголосний “т”, перед яким стоїть ще будь-який приголосний, то в них родовий відмінок однини має закінчення “и” (творчостИ, радостИ, смертИ). Таке саме закінчення мають всі іменники четвертої відміни в родовому відмінку (іменИ, племенИ). Усі неозначені займенники пишуться разом

³⁹ Щоб пересвідчитися у цьому, достатньо проаналізувати графу “освіта” у першому-ліпшому списку особового складу відділу УПА. На зламі 1943 – 1944 рр. майже 65% повстанців групи “Богун” УПА–Північ мали початкову або неповну середню освіту (*Патриляк І. “Евіденційні картки” УПА як статистичне джерело // Український визвольний рух. – 2006. – Зб. 6. – Арк. 147*). Також збереглися документи (протоколи допитів порушників військової дисципліни в УПА), де в графі “підпис” стоїть хрестик. Отже, їх писала стороння особа на замовлення неписьменного автора.

⁴⁰ *Козлов В. Основы теоретической и прикладной археографии. – Москва, 2008. – С. 110.*

(будьхто, будьщо, якийнебудь та ін.). Деякі слова, які зараз починаються на “є”, починаються з літери “е” (“Європа”, “Евпаторія”). Сполучення іншомовного походження, які увійшли до української мови у середині ХХ ст., передаються з пом’якшенням (напр. “Іа”, “Іо”, “Іу” подаються як “ля”, “льо”, “лю” – “баЛЯнс”, “бЛЬОк”, “метаЛЮргія”). Сполучення “ја”, “іе”, “іу” подаються як “ія”, “іе”, “ію” (“генІЯльний”, “паціЕнт”, “трІЮмф”). Дифтонг “ау” передається у вигляді “ав” (“АВДиторія”, “АВДієнція”). Відтак, джерела з описаними вище особливостями передаються без змін⁴¹.

У документах УПА та запілля була тенденція писати з великої літери назви організаційних посад і осередків (Командир, Диверсійна група), народів (Мадяри, Німаки). В кожному такому випадку великі літери замінюються на малі, адже у 1940-х рр. відчувався сильний вплив німецької мови, тому інколи іменники “машинально” писалися з великої літери⁴².

Слова, що походять із місцевої розмовної лексики (“цеї”, “свому”, “бо”, “но” та ін.), залишаються без змін. Це також стосується і застарілого сполучника “а” у значенні “і”. Специфічні для повстанської документації звороти (... секретаря райпарткому *післали в царство Прозерпіни і Плутона*, ... командир Степан відійшов, щоб засісти на них і *жарнути щоб з них посипалося пір’я*) передаються без будь-яких змін і коментарів.

Усі сторонні написи на документі передаються між його закінченням і легендою. Якщо вдається розшифрувати псевдоніми осіб, котрі згадуються в документах, є відомості про їхню біографію, такі дані зазначаються в підрядкових посиланнях у порядку першості згадування. Застарілі слова, діалектизми, русизми та полонізми, а також ті зі слів, що не притаманні для сучасної української літературної мови, не коригуються й заносяться до окремого списку Додатку.

Згідно зі сучасними нормами виправлено пунктуацію, вживання лапок й апострофа. Якщо смисл певного абзацу докумен-

⁴¹ У березні 1948 р. Головний осередок пропаганди ОУН(б) (в документах позначався криптонімом “Р-1197”, скорочено – ГОПІС) наказав усім осередкам пропаганди перестати використовувати норми “Українського правопису”, виданого Народним комісаріатом освіти УРСР у 1948 р. за ред. Булаховського. Для цього ГОПІС розіслав на місця ключові правила “скрипниківського правопису”, хоча і констатував при цьому, що повного його тексту віднайти не вдалося. Див: Правописна інструкція всім осередкам і референтам пропаганди ОУН(б), укладена “Р-1197” (за березень 1948 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 10. – Арк. 239–240.

⁴² В помощь начинающим журналистам / Козев Н., Синцов П. (ред.). – Москва, 1965. – С. 92.

та, речення чи частини речення важко встановити, в кожному випадку про це обумовлюється в підрядковому посиланні. Так само чиниться, коли деякі слова чи речення документів були підкреслені. Якщо в документах трапляються назви населених пунктів, чия форма відмінювання не є коректною, все залишається без змін з метою мінімізації втручання в текст.

Кожен документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце зберігання документа (аббревіатура архіву, номер фонду, опису, справи, тому, аркушів), вказується автентичність документа (оригінал, копія, завірена копія, чернетка). Також зазначається, яким способом кожний документ відтворений – рукописним чи друкарським (машинопис). Інформація про виявлення тотожних (ідентичних) і подібних (інших копій) текстів документів (у інших архівах, фондах тощо) також пишеться в легенді. В кожному випадку деталізується, чим документ написаний – олівцем, хімічним олівцем та ін. Переклад і мова перекладу документів зазначені.

В англійських текстах вжито модифіковану систему транслітерації Бібліотеки Конгресу США. Пошук, відбір, науково-археографічне опрацювання документів здійснив Володимир Ковальчук.

Упорядники щиро дякують за допомогу, сприяння у роботі, зичливі консультації, розуміння, матеріальну та моральну підтримку В. Брехуненку, Н. Миронець, О. Удоду, Г. Новак, О. Іщуку, В. В'ятровичу, В. Морозу, С. Ковальчук, Ю. Горбач. Окремо хочеться висловити слова вдячності співробітникам Видавництва "Літопис УПА" Миколі Кулику, Петрові Потічному та Ігореві Гомзяку за укладення покажчика. Їхнє усебічне сприяння прискорило практичну реалізацію задуму з видання цього археографічного збірника.

Володимир Ковальчук

Introduction

The latest volume in the New Series of Litopys UPA contains 266 documents of the Ukrainian Insurgent Army (UPA) and its rear line services, which until today have never been introduced into scholarly circulation. The chronological framework of these sources spans the period from May 1943 to December 1945. The documents represent the northwestern, central, and northeastern parts of Volyn' and Southern Polissia, i.e., those Ukrainian and Belarusian ethnographic lands that were part of the insurgent territory of the North-Western Ukrainian Lands (PZUZ). The theme of this collection organically supplements the already published "Volynian" volumes of the New Series (vols. 2, 8, and 11) and is logically connected to them.

The operations of the UPA and its rear line services in Volyn' and Polissia are the subject of the earliest comprehensive scholarly monographs, scholarly collections, and articles published in the periodical press. In his studies the Ukrainian historian Anatolii Kentii explained the circumstances surrounding the creation of the Ukrainian Insurgent Army, provided detailed descriptions of the activities of UPA-North and UPA-West, and tried to define the dominant vectors of the insurgents' struggle. However, his account of the leadership and structure of the insurgent sub-units of UPA-North and the rear line services network in 1943–1945 is superficial, and he does not offer an adequate analysis of the changes to the structure of the army. Kentii virtually ignores the role of the Security Service (SB) in the organization of mass "purges" of leading activists. Much light could be shed on these episodes if the scholar expanded his source base. Although he utilizes an immense number of sources, he gives priority to documents stored at the Central State Archive of Civic Associations (TsDAHO), particularly those found in the collections of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine (CC CPU) and Soviet partisan formations.⁴³ In his study of the UPA, Iurii Kyrychuk recounts the Ukrainian insurgents struggle against

⁴³ A. Kentii, *Zbroinyi chyn ukrains'kykh natsionalistiv, 1920–1956*, vol. 2 (Kyiv: DTsZD NAF Ukrainy, 2008).

Soviet partisans in Volyn' and reveals the differences in the organizational structure of army units.⁴⁴

The monographs of these two historians differ markedly from Anatolii Rusnachenko's book, which is poorly structured and more of a compendium of facts, with little analysis. Nevertheless, Rusnachenko is arguably the first Ukrainian historian to draw a comparison between the Ukrainian resistance movement and analogous movements of Ukraine's neighbors, the Belarusians, Lithuanians, Estonians, et al.⁴⁵ The historian Ihor Il'iushyn's study, which is based almost exclusively on Polish documents, sheds light on the structure of the Volyn' okruha of the Armia Krajowa (AK), recounts the circumstances surrounding the creation of the AK's 27th Volhynian Infantry Division, and gives a detailed description of the skirmishes that took place between the UPA and the AK in January–March 1944 in Volyn'.⁴⁶ Her conception of the Ukrainian insurgent rear line services as a Western Ukrainian phenomenon, rather than a "Volynian-Polissian" one, is ably argued by the Ukrainian historian Halyna Starodubets'.⁴⁷

Certain topics in the history of the UPA in the PZUZ are explored in studies authored by non-Ukrainian historians. In keeping with the tradition followed by Polish historians, in his study Grzegorz Motyka focuses on the complex twists and turns of Polish-Ukrainian relations. Besides making an apt comparison of the processes governing the evolution of the UPA in Volyn', Galicia, and Zakerzonnia, he also raises such controversial questions as the financial sources of the army, its relations with the Germans, and the insurgents' attitudes to the Jewish population.⁴⁸ The history of insurgent centers in Belarusian Polissia has been explored by the Belarusian historians Ihor Valakhanovich and Vasil Matokh.⁴⁹

⁴⁴ Iu. Kyrychuk, *Istoriia UPA* (Ternopil': Redaktsiino-vydavnychiy viddil upravlinnia po presi, 1991).

⁴⁵ A. Rusnachenko, *Narod zburenyi: natsional'no-vyzvol'nyi rukh v Ukraini i natsional'ni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940–50-kh rokakh* (Kyiv: Pul'sary, 2002).

⁴⁶ I. Il'iushyn, *Protystoiannia UPA i AK (Armii Kraiovoi) v roky Druhoi svitovoi viiny na tli diial'nosti pol's'koho pidpillia v Zakhidnii Ukraini* (Kyiv: Polihrafichna dil'nytsia Instytutu istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2001), pp. 117, 162–64, 199–221.

⁴⁷ H. Starodubets', *Ukrains'ke povstans'ke zapillia (druha pol. 1943–poch. 1946 rokiv)* (Ternopil': Pidruchnyky i posibnyky, 2006).

⁴⁸ G. Motyka, *Ukraińska partyzantka, 1942–1960* (Warsaw: Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Wydawnicza "Rytm," 2006).

⁴⁹ I. Valakhanovich [Valakhanovich], "Pidpillia OUN na terytorii Bilorusi v 1944–1945 rokakh," *Viis'kovo-istorychnyi al'manakh*, no. 1 (2002): 58–59; V. Matokh, "Lesnye brat'ia. 'Zhyvem veselo, no bandy eshche vodiatsia,'" *BelGazeta*, 17 April 2006 (no. 15), <http://www.belgazeta.by/20060417.15/530264991/>, last accessed 5.10.2008.

Local histories of the liberation movement in Volyn' have become particularly "fashionable" among contemporary Ukrainian researchers. Viktoriia Zhyliuk has summarized data on the UPA in the Zhytomyr region.⁵⁰ In his study Ihor Marchuk analyzes the structure of the UPA group "Turiv" (Volyn' region).⁵¹ Recently, Iaroslav Antoniuk published a well-grounded article on the Security Service of Volyn' oblast.⁵² The Ukrainian Insurgent Army's operations in the southern part of Rivne oblast are the subjects of studies by Leontii Deshchyns'kyi⁵³ and Mykola Ruts'kyi.⁵⁴ Valentyn Brukhlii's study analyzes how the UPA operated in the Korets' area.⁵⁵

In recent years, noticeable improvements have taken place in the genre of biography writing. Ihor Marchuk published the first highly readable and well illustrated monograph on Dmytro Kliachkivs'kyi ("Klym Savur"⁵⁶), the commander in chief of the UPA in Volyn' and Polissia. An expanded biography of Kliachkivs'kyi⁵⁷ and brief references to his comrades in arms O. Prysiashniuk⁵⁸, P. Koval'chuk, B. Kozak, V. Koreniuk, and S. Ianyshevs'kyi⁵⁹ are included in the monographs authored by Dmytro Viedienieiev and Hennadii Bystrukhin. The biographies of dozens of Bandera's followers from the Volyn' region are included in the biographical supplement to the recently

⁵⁰ V. Zhyliuk, *Diial'nist' OUN ta UPA na Zhytomyrshchyni u 1941–1955 rr.* (Rivne: Volyns'ki oberehy, 2008).

⁵¹ I. Marchuk, "Borot'ba hrupy UPA 'Zahrava' proty chervonykh partyzaniv (1943–1944)," *Vyzvol'nyi shliakh*, bk. 8 (2001): 48–53.

⁵² Ia. Antoniuk, "Struktura ta orhanizatsiia SB OUN v period nimets'koi okupatsii na terytorii Volyns'koi oblasti," located at: <http://www.ukrnationalism.org.ua>. Last accessed on 14.05.2009

⁵³ L. Deshchyns'kyi, "Pershi zahony UPA na terenakh Pivdennoi Volyni," *Derzhavnist'*, no. 4 (1992): 45–46.

⁵⁴ M. Ruts'kyi, "Rol' NKVS-MDB u rozhromi ukrains'koho natsional'no-vyzvol'noho rukhu (UPA) na pivdennii Rivnenshchyni ta zlochyny NKVD-MGB pid markoiu banderivtsiv," in *Velyka Volyn': Mynule i suchasne*, Materialy mizhnarodnoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii, zhovten' 1994 r. (Khmel'nyts'kyi-Lziaslav-Shepetivka: Ukraina, 1994), pp. 179–80.

⁵⁵ V. Brukhlii, "Uchast' Ukrain's'koi povstanchoi armii u vyzvol'nykh zmahanniakh na terytorii Korechchyni," *Naukovi zapysky Rivnens'koho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu* (Rivne, 2006).

⁵⁶ I. Marchuk, *Komandyr UPA-Pivnich Dmytro Kliachkivs'kyi-"Klym Savur"* (Rivne: Vydavets' Oleh Zen', 2009).

⁵⁷ D. Viedienieiev and H. Bystrukhin, "*Povstans'ka rozvidka diie tochno i vidvazhno...*" (Kyiv: K. I. S., 2006), pp. 87–99, 224–25.

⁵⁸ *Ibid.*, pp. 437–38.

⁵⁹ D. Viedienieiev and H. Bystrukhin, *Mech i tryzub* (Kyiv: Heneza, 2006), pp. 363–64, 366, 369.

republished work by Petro Mirchuk.⁶⁰ The role of women in the Ukrainian liberation movement, whose historiographic image has an excessively “male visage,” is a topic that still awaits a researcher.

The inadequacy of methodological tools is a specific feature of the historiography of the Ukrainian liberation movement. Descriptive methods predominate, and quantitative or comparative methods⁶¹ are practically unknown. Researchers frequently misuse the illustrative method, which does not allow them to convey the entire breadth of the informational potential of documents. The situation is complicated by the specific character of the primary source base on the history of the UPA and its rear line services: it contains a considerable number of lacunae, particularly in the analytical segment. Thus, it would be promising to apply quantitative methods, particularly content analysis⁶² (the study of the tonality of documents according to certain parameters, analysis of statistical information using a scale, etc.). At the present time, publications of analytic-synthetic studies in Ukraine are an exception,⁶³ rather than a general, widespread phenomenon.

Some documents pertaining to the Volynian and Polissian structures of the UPA and its rear line services in 1943–1945 have been published in part or in their entirety in special archaeological collections, supplements to monographs, or scholarly journals.

Volume 1 of the Toronto series of *Litopys UPA* contains a selection of orders issued by the UPA command (UPA-North) and the chief of the political staff of the “Zahrava” group.⁶⁴

Volume 2 of the New Series of *Litopys UPA* contains a total of 221 documents that were issued in 1943. The compilers gave preference

⁶⁰ O. Darovanets', V. Moroz, and V. Muravs'kyi, “Natsionalistychnyi rukh 1920–1930-ykh rokiv (materialy dlia biohrafichnoho dovidnyka,” in P. Mirchuk, *Narys istorii OUN: 1920 – 1939 roky*, 3rd exp. ed. (Kyiv: Ukrains'ka vydavnycha spilka, 2007).

⁶¹ This problem is also germane to contemporary Belarusian historiography of the Second World War. See S. Novikau, *Vaennaia historyia Belarusi 1941–1945 hh. u kantéktstse historyiagrafichnai kamparatyvistyki*, *Vestsii Natsyianalnai Akadémii Navuk Belarusi, Seryia humanitarnykh navuk*, no. 3 (Minsk, 2007): 71.

⁶² Iu. Hanzhurov, “Kil'kisni metody v istorychnykh doslidzhenniakh: dosvid i deiaki pytannia metodyky,” *Ukrains'kyi istorychnyi zhurnal*, no. 4 (1994): 30–40.

⁶³ I. Patryliak, “Evidentsiini kartky' UPA iak statystychnye dzherelo,” *Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh*, zb. 6 (2006): fols. 110–47.

⁶⁴ Ievhen [Yevhen] Shtendera and Petro Potichnyj, eds., *Volyn' i Polissia: nimets'ka okupatsiia*, vol. 1, bk. 1, Seriiia “*Litopys UPA*” (Toronto: Vydavnytstvo “*Litopys UPA*,” 1989).

to sources stored at the Central State Archive of the Highest Organs of Government and Administration of Ukraine (TsDAVO). These documents were generated by the Supreme Command of the UPA (HK UPA) and its subordinate "Ozero" detachment, the 1st group of the UPA, the "Turiv," "Zahrava," "Bohun," and "Tiutiunnyk" groups, as well as individual sub-units of the latter (a total of 11). Most of these sources cover the period from September to December 1943; there are no documents for the period covering January to March 1943. Order-type documents predominate: there are five times more orders than reports. This volume does not contain any executive documentation issued by the HK UPA or group leaders.⁶⁵

Out of the 285 sources covering the period from 1944 to 1946, which were published in Volume 8 of the New Series of Litopys UPA, more than two-thirds of the documents concern the insurgent army, while the remaining third focuses on the UPA's rear line services. The highlights of this collection are sources stored at the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine (HDA SBU; fond 13, files 372, 376, 398) and the archives of Ternopil' (file 31997) and Rivne (file 4245) oblasts. Most of the collection is devoted to executive documents (78 reports alone are included); there are considerably fewer order-type sources (55 orders) and even fewer epistolary documents. The principle governing the systematization of documents is similar to the one approbated in Volume 2. The following sources should be singled out: an order dated 24 April 1944 about the Battle of Hurby; a working copy of a report entitled Hurby, including diagrams entitled "The Battle of Hurby" and the "Bushcha Breakthrough" dated May 1944; and letters written in 1946 in connection with the rebellious insurgent territory "Odesa" (PSK).⁶⁶

In his compilations the historian Volodymyr Serhiichuk published a number of order-type documents issued by the HK UPA and the command of the "Bohun" group and formation of UPA group no. 33 (ZH UPA no. 33);⁶⁷ several leaflets issued by UPA-North; a report entitled "A Description of UPA Battles," covering the period from August 1944 to September 1945, which includes three supple-

⁶⁵ P. Sokhan', Ie. Shtendera, P. Potichnyj, et al., eds., O. Vovk and I. Pavlenko, comps., *Volyn' i Polissia: UPA ta zapillia*, vol. 2, New Series (Kyiv-Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 1999).

⁶⁶ P. Sokhan', P. Potichnyj, et al., eds., O. Vovk and S. Kokin, comps., *Volyn' i Polissia: UPA ta zapillia, 1944–1946. Dokumenty i materialy*, vol. 8 (Kyiv-Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 2006), pp. 400–01, 430–43, 1149–64.

⁶⁷ V. Serhiichuk, *Ukrains'kyi zdvyh: Volyn, 1939–1945* (Kyiv: Ukrains'ka vydavnycha spilka, 2005), pp. 181–83, 225–26, 359–62, 496.

ments; reports nos. 1–5 prepared by D. Kalyniuk, the commander of the Kolodzins'kyi" detachment of the "Zahrava" group (for some reason they all bear the same title); and reports written by SB staffer V. Koreniuk ("Modest") and Captain "Vovk" from the PSK for July and November–December 1945.⁶⁸

Leaflets issued by the HK and the staff of the UPA detachment "Sich" for the period June–July 1943 were published in the first part of Volume 4 of the corpus edition, Poland and Ukraine in the Thirties and Forties of the XX Century.⁶⁹ Several order-type documents issued in the raions and nadraions of the "Zahrava" and "Bohun" okruhas in 1944 were published by Andrii Zhyv'iuk and Ihor Marchuk.⁷⁰

The historians Viedenieiev and Bystrukhin published a copy of a draft instruction about the formation of the UPA's Military Police (VPZh) in Volyn' (1943), as well as obituaries of heads of the leading structures of the OUN(B) in the PZUZ, such as O. Prysiazhniuk, V. Koreniuk, and M. Kozak.⁷¹ The scholarly monographs of Volodymyr Serhiichuk,⁷² Anatolii Kentii, and Oleksandr Gogun⁷³ are illustrated by extracts from numerous "Volynian" documents issued by the OUN and the UPA in 1943–1945.

Authentic documents about the UPA and its rear line services in the PZUZ are organically supplemented by memoirs. The publishers of *Litopys UPA* have always welcomed the opportunity to issue the autobiographical writings of UPA members. The Toronto series of *Litopys UPA* features the memoirs of M. Omeliusik (vol. 1), R. Voloshyn, V. Makar, Ia. Iasenکو, A. Skelia, A. Burevii, H. Iaroslavenko, M. L'vovych, L. Potapiv, "Vadym," "Mriia" (vol. 2),

⁶⁸ V. Serhiichuk, *Desiat' buremnykh lit* (Kyiv: Dnipro, 1998), pp. 41, 64–65, 373–87, 537–75.

⁶⁹ *Poliaky i ukraintsi mizh dvoma totalitarnymy systemamy, 1942–1945, vol. 4, pt. 1 of Pol'shcha ta Ukraina u trydtsiatykh-sorokovykh rokakh XX stolittia. Nevidomi dokumenty z arkhiviv spetsial'nykh sluzhb*, ed. S. Bohunov and G. Motyka, comp. B. Groněk, et al. (Warsaw-Kyiv: Instytut natsional'noi pam'iaty, 2005), pp. 500–505, 544–47.

⁷⁰ V. Koroliuk, S. Pavliuk, A. Zhyv'iuk, et al., eds., *Reabilitovani istoriiei. Rivnens'ka oblast'*, bk. 2 (Rivne: Rivnenska drukarnia, 2009), pp. 162–67, 198–200.

⁷¹ Viedenieiev and Bystrukhin, "Povstans'ka rozvidka," pp. 495–502, 460–63.

⁷² V. Serhiichuk, *Poliaky na Volyni u roky Druhoi svitovoi viiny: dokumenty z ukrains'kykh arkhiviv i pol's'ki publikatsii* (Kyiv: Ukrains'ka vydavnycha spilka, 2003), pp. 186, 203–6, 223–24, 240–41, 258–59, 264–66, 275–77, 281–83, 286–88, 291–98, 304–5, 334–35, 339–43, 346–58, 360–63 (UPA documents); 229–40, 266–67, 283–84, 300–304, 309, 326–32 (documents of the OUN(B) and the rear line services).

⁷³ "Sozdavat' nevyynosimye usloviia dlia vruga i vsekh ego posobnikov..." *Krasnye partizany Ukrainy, 1941–1944*, comp. A. Gogun and A. Kentii (Kyiv: Ukrainskii izdatel'skii soiuз, 2006), pp. 193–94, 374.

A. Dol'nyts'kyi, V. Hrabenko, V. Novak ("S. Novyts'kyi"), V. Nykolaiuk, V. Zahrava (vol. 3), R. Petrenko (vol. 27), A. Mazurchuk, T. Bak, and A. Bobrovs'ka (vol. 32).⁷⁴ The memoirs of Ivan Lytvynchuk, the commander of the "Zahrava" group, were published in Volume 8 of the New Series of Litopys UPA.⁷⁵ The memoirs of Iurii Stupnyts'kyi, the son of the well known chief of staff of the UPA, Colonel Leonid Stupnyts'kyi, were published as part of the Litopys UPA Library Series.⁷⁶ Other publishing houses have issued similar works by such authors as I. Pavliuk ("Venus"), M. Skorups'kyi ("Maks"), H. Stetsiuk, S. Mazurets', and others.⁷⁷

The documents presented in this volume reached the archival repositories of Ukraine by various routes. A collection of documents belonging to the "Bohun" detachment of the "Turiv" group was captured by Petro Vershyhora's Soviet partisans during a raid in Volyn' in January 1944. The documents of the "Mazepa" brigade of the ZH UPA no. 33 fell into the hands of the NKVD in November of the same year: this happened in the small village of Hirnyk near the village of Kukhitsu'ka Volia, at the junction of Morochne, Manevychi, and Kamin'-Kashyrs'kyi raions of Volyn' oblast. In early February 1945, the 20th Brigade of NKVD Interior Troops based near the village of Orzhiv in Klevan' raion of Rivne oblast seized several documents

⁷⁴ *Volyn' i Polissia: nimets'ka okupatsiia*, vol. 1, bk. 1, pp. 19–40; le. Shtendera and P. Potichnyj, eds., *Volyn' i Polissia: nimets'ka okupatsiia*, vol. 2, bk. 2, Seriiia "Litopys UPA" (Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 1990), pp. 19–37, 42–45, 85–120; le. Shtendera and P. Potichnyj, eds., *Volyn' i Polissia: nimets'ka okupatsiia*, bk. 3, Seriiia "Litopys UPA" (Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 1984), pp. 33–64, 68–92, 163–93, 253–77; R. Petrenko ("Iurko," "Omel'ko"), *Za Ukrainu, za ii voliu: Spohady*, ed. H. Petrenko, vol. 27, Seriiia "Litopys UPA," (Toronto-L'viv: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 1997); M. Ripets'kyi and P. Potichnyj, eds., *Medychna opika v UPA: dokumenty, materialy i spohady*, vol. 32, bk. 2, Seriiia "Litopys UPA" (Toronto-L'viv: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 2001), pp. 102–4, 124–32, 136–39.

⁷⁵ "M. Dubovyi" (I. Lytvynchuk), *Korotkyi narys politychnoi kryzy v OUN na PZUZ, iaka vytvorylas' z prykhodom bol'shevykiv v 1944–46 rr.*, in *Volyn', Polissia, Podillia*, vol. 8, pp. 1195–1260.

⁷⁶ Iu. Stupnyts'kyi, *Spohady pro perezhhyte*, Seriiia "Litopys UPA—Biblioteka," (Kyiv-Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA," 2000).

⁷⁷ I. Pavliuk, *Zhyttia prozhyty—ne pole pereity*, Seriiia "Reabilitovani istoriieiu" (Rivne: 1995), located at: http://lilit.ru/litera/show_text.php?t_id=6765 (15 November 2004); M. Skorups'kyi, *Tudy, de bii za voliu: Spohady* (Kyiv: Vydavnytstvo im. O. Telihy, 1992); H. Stetsiuk, *Chorni dni Volyni abo nepostavlennyi pam'iatnyk. Spohady kolyshn'oho zv'iazkovoho oblasnoho provodu OUN, 1941–1944* (Volodymyr-Volyns'kyi: 1992); S. Mazurets', *Povstans'kymy stezhkamy* (Luts'k: Nadstyr'ia, 2002).

from the dispatch case of D. Kliachkivs'kyi, the UPA commander in chief of the PZUZ. The Soviet secret services confiscated a number of sources concerning the "Tiutiunnyk" group and the ZH UPA no. 44 from F. Vorobets' during an operation to arrest him in 1946.

To a certain extent, the informational potential of the documents reproduced in this collection revises generally accepted notions about the numerical strength and structure of the UPA and its rear line services in the PZUZ in 1943–1945, and about the evolution of many organizational centers and leaders. The documents that the NKVD seized from Kliachkivs'kyi's dispatch case finally provide first-hand information about the numerical strength of UPA sub-units (data on three different periods of 1944 are included). Among other things, they reveal that during the crossing of the Soviet-German front in early 1944 there were 6,920 people scattered throughout insurgent centers in the PZUZ, and 6,960 in the spring. That fall there was a sharp drop in personnel, down to 2,600. The history of the "Bohun" and "Kolodzins'kyi" ("Korsun") detachments and the "Laidaky" ("Pam'iat' Krut") brigade has now been recast, as well as the history of the Ukrainian Insurgent Army during the time of its westward passage through Volyn across the Soviet-German front in late 1943 and early 1944. The tactics used by UPA sub-units from 1944 onward are also noteworthy. Despite widespread accusations to the contrary, the insurgents were open to cooperation with other military-political forces, and they even sought to reach an understanding, on the local level, with representatives of the Russian Liberation Army.

Chapter 1 contains seven paragraphs of UPA documents. § 1 contains documents issued by the first UPA units operating in 1943: orders concerning the 1st group and its 2nd unit (May, July-August); a letter written by the Warrant Officer of the "Shauly" sub-unit of the 1st group to "Leader" I. Lytvynchuk; a chronology of events that took place in the "Chornomorets'" sub-unit in March-June; and a document about the battles fought by the "Sich" detachment in June and July. This section also contains a previously unknown report of the interrogation of M. Martynovs'kyi, a member of the "Berkut" company.

§ 2 contains a previously unknown order issued by the commander of UPA-North, D. Kliachkivs'kyi, about the subordination of I. Klymchak's detachment to Commander "Ostrizhs'kyi," dated

27 July 1944, as well as fascinating notes recorded in 1944, which the NKVD seized from Kliachkivs'kyi's dispatch case in February 1945. These notes provide a detailed description of the sub-units of the "Turiv" group as of 1 February and 1 August 1944 (names, commanders, numerical strength), and list estimates of the number of personnel of 7 sub-units of the "Turiv" group, 9 sub-units of the "Zahrava" group, 4 sub-units of the "Bohun" group, 2 sub-units of the "Tiutiunnyk" group, and the sub-units that were subordinated to "Kropyva" during three different periods: a) "while crossing the front," b) "up to the great action," c) as of September 1944.

The documents in § 3 are classified according to the military groups that they represent. The "Turiv" group is represented by directive/order-type, executive, record-keeping/statistical, and procedural-legal documents, one obituary, and official letters. Documents covering the period from September 1943 to January 1944 form a picture of the leadership of the "Bohun" detachment, its battalions (initially, the "07" and "08", and later, the "Sviatoslav" ("031") and the "Sahaidachnyi" ("032")), companies (e.g., "Mazepa"), and a separate sub-unit of Kuban Cossacks. Also included is the administrative work of the detachment's hospitals, particularly the Svyryn hospital, as well as documents—mostly economic—of the "Pohrom" sub-unit of the "Kotlovyna" detachment.

This section includes the directive/order-type, executive, record-keeping/statistical, and procedural-legal documents and official letters of the "Zahrava" group. Particularly noteworthy is the selection of orders issued by the "Kolodzins'kyi" detachment in September-December 1943. Also included here are documents of the "Ostap," "Khmel'nyts'kyi," "Konovalets'," and "Bohun" detachments. These sources reflect the situation that arose during the crossing of the Soviet-German front through Volyn' and Polissia. After UPA sub-units crossed the front westwards, their ranks were replenished and their names were changed (to "Baturyn," "Khvastiv," "Pryluky," "Kotlovyna," etc.). Particularly noteworthy is the chronicle of the "Kolodzins'kyi" detachment, which was kept from 1943 to 1945.

The "Bohun" group is represented by a Russian-language translation of order no. 21, issued on 9 October 1943 by Commander P. Oliinyk in connection with the cessation of cooperation with the Hungarians, as well as an executive document of the "Hirchyt'si" sub-unit.

§ 4 contains directive/order-type, executive, record-keeping/statistical, and procedural-legal documents as well as official letters concerning HO "Zavykhost" (ZH UPA no. 33, "Khmel'nyts'kyi")

detachment). The chronological framework of this group of documents spans the period from October 1944 to November 1945. It includes an order issued on 10 November 1944 by L. Lavorenko, the commander of the ZH, and important documents on the history of the “Korsun” detachment, and the “Laidaky,” “Mazepa,” “Ostroho,” “Pam’iat’ Krut,” “Pomsta Bazaru,” and “Kholm” brigades. The informational potential of the list of fallen members of the “Korsun” detachment, as well as of the document—“the Golden Book of Heroes” of this same detachment—should be noted.

The administrative work of the ZH UPA no. 44, carried out between the fall and winter of 1945, is represented by documents grouped under paragraph 5 (official letters, lists). The majority of these are official letters written by “Diachenko”, O. Finchuk (“Ol’kha”), and “Volodia” to Commander F. Vorobets’. These documents contain lively discussions of S. Ianyshevs’kyi’s apostasy. Particularly noteworthy is a list, compiled by an unknown individual, of members of the ZH UPA no. 44 who were killed in 1944–1945.

§ 6 contains sources with unique content that originate tentatively from the PZUZ. This is a list of the personnel of the UPA battalion “O[stryi?], the majority of whom hailed from central and eastern Ukraine, Russia’s Rostov oblast, and Belarus. Particularly noteworthy are two “diplomatic” letters sent by UPA sub-units to a Soviet partisan detachment and an unidentified group of the ROA. The declaration of an insurgent codenamed “Borovy” in connection with his request to take care of his 106-year-old grandmother strikes an “untraditional” note.

§ 7 contains samples of incoming UPA documentation. These are a father’s request, dated 21 December 1943, that his son be released from the “Bohun” detachment of the “Turiv” group, as well as a letter written by a deserter to the commander of the “Laidaky” brigade, dated 21 November 1944.

The documents of the UPA rear line services, which appear in Chapter 2, provide convincing proof that the services began abating in 1944.

The rear line services of the “Turiv” group are represented by orders issued in January 1944 from Kamin’-Kashyrs’kyi nadraion, Senkevychivka raion; reporting documents from “Rostok” Liuboml’ raion of “Bairak” nadraion (January), “Karlyk” Zabolotiv raion of “Kodak” Kovel’ nadraion (January); and information from Kolky raion (February 1944). The selection of record-keeping/statistical

documents provides information about the situation with supplies and materiel of the "Pohrom" unit of the "Kotlovyna" detachment in November-December 1943.

This section also contains a number of documents of the "Zahrava" VO: the chronicle originates from Stolyn raion (December 1943); the reports originate from "Ochakiv" raion (March 1944) and "Opium" raion (May 1944); and the news items are from the territory of Dubrovytsia raion (May 1944). Interesting information is contained in two record-keeping/statistical documents.

An array of fascinating subjects is reflected in the documents of the "Bohun" VO: a report prepared by the commandant of Ostroh raion, dated 7 December 1943; information collected by the responsible SB leader of Rivne nadraion, dated 10 March 1944; a 30 September 1943 report of an investigation of an individual suspected of cooperating with Bul'ba's forces; and an official letter to the responsible SB leader of Zdolbuniv nadraion, dated 30 November 1943.

The administrative work of the PZK ZH UPA no. 33 is represented by directive documents prepared by the leader of Kolky raion and the propagandist of Horokhiv raion, dated November 1944; two letters written by the responsible SB leader of Kovel' okruha, dated 13 November 1944; and a letter written in late 1944 by the women's leader of Berestia okruha to her sister "Zina."

The present collection is supplemented by previously unpublished official letters addressed to the leader of the PSK ZH UPA no. 44, dated January, September, and December 1945. These documents were captured by the Soviets during their operation to arrest F. Vorobets' in 1946. Another document originating from the PSK is a financial report from Korets' raion, covering the period from March to the first half of July 1945.

The present volume also features written documents of the UPA and its rear line services, such as orders, forms, decisions, reports, denunciations, diaries, chronicles, news, information, lists, descriptions, a catalogue, instructions, appointments, assignments, duties, summons, travel documents, certificates, reporting for duty, announcements, releases, reports, furlough card, book of heroes, acts, cheques, demands, declarations, compiled information, an obituary, and official letters. In order to facilitate work with these documents they should be classified thus: directive/order-type, executive, record-keeping/statistical, procedural-legal documents, and official letters.

The documents in this collection were selected according to the following criteria: the representative nature of document type (in order to reconstruct more fully the system of document circulation in the OUN and the UPA by singling out its individual elements: orders, instructions, reports, et al.); completeness of the informational potential (sources with “interesting” (unordinary) content were primarily selected); and chronological uniformity (the compilers selected documents in such a way as to avoid lacunae in the temporal scope indicated by the title of this volume).

The sources that are reproduced in the majority of the book’s chapters are grouped according to the subject-chronological principle. This grouping method allows for “focusing the informational potential of documents on every topic and also, whenever necessary, for revealing the essence of a fact, event, phenomenon, or process with logical consistency.”⁷⁸ In keeping with this definition, in our case there are two key “topics:” Chapter 1, which features UPA documents, and Chapter 2, which contains documents of the UPA’s rear line services. Each of the chapters is internally divided into paragraphs, groups, and numbers. The sources are systemized chronologically and thus reflect a certain evolutionary period in the history of the UPA or the OUN(B) in Volyn’ and Polissia during a three-year period: 1943–1945. In many paragraphs documents are grouped according to type, beginning with directive and executive ones and ending with official letters.

The number of documents grouped according to the type of source featured in this volume is listed in Table 1:

Table 1

Document-Type Classification

Document	Number	%
Directive/order-type	85	31.9
Executive	58	21.8
Record-keeping/statistical	49	18.4
Procedural-legal	14	5.3
Official letters	58	21.8
Incoming documentation	2	0.8

As Table 1 indicates, most of the sources in this collection are directive/order-type documents, followed by executive documents and official letters; then record-keeping/statistical; and procedur-

⁷⁸ V. P. Kozlov, *Osnovy teoreticheskoi i prikladnoi arkheografii* (Moscow: ROSSPEN, 2008), p. 94.

al-legal documents. Incoming documentation illustrates the link between the UPA and the civilian population.

The documents featured in this collection are stored in Ukrainian national and regional archives (TsDAVO and HDA SBU; and DARO (State Archive of Rivne Oblast), respectively), as well as in the private archive of the historian Ihor Marchuk.

Table 2

Chronological Representativeness of the Documents⁷⁹

Year	Month	No. of documents
1943	May	3
	June	2
	July	3
	August	5
	September	13
	October	6
	November	27
	December	41
1944	January	27
	February	13
	March	20
	April	13
	May	15
	June	2
	July	3
	August	5
	September	—
	October	7
	November	18
	December	11
1945	January	7
	February	4
	March	—
	April	—
	May	—
	June	—
	July	1
	August	1
	September	1
	October	1
	November	2
	December	1

⁷⁹ The exact date (month) of 14 other documents has still not been established.

Thus, the majority of these documents are dated December 1943 (41 items); November 1943 (27 items); January 1944 (27 items); and March 1944 (20 items). It is clear that whereas an adequate number of documents date to fall-winter 1943 and early 1944, chronological lacunae crop up later (spring 1945). This is in no way unusual. As the Polish historian C. Bobinska justly notes, “as regards a stateless nation, the number of documents about it sharply decreases.” Thus, possible gaps in the corpus of sources “may reflect reality in an incomplete fashion.”⁸⁰

The titles of the documents reproduced in this volume were assigned by the author of this Introduction. Each title reflects the type of document, its administrative number, date, and place of origin. If the date of a document’s issue has not been determined, it is dated according to its content and analogous documents, etc. The estimated date, which is approximated as much as possible to the real one, is listed within square brackets, e.g. [mid-October 1944]. If the title of a document contains only the codename of a territory from which it originates, a connection is made to the locale to which it corresponds, e.g. [Sarny nadraion “Lisova pisnia”].

Certain documents in damaged condition have been reproduced only partially. In this case, their titles note that this is a passage or short extract. If a document has no beginning or ending, or it is difficult to determine the author or exact date, this information is indicated in the source’s legend. Missing parts of texts or unreadable passages are indicated thus: [...]. Whenever the context of a given text allows for deciphering a damaged and thus unreadable passage, the deciphered section is also listed within square brackets.

The sources included in this volume were left practically intact by the compilers, despite the fact that the literacy level of many UPA authors was extremely low.⁸¹ Thus, the archaeological principle of the inviolability of the text of a document was applied here.⁸²

⁸⁰ Ts. Bobinskaia, “Probely v istochnikakh,” *Voprosy istorii*, no. 6 (1965): 77, 79–80.

⁸¹ This fact may be ascertained by simply glancing at the “Education” column in any list of personnel of UPA units. In late 1943 and early 1944 nearly 65% of the insurgents in the “Bohun” group of UPA-North only had an elementary school education or had not finished high school. See I. Patryliak, “‘Evidentsiini kartky’ UPA,” 147. In some documents (reports of interrogations of insurgents who violated UPA military discipline) the “Signature” column features a cross. This means that they were written by another party at the request of an illiterate author.

⁸² V. Kozlov, *Osnovy*, p. 110.

At the same time, the compilers are aware that the authors of a number of documents in this collection followed the so-called Skrypnyk orthography. Thus, several sources use the etymological “o” before the stressed Ukrainian vowels “a” and “я” (богато, горячий, оразд). The genitive case singular of second-declension nouns ends in -и (подорожи, ночИ). If the roots of third-declension nouns end in the consonant -т, and are preceded by another consonant, then the genitive case singular ends in -и (творчостИ, радостИ, смертИ). This is the same ending for all fourth-declension nouns in the genitive case (іменИ, племени). All indefinite pronouns are written as one word (будьхто, будьщо, якийнебудь, etc.). Some words, which begin with the letter Є today start with the letter Е (Европа, Евпаторія). Letter combinations of foreign words that entered the Ukrainian language in the mid-twentieth century are palatalized (e.g., “ia,” “io,” and “iu” are rendered as “ля,” “льо,” and “лю” (баЛЯнс, бЛЬок, металЮргія). Words that contain the letter combinations “іа,” “іе,” and “іу” are rendered as “ія,” “іє,” and “ію” (геніЯльний, паціЄнт, тріЮмф). The diphthong “au” is rendered as “ав” (АВДиторія, АВДієнція). Thus, documents with the above-described features have been reproduced without change.⁸³

The authors of documents generated by the UPA and its rear line services had a tendency to capitalize the names of organizational positions and centers (e.g., Командир, Диверсійна група) and nationalities (Мадяри, Німаки). This may be explained by the impact of the German language, which was strongly felt in the 1940s. Therefore, nouns were sometimes automatically capitalized. In every such case capital letters have been changed to lower-case letters.⁸⁴

Words derived from the lexicon of the local vernacular (“цеї,” “свому,” “бо,” “но,” etc.) have not been altered. No changes were made to the archaic Ukrainian connective “a” in the sense of “and.” Locutions germane to insurgent documentation (e.g., “...

⁸³ In March 1948 the Main Propaganda Center of the OUN(B) (marked in documents with the codename “R-1197”; abbr. as HOPIS) ordered all propaganda centers to stop following the rules of the Ukrainian orthography that was issued under Bulakhovs'kyi's editorship in 1948 by the People's Commissariat of Education of the Ukrainian SSR. HOPIS then circulated the key rules of the “Skrypnyk orthography,” noting that the entire text had not been located. See *Pravopysna instruktsiia vsim oseredkam i referentam propahandy OUN(B), ukladena “R-1197” (za berezen' 1948 r.)*, HDA SBU, fond 13, file 376, vol. 10, fol. 239–240.

⁸⁴ N. Kozev and P. Sintsov, eds., *V pomoshch nachinaiushchim zhurnalistam: ucheb. posobie dlia slushatelei shk. i un-tov rabsel'korov*, 2nd exp. ed. (Moscow: Pravda, 1965), p. 92.

секретаря райпарткому післали в царство Прозерпіни і Плутона”; “...командир Степан відійшов, щоб засісти на них і жарнути щоб з них посипалося пір’я”) are reproduced intact.

All extraneous notations on a document appear between the end of the text and the legend. If the pseudonyms of individuals mentioned in the documents have been successfully deciphered, and there is biographical information about them, these data appear in footnotes at the first mention. Obsolete words, dialect words, Russianisms, or Polonisms, as well words that do not exist in the contemporary Ukrainian literary language have not been corrected; they appear in a separate list in the Supplement.

In keeping with contemporary rules, punctuation and the use of quotation marks and the apostrophe have been corrected. If the meaning of a certain paragraph, sentence, or phrase in a document is difficult to ascertain, in each case this is flagged in a footnote. The same is done when certain words or sentences are underlined in a document. If a document mentions place-names that have been incorrectly declined, no changes are made so as to minimize editorial intrusions.

Each document is accompanied by a legend noting the document storage location (abbreviation of the archive, number of the fond, list, file, volume, folio/s) and indicating the authenticity of the document (original, copy, certified copy, draft). Also noted is the method used to create each document: written by hand or typed. Information about the same (identical) or similar (other copies) texts of documents (in other archives, fonds, etc.) is also listed in the legend. In each case, details are provided about the writing implements that were used to create a document: pencil, indelible pencil, etc. A translated document and the language of the translation are also noted.

The Modified Library of Congress (LC) transliteration system was used in the English-language texts. The author of this introduction located and selected the documents, and carried out the archaeological processing of the texts.

The compilers express their gratitude to the following individuals, who provided assistance, advice, understanding, and financial and moral support: V. Brekhunenko, N. Myronets’, O. Udod, H. Novak, O. Ishchuk, V. V’iatrovych, V. Moroz, S. Koval’chuk, and Iu. Horbach. Special thanks are owed to Mykola Kulyk, Petro Potichnyj and to Ihor Homziak for help in compiling the index. Their all-round assistance helped speed up the process of bringing this archaeological collection to fruition.

Volodymyr Kovalchuk

РОЗДІЛ 1. ДОКУМЕНТИ УПА

§ 1
ПЕРШІ ВІДДІЛИ УПА

Частина 1. *Директивно-розпорядчі документи*

№ 1 (1)
НАКАЗ
ПРО СТВОРЕННЯ НЕДОТОРКАНОГО ЗАПАСУ
ПРОДОВОЛЬСТВА НА ГОСПОДАРСЬКИХ ПУНКТАХ

[1 група УПА],
[господарський відділ],
2 травня 1943 року

Наказ ч. 3

У кожному господарчому пункті (підрайоні) створіти залізний запас виживлення, себто:

1 тонна сушеного хліба чорного;

1 метр сушеного хліба білого;

50 кг. макарону;

1 тис. шт. яєць.

Норми виживлення у розрахунку на 1 стрільця/доба:

1 кг. хліба чи 1/2 сухарів;

1 кг. картоплі;

120–150 гр. м'яса волового;

100–120 гр. м'яса свинячого;

50 гр. сала;

50 гр. масла, олії, смалець;

30 гр. крупи;

50 гр. горох-фасоля.

ЦДАГО, ф. 63, оп. 1, спр. 161, арк. 61–61 зв. Документ без підпису автора. Рукописна копія. Сірий олівець.

№ 2 (2)
НАКАЗ КОМАНДИРА ВІДДІЛУ “ШАУЛИ”
У СПРАВІ ПОКАРАННЯ СТІЛЬЦЯ ЗА ПИЯЦТВО

[1 група УПА],
2-й відділ,
28 травня 1943 року

УПА.
2-й відділ
Наказ № 1

Дня 27.V.1943 р. повстанець Луговий проміняв військове майно т.є. туфлі на горілку і упився.

Пор. Луговий був уже два рази караний за порушення військової дисципліни і п'янку, тому суд у складі старшин 2 відділу УПА засудив на кару смерти з завіщенням на 4 місяці. В разі повторення найменшої провини на протязі 4-х (чотирьох) місяців кара буде виконана.

Постій 28.V.1943 р.

Підписав: ком. в. /Шаула/¹

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 4. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

¹ Рудик Адам (“Шаула”, “Шавула”, “Шакал”) (1911, с. Великі Селища Березнівського р-ну Рівненської обл. – вересень 1944?). Освіта – 4 кл. З весни до серпня 1943 – к-р сотні І-ї групи УПА. Якщо 7 серпня відносив свій загін до “І-ї групи УПА”, то 18 серпня ідентифікує його з “групою УПА “Заграва”. До 12 вересня 1943 – к-р одного з відділів бойової групи “Бористена”. Далі був поранений, лікувався. Жовтень 1943 – квітень 1944 – к-р, заст. к-ра загону “ім. Остапа” групи “Заграва”. 14 квітня 1944 очолив загін “ім. Остапа” групи “Заграва”. (*Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944. Документи і матеріали / Сохань П., Штендера Є., Потічний П. та ін. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ-Торонто, 1999. – С. 126–127, 136–139, 143–144, 171–173. (Серія “Літопис УПА. Нова серія”. – Т. 2); Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946. Документи і матеріали / Сохань П., Потічний П. та ін. (ред.), О. Вовк, С. Кокін (упоряд.). – Київ-Торонто, 2006. – С. 603, 630, 635. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”. – Т. 8); Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова про діяльність “груп” УПА (від 07.03.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 2; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II. – Нью-Йорк, 1995. – С. 110).*

№ 3 (3)
НАКАЗ КОМАНДИРА СОТНІ “ШАУЛИ”
ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ У ЧОТИ ПОЛІТВИХОВНИКІВ

I група УПА,
2-й відділ,
28 липня 1943 року

II² група УПА.
Відділ II-й

Наказ ч. 4 сот. Шаули
дня 28.VII.1943 р.

Дня 26.VII.1943 р. прибули до відділу: інструктор відділу Кармелюк, двох виховників (Смик і Косач). Виховника Косача приділяю до I-ї чоти, виховника Смика приділяю до III-ї чоти. Прибув також др. Нечай, якого приділяю до II-ї чоти роя 6-го (як ланковий). На зброяра призначаю др. Бистрого³.

Постій, дня 28.VII.43 р.

Командир відділу Шаула

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 7. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

² Помилка. Йдеться про I-шу групу УПА.

³ Влітку 1943 він командував підрозділом “Тур” загону УПА “Озеро” на Ковельщині (Кентій А. *Збройний чин українських націоналістів. 1920 – 1956.* – Київ, 2008. – Т. 2. – С. 56).

№ 4 (4)
НАКАЗ КОМАНДИРА ВІДДІЛУ “ШАУЛИ”
У СПРАВІ ПОКАРАННЯ СТРІЛЬЦІВ
ЗА ПОРУШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

*І група УПА,
2-й відділ,
7 серпня 1943 року*

І група УПА.
Відділ II-й

Наказ ч. 5!⁴

За спізнення з командировки повстанців Гайдамаку, Барабаша і Сікорського караю по 500 долів, кожного зокрема! За обругання бунчужного роевим Клопітком караю на перший раз 300 долів. В разі повторення чогось подібного буде вимінена найбільша кара.

Постій, дня 7.VIII.1943 р.

Командир відділу Шаула

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, стр. 63, арк. 8. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

⁴ Слово підкреслене двома лініями.

№ 5 (5)
НАКАЗ КОМАНДИРА ВІДДІЛУ “ШАУЛИ”
ЩОДО НОВИХ КАДРОВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ

*Група УПА “Заграда”,
[I група УПА]
2-й відділ,
25 серпня 1943 року*

УПА. Група “Заграда”.
Відділ II-й

Наказ ч. 6

З днем 25.VIII.43 р. призначаю на чотового II-ї чоти др. Кармелюка. Чотового другої чоти др. Лиса призначаю на інтенданта.

Постій, 25.VIII.1943 р.
Командир відділу Шаула

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 11. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

Частина 2. Виконавчі документи

№ 6 (1) ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ У ВІДДІЛІ “ЧОРНОМОРЦЯ”, СКЛАДЕНА НЕВІДОМИМ АВТОРОМ

[Червень 1943 року]

Хронологія відділу Чорноморця⁵

Відділ Чорноморця розпочав організуватись дня 23.III.43 р. Першу сутичку з мадярами мав відділ дня 23.III.43. Відділ склався тоді із 6-х друзів, котрі везли з собою зброю в числі 4 кул.

⁵ Басюк Євген Михайлович (“Чорноморець”, “Коломієць”, “Компанієць”) (1922, с. Хорів Острозького р-ну Рівненської обл. – ?). 1936 – випускник семирічної школи. Навчався в Ковелі у слюсарній школі, але не закінчив її через бідність. У 1938 нелегально виїхав до Галичини. 1939 – у Закарпатті на боці захисників Карпатської України бере участь в боях з угорцями. Поранений, потрапив у полон до угорців, перебував у таборі м. Нїред-Газа до червня 1939. З групою полонених був вивезений німецьким консулом до Відня. Лікувався у санаторії до жовтня 1939. Після цього навчався у “німецькій старшинській школі” до грудня 1939. Вступив до лав ОУН. Після закінчення школи переїхав до Кракова і жив там як безробітний до початку радянсько-німецької війни. Отримував допомогу від УЦК (кер. – Кубійович). У липні 1941 виїхав у с. Хорів Гоцанського р-ну Рівненської обл. Через місяць його призначено комендантом молодіжної організації “Січ” у Гоцанському р-ні. З вересня 1941 недовго працював експедитором кооперативу в м. Остріг. За звинуваченням у приналежності до ОУН потрапив до Рівненської тюрми і перебував там з березня до листопада 1942. Потім знаходився у німецькому концтаборі в с. Шубків Тучинського р-ну Рівненської обл. Звідти утік через 2 тижні. За вказівкою “Олега” у квітні 1943 вступив до УПА в точицьких лісах на Рівненщині. На початку 1944 очолював сотню (103 чол.), яка з березня увійшла до складу УПА–Південь. У складі сотні діяла диверсійна група (27 чол.) під ком. “Білого”. Учасник установчого з'їзду НВРО (17–18 липня 1944 р., біля с. Дермань Мізоцького р-ну Рівненської обл.). У 1944 знааний як начальник штабу з'єднання “Холодний Яр” УПА–Південь, ад'ютант “Ясена”. Учасник Гурбівського бою. Від 24 травня 1944 – генерал-хорунжий УПА. 7 вересня 1944 у с. Хорів зазнав тяжкого поранення від “більшовиків”, потрапив у полон і погодився з ними співпрацювати. Прикмети: “вище середнього зросту, темний шатен, ніс прямий”. Не дивлячись на допомогу в боротьбі проти ОУН і УПА, 19 листопада 1944 засуджений до 25 р. ВТР у Казахстані. Звільнився 28 травня 1956⁶ на: “Після арешту в 1944 упродовж 5-и років тероризував населення Волині в складі легендарних боївок МДБ. У 1949 повторно засуджений до вищої міри покарання, але був помилуваний. Перебував на ВТР. Через 5 років його достроково звільнили”. Реабілітований 10 вересня 1991. Батько: Басюк Михайло Іванович (у 1943 убитий німцями). Мати: Бондарчук Ганна (убита у 1944). Дружина: Айрапетова Віра Авагімівна. Діти: Басюк Андрій (народ. 1947). (Постанова про арешт Басюка Євгена Михайловича (від 09.05.1949 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк.

Токара, 16 крісів звичайних, 2 автом., 10-заряд.⁶ і 1200 шт. амуніції. Від 23.III до 28.III зібралось впов[ні? вже] 16 повстанців.

Від 28.III розпочалася активна праця організування відділу. Визначніші друзі в організуванні відділу були друзі⁷: Чорноморець, Залізник, Тигр і Морозенко⁸. Розпочалася праця, а саме розшукування за зброєю та організуванням відділу. З кожним днем зголошувались до повстанського відділу юнаки і то майже зі всіх сіл району.

Дня 12.IV.43 відділ числився вже із 35 друзів. З тої причини, що на дворі панував ще холод, відділ квартирував по хуторах під лісом. Цього ж дня зловлено одного комуніста, котрий мав при собі револьвер.

Дня 13.IV.43 р. в селі Т... [Точевики]⁹ зловила наша стежа 2-х комуністів, один з них пробував кинути гранату, але в ту ж хвилину зівстав прострелений револьвером. Це прострелив його др. Залізник.

Дня 18.IV зв'язковий з села Д... [Дермань] повідомив відділ Чорноморця, которий складався із 65 повстанців, що в село Д... [Дермань] приїхало 300 німаків. Відділ Чорноморця зв'язався із відділом а тоді [так] званого¹⁰ Сталевого¹¹ вирушити на німців в

2; *Протокол допиту Басюк Євгена Михайловича (від 28–29.09.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк. 14–16, 18–20, 25; Витяг з протоколу допиту Басюк Євгена Михайловича (від 28–29.09.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 223; Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 6; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 24, 71, 147, 150, 1338; Ішук О., Кокін С. Вступ / Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945 / Сохань П., Потічний П. та ін. (ред.), Ішук О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто, 2007. – С. 20–22. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”. – Т. 9).*

⁶ “Десятизарядка”. В УПА цей вид зброї ще називали “десятькою”. Йдеться про СВТ 38 чи СВТ 40 – різновиди самозарядних 7,62 мм радянських гвинтівок системи В. Токарева, ємність магазинів яких становила 10 набоїв. Токарев сконструював СВТ 38 у 1938 р. Ця модель виявилася дуже чутливою до забруднення. Виправити недоліки він спробував у 1940 р., розробивши СВТ 40. З “десятки” можна було зробити 25 одиночних пострілів за хвилину. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / В'ятрович В. (відп. ред., упоряд.), Р. Грицьків, І. Дерев'яний та ін. (упоряд.). – Львів, 2007. – С. 185–186.*)

⁷ Так у тексті.

⁸ Матвійчук Федір чи Бихалець Мелетій.

⁹ Тут і далі автор скоротив назви поселень до першої літери.

¹⁰ Так у тексті.

¹¹ Ймовірно, “Сталевий” і “Орел” (згадується далі у протоколі допиту Мартиновського Миколи) – це псевдоніми Шеремети Андрія. “Сталевий”-“Орел” був одним з перших організаторів УПА. 1944 – к-р сотні УПА–Південь. Далі командував боївками на Уманщині. Загинув весною 1945. У 1946 помертно нагороджений Срібним Хрестом Бойової Заслуги І-ї класи (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 146, 148.*)

с. Дер... [Дермань], за той час німакі переїхали в другу частину цього ж села, це було близько 5 км. Німаки довідались про це, що є близько повстанці і хотіли зробити облаву. Не знаючі сили повстанського загону, рішили дістати підмогу і зробити це на другий день. Відділи зрозуміли своє положення і евакуювали[ся] з цього лісу в иньший.

Дня 19.IV.43 р. наші відділи в силі 120 повстанців¹² здивався з мадярами в селі Буд... [Будераж]. Наші розшуки передового забезпечення здивалися із розшуками мадяр. Один мадяр упав від кулі нашого розшукувача д. Халатного, а другий ранений вскочив до рову.

На відгук стрілів наші стрільці, як рівно ж мадяри, зайняли становища. Розпочався бій, котрий тривав до 3-х годин. Мадьярам прибула поміч від недалекого міста, числом невідомо, але 10 самоходів. Від сторони села Дер... [Дермань] прибуло кілька самоходів німаків і почали натискати наші відділи із трох боків[в], а навіть почали відтинати від лісу, до котрого наші повстанці почали відступати. Були змушені при відступі залишити здобутий від мадярів тяжкий кулемет, а до того залишити 2-х своїх – [марки] “Токарова” і один несправний. Ранених було двох і один убитий. По ворожим боці було 15 вбитих і 19 ранених, до цих же втрат призначили вони самі.

Дня 24.IV.43 р. підступом д. Залізник взяв 8 червоних партизан, від котрих забрано зброю (сім крісів і одного револьвера), а їхнього командира кап. Кочемазова застрілили його ж власною фінкою¹³.

Дня 16.V.43 р. Чорноморець із одною чотою вирушив в село Новом... [Новомалин] на роззброєння німаків. Успіхів не було. Зістав тільки забитий один німак, застрілив його д. Незівай. З нашої сторони зістав ранений ком. Чорноморець і д. Сагайдачний.

Дня 27.V.43 р. зловлено в селі Точив... [Точевіки] 5 комуністів, від котрих забрано один зіжутий¹⁴ кріс.

29.V.43 р. наша розвідка довідалась, що на цей ліс, в котрім знаходився наш відділ, німаки стягають офензиву на облаву.

¹² Так у тексті.

¹³ “Фінкою” в УПА називали ППД-40 – удосконалену модель радянського пістолета-кулемета ППД-34, розроблену конструктором В. Дегтярьовим після ознайомлення в роки радянсько-фінської війни (1939–1940) з фінським “суомі”. “Фінкою” було зручно стріляти зблизька. Її скорострільність становила 100–120 пострілів за хвилину. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 188*).

¹⁴ Так у документі.

Дня 31.V.43 р. німецьке, як рівнож мадярське військо в кількості 6000 вояків окружили ліс і почали наступ. На це ми були приготовані і дали добру відсіч. Перша їх спроба не вдалась, німці почали палити хати понад лісом, а маляр заставляли іти в ліс. Мадяри пробували підходити три рази і всі три рази були змушені відступити з втратами. Боротьба тривала цілий день. Втрат з нашої сторони не було навіть найменших. По ворожим боці було забитих 22, багато ранених, в тому числі один німецький старшина. По цьому наш відділ евакував з цих місць [лісів?] в інші. Незнаного числа наші повстанці перестріли на шляху два самоходи з якимись високими представниками з Райху. Обстріляли, самоход попередній зістав побитий, але якийсь час іще йшов. За ним сунулось друге авто із СД-ками, котрі обстрілювались і пролетіли блискавкою повз наших повстанців. Оказалось, що зістав забитий один із великих “риб” Райху і двох інших.

Дня 1.VI.43 р. Ярок¹⁵ наліз із друзями на вертаючись¹⁶ німецький відділ з офензиви і застрілив одного німака. Цього ж дня згинуло в боротьбі із німаками 2 повстанці – д. Бульба і д. Лісовий – та 3-х коней враз зі сідлами.

Друг Лісовий був ранений і коли бачив, що попаде в руки німакам, пустив собі кулю в чоло.

Дня 2.VI.43 р. Ярок з 19-ма друзями зловив совіських партизан – роззброїв їх, 5-тох застрілив сам, одного д. Сивуляк,

¹⁵ Калинюк (Каленюк) Дмитро Павлович (“Ярко”, “Ярок”, “Степовий”) (1917, с. Михалківці Острозького р-ну Рівненської обл. чи 1920 – 12 лютого 1945, с. Трипутня Дубровицького р-ну Рівненської обл.). Від квітня 1943 командував чотою. З 1 червня – к-р однієї зі сотень. У серпні – на поч. вересня очолював один з підрозділів бойової групи УПА “Бористен”. Від 20 вересня 1943 – заст. к-ра загону “ім. Колодзінського” групи “Заграва”. Далі – шеф штабу цього загону. Від березня 1944 – к-р цього загону. Далі командує “Корсунським” загonom групи “Заграва”. Серпень–листопад 1944 – к-р бригади “Пам’ять Крут” ЗГ УПА № 33 (“ім. Хмельницького”), яка діяла у Дубровицькому, Висоцькому, Володимирецькому р-нах Рівненської обл. (260 чол.). Листопад 1944 – січень 1945 – к-р бригади “ім. Лайдаки” (“050”, “0018”). Загинув у запеклому бою з частинами 16-ї бригади ВВ НКВС. Рідний брат Калинюка Дмитра (“Жук”) був військовим референтом чи комендантом Рівненського надрайону. (*Протокол допиту Басюк Євгена Михайловича (від 28–29.09.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк. 31; Список учасників ОУН і УПА, що проходять у свідченнях Басюка Євгена Михайловича (дата не встановлена) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк. 154; Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. 134, 136–137, 141, 143–144, 146–147; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 15, 27, 34–35, 602, 1321; Марчук І. Командир УПА–Північ Дмитро Клячківський-“Клим Савур”. Рівне, 2009. – С. 128; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 37; Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 73).*

¹⁶ Так у документі.

а одного д. Орлик. 2-х українців прилучив до свого відділу, котрі справуються до цього часу дуже добре. Ще від половини травня майже, щоночі [...]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 38, арк. 83-86. Документ без закінчення, дати та підпису автора. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 7 (2)
ДОКУМЕНТ “З БОЇВ ЗАГОНУ “СІЧІ”,
УКЛАДЕНИЙ НЕВІДОМИМ АВТОРОМ

*Загін “Січ”,
14 липня 1943 року*

З боїв загону “Січ”¹⁷

В середу, 7.VI.43 р., в село Могильне приїхали за поживою німці. Взяли два кабани й з цим відїхали назад, але біля могилوک засіли їх стрільці з боївки в Могильні. Наших стрільців було лише 4-х, а німців – 20-х. Стрільці почали наступ, вбили 4-х німців, але були змушені відступити з причини браку амуніції. По нашій стороні втрат не було.

10.VI.43 р. надвечір німці обстрілювали загін, але великих втрат нам не нанесли, лише ранили одного стрільця. Є вістка, що вони обстрілювали зі станції в Турупині [Турупині], на віддалі 15 км.

23.VI німці виїхали на Турупин [Турупин]. Завданням їхнім було роззброїти німців і зірвати міст та забрати москалів, що були разом з німцями, бо вони передавали до нас записку, що хочуть до нас перейти. В 11-й годині вечера один стрілець підійшов до моста, на якому стояв москаль, взяв від нього “Дьохтярова” і дві гранати, а його післав, щоб цей вивів решту. Незадовго по цім почувся стріл з пістолі, а потім німці почали кидати гранати. Наш стрілець був ранений і мусів відійти. По всякій імовірності, москаля німці вбили. Бій з німцями йшов цілу годину. По нашій стороні жертв не було, по німецькій невідомо.

20.VI наші стрільці в числі 35 чоловік виїхали на Затурці й рішили вступити в бій, але наступ був неможливий, тому залишено. В іншій стороні наші засідки разом з боївками вбили

¹⁷ Підкреслено однією суцільною лінією.

чотирьох німців з генеральського штабу. В нас був вбитий один стрілець.

11.VII.43 р. на Бискупчин [Бискупичі] в боївку ч: 6¹⁸ виїхало 30 чоловік, щоб провадити ліквідацію сексотів, рекрутованих переважно з польського населення. Знищено около 2.000 осіб. По нашій стороні жертв не було.

12.VII вийшло на Домінополь [Домінополь] 150 стрільців, де провадили ліквідацію польського штабу на¹⁹ польських сексотів. Знищено приблизно 300 осіб, в тому числі 10 польських партизанів, що знаходились в цьому штабі²⁰.

13.VII виїхав один рій на Ревушки²¹, щоб зліквідувати польських сексотів. Знищено около 40 людей.

14.VII стрільці вертались із праці, зустріли німців і розпочали бій. Здобуто одну таксівку та грузову машину. Вбили теж кількох німців. По нашій стороні жертв не було, ранено лише одного стрільця.

14 липня 1943 р.²²

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 95, арк. 111. Документ без підпису автора. Копія. Машинопис. Чорна калька.

¹⁸ Так у документі.

¹⁹ Мабуть – “та”.

²⁰ За іншими відомостями, внаслідок нападу загону УПА “Січ” на Домінополь (11 липня 1943) загинуло 220 поляків. (Motyka G. *Ukraińska partyzantka. 1942–1960.* – Warszawa: Instytut studiów politycznych PAN, 2006. – S. 330–331).

²¹ Село в Турійському р-ні Волинської обл. У роки радянсько-німецької війни було спалене німецькими окупантами (Список сіл, спалених німецькими окупантами під час Другої світової війни, укладений УСБУ Волинської обл. (від 27.05.2003 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 32. – Оп. 21. – Спр. 26. – Арк. 120).

²² Дата підкреслена однією суцільною лінією.

**Частина 3. Процесуально-судовий документ
і діловий лист**

**№ 8 (1)
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ
ЧЛЕНА УПА МАРТИНОВСЬКОГО МИКОЛИ**

*[Група "Енея"],
21 червня 1943 року*

Допит ч. 1

Мартинівський Микола уроджений 16.VI.1923 в Будеражі, район Мізоч, округ Рівно [Рівне]. Батько Олександр – священник. матір – Марія. Брат Дмитро перебуває в Англії як теолог. Другий брат змобілізований в армію 5.V.1941, з війни досьогдні не вернув. Третій брат працює в СД (Рівно).

Арештований за Совітів працював в спиртзаводі та в колгоспі. За Державності був на вишколі міліції в Рівному від дня 15.VIII.41 до дня 1.X.41 р. В тім часі перейшов на вишкіл підстаршин в Клевані. Там був до кінця вишколу. Кінцевим чином 23.XI.41 назначений був ройовим.

Дня 1.XII.43 висланий П.²³ з групою на Полісся, де прибув дня 6.XII. Тут сконтактовано його з районим Висоцька Логінським. В тім районі дістав працю учителя в селі Вичовка [Вичівка]. Поза працю держав контакт з чотирма учителями в селах Сваричовичі [Сварицевичі], Вичовка [Вичівка], Серники і Золоте.

По замкненні шкіл на Поліссі дня 25.XI.41 дезертирував з праці організаційної 15.I.42. При від'їзді з Полісся обікрав директора школи – леха Шидловського. Про леха Шидловського нічого більше не зізнає. По дорозі з Полісся був арештований провокатором Моркотуном дня 18.I.42 в Александрії. До тюрми в Рівному привезений був дня 18.I.42. На допитах в СД дня 18, 19, 20.I висипав все що знав – подав прізвища чотирьох учителів з Полісся, з якими був в контактї, при наочній ставці з Канюкою (Богун, Чорнота) сипав його, рівнож всипав Логінського як свого організаційного зверхника, подав дані щодо sweї праці на Поліссі.

13 березня був випущений з в'язниці у Рівному, погодившись на співпрацю з СД. По виході з в'язниці вступив в Feurwehr-

²³ Так у документі.

Regiment в Рівному в характері агента СД. Зі зізнань товариша його Манька стверджено, що арештований був два рази на СД, а на вулицях переморгувався з агентами цивільними СД.

Манько цей перебував в боївці Самсона і це ствердив на очній ставці з арештованим. Сам він заперечує це. Каже, що на СД не заходив і нічого на СД не доносив, та по виході з в'язниці нікого не всипав.

В Feurwekr-Regiment-і був до 1.IX.42. Опісля перейшов на курс жандармерії в Рівному. Курс провадив Трофимчук з Тучина, а тривав від 13.IX. 13.XI.42.²⁴ По скінченні курсу пішов на станицю поліції в Басовому Куті. Тут сповняв обов'язки шуцмана до 18.I.43. 19.I виїхав з Басова Кута [Басового Кута] в Рівне, опісля в Дубно, де перебував до 1.II.43.

Опісля був відсланий разом з 10 шуцманами в Forstschutzkomando Демидовка. Під час побуту в фаерманах, в шуманах та в Forstschutzkomando не старався нав'язати контактів з Організацією та вяснити це все, що говорив, та як поводився на допитах. Літератури не читав і взагалі не цікавився Організацією.

Дня 13.III.43 йде зі шуцманами в підпілля. В підпіллію перебував в Млиновській [Млинівській] боївці від дня 15.III до 25.III. Опісля боївка ця перейшла [...] разом з Forstschutzkomando Берестечко до сотні Беркута²⁵ (група Черника)²⁶ дня 27.III. Дня

²⁴ Так у документі.

²⁵ Федорчук Ананій Федорович (1921, с. Верба Дубнівського р-ну Рівненської обл. – ?). Влітку–восени 1943 командував сотнею УПА на Волині. (*Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 47, 95, 327*).

²⁶ Казван Дмитро ("Черник", "Гриць") (1915 чи 1918, с. Охматків Демидівського р-ну Рівненської обл. – 14.03.1946, с. Глибока Долина). Татарин (?) за національність. Навчався у Крем'янецькій духовній семінарії. Її не закінчив, тому що вступив до ОУН. Капрал ПА. Закінчив школу підхорунжих. У вересні 1939 повернувся до рідного села, був затриманий НКВС і відправлений у Дубенську в'язницю. Згодом звідти звільнений. Працював директором школи у с. Копачівка Рожищенського р-ну Волинської обл. Влітку 1940 – знову заарештований. Сидів у вінницькій тюрмі. Утік з гурту людей, яких НКВС гнало на розстріл (1941). Повернувся у рідне село, вступив в українську міліцію, командував вартівницею сотнею в Дубному. У 1943 – один з перших творців Дубенського куреня УПА. 26 липня 1943 цей курінь, складений з сотень "Юрка", "Борсука" і "Беркута", під ком. А. Мичковського ("Осип") брав участь у здобутті бази загону радянських партизанів "ім. Михайлова" (кер. – А. Одуха). Учасник роззброєння мельниківського загону "Хрона" в антонівецьких лісах (початок липня 1943), нападі на німецько-польську залого м. Мізоч Рівненської обл. (20 серпня 1943). Станом на лютий–квітень 1944 – ШВШ групи "Богун". Очолив штаб після того, як його попередника майора "Голубенка" особисто розстріляв "Батько" за листування з радянським лейтенантом. Був заступником к-ра групи "Богун" П. Олійника. Станом на 23 квітня

5.VI вибрані через Беркута як ліпших стрільців (Мартиновський/ Муха/Зажмура) забрав Еней²⁷ для своєї охорони.

1944 під його командуванням перебували курені І. Золотнюка-“Довбенка” й А. Ткачука-“Бувалого”. Німці за його затримання призначали грошову винагороду. 1945–1946 – провідник Дубнівського надрайону. Рідні Д. Казвана: матір Ульяна, брат Микола (знаний в УПА як сотник “Гіряк”, підірвав себе гранатою у 1944), сестри Віра, Люба. Віра дивом не потрапила до НКВС у 1944, до літа 1947 проживала під виглядом польської переселенки у передмісті Млинова на Рівненщині, а потім переїхала до матері Ульяни і сестри Люби на Житомирщину. Сім’я Віри станом на 2008 р. проживала у м. Понінка Полонського р-ну Хмельницької обл. (*Лист від “обласного проводу ОУН” до “друзів-революціонерів” з приводу “зрадницьких дій” П. Олійника-“Енея” і Д. Казвана-“Черника” (серпень 1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9079. – Т. 54. – Арк. 399 зв.; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 15, 50, 145, 489, 1364; Скорупський М. Туди, де бій за волю. – Київ, 1992. – С. 151; Смовський К. Спогади учасника бандерівської УПА. – Нью-Йорк, 1982. – С. 10; Руцький М. Голгофа. – Рівне, 1996. – С. 47–48, 61, 76, 80, 94, 192, 214–215; Рашко О. Згадуючи імена героїв // Волинь (Рівне). – 2008. – 28 березня. – № 11. – С. 7).*

²⁷ Олійник Петро (“Роман”, “Сергій”, “Старий”) (1909, с. Молодинче Жидачівського р-ну Львівської обл. – 17.02.1946, хутір Глинки біля с. Рудинки Маневичького р-ну Волинської обл.). Навчався у Рогатинській гімназії, на юридичному факультеті Львівського університету. Вступив до ОУН у 1929. В 1934 виключений з відти за націоналістичну діяльність. З 1937 до 1941 перебував у Кракові. Там одружився з Затіркою Марією – красунею зі Гримайлова на Тернопільщині. В Україну прибув у 1941 як член похідних груп ОУН(б). У 1942 знаходився на Дніпропетровщині як обласний провідник ОУН(б). Потрапив у німецьку в’язницю. Був визволений з відти оунівською боївкою. 7 липня 1943 командував роззброєнням підрозділу “Хрона” ОУН(м) у їхньому таборі в антонівцевському лісі. Осінь 1943 – липень 1944 – к-р групи УПА “Богун”. Після того, як у вересні 1943 німці розбомбили його штаб і табір біля с. Антонівці, переїхав у Мізоцький р-н, а на початку 1944 – у р-ні Шумськ–Крем’янець. 1945 – 1946 – організаційний і військовий референт ПЗК. З 01 грудня 1945 – к-р УПА на терені ПЗК. Станом на 30 грудня 1943 виглядав так: “середнього зросту, брюнет, носить довгі вуса, бороду бриє, очі чорні, лице чисте. Одягнений у дублянку, обшиту чорним хутром. Шапка з чорного хутра, захисні штани, польські чоботи. ... спорядження: пістолет, за спиною німецький автомат, планшетка зверху”. В. Щеглюк описав його так: “високий, стрункий, з рудуватим волоссям, гладко зачесаним догори, мав великі, теж руді вуса, що стирчали вбік. Високе чоло і вуса робили його трохи подібним до Івана Франка. Одягнений був у новеньку упівську форму кольору “хакі”, а на голові – петлюрівка з тризубцем. ... дуже відважний і рішучий командир, але, здається, надто ліберальний, бо не дуже вимагав у підлеглих військової дисципліни”. Талановитий конспіратор. Я. Білинський: “у 1943 р. “Еней” одягався у порваний одяг, відпустив собі бороду і ходив з ціпком”. Мав кількох двійників. Німці обіцяли за нього грошову винагороду. “Енея” постійно супроводжувала дружина, яка редагувала повстанський часопис. Загинув у бою з підрозділом НКВС. Майор УПА від 17 лютого 1946. Нагороджений Бронзовим Хрестом Заслуги. Мав сина Андрія (*Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова про групи УПА, які діють на ділянці радянської 13-ї Армії (від 07.03.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 3, 6 зв.; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 128, 137, 142; Протокол допиту Білинського Ярослава*

18.VI, від'їзжаючи до Крука²⁸, Еней поручив організацію зв'язку між сотнями Чорноморця, Орла, Беркута, Крука, Черника. З поручених завдань наладнав тільки зв'язок в Чорноморця і

Михайловича (від 07.02.1945 р.) / *Боротьба проти повстанського руху ...* С. 20–22, 217; *Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича (від 04.09.1945 р.) / Боротьба проти повстанського руху ...* С. 373; *Життя і боротьба генерала "Тараса Чупринки" (1907–1950). Документи і матеріали / Сохань П., Потічний П. (співгол. ред. ради), Богунов С. та ін. (упоряд.). – Київ-Торонто, 2007. – С. 708. – (Серія "Літопис УПА. Нова серія". – Т. 10); Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область / Тронько П. та ін. (ред.). – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2006. – Т. 1. – С. 147; Щеглюк В. Як роса на сонці. – Львів, 1992. – С. 111; Данилюк М. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 161–162, 187; Мазурець С. Повстанськими стежками. – Луцьк, 2002. – С. 163, 169, 209–210; Смовський К. Спогади учасника ... С. 10; Крем'янчанка Н. Було в матері три сини. – Тернопіль, 1999. – С. 28–34; Коханська Г. З Україною в серці. – Торонто-Львів, 2008. – С. 51; Руцький М. Голгофа ... С. 58, 60).*

²⁸ Климшин Іван ("Крук") (1919, с. Верещаки Лановецького р-ну Тернопільської обл. – 07.04.1944, ліс Круглик на Крем'янецьчині). Навчався у Вишнівецькому ремісничому училищі. Там вступив до ОУН. Столяр за професією. За націоналістичну діяльність перебував у Крем'янецькій в'язниці, Березі Картузькій. 1939–1941 – перебував за межами України. Весною 1941 прибув через Закарпаття до Києва з групою радистів у складі однієї з похідних груп ОУН(б). Був затриманий Гестапом, але втік під час транспортування. 1942–1943 – військовий референт Крем'янецького повіту ОУН(б). Його боївка двічі звільняла в'язнів Крем'янецької тюрми. У квітні 1943 підрозділ Климшина нараховував 40–50 чол. Станом на травень 1943 – к-р підрозділу, представляв ОУН(б) на спільній конференції представників ОУН(б), ОУН(м) і "Поліської Січі" (Крем'янецьчина). У 1943 очолив Крем'янецький курінь УПА, який боровся з нацистами між Крем'янцем, Шумськом, Луцьком. На чолі куреня брав участь у роззброєнні мельниківського загону "Хрона" в антонівецьких лісах (початок липня 1943). У липні 1943 Крем'янецький курінь, який складався з сотень "Гамалії", Л. Яскевича-"Каменя" і "Петра", брав участь у здобутті бази загону радянських партизанів "ім. Михайлова" (кер. – А. Одуха). Учасник нападу на німецько-польську залозу м. Мізоч (20 серпня 1943). Від осені 1943 – к-р рейдуєчого куреня у складі загону "Кодак". Цей курінь у січні 1944 вступив у сутичку з німцями, за що польовий суд УПА засудив Климшина до смерті з правом реабілітації. Його курінь було підпорядковано УПА–Південь. Застрелений агентом НКВС у спину. Після цього курінь "Крука" очолив "Панас" і прорвав фронт ЧА в р-ні м. Шепетівки (Хмельницька обл.). Прикмети Климшина: "високого зросту, худий, шия довга, лице видовжене, блондин". У жовтні 1944 сотня УПА "Морозенка" перепоховала тіло І. Климшина в його рідному селі. (*Довідка начальника відділу контррозвідки "Смерш" 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 5; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ...* С. 426; Данилюк М. Повстанський записник ... С. 164; Щеглюк В. Як роса на сонці ... С. 127–128; Крем'янчанка Н. Було в матері три сини ... С. 37–41, 257; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 40–41; Руцький М. Голгофа ... С. 61, 76, 80; Дарованець О., Мороз В., Муравський В. Націоналістичний рух 1920–1930-х років (матеріали для біографічного довідника) / Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. – Київ, 2007. – С. 701; Мотука Г. Українська партизанка ... С. 142).

Орла. Останніх зв'язків не налагодив, бо зівстав арештований через к-ра Дубового²⁹ дня 20.VI.43 о год. 6 рано.

²⁹ Литвинчук Іван Самійлович (“Давид”, “Максим”) (1917 чи 1919, с. Бискупичі Руські (Нехвороща) Володимир-Волинського р-ну Волинської обл. – 18.01.1951, біля с. Золочівка Демидівського р-ну Рівненської обл.). З сім’ї священика. Випускник Тернопільської гімназії. Під час навчання у Крем’янецькій духовній семінарії в 1935 чи 1936 вступив до ОУН. 1937–1939 – політичний в’язень, зокрема сидів у Самборі в польській в’язниці. Там зазнавав сильних побоїв. Після одного з них ледве не наклав на себе руки. 1939–1941 – організаційний референт проводу ОУН в Кракові. Очевидно, що там заприятелював зі студенткою медицини Краківського університету Балабушкою-Малецькою Ольгою (“Мотря”). Цю його наречену згодом Гестапо розстріляло у Києві, в Бабиному Яру. 1941 – поч. 1943 – провідник Сарненської округи ОУН(б) “Ворскла”. Очолював один з перших підрозділів УПА. Станом на травень 1943 – к-р І-ї групи УПА. Друга половина 1943 – 19 березня 1944 – к-р групи “Заграва”. Брав участь у Гурбівському бою. З 01 серпня 1944 – к-р ГО “Завихост” (ЗГ № 33). 1944–1952 – провідник ПЗК “Москва”. У 1944 загін А. Трачука-“Ломоноса”, що співпрацював з НКВС, заледве не знищив його з охороною. Під “Дубовим” тоді убили коня. Певний час проживав з В. Галасою (“Орлан”), його дружиною, секретаркою “Катериною”, друкаркою “Ганною” у криївці в с. Полонка Луцького р-ну. Одружився зі секретаркою “Катериною”. У 1950–1951 зазимував у криївці в будинку на одному з Золочівських хуторів. За першою версією, що криївку, де зберігалася велика кількість пропагандистської літератури і зашифровані документи, в тому числі пошта від В. Кука, виявила спецгрупа МДБ за наводкою провідника Луцького району А. Сметани-“Антоня”, котрий постачав “Дубового” харчами. За другою версією, донька господаря того будинку завагітніла від місцевого радянського міліціонера і розповіла йому про сховок. З’явився спецзагін і спробував “викурити” Литвинчука газовою гранатою. Тоді останній підірвав себе і ще одного юнака. За третьою версією, застрелився (прострелив собі праву скроню). Наумові Вихору згадувався таким: “... маленький, сухий, лице біле, волосся і брови чорні, носить стару шинель радянського командира, на час огляду своїх підрозділів одягає погони”. Свідчення референтки жіноцтва Маневичького р-ну Раїси Харчук: “... середнього зросту, брюнет. Носить зелений польський костюм, сіру радянську офіцерську шинель, при собі завжди є німецький автомат і револьвер”. Мав гарний ліричний тенор, любив співати “Розпрягайте, хлопці, коней”. Полковник УПА від 19 січня 1951. У січні 2007 на місці загибелі відкрито пам’ятник. З 2009 ім’я “Дубового” носить школа села Ниви Золочівські Демидівського р-ну Рівненської обл. (*Протокол допиту Вихора Наума Ігнатійовича, складений начальником слідчого відділу УББ НКВС УРСР Колесовим (від 05.04.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 99; Протокол допиту референтки жіноцтва Морочненського р-ну ОУН(б) Харчук Раїси Сильвестрівни (“Тамара”), затриманої 05.01.1945 р., укладений начальником відділу УББ НКВС УРСР Добріжським (від 8.01.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 108; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 112; Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали ... С. 707; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 146; Савчин М. Тисяча доріг (спогади) / Штендера Є. (відп. ред.), Потічний П. (співред.) – Торонто-Львів, 1995. – С. 306, 316–318, 336, 339, 344, 377. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 28); Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 163, 178, 206–207; Галаса В. Наше життя і боротьба. – Львів, 2005. – С. 145, 165; Коханська Г. З Україною ... С. 196–198; Со зшитом*

Арестований знає за час своєї двотижневої роботи багато пунктів зв'язку та людей, як рівнож постой сотень Крука і Беркута.

Постій, 21.VI.43.

Початок допиту – 8.45.

Кінець допиту – 11.35.

Допитував: Бескид.

Свідки: /Матрос/, /Тигр/, /Клим/, /Грім/

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 106–106 зв. Оригінал. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 9 (2)
ЛИСТ ВІД БУНЧУЖНОГО ВІДДІЛУ
ДО ПРОВІДНИКА “ДУБОВОГО” (З ДОДАТКОМ)

[І група УПА,
відділ “Шавули”],
8 травня 1943 року

Друже провідник Дубовий

Останньо Вам подано відомість 1.V про засідку Хвоянка–Погоріловка [Погорілівка]. Жертви з нашої сторони – 1 вбитий (“Бідний” – Мельник Александр – с. Волошки [Волошки] – р-н Александрія [Олександрія] – пов. Рівне), 2 ранених, яких я відіслав до Енея.

Після цього німаки окружили цей лісок, де ми стояли, і село Погоріловку, ранили мого зв'язкового по дорозі і забили кілька людей в селі, тай від'їхали. Цього ж дня вечером к. Шаула взяв 50 осіб кращих повстанців, в тім саперів, і рушив в напрямку Александрії [Олександрії], тобто до тих м[...]. Я з остальними і табором, всього около 100 осіб, рушив дальше оперирувати по своему районі.

Дня 2.V перебував в бистрецькім [бистрицькому] лісі. Тут вибрались німці, проїхало 47 вант. авт і 2 легкові машини, 4 арматок ПТ. Поїхали на Межиріч [Великі Межирічі] (як видно на фронт).

и мечем. – Львов, 1988. – С. 125; Крем'янчанка Н. Було у матері три сини... С. 139–142; Дмитрук В. Вони боролися за волю України. – Луцьк, 2007. – Т. 3. – С. 150; Мануїлик О. Топкими болотами... С. 295; Волинь (Рівне). – 2009. – 15 травня. – № 18. – С. 1; Волинь (Рівне). – 2009. – 22 травня. – № 19. – С. 1).

В Бистричах залишилось всього чоловік 5 німоти. Я думав їх нічку взяти в свої руки, но вони наніч виїхали до Березної [Березна]. І так кілька день робили, приїде чоловік 20 і знов від'їде. А худобу лишили, но зобов'язали 50 людей залогі: як партизани заберуть худобу ту, вони знищать цих людей. [...].

Зараз стоїть в Бистричах около 3-х німаків. Там утворений район-управа. Но доїжджає їх і більше з Березна, бо там находится около 200 чоловік.

Чекаю доброї хвилини, нагоди знищити те гніздо. Гадаю, що з часом вдасться.

Дня 3.V перебував в лісі коло Вилії [Віллі]. Тої ж ночі зробив (знищив) пару родин ляхів в Губкові. Практикую нічни нальоти на сиксотів разом в кількох місцях.

4.V. В постій в Гурбах знищив око. 20 осіб ляхів; одного важного аса, за яким ходи[ли] уже більш півроку бульбівці, а мої хлопці серед білого дня взяли ту пташку в руки (що грозила "я сам іду на 20 чоловік"). Так само піймали серед дороги вдень 3 аси – ляхи, які прийшли в розвідку з Бистрич.

5.V. Постій коло Більчаків. Там проходить їх лінія зв'язку до самого Ровна [Рівного]. Документа, що в цім свідчать (запись убитого комунара) висилаю Вам.

Тут в Більчаках є переправа через ріку і вони сюдою найбільше пересовуються, тому я тут планував засідки. Безпека доложила запізн[о] [і] ми не успіли як слід заняти становище, бо ми само посовались в ліс з квартир. тому рій біг, скільки мав сил, до того місця. Не успів заняти як слід становища.

Їх посовалось чоловік 20, група Володі Попова. Ми відкрили по них огонь і зразу вбили, [...] розсипались, скрились за мури спалених хат і в ліс. Ми гнали їх ще метрів 500 в ліс і вернули. Лишили фіру з багажом, майно якесь награбоване, дамські суконкі і т.п., з десять пар білизни, одне сідло. Коні, котрі відбули, це бувши бульбівські. Виходить, що бульбівці віддають, а ми забираєм. Зі зброї п[...] лише один кріс, убитого і около 200 патронів.

Одна фіра (5 чоловік) їхала серед дня. Доки наша доїхала на місце, вони вже проскочили. Но один верхівець, будучи на черзі, 3 рази стрілив до їх верхівця. Той, правдоподібно ранений, удер в корчі, а кінь лишився. Стежа донесла, що на Новій Гуті та Сивках [Сівках] стоїт[ь] їх около 200, а Мочулянци – 100, цебто 12 батальйон.

Я звідти ще завидна рішив вибратись, но стрівся з ними в марши. Зійшлись ми, де сходиться дві дороги докупи. Наша стежа йшла тихо пішо. Наткнулись на їх передову кінну розвідку

і зразу їх зняли. Наш табір (коні) від перших стрілів спужались, рванули назад в ліс і деякі труси за ними. Решта залягла і почався бій. Вони з криком “ура” хотіли перейти через дорогу до нас. Зайшли збоку і, видавалось, що ми цілком окружені. То прислідувала моя команда: “2 сотня правим крилом окружать”. Заграв “Максим”³⁰, вони бистро розчарувались і почали вицофу[ва]тися вліво в ліс. Ми також отступили і собі, бо ніч темна, в лісі могло бути багато жертв, а до того невідомо яка їх сила.

Деякі утікли від свого загону, були тої думкі, що ми цілком розбиті, а в нас все в порядку, лише одному поцарапало на руці великого пальця.

Транспорт, майно розгублене своє ми ранком все віднашли, лише пока не віднайдено того коня, що забрали від них. Но на том місці ми забрали їх п’ять здихляк з сьодлами, но сідла виглядають “як же більшовицькі”.

А після виявилось, вони мали план нас знищити. Рушили всі 300 сотні³¹, лише 3-ма відділами, думали нас окружить, но один відділ, зустрівшись з нами, дістав гарну проучку.

По розказі людей, які після бачили вони підібрали більш 15 трупів, то напевно було не менше й ранених. Вони думали, що як ми тих пару їх малих груп поколошкали і не розбили, то це якась мала банда. А коли переконались, то кажуть: “Да ето не банда, когда “Максими” играют”. Тоді після цього я вицофавсь за Случ і вже третій день нахожусь в лісі Маренін–Майдан³². Провожу вишкіл, збираю відомості і думаю провести деякі акції з ними. Ціх два дні заходила потреба поседіти законспірованим.

Деякі лахи здобуті, переважно дамські, кілька гарних сьодел і т.п. Я здав на пун[к]т для місцевої Орг., бо возитись з цім я не маю що. Коні марні роздав деякі, а деякі перемінюю на м’ясо.

Одне зле, що до цього часу не здобуто зброї. Но без зброї трудно здобуть зброї, бо я маю при собі всього 1 “Токара” і 1 РКМ³³ (і той стріляє лише поодиночо). Більш кулеметів забрав

³⁰ 7,62 мм станковий кулемет системи Максима зразка 1910 р. Основний важкий кулемет в УПА. Там застосовувався у 1943–1945 рр. Скорострільність: 250–300 пострілів за хвилину. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 193–195*).

³¹ Тобто 3 сотні.

³² Мається на увазі ліс в р-ні урочища “Майдан”, яке розміщене між селами Маринин і Більчаки.

³³ РКМ – 7,92 мм бельгійський кулемет Браунінга зразка 1928 р. До УПА міг потрапити з Польщі. Скорострільність становила 80–400 пострілів за хвилину. Часто перегрівався в бою, мав маломісткий магазин. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 193–194*).

к. Шаула і мені примать великий бій трудно. Жду повороту Шаули, но до цього часу не маю жадного з ним зв'язку.

Щодень на цій їх лінії падають просто випадково, несподівано ті асики, за якими довший час пошукувалось, які ведуть роботу з більшовиками, працюють на цій лінії зв'язку³⁴.

Вчора в с. Бископичи [Бискупичі] приїхало з Березна 6 машин німаків. Машини повернули, а вони залишилися, вибирають квартири. Може-будь, прибуде ще більше.

Можу сказати, що праці тут є аж задосить – цілі польські колонії, республіка червоних. Лише якіхсь більших погромів, пока не долучить Шаула, не можу начати, бо брак автоматичної зброї, а до того ці, що залишилися зі мною, це половина дівчаків без жадного військового вишколу. Но стараюсь більше всього з ними проводить заняття практичні, правда, що допомагають мені двох чотових – Лис і Свірко. Но все ж трохи цих днів уже з 8 затяжко – сам командир, сам бунчужний, сам вихов[...] – хоч розірвись. Чотови це трохи занедужали, но але якось помалу собі раду даєм.

Числа 1-го один сапер пішов в розвідку і не повернув, пішов додому. Це Яструб з с. Моквіна [Моквина]. Більш важливих випадків за цей час не зайшло. Щось такого з дрібниць – порушення дисципліни, тощо буває, но це старається полагоджуватись в більшості роз'яснюючою роботою, а в крайності карається.

Тут оперирують також бульбівці лише коло горілки. Люде, то є з с. Совпи, заявляють: “Просто допоможіть нам що-будь, бо вони просто жить не дають. То й знають, що п'ють, грабують та сплять, а то ще й хто обізветься – то поб'ють”. Це в Медведівці [Ведмедівці] більшовики взяли 4-х живцем, між іншими Чуприну.

В дальнішом постараюсь сповіщати частіше, написав богато, а всього однак не охватиш.

Постій, 8.V.43 р.

Слава Україні.
Б[унчужний] Нещасний.

Крім того, долучаю записки³⁵ одного з убити[х] більшовиків, де указана їх лінія зв'язку аж до Ровна [Рівного] і зазначене число цифрове (певно їх зв'язкових та розвідкі в тих селах).

³⁴ Так у документі.

³⁵ Ці документи не виявлено.

Єсть такі відомості, що в с. Воняча [Воняче] (це за бувшим кордоном) стоїть їх головний карний штаб. Діє в той спосіб, що прамо в день забирає силою з села людей (це на східних облас-
тях), дає зброю і самольолами дето транспортує, правдоподібно за лінію фронту. Хто відмовляється, розстрілюються.

Єсть просто чисто ляхські боївки. Я таку розігнав 6.V на переправі в Бельчаках [Більчаках]. Повтікали, куди бачили, залишаючи награбовані лахи і пров'янт.

Слід сказати, що ці паразіти з Зарічча [Заріччя] польські села цілком опанували і стараються перекину[ти] це на другу сторону Случі. Є зачаткі навіть в наших деяких селах, но гадаю, що ми це знищимо. Знищимо зв'язки і тоді буде на якійсь час спокій.

Пересилаю також 4000 крб. грошей, бо здав би тут на Орг., то не знаю чи це можна чи ні.

Цеї ночі планую засідку на цій переправі Більчаки і дума[ю] зробить бомбйошку на пару сиксот³⁶, треба запасатись в пров'янт. В дальнішом повідомлю.

Постій, 8.V.43 р.

Слава Україні!
Нещасний

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 29, арк. 101-104 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁶ Так у документі.

§ 2 КОМАНДУВАННЯ УПА (УПА–ПІВНІЧ)

№ 10 (1) НАКАЗ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА ПРО ПРИСВОЄННЯ СТАРШИНСЬКОГО СТУПЕНЯ

УПА–Північ,
27 червня 1944 року

Наказ!

Ком. загону др. Лисому

Ком. Остріжський³⁷ являється заступником ком. Рудого³⁸ і виконує обов'язки ком. групи УПА на теренах під нім. займанщиною.

³⁷ Громадюк Олексій Романович (“Остріжський”, “Голобенко”, “Голубенко”) (1912, с. Голоби Ковельського р-ну Волинської обл. – 27.12.1944, хут. Ями Рафалівського р-ну Рівненської обл.). Його батько Роман співав у церковному хорі. В 1920 вступив до Острозької учительської семінарії. Закінчив її на відмінно. Поручник ПА. Після демобілізації вчителював у м. Сокаль. Там долучився до ОУН. Одружився зі Собацькою Ольгою. З нею прижив трьох дітей: Юру, Богдана, Валю. 1941–1943 – директор неповної середньої школи. Вступив до УПА наприкінці 1942. У 1943 очолював курінь на Ковельщині. Викладав на старшинському вишколі ВО “Турів”. Весна 1944 – на чолі загону “ім. Богуна” звів низку боїв з німцями у Володимир-Волинському р-ні Волинської обл. Далі перебував на Холмщині, де захищав українців від ватаг АК. Згодом став першим заступником к-ра групи УПА “Заграва”. Від 21 жовтня 1944 – шеф штабу ЗГ УПА № 33. “Вище середнього зросту, блондин, стрункий, лице чисто поголене, ніс прямий, очі сірі”. Загинув під час зіткнення охорони штабу І. Литвинчука-“Дубового” з підрозділом ВВ НКВС. “...з приміщення [на хуторі Ями] вибіг Остріжський, але не пробіг навіть 50-и метрів, впав. Було помітно, що бійці ЧА його вбили, інтенсивно стріляючи по будинку...”. За даними О. Мануйлика, загинув в урочищі “Червоне болото” біля с. Мульчиці Володимирецького р-ну Рівненської обл. під час наради керівного активу ЗГ УПА № 33. (*ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 1, 17, 23, 30, 99–99 зв., 143; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 655, 667, 701, 1229; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 170, 217; Галаса В. Наше життя ... С. 128; Мануйлик О. Топкими болотами ... С. 360–362, 379.*)

³⁸ Стельмашук Юрій (“Рудий”) (17.10.1910, с. Коршів Луцького р-ну Волинської обл. – 22.08.1945, м. Київ). Народився у селянській сім'ї (мати – росіянка, батько – українець). Закінчив Луцьку українську гімназію. Січень 1940 – нелегально перейшов до Польщі. Там, у с. Турковичі Грубешівського повіту, навчався у старшинській школі, закінчив курси розвідників-диверсантів. 14 червня 1941 повернувся на Волинь. З вересня 1941 – працівник Ковельського окружного провуду ОУН(б). Навесні 1942 – на початку 1943 – військовий референт Ковельської

Ви з Вашими людьми (Вашим загоном), як ком. загону УПА, підпорядкуєтесь ком. Остріжському.

На підставі рішення Гол. ком. УПА Вам прислуговує вій. старшинський степень хорунжого.

Ком. УПА–Північ Панас Мосур³⁹.
27.VI.44

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

округи ОУН(б). У 1943 – командир загону “Озеро” групи УПА “Турів”. До липня 1943 очолював оперативний штаб групи “Турів”. 1944 – к-р групи “Турів”. З 29 листопада 1944 – к-р ЗГ УПА № 33. Прикмети: “34 роки, високого зросту, стрункий, лице кругле жовте, носить руді вуса, шатен, очі великі нашішкваті, одягнений у піджак до колін захисного кольору, штани-бріджі кольору хакі, голиться”. Інша його характеристика: “високий, кремезної будови чоловік із приємним, але рішучим обличчям, рудим волоссям і високим чолом. ... відзначався організаційним хистом, умів керувати різними людьми і добирати їх ... мав великий авторитет як серед рядових повстанців, так і з-поміж старшин”. За даними Ф. Грицишина, був “дуже нервовий”. Носив руду бороду. На початку 1945 р., після боїв на Боров’янській горі поблизу с. Боровне у Камінь-Каширському р-ні Волинської обл., місце, де перебував Стельмашук, “здала” для НКВС санітарка “Єва” (версія № 1). За ішими даними, чекістам розповів про його криївку в коритнівському лісі “Вовк” (версія № 2). Дані Т. Строкача: 25 січня 1945 у лісі чекісти відсікли від саней з хворим на тиф “Рудим” охоронців (сотня кінноти). У відчаї візник (дівчина-лікарка) спрямувала сані прямо на радянських кулеметників у масхалатах, що оточили місце операції і дорогою застрелила одного з них. Стельмашук дав перші свідчення 8 лютого 1945 у Києві. У липні 1945 засуджений до вищої міри покарання. Розстрілений. Версії причин розстрілу: в 1940 “перебував у Польщі”, після війни “хотів утекти до Канади”. Батьків вивезли у Сибір. Рідна сестра Ольга 22 травня 1941 згоріла живцем у клуні в с. Вишків Луцького р-ну. Підпал вчинили “більшовики”. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 684–685; Протокол допиту Вихора Наума Ігнатійовича, складений начальником слідчого відділу ВББ НКВС УРСР Колесовим (від 05.04.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 99; Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 110; Коханська Г. З Україною ... С. 135; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 206; Миرون Г. Тимофей Строкач / Пограничники. – Москва, 1977. – С. 257, 259–261; Козак М. “Сенсація” сумнівної проби // Народна трибуна. – 1992. – 6 червня. – № 44. – С. 1).*

³⁹ Клячківський Дмитро (“Блондин”, “Білаш”, “Охрім”, “Клим Савур”, “Панас Мосур”, “Омелян Кримський”, “Ар’ян”) (04.11.1911, м. Збараж Тернопільської обл. – 12.02.1945). Народився у сім’ї заможного банківського працівника. Закінчив Станіславівську гімназію і престижний юридичний факультет Львівського університету. Працював бухгалтером, ревізором організації “Укрплодоовоч”. У другій половині 1930-х рр. був обраний членом правління Збаразької організації спортивного товариства “Сокіл”, яке перебувало під впливом ОУН. З того часу назавжди пов’язав свою долю з ОУН. За підозрою в належності до ОУН у 1937 та 1939 його часто викликають на допити до польської поліції. В 1940 Клячківський став

№ 11 (2)
НОТАТКИ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА
ПРО ПІДРОЗДІЛИ КОЛИШНЬОЇ ГРУПИ “ТУРІВ”

[УПА,
серпень 1944 року]

Пор. число	Назва відділу	Хто командував	Стан на 1.ІІ.44	Стан на 1.VIII.44	Примітки
1.	Спец-відділ 010	Сотенний Дяченко (впав 24.IV.44 в бою з чер. партизанами)	26	14	Розформований. Взято на поповнення сот. ім. Вовчака
2.	Полтавський загін 011	Крига (Назар) ⁴⁰ впав в бою з НКВД дня 12.9.44	555		

провідником юнацтва Станиславівського обласного проводу ОУН. Вів антирадянську діяльність, внаслідок чого потрапив до “антирадянської групи членів ОУН”, над якою в Львові у січні 1941 відбувся суд. Був засуджений на смерть і етапований до Бердичівської тюрми. 6 липня 1941 звідти втік. 1941–1942 – обласний провідник ОУН(б) у Львові. У 1942 очолив Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ. Став засновником УПА. З 1943 – керівник Головного командування УПА на ПЗУЗ. З 27 січня 1944 – командир УПА–Північ. У квітні 1944 через абверкоманду групи армій “Північна Україна” передав пропозицію про координацію боротьби з радянськими військами, надання повстанцями розвідувальної операції в обмін на зброю. Відповідна угода була підписана у с. Деражне на Рівненщині. Був ліквідований оперативно-військовою групою Клеванського райвідділу і 233-ї бригади внутрішніх військ НКВС на чолі зі старшим лейтенантом Хабібуліним. Виконавцем убивства став лейтенант Шатяєв. Останнього нагородили орденом Червоного Прапора. (Веденєєв Д., Биструхін Г. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. – Київ, 2006. – С. 87, 90, 94, 97, 99; Марчук І. Командир УПА–Північ Дмитро Клячківський-“Клим Савур” // Реабілітовані історією (у 27-и кн.). Рівненська область ... С. 402–404, 406–407; Савчин М. Тисяча доріг ... С. 214; Журавлев Н. Схватка. – Симферополь, 1990. – С. 27, 124). Найповніші на сьогодні дані про Д. Клячківського містяться у монографії: Марчук І. Командир УПА–Північ Дмитро Клячківський-“Клим Савур”. – Рівне, 2009.

⁴⁰ Климук (“Назар”, “Крига”) (1904, ? – 12.11.1944, біля с. Хабарища чи в околиці с. Велика Глуша Любешівського р-ну Волинської обл.). Працював учителем у с. Кортеліси Ратнівського р-ну Волинської обл. За радянської влади вчителював у Ковелі. За припущенням П. Содоля, у 1941 – на поч. 1943 міг бути інструктором старшинської школи шуцманшафту у Матієві (нині Луків) Волинської обл., к-ром підрозділу шуцманшафту в Пісках (Білорусь). У липні 1943 перейшов до УПА на Поліссі і очолив сотню під псевдонімом “Назар”. Далі – к-р куреня загону “Озеро” групи “Турів”. У ніч на 20 серпня 1943 курінь опанував м. Камінь-Каширський. Після переходу через Волинь радянсько-німецького фронту знаний як “Крига”. До серпня

2а	Сотня 0111	Верховинець ⁴¹	95	17	Тепер особиста охорона ком. загону
2б	Сотня 0112	Мазепа ⁴² (впав в бою з НКВД дня 25.IV.44)	130	50	Доповнена до стану 80 осіб. Командує Орел ⁴³

1944 – к-р “Полтавського” загону групи УПА “Турів”. Наприкінці серпня 1944 організував бригаду “Помста Базару” ЗГ УПА № 33. Відгуки про нього: “Середнього зросту, волосся чорне, ... любитель випити”. Загинув у бою з військами НКВС. За наступника “Верховинця” бригаду було названо на честь “Назара”. (*Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 111; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 652, 742, 744; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 93, 174; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 41; Мотука Г. Українська партизанка ... С. 201*).

⁴¹ Троцюк Григорій (Іван?) (“Верховинець”, “Дем’ян”, “Віталій”) (1917 чи 1920, с. Яблунне Березнівського р-ну Рівненської обл. – 11.12.1951, с. Радомишль Луцького р-ну Волинської обл.). Член ОУН. Під час німецької окупації працював перекладачем у поліції. Навесні 1943 вступив до лав УПА. У другій половині 1943 навчався в підстаршинській школі “Дружинники”, 6 грудня отримав звання хорунжого. Був призначений к-ром окремої сотні групи УПА “Турів”. Свідок страти к-ра загону “Січ” групи “Турів” П. Антонюка. Початок 1944 – к-р однієї зі сотень куреня “Назара” (група “Турів”). У червні 1944 – к-р одного з підрозділів “Корсунського” загону групи “Заграва”. З листопада 1944 – к-р бригади УПА “Помста Базару” ЗГ № 33, яка діяла у південних р-нах Берестейської обл. БРСР. Загони “3351”, “3352” цієї бригади наприкінці 1944 вирушили у рейд українським і білоруським Поліссям. 24 грудня 1944 вони розділилися на 2 частини: 1-у очолив к-р “Хмара”, 2-у – к-р, ст. булавний “Брамін” (“Браумін”). У 1945 очолював бригаду “ім. Назара” ЗГ УПА № 33. 1945–1946 – шеф військового штабу ЗГ “Хмельницький”. Після розформування УПА на Волині (1946) був заступником керівника ПЗК І. Литвинчука-“Дубового”, організаційним референтом ПЗК. Загинув у криївці разом з трьома охоронцями від вибуху замаскованої під радіобатарейою міни. Її передали підпільним зв’язком співробітники МДБ. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 655, 671, 726, 728, 1230; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 24; Галаса В. Наше життя ... С. 128; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 129; Ольховський І. Командир “Сосенко” // Українська газета плюс. – 2008. – 18–31 грудня. – № 45 // <http://ukrgazeta.plus.org.ua/article.php?id=1384> (14.09.2009); Дани історика І. Марчука*).

⁴² Кобиць Іван (?), с. Річиця Ратнівського р-ну Волинської обл. – 1944). У роки німецької окупації перебував у поліції м. Ратне. На початку 1944 – к-р сотні групи УПА “Турів”. “... 28–30 років, блондин, заїкається, має поранення у плече, дуже енергійний, малоосвічений, знаний як відважний командир”. (*Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 111; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 23, 70, 672, 675*).

⁴³ Можливо це Гірник Михайло-“Орлик”. Житель с. Кортеліси Ратнівського р-ну Волинської обл. Служив у німецькій поліції м. Ратне. У 1943 командував підрозділом “Погорільця” у загоні УПА “Пімста Полісся”. Згодом керував чотою і був заступником к-ра сотні “Полтавського” загону. (*Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 111*).

2в	Сотня 0113	Поділець ⁴⁴ , пізніше Чардаш ⁴⁵	110	27	Доповнена до стану 120 осіб. Командує Чардаш
2г	Сотня 0114	Колосенко пропав без- вісти	80	–	
2д	Сотня 0115	Кубік ⁴⁶	140	40	Доповнена до стану 110 осіб. Командує Кубік

⁴⁴ “Грицишин Федір Демидович” (1918, с. Семакі Жмеринського р-ну Вінницької обл. – ?). 1935–1937 – періодично працював слюсарем у системі Вінницького бурякотресту. До 1938 навчався у неповній середній школі на технічних сільськогосподарських курсах. Згодом закінчив курси землевпорядників при Дніпропетровському сільськогосподарському інституті. Кандидат у члени ВКП(б). До німецько-радянської війни служив у 52-у окремому дивізіоні протитанкової оборони 24-ї стрілецької дивізії ЧА (м. Ленінград), учасник радянсько-фінської війни. У липні 1941 під Мінськом потрапив у німецький полон під час спроби вийти з оточення. Був звільнений і розподілений на роботу в господарство Бойко Анастасії – жительки с. Забріддя Ратнівського р-ну Волинської обл. З квітня 1943 до 11 липня 1944 перебував в УПА. Був заступником к-ра загону “Пімста Полісся” (к-р “Галайда”). 15 грудня 1943 став к-ром 3-ї сотні “Полтавського” загону (базувалася на Ратненщині). Після появи у Ратнівському р-ні Волинської обл. радянської влади під виглядом уїкача з німецького табору для військовополонених 25 липня 1944 з’явився у Рожищенський райвідділ НКДБ і попросив надати дозвіл на проживання у Вінницькій обл., але був викритий у причетності до УПА. (ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 103 зв., 106–107).

⁴⁵ Блящук Яків. У роки німецької окупації працював у поліції м. Камінь-Каширський. Інший псевдонім в УПА – “Богун”. Був заступником к-ра сотні “Полтавського” загону УПА Ф. Грицишина-“Подільця”. Його прикмети станом на 1944 р.: “30 років, високий на зріст, чорний, носить вуса”. (Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 111).

⁴⁶ Зінчук Тихін (“Архип”, “Ромб”) (1909, с. Несухоїже Ковельського р-ну Волинської обл. – квітень 1946, ?). 1942 – початок 1943 – комендант поліції в с. Несухоїже. Навесні 1943 – к-р сотні загону “Озеро” (Ковельщина). Влітку 1943 – на початку 1944 – к-р одного з куренів загону групи УПА “Турів”. 7–9 вересня 1943 його підрозділ відзначився у боях з німецькими частинами під Радовичами. Восени 1943 поранений у сутичках з радянськими партизанами. Починаючи з грудня навчається у старшинській школі УПА. Весною 1944 діє у прифронтовій смузі (Маневийський р-н Волинської обл.). У серпні-вересні 1944 – організатор бригади “Соборна Україна” (“ім. Вовчака”) ЗГ “Завихост” під псевдонімом “Ромб”. 1946 – референт зв’язку ПСК. Сотник УПА з 07 березня 1946. За радянськими даними, Зінчук на початку 1945 р. виглядав так: “вище середнього зросту, повний, розмовляє голосно по-українськи, неосвічений”. При його підрозділі наприкінці 1945 діяли диверсійні боївки “Комара” і “Кобуся”. Опергрупа підрозділу Зінчука у першій пол. 1945 на залізниці Берестя–Ковель висадила у повітря 3 потяги і 1 бронепотяг. 1946 – референт зв’язку ПЗК. (ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 33 (1960 р.). – Спр. 3. – Т. 3. – Арк. 144; ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 67; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946... С. 689, 751, 798; Мазурець С. Повстанськими стежками... С. 162, 179; Коханська Г. З Україною... С. 27, 108, 133, 135; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II... С. 36).

3.	Сумський загін 012	Лисий (Павлюк) ⁴⁷ згинув в бою з НКВД, кінець вересня 1944	300	–	
За	Сотня 0121	Чумак ⁴⁸	130	87	
Зб	Сотня 0122	Нерозлучний ⁴⁹	80	30	Пішла на південь, влучена до відділу 045
Зв	Сотня 0123	Богдан	90	–	Розформована до переходу ⁵⁰
4.	Чернігівський загін 013	Сосенко ⁵¹	Брак даних		По розбиттю червоними партизанами реорганізовано. Ввійшли в склад відділу 045

⁴⁷ Климчак (Климчук) Іван (“Лисий”, “Павлюк”, “Степан Павлюк”, “Пашкевич”) (1915, с. Тартаків Сокальського р-ну Львівської обл. – 12.09.1944, біля смт. Шацьк Волинської обл.). 1942 – березень 1943 – заступник керівника старшинської школи шуцманшафту в Матієві (зараз – с. Луків Турійського р-ну Волинської обл.). У ніч на 25 березня чи у квітні 1943 разом з 186 чол. перейшов до УПА. Спершу командував сотнею. Влітку – к-р куреня “Буг” загону “Озеро”. Восени 1943 – у першій половині 1944 його курінь нараховував від 240 до 480 чол. Від серпня 1944 – к-р бригади “Пилявці” ЗГ УПА № 33. За найбільш вірогідною версією, загинув 12 вересня 1944 у бою з підрозділом ЧА чи НКВС між р. Буг і м. Ковель (Волинська обл.). За іншими даними, помер там само у вересні–жовтні 1944 р., помер після поранення у серпні 1944 чи 1945 р. біля Шацьких озер. Тіло вбитого Климчака було вивішене для огляду на шибениці в Шацьку. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 16, 27, 30, 123, 127; Коханська Г. З Україною ... С. 73, 111, 129, 135, 174; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 41–42; Кентій А. Збройний чин ... С. 30).

⁴⁸ Яценюк Микола Герасимович, уродженець с. Запілля Любомльського р-ну Волинської обл. Станом на квітень 1943 – к-р сотні УПА на Волині. 1944–1945 – к-р однієї зі сотень бригади “Пилявці” (“ім. Лисого”). (Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 263; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 737).

⁴⁹ Микитюк Павло. 1944–1945 – к-р сотні загону УПА “ім. Богуна”, загону бригади “Пилявці” (“ім. Лисого”). (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 741).

⁵⁰ Йдеться про перехід сотнею 0123 радянсько-німецького фронту на початку 1944 р.

⁵¹ Антонюк Профір (Порфирій) Фролович (“Сосенко”, “Кліщ”) (19.09.1909, Володимир-Волинський р-н Волинської обл. – 08.03.1944, Волинська обл.). Селянин, неповна середня освіта, одружений, православний. У 1930-х померла від хвороби матір і загинув батько. Служив у польській армії капралом. Перед радянсько-німецькою війною одружився, займався столярством. У роки німецької

4а	Сотня 0131	Ворон ⁵² . Пізніше – Наливайко ⁵³	Брак даних	По розбиттю червоними партизанами реорганізовано. Ввійшли в склад відділу 045
4б	Сотня 0132	Рубаш ⁵⁴ (ране- ний, працює в запіллю)		

окупації служив у поліції, був комендантом постерунку в с. Олеськ Любомльського р-ну Волинської обл. З березня 1943 – в УПА, створює і командує сотнею “ім. І. Мазепи”. Один зі засновників повстанської бази “Січ” у свинаринських лісах біля с. Вовчак Турійського р-ну Волинської обл. Постійно перебував там з дружиною і двома дітьми. З літа 1943 – к-р штабу загону “ім. Богуна” групи УПА “Турів”. Згодом – к-р цього загону. За даними П. Содоля, станом на 5 січня 1944 очолив курінь “ім. Святослава”. Був “середнього зросту, повний”. При ньому перебувала жінка і дитина. Страчений за рішенням революційного суду УПА в березні 1944. За однією з версій, причиною страти стало те, що він без відома командування пішов на переговори з німцями у грудні 1943. За іншою версією, “Сосенка” страчено, оскільки він вів самочинні переговори з радянським партизанським к-ром Федоровим. За версією № 3, “Сосенка” було страчено за переговори з поляками з Білина та надмірну хвалькуватість. Матір П. Антонока: Євдокія. Батько: Фрол Григорович. Брати: Трохим (виїхав до Парагваю), Костянтин (потрапив на примусові роботи до Німеччини), Василь (убили радянські партизани). Дружина: Клавдія Фоківна. Син: Богдан (народ. 1936). Дочка: Ірина (1939). (Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–8467. – Арк. 110, 127; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 174; Куделя М. (Недобитий). Кризь бурі лихоліть. – Міннеаполіс, 1999. – С. 24; Коханська Г. З Україною ... С. 63; Стецюк Г. Непоставлений пам'ятник. – Б. м., 1988. – С. 92; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 9–10; Берекета Б. Багряними шляхами // Голос України. – 1992. – 26 червня. – № 119; Ольховський І. Командир “Сосенка” ...).

⁵² Власюк.

⁵³ Гончаренко Іван. Наприкінці 1943 – командир однієї з сотень куреня “032” загону “ім. Богуна” групи УПА “Турів”. (Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 177).

⁵⁴ Коваль Степан Йосипович (“Рубаш”, “Рубашенко”, “Рубашенко”, “Бурлака”, “Юрко”, “Юрій”). (03.01.1914, с. Корчин Радехівського р-ну Львівської обл. – 2001, м. Івано-Франківськ). Від 1930 навчався на дяка. В ОУН – з 1933. Мав хист до співу, відвідував хоровий і драматичний гуртки “Просвіти”, диригував у хорі. Служив у ПА упродовж 1935–1938. Звідти за “читання української літератури” і демонстрацію “обурення пригнобленням українців” потрапив до польської в'язниці. У вересні 1939 вийшов з тюрми. До червня 1941 перебував у Грубешівському повіті Люблінського воеводства (нині – Польща). Жив у с. Жужель і містечку Долматів. Організував там молодіжні “Січі”. Влітку 1941 прибув з похідними групами ОУН(б). За радянськими даними, відмовився працювати поліцаєм у Львові, переїхав до Луцька і розпочав навчання у німецькій сільськогосподарській школі “Ляндвїртшафт”. Як свідчить П. Содоль, С. Коваль після прибуття з похідними групами був призначений заступником к-ра навчального куреня, згодом реорганізованого у сільськогосподарську школу. Як згадує сотник УПА В. Новак, з липня 1941 Коваль став заступником к-ра куреня “Відділ окремого призначення ім. Є. Коновальця”. Згодом німці перепрофілювали цей підрозділ на

4в	Сотня 0133		
----	---------------	--	--

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, арк. 159–160. Документ без дати та підпису автора. Чернетка. Рукопис. Синій хімічний олівець.

господарську школу. Далі Коваль вступив у нелегальну ланку ОУН(б), якою керував Кузьма ("Мороз"). Влітку 1942 одружився з Косюк Ольгою. 20 березня 1943 вихованців своєї школи (300–320 чол.) перевів до УПА. У травні 1943 брав участь у здобутті м. Колки. Влітку командував сотнею УПА "Богдана". Вересень 1943 – початок 1944 – к-р загону "Котловина" групи "Турів" з базою в Колках. На початку 1944 залишки підрозділу С. Ковалю підпорядковано групі "Заграва". Став командувати "Хвастівським" загonom цієї групи. Від літа – у почоті к-ра групи "Заграва" І. Литвинчука. На переломі 1944 і 1945, щоб урятуватися від постійних переслідувань радянських військових підрозділів, Степан Коваль створив при своєму загоні спецгрупу, яка відвертала на себе увагу ворогів, у той час як кістяк відділу відходив у безпечне місце. Керівник персонального, контррозвідувального відділу ЗГ УПА № 33, к-р відділу "Азіати" (1945). Друга половина 1944 – осінь 1945 – ад'ютант керівника ПСК І. Литвинчука. Тоді виглядав так: "середнього зросту, кремезний, лице продовгувате, поголене, волосся русяве, довге, зачісував його назад", носив англійську військову форму, одягався у зелену шинель, френч, галіфе, пілотку, чоботи, при собі завжди мав "пістолет і німецький автомат". На початку 1945 р. Коваль брав участь у рейді по Голобському, Маневичському, Камінь-Каширському, Цуманському, Колківському р-нах Волинської обл. для відновлення тамтешньої оунівської мережі. Був запідозрений у зв'язку з МДБ. Відтак, покинув УПА і восени 1945 р. переїхав на свою "малу батьківщину", в Корчин Радехівського р-ну Львівської обл., де переховувався як від СБ ОУН(б) (за вказівкою "Дубового" СБ-іст "Підкова" знищував усіх підозрілих стрільців УПА), так і від радянської влади. На наступний рік у Зубкові на Сокальщині придбав собі посвідчення переселенця (у 1944–1946 якраз йшло переселення українців з польських на українські території) на ім'я Литвина Дмитра Петровича. Далі влаштувався регентом церковного хору в с. Долматів. 1948 одружився вдруге, з Дарією Боднарською. З 1949 до 1954, вже як повноправний громадянин СРСР, працював художнім керівником Станіславівського районного будинку культури, "неодноразово одержував подяки і нагороджувався грамотами". Якимось чином був розконспірований. У 1954 його засудив військовий трибунал Прикарпатського військового округу на 10 років ВТТ за ст. 54–4 і 54–11 Кримінального кодексу УРСР. (Матір Коваль Софія Миронівну і сестру Коваль Ольгу Йосипівну виселили у віддалені області СРСР ще у 1951). Коваль відбував покарання 2 р. і 8 міс. За зразкову поведінку його достроково звільнили, а в 1956 зняли судимість. Повернувся до Івано-Франківська, де працював диригентом і учителем. 1985 виїшов на пенсію. У зв'язку з процесом реабілітації жертв політичних репресій, які були засуджені радянською владою, за висновком Волинської обласної прокуратури від 15 вересня 1992 реабілітований. (ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75175-фп. – Т. 2. – Арк. 9, 39, 45, 55, 119, 139, 192, 212, 312, 339, 345; Там само. – Т. 3. – Арк. 59, 63, 108, 176, 311–313, 330, 341–342, 348, 358, 412, 418. 422; Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. ХХ; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589; Петренко Р. За Україну, за її волю. – Торонто-Львів, 1997. – С. 178, 224. – (Серія "Літопис УПА". – Т. 27); Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 42–43; Дарованець О., Мороз В., Муравський В. Націоналістичний рух ... С. 706).

№ 12 (3)
НОТАТКИ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА
ПРО ЗМІНИ У ЧИСЕЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
УПА – ПІВНІЧ УПРОДОВЖ 1944 РОКУ

[УПА,
вересень–жовтень 1944 року]

"Рудий" [Відділи "Рудого"]	У час переходу фронту ⁵⁵		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.
	3 сотні	360 людей	4 сотні	480 людей	
"Назара"	3 сотні	360 людей	4 сотні	480 людей	2 сотні
"Лисого"	3 сотні	360 людей	4 сотні	480 людей	2 сотні
"Вовчака" ⁵⁶	3 сотні	360 людей	–	–	–
"Сосенка"	5 сотень	600 людей	–	–	–

⁵⁵ Орієнтовно це січень–лютий 1944 р.

⁵⁶ Шум Олексій (14.05.1919, с. Шайно (тепер – Журавлине) Старовижівського р-ну Волинської обл. – 04.05.1944, біля с. Писарева Воля Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.). У роки німецької окупації – комендант поліції у Любешівському чи Камінь-Каширському р-ні. 15 травня 1943 спецзагн УПА "Пімста Полісся" на чолі з О. Шумом на шляху Ковель–Берестя неподалік с. Кортеліси ліквідував шефа нацистських штурмовиків В. Лютце з його штабом. Весна 1943 – к-р сотні УПА "Стохід" (Ковельщина). Влітку його підрозділ було включено до загону "Озеро" групи "Турів". Зі серпня 1943 – заступник к-ра групи УПА "Турів". Восени 1943 – взимку 1944 – к-р загону групи УПА "Турів" (360 чол.). Далі – ШВШ групи "Турів". Жив у с. Деревок Любешівського р-ну Волинської обл. Смертельно поранений в перестрілці з колоною німецьких мотоциклістів під час переходу радянсько-німецького фронту. За іншими даними, загинув 20 березня 1944 чи 12 травня 1944 у бою з німцями в колонії Станіславівка на Володимирщині. (ГДА СБУ – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 4. – Т. 4. – Арк. 438; Протокол допиту Грицишина Федора Демидовича (від 29–30.07.1944 р.) // ГДА СБУ, – Ф. 65. – Спр. С-8467. – Арк. 110; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 12. – Арк. 109. – Фото № 21; Мазурець С. Повстанськими стежками... С. 141, 149, 162, 173, 210–212; Антоноук Я. Структура та організація... // <http://www.ukrnationalism.org.ua> (14.05.2009); Ціпак А. Фашистам від повстанців діставалось по заслугі // Рівне-Час. – 2009. – 15 жовтня. – № 42. – С. 6).

“Остріжський”	–	–	6 сотень	720 людей	3 сотні	360 людей
“Кубік”	–	–	–	–	1 сотня	120 людей
“Орлик” ⁵⁷	–	–	–	–	1 сотня	120 людей
“Дубовий”	14	1680	14	1680	9	1080
[Відділи “Дубового”]	У час переходу фронту		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Пайдака” ⁵⁸	2 сотні	240 людей	2 сотні	240 людей	1 сотня	120 людей
“Кора” ⁵⁹	2 сотні	240 людей	3 сотні	360 людей	1 сотня	120 людей

⁵⁷ Горун Василь. Спершу був членом ОУН(м). Станом на 1943 – прихильник ОУН(б), к-р сотні, політвиховник куреня “ім. Святослава” загону УПА “ім. Богуня”. (Волинь і Полісся: УПА та заплілля. 1943–1944 ... С. 599).

⁵⁸ Скуба Микита Іванович (1916, с. Бичаль Костопільського р-ну Рівненської обл. – 11.11.1944, с. Бичаль Костопільського р-ну Рівненської обл.). На поч. 1943 був військовим референтом Сарненської групи ОУН(б) “Ворскла”. Весна 1943 – перебував у в’язниці м. Рівне. Серпень – призначений к-ром двох сотень Бойової групи УПА “Бористена”. Від вересня 1943 – к-р загону “ім. Колодзінського” групи “Заграва”. У січні 1944 виглядав так: “32–35 років, високого зросту, худий, лице видовжене, ніс прямий, волосся русяве, очі сірі, поранена ліва рука”. Загинув у бою з сотнею чи 16-ю стрілецькою бригадою ВВ НКВС. Восени 1944 на його честь була названа бригада УПА. Сотник УПА з 17 березня 1944. Добре володів німецькою мовою. (Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 2; ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 88. – Арк. 1 зв., 40–40 зв.; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та заплілля. 1944–1946 ... С. 641, 671; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 183; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 89; Дмитрук В. Вони боролися ... С. 161–162; Деничук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 71).

⁵⁹ Мельник Макар (“Кора”, “Кузьма”) (1915 чл 1920, с. Городець Володимирецького р-ну Рівненської обл. – 04.05.1945, ромейський ліс Степанського р-ну Рівненської обл.). Учитель за освітою. Старшина ЧА. 1942–1943 – провідник Володимирецького р-ну ОУН(б). В околицях Володимирця створив підрозділ самооборони. Він увійшов до складу сотні Г. Перегійняка-“Коробки”. З серпня очолював сотню групи УПА “Заграва”. Від вересня 1943 – к-р загону “ім. Коновальця” групи “Заграва”, що діяла на Сарненщині. На поч. 1944 на озброєнні цього загону перебувало 6 ручних кулеметів, 2 гармати, 30 підвод, продукти і боеприпаси. Серпень 1944 – 1945 – к-р “Стародубського” загону ЗГ УПА № 44. 1945 – провідник Білоруської округи ПСК “Одеса”. Загинув у бою з “Більшовиками”. Сотник УПА від 24 квітня 1944. Його однофаміліць Мельник Микола (“Веселий”, “Коваленко”) у 1944 командував сотнею групи УПА “Богун”, куренем з’єднання “Холодний Яр” УПА–Південь. На думку М. Козака, міг бути агентом НКВС. За радянськими даними, вбитий

“Ярема” ⁶⁰	2 сотні	240 людей	–	2 сотні	240 людей
“Острий” ⁶¹	2 сотні	240 людей	5 сотень	1 сотня	120 людей

5 квітня 1945 біля с. Ромахи Володимирецького р-ну Рівненської обл. (Оперативне зведення № 93 начальника УНКВС Рівненської обл. Трубінікова для керівника НКВС УРСР Рясного (від 6.04. 1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 30 (1960 р.). – Спр. 3. – Т. 2. – Арк. 51 зв.; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 12. – Арк. 109. – Фото № 1; Список учасників ОУН і УПА, що проходять у свідченнях заарештованих і затриманих, укладений начальником окр. НКО “Смерш” 13-ї Армії Олександровим (січень 1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 125; Волинь і Полісся: УПА та заплілля. 1943–1944 ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та заплілля. 1944–1946 ... С. 15, 127, 313, 323–324, 819; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 145; Мотука Г. Українська партизанка ... С. 190). Радянські чиники також ототожнювали псевдонім “Кора” з Корзенюком Махаром, уродженцем с. Городище Володимирецького р-ну Рівненської обл. У березні 1944 він виглядав так: “23 роки, українець, не одружений ... середнього зросту, руський, ... носить німецьку шапку з націоналістичним значком”. (Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 2; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 60–61).

⁶⁰ Семенюк Никон Єфимович (“Ярема”, “Стальний”, “Тимощ”) (1919, с. Немовичі Сарненського р-ну Рівненської обл. – 1945). Освіта – 4 класи. Служив у Ча к-ром взводу, мав військове звання молодшого к-ра. 1941 потрапив у німецький полон. Як свідчать радянські джерела, Семенюк звідти перейшов до німецької поліції м. Сарни і працював там інструктором. У березні 1942 її покинув, вступив до ОУН(б) і поселився у рідному селі. Там перебувала його сім’я: батько, матір, дружина Марія, двоє дітей. Очевидно, що вступив до УПА ще на поч. 1943. Після смерті к-ра першої сотні УПА Г. Перегіняка у лютому 1943 чотовий “Ярема” перебрав командування сотнею. У травні вона вже була складовою 1-ї групи УПА, базувалася в Дубровицькому р-ні (Рівненщина). Осінь 1943 – початок 1944 – к-р загону “ім. Богуна” групи УПА “Заграва”. Також командував кураєм “ім. Є. Коновальця”. 20 квітня 1944 загін Семенюка було приєднано до групи УПА “Тютюнник”. Очоловав з’єднання “Петлюра” (“Дорош”) групи УПА “Тютюнник”, загін “Дорош” ЗГ № 44. Станом на 11 листопада 1944 “Стальному”, зокрема, підпорядковувалися підрозділи “Сівача” та С. Опеськіва-“Негуса”. Зазнав кілька поранень. За його голову НКВС давало 25 тис. крб. Страчений СБ ОУН(б). Рідні сестри: Мичко Фрося Єфимівна, Мичко Марія Єфимівна. (Довідка начальника відділу контррозвідки НКО “Смерш” 13-ї армії Олександрова для начальника управління контролювання заступника начальника начальницького відділу контррозвідки НКО “Смерш” 13-ї армії Олександрова // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 1; Спецвідомлення заступника начальника начальницького відділу контррозвідки НКО “Смерш” 13-ї армії Олександрова для начальника управління контролювання заступника начальника начальницького відділу контррозвідки НКО “Смерш” 13-ї армії Олександрова // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 20 зв.; Протокол допиту Хрущевського Полікарпа Ісаковича (від 24.01.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 56–57; Волинь і Полісся: УПА та заплілля. 1943–1944 ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та заплілля. 1944–1946 ... С. 176, 638–639, 818, 827; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 145; Мотука Г. Українська партизанка ... С. 142, 191).

⁶¹ Ждан Ярослав (“Острий”, “Гострий”) (1922, Чесанів Любачівського повіту чи м. Перемишль (нині Польща) – 10.04.1944, ліси біля сіл Берестовець, Жильжа Костопільського р-ну Рівненської обл.). Мав неповну середню освіту. Навчався у Холмській гімназії

"Шаула"	2 сотні	240 людей	–	–	–
"Рубаш"	5 сотень	600 людей	1 сотня	120 людей	–
"Гамалія" ⁶²	1 сотня	100 людей	3 сотні	360 людей	300 людей
"Єрмак" ⁶³	1 сотня	100 людей	–	–	–
"Чорнота" ⁶⁴	–	–	3 сотні	240 людей	120 людей

разом з Ю. Ступницьким. Вступив до ОУН у 1930-х. 1939–1941 – перебував за межами України. Влітку 1941 разом з похідною групою ОУН(б) прибув на Рівненщину. Лютий 1943 – чотирив в першій сотні УПА на Поліссі. Травень – член штабу 1-ї групи УПА. Влітку організував сотню на Костопільщині. У липні вона допомагала сотні "Юрка" Дубенського куреня у бою з радянським партизанським загonom А. Одухи. Підрозділ Ждана як "один з кращій" охороняв ГВШ і старшинську школу УПА "Дружинники". У жовтні сотня переросла в курінь, знаний як "Костопільський". Від листопада 1943 – к-р загону "ім. Хмельницького" групи УПА "Заграва". Січень–березень 1944 – к-р "Прилуцького" загону, який поділявся на сотні "Гамалії", Полікарпа Надьохи-"Орла" і "Босоти". 6 квітня 1944 очолив загін "ім. Остапа" групи "Заграва". Згодом загін увійшов до складу групи "Тютюнник". Загинув у бою з відділом НКВС (2 тис. чол.). У тому саме бою радянські снайпери порішили сотенних його куреня – "Вітра", Р. Кернтгофа-"Вихора" і "Звіра". (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 15, 593, 597, 599, 642; Петренко Р. За Україну, за її волю ... С. 103; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 163; Мануйлик О. Толкими болотами ... С. 110, 359; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–1949. Довідник II ... С. 34; Рудький М. Голгофа ... С. 82, 90).

⁶² Мoнь Анaтoлій ("Гaмaлія", "Дячeнкo") (1920, с. Спaсів Здoлбунівськoгo р-ну Рівненськoї обл. – 1944 чи 1945?). Учасник пoвстaння ОУН у вересні 1939. Служив у лeгiоні "Рoлaнд". К-р oхoрони ГК УПА у 1943. Жoвтeнь 1943 – пoчaтoк 1944 – к-р курeня гpупи "Зaгpaвa". Квітeнь 1944 – к-р сотні зaгoну "ім. Хмeльницькoгo". Дaлi – к-р "Пpилуцькoгo" зaгoну. Відoмo тaкoж, щo кoмaндувaв пiдрoздiлoм ЗГ УПА № 44. Зa oднiєю вeрcією, зaгинув бiля с. Липники у 1944 чи 1945. Зa iншoю вeрcією, дезeртирoвaв, вoсeни 1945 нeлeгaльнo пpoживaв у Мiзoцькoмo р-ні Рівненськoї обл. (ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Сtp. 10. – Т. 1. – Арк. 119; Пpотoкoл дoпиту Бaсюк Євгeнa Мiхaйлoвичa (вiд 28–29.09.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Сtp. 75133. – Арк. 31; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 15, 598; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–1949. Довідник II ... С. 20; Намозов О. Псевдо – "Небезпечний". – Рівне, 2008. – С. 38).

⁶³ Вoйцeщo Дмитpo ("Єpмак", "Яpмак") (1909–1944). Стaнoм нa 15 бeрeзня 1943 – к-р бoївки. У 1943–1944 очoлювaв oдну з 4-х сoтeнь курeня Я. Ждaнa (Кoстoпільськoгo) гpупи УПА "Зaгpaвa". (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 633; Дмитрук В. Вони боролися ... С. 166; Денишук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 41; Дані історика І. Марчука).

⁶⁴ Дзiзoбeнкo Вoлoдимир. Нaрoдився у с. Дeрмaнь ІІ Мiзoцькoгo р-ну Рівненськoї обл. Нa пoчaтку 1944 – к-р сoтні, зaгoну "ім. Oстaпa" гpупи УПА "Зaгpaвa". Стaнoм нa квітeнь 1944 – к-р "Хвaстівськoгo" зaгoну щeї сaмe гpупи. (Пpотoкoл дoпиту Бaсюк Євгeнa

	17	2000	17	1920	9	1020
“Еней”						
[Відділи “Енея”]	У час переходу фронту	До часу великої акції (квітень 1944 р.)				Вересень 1944 р.
“Чірниці” ⁶⁵	6 сотень	720 людей	9 сотень	1080 людей	–	–
“Босота” ⁶⁶	–	–	–	–	5 сотень	600 людей
“Ясень” ⁶⁷	6 сотень	720 людей	10 сотень	1200 людей	–	–

Михайловича (від 28–29.09.1944 р.). // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк. 31; Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 15, 628, 634).

⁶⁵ На рубежі 1943–1944 виглядав так: “27–28 років, низького зросту, обличчя кругле, очі чорні, ніс маленький, голиться, носить англійські вусики, світлий шатен. У нижній щелепі зліва має вставні золоті зуби. ... Рухливий. Одягнений у дублянку червоного кольору, військові штани з англійського сукна, чорну шапку, польські чоботи. Озброєний пістолетом, на шубу надягає планшетку”. (Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександра ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 3 з в.).

⁶⁶ Токар Матвій Іларіонович (“Босота”, “Юда”) (1909, с. Боремель Демидівського р-ну Рівненської обл. – листопад 1944, Майданські ліси). У 1943 командував сотнями у групах “Заграва” і “Богун”, 1944 – к-р куреня “Погром” групи УПА “Заграва”, а також сотні, куреня групи УПА “Богун”, к-р відділу “Дніпро” з’єднання “Донбас” УПА–Південь. 3–18 вересня 1944 на чолі відділу “Дніпро” брав участь у рейді “на південний схід”. Знищений НКВС. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 371, 544–545; Содолю П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 95; Рущкий М. Голгофа ... С. 207; Денишук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 104).

⁶⁷ Свистун Микола (“Ясен”, “Ясень”, “Ярбей”) (1912, с. Ордів (Забави) Радеківського р-ну Львівської обл. – 8.12.1944, обліський ліс Здолбунівського р-ну Рівненської обл.). Член УВО. Військовий референт і референт розвідки Радеківського повіту ОУН, член бойової групи “Вовки” на Волині (1936–1938). Політ’язень польських тюрем (1930, 1933–1936, 1939). Учасник II Великого збору ОУН (1941). Наприкінці 1943 – у перші місяці 1944 був к-ром Здолбунівського куреня групи УПА “Богун”, що діяв між Здолбунівом і Острогом. У січні цей курінь на 1,5 доби зайняв м. Остріг. В квітні 1944 – на чолі рейду “східних відділів” УПА у Кам’янець-Подільській, Вінницькій, Київській, Черкаській обл. 22 квітня 1944 – поразка підрозділів М. Свистуна у битві з батальйоном ЧА в дерманському лісі з боку Точевиків–Буша. Працював заступником к-ра і шефом штабу УПА–Південь. 23 квітня 1944 очолював з’єднання “Холодний Яр” УПА–Південь. Наприкінці квітня воно взяло участь у масштабній битві з ВВ НКВС в лісах на Мізостуні плато чи т.зв. Гурбенських (Крем’янецьких) горах (межа сучасних Тернопільської і Рівненської областей). Підрозділи М. Свистуна і С. Котика потрапили в оточення, вийшли з нього і добралися до клеванських лісів. Учасник Установчого з’їзду НВРО (17–18 липня

“Кора”	1 сотня	120 людей	3 сотні	360 людей	–
“Верещача” ⁶⁸	13	1560	22	2640	відійшли

1944 р., біля с. Дермань Мізоцького р-ну Рівненської обл.). Підрозділи “Ясеня” (сотні “Вира”, “Панька”, “Короткого”) 29 липня – 15 листопада 1944 перебували у рейді по Вінницькій обл. Також був провідником І-ї Київської округи. Загинув у сутичці з під-розділами НКВС і “ковпаківцями” у крем’янецько-дубнівських лісах. Як пише М. Рущький, підрозділи “Ясеня” після його смерті очолив С. Котик (“Докс”), Першу могилу “Ясеня” зруйнували працівники НКВС. Тоді повстанці наспипали її вдруге і замінували. При повторній спробі ліквідувати місце поховання енкаведисти зазнали втрат. Посмертно нагороджений Золотим Хрестом Бойової Заслуги І-ої кляси. (Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ, – Ф. 71, – Оп. 9, – Спр. 23, – Арк. 5; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 15, 24, 28, 123, 127, 430, 465, 487–488, 560–561; Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали ... С. 715; Макар В. Бойові друзі. Спопіння. – Торонто, 1980. – Т. 1, – С. 25; Рущький М. Голгофа ... С. 202; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 169, Дмитрук В. Вони боролися ... С. 168; Б. авт. До 65 річчичі найбільшої битви в історії УПА // Волинь (Рівне). – 2009. – 16 квітня. – С. 9).

⁶⁸ Воробець Федір (“Глід”, “Денис”, “Олекса”, “Серб”, “Шигунч Денис”, “Шахтар”, “Устим”, “Дуб”, “Зелений”, “Степан”, “Корнійчук”, “Волинець”, “Кривий”) (1922, с. Горожанка Монастирського р-ну Тернопільської обл. – 1959). Закінчив гімназію в Станіславові. З’явився у Західній Україні з похідними групами ОУН(б) в 1941, очолив курінь “Сні” на Костопільщині. В листопаді 1941 став керівником Морочанського р-ну ОУН(б). Березень–квітень 1943 – провідник Пінського району ОУН(б). Далі – працівник Сарненської округи. Також є відомості, що у 1941–1943 він керував районним, підрайоновим і окружним проводами ОУН(б) на Житомирщині. Травень 1943 – середина 1944 – к-р групи УПА “Схід” (“Тютюнник”). Жовтень 1943 – командував рейдом кількох сотень групи “Заграва” на схід”. Після цього рейду к-ра однієї зі сотень “Романа” Воробець спрямував до карного відділу групи, але її к-р І. Литвинчук зустрів членів сотні як переможців. Тоді Воробець мав такий вигляд: “... середнього зросту, шатен, носить німецькі валіанки, червоноармійську шапку, розмовляє німецькою мовою, здібний”. Далі був на чолі ЗГ № 44. У 1945–1946 – провідник ПСК “Одеса”. 15 січня 1946 працівники НКВС затримали Ф. Воробця і вилучили у нього важливі документи групи “Тютюнник”, ЗГ № 44 ПСК. Засуджений на смерть, але цей вирок було замінено на 25 р. тюрми. Помер на заслани. Нагороджений Золотим Хрестом Бойової Заслуги II-ої кляси. Батько: Воробець Василь Федорович. Матір: Воробець Катерина. Мав братів Павла і Петра, сестру Оксану. (Список учасників ОУН і УПА, що проходять у свідченнях заарештованих і затриманих, укладений начальником окр. НКО “Смерш” 13-ї Армії Олександровим (січень 1944 р.) // ГДА СБУ, – Ф. 71, – Оп. 9, – Спр. 23, – Арк. 125; Петренко Р. За Україну, за її волю ... С. 131; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 115, 128; Протокол допиту Воробець Федора Васильовича (від 23–28.02.1946 р. / Боротьба проти повстанського руху ... С. 651–653; Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Сохань П., Потічний П. (співгол. ред.

[Відділи "Верещаки"]	У час переходу фронту	До часу великої акції (квітень 1944 р.)	Вересень 1944 р.
"Кватиренко" ⁶⁹	3 сотні	360 людей	240 людей
"Очеретенко" ⁷⁰	3 сотні	360 людей	-
"Кропива" ⁷¹	6	720	240

ради), Богунов С. та ін. (ред.), Ковальчук В. (упоряд.). – Київ-Торонто, 2007. – С. 695. – (Серія "Літопис УПА. Нова серія". – Т. 11); Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 180; Життя і боротьба генерала "Тараса Чулринки" (1907–1950). Документи і матеріали ... С. 708; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 167, 180.

⁶⁹ Мабуть, йдеться про Яковліва Якова ("Кватиренко", "Юрко", "Карло", "Распутін") (1918, с. Жидичин Луцького р-ну Волинської обл. – 25.10.1946). За припущенням П. Содоля, у 1940–1941 перебував в ЧА. Член ОУН. З березня 1943 – в УПА. У травні став сотенним. Осінь 1943 очолював один з куренів групи "Тютюнник". У 1944 – к-р з'єднання "Хмельницький" групи УПА "Тютюнник". Станом на жовтень 1943 очолював проводу ПСК. Хворів на сухоти. Загинув у крівиці, оточений "білшовиками". (Лист М. Козака-"Вівчара" до референта тимчасового проводу ПСК. Хворів на сухоти. Загинув у крівиці, оточений "білшовиками". (Лист М. Козака-"Вівчара" до "друга провідника" (від 05.03.1947 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – С. 9079. – Т. 50. – Арк. 239; Літопис УПА. Нова серія ... С. 157, 171; Скорописький М. Туди, де бій ... С. 171; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–1949. Довідник II ... С. 117).

⁷⁰ Гудзоватий Петро ("Вояк", "Очерет", "Очеретенко", "Василь", "Радич", "В. Вечера") (1912–1946). Служив в українському легіоні "Нахтігаль". На початку німецької окупації перебував у Верхшуді. Перша половина 1944 – шеф військового штабу групи "Тютюнник". З 18 вересня 1944 – ШВШ ЗГ № 44. В липні–серпні 1945 перебував у рейді в Житомирській обл. З 3 вересня 1945 – військовий референт ПСК "Одеса". (Волинь, Полілля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 115, 136; Савчин М. Тисяча доріг ... С. 167; Скорописький М. Туди, де бій ... С. 171; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60).

⁷¹ Прошок Василь ("Кропива", "Микола") (1914, с. Городиловичі Сокальського р-ну Львівської обл. – 13.05.1944, околиця с. Кордишів Шумського р-ну Тернопільської обл.). Син селян. 1935 одружився з Параскевією Литвинчук. Учасник "Просвіти". Капрал польської армії. 1939 потрапив у німецький полон. Звідти втік у січні 1941. По дорозі додому біля р. Буг був заарештований НКВС. Потрапив у Луцьку в'язницю. У червні 1941 якимось чином звідти звільнився. Згодом вступив до ОУН(б). У 1943 – сотенний УПА, начальник штабу Крем'янецького куреня УПА. На період акції проти радянського партизанського загону А. Одухи (липень 1943) очолив Крем'янецький курінь. У жовтні 1943 важко поранений у бою з нацистами під час рейду в Баранівській р-н Житомирської обл. Після лікування в листопаді 1943 очолив вишкільний відділ штабу групи "Богун". Як "наближений" до В. Кука (йому "сліпо

[Відділи "Кропиви"] ⁷² , "Олеґ" ⁷³	У час переходу фронту	До часу великої акції (квітень 1944 р.)	Вересень 1944 р.
"Саблюк" ⁷² , "Олеґ" ⁷³	3 сотні	360 людей	240 людей
"Крук"	2 сотні	240 людей	120 людей
"Макс" ⁷⁴	3 сотні	360 людей	120 людей

вірів", "беззаперечно виконував вказівки"), у середині лютого 1944 очолив штаб групи УПА "Схід". В березні 1944 – заступник к-ра, керівник оперативного відділу КВШ УПА–Південь. Мабуть також був членом крайового проводу ОУН(б) на ОСУЗ. Учасник Гурбівського бою (24 квітня 1944). Загинув у оточенні НКВС. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 8, 16, 489, 493; Скорупський М. Туди, де бій ... С. 216, 221; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 77; Щеглюк В. Як роса на сонці ... С. 122, 142; Рудький М. Голгофа ... С. 80, 216; Крем'яничанка Н. Було у матері три сини ... С. 54–61). За іншими відомостями, особа, яка загинула 13 травня 1944 біля с. Кордишів Шумського р-ну, це Лукашук Володимир. Народився у Ківерцівському р-ні Волинської обл., член ОУН, к-р сотні у господарському курені в Луцьку (1941–1943). Далі очолював одну з перших сотень УПА, курінь групи "Богун". Березень–травень 1944 – заступник к-ра і шефа штабу УПА–Південь. (Життя і боротьба генерала "Тараса Чупринки" (1907–1950). Документи і матеріали ... С. 715).

⁷² Качан Остап Григорович ("Саблюк", "Косар", "Остап", "Шаркан") (1910, с. Теслуґів Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 1945). 1944 – к-р рейдувочої групи Вінницьку обл., куреня з'єднання УПА–Південь. Народжений у 1946 Золотим Хрестом Бойової Заслуги II-ї класи. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 146–147, 150, 509, 550; Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 60, 62).

⁷³ Ткачук Ілля ("Олеґ", "Гас"), 1944 – к-р підрозділу УПА–Південь, поранений у бою з внутрішніми військами НКВС, 10 червня 1944 потрапив у полон. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 530).

⁷⁴ Скорупський Максим (12 чи 15.08.1915, с. Антонівці Шумського р-ну Тернопільської обл. – 30.12.1981, Трентон, штат Нью-Джерсі, США). Закінчив ремісничу школу в смт. Вишнівці (Тернопільська обл.). Далі вивчав агрономію у Білокриниці біля Крем'яця. У 1939–1941 перебував за кордоном. У Кракові вступив до ОУН. Згодом навчався у німецькому Веркшуді. 1941–1942 – провідник Вишнівського району ОУН(м). Станом на 1 травня 1943 був чотовим Крем'янецького відділу ОУН(м). Після його роззброєння бан-дерівцями 6 липня 1943 під псевдонімом "Юрко" очолив чоту Дубенського куреня УПА, а з 26.07 – сотню. 20 серпня 1943 брав участь у нападі на німецько-польську залозу м. Мізок. У вересні його сотня перейшла у розпорядження групи УПА "Тютюнник". Керує рейдом сотні на схід. Від 17 жовтня 1943 – к-р куреня УПА. 8 січня 1944 призначений к-ром підстаршинської школи "Богун". З лютого 1944 – контрольно-вишкільний старшина групи "Богун". У березні – к-р одного з куренів УПА–Південь, що складався зі

“Ясень”	–	–	–	3 сотні	350 людей
“Наливайко” ⁷⁵	–	–	–	1 сотня	150 людей
	8	960	4	4	500

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, арк. 158. Дата і підпис автора не вказані. Чернетка. Рукопис. Синій хімічний олівець.

сотень “Залізняка”, “Панаса”, “Гамалії”. Через снігову віхолу курінь “Макса” не зміг захопити м. Збараж (Тернопільська обл.). Станом на квітень 1944 підрозділи куреня були розбиті в трикутнику Броди–Красне–Золочів у битвах з ЧА, радянськими партизанами, відділом дивізії СС “Галичина”. Скорупський опинився в Австрії, у таборі для переміщених осіб. Станом на 1948 перебував у в м. Зальцбург. Того саме року одружився з Броніславою Мозолевською. Помер від раку нирок й кісток. (Данилюк М. Повстанський США М. Скорупський важко працював – на залізниці, меблевої фабрики. Помер від раку нирок й кісток. (Данилюк М. Повстанський записник ... С. 163, 189; Скорупська Б. Думками нев’янучих квітів / Скорупський М. Туди, де бій ... С. 4–7, 214, 216, 236–237; Щеглюк В. Як роса на сонці. – Львів, 1992. – С. 137; Рущкий М. Голгофа ... С. 76, 82; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 88; Крем’янчанка Н. Було у матері три сини ... С. 212–215).

⁷⁵ Савчук Степан. У 1942–1943 – офіцер штурманшафту в Вінниці. За даними В. Щеглюка, був у Вінниці “молодшим лейтенантом поліцейського полку Омеляновича-Павленка”. Відзначався твердим характером. Після розгрому його підрозділу радянськими партизанами у Білорусії наприкінці 1943 переходить в УПА на Рівненщині. Спершу командував сотнею. На початку 1944 – к-р куреня групи “Схід” УПА–Південь, який складався зі сотень “Панаса”, “Гамалії”, “Житнього”. В лютому курінь перебрався у Вишнівецький р-н (Тернопільська обл.), перебував у крем’янецьких лісах і боровся з ЧА. Причина подальшого переїзду в Галичину, ближче до осідку Р. Волошина – за невідповідність службовим обов’язкам. За іншою версією, переїхав туди для боротьби з польським підпіллям. У лютому чи березні 1944 у м. Крем’янець брав участь у переговорах з представниками Прютцмана – керівника німецьких СС і поліції на Крем’янецьчині. Влітку 1944 знову командував сотнею на Рівненщині, рейдував “на схід”. (Довідка нач. управління МВС УРСР по боротьбі з бандитизмом Сараєва на військового злочинця – керівника шнігунсько-диверсійної і терористичної ОУН – Бандеру Степана Андрійовича (вересень 1946 р.). // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. 27314. – Т. 14. – Арк. 239; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 16; Скорупський М. Туди, де бій ... С. 221–222, 224–225; Щеглюк В. Як роса на сонці ... С. 125, 129, 139; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 83).

§ 3
ПІДРОЗДІЛИ УПА
(УПА–ПІВНІЧ)

1. ГРУПА “ТУРІВ” (ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Частина 1. *Директивно-розпорядчі документи*

№ 13 (1)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ АКЦІЇ З ПЕРЕСЕЛЕННЯ
У ПОЛЬСЬКІ КОЛОНІЇ

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
21 вересня 1943 року*

До командира жандармерії

Наказ⁷⁶

До 30.IX.1943 р. очистити Волчак [Вовчак] від родин вояків і прочих, які не мають призначення і не є сталими мешканцями села Волчак [Вовчак]. Для всіх, що мають опустити Волчак [Вовчак], дати місця на кольоніях Будки [Буди] і Оса.

Слава Україні!

Дня 21/IX.1943 року.

Командир загону ім. Богуна: Лівар /Лівар/⁷⁷

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 6. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

⁷⁶ Підкреслено пунктиром.

⁷⁷ Командував загоном “ім. Богуна” з серпня до 18 листопада 1943 р. Походив з якогось українського легіону (“Роланд” чи “Нахтігаль”). (Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 54).

№ 14 (2)
НАКАЗ
КОМАНДИРА І ШЕФА ШТАБУ ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ДИСЛОКАЦІЮ КУРЕНЯ “07”

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
23 вересня 1943 року*

Тайно⁷⁸

Оперативний наказ для куреня 07⁷⁹

I. Оперувати в мосурських лісах. Опанувати терен. Контролювати ріку Буг.

II. Одну чоту залишити в мокрицьких лісах і ділати на сошу Ковель–Туриськ [Турійськ], головно не дати збудувати моста на Бларениху [Блаженик].

Слава Україні!
Постій, дня 23/ІХ. 1943 р.⁸⁰
Командир загону ім. Богуна: Лівар /Лівар/
Шеф штабу: Кліщ /Кліщ/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 7. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

⁷⁸ Підкреслено пунктиром.

⁷⁹ Підкреслено пунктиром.

⁸⁰ Підкреслено пунктиром.

№ 15 (3)
НАКАЗ КОМАНДИРА І ШЕФА ШТАБУ ЗАГОНУ
ІМ. БОГУНА ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ
УТІКАЧІВ-“СХІДНЯКІВ”

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
26 вересня 1943 року*

Наказ⁸¹

З VI-ки⁸² втікло 13 людей східняків з 3 “Діхтяровими” і 10 крісами. Негайно вислати розвідку на всі сторони свого терену і зловити. В разі спротиву розстріляти.

Вони мають посуватися в напрямку пінських [пінських] болот понад Турію (турійськими болотами). Будуть посуватися переважно ніччю. Попускати їх на близьку віддаль і тоді задержувати і роззброювати. Як не хочуть зложити зброї – стріляти. Арештованих відіслати на Січ.

Слава Україні.
Постій, дня 26/IX.43 р.
Командир загону ім. Богуна: Лівар /Лівар/
Шеф штабу: Кліщ /Кліщ/

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 11. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

⁸¹ Слово підкреслене.

⁸² Криптонім Іваничівського р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

№ 16 (4)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ЗАБОРОНУ НОСИТИ БОРОДИ

[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
20 листопада 1943 року

УПА.
Загін ім. Богуна

Наказ ч. 11
командирам загону ім. Богуна

Забороняю всім старшинам, підстаршинам і козакам носити бороди. Ношене борід – це підтримання традиції ворогів-москалів. Натомість дозволяю носити як традицію козацьку довгій вус.

Термін для зголення борід – до дня 25.XI.1943 р.

Постій, дня 20.XI.43 р.
К-р загону Кліщ /Кліщ/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 89. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька. Дві інші копії цього документа: Там само, арк. 84, 105. Чернетка документа: Там само, арк. 85.

№ 17 (5)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ЗАБОРОНУ СТЯГНЕННЯ МАЙНА ПОЛЯКІВ

[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна "Січ",
20 листопада 1943 року

Заг. ім. Богуна

Наказ ч. 12
по загоні ім. Богуна

Забороняю на власну руку забрати польське майно, позі-стале по поляках, як хати, стодоли, хліви і т.д.

Дозволяється користання польського майна на власни терени лише в порозумінню з провідником нашого терену.

Цей наказ обов'язує всіх членів УПА заг. ім. Богуна.

С.У.

К-р загону /Кліщ/ Кліщ

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 87. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька.

**№ 18 (6)
ДОРУЧЕННЯ
КОМАНДИРА КУРЕНЯ У СПРАВІ
СПОРУДЖЕННЯ ЛАЗНІ ТА ДУШУ ДЛЯ СТРІЛЬЦІВ**

[Група УПА "Турів"],

куринь 032,

22 листопада 1943 року

УПА.

Куринь 032.

1/4

Доручення ч. 1

Доручаю др. Богданові і Гонті влаштувати в селі Ставках [Ставки] парну умивальню і туш для війська.

Голова сільської управи зобов'язаний дати цим друзям всяку загадану ними поміч як люде, доски, дрова [...] і т.ін.

Слава Україні!

Командир куреня Остап⁸³

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 211. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька.

⁸³ Брись Олексій Семенович ("Остап", "Аркас") (15.12.1921, с. Рачин Горохівського р-ну Волинської обл. – ?). Навчався у Горохівській гімназії. 1938 – вступив до Володимир-Волинського природничого ліцею. З вересня 1939 до 1940 навчався у Луцькій СШ № 2. 1941 здобував вищу медичну освіту в Львові. Займався бігом. До лютого 1942 – викладач гімнастики в Горохівській гімназії. Далі працював перекладачем з німецької на біржі праці у Горохові. У квітні 1942 побував у Берліні, Кенігсберзі, Франкфурті-на-Одері. 12 вересня 1942 через загрозу арешту пішов до оунівського підпілля. Січень 1943 – організував і очолив першу сотню УПА в Горохівському р-ні. Зі сотнею навесні 1943 розгромив конц-

№ 19 (7)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032” ЩОДО
ТИМЧАСОВОЇ ТАКТИКИ СТОСОВНО ПОЛЯКІВ

[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
23 листопада 1943 року

Постій, дня 23.ІХ.43.
УПА.
Курінь 032.
1/8.
Др. сотенному Хомі

Наказ ч. 6

Від дня 24.ХІ до дня 26.ХІ (а і 27) даю Вам вільну руку в перепроваджуванні операцій. Основне Ваше завдання буде охорона терену від сторони Верби та Білина⁸⁴. В разі потреби

табір у Лобачівці під Берестечком, у ніч з 27 на 28 березня його боївка вчинила наліт на м. Горохів. Від липня 1943 – начальник розвідки групи “Турів”. Зі жовтня 1943 – командир куреня “ім. Сагайдачного” загону “ім. Богуна” групи “Турів” на Горохівщині. Далі – начальник розвідки групи УПА “Турів”. Тричі на рубежі 1943 і 1944 брав участь у переговорах з німцями біля м. Володимир-Волинський. У січні 1944 очолює 2 сотні УПА, що базувалися на “Січі”. За однією версією, СБ зазірало його у зраді, він був звільнений з посади к-ра, у березні 1944 переїхав на проживання у рідне село в Горохівському р-ні Волинської обл. 12 квітня 1944 вступив до загону червоних партизанів, де увійшов до кінної розвідгрупи. Через 4 дні “народні месники” зазірнули Брися у співпраці з ОУН–УПА і повідомили про це відділ радянської контррозвідки СМЕРШ 389-ї стрілецької дивізії. В серпні 1944 його було засуджено до 10 років ВТТ з наступним обмеженням у правах на 5 р. без конфіскації майна. За версією П. Содолія, у лютому 1944 був несподівано захоплений червоними партизанами, у квітні 1944 переданий відділові СМЕРШ 389-ї стрілецької дивізії і засуджений. Відбував покарання у м. Воркута. Як громадянин РФ, жив там станом на 1995. Був двічі одружений. Перша дружина Дробітько Г. перебувала 10 р. у нурільських концтаборах. Колодкіна Л. – друга дружина. Г. Коханській він запам’ятався таким: “... високій стрункий хлопець з приємним обличчям, шатен, мав рідкісного кольору сині очі. Гарно грав на гітарі і співав”. В УСБУ Волинської обл. зберігається кримінальна справа № 8054-фп, заведена на О. Брися. (*Коханська Г. З Україною ... С. 52, 151; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 173, 175–176, 216–217; Дмитрук В. Вони боролися ... С. 126–127; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 13; Мотука Г. Українська партизантка ... С. 196; Стецишин О. Курінного “Остапа” викурили з героїв // Тиждень. – 1992. – 18–24 жовтня. – № 7; Хлопук Ю., Данилюк В. Курінний “Остап” // Молода Волинь. – 1992. – 20 листопада. – С. 6).*

⁸⁴ Наприкінці 1943 – на поч. 1944 у с. Білин була польська база, з якої здійснювалися систематичні напади на українське етнічне населення Устилузького, Володимир-Волинського, Любомльського, Турійського р-нів Волинської обл.

маєте дати поміч на інші відтинки. З своїм відділом можете пересуватись на всі сторони від місця постою. До часу не загострюйте ситуацій з поляками (щоб не наскочили несподівано на села наші).

Операції переводьте в порозумінні з др. Ігорем, який постійно знаходиться в поблизу штабу.

Слава Україні!
Командир куреня Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 213. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька.

№ 20 (8)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
ПРО НАПАД НА ПОЛЯКІВ

*[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
24 листопада 1943 року*

Постій, дня 24.XI.43.

УПА.
0,32.
1/9.

Наказ ч. 7

З дня від 24 до 28.XI перепровадити акцію проти поляків в теренах Теробейки, Римачі, Струмки, Острови [Острівки], Риковці [Раківець], Биндюги [Бендюга]. В разі, коли не могомте перепровадити акції вповні, з огляду на переважаючі в терені сили, повести лише розвідку.

Дня 28.XI або 29.XI займете з сотнею вихідне становище.

Слава Україні!
Командир куреня Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 214. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька.

Зі січня 1944 у Біліні знаходився “осередок концентрації” 27-ї Волинської дивізії АК. Поляки покинули Білін за р. Буг після бомбардування, у квітні 1944. (Царук Я. Трагедія польських сіл 1943 – 1944 рр. Українські і польські жертви збройного протистояння. Володимир-Волинський район. – Львів, 2003. – С. 40–41).

№ 21 (9)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ВІДНОСНО ПІДПОРЯДКУВАННЯ
ПРЕДСТАВНИКІВ СХІДНИХ НАРОДІВ

[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
29 листопада 1943 року

Загін ім. Богуна
Ч. 99

Наказ⁸⁵
командирам загону ім. Богуна

Наказую, козаки національності армянської, узбекської і іншої кавказького походження негайно відіслати до розпорядимости друга капітана Ашота⁸⁶ і командира Ташкента⁸⁷.

Слава Україні.
Дня 29/11.43 р.
Командир загону: Кліщ /Кліщ/

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 92. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

⁸⁵ Слово підкреслене.

⁸⁶ За національністю – вірмен чи башкир. Військове звання – капітан. Напр. 1943 – к-р охорони шпиталів "Січі" (загін ім. "Богуна", група УПА "Турів"). Через його недогляд радянські партизани зайшли повстанцям УПА на "Січі" "за спину" і завдали значних збитків. (*Коханська Г. З Україною ... С. 72, 107, 235*).

⁸⁷ Олієв Мір. Узбек родом з м. Ташкент. Мав вищу освіту. За професією вчитель. Як старший лейтенант ЧА, потрапив до німецького табору для військовополонених під Грубешовом. Перейшов до УПА у 1943. Восени працював лікарем у шпиталях загону "ім. Богуна" групи "Турів" (на "Січі") та у політвідділі УПА. Редагував бюлетені мовами кавказьких народів, а також газету для уродженців Середньої Азії "Орта асія холкарі" (видавалася латинкою). На "Січі" мав намір одружитися з медсестрою "Катею". Прикмети: "середнього зросту, стрункий, акуратно одягнений, з начищеними до блиску чобітьми, завжди привітний". Напр. 1943 – к-р одного з іншонаціональних підрозділів групи "Турів", що охороняв шпиталь, млини, молочарні і міст в районі перебування загону "ім. Богуна" "Січ". На думку І. Ольховського, чота "Ташкента" винна у тому, що наприкінці січня 1944 відкрила шлях радянському партизанському загоні під ком. П. Вершигори до штабу табору "Січ" і підстаршинської школи – здала без бою греблю і міст через р. Турія у кол. Домінополь. За даними М. Руцького, застрелився у 1944, оточений енкаведистами. (*Семенюк С. Неопубліковані спогади. – С. 29; Коханська Г. З Україною ... С. 71–72; Шумук Д. Пережите і передумане. – Київ, 1998. – С. 146; Мотука Г. Українська партизантка ... С. 155; Руцький М. Голгофа ... С. 93; Ольховський І. Командир "Сосенко"...*).

№ 22 (10)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
У СПРАВІ ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ СТІЛЬЦІВ,
ХВОРИХ НА ВЕНЕРИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
29 листопада 1943 року*

Загін ім. Богуна.
Ч. 99.

Наказ⁸⁸

по загоні ім. Богуна

Наказую до дня 5 грудня 1943 р. всі венерично хворі мають зголоситися у Доктора – відділ венерично хворих.

Козаки, утаюючи вищезгадану хворобу, будуть потягнені до найсуворішої відповідальності.

Цей наказ обов’язує як старшин, так і підстаршин.

Слава Україні.

Дня 29.11.1943 р.

Командир загону /Кліщ/ за Шелест

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 94. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: “Зв’язок”.*

№ 23 (11)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
ПРО ДОПОМОГУ СТАРШИНІ, ПОРАНЕНОМУ
В БОЮ З НІМЦЯМИ

*[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
30 листопада 1943 року*

Постій, дня 30.XI.1943.
УПА.
032. Ч. /9.
3/84

Кущовому ч. 2

Др. Москаленко являється старшиною в Укр. Пов. Армії і в бою УПА з німцями був ранений. Тепер [...] лікується на терені Вашого

⁸⁸ Підкреслено однією лінією.

куща. Згідно зарядження про забезпечення запіллям родин членів УПА, Ви зобов'язані постачати родину др. Москаленка потрібними харчовими продуктами, зімовим одягом та вівсом і харчами для коней (овес, сіно).

Від себе прошу цю справу якнайкраще влаштувати.

Слава Україні!
Командир куреня: Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 225. Завірена копія. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

**№ 24 (12)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
СТОСОВНО ПІДГОТОВКИ ДО НІМЕЦЬКОГО
НАСТУПУ**

*[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
30 листопада 1943 року*

Постій, дня 30.XI.1943.
УПА.
032. 3/25
Др. Незломному

Наказ ч. 19

В зв'язку з тим, що сот. Хома хворий, наказую Вам перейняти командування сотні. По сотні негайно зарядити боєвою готовістю, тому що ворог (німаки) наближаються з півночі, і ждати наказу.

Слава Україні!
З доручення командира куреня: Григор

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 225. Завірена копія. Рукопис. Чорна калька.

№ 25 (13)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ
ПРО ЗАХОПЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ КОЛОНІЇ

*Група УПА "Турів",
[куринь 032],
3 грудня 1943 року*

Постій, дня 3.XII.1943.

УПА.

032

Ч. /36

Сотенному Бортенкові⁸⁹

Наказ ч. 24

Дано наказ, щоб чота, що є в Заглинках, негайно вирушила відтам своїм цілим обозом і протягом ночі зайняла кольонію Станіславів. Там має вона рухомими стежами убезпечитись від сторони Білина і чуйно стежити, щоб не наскочили поляки.

Наказ переслати негайно.

В доповнення до усного наказу про зайняття Заглинок наказую слідує: з собою можна взяти лише верхівців та дві підводи для зв'язку, або ще кухню. Цілий обоз залишити на місці у Владинічі [Владинополі]⁹⁰. Держати в острому поготівлі до відкликання.

Слава Україні!
Командир куреня: Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 206. Завірена копія. Рукопис. Синя калька. Документ пошкоджений.

⁸⁹ Пілішенко Андрій. Грудень 1943 – 8 січня 1944 – к-р однієї з сотень куреня "032" загону "ім. Богуна" групи УПА "Турів". (*Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 176*).

⁹⁰ Нині – с. Ладинь.

№ 26 (14)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
З ПРИВОДУ НАПАДУ НА ПОЛЯКІВ

[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
6 грудня 1943 року

Пост., дня 6.XII.1943.

УПА.

032.

Ч/п [...].

4/77.

Сотенному Бортенкові

Наказ ч. 26

1. З днем 7.XII вирушити на акцію проти поляків в Любомльському районі. Постаратись знищити банду, а також зовсім очистити від поляків ці села, де вони мешкають і є гніздом банд, як приміром с. Биндюга [Бендюга].

2. До помочі посилаю Вам теренових провідників на чолі з другом Лісовим. З ним прошу також радитись як провести акцію.

3. На час акції підпорядковую Вам чоту на чолі з другом Вишнею.

4. В четвер на першу год. дня, без огляду на те, буде акція закінчена чи ні, маєте бути в селі Мосур і чекати на мене.

Слава Україні!

Командир куреня: Остап.

P.S. По дорозі можете провести збірку військових річей.

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 202. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 27 (15)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ ІМ. САГАЙДАЧНОГО
У СПРАВІ АКЦІЇ ПРОТИ ПОЛЯКІВ І НІМЦІВ

*[Група УПА “Турів”],
курінь ім. Сагайдачного,
8 грудня 1943 року*

Постій, дня 8/XII.43 р.
УПА.
Курінь ім. Сагайдачного.
Ч.

Наказ ч.⁹¹
Сотенному Ігорові

З наказу командира загону друга Кліща перевести акцію проти німців і поляків, які палять села і стріляють людей в районі Порицьк–Іваниче [Іваничі]. На місці зв'язатись з тереновим провідником, якій має дати всяку поміч. Реф. СБ Орлик про акцію повідомлений і в переведенні її Вам своїми людьми допоможе.

Акцію проводити до відкликання.

Слава Україні.
Командир куріня Остап /Остап/

*ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 203. Завірена копія. Машинопис.
Синя калька.*

№ 28 (16)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
ПРО СТВОРЕННЯ АРТИЛЕРІЙСЬКОЇ БАТАРЕЇ

*[Група УПА “Турів”],
курінь 032,
11 грудня 1943 року*

Постій, дня 11.XII.43.
УПА.
032. 6/48.
[...]/26.

Наказ ч. 32
сотенному Залізнятк

З трьох 45 мм гармат, одного “Максима”, одного 82 мм міномета і одного 50 мм організувати батарею артил.

⁹¹ Підкреслено однією лінією. Номер наказу не зазначений.

1. Батарея користатиметься правами сотні, тобто матиме свою канцелярію, свого бунчужного і т. ін.

2. Приробити до гармат передки, “Максима” поставити на тачанку.

Подати, що Вам бракує (коні, вози, упряж і т.ін.).

Слава Україні.
Ком. куріня Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 195. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 29 (17)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ ІМ. САГАЙДАЧНОГО
ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРАВИЛ
РОБОТИ КУЗНІ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
курінь ім. Сагайдачного,
23 грудня 1943 року*

Постій, дня 23.XII.1943.

УПА.

К. ім. Сагайдач. 6/60.

Ковалям курінної кузні в Овлочимі

Наказ ч. 33

Без посвідки з підписом 1) курінного, 2) секретаря, 3) друга Орла, 4) інтенданта Бурлаки і Лиса, 5) сотенних куреня 032, 6) сотенних секретарів жодних робіт не приймати.

Робити роботи лише для куреня.

За невиконання наказу потягну до відповідальності.

Слава Україні.
Командир куреня: Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 165. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 30 (18)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
У РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
курінь 032,
24 грудня 1943 року*

Постій, дня 24.XII.1943 р.

УПА.

032. 6/63.

32/34.

Сотенному Бортенкові

Наказ ч. 34

Наказую:

1. Виділити 5 підстаршин з бувшої польської, німецької, совітської або іншої армії і дати список.

2. Виділити 3-х людей на зв'язкових при команді групи. Люди ці повинні бути свідомі і розторопні.

3. Подати звіт про кількість і узброєння шуцманів чи козаків, які прибули до Вас.

4. Подати звіт про вбитих та ранених від 8 жовтня 43 р. Подати оцінку праці виховників.

Слава Україні!

Командир куреня: Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 160. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 31 (19)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ПІДГОТОВКУ ДО МОЖЛИВОГО НАПАДУ
ПОЛЯКІВ

*[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
1[...] січня 1944 року*

УПА.
Загін ім. Богуна.
Зн. _____

Всім командирам сотень⁹²

На підставі розвідних джерел повідомляю слідує: вночі з 14 січня на 15 цього року всі поляки з Затурець [Затурців] повтікали і зараз знаходяться в лісах Кисилін–Зубильно, можливо що також частина з них пішла на Войнин [Войницю].

В зв'язку з цим наказую:

- 1). Посилити всі варти та застави, спрямувати свої сили в цьому напрямку.
- 2). Всяки рухи незнаних осіб припинити, перепускати лише за перепустками.
- 3). В випадках спі[т]кання ворожих відділів (поляків) ліквідувати їх на місці та повідомляти мене – Січ.

Слава Україні.
Постій, дня 1[...] січня 1944 р.
Командир загону Кліщ /Кліщ/

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 162. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

⁹² Підкреслено пунктиром.

№ 32 (20)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
ПРО ПЕРЕДИСЛОКАЦІЮ АРТИЛЕРІЇ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
курінь 032,
5 січня 1944 року*

Постій, дня 5/1-44.
УПА.
Курінь 032.
Ч.п. /76

Наказ сотенному Залізнякові

З розпорядження ком. загону Кліща артилерію передати Наливайкові.

Людей, которі вид’їжджають на вишкіл, забезпечити:

1. Дати кращу зброю і на 10 чол. 1 легкий кулемет.
2. Люди, потрібно, щоб були добре одіти.
3. Забезпечити коцями, їдунками, ложками, лопатками.

Негайно приступити до виконання.

Слава Україні.
Ком. куріня Орел

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 149. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 33 (21)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. БОГУНА У СПРАВІ ПОВЕРНЕННЯ
НАГРАБОВАНОГО МАЙНА ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ

*Група УПА "Турів",
загін ім. Богуна,
8 січня 1944 року*

УПА.
Група Турів.
Загін ім. Богуна

Наказ⁹³
командирові ВПЖ⁹⁴

I. Негайно перебрати від сотенного Залізняка річі, награбовані в селі Хворостові і передати населенню за поквітованням, про що повідомити мене.

II. Повідоміти мене, з яких причин до сьогодні не виконано мого наказу з дня 23.XII.1943 р. в справі перепроводження слідства ремонту арматкі 76 м/[м].

Слава Україні.
Дня 8.I.44 р.
Командир загону Кліщ /Кліщ/

Відпис

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 131. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

⁹³ Підкреслено однією лінією.

⁹⁴ Військово-польова жандармерія (ВПЖ) була створена у червні 1943 на Волині і до лютого 1944 підлягала Службі безпеки ОУН(б). До березня 1945 підпорядковувалася УПА. Далі – знову перебувала у підпорядкуванні СБ. (*Мотука Г. Українська партизанка ...* S. 156).

№ 34 (22)
НАКАЗ КОМАНДИРА КУРЕНЯ “032”
СТОСОВНО ПРИЗНАЧЕННЯ НОВОГО СОТЕННОГО

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
курінь 032,
8 січня 1944 року*

Постій, дня 8/1-44.
УПА.
032.
Ч. /78

Наказ ком. Наливайкові⁹⁵

З розпорядження ком. загону Кліща наказую перебрати сотню від сотенного Бортенка.

Слава Україні.
Ком. куріня Орел

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 151. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 35 (23)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ЩОДО ОПОРУ ПРОВОКАЦІЯМ
ПОЛЬСЬКИХ ЗАГОНІВ

*Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна,
10 січня 1944 року*

УПА.
Група “Турів”.
Загін ім. Богуна.
Ч. 8.

Наказ⁹⁶
по загоні ім. Богуна

З днем сьогоднішнім командиром загону ім. Богуна стає Кліщ і його заступником є Крилатий.

⁹⁵ Яковчук Йосип.

⁹⁶ Підкреслено однією лінією.

Військо та всі особи цивільні, діючи в імені Сосенка, є чинниками ворожими. Такі особи належить притримувати та віддавати до жандармерії.

Випадок, в зв'язку з повищим, мав місце з заставою Блажениці [Блаженику]. Банда польська, використовуючи псевдо Сосенка, роззброїла козаків ночію на варті, і даліше намагається діяти в імені командирів нашого загону, знаючи псевдо. В зв'язку з тим наказую звернути чулу увагу всім козакам, повнячим обов'язкі служби вартownika.

Слава Україні.

Дня 10.І.44 р.

Командир загону в/з Шелест /Кліщ/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 132. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 36 (24)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ГОТОВНІСТЬ ДО ВИКОРИСТАННЯ
ПОЛЬСЬКИМ ПІДПІЛЛЯМ ПСЕВДОНІМІВ
ЧЛЕНІВ УПА

*[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
14 січня 1944 року*

УПА.

Загін ім. Богуна.

Зн. 120144/III тн.

Всім командирам сотень

Наказ ч. 4

В зв'язку з сьогоднішньою ситуацією часто помічається рух ворожої партизанки (поляки)⁹⁷, які, не знаючи наших кличок, послуговуються псевдами наших командирів, як: Рудий, Сосенко, Рибак. Щоби запобігти подібним випадкам, наказую:

⁹⁷ Слово "поляки" вписане чорним чорнилом.

1). Людей, які є незнані та не знають кличок, а послуговують-ся псевдами командирів⁹⁸, задержувати та доставляти командиріві варти для дослідження.

2). Вартовим козакам не допускати до себе скупчення людей. До подання клички повинен зближатися лише один, всі інші задержуються на своїх місцях як до рішення вартового. Коли б до подання клички зближалось більше як один чоловік, вартовий козак негайно стрілом алярмує коменданта.

3). Цей наказ прочитати перед відділами і протягом 10 днів інформувати про це вартову службу.

Слава Україні.
Постій, дня 14 січня 1944 р.
Командир Князів

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 139. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

**№ 37 (25)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
З ПРИВОДУ ЗМІНИ КРИПТОНІМУ СОТНІ
“РУБАША” ТА В ІНШИХ СПРАВАХ**

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
18 січня 1944 року*

УПА.
Загін ім. Богуна.
Зн. 260144/дн.

Сотенному Рубашові⁹⁹

- 1). Ваші звіти одержав.
- 2). Клички від 19 по 23 січня [19]44 року – висилаю.
- 3). Адреси Вашої сотні:
служба: УПА. Загін ім. Богуна. 2-га сотня;
полева: УПА. Відділ п/п 3042.

⁹⁸ Про різницю між “кличками” та “псевдонімами” в УПА див: *Мотука Г. Українська партизантка ... С. 150.*

⁹⁹ Слова “служба”, “полева”, “полевою”, “відділ” підкреслені.

Службовою адресою тепер не послуговуємося, а лише по-
вою.

Слово сотня замінюється словом відділ.

Слава Україні.
Постій, дня 18 січня 44 року.
Князів

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 163. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

№ 38 (26)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ПРО ЕВАКУАЦІЮ СЛЮСАРНОЇ МАЙСТЕРНІ

*[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
20 січня 1944 року*

УПА.
Загін ім. Богуна.
ч. 290144/Х-дн.

Загоновій зброярні,
другові Шевченкові

В зв'язку з тим, що червона банда тягне з північних сторін на
землі, опановані нами і загрожує нам в праці, щитаю за відповід-
не слідує:

Слюсарню та інші речі, які є зараз потрібні, зорганізувавши –
транспортном доставити до мене – Січ. Це зробіть негайно.

Слава Україні.
Постій, дня 20.І.1944 р.
Командир: Князів

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 165. Завірена копія. Машинопис.
Синя калька.*

№ 39 (27)
КАРНИЙ НАКАЗ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
З ПРИВОДУ ПОРУШЕННЯ СТРІЛЬЦЕМ
ДИСЦИПЛІНИ

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
22 січня 1944 року*

УПА.

Загін ім. Богуна.

Зн. 300144/III–тн.¹⁰⁰

Всім командирам та козакам загону

Наказ карний ч. 17¹⁰¹

Дня 9 січня [19]44 року був заарештований козак Сачук Микола по псевді Дорошенко, нар. 1924 р. в с. Жидичині Луцького р-ну, зам[ешкував] в с. Хорів Локачського [Локачинського] р-ну, нац. українець, православний, освіта середня, за слідуючі провини:

- 1). Насильство одної дівчини з с. Заячичі [Заячиці].
- 2). Будучи п'яний, стріляв в хаті в с. Ревушках.
- 3). Будучи в с. Чеснівці, стріляв на собак, де застрілив теля.
- 4). Маючи злобу на др. Федю (зі східних земель) за дівчину, висловився перед ним “вам східнякам всім два дні життя”.
- 5). Крадіж пістоль-“сімки” у козака Запорожця.
- 6). Крадіж кріса та набійниць з головним пасом у козака Когутенка.
- 7). Будучи заарештованим утік, зриваючи телефон Вовчак–Домінополь.

Дня 21 січня 44 року покликаний військовий польовий суд, розслідивши справу вищезгаданого козака, виніс присуд:

“Козака Сачука Миколу–Дорошенка з відділу командира Орлика – кару смерти через повішання”.

¹⁰⁰ Вписано сірим хімічним олівцем.

¹⁰¹ Підкреслено пунктиром.

Присуд виконано 22 січня [19]44 року в 10.00 перед відділом.
Цей наказ прочитати перед всіма відділами.

Слава Україні.
Постій, дня 22 січня 44 року.
Командир Княжий

з/д

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 153. Завірена копія. Машинопис.
Синя калька.*

№ 40 (28)
НАКАЗ КОМАНДИРА ВІДДІЛУ “П/П 2205”
ЩОДО РОЗЗБРОЄННЯ НІМЦІВ І ДИВЕРСІЙ

*[Група УПА “Турів”],
відділ п/п 2205 [загін ім. Богуна],
26 січня 1944 року*

УПА.
Відділ п/п 2205.
Зн. 380144/III–[...]

Всім командирам відділів.
Тайне¹⁰²

Наказ ч. 22¹⁰³

Згідно наказу командира групи ч. 10 від 15 січня [19]44 року наказую слідуюче:

1). Оперуючи в теренах, роззброювати німців та чужонаціональні відділи (без розстрілу), підрив залізниці, мостів, виколоювання потягів.

2). Самооборона, боївки і СБ вповні підпорядковуються Вам (командирам відділів).

Слава Україні.
Постій, дня 26 січня 44 року.
Командир: Кліщ /Кліщ/

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 6, арк. 159. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

¹⁰² Підкреслено пунктиром.

¹⁰³ Підкреслено пунктиром.

Частина 2. Виконавчі документи

№ 41 (1) ХРОНІКА ДРУГОЇ СОТНІ КУРЕНЯ “032”, УКЛАДЕНА ПОЛІТИЧНИМ КЕРІВНИКОМ

[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна,
курінь 032, сотня 2],
12 листопада 1943 року

Хроніка
сотні 0.322 ім. Сагайдачного

Дня 3/Х.43 відділ V-ки¹⁰⁴ провів у своїх теренах мобілізацію цілтю доповнити сотню, яка була зменшилась внаслідок розстріляння сотенним Вишнею 20-х східняків і внаслідок невдалого бою на Дубенщині, де було убитих 10 друзів.

Дня 4/Х.43 р. відділ виїхав із своїх теренів на III-ку¹⁰⁵. Тут стягнуто стрільців з відділу III-ки і 6/Х вирушено на Січ. На Січі зроблено реорганізацію і з відділів III, V і VI¹⁰⁶ створено курінь ім. Сагайдачного під командуванням Вітра. В склад куріня входила сотня Хоми і сотня Грізного.

Дня 8/Х.43 р. обидві сотні вирушили з Січі на бувші терени X-ки¹⁰⁷. По дорозі обстрілював їх німецький літак. Внаслідок обстрілювання було ранених двох стрільців і убитих двох коней.

Дня 9/Х.43 р. рано прибули на с. Крать. 10/Х зроблено розвідку в терені і 11/Х сотня Грізного зайняла становище в с. Руда і майже весь час веде боротьбу з поляками, що з Білина нападають на українські села.

Дня 15/Х.43 р. вбито нашими стрільцями 5 польських поліцаїв, що йшли грабувати с. Руду. Здобуто 5 крісів, одержу і обув та документи убитих.

¹⁰⁴ Криптонім Берестечківського р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

¹⁰⁵ Криптонім Горохівського р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

¹⁰⁶ Криптонім Іваничівського р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

¹⁰⁷ Криптонім Вербського р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

Дня 16/Х.43 р. поляки зробили наступ на с. Руду в кількості 35 людей. Поляки мали напевно докладні дані про місце нашої застави і почали цю заставу, що начислювала лише один рій, оточувати. Одночасно палили будинки із запальних пуль. Наші мусили відступати. Поляки захопили “Максима” і зброяреву фіру. Убито також сотенного Грізного. По нашій стороні жертв більше не було. Число убитих поляків не усталено. Частина нашої сотні тримала заставу у с. Блажанику [Блаженик] і тому дуже невелика частина вела бій у с. Руда, що власне було одною з причин нашої поразки.

Вночі перейдено в с. Мокрець.

Дня 17/Х похоронили с[отенного] Грізного. Цього ж дня перейдено в с. Ягодно [Ягідне], з чого одна чота пішла на Блажаник [Блаженик], щоб там держати заставу.

Чота, що стояла на Ягодні [Ягідному], робила щодень розвідку в терені ближче Білина, але жодного руху поляків не помічалось. З Ягодна [Ягідного] перейдено в с. Котли. Під час постою проведено військові вправи, роблено розвідку.

Дня 26/Х.43 р. заставка, що стояла на Блажанику [Блаженику], замітила поляків, які фірманками і пішки посувалися в сторону Блажаника [Блаженика]. Застава повідомила про це наш штаб. Сотенний Бортник, що заступив на місце вбитого сотенного Грізного, поїхав з великим мінометом на Блажаник [Блаженик], звідкіля вистрілено двічі на згадану польську колону. За донесенням цивільної розвідки, міни випущено влучно, жертвою чого впало чимало поляків.

Дня 26/Х.43 р. сотня переїхала в с. Ставки і тут затрималась до 28/Х.43 р. Під час постою у цьому селі не зай[ш]ло жодних змін у житті сотні.

Дня 28/Х.43 р. боєва чота враз із штабом переїхали у село Вижгів. Чота без зброї залишилась на місці, де мала військові заняття. Звідси в ніч з 29.Х на 30.Х.43 р. вирушено у с. Штунь.

Із Штуні вирушено в сторону польського села Раковець [Раківець] ціллю його оточити з одної сторони; з другої ж сторони оточити мала сотня Хоми. Міномети і гарматка мали обстрілювати село, щоб викликати у поляків паніку. По панічно тікаючих поляках мали стріляти обидві сотні.

Наша чота вирушила під командуванням с[отенного] Бортника. Із нами були цивільні провідники. По дорозі розбилась на дві групки, з чого одної завданням було держати заставу, а другої – оточувати село. Але за якийсь кілометр від цього села обидві групки наскочили на польську заставу. Почався бій.

Довелось мимоволі стріляти по своїх. Почалася в наших рядах паніка. Все почало тікати. Під час втечі порозбивалась чота на окремі групи. Цивіл[ь]ні провідники потікали. Наші стрільці, не знаючи терену, блукали по лісі. Одна частина повернулась, правда, зразу на Штунь, одна враз із командирами блукала по лісу до вечора і щойно увечір добилась до с. Вижгів. 3-х стрільців ночували в лісі і рано добились також у Вижгів. Двох стрільців не повернулось, які, наскочивши на поляків, взяли їх за своїх і внаслідок того загинули.

Дня 31/X.43 р. о 7 годині ввечері 30 стрільців нашої сотні, взявши із собою всю легку автоматичну зброю, подались у невідомому напрямі. Решта, що залишилось, стояли у с. Вижгові до дня 4/XI.43 р., бо цього дня переїхали ми у с. Ставки. Під час переїзду у Ставки ми зустрілись із сотнею Лиса. Цей відділ затримав нас і арештував нашого сотенного Бортника, що був п'яний і двічі вистрілив із "дев'ятки".

Під час постою в Ставках роблено військові вправи. Також із Січі привезено зброю, дезертирів і проведено реорганізацію війська.

Дня 10/X.43 р. переїхала наша сотня у с. Станіславів [Станіславівка], звідки вислано одну чоту на Ліски, а другу на Писароволю [Писареву Волю] цілтю тримання застави проти поляків. Руку поляків не помічається.

Слава Україні!
Постій, дня 12/XI.43 р.
Політ. кер. Клен

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 32, арк. 11–12. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець. На звороті арк. 12 зазначено сірим олівцем: "Сотня 0322".

№ 42 (2)
ЗВІТ НЕВІДОМОГО ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ
КУРЕНЯ ІМ. КНЯЗЯ СВЯТОСЛАВА

[Група УПА “Турів”],
курінь ім. кн. Святослава,
20 листопада 1943 року

Постій, дня 20.ХІ.43 р.

УПА.

Курінь ім. кн. Святослава

Звіт боєвої діяльності
сотень від 20-ХІ.43 р.

Сотня 1.

Прибуло: 15 козаків з північного відділу, а з ними 6 крісів совіт., один півавтомат, 2 “Маузері”¹⁰⁸ і 120 штук амуніції до нім. крісів та 724 ш. до совіт. крісів.

Прибуло: один віз, пара упряжі, один багнет, 9 поясів до крісів і 12 поясів головних.

Відбуло: 132 стрільці (до сотні Довбуша¹⁰⁹).

Під час акції на червоних в селі Завидові витрачено 190 ш. крісової амуніції.

Дня 16-ХІ.43 р. під час акції на поляків вистріляно 50 штук крісової амуніції.

Сотня 2.

До стану сотні прибуло 4-х козаків, один кріс, один півавтомат (10), один “Діхтяров”, скоростріл “Максим” і 445 штук совіт. кріс. амуніції.

Витрати: 8 козаків здезертирувало.

Дня 13.ХІ-43 р. напали поляки на село Купичів. В цьому бої страчено 3 козаки, один кріс совіт., один “Маузер”, один скоростріл системи “Дехтярова”, один гранатомет калібру 50 мм та 220 штук совіт. крісової амуніції.

¹⁰⁸ Пістолет створив німецький інженер-зброяр Петер Маузер. “Маузер” зразка 1896 р. був одним з найпотужніших серед автоматичних пістолетів. Також позначався як “К-96” або “С-96”. Модернізований “Маузер” перебував на озброєнні армій Чехо-Словаччини, Німеччини та інших країн. (Бяляс С. Автоматичний пістолет Маузера // Камуфляж. – 2006. – № 11. – С. 46–47).

¹⁰⁹ Мабуть це псевдонім уродженця Галичини Левочка. (Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 296).

Сотня 3.

Прибуло: 16 козаків (з Володимира), а з ними 7 крісів, 1 наган¹¹⁰, 50 ш. крісової амуніції та 7 ш. амуніції до нагана. Також прибуло 2 коні, 1 віз, 1 пара упряжі, 7 багнетів, 16 поясів до крісів, 14 поясів головних та 1 кабур¹¹¹.

Витрати: відбуло 4 козаки.

Дня 17-ХІ-43 р. вночі поляки з Володимира напали на 3-ю сотню (8). По трохгодинному бої вистріляно 189 штук амуніції до нім. крісів та 592 ш. амуніції до совіт. крісів, разом 581 ш. кріс. амуніції. На полі бою поляки залишили 2 трупи і 1 кріса.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 27, арк. 14–14 зв. Оригінал. Рукопис. Чорне чорнило.

№ 43 (3)
ХРОНІКА
ДРУГОЇ СОТНІ ПЕРШОГО КУРЕНЯ,
УКЛАДЕНА СЕКРЕТАРЕМ СОТНІ

*Група УПА "Турів",
I курінь, II сотня,
13 грудня 1943 року*

Хроніка¹¹²

Повідомлення з теренів II сотні, курінь I

7.ХІ.43 р. В районі Когильно [Когильне] напали німакі з поляками і козаки в числі 300 осіб на наші заставі №№ 2–3. Наші козакам було ни в силі протівостоять, змушені були відступити. Наші стратили оден "Діхтяр", оден півавтомат і два кріса, а чотирох козаків забрано живимі в полон німакамі. 2.ХІ.43 р. з тих саміх наступаючих козаків прійшло до нас 18 козаків і прінесли з собою 16 крісів, 200 штук амуніції.

3.ХІ.43 р. Напали поляки з німакамі на село Когильно [Когильне]. Вибіли в церкві двері, ограбували всі цірковні річі.

¹¹⁰ Радянський 7,62 мм револьвер системи Л. Нагана зразка 1895 р. Дуже легкий, але надто довго перезаряджався. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 196*).

¹¹¹ Так у документі.

¹¹² Підкреслено.

Коли наша застав[а] дала відсіч, то вбили 6 поляків, 2 парі коней. А решта поляків в числі 2 сотон змушені до втечі.

7.XI.43 р. Нападали поляки з німаками на кол. Новий Осередок. Була дана відсіч. Ворог змушений був відступити. Того самого дня на заставу № 3 прийшло 16 козаків. З них було 10 взброєних, 6 без зброї.

10.XI.43 р. На колонію Осередок [Новий Осередок] напали поляки з німаками, коло 50 фіманок. Наша застава прийняла бій. Вбито 2 поляки і 1 пару коней. З нашої сторони жертв не було. В ден[ь] з 12 на 13.XI вночі були напали поляки на село Могильно [Могильне] і рівночасно кол. Осередок [Новий Осередок]. В Могильнім [Могильному] спалили 26 господарств і 2 жінкі. Дана була їм відсіч. Було вбито 6 поляків, ранених – невідомо. А на Осередку [Новому Осередку] спалено 6 господарств, вбито 1 чоловіка цевільної варти. Наша застава дала відсіч. Вбито 3 поляків, з нашої сторони 1 легкоранений.

30.XI.43 р. На село Могильно [Могильне] напали німаки в числі 150 осіб. Ціль їх невідома. Не заподіявши жадних шкод, відступили назат.

7.XII.43 р. Напали німаки на села Могильно [Могильне] і Гнийно [Гнійно]: 2 танкеткі, 5 вантажних авт і 120 чоловік німців. Наша застава не могла протівостояти, відступила. Вбито 1 козака.

Слава Україні.
Постий, дня 13.XII.43 р.
Секретар II сотні Гайд[амак].

Щорс.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 32, арк. 32. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено синім олівцем: "Сотня VIII. Курія Бескида".

№ 44 (4)
ЗВІТ НЕВІДОМОГО СТОСОВНО
НАЯВНОСТІ ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ У ВІДДІЛІ

*[Група УПА "Турів",
загін "Котловина"],
відділ "Погром",
[кінець 1943 року]*

Звіт умундування відділу УПА Погром

Шапок 214 [ш]т.
Маринарок чи фр. 191.
Штанів 214.
Шинелів 139.
Кожухів 35.
Курток 5.
Пінжаків 40.
Білизни 398.

Онучі + скар. 214.
Светри 89.
Руковиці 114.
Наушники 66.
Чоботи 156.
Черевики 56.
Пас[...] 183.
Наплеч. 19.
Хлібаки 98.

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 38. Документ без дати і підпису.
Рукопис. Синя калька.*

№ 45 (5)
ХРОНІКА ПЕРШОЇ СОТНІ ІМ. МАЗЕПИ,
УКЛАДЕНА В.О. КОМАНДИРА СОТНІ

[Група УПА “Турів”],
I сотня ім. Мазепи (“Орлика”),
2 січня 1944 року

Постій, дня 2.І.44.

Хроніка
I сотні ім. І. Мазепи
від дня 20 грудня до дня 1 січня 1944 р.

До дня 25 грудня сотня Орлика стояла на своєму місці. Дня 25 грудня [19]43 р. вирушила в бій на Купичув [Купичів]¹¹³. Сотня займала становище в селі Черняв [Чорніїв], де мала за завдання стримати намір поляків. Чота цієї ж сотні була на лівому крилі від Чернява [Чорнієва]. Наскокували великі групи ляхів і змушена була боронитись. Втрат не мала. В тому бою знято 2 верховці і 3 таборові вози, наповнені ляхами. Втрачено амуніції 480 штук.

По закінченню бою козак Картуз і ройовий Очерет, стрілець Погуляйко під заставою польською забирали 2-х козаків на полі бою з чоти Забережного не дивлячись на те, що поляків було багато, більше чим їх. На полі бою осталося 2-х ранених. Їх не було змоги забрати.

Ляхи підсунулися до них і розібрали їх, копнули ногами і виразили до них останніми словами: “Хами, ту вам Україна, а бендзе [...]”. (Ці козаки в цьой час притворилися вбитими). Як тільки поляки посунулися дальше, ці ж самі козаки використали момент, підсунулися в ліс і зістали урятовані через своє військо.

Дня 30.XII сотня вернулася на своє становище.

За командир I сотні – Сокіл

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 32. арк. 61–61 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

¹¹³ Можливо, що тут йдеться про участь сотні УПА у штурмі містечка Купичів, де перебували прихильники Армії Крайової. “Родзинкою” штурму стало використання упівцями саморобного танка, сконструйованого на основі бронекорпуса Т–26 і ходової частини від трактора СТЗ–5. Танк мав башню від Т–26. Полякам вдалося захопити цей трофей. Згодом у них його здобула ЧА.

№ 46 (6)
ЗВІТ ПРЕДСТАВНИКА ВІДДІЛУ
КУБАНСЬКИХ КОЗАКІВ ПРИ ЗАГОНІ ІМ. БОГУНА
ПРО КРАДІЖКИ М'ЯСА

[Група УПА "Турів",
загін ім. Богунa],
5 січня 1944 року

Звіт від кубанських козаків до друга Князя!

Кратко сообщаю Вам, як представник-командир боївки кубанських козаків Павленко в тим, що багато трапляється недостатків з сторони загальної сітки, а й напереважно з сторони Твердого.

У цей тяжкий момент, коли палає страшнім буревієм війна, коли народ України підіймається на боротьбу з ворогами-наїзниками нашої дорогій землі, й ще той Твердий не розуміє, а ні то розуміє то явно всякими ворожими силами.

Траплялось, що 3 рази давали гнилої ковбаси, виразніше проживитись до УПА. Ні, духа кубанського козацтва ніхто не зламить, й нехай друг Твердий не думає. Ми сообщаєм Вам, що робітники з млина й з масарні мають "зв'язок". Друг Пасальский і Грїшка Москаль потроху виносіли м'ясо для жінок-беженок, а за то в цеїх жінок пили, й зрядно, що не могли дійти до своїх домівок.

Попрошу Вас, друже Князь, зробити Твердого м'яким¹¹⁴, бо що занадто – то не добре, а зв'язок масарників¹¹⁵ з млинарями зірвати.

На цім кінчаю, а буду старатись, щоб виявляти всіма силами таких нїдотепних безпорядників, бо Твердий каже, що ми нічого не робимо.

Слава Україні!
Героям Слава!
5/1–44 р.

Командир козаків при УПА Павленко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 37, арк. 5–5 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

¹¹⁴ Гра слів.

¹¹⁵ Тобто працівників м'ясарні – кустарного підприємства УПА з виробництва м'ясних виробів.

**Частина 3. Обліково-статистичні документи:
 кадрові**

**№ 47 (1)
ДОКУМЕНТ ПРО ВІДРЯДЖЕННЯ ІНТЕНДАНТА
КУРЕНЯ,
УКЛАДЕНИЙ КОМАНДИРОМ ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА**

*[Група УПА "Турів"],
загін ім. Богуна,
3 листопада 1943 року*

003
Загін ім. Богуна.
Ч. 73

Відрядження¹¹⁶

Інтендант куріня друг Павленко відряджується в терени Володимирського та Горохівського повітів для приймання від сітки та спровадження харчових продуктів, взуття, одягу та іншого військового майна.

Наказую командирам військових відділів загону сприяти та давати всебічну поміч другові Павленкові для успішного виконання покладених на нього завдань.

Командир загону: Лівар /Лівар/.
Шеф штабу: з.д. Шелест /Кліщ/
Постій, дня 3.ХІ.1943 р.

Відпис

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 20, арк. 1. Машинопис. Завірена копія.
Чорна калька.*

¹¹⁶ Підкреслено однією лінією.

№ 48 (2)
“ПОСВІДКА” ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ СТРІЛЬЦЯ
З ПОВСТАНСЬКОГО ШПИТАЛЮ,
ЗАВІРЕНА ЛІКАРЕМ “ВАРМОМ”

[Група УПА “Турів”,
невідомий шпиталь],
12 грудня 1943 року

Лікарська посвідка

Засвідчую, що друг Лисічка виписується з шпіталя з тим, щоби дома бути якій час на молочній дієти.

Д-р Варм¹¹⁷.
12/XII.43 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 19, арк. 43. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

¹¹⁷ Варм Шай Давидович (“Скрипач”) (1909, м. Варшава – ?). З сім’ї варшавського єврея-торгівця. 1928 закінчив середню школу, що входила до Союзу польських вчителів. Навчався у медичних інститутах Гренобля (Франція) (1928–1929), Варшави (Польща) (до 1937). Серпень 1937 – осінь 1939 – працівник єврейської лікарні у Варшаві. До 1939 працював лікарем у єврейському госпіталі польської столиці. У тому ж році переїхав у м. Володимир-Волинський, де трудився епідеміологом, лікарем тубдиспансеру, а також керував курсами медсестер. З квітня 1941 – лікар амбулаторії у с. Свійчів Вербського р-ну Рівненської обл. За німецької окупації (до травня 1943) працював амбулаторним лікарем. Літо 1943 – березень 1944 – лікар загону “ім. Богуна” групи “Турів”. Як пише Р. Петренко, Варм перебував на “Січі” з дружиною-санітаркою. Разом із загonom рейдував по Горохівському, Вербському, Порицькому р-нах Волинської обл. У березні 1944 перейшов до куреня О. Громадюка-“Голубенка”, що нараховував 600 чол. На поч. серпня під час рейду відстав від своїх, втратив зв’язок з дружиною. Зайшов на залізничну станцію містечка Озютичі, де 9 серпня був заарештований НКВС. Всього вилікував понад 200 українських повстанців. У вересні 1944 засуджений до 20 років каторги. Дізнавшись про вердикт, лікаря покинула дружина (переїхала жити до Польщі). Існує припущення, що за клопотанням радянського радіодиктора Левітана Варма звільнили. Проживав у Луцьку, а потім через Польщу виїхав “за океан”. (*Протокол допиту Варм Шая (від 9.08.1944 р.), Протокол засідання військового трибуналу НКВС Волинської обл. у справі Варм Шая (від 16.09.1944 р.) / Медична опіка в УПА / Штендера Є. (відп. ред.), Ріпецький М. (ред.), Потічний П. (співред.). – Торонто-Львів, 1992. – С. 359–364. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 23); Петренко Р. За Україну, за її волю ... С. 165; Коханська Г. З Україною ... С. 59, 175; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 175–176; Берекета Б. Багряними шляхами ...*).

№ 49 (3)
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
ЧЛЕНА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА ПРО
НЕРОЗГОЛОШЕННЯ
ВІЙСЬКОВОЇ ТАЄМНИЦІ НА ЧАС ВІДПУСТКИ

*[Група УПА "Турів",
загін "ім. Богуна"],
31 грудня 1943 року*

До справи 44

Зобов'язання

Я, нижче підписаний Недбайло Петро, зобов'язуюсь в час мого перебування вдома не говорити про ніякі військові таємниці, а зокрема про місця мого побуту в рядах УПА, про назви відділів, в яких я перебував, про господарку та озброєння, про командний склад і т.п.

Я є свідомий того, що в випадках свідомого чи несвідомого виявлення військової тайни буду покараний, аж до кари смерті включно.

Знаю, що відповідальність за виявлення військової таємниці спаде також на членів моєї родини. Рівночасно зобов'язуюсь всі свої сили віддати для служби Батьківщині.

Постій, дня 31.XII.1943 р.
Недбайло

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 21, арк. 607. Бланк формуляру зобов'язання. Завірена копія. Машинопис. Синя калька. Зобов'язання інших членів загону ім. Богуна "Січ" див: там само, арк. 595, 597–599, 603, 605 та ін.

№ 50 (4)
“ЗВІЛЬНЕННЯ” СТРІЛЬЦЯ ДОДОМУ ДЛЯ
ЛІКУВАННЯ, ЗАВІРЕНЕ КОМАНДИРОМ ВІДДІЛУ

*[Група УПА “Турів”,
загін “Котловина”,
відділ “Погром”,
19 грудня 1943 року]*

Звільнення!

Звільняється козака Молодого на час лікування додому (х. Сілків) до 19.II.1944 р. (на два місяці). Має зголоситися до відд. УПА Погром.

Постій, дня 19.XII.43.
Відд. УПА Погром.
К-р Мороз¹¹⁸

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 23. Оригінал. Рукопис. Синя калька.

№ 51 (5)
“КАРТА УРЛЬОПУ” КОМАНДИРА
ОДНОГО З ПІДРОЗДІЛІВ ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна “Січ”,
січень 1944 року]*

Ч. 4

Карта урльопу¹¹⁹

Командирові Чорноморцеві дозволяється 7 (сім) денний черговий урльоп від 19 січня 44 р. год. __ до 27 січня год. 8.00 до села Княже району Горохівського.

¹¹⁸ Кузьма Григорій. Кінець 1943 – к-р куреня групи УПА “Заграва”. 20 березня 1944 за те, що покинув поле бою, був покараний карою смерті. За іншою версією, його було заарештовано, оскільки не виконав розпорядження свого командування про передислокацію на Полісся. (ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75175-фп. – Т. 2. – Арк. 9, 212; ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75175-фп. – Т. 3. – Арк. 179; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 582, 627).

¹¹⁹ Діалектизм. Urlop – відпустка (з поль.).

Всі військові відділи та цивільні установи проситься вищезгаданому в крайній потребі указати поміч.

Постій, дня ___ 44
Командир [підпис нерозбірливий]

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 21, арк. 308. Бланк формуляру “карта урльопу”. Копія Машинопис. Чорна калька.

№ 52 (6)
ДОВІДКА ЛІКАРЯ СВИНАРИНСЬКОГО
ШПИТАЛЮ ПРО ХВОРОБУ СТРІЛЬЦЯ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
Свинаринський шпиталь,
9 січня 1944 року*

Шпиталь в Свинарині¹²⁰.
До друга ком-ра К[...]

Друг Береза, присланий в шпиталь подр. Рітою для лікування, є хворий на хронічне гнійне запалення мигдаликів со значним збільшенням тих мигдалків, котрі заважають нормальному диханню в часі бегу і праці. Тепер показано хворому домашнє лікування напротязі 4 тиждні, після чого він має ще раз зголоситися до шпиталю.

С. Укр.!
Др. Арсен

¹²⁰ Можливо, тут йдеться про лікарню в свинаринських лісах (територія легендарної “Січі” УПА). Зокрема, великий лікарський пункт УПА (5 корпусів лікарні, з яких 2 – для підстаршинської школи УПА) був у лісовому селі Мочулки. Очевидно, що лікарня була розрахована на 100 чол. Біля корпусів перебувала військова застава. У лікарні працювало четверо медиків, у т.ч. Варм, “Грифель”. Головний лікар був хірургом. Неподалік шпиталю, в оточеному болотами с. Вовчак Турійського р-ну, знаходився штаб загону УПА “Січ”. Усі тамтешні застави були телефонізовані. У Вовчаку працювала пекарня, бійня, м’ясарня, гарбарня, шевська та кравецька майстерні. Радянська влада це село повністю знищила. А с. Свинарин було спалене німецькими окупантами. (*Вижовець І. Санітарна служба УПА на Волині // Волинь (Луцьк). – 2003. – 14 жовтня // <http://www.volyn.com.ua/index.php?rub=25> (20.10.2003); Щур Ю. Національно-визвольна боротьба ОУН–УПА та єврейське питання // Єженедельник “2000”. – 2005. – 14 октября. – Приложение “Свобода слова”. – Ф. 4; Ольховський І. Командир “Сосенко” ...*).

Накази санітарні перешлю завтра, також і список ліків, бо чекаю на аптекаря.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 21, арк. 67. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає. Лікарські довідки, завірені печаткою “амбулаторія”, див: там само, арк. 122, 611–612.

№ 53 (7)
ДОВІДКА ЛІКАРЯ ПОВСТАНСЬКОГО
ШПИТАЛЮ № 3 ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ З УПА
СТРІЛЬЦЯ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
15 січня 1944 року*

Шпиталь № 3

Друже Князь!

Друг Степовой не имеет зубов верхней челюсти. К службе в Армии¹²¹ не годен, поэтому подлежит звильненню додому.

Ликар Калюк,
15/1.44

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 37, арк. 13. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹²¹ Мається на увазі Українська Повстанча Армія.

№ 54 (8)
“КАРТА ЗВІЛЬНЕННЯ” СТРІЛЬЦЯ З УПА,
УКЛАДЕНА КОМАНДИРОМ ВІДДІЛУ “П/П 2205”

*[Група УПА “Турів”.
відділ п/п 2205 [загін ім. Богуна],
25 січня 1944 року*

УПА
Відділ п/п 2205
ч. 179

Карта звільнення

На підставі наказу командира групи ч. 34-2 від дня 30.XI.43 р.¹²² козак Матвійчук Василь по псевді Грабенко з відділу 9808 звільняється з рядів Української Повстанчої Армії по причині нездібний.

Козак Грабенко направляється до свого місця замешкання в с. Стрінцька-II [Стрілецька II?], район Устилузький. По приїзді додому має зголоситись в теренового провідника запілля до дальшої праці в запіллі.

Постій, дня 25 січня 44 р.
Командир [підпис нерозбірливий]

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 21, арк. 594. Бланк формуляру “карта звільнення”. Оригінал. Машинопис. “Карти звільнення” інших членів загону ім. Богуна “Січ” див: там само, арк. 130, 132, 134, 136, 140, 311, 577, 579, 581, 583, 585, 597, 602, 606.

¹²² Згаданий документ опублікований. У ньому, зокрема, зазначалося: “1. Звільнити з рядів УПА всіх людей, які з огляду на стан здоров’я не можуть повнити стройової служби. 2. Звільнити з рядів УПА всіх козаків, які з огляду на теперішню ситуацію не можуть бути в УПА...”. (*Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. 515–516*).

№ 55 (9)
ВИКЛИК СТРІЛЬЦЯ З ДОМУ
ДО ПІДРОЗДІЛУ “ПОГРОМ”

*[Група УПА “Турів”,
загін “Котловина”],
відділ “Погром”,
28 січня 1944 року*

Завідомлення!

Для друга Молодого, котрий перебував удома, а тепер має явитися на число 19.ІІ.44 року до УПА, відділу Мороза.

Постій, дня 28.І.44.
Відділ УПА Погром.
К-р Мороз

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 364, арк. 9. Оригінал. Рукопис. Синя калька.

№ 56 (10)
ЛІКАРСЬКА ДОВІДКА
ПРО ХВОРОБУ КОМАНДИРА СОТНІ

*[Група УПА “Турів”,
невідомий шпиталь],
21 лютого 1944 року*

Лікарева посвідка

К-р Чорнота¹²³ має запалення бронхів грипозне. Темпер.: 38,3. Внесок лікаря: звільн[ен]ий від заняття на 5 день (до 25/ІІ.[19]44 р.) в цілі лікування.

21/ІІ.1944 р.
Боє[...]

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 102, арк. 476. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

¹²³ “Чорнота” (? , с. Щенятин Іваничівського р-ну Волинської обл. – ?, ?). 1943–1944 – к-р сотні УПА на Волині, яка діяла у Ківерцівському та Маневицькому р-нах Волинської обл. Очевидно, ця сотня входила до куреня Коваля Степана (“Рубашенко”) – підрозділу групи УПА “Турів”. (*Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 74, 96, 150, 173, 176, 171, 219*).

Частина 4. *Обліково-статистичні документи:
некадрові*

**№ 57 (1)
АКТ ПЕРЕДАЧІ
КАНЦЕЛЯРІЇ ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА**

*[Група УПА “Турів”],
загін ім. Богуна,
19 листопада 1943 року*

Акт
передачі канцелярії загону ім. Богуна¹²⁴

1. Книжка наказів командира загону.
2. Денник кореспонденційний.
3. Книга відправ старшин.
4. Течка ч. 1 наказів загону ім. Богуна.¹²⁵
5. Наказ до командирів жандармерії з дня 21.IX.1943 р.
6. Наказ ч. 3 другові Довбушові.
7. Наказ ч. 3 другові Миронові¹²⁶.
8. Наказ про втечу 13 східняків.
9. Лист до друга Клима, з дня 25.IX.1943 р.
10. Наказ другові Бескідові¹²⁷.

¹²⁴ Пункти 4, 36, 66, 79, 80, 101, 118 цього документа підкреслені однією суцільною лінією.

¹²⁵ Підкреслено однією суцільною лінією.

¹²⁶ Затовканий Федір (1918, с. Полонка Луцького р-ну Волинської обл. – ?). 1944 – референт СБ надрайону, групи УПА “Завихост”. 1945–1946 – референт СБ Луцької округи. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та заплілля. 1944–1946 ... С. 156; Протокол допиту Стельмашука Юрія Олександровича (від 25.02.1945 р.) / Боротьба проти повстанського руху ... С. 452).*

¹²⁷ Справжнє ім'я невідоме. Вересень–жовтень 1943 – один з к-рів куреня “ім. Хмельницького” загону “ім. Богуна” групи УПА “Турів”. Листопад 1943 – 5 січня 1944 – к-р куреня “ім. Святослава” (“031”) загону “ім. Богуна”. У вересні 1943 – на поч. 1944 очолював підстаршинську школу УПА “Світлана”. (*Наказ ч. 3 командира куреня 3 “Бескида” для командира сотні “Вітра” (від 1.10.1943 р.) // ЦДАВО, Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 6; Наказ ч. 1 командира куреня “ім. Святослава” “Бескида” про передачу своїх повноважень “Кліщеві” (від 5.01.1944 р.) // ЦДАВО. – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 25; Хроніка підстаршинської школи при загоні “ім. Богуна” (травень 1943 – січень 1944 рр.) // ЦДАВО. – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 32. – Арк. 47–51; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943-1949. Довідник II ... С. 11).*

11. Оперативний наказ для куріня 07.
12. Оперативний наказ для куріня 08.
13. Лист для діяння куріня 08.
14. Наказ всім командирам загону ім. Богуна ч. 9/7.
15. Уповноваження ч. 47.
16. Наказ ч. 46.
17. Наказ ч. 1/10.
18. Наказ ч. 6/11.
19. Лист до командира куріня ч. 12.
20. Наказ до всіх командирів ч. 13.
21. Наказ до всіх командирів ч. 14.
22. Наказ до всіх командирів ч. 15.
23. Лист до друга командира групи Турів ч. 17.
24. Наказ до всіх командирів ч. 17.
25. Зголошення про розстріл козака Мілітія ч. 17.
26. Наказ ч. 19.
27. Відпис ч. 21.
28. Повідомлення (грипс), ч. 21.
29. Наказ до всіх командирів загону, ч. 23.
30. Наказ ч. 28 по загоні ім. Богуна.
31. Грипс ВПЖ, ч. 50.
32. Лист до командира Ігора, ч. 77.
33. Наказ ч. 82 командирові куріня 032.
34. До голови району VIII, ч. 83.
35. До командира школи Світлана, ч. 84.
36. Течка ч. 2 наказів групи Турів.¹²⁸
37. Наказ групи Турів, 31/06.
38. Наказ групи Турів, ч. 13.
39. Уповноваження з дня 28.IX.43 р.
40. Наказ ч. 14.
41. Наказ ч. 15.
42. Наказ ч. 17.
43. Наказ ч. 16.
44. Лист в справі Чорноморця¹²⁹, зн. 105/06.
45. Наказ, зн. 117/04.
46. Наказ ч. 19.

¹²⁸ Підкреслено однією суцільною лінією.

¹²⁹ Очевидно це Мельник Олекса. Був к-ром підстаршинської школи УПА "Світлана". (Патриляк І. Старшинські й підстаршинські школи УПА в 1943–1944 рр. // *Визвольний шлях*. – 2004. – № 5. – С. 89).

47. Наказ з приводу бою в Загорові¹³⁰, ч. 139/61.
48. Наказ ч. 22.
49. Наказ ч. 68.
50. Наказ зн. 123/04.
51. Наказ з дня 11.X.43 р. про відкомандировання ком. Сосенка.
52. Лист в справі виконання присуду, з дня 2.XI.43 р.
53. Лист в справі виконання присуду, з дня 2.XI.1943 р.
54. Наказ ч. 21.
55. Лист з дня 9.XI.43 р.
56. Лист до командира Лівара, 4.XI.43 р.
57. Повідомлення про акцію в Колках та залучники відписів старих наказів ч. 2, 8, 10, 12.
58. Зголошення з дня 7.XI.43 р. про розстріл та покарання козаків.
59. Зголошення з дня 6.XI.43 р. про звільнення від кари.
60. Зголошення з дня 6.XI.43 р. про покарання козаків.
61. Лист з дня 4.XI.43 р. про виконання присуду.
62. Наказ карний ч. 6.
63. Лист з дня 5.XI.43 р. про звільнення 8 козаків від кари.
64. Наказ ч. 17.
65. Наказ ч. 18.
66. Течка ч. 3 справ інформаційних¹³¹.
67. Інформації від 1.VIII по 10.IX.43 р.
68. Інформації Орлика з дня 5.XI.43 р.
69. 10-денний звіт з терену по 20.X.1943 р.
70. Інформат з дня 27.X.43 р., Орлик.
71. Інформат з дня 11.X.43 р., Залісний¹³².

¹³⁰ Оунівська розвідниця Г. Коханська звинуватила у тактичних невдачах УПА під час сутички з німцями фон дем Баха в Загорові к-ра загону "ім. Богуна" П. Антонюка. По-перше, у вересні 1943 він наказав захищати Загорівський монастир "до останнього" лише хоті Андрія Марценюка (Марцинюка)-"Берези". По-друге, перед самою битвою Антонюк наказав розпустити сотні "Довбуша" і "Грома" з куреня "Мирона". Марценюк, у свою чергу, наказав закопати усі кулемети, а воювати лише з гвинтівками та гранатами. Німці (а серед них, за даними Г. Стецюка, траплялися "руські" та "козаки") натомість не економили. Зокрема, вони застосували авіацію, внаслідок чого згоріла Загорівська церква. (Коханська Г. *З Україною ... С. 86–87, 89; Стецюк Г. Непоставлений пам'ятник ... С. 84; Мотука Г. *Українська партизантка ... С. 214*).*

¹³¹ Підкреслено однією суцільною лінією.

¹³² Ковальчук Панас ("Залісний", "Петро") (1913, с. Білосток Луцького повіту – 4.03.1949, хутір с. Хорохорин Луцького р-ну Волинської обл.). Окружний референт СБ Володимирщини (1941–1943), референт СБ Волинської області (1943–44), крайовий референт СБ Західного краю "Дніпро" (1944–1948), керівник СБ ПЗУЗ (1948–49). Загинув у криївці, оточений відділом МДБ. За іншими даними – у бою з НКВС. (Галаса В. *Наше життя ... С. 130; Петренко Р. За Україну, за її волю ... С. 166; Савчин М. Тисяча доріг ... С. 302*).

72. Грипс інформаційний Бескіда.
73. Грипс інформаційний Вітра.
74. 10-денний звіт з терену по 30.X.43 р., Юлька.
75. Інформаційний грипс, Кліщ.
76. Інформаційний грипс, Вітер¹³³.
77. Інформаційний грипс, Вітер.
78. 10-денний звіт з терену по 10.XI.43 р., Юлька.
79. Течка ч. 4 справ I-го куріня¹³⁴.
80. Течка ч. 5 справ ВПЖ¹³⁵.
81. Протокол ч. 56, 50, 55.
82. Наказ ч. 18, група Турів.
83. Грипс з дня 13.X.43 р., Вітер.
84. Наказ з дня 10 жовтня 43 р. про стягнення дезертирів з куріня Голуба.
85. Денні звіти з діяльності ВПЖ з дня 25 по 26.X.43 р., 27.X, 21.X.
86. Денні звіти з діяльності ВПЖ 22.X, 28, 29, 30.X.43 р.
87. Лист з дня 29.X.43 р. Корнієнка.
88. Донесення про винахід рожноманітної тяжкої зброї.
89. Лист з 30.X.43 р. в справі пістоля, Корнієнко.
90. Лист Корнієнка з дня 29.X.43 р. про розстріл Мороза і Чумака.
91. Протокол з дня 30.X.43 р. про переслух козаків.
92. Лист ч. 17 загону ім. Богуна.
93. Лист з ВПЖ з дня 3.XI.43 р. про покарання козаків карним відділом.
94. Протокол переслухання козака Вараниці з дня 9.XI.43 р.
95. Карний наказ ч. 7.
96. Зголошення з дня 8.XI.43 р. про розстріл козаків за дезерцію, Корнієнко.
97. Карний наказ ч. 8.
98. Лист з дня 3.XI.43 р., Борун.

¹³³ Серпень–вересень 1943 – к-р однієї зі сотень куреня “ім. Б. Хмельницького”. Восени 1943 очолив курінь “08”, який складався з сотень “Хоми”, “Довбуша”, “Орла”. Цей курінь увійшов до загону “ім. Богуна” групи УПА “Турів”. Напр. 1943 керував куренем “ім. Сагайдачного” у складі загону “ім. Богуна”. (Наказ ч. 3 командира куреня 3 “Бескида” для командира сотні “Вітра” (від 01.10.1943 р.) // ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 10, арк. 6; Протокол допиту Харчук Раїси Сильвестрівни начальником відділу УББ НКВС УРСР Добріжським (від 08.01.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 102).

¹³⁴ Підкреслено однією суцільною лінією.

¹³⁵ Підкреслено однією суцільною лінією.

99. Акт оскарження з дня 15.XI.43 р.
100. Акт оскарження з дня 18.XI.43 р.
101. Течка ч. 6 справ загальних.¹³⁶
102. Лист Шелеста ч. 93.
103. Карта звільнення ч. 85.
104. Посвідка і прохання о відрочення козаків зі служби в УПА.
105. Відрядження ч. 73, 72.
106. Лист з 29.X.43 р. Григора.
107. Лист Чорноморця з дня 29.X.43 р.
108. Повідомлення про рух ворога з дня 31.X.43 р., Вітер.
109. Лист до групи Турів, ч. 54.
110. Лист до групи Турів, ч. 40.
111. Лист до ВПЖ, ч. 41.
112. Лист УПА з дня 18.X.43 р. командирам загонів і окремих відділів.
113. Лист до Ігора ч. 27.
114. Виказ з наказу ч. 14.
115. Відпис наказу ч. 14.
116. Лист про спосіб шифрування.
117. Клички на місяць падолист – військові і теренові.
118. Течка справ до підпису¹³⁷.
119. Лист до командира Лівара нр. 147/91.
120. Наказ ч. 20.
121. Листа підстаршин, Ігор.
122. Список старшин, підстаршин і козаків курія Вітра.
123. Листа підстаршин і козаків зв'язку.
124. Протокол ч. 27.
125. Денний звіт ВПЖ з дня 25.X.43 р.
126. Денний звіт ВПЖ по день 24.X.43 р.
127. Наказ ч. 4.
128. Ключ до звіту.
129. Звіти зброї (10 зшитків).
130. 1 машинка "Ремінгтон" в доброму стані.
Передав: командир загону Лівар /Лівар/.
Перебрав: командир загону Кліщ /Кліщ/
Постій, дня 19.XI.1943 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 9, арк. 2. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

¹³⁶ Підкреслено однією суцільною лінією.

¹³⁷ Підкреслено однією суцільною лінією.

№ 58 (2)
“ЗАПОТРЕБУВАННЯ” КОМАНДИРОМ ВІДДІЛУ
“ПОГРОМ” ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ
У ГОСПОДАРСЬКОГО
РЕФЕРЕНТА ТОРЧИНСЬКОГО РАЙОНУ

*[Група УПА “Турів”,
загін “Котловина”],
відділ “Погром”,
19 листопада 1943 року*

До рай. господарчого, Торчин

Згідно долучаного уповноваження, прошу на день 25.XI.43 р. пункт Більче надіслати для відділу УПА Погром слідуюче умундуровання:

1. Шапок 50 шт.
2. Шенелів 35 шт.
3. Френчів 35 шт.
4. Штанів 35 шт.
5. Чобіт 45 пар.
6. Светрів 50 шт.
7. Рукавиць 50 пар.
8. Шалів 50 шт.
9. Наушників 50 шт.
10. Наплечників 25 шт.
11. Кожухів 15 шт.

В разі негативного ставлення до мого відношення прошу дати відповідний звіт.

Постій, дня 19.XI.43 р.
К-р відділу УПА Погром

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 38. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 59 (3)
“ЗАПОТРЕБУВАННЯ” КОМАНДИРОМ ВІДДІЛУ
“ПОГРОМ” ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ
У ГОСПОДАРСЬКОГО
РЕФЕРЕНТА ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ

*[Група УПА “Турів”,
загін “Котловина”],
відділ “Погром”,
19 листопада 1943 року*

До рай. господарчого, Луцьк

Згідно долучаного уповноваження, прошу на день 22.XI.43 р. пункт Більче надіслати для відділу УПА Погром слідуюче умундирования:

1. Шапок 40 шт.
2. Шенелів 25 шт.
3. Френчів 25 шт.
4. Штанів 25 шт.
5. Чобіт 35 пар.
6. Светрів 40 шт.
7. Рукавиць 40 пар.
8. Шалів 40 шт.
9. Наушників 40 пар.
10. Наплечників 15 шт.
11. Кожухів 10 шт.

В разі негативного ставлення до мого відношення прошу дати відповідний звіт.

Постій, дня 19.XI.43 р.
К-р відділу УПА Погром

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 36. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 60 (4)
“ЗАПОТРЕБУВАННЯ” КОМАНДИРОМ ВІДДІЛУ
“ПОГРОМ” ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ
У ГОСПОДАРСЬКОГО
РЕФЕРЕНТА СЕНКЕВИЧІВСЬКОГО РАЙОНУ

*[Група УПА “Турів”,
загін “Котловина”],
відділ “Погром”,
19 листопада 1943 року*

До рай. господарчого, Сенкевичівка
Згідно долучаного уповноваження, прошу на день 22.XI.43 р.,
пункт Більче, надіслати для відділу УПА Погром слідуюче умундо-
вання:

1. Шапок 40 шт.
2. Шенелів 25 шт.
3. Френчів 25 шт.
4. Штанів 25 шт.
5. Чобіт 35 пар.
6. Светрів 40 шт.
7. Рукавиць 40 пар.
8. Шалів 40 шт.
9. Наушників 40 пар.
10. Наплечників 15 шт.
11. Кожухів 10 шт.

В разі негативного ставлення до мого відношення прошу
дати відповідний звіт.

Постій, дня 19.XI.43 р.
К-р відділу УПА Погром

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 37. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 61 (5)
ДОВІРЕНІСТЬ ЛІКАРЯ СВИНАРИНСЬКОГО
ШПИТАЛЮ
ПРО НАДАННЯ САНІТАРОВІ ЗАМОВЛЕНИХ РЕЧЕЙ

*[Група УПА "Турів",
загін ім. Богуна],
шпиталь у Свинарині,
20 січня 1944 року*

Шпиталь у Свинарині. 20.I.1944¹³⁸.
До курінного-господарчого 0.23 на Вовчаку

Цим довіряю получить санітару шпиталю в Свинарині всі річі, котрі були вимінені в запотребованню № 1 нашого шпиталю, а переслані були Вам гріпсом.

Прошу також йому видати для шпиталю річі, котрі не може нам дати господарчий в Свинарині, а власне два баняки великих для варіння їжи і також посуду (тарілки, вілки, ножи, ложки) по десять штук, газу два літри або карболінову лямпу. Крім того, скло на 3 вікна разом зі шкляром. Паперу та бензини 1 л.

Др. Арсен

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 19, арк. 44. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: "До Курінного-господарчого 0,23 на Вовчаку".

¹³⁸ Рядок підкреслено лінією.

Частина 5. *Процесуально-судові документи
та некролог*

№ 62 (1)

**ОГОЛОШЕННЯ ПРО РОЗСТРІЛ ВОРОЖОГО
АГЕНТА У ЗАГОНІ “СОСЕНКА” БОСЮКА ОЛЕКСІЯ**

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
24 грудня 1943 року*

Оголошення¹³⁹

За розвідчу роботу в рядах УПА на користь большевицьких банд зістав розстріляний дня 24.XII.1943 р. Босюк Олексій, народжений 1917 р. Зрадник походив з села Туричан [Туричани] на Володимирщині.

Заслужена кара досягне кожного, хто зраджуватиме в великі дні наближення визволення України український нарід.

Слава Україні!
Постій, дня 24.XII.1943 р.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 16, арк. 265. Копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 63 (2)

**ОГОЛОШЕННЯ ПРО РОЗСТРІЛ
ВОРОЖОГО АГЕНТА У ЗАГОНІ “СОСЕНКА”
БАТОГОВСЬКОГО СТЕПАНА**

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
25 грудня 1943 року*

Оголошення¹⁴⁰

Дня 16.XII.1943 р. зістав розстріляний згідно з присудом Українського революційного суду Батоговський Степан, народжений 1926 р., з села Стенжарич [Стенжаричі].

¹³⁹ Підкреслено.

¹⁴⁰ Підкреслено.

Стверджено, що Батоговський Степан, здезертирувавши з рядів УПА, працював на користь німців і поляків, інформуючи їх про розположення частин УПА. Також постачав польським бандам зброю.

Кожного спіткає це саме, хто зрадивши свій нарід піде на службу ворогам.

Слава Україні!
Постій, дня 25.XII.1943 р.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 16, арк. 266. Копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 64 (3)
НЕКРОЛОГ НА ПАМ'ЯТЬ ПРО
ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ

*[Точне походження невідоме,
травень 1944 року]*

За народ. Слава не поляже¹⁴¹

В пам'ять сотникові Вовчкові-Скулисту¹⁴², командирові з'єднань відділив УПА північних теренів Волині і Полісся, членові ОУН, невтомному революціонерові, організаторові і неустрашимому партизанові, що згинув в бою з німецькими загарбниками, що згинув біля села Писарева Воля на Володимирщині дня 4.V.1944.

Його смерть життя розбудить в народові.

Героям Слава –
Наїзникам Смерть

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Документ без підпису автора і дати. Рукопис. Сірий олівець. Назва документа прикрашена тризубом.

¹⁴¹ Поряд з назвою намальовано тризуб.

¹⁴² ШВШ групи УПА "Турів" Шум Олекса.

№ 65 (1)

**ЛИСТ КОМАНДИРА НЕВІДОМОГО ПІДРОЗДІЛУ
ДО “СЛАВКА” ПРО КАНДИДАТІВ НА НАВЧАННЯ**

[Група УПА “Турів”],
невідомий підрозділ,
23 серпня 1943 року

Друже Славко!¹⁴³

Здоровлю вас щиро. Посилаю з VI р-ну¹⁴⁴ п'ять людей зі всхідніх областей, котори мають йти на вишкіл суспільно-політичний¹⁴⁵ – Сорва, Січень, Якірець, Козаченко, Якнебудь.

Пока в терені все в порядку. Перша сотня і друга сігодня в засідці.

Слава Україні.
23/VIII.43 р.
Голуб¹⁴⁶.

ЦДАВО, ф. 3838. оп. 1, спр. 62, арк. 19. Оригінал. Рукопис. Голубий олівець.

¹⁴³ Горобець (Голубець) Микола. Уродженець с. Білопілля. Був військовиком Володимир-Волинської округи ОУН(б). У 1943 командував одним з підрозділів групи УПА “Турів”. Загинув у липні 1943 в завидівському лісі. (*Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 174; Дані історика І. Марчука.*)

¹⁴⁴ Так у документі. Йдеться про Іваничівський р-н Волинської обл.

¹⁴⁵ Регулярна форма різноступеневого навчання в ОУН(б). Слухачі вивчали основні програмні документи організації (Декалог, 12 прикмет характеру українського націоналіста, 44 правила життя, інше), знайомилися з деякими фактами історії України, подіями поточного політичного життя України та світу, а також оволодівали основами політологічної, соціологічної, економічної термінології).

¹⁴⁶ Станом на осінь 1943 – к-р куреня ім. Хмельницького групи УПА “Турів” (*Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 171*).

№ 66 (2)
ЛИСТ КОМАНДИРА
КУРЕНЯ ІМ. САГАЙДАЧНОГО
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ ЩОДО ІНЦИДЕНТУ
ЗІ СТРІЛЬЦЕМ “ФРІЦОМ”

*[Група УПА “Турів”],
Курінь ім. Сагайдачного,
29 листопада 1943 року*

Постій, дня 29.ХІ.1943.
УПА. Курень 032 ім. Сагайдач.
Ч/п 8. 2/27

Командирові загону др. Сосенкові

В справі заборони кріса працівниками СБ

Дня 10.ХІ.1943 (приблизно) був арештований працівником СБ з дев'ятки¹⁴⁷ др. Льомпі (так його називають) козак Фріц, з сотні Нестора куріня Голуба. Його засуджено на 14 днів арешту, а опісля, після відбуття кари, курінний Бескид прислав його до мого куреня. Козак Фріц зголосив слідує: др. Льомпі забрав при арештуванні його кріса совіт. і 25 набоїв. Беручи під увагу зарядження, що при арештуванні звертається зброєю до відділу, до якого належить козак, я написав до др. Льомпі грипса з проханням в'яснити, де знаходиться кріс. Др. Льомпі не захотів грипса прийняти.

Звертаюсь до Вас з проханням дати наказ про звернення кріса.

Слава Україні!
Командир куреня: Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 224. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

¹⁴⁷ Криптонім Устилузького р-ну Волинської обл. (Коханська Г. З Україною ... С. 50).

№ 67 (3)
СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ КОМАНДИРА
КУРЕНЯ “032” ДО АКТУ
ПРО ЗЛОВЖИВАННЯ М’ЯСАРНІ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
курінь 032,
22 грудня 1943 року*

УПА.
0.32.
[...]/54

До ком. загону ім. Богуна др. Кліщеві

В залучнику пересилаю акт про передання районовою м’ясарнею курінному магазину обриваних кісток, позбавлених частинно м’яса.

В зв’язку з тим, що кількість м’яса на курінь точно вичислюється, прошу винних покарати.

Слава Україні!
Постій, дня 22/ХІІ-43 р.
Ком. куреня Остап

ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 68, арк. 175. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 68 (4)
ЛИСТ ЛІКАРЯ СВИНАРИНСЬКОГО ШПИТАЛЮ
ДО КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ ЩОДО
НЕОБХІДНОСТІ БОРТЬБИ
ЗІ ЗАХВОРЮВАНІСТЮ НА ТИФ

*[Група УПА “Турів”,
загін ім. Богуна],
20 січня 1944 року*

Шпиталь в Свиноарині¹⁴⁸

До командира друга Князєва

1. Прошу дуже мене повідомити, які вийшли розпорядження у зв’язку з появлящейся епідемією сипного тифа, видані Червоним Хрестом або УПА.

¹⁴⁸ Підкреслено однією лінією.

2. Повідомляю Вас, що я установив другий випадок сипного тифу серед цивільного населення. Перший випадок – серед беженців із Рядович [Радовичів], котрі мешкали в Гірках. Другий випадок – серед населення згорівшого села Свинарена [Свинарина].

3. Прошу дуже дати наказ інтенданту (господарчому) корінному з вимоги всіх потрібних нам річей, которых не може нам дати господарчий в Свинарені [Свинарині].

4. Вчора оглянув я дві кімнати у Дмитра Панасюка, котрі надаються на шпиталь або амбуляторіум, які нам негайно потрібні. В однеї з тих кімнат якоби замешкають робітники господарчого відділу в Свинарені [Свинарині], які шують кожухи. Прошу дати наказ другові Байдакові о переводі цих трьох робітників в іншу хату і наказ другові Яворові о відданні того помешкання після побілкі або ремонту в розпорядження шпіталью.

5. Необхідно нам потрібні є газ або карболінова лямпя, а також шкло для направи вікон і камер.

20.I.1944 р.

Арсен

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 37, арк. 20–20 зв. Оригінал. Рукопис. Синє чорнило.

№ 69 (5)
ЛИСТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ДО “КНЯЗЯ” У СПРАВІ СТЕЖЕННЯ
ЗА ПОВЕДІНКОЮ СТРІЛЬЦІВ

*[УПА, група “Турів”,
загін ім. Богуна],
20 січня 1944 року*

Друже Князь

Пошліть когось до сотні Вишні і заберіть від него козака Кри[...] і Моряка, підпорядкуйте їх Наливайкові й поставіте над ними контррозвідку, щоб за ними тайно слідили. Якщо можуть, то

нехай з ними зав'яжуться в сітку і негайно відкривуть, бо з ними є невиразне і повідомите о цім Аркадія¹⁴⁹.

Слава України.
Ком. загону Кліщ.
20.I.44 року

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 37, арк. 18. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 70 (6)
ЛИСТ ЛІКАРЯ СВИНАРИНСЬКОГО ШПИТАЛЮ
ДО КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ ПРО
ЗАХВОРЮВАНІСТЬ
НА ТИФ ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*[Група УПА "Турів",
шпиталь у Свиноарині,
січень 1944 року]*

Друже командире!

Вчора прибула до мене лікарка с дочкою. З Вашого гріпса я не мог поняти, чи праця тої лікаркі є зв'язана з моєю працею в війську, чи є незалежною под керованням Червоного Хреста. Втоді я звільняюсь від адміністративно-господарчого керовання тою справою, а тім має зайнятися Ч. Хрест. Я втоді занят тільки військовим шпиталем, ніж військовою амбулаторією. Дужо прошу Вас, друже командире, дати мені відповідь на цю справу.

Наши хворі (3) на сипний тиф всі вже мають нормальну температуру, то значит що тиф кончился. Зато вчера вечером привезли одну жінку, цивільну хвору, з сипним тифом.

Наши хвори (3) с тою жінкою (1) лежать (4) ізолировани в тої хаті, де була амбулаторія. Амбулаторію я переніс до хати іншого господаря (через дорогу, куда Ви заезжаєте). Це має бути тільки військова амбулаторія. Цивільну амбулаторію треба буде открити в другої части села і там буде працювати та лікарка.

¹⁴⁹ Це може бути Гаврилюк Микола ("Аркадій", "Борис", "Федось", "Чорнота"). 1944 – працівник СБ Луцького надрайону. 1945–1946 – референт СБ Колківського надрайону, Ковельської округи ПЗК. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 157*).

Сьогодні я ще поїду шукати хату для цивільної амбулаторії. Треба буде також поделити і лежачих хворих. Того я сумею зробити можливо за яких-будь 5–7 днів. Чекаю на подругу Ріту, котра дала мені наказ пришиковати хворих військових к транспорту на 18 січня, но ні подруга не приїхала і грипса не прислала.

Жінка, хвора на сипной тиф, є беженкою з с. Радовіч [Радовичі], а живе в Горках [Гірках]. Називається Марія Кульба, 22 років. Показано негайно вислати тудя санитара(ку), щоб всіх людей тої хати (22) викупати, низко постричь всім волосся та утюгом всі ричі проутюжить, солому з ліжок спалити, хати побелити і заборонити всім по 2 тижні куди-будь їхати та до людей ходити, в тоді вияснитися мусить чи хто еще є хворий чи захорує еще на тифус. Жінка за пару тижні[в] як родила дитину. Дужо прошу о тої хворої закомунікувати Черв. Хресту. Я тої думкі, що Ч. Хр. начне енергічну боротьбу с тою хворобою, бо то є ту[т] на нашому терені перший цивільний хворий.

Ми должни подумати як зробити, щоб військо мало би найменший контакт з цивільним населенням. Завтра починаю ставити печь та дерев[’яну] перегородку в пустой половині школи і буду мати 2 салі, маю і 12 нових ліжок.

Хворих лежачих хірургічних 8, тифозних 4, на домівках 5.

С.У.
Арсен

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 19, арк. 38–39. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

2. Група “Заграва” (Рівненська область, північ та центр)

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 71 (1) НАКАЗ ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ СТОСОВНО НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТРІЛЕЦЬКІ ВТРАТИ У БОЯХ

Група УПА “Заграва”,
[військовий штаб],
18 серпня 1943 року

УПА. Заграва

Командирові відділу Шавулі

Подати дані про загинутих у боях стрільцях Вашого відділу від початків його організації за поданим взірцем¹⁵⁰. Виконати до дня 24.8.43.

Постій, дня 18.VIII.43 р.
/Макаренко/¹⁵¹.

Одержано дня 24.VIII.43. Нещасний

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 10. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

¹⁵⁰ Взірець виявити не вдалося.

¹⁵¹ Левицький Микола (“Макаренко”, “Славуґа”, “Мікадо”) (травень 1914, с. Серафінці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.? – 08.08.1944, Самбірський р-н Львівської обл.?). Член ОУН з 1930-х. Служив в ПА. 1939 – на поч. 1941 – перебував за межами України. Упродовж квітня 1941 – грудня 1942 служив к-ром підрозділу в українському легіоні “Нахтіґаль”. 8 січня 1943 заарештований ґестапівцями у Львові. Після умовного звільнення від ув’язнення пішов в підпілля ОУН(б). З березня 1943 – в УПА. Від травня 1943 – начальник оперативного відділу штабу 1-ї групи УПА. З липня – ШВШ групи УПА “Заграва”. Інспектор підстаршинських шкіл УПА–Північ (1944). Влітку 1944 опинився в Карпатах, загинув у сутичці з німецькою фронтовою частиною під час спроби переходу лінії фронту. (Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 51).

№ 72 (2)
НАКАЗ КЕРІВНИКА КАНЦЕЛЯРІЇ
ГРУПИ ПРО ТЕРМІНОВЕ НАДАННЯ
ПЕРЕЛІКУ ПОРАНЕНИХ СТРІЛЬЦІВ

*Група УПА "Заграва",
9 вересня 1943 року*

УПА, група Заграва
Командиріві відділу Шавулі

До двох днів по отриманні цього письма подати список за нищепказаним взірцем всіх ранених козаків, підстаршин та старшин Вашого відділу від початків його організації.

Примітка: в цей список не вписувати лише тих козаків, які були легкоранені і які зараз перебувають у відділах УПА і є здібні до військової служби.

Взірець:

№ п/п	Псевдо	Прізвище та ім'я	Рік народження	Домашня адреса			Де і коли ранений (у якому бою)	Короткий опис рани
				село	район	округа		

Постій, дня 9.ІХ.1943 р.
Канцелярія: Байда

Одержано 13.ІХ.43 р. Нещасний.

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 18. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

№ 73 (3)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
В СПРАВІ КАДРОВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
20 вересня 1943 року*

УПА.

Група Заграва.

Загін ім. Колодзінського

Наказ ч. 1.

(До відома відділам)

1. З днем 20.IX.1943 р. покликано до штабу на становища таких командирів і козаків:

- а). назначаю командира Ярка шефом загону і моїм заступником;
- б). тимчасовим секретарем назначаю подр. Надю;
- в). командиром зв'язку козака Бистрого і йому підлеглих козаків: Їжака, Муху, Оріха, Одуда і Сірого;
- г). ком-ром розвідки козака Задуму і підлеглих козаків: Пугача, Артиста, Шурика, Токаря і Правила;
- д). к-ром сан. відділу назначаю др. Явірського, його заступником Сагайдачного і медсестру подр. Лялю;
- е). інтендантом загону назначаю бунчужного Журбу, його заступником – господарчого з відділу Ярка (д. Сніжок);
- є). виховником загону – виховника з відділу Ярка д. Зубара, йому підлягають виховники окремих відділів;
- ж). к-ром жандармерії назначаю др. Хруща, а жанд. козака Чорного¹⁵²;

2. Наказую всім к-рам і козакам притримуватись якнайстислішою карності під час походу і постою.

3. Забороняється курити від заходу до сходу сонця.

4. Всі накази, подані згори, наказую виконувати сумлінно, бо за кожне невиконання або недбале виконання буде притягатися як до найсуворішої кари.

Постій, дня 20.IX.43 р.
Комд. загону Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 1. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹⁵² Так у документі.

№ 74 (4)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
ЩОДО НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ КОМУНІСТІВ У ВЕЛЮНІ

*Група УПА "Заграва",
загін ім. Колодзінського,
22 вересня 1943 року*

УПА.
Група Заграва.
Загін ім. Колодзінського

Наказ ч. 2

1. Наказую вночі з 22 на 23 вересня окружити село Велюнь, котре є головним центром комуністичного зв'язку і в котрому є сталий осідок комуністичних банд. Всіх комуністів знищити. Сільський ворожий елемент в укр. визвольній справі забрати з собою, будинки, в котрих знаходиться ворожий штаб і інші ворожі пункти, спалити.

2. До акції покликаю дві чоти к-ра Ярка, котрі мають атакувати село Велюнь вгору ріки Горині з півночі, з к-ром Ярком на чолі. Дві чоти к-ра Гука під його проводом атакують село від сходу і в'яжуться з чотами к-ра Ярка.

3. Два рої з відділу к-ра Гука на чолі з чотовим Кротом мають зайняти село Лютинь [Лютинськ], зробити заставу на мості, а в разі потреби обстрілювати село Велюнь від р. Горинь.

4. Обози з рештою війська залишаються в лісі під командуванням к-ра чоти друга Незівая.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій, дня 22.IX.43 р.
Командир загону: Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 1 зв. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 75 (5)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
26 вересня 1943 року*

УПА.

Група Заграва.

Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 3

1. Загін к-ра Лайдаки одержує звання ім. полк. Колодзінського.
2. Відкликую із становища тимчасового секретаря подругу Надію. На секретаря покликую козака Канаду з відділу Гука.
3. З днем 26.IX.43 р. запроваджується чергова служба старшин і комендантів варт по загоні.
4. Сан. часть має дбати про гігієнічний стан при кухні, як рiвнож при загоні.
5. Службово відійшли два рої з чотовим Комаром з відділу Гука.
6. Розстріляно козака Гуцула з відділу к-ра Гука за дезерцію.
7. Зістали покликані к-ром Бористеном¹⁵³ слідуочі козаки: інтендант загону Журба, Бистрий та Чорний з відділу к-ра Ярка, Бистрого і Шишку з відд. к-ра Гука.
8. Дня 25.IX.43 р. прибув козак Загірний з відпочинкової відпустки до відділу к-ра Ярка.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій, дн. 26.IX.43 р.
Командир загону: Лайдака

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 28, арк. 2. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹⁵³ Корінець Дмитро Васильович (“Бористен”, “Гриць”, “Д. Дмитречко”) (7.11.1913, с. Завадів Стрийського р-ну Львівської обл. – 30.07.1944, Сарненський р-н Рівненської обл.). Син Василя і Ганни Блаустяк. Навчаючись у Стрийській гімназії, вступив до “Пласту” і зблизився з УВО. В 1934 перебував у Станиславівській тюрмі за участь у нападі увіствів на пошту в м. Надвірна. У 1930-х сидів у Стрийській в’язниці за належність до ОУН. Був засуджений на 11 років. Відбував покарання у Тарнові, Свенти Кжиж, Березі-Картузькій. Вийшов на волю у 1939. Орієнтовно у 1939 – 1941 навчався у старшинській школі у м. Відень (Австрія). В 1941 прийшов на Волинь з похідними групами ОУН(б). Влітку у смт. Антоніни (Хмельницька обл.) займався організацією міліції, контактував з табором радянських військовополонених. Є версія, що восени

№ 76 (6)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО ПРО НАПАД
НА ПОЛЬСЬКУ КОЛОНІЮ І НІМЦІВ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
28 вересня 1943 року*

УПА.

Група Заграва.

Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 4

Наказую к-рові Гукові вислати два рої в сторону кольонії Галіція, щоб там знищити п'ять родин поляків і одного роя в сторону Теребежова, щоб розвідали про німаків і, як можна, зайняли німецьку худобу, котра пасеться недалеко Теребежова.

А одному роєві з відділу к-ра Ярка в сторону Нечатова [Нячатава] і Колодни [Калоднава], як боеву розвідку.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій, дня 28.ІХ.
Командир загону Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 2 зв. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

1941 був заарештований німцями за наводкою агронома Риби. З німецького полону втік. У 1942–1943 – інструктор військово-ідеологічного вишколу в Сарненській окрузі ОУН(б) “Ворскла” на Рівненщині. Далі – начальник штабу групи УПА “Заграва”. У січні 1944 перейшов лінію радянсько-німецького фронту з охороною між Чорторийськом і Новосілками. Далі – ШВШ груп “Заграва”, “Тютюнник”. З 4 липня 1944 – заступник з військової роботи к-ра групи “Тютюнник”. У 1944 виглядав так: “років 30, дуже високого зросту, повний, світло-русий, має гарну військову виправку”. Загинув від важкого поранення у голову. Напевне був убитий радянським снайпером. У лісі між селами Кузьмівка і Комарівка, в урочищі “Закопниче”, освячено пам'ятник Корінцеві. 30 липня 1995 перепохований на Завидівському цвинтарі рідним братом Ільком і чоловіком рідної сестри Марії. (Протокол допиту Басюк Євгена Михайловича (від 28–29.09.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75133. – Арк. 31; Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова ... // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 1; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 577, 583, 599–600, 819; Протокол допиту Стельмашук Юрія Олександровича (від 9.02.1945 р.) / Боротьба проти повстанського руху ... С. 433; Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 207; Мануйлик О. Топкими болотами ... С. 112–113, 120–121, 389–390; Дмитрук В. Вони боролися ... С. 150; Пришляк Г. Мої зустрічі з Дмитром Корінцем // Гомін волі. – 1996. – 8 лютого).

№ 77 (7)
НАКАЗ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
СТОСОВНО ПЕРЕДИСЛОКАЦІЇ ЗАГОНУ
ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
8 жовтня 1943 року*

УПА.
Гр. Заграва.
Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 10

1. Наказую загоні змінити місце постою і перенестися до села Вичівки.

2. Командири мусять звернути більшу увагу на своїх козаків і притримуватися більш військових правил, головне – вартівна служба.

3. На місці постою не вільно випозичати в цивільних людей таких річей як ложки, миски і т.д.

4. Прибули до загону слідуєчі козаки: Ольха, Дуб, Пляшенко, Джміль, Овад, Крулевський, Дубина, Капустяний і Борзий (як свіжоприбулі), козак Нечай (з санпункту).

5. Відійшли до ком-ра Бористена слідуєчі козаки: Кубанець, Соловей (з відділу к-ра Ярка).

6. Свіжоприбулих козаків Пляшенка, Джміля, Овада, Крулевського, Дубину, Капустяного і Борзого призначую до відділу ком-ра Ярка. Козака Дуба – до відділу ком-ра Гука. Ольху – до відділу Заверухи.

7. Покарано при карному звіті слідуєчих козаків: козака Пугача і Правила за неприбуття на точно означений час – по 100 долів, обидва з відділу Заверухи.

Козака Солов'я за куріння на заході сонця і Сокола за те, що не хотів вставати під час будження (обидва з відділу Ярка). Солов'я – 1 година стійки під крісом, а Сокола – 150 долів. Козаків Стрункого і Мороза – за куріння по заході сонця. Мороза деградує з становища ройового на звичайного козака, а санітара Стрункого – упімненням. Козака Лиса з відділу ком-ра Ярка за чищення чобіт оливою – упімнення.

Козаків Коника, Гачка, Мартенка за невиконання обов'язків вартівничого. Козака Коника – 2 год. стійки під крісом, а Гачка і

Мартенка – по год. стійки під крісом (всі з відділу ком-ра Ярка). Козака Медведя – за нездачу рукавиць. Комара – за привласнення черевик і піджака. Маршута – за привласнення¹⁵⁴ рукавиць. Биця – за привласнення штанів. Черепка – за привласнення піджака.

Все здобує на акції, покарані упімненням¹⁵⁵.

Постій, 8.Х.43.

К-р загону Лайдака

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 28, арк. 4 зв.–5. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 78 (8)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО ПРО ПРИЄДНАННЯ
ДО КУРЕНЯ “ДУБОВОГО” ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
18 жовтня 1943 року*

УПА.

Гр. Заграва.

Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 11

1. З днем 13.Х.43 р. загін прилучив до куреня к-ра Дубового.
2. Дня 14.Х.43 р. три боєвих чоти ходило в боєву розвідку в сторону Морочна.
3. Прибули до загону слідувачі козаки: Чорний, Пончек, Гармата, Покотило, Мозок, Роба, Росоха, Шпиця, Незломний, Нимеря, Клей, Гачок і Цибуля.
4. Призначено до відділів слідувачих козаків. До відділу к-ра Ярка – Шпиця, Незломного, Нимерю, Клея, Гачка і Цибулю, а до відділу к-ра Гука – Чорного, Пончка, Гармату, Покидайла, Покотила, Мозка, Ропу і Росоху.
5. Дня 14.Х згинув в бою з більшовиками роєвий Лісовий.

¹⁵⁴ Так у тексті.

¹⁵⁵ Так у документі.

6. Відійшли з загону на певні завдання слідуючі козаки: Хрущ і Ольга з відділу Заверухи.

7. Покарано при карному звіті слідуючих козаків. З відділу к-ра Ярка Коника – 2-годинною стійкою під крісом за те, що брав без запитання масло. За те саме Крулевського, Буза, Овада, Капустяного – по 300 долів в бігу. Виховника Зубаря, Стрункого, Сагайдачного, Конюка по 1-годинній стійці під крісом за те, що не виставили алярмового біля фірманок вночі. І виховника Зубаря 1-годин[ною] стійкою під крісом за те, що подав фальшивих наказів.

Корнієнка, Жемайла, Загірного – упімненням за неприємність на молитві. Горобця – упімненням за те, що не віддав зброю ретеві ракетниці. Гонту і Крука – за незварення на час снідання. Ворона – за необережне вистрілення під час постою.

Постій, дн. 18.X.43 р.

К-р загону Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 5 зв.-6. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 79 (9)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО ВІДНОСНО
ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
ТА В ІНШИХ СПРАВАХ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
25 жовтня 1943 року*

УПА.

Гр. Заграва.

Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 12

1. Наказую ком-рам відділів і підвідділів звернути більшу увагу на вишколення козаків.

2. Призначаю козака Балюка з відділу ком-ра Гука командиром жандармерії і разом відповідальним за відділ Заверухи.

3. Прибули до загону слідуючі козаки: Смотрич, Давид, Довгий, Діловий, Волинець, Каспій, Деркий, Стир, Черемош, Дідич, Дубій, Кермач, Вільмар, Ясьолда, Культ, Зубченко, Дунай, Зукачук.

4. Призначаю до командира Гука слідуєчих козаків: Давид, Діловий, Каспій, Стир, Дідич, Кармач, Ясьолда, Зубченко і Зукачук.

До ком-ра Ярка – Смотрич, Довгий, Волинець, Черемош, Дубій, Вільмар, Культ і Дунай.

5. Відійшли зі загону до ком-ра Бористена слідуєчі козаки: Котик, Лис, Полова, Січка, Судак, Мамут, Капустяний, Круглий, Хмарка, Їжак і до командира Дубового – лікар Сагайдачний. Подруга Віра відійшла в терен.

6. Покарано при карному звіті слідуєчих козаків. Всі з відділу Ярка: Олівченко за те, що робив непорядки на фірах вночі – 100 долів в бігу і 1 год. стійки під крісом. Гонта, Береза і Крук за розбазарення солі – по годині стійки під крісом. Тріска і Атюк за те, що спали під час служби на варті – по дві години стійки під крісом. З відділу Заверухи Прач і Токар покарані по 1 годині стійки під крісом, за невиконання наказу Пугача – 100 долів в бігу і 1 година стійки під крісом за те, що робив непорядки на фірах.

Постій, дн. 25.Х.43 р.
Ком-р загону: Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 6.–6 зв. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 80 (10)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО З ПИТАНЬ КАДРОВИХ
ПРИЗНАЧЕНЬ І СТОСОВНО ІНШИХ СПРАВ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського,
29 жовтня 1943 року*

УПА.
Гр. Заграва.
Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 13

1. З днем 28.Х.43 р. відійшло на певне завдання дві боєві чоти під команду командира Гука.

2. Остаються призначені до відділів слідуєчі козаки: до к-ра Ярка – Камінь, Квітка, Кропива, Горох, Папороть, Плакса, Бруква, Шишка, Осока і Зачепа, а до к-ра Гука – Пеньок, Довбня,

Довбенко, Солома, Кучерявий, Гриб, Сучок, Біб, М'яч, Шило. Ігоря і Чужинця приділюю до Заверухи.

3. Чужинець з днем 29.X.43 р. являється як заступник лікаря Яворського, а козака Ігоря назначаю своїм ад'ютантом.

Двох козаків – Муха і Щурай – повернули із сан. пункту і карного відділу.

4. Відійшов до к-ра Бористена козак Дубій, Машиніст, Смок і Дідич.

5. Покарано при карному звіті слідуєчих козаків: козака Джміля і Пороха – за то, що тримаючи службу алярмових, згинуло три буханки хліба і 1 кг. масла. Обидва з відділу к-ра Ярка, покарано по 100 дол[ів] кожного. Козака Мороза з відділу к-ра Ярка за невиконання наказу – 500 долів.

Постій, дн. 29.X.43 р.
Ком. загону Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 6 зв-7. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 81 (11)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
ПРО “ВІДЛУЧЕННЯ” ВІД КУРЕНЯ “ДУБОВОГО”

*Група УПА “Заграда”,
загін ім. Колодзінського,
15 листопада 1943 року*

УПА.
Група Заграда.
Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 16

1. З днем 11.XI.43 р. загін відлучається від куріня ком-ра Дубового.

2. Дня 12.XI.43 р. одна чота з відділу ком-ра Гука з чотовим Мущкатором на чолі відійшли в боєву розвідку в сторону Печінок [Красносілля]¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Село перейменоване у 1964 р. Знаходиться у Володимирецькому р-ні Рівненської обл.

3. Дня 13.XI.43 р. друга чота з відділу ком-ра Гука на чолі з чотовим Арабом відійшла в боеву розвідку в сторону Людини [Людиня].

4. З днем 14.XI.43 р. назначаю ком-ром жандармерії ком-ра зв'язку друга Аршина і йому підлеглих жандармів Лиса і Свірщука, а ком-ром зв'язку друга Спасеного.

5. Прибули до загону слідуєчі козаки. Береза, Сирота, Юрченко, Мажор – до ком-ра Гука. І Сосна, Ялина, Гонта, Запорожець, Миша, В'юн, Вигон – до кавалерії. Прибув Шишка з карного відділу. З сан. пункту прибули слідуєчі козаки – Кармен, Гаркун, Дубина, Чупренко, Зебра, Жмут, Забалака, Директор, Гаківина, Короткий.

6. Відійшли зі загону слідуєчі: козак Болох, Мартенко, Надія, Люба.

7. Рання зоря – о год. 6.00. Вечірня зоря – о год. 8.00.

8. Покарано при карному звіті слідуєчих козаків. Козака Алібабу з відділу Заверухи за невиконання наказів – 300 долів в бігу. Козака Лиса з відділу Ярка за те, що покинув замка від кріса, а сам відійшов – 50 долів в бігу. Козака Гачка з відділу Ярка за те, що віддав кріса патрольці на варті – 200 долів в бігу і 2 години карної муштри. Козака Артиста за те, що несумлінно виконував службу на варті – упімнення. Козака Горобця за невиконання наказу, щоб здати одяг до дезінфекції – кара 200 долів в бігу.

Постій, дн. 15.XI.43 р.
Ком-р загону [підпис нерозбірливий]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 27-28. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 82 (12)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ,
ВІДЗНАЧЕННЯ І ПОКАРАННЯ СТІЛЬЦІВ

*Група УПА "Заграда",
загін ім. Колодзінського,
25 грудня 1943 року*

УПА.
Група Заграда.
Загін ім. Колодзінського

Наказ ч. 1[...]

1. З днем 25.XII.1943 р. командиром відділу ч. 2 назначується д. Прокопчук.
2. Зауважується, що козацтво халатно відноситься до своїх зверхників. Тому наказую!
За несубурдинарне відношення козака до зверхника карати якнайсуворішою карою.
3. Козака Спасенного зачисляю до відзначення за совісне і солідне виконання своїх обов'язків.
4. Дня 26.XII службово відходить командир Лайдака в військових справах до к-ра Дубового.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій, день 25.XII.43 р.
Командир загону [підпис нерозбірливий]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 30. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 83 (13)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
У СПРАВІ БОРТЬБИ
З РАДЯНСЬКИМИ ЧИННИКАМИ

*Група УПА "Заграва",
загін ім. Колодзінського,
31 грудня 1943 року*

УПА.
Гр. Заграва.
Заг. ім. Колодзінського

Наказ ч. 18

1. Дня 18.XI.43 р. три боєвих чоти ходило на акцію рвати залізницю, а табори перенеслися до с. Мачуличи [Мочулище].

Дня 6 на 7 вночі загін вирушає в напрямку півночі.

Дня 7.XII.43 в селі Золотому відбувається бій, в котрому здобуто 12 конів з сідлами, 2 вози, 4 кабани, 3 фінки, 2 кріси і одного відріза. Вбито 3-х більшовиків, між ними одного командира. Взято чотирьох більшовиків в полон. З нашого боку остався вбитий козак Гіркий.

2. Дня 8.XII.43 р. три боєвих чоти ходило на комуністичний осередок, село Велюнь. Вислід бою: відбито від більшовиків 125 штук рогатої худоби, 5 пар конів, 4 вози і багато різного барахла.

Тут вже вбито понад 20 більшовиків-активістів. Цього ж дня козаки зі здобутком долучили до таборів, котрі стояли в селі Мачулищах [Мочулище].

3. Дня 10.XII одна боєва чота під проводом чот. Недопитальського вирушила в сторону Берестя¹⁵⁷, бо там були німці. Але вони, побачивши наших козаків, вони¹⁵⁸ скоро вицофалися назад до м. Дубровиці, забравши з собою кільканадцять штук худоби. Чота повернула того ж дня до табору.

4. Дня 14.XII.43 р., взявши з собою вози боєві і кухню, а решту відіславши до села Залішан [Залішани] з двома боєвими роями під командою ком-ра Ярка¹⁵⁹. Сам з козацтвом рушив на Золоте.

¹⁵⁷ Село у Дубровицькому р-ні Рівненської обл.

¹⁵⁸ Так у документі.

¹⁵⁹ Так у документі.

Цього ж дня відбувся бій в с. Золотому, в котрому осталися вбиті і ранені слідуочі козаки: Вельмар, Кручаній і Дунай – вбиті, Журбенко і Квітка – ранені.

З більшовицького боку осталися вбитих, як довідуємося, понад 10 вбитих і ранених¹⁶⁰.

5. Дн. 17.XII.43 р. вирушив дальше в дорогу на с. Річицю [Вербівка]. З 18-дцятого на 19-дцяте переходжу село Деревню [Дзеравную], хутір Галіцію, де оставляю гарматку і харчові вози, тяжкі кулемети і кінноту, а сам з козаками переходжу через болото аж на Жовкинські [Жовкінські] хутори і там відпочиваю цілий день.

З дня 19 на 20 розбиваю село Острів, де здобувається 32 коні зі сідлами, кількадесять фір табору, кілька тисяч амуніції ріжного роду, вбивається більшовиків кільканадцять. Береться в полон шефа штабу п/о ім. Пархоменка¹⁶¹. Цього ж дня остається ранений в селі Вешні – роєвий Батіг.

Зі здобутими річами переходимо села Ласицьк [Ласіцьк], Жовкинї [Жовкіну], Нечатово [Нячатава], Колодно [Калоднає], Городно [Гарадная] і в селі Деревні [Дзеравная] остаємося на короткий відпочинок.

6. Дн. 26.XII висилаю один рій з роєвим Галкою як охорону табору в сторону Мачулі [Мочулища].

7. Дн. 22.XII остається замордований козак Волинець червоними катами в с. Людині.

8. Дн. 24.XII.43 р. вирушив в дальшу дорогу. Переходжу с. Річицю [Вербівку], Людинь, Пузню [Партизанське]¹⁶², Золоте, Острівці і остаюся на ніч в с. Мачуліщах [Мочулище].

Дн. 25.XII оставляю табори в селі Мачуліщах [Мочулищі], а сам йду на село Залишани [Залішани], бо там мали бути більшовики. Перейшовши Залишани [Залішани], Грицьки, Яцулі [Вільне]¹⁶³, більшовиків не здігнали і повернули до села Нівецьк.

9. Дн. 26.XII.43 р. відбувся похорон помордованих козаків: Волинця, Білого, Дерного, Загнибіди, Дошового.

Козак Соняшник остався ранений.

Козак Ягода остався зловлений комуністами.

¹⁶⁰ Так у документі.

¹⁶¹ Цей загін у 1943 р. входив до радянської партизанської бригади “ім. Ворошилова”.

¹⁶² Село перейменоване у 1965 р. Знаходиться у Дубровицькому р-ні Рівненської обл.

¹⁶³ Назва села була змінена.

Цього ж дня переходжу село Осову і остаюся на ніч в с. Кидрах [Кідри].

Дня 27.XII долучають до відділу решти таборів і козаки, котрі були з ком-ром Ярком.

10. Від дня 30.XII прибули до загону слідуючі козаки: Просятник, Дужий, Вареник, Довгий, Пляшка, Мудрий, Кроти, Веприк, Була, Щепа, Васько, Глиняний, Дюсаль, Дубина.

11. Розстріляно за дизерцію козака Черемоша.

Розстріляно бувшого виховника загону ім. Колодзінського козака Зубаря за пониження і підірвання авторитету члена ОУН і виховника.

12. Прибули до загону слідуючі козаки: санітар Інгул, к-р Пархоменко, Степан, Балбес і Бійбіда.

Покарано при карному звіті слідуючих козаків. Горкун за спання на варті – 250 долів в бігу. Забалака за необережний вистріл з кріса – упімнення. Квітка за накручення годинника – упімнення. Дубина за втоплення кріса – 300 долів в бігу. Черепак не знав клички і брехав – 100 долів в бігу. Гарбар за вчинення авантури – 1 год. ст[ійки] під крісом. Солома віддав кріса на варті – 100 долів в бігу. Кручок зійшов з стійки в хату – 100 долів. Жмут зійшов з сітки в хату – 100 долів в бігу. Остренко – за невивставлення алярмового – упімнення. Корнієнко за невивставлення алярмового – упімнення. Скіглий і Долото за брехню – 150 долів в бігу. Роба за куріння в хаті – 100 долів в бігу.

Постій, дн. 31.XII.

Командир загону Лайдака

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 9-10. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 84 (14)
НАКАЗ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА
ПРО ВІДНОВЛЕННЯ СОТЕНЬ “СВІРКА”,
“БУРІ” ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. “Остапа”,
[початок березня 1944 року]*

УПА
Група Заграва.
Загін ім. Остапа¹⁶⁴

Наказ ч. 1¹⁶⁵

1. Згідно з наказом командира Максима від дня 1.III.44 р.¹⁶⁶ я обняв команду над загonom ім. Остапа.

2. Попереднього к-дира загону Шакала назначаю своїм замістником.

3. Доповнюючи персональний склад к-ди загону, назначаю: шефом канцелярії загону командира Крамаренка, інтендантом загону командира Лиса, шефом військової жандармерії загону командира Случа, шефом військової розвідки командира Сокола.

4. Приступаючи до стягання розпущених сотень загону, наказую: командирам відділів Свірку і Бурі¹⁶⁷ стягнути всіх попередніх членів загону, формуючи їх наново в окремі бойові одиниці.

5. Формуючи наново сотню командира Бурі, назначаю: чотовим І чоти – к-ра Фінчука, ІІ чоти – к-ра Зеленого, ІІІ – к-ра Кармелюка. Роевими при ІІІ-й чоті – командирів Сокола, Гусака і Коріня.

6. Формуючи наново сотню командира Свірка, назначаю чотовим І чоти к-дира Мурашку. Роевим при І чоті – к-дирів

¹⁶⁴ Загін названо на честь “Остапа” – його попереднього к-ра, котрий народився у м. Харків. Він закінчив Харківський будівельний інститут. “Остап” був пов’язаний з українським визвольним рухом з 1917. (*Протокол допиту представником “СМЕРШ”у Кондратьєвим Лейби Добровського (від 01.02.1944 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 108*).

¹⁶⁵ Підкреслено двома лініями.

¹⁶⁶ Йдеться про документ розпорядчого характеру, укладений к-ром групи УПА “Заграва” І. Литвинчуком.

¹⁶⁷ Регеца Олександр Петрович (1920 чи 1923, Костопільщина Рівненської обл. – 10.05.1944, ?). 1943–1944 – к-р сотні групи УПА “Заграва”. Загинув у бою з “більшовиками”. (*Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 48; Дані історика І. Марчука*).

Кучера, Яструба і Шугая, чотвим II чоти – к-ра Антона. Роевим при II чоті – Вовчка і Бурлаку, Фидрика.

7. Формуючи окрему боеву одиницю кінноти, назначую к-ра кінноти Нечая. Роевими I чоти – к-дирів Забірайко і Грушевого.

8. Новоступившим повстанцям подається до відома:

I. Всі справи полагоджувати тільки дорогою службовою.

II. Невільно без дозволу свого к-дира віддалятися з місця постою.

III. Суворо забороняється забирати які-будь річі чи продукти без відома власника.

Поміж повстанцями повинна панувати якнайбільша згода і солідарність, хай не буде випадку, де пропадали б серед Вас річі, за злодійство каратиметься включно до найвищого виміру кари.

9. Згідно з наказом командира ВО Дубового (наказ ч. 1, т. 4)¹⁶⁸ подаю до відома повстанцям і командирам, що пиття алкоголю є суворо заборонене. Забороняю рівнож курцям курити в помешканнях. Винні в порушенню цієї точки наказу будуть відповідати при карному звіті.

10. В зв'язку з епідемією тифу, під час постоїв на квартирах забороняю: лягати, сидати чи доторкуватися до домовласника річей як подушки, простині і інш[е]. Спати виключно на соломі.

11. Згідно з наказом командира УПА (наказ ч. 29 т. 9)¹⁶⁹ припинено всякі урльопи й відпуски, тому з ціми справами не звертатися до своїх командирів.

12. В дні 24.III ц.р. поповнив дезерцію козак Зоря в сотні к-ра Бурі. Найбільшою ганьбою й неславою вкривсь цей неоприділений син України, коли в так рішаючий добі для українського народу ухилюється від святого обов'язку для України в боротьбі за волю ради спасіння своєї безумної голови. Вічна ганьба зрадникам українського народу.

13. Карні звіти: дня 10.11 ц.р. при карному звіті [...] повстанця Березу з сотні [Св]ірка – 500 долів і [...] зброї на час поправ[...] [...] під час сповнення варті [...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 62, арк. 12. Документ без закінчення, підпису автора і дати. Копія. Машинопис. Чорна калька. Верхня та нижня частини документа дуже пошкоджені.

¹⁶⁸ Згаданий документ виявити не вдалося.

¹⁶⁹ У цьому наказі Д. Клячківського (від 26 січня 1944) йшлося: “Відпусток, ані коротко, ані довгоречинцевих не давати”. Документ опубліковано: *Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. 48, 50.*

№ 85 (15)
НАКАЗ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ЩОДО ЗВІТУВАННЯ “СТРІЛИ”

*[Група УПА “Заграва”],
[загін “Котловина”],
12 березня 1944 року*

Наказ¹⁷⁰
Командиру Стрілі!¹⁷¹

1. Чому нічого не звітуєте? Я чекаю на точний звіт. Що робить у Вас Залізник¹⁷² і Сірко? Чи вони мають яке військо? Скільки?

Робіть роботу по всказівках, які я Вам подав. Не допустіть, щоб люди пішли на мобілізацію. Ви за це є відповідальні. Не забирайте війська від Богуна, бо будети за це відповідати.

Займайте якнайбільше терену. Творіть боївки з тих людей, які мають іти на мобілізацію. Чекаю відповіді і здоровлю щиро.

СУ.
12.3.44, год. 7.30.
Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 129. Копія. Рукопис. Синя калька.

¹⁷⁰ Слово підкреслене.

¹⁷¹ Максимчук Кирило. 1944–1945 – к-р сотні загону “Котловина” (“Хвастівський”), відділу “Прилуцького” загону, загону “Сівача”. Діяв на Цуманщині. Загинув у 1945. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 144*).

¹⁷² Петлюк Василь. 1944–1945 – к-р сотні загону “Котловина” (“Хвастівський”), відділу ЗГ УПА № 33. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589*).

№ 86 (16)
НАКАЗ ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ
Й ІНТЕНДАНТА ГРУПИ “ЗАГРАВА”
У СПРАВІ ДОКУМЕНТООБИГУ

*Група УПА “Заграва”,
військовий штаб, інтендантура,
23 березня 1944 року*

УПА, група Заграва.
Інтендантура ШВШ

Інтенданту загону к-ра Овдія (Шавули)

До дня 1.IV.1944 р. наказую спорядити запотребовання на потрібні для Вашого загону харчеві продукти та річей вп[о]рядку військового на 3 (три) місяці наперед. Опріч того, маєте спорядити звіт слідуючого змісту: стан людей загону і стан коней; кількість і які харчеві продукти були Вами прийняті від господарчих чинників запілля перед переходом фронту і замагазинювання в Ваших магазинах; кількість зжито харчевих продуктів; кількість харчевих продуктів зіпсувалось або впало в руки ворога (на зіпсуті і впавші харчеві продукти спорядити відповідальний акт, в якому подати причини зіпсуття і відповідальну особу за концервацію їх); яка кількість і які продукти лишились у Ваших магазинах і як вони зберігаються (подати станом на 1.IV.44 р.); як проводилась господарка у Вашім загоні під час переходу фронту; які відчувались бракі.

Опріч того спорядити і разом надіслати звіти: прибутково-видатковий матеріаловий; інвентаря та випосадження військового згідно установлених взірців. Вищезазначені звіти маєте спорядити в зазначений термін і спеціальним гінцем вислати до інтендантури ШВШ групи Заграва з таким обрахунком, щоб дня 3.IV.44 р. могла інтендантура їх одержати.

Слава Україні. Героям Слава.

Постій, дня 23.III.1944 р.

Командир: /Гриць/¹⁷³

Інтендант: /Карий/ Карий¹⁷⁴

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 57–57 зв. Завірена копія. Рукопис.
Синій хімічний олівець.*

¹⁷³ Казван Дмитро.

¹⁷⁴ Гаскевич Володимир Іванович (1906, с. Гаї Лев'ятицькі Радивилівського р-ну Рівненської обл. – ?, ?). Народився у родині священика. Закінчив духовну семінарію. 1929–1930 – служив у ПА, отримав звання капрала. У роки німецької окупації – бухгалтер управи Деражненського р-ну на Рівненщині. 3 6 квітня 1943 –

№ 87 (17)
НАКАЗ ПРЕДСТАВНИКА ПОЛІТИЧНОГО ШТАБУ
ГРУПИ “ЗАГРАВА” ЩОДО ЗАМІНИ
ПОЛІТВІХОВНИКІВ НА ПОЛІТІНФОРМАТОРІВ

[Група УПА “Заграда”,
політичний відділ штабу],
26 березня 1944 року

Виховників з війська відкликається!

До війська будуть приділені політичні інформатори, які к-рам не підлягатимуть. Вони можуть мешкати навіть приватно (при політ. реф. терену).

Одначе к-ри зобов’язані утримувати і озброювати їх.

На Ваш загін призначений політ. інформатором друг Мстислав, а через його відсутність ці функції тимчасово повнитиме друг Косач!

Слава!
26.III-44 р.
Терешко¹⁷⁵

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 149. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: “30.III.44 [...]”.

у підпіллі ОУН(б), працює бухгалтером-заступником господарського керівника І-ї групи УПА “Потапа”. На поч. вересня 1943 призначений інтендантом групи УПА “Заграда”. У 1944 – інтендант ЗГ УПА № 33. З вересня 1944 – інтендант ВО “Славути”. 6 лютого 1945 захоплений опергрупою 233-ї ОСБ 20-ї бригади ВВ НКВС на хут. Збуж Деражненського р-ну Рівненської обл. Станом на січень 1945 виглядав так: “... високий на зріст, кремезний, блондин, високий лоб зі залісинами, голубі очі, руді вуса”. 24 травня 1945 був засуджений на 20 років ув’язнення. Звільнений з табору 4 листопада 1955. Подальша доля невідома. Архівно-кримінальна справа на В. Гаскевича зберігається в УСБУ Рівненської обл. (Список лиц, розрабатываемых по агентурному делу “Главари” // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 66; Записка по “вч” заступника НКВС УРСР Т. Строкача для кер. НКВС УРСР Рясного (від ? лютого 1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 169; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 584; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 142).

¹⁷⁵ Костецький Степан (“Терешко”, “Зимний”) (1919, с. Басів Кут Рівненського р-ну – 1945, ?). 1944–1945 – шеф політичного штабу ВО “Заграда”, працівник політичної референтури ПСК “Одеса”. Керував СБ одного з надрайонів ПСК. Підтримував заколот С. Янишевського-“Далекого”. Член самопроголошеного проводу ПСК “Одеса” у грудні 1945. (Перелік втрат у боротьбі з НКВС, укладений “Романом” (від 14.05.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С–9079. – Т. 50. – Арк. 14; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 154; Галаса В. Наше життя ... С. 129; Марчук І. Пропагандивні видання ОУН та УПА на Волині в 1943–1945 рр. (газети, журнали, листівки) // Визвольний шлях. – 2004. – № 7. – С. 108).

№ 88 (18)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ПРО ДИСЛОКАЦІЮ СОТЕНЬ “ДАВУНА”,
“СТЕПАНА” ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*Група УПА “Заграва”,
Корсунський загін,
5 липня 1944 року*

УПА.
Гр. Заграва.
Корсунський загін

Наказ ч. 1
(до відома ком-рам)

1. Терен призначення ком-ра Давуна – райони: Висоцький, Морочанський, Пінський, Серницький.

б). Терен призначення ком-ра Степана – райони Дубровицький, Хіноцький¹⁷⁶, Володимирецький, Рафалівський і частина Сарненського.

2. Творити боєву сотню, здобувати зброю, набирати новобранців, школити новобранців військовости, школити ідеологічно-політично¹⁷⁷.

3. Забезпечити козацтво матеріально, то є взуттям і вбранням.

4. В терені, де є пол. сітка чи СБ, жадати відомості з розвідки, жадати харчів і т.д.

5. Робити засідки на шляхах. Нищити машини та інші транспорти. Нищити проводи телефонічні і телеграфічні.

6. Барикадувати шляхи.

7. Боронити населення від вивозу в Росію.

8. Нищити “штіц-пункти” і телефоністів, що є по 5 в селах.

9. В терені, де знаходяться могили, приводити їх до порядку.

10. Подавати козаків до відзначення, якщо на те заслужив.

11. Щотижня подавати звіт з праці.

Постій, дн. 05.VII.44 р.
Ком-р загону [підпис нерозбірливий]

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 28, арк. 13. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹⁷⁶ Зараз с. Хиночі знаходиться у Володимирецькому р-ні Рівненської обл.

¹⁷⁷ Йдеться про необхідність навчання новобранців засадам “Ідеологічно-політичного вишколу”, розробленого ОУН(б) у 1943. (Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ОУН (1941–1953 рр.). – Львів, 2006. – С. 323).

№ 89 (19)
НАКАЗ КОМАНДИРА КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ
У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

*[Група УПА "Заграда",
Корсунський загін],
27 липня 1944 року*

Наказ ч. 2
(господарчому вузловому)

1. Стягнути з терену кравців і машинку кравецьку, а рівнож шевців з приладдям.

3¹⁷⁸. Нав'язати зв'язок з господарчим районовим Богуном. Довідатись від нього, чи є ще в терені магазини. Дальше жадати від [нього] помочі в справах прохарчування і інш[е].

4. Наладнати всі сідла і то в якнайскорішому часі.

5. Провести збірку одягу, взуття і інших військових річей.

6. Сушити сухарі по селах.

7. Створити базу, де має бути кожної хвилини харчі для війська та овес для коні.

Постій, дня 27.VII.44 р.
Ком-р загону [підпис нерозбірливий]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 13 зв. – 14. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹⁷⁸ Так у документі.

№ 90 (20)
НАКАЗ
КОМАНДИРА КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ
ЩОДО СТВОРЕННЯ ЛІНІЇ ТА ПУНКТІВ ЗВ'ЯЗКУ

*Група УПА "Заграва",
Корсунський загін,
27 липня [1944 року]*

УПА.
Група Заграва.
Корсунський загін

Наказ ч. 3
[...]

1. Наладнати лінію зв'язку-“штафету” згідно схеми від х-х¹⁷⁹. Це зробити найдалше до 15.VII.44 р.
2. На місяць найменше два рази контролювати зв'язок-“штафету”.
3. На кожному пункті мусить бути двох зв'язкових. Можуть бути і дівчата, тільки відповідні.
4. Потворити мертві і живі пункти зв'язку.

Постій, 27.VII.
Ком-р загону [підпис нерозбірливий]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 14. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

¹⁷⁹ Так у документі.

**№ 91 (1)
ХРОНІКА**

**ЗАГОНУ ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО, УКЛАДЕНА
“КАНАДОЮ” ТА ІНШИМИ ПОЛІТВІХОВНИКАМИ**

*[Група УПА “Заграва”,
загін ім. Колодзінського¹⁸⁰,
вересень 1943 – лютий 1945 рр.]*

Хроніка загону ім. Колодзінського

Дня 17 вересня коло полудня зв'язковий зголосився в к-ра Ярка з грипсом від к-ра Бористена. На грипсі було написано: “Лайдака – пильне”.

Ярок скоро виходить із канцелярії, знаходить к-ра Лайдаку і вручає грипса. Лайдака скоро очима пробіг по пісмi, без ваганя скоро пішов до коней, осідлав коня і блискавично мигнув з подвір'я.

Лайдака від'їхав до командира Дубового у важних військових справах. Минув день і ніч, а Лайдака не вертав. На другий день Лайдака повернув, щойно по полудні, одержавши наказ від к-ра Дубового посоватись із своїм загonom на північ.

Загін, що очолював к-р Лайдака, дістав назву ім. полковника Колодзінського.

Дня 18.IX сподівались переїзду к-ра Бористена, котрий мав прибути на перегляд загону та попрощатись із відділами, з котрих довгий час проводив акції. Бористена не було. Відділи затримались на місці. Щойно вночі о годині 12.00 прибув Бористен.

На другий день – то є 19.IX.43 р. – к-р Бористен відвідав загін. В год. 17.00 прощався із к-р Лайдакою, Ярком і Гуком. Від'їхав.

День 19 вересня був погідний, сонце вже давно похилилося до заходу і укiсними променями освічувало широкий простір Орв'яницьких хуторів, котрі широко розкинулись наче по степовім просторі. В цей гарний осінній день загін к-ра Лайдаки довгим шнурком розтягнувся в напрямі на північ. Минули село і виїхали на широке просторе поле, якого на Полісся дуже трудно

¹⁸⁰ У 1944 цей підрозділ УПА називався “Корунський”, бригада “ім. Лайдаки”, бригада “Пам'ять Крут” № 0018, також позначався як “050/II”.

бачить. Переїхавши село Крупове, на відпочинок затримуємось в селі Мочулище.

День 20.IX проходить. В годині шостій від'їзджаєм із Мочулищ [Мочулища]. Година 12-го – приїзджаємо до села Людині. Тут же задержуємось на день 21.IX.

День 21.IX.43 пройшов спокійно. Ввечері о годині 18.00 розвідка донесла, що в селі Велюні червоні партизани і ніби мають один гранатомет, один кул. “Дьохтярова”, дві фінки, решта кріси, всіх ніби мало бути 120 осіб¹⁸¹.

Лайдак скликує к-рів Ярка і Гука, повідомляє про звіт-лення розвідки і обговорюють про напад на с. Велюнь. Цієї ночі напасти було цілком не можливо, тому що були потрібні чайки для переправи через Горинь і тому залишили плян, обговорений на другу ніч.

Дня 22 вер. за день підготовило СБ човнів і в годині 19.30 вирушили в дорогу. До Велюня було від нашого місця біль. 8 км. шляхом, але тими дорогами, якими ми йшли, числилось понад 13 км.

Вирушили¹⁸² в год. 19.30. Ніч була темна-темна, на небо насунулись чорні хмари, північно-східний вітер так і бурхав, так і гнув дерева, котрі змагались завзято, кожний листочок дріжав наче в пропасниці, йому здавалось, що ось-ось відірве його розлючений вітер і занесе в далеку незнану країну. Минули корчі. Козаки помалу посувались в нічній темряві по лугах, на котрих була ще некошена трава.

Вітер гуляв, наче б в степу, і гнув високу траву, котра гнулася до самого долу, жалібно тоненько квилела, наче б просилася у вітра – “не гни, не гни мене, буйний вітре”.

По кількогадинній ходні, минувши невелику діброву, зупинилися над р. Горинею, котра, хлюпаючи філями, вдарала в берег і підмиваючи їх, ніби хотіла поширити своє корито. Тихенько скидаємо човни з возів і спускаємо на воду. За годину і 20 хвилин все козацтво зупинилось на другій стороні Горині в густих верболозових корчах. Виставляємо варту і від год. 12.30 чекаємо до години 3.00 ранку.

До того ліска, в котрому ми мали задержатись і зробити звідам виходову базу, не було більше як два кілометри (а з ліска

¹⁸¹ Це був якийсь “комуністичний штаб”. (Звіт ч. 1 командира загону ім. Колодзінського “Ярка” за період з 19 вересня до 1 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 2 зв.)

¹⁸² До Велюня вирушили 4 чоти загону “ім. Колодзінського”.

до села Велюнь – не більше як 500 мт.). За годину прибули до ліска. Дощ, котрий ще від години 12.00 почав помалу прокрапати, щораз то поправлявся, а 4.00 лив таки добре. Козацтво не сподівалось дощу і не вдягли теплішого одягу, змокли до рубця. Вітер повернув із північно-заходу і сильно дув, що аж до костей діставався. Начало сіріти. К-р Лайдака дав наказ розвивати розстрільну по призначених уже місцях і посуватися до села. Засвітало. Командири стиснули руки, побажали добрих успіхів і кожний пішов до свого відділу. Підійшовши до самих хат, дуже здивувалися козаки, що, підійшовши в саме село, не отримавши жодного опору¹⁸³. Одна розстрільня пройшла село, а друга йшла позаду і робила ревізію по хатам. А дощ лив все та лив.

При перетрусці хат починаємо лапачь “красних героїв”, що преспокійно спали, бо надворі була страшна халепа і вони не сподівались цілком таких гостей. Тому ми без найменших жертв з втратою до 50 набоїв знищили 19 комуністів, [с]палили канцелярію штаба і ще кілька хат, в котрих гніздилися комунари. Здобувши велику кількість набоїв і всякого награбованого комунарами у людей добра¹⁸⁴, в год. 12.00 переправляємось через Горинь.

За Горинею робим збірку. Перечислюємо чи все є, аж тут прибігає задиханий циган і говорить: “Товариші, в Лютинську єсть українські націоналісти”. М[и] йому за то “подякували” і “заплатили”. В Лютинську такі були наші два рої, котрі мали своє завдання. Ми вирушаємо до таборів.

День 23 вер. проходить спокійно.

День 24. IX пройшов спокійно. Надвечір приїхав гінець із Золотого з повідомленням, що червоні (десять верхових) проїхали через с. Золоте і потяглись на Пузню [Партизанське]. За верховцями їхало 4 фіри. За хвилину приїжджає другий, а за хвилину – третій верховець. Ще до приїзду третього вислано одну чоту к-ра Гука на шлях, котрий іде з Золотого через Пузню [Партизанське], Лютинь на Велюнь. Ця чота мала завдання зробити засідку на цьому ж шляху.

Одна чота з відділу к-ра Ярка мала завдання перетяти їм дорогу з Пузні [Партизанського] на Золоте. Але ж вони довідалися, що тут є відділи УПА і скоренько вернулися, так що Незівай (чотовий) не встиг перетяти їм дороги.

¹⁸³ Так у документі.

¹⁸⁴ Зокрема, до рук повстанців потрапило 15 корів, 3 рушниці, 665 набоїв до радянських рушниць, 30 шт. набоїв до “Маузера”, 15 гранат та ін. (Звіт ч. 1 команди загоноу “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 19 вересня до 1 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 3).

В годині 20.00 від'їжджаємо. Подорож відбулася спокійно.

Дня 25 над ранок затрімуємося в с. Річиці [Вербівці]. День 25.IX.43 р. проходить спокійно.

Дня 26.IX.[43] р. був відчитаний наказ ч. 5 і ч. 6 к-ра Дубового¹⁸⁵. Були вислані розвідки, котрі, повернувшись о год. 4.00, нічого надзвичайного не принесли.

Дня 27.IX від'їжджаєм в Городню [Гарадная]. В Городній [Гараднай] якраз цього дня святкували “святко” (це свято посвячення церкви)¹⁸⁶. Тут зібралося велике число населення з околичніх сіл. До населення промовляв к-р Лайдака, як рівнож Жук. Роздано багато літератури. Населення було задоволене.

Дня 28.IX.43 р. вид'їжджаємо на Жовкіню [Жовкіну]. Прибули о год. 3.00 рано.

Дня 29.IX зрання падав дощ. Надворі було сиро і сумно. Козаки були сумні, тому к-р Лайдака дав наказ окружити село Ласицьк [Ласицьк] і знищити місцевий комуністичний штаб, котрий розмістився в будинку школи в цьому ж селі. К-р Ярок бере 2 чоти війська і відходить до Ласицька [Ласицька] (рахується 5 кілометрів). Надворі було мрячно. В годині 11.00 Ярок вирушив в дорогу. Мряка перетворювалась в краплі дощу і почав падати надворі дощ. По дорозі зловлено одну жінку, котрої годі було що довідатись. Посуваємось даліше і на дорозі здибуємо господаря, що віз гній на поле. Розпитуємо, що в селі Ласицьку [Ласицьку]. Господар говорить, що ще з вечора 28.IX від'їхали в сторону села Федори.

Входимо в село Ласицю [Ласицьк], робимо ревізію в будинках, де кублились комунарі¹⁸⁷. Знаходимо одне сідло, багато муки, збіжжа, 2-х свиней, скілька коней і возів та багато дрібних речей. Нарід села Ласицька [Ласицька] був дуже насторожений, але як переконалися що ми є не такі “рубачі” як нас приставляли комунарі, почали помалу показуватися, а як ми, співаючі, від'їжджали із села, то всі люде стояли на улиці і з цікавістю приглядалися до наших геройських повстанців.

Вертаєм на Жовкіні по недовгому нічному відпочинку. Дня 29.IX рано від'їжджаєм скорим маршом на Городню [Гарадная] і

¹⁸⁵ Ці документи досі не знайдені і ще не опубліковані.

¹⁸⁶ Свято, на якому згадується день освячення новозбудованої церкви. (Звіт ч. 1 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 19 вересня до 1 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 5).

¹⁸⁷ До 80 чол. місцевих комуністів, почувши про наближення підрозділів УПА, заздалегідь покинули село. (Звіт ч. 1 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 19 вересня до 1 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 5).

дальше спішили, тому що одержали відомість, що Фьодоров¹⁸⁸ має зробити міст через р. Горинь і переправитись на лівий беріг ріки¹⁸⁹. Міст ніби робився вже в селі Велюні. Приїжджаєм до Деревні [Дзеравнай]. В Деревні [Дзеравнай] довідуємось, що комунарі приїхали в село Велюнь, забрати родини і втікли через ріку, переправившись неперере[...].

Цього ж дня безпека¹⁹⁰ доповідає, що німаки в силі до 700 люда. Ми підготувались привітати, але німаки від'їхали в іншому напрямку. Залишаємось на ніч в Деревній [Дзеравнай]¹⁹¹.

Дня 1.Х вирушаєм знову в дорогу на Жовкіню [Жовкіну]. До Жовкіні приїхали о год. 15.00. Тут залишились на ніч.

День 2.Х пройшов спокійно. Стрільці ходили до церкви, бо день 2.Х був свято – неділя.

Ввечорі дня 2.Х командир Лайдака дає наказ Яркові, щоби взяв 3 чоти козаків і вночі напав на комунарів, котрі стояли в селі Острові [Остров'я]. В годині 20.00 вечора рушає Яроч з к-ром Гуком на Остров'є. Через р. Стир переправились в Ласицьку [Ласицьку] дуже скоро і тихо. Пройшовши шмат болота і в год. 12.00 ночі задержались під селом Остров'єм. До села було не дальше як 1 км. Під одним стожком збіжжа розлягаємось і відпочиваєм, виставивши варту. В годині п'ятій окружуєм село півколом – від заходу-півночі і сходу.

Надворі був великий туман. Козакі, окруживши село, чекали наказу атакувати. Нараз від кухні більшовиків, від котрої наші

¹⁸⁸ Федоров Олексій Федорович (30.03.1901, с. Лощманська Кам'янка (нині – територія м. Дніпропетровськ – ?). Член КПРС з 1927. Учасник Громадянської війни. 1932 – закінчив Чернігівський будівельний технікум. Став першим секретарем Чернігівського обкому КП(б)У в 1938. Від вересня 1941 – перший секретар Чернігівського, а від березня 1943 – Волинського “підпільних обкомів” КП(б)У. 18.05.1942 став Героєм Радянського Союзу. Командував Чернігівсько-Волинським партизанським з'єднанням. 04.01.1944 нагороджений медаллю “Золотая Звезда”. 1944–1949 – секретар Херсонського, з 1950 – Ізмаїльського, з 1952 – Житомирського обкомів КП(б)У. Працював міністром соціального забезпечення УРСР у 1957–1979. (*Партизаны-генералы Великой Отечественной Войны / А. Князьков (подг. публ.) // Военно-исторический архив. – 2008. – № 5. – С. 113*).

¹⁸⁹ Це доказ того, що загін “ім. Колодзінського” разом з іншими підрозділами групи “Заграва” у жовтні 1943 брав участь в операції УПА на ПЗУЗ зі знищення радянського партизанського з'єднання під кер. О. Федорова. Акція була задумана 25 вересня 1943 на нараді керівного активу УПА у с. Тростянець Степанського р-ну Рівненської обл. Утім, операція зазнала фіаско через недостатню злагожденість дій повстанців. (*Протокол допиту Стельмащук Юрія Олександровича (від 20.02.1945 р.) // Борьба проти повстанського руху ... С. 442–443*).

¹⁹⁰ Тобто Служба безпеки ОУН(б).

козаки були не дальше як 100 м, виїхало 2-х верхівців. Вони їхали прямо на козаків. Їх підпустили на 20 м, а тоді к-р Гук стріляє з МП¹⁹², як рівнож кд-р Ярок. Їм помагають козаки. Два верхівці падають трупом. Це був початок атакі.

Козаки з криком “слава” кинулись до будинків села. Комунарі ще спали. Із ляку втікали в білих штанах просто до р. Стиру. Наші козаки горячково натискали. Комунарі, що зблизились до Стиру, кідались просто в р. Стир такими гуртами, що один одного змушував топитись. До того насідали козаки і покроплювали кулеметними¹⁹² стрілами цю голоту, котра в Стиру купалась як у пекольній смолі.

До Стиру збилося до 200 комунарів¹⁹³. Вони з диким вереском кричали і ляялись брутальними словами. Кожний хотів якнайскорше дістатися через ріку. Дехто розбірався донага, інші скакали в убранню. Багато залишилось в ріці Стирі, а зісталися всі тяжчі як, наприклад, двох дохторів, багато жидів і т.д. Опісля говорили люде, що втікали-сягали куди хто міг, а були всі голі, а як не голий то мокрий. Із великим жахом оглядаючись, все гонили вперед.

Забираємо численний обоз¹⁹⁴, дуже багату аптеку, гарних коней, здобули крісів 5, до 1000 штук амуніції і велику суму всякого добра. Вирушаємо до штабу. В Жовкіні прибули о годині 13.15. Тут задержуємося на нічліг.

Дня 4.Х від'їжджаємо на Жовкінські хутора, котрі були в лісі. Тут пробули ми день 4, 5, 6.Х. Дні проходили скоро і спокійно. В год. 17.30 дня 6.Х від'їжджаєм на село Вичавку [Вичівку]. Прибули о год. 23.00. Тут і заночували.

День 7.Х проходить спокійно. Залишаємось тут на ніч.

¹⁹¹ Загін тоді саме готувався напасти на невідомий німецький підрозділ (до 700 чол.), який рухався з Століна у бік Гараднай, але той чомусь “відійшов в іншому напрямку”. (Звіт ч. 1 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 19 вересня до 1 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 6–7).

¹⁹² Мабуть це німецький пістолет-автомат МР-35, МР-38 чи МР-40. Стрільба з нього була дуже влучною, але тільки з невеликої відстані. Також він часто “затинався”, траплялися осічки. Скорострільність становила 80–90 пострілів за хвилину. (Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 190).

¹⁹³ Тут і далі у хроніці загону “ім. Колодзінського” слово “кулемет” виправляється на “кулемет”.

¹⁹⁴ Через річку в тому місці не було переправи. Відтак, радянські втрати у цій пригоді склали 19 убитими, а 68 осіб утопилося у Стиру. (Звіт ч. 2 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 1 до 13 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 8).

На другий день, то є 8.X, від'їжджаємо на м. Серніки. Тут задержуємось на день 9.X.

День 9.X пройшов спокійно. Ночуємо в Серниках.

Дня 10.X висилається розвідка в напрям на Сваричевикі [Сварицевичі] – Вовчиці і Іванчиці.

В год. 12.00 розвідчик Аршин привозить одного комунара, взятого з фінкою. Зловив його в селі Вовчиці.

Вночі з 10 на 11.X від'їжджаєм на Вовчиці, задержуємось на хуторах.

Дня 11.X висилаєм на хутора Ласицькі [Ласіцькі хутори], де містився штаб Фьодорова. Тут було дуже чудове місце – і гарне для життя, і добре з огляду стратегічного, тому що дококола були чудові широкі озера. Тільки одна доріжка, котрою можна було добратися до середини цих укріплень, так що одна чота могла боротися із сотками і нічого не зробили б. Ну і всі вигоди були тут. Тому передбачується, що щось важливе мусіло відбутися, що змусило червоних терміново залишити такі догідні становища і відійти. Дві чоти під командуванням к-ра Гука знищили всі ці будинки і повернули.

На другий день, то є 12.X, від'їжджаємо в село Іванчиці. Тут наша застава обстріляла ворожу розвідку, котра наближалась до села Іванчиці. Ввечорі приїхали наші козаки, що відвозили 2-х ранених козаків в бою ще в селі Острів'ї. Повідомляють, що до нас прибуло багато нашого війська, котре зараз знаходиться в Серниках.

Дня 13 жовтня рано долучили козаки нашого загону до козаків інших загонів [в] в Серниках¹⁹⁶. День 13.X проходить спокійно, козацтво було в дуже веселому настрої. Як наближався вечір, коли козацтво має вільні хвили, то пісні покотились з тисячі сильних козачих грудей. А пісня котилась грімкою луною по лісистих теренах Полісся і аж доходило до ворожих таборів, котрі переважно крились по лісах, боючись, щоби ніхто не знав їхньої “мілітарної сили”. Бо до якого села заходили відділи УПА, то вже говорили комунарі “это таперники” або “то ненадъожный ельемент”. Тому комунарі волочаться по лісах, боячися, щоби населення не

¹⁹⁵ До рук повстанців, зокрема, потрапила канцелярія радянського партизанського загону “ім. Кутузова”. (Звіт ч. 2 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 1 до 13 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 9).

¹⁹⁶ Тобто загін “ім. Колодзінського” прибув у місце перебування к-ра групи УПА “Заграва” І. Литвинчука-“Дубового” і знаходився десь поблизу до 11 листопада 1943. (Звіт ч. 2 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 1 до 13 жовтня 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 10).

повідомляло від. УПА і щоби козаки не робили їм таких номерів, як у Острові або Велюні.

Дня 14 жовтня три боеві чоти загону к-ра Лайдаки і дві чоти к-ра Ворона відходять на акцію з комунарами.

Переправившись через Стир в с. Іванчицьк [Іванчиці] і другий раз в Старих Коп'ях. Тут розходимось. Ворог із своїм військом іде на с. Муравин, Осовік і на Морочно, чоти к-ра Лайдаки маємо іти на села Нінковичі [Неньковичі], Мутвиця і Морочно.

Чоти к-ра Лайдаки розтягнулись в напрямку на Нінковичі [Неньковичі]. Пройшовши 6 км дорогою, перед нами показалося село Нінковичі [Неньковичі]. К-р Лайдака гукну[в] на верхівців і всі кинулися чвалом в село. В селі було до 12 комунарів, котрі понапивались самогоном, ходили як подуріли, вигукували і вимахували руками, вдавали великих героїв.

Наші верховці зблизились до них. Декотрий з них зрозумів, що перед ними зближаються укр. повстанці і кинулись втікати. Решта, побачивши що ці втікають і собі дунули.

Наші верховці кинулись за ними, та тільки було зле одно, що по вулиці було багато населення цивільного і тому повстанці не хотіли положити безневинного населення. Вбили тільки одного комунара, решта втікла в близькій ліс.

Розстрільною підійшли до ліса. Пройшовши лісом не більш як 200 м, з ворожої сторон[и] впало кілька стрілів і один із них повалив роєвого Лісового з відділу Ярка.

Козаки кинулися вперед з думкою пімстити за друга Лісового, але комунарі зникнули в лісових нетря[х].

Одного з кращик роєвих знову не стало. Знову відділ УПА втратив одного героя, але зато відділи УПА не втратили надії в своє майбутнє. Кожний повстанець ішов вперед з завзяттям, щоби відплатитися ворогові.

Посуваємось вперед на Мутвицю. До Мутвиці прибули на год. 8.00 вечора. По малому відпочинку відходимо на Морочно. До Морочно прибули о год. 12.00 ночі. Тут задержуємось на відпочинок.

Рано дня 15.Х забираєм партизанське збіжжя в млині, решту роздаєм для селян. В год. 12.00 від'їжджаєм до штабу. До штабу прибули на годину 8.00 вечора. Тут заночували.

Дня 16.Х від'їжджаєм з Серників на Іванчиці, Стари-коні¹⁹⁷ [Зарічне], Неньковичі, Мульчичі і задержались в Малий Морочній [Морочному]. Тут було 12 комуністів, котрі, як почувши що ми зближаємось, то втікли на зламання карку.

¹⁹⁷ Село Старі Коні нині об'єднане зі Зарічним.

Злучившись із іншими загонами та відділами, задержуємось наніч в місточку Морочно. Комуністи, котрих було досить в цих теренах, хотіли подражнитися з нами – почали півколесом оточувати і відкрили невелику стрілянину. Думали, що цім настрашать наших повстанців, але, навпаки, козаки заняли зараз боеві становища і спокійно чекали, аж наблизяться комунарі.

Дорогою¹⁹⁸ з Лотниці “[Локниці] на Морочно зближались якись фіри. Фіри приближились на близьку віддаль. Застава, котра стояла на цій дорозі, привітала комуністів скорострільним і кривавим огнем. Пізніше довідуємось, що двох ранено (один тяжко). К-р Ярема витягнув на горбочок свою батарею гармат і пустив кілька стрілен на Лотницю [Локницю], в котрій, як довідуємось пізніше, були комуністи і втікали на зламання карку, гонили коней крісами. На цьому закінчилось. Ніч проходить спокійно.

День 17 рівнож проходить без великих змін. Наніч залишаємось в Морочному. Дня 18 рано вирушаєм в дорогу. В годині 8.00 рано прибули в Осову. Тут знищили скілько ляхів і запалили всі лясські хати. Рушаєм дальше на Вульку Річицьку, Річицю і попри Перекале [Перекалля] на Млинок. В годині 7.00 вечора переправлялись через Стир.

В годині 10.30 прибули перші наші частини до села В. Тьолковичі [Великі Телковичі]. Тут же маємо сутичку з місцевою боївкою, котра завзято боролася. Пізніше, щойно порозумілись і курінь осівся на нічний відпочинок. Ніч пройшла спокійно.

День 19.Х рівнож пройшов спокійно.

Вночі з 20.Х на 21.Х застава, котра була на переправі близько біля села Млинок, обстріляла боеву комуністичну розвідку, котра переправилась через Стир. Застава повідомляє к-ра куріня. Скоро збирає[м] відділи і рушаєм до переправи. Тут же зловили троє коней. Розвинули розстрільну і рушаєм в напрямі на переправу до Стира. На місце переправи було не більше як 100 метрів. Ми зблизились не дальше як 50 метрів. Наші лави засипали комунарі градом куль. “Грімка слава!” – понеслося і відбилося луною по лісах Полісся. Кілька кулеметних серій і поодиноких крісів, до того кілька гранат, пущених із гранатомета, як рівнож і гарматних стрілен і комуністи кинулись втікати, покинувши за собою кілька трупів і багато ранених. Здобуто 8 верхових коней, 9 сідел. Комунарі втікли.

¹⁹⁸ Після “дорогою” у документі стоїть “зближа”. Це частина слова “зближались”, яке хотів написати автор, але чомусь передумав і обвів кружечком. Утім, це слово подане після “Морочно”.

Вертаєм на місце постою. Дня 21.Х.43 р. комунарі задержались в селі Мачуліще. К-р Кора з двома чотами вдерся в табір комуністів і почав бити направо і [на]ліво. Забивши понад 50 комунарів, здобув одного “Максіма” і одного “Токара”. Йому настигла поміч. К-р Лайдака прогнав комунарів з Мочуліщ [Мочулища], враз із к-ром Яремою.

День пройшов. Вночі на 22.Х комунарі рішилися за всякі гроші переправитись через ріку, тому переправлялись у 5-х місцях. Дня 22.Х курін[ь] від'їжджає з В. Тьолкович [Великих Телковичів] і отаборюється в Грицинах [Грицьках] і в Новецьку [Нивецьку].

День 23.Х проходить спокійно.

Дня 24.Х відбувся похорон 4-х козаків, котрі¹⁹⁹ згинули в бою з комуністами. Похорон відбувся в дуже величавому настрою і в великий присутності людей.

Дня 25.Х відходить загін із к-ром Лайдакою, Ярком та Гуком в сторону півночі на комунарів. Задержались в Мочулищах [Мочулищі]. Чекаємо на розвідку, котра мала нам принести відомості про ворога. Розвідка повернула над ранок і повідомляє, що комуністи ще не роблять моста через р. Горинь і взагалі ще цього дня не думають переправлятися.

Вертаємо до села Залишани [Залішани] і задержуємось на день 26.Х.

26.Х проходить спокійно. В годині 18.00 відходили до села Мачуліще [Мочулищі]. Тут розвідка доносить, що комуністи зробили міст, але не переправляються, тому що німакі підтягнули панцирний потяг і оступали на них. Але комунарі довідались про це і пішли даліше вгору ріки. Переправу маємо зорганізувати даліше за Висоцьком.

День 27.Х проходить спокійно.

Дня 28.Х змінюємо місце постою. День 28.Х проходить спокійно.

Дні від 29 до 31.Х проходили спокійно.

31.Х ввечорі к-р Ярком одержує наказ із двома боєвими чотами відійти в боєву розвідку на Золоте. До Золотого прибув дня 1 листопада. Вислав розвідку на села Заморочене [Заморочення], Людині [Людинь] і Озерськ.

Розвідка повідомляє, що в Замороченню і Людині все спокійно. В Озерську дня 31.Х було 4-х кулеметників з фінками на конях. Комуністи від'їхали в сторону Пузні.

День 1-го листопада минув без змін.

¹⁹⁹ Слово “котрі” зайве.

Дня 2.XI.1943 р. вирушаємо на Людині [Людинь] через ліс. Не доїжджаючи до Людинів, [від] яких кілометр в сторону станції Біла, почули довгі кулеметні стріли, котрі по деякому часі затихли. В Людинях задержуємось на короткий час. Тут к-р Яроч здивався з командиром СБ д. Дібровою. Одержавши деякі інформації, від'їжджає в сторону – на Рудню, Ясинець і Селець. В село Селець відділ Яроч ввійшов демонстративним порядком з піснями. Нарід з цікавістю приглядався до рідних вояків. Задержуємося на короткий час. Люде з радістю запрошують козаків до хат та розпитують про се та інше і просять до столу, щоби трохи перекусити. Вночі приїжджаєм в с. Мочулище [Мочулище], де заночуємо.

Дня 3.XI з наказу к-ра Яроча відійшов к-р Гук з 3-ма боєвими чотами на комуністів, котрі появилися в Воронках, але заки дійшов к-р Гук, комуністи втекли. К-р Гук вернув 6.XI до табору.

Дні минали. Листопадові дні показали своє. Минули тихі сонячні дні і надворі посумніло. Вітер розгулявся і своїм бурхливим крилом змітав з дерев золотисте листя, котре від подуву вітру котилось далеко в незнані йому краї.

Козаки більше пересиджували в хатах. Вільними вечорами, коли не ходимо на акції, сиділи в теплих поліських хатах і при лучині, котра горіла, весело потріскуючи, згадували минувші бої, оповідали байки, історичні повісті, а дехто з молодих козаків згадував про кохану, що десь голубкою воркує та тужить за ним. Може би хто потужив за милого – та де там. Зараз по поважних оповіданнях на середину хати з'являється бунчужний відділу Яроч Вусатий і тоді хоча би ріднесенька мати перед очима м[...], то від сміху мусив кожний тримати живіт.

Низеньки поліські хати з малюсенькими вікнами виглядали як [...]єкіні наших предків, а огонь, що горів на припічку, цілковито характеризував життя тодішніх людей.

Часами вийдемо на двір і тільки з порога в теї ліс, великий дрімучий ліс, вийдеш в ліс і ступаєш по золотому коврі, котрий складається з жовто-золотих листочків різного дерева. Листя шелестить під ногами, а вітер гуляє по верхах дерев і виграє наче б на арфі.

Дня 11.XI з наказу к-ра Лайдаки²⁰⁰ одна чота на чолі з чот. Недопитальським відходить на ліквідацію польської кольонії

²⁰⁰ Також 11 листопада загін за наказом к-ра І. Литвинчука-“Дубового” мав підірвати залізницю між Сарнами та Антонівкою. (Звіт ч. З командира загону “ім. Колодзінського” “Яроча” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 11).

Хващовате. В годині 22.30 чота з 30-ма селянами оточила колонію Хващовате. Ляхі, котрі знаходились на кольонії, були озброєні тільки в кріси і то не було багато. Коли козаки розпочали оточувати кольонію, ляхи почали одстрілюватись, але як зачули кулеметний огонь – давай втікати. З другої сторони, куда кинулися втікати ляхі, був рій Орленка, котрий почав говорити по-польську. Ляхі думали, що це “своє”, а до того Орленко почав говорити “кто то щеля”. До його наблизився здоровий, літ 45, ляшуга і говорить: “Нев’ядомо, напевно бульбовци”. Коли підійшов ближче до козаків і зорієнтувався, до кого зближився не більш як 6 шагів і хотів стрілити, та було пізно, бо впав поцілений кулею з кулемета Медведя. Але був тільки ранений і давай розпучливо благати козаків, говорячі: “Панове секерніци, не щеляйце”. Цілу колонію спалено, убито понад 10 ляхів і то самих муштин. Забрано худоби 46 штук, коней і повернули.

Дня 12.XI прибули до Нівецька [Нивецька]. Дні від 12 до 19.XI проходили без жодних подій, хиба що змінювали місце постою²⁰¹.

Дня 19.XI вирушив із 3-ма боевими чотами командир Гук на озеро Андругу. До села Андруги прибув дня 20.XI і тут же задержався на відпочинок. Біля 11.00 години дня приходить чоловік з Липного з проханням о поміч, бо на село Липно [Липне] напали комуністи, грабують і ніби комуністів є тільки 80 люда²⁰². К-р Гук бере зі собою 2 боеві чоти і рушає на Липно [Липне]. В лісі хотів зробити засідку на комуністів. Цей же чоловік, що повідомив к-ра Гука, що є комуністи, одночасно повідомив і комуністів, що на їх ідуть повстанці. Цей чоловік хотів, як то говорить наша приповідка, так, щоби було “сіно ціле і кози ситі”, а може сподівався, що комуністи втічуть, як почують що йдуть повстанці, бо це було так часто. Як зачують, то втікають на зламання карку.

З Липного до Андруги було не більше як 2 кілометри через луг. Комуністи добре порахували козаків. Ну а їх було вп’ятеро більше як козаків, тому рішилися затягнути бій, виславши тільки наперед боеву розвідку з 15 люда. К-р Гук, здибавшись з розвідкою, забив одного комунара з фінкою і ще трох інших. Решта

²⁰¹ Деякі події за цей проміжок часу таки відбулися. Чота Недопитальського зі загону 14 листопада застрелила 4-х жидів у лісі за Острівцями. 17 листопада 3 чоти загону підірвали 1 км залізниці між Сарнами та Дубровицею. (Звіт ч. 3 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 12–13).

²⁰² За іншими даними, їх там було близько 500 чол. Половину з них становили поляки. (Звіт ч. 3 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 13).

втікла, але в тій же минуті лавин[о]ю наспіли червоні і розпочався пекольний бій.

Наші козаки зайняли добре становище в рові і безпощадно валили ворожі лави, котрі по трупах посувались все вперед і вперед. Але коли підійшли не дальш як на 30 метрів і ряди прорідли так, що великим абсурдом є йти далі, бо наші козаки лежать в рові, тому зупинилися і давай закидать гранатами. Двох козаків впало вбитих. Кулеметчик Медвідь, котрий боровся як справжній медвідь, на[...] сипав до червоних, зістав ранений в руку. За кулемета взявся козак Почаєвець. Та недовго судилося йому володіти кулеметом, бо падає під сам кулемет граната і розриває кулемета і його разом.

Бій клетотить, аж дерева жахаються від так завзятого бою. Нараз по ворожому боці падає командир і червоні вицофуються. Дехто з козаків одважується підсоватись до вбитих комуністів по зброю. Нараз з правого і лівого крила нашого розположення розпочалася страшенна стрілянина. Червоним наспіли свіжі резерви і почали оточувать наших. Ворожий кулемет сипнув вздов[ж] по рові і кількох наших впало трупом. Тут то впав трупом і с. п. к-р Гук.

Козацтво почало поступово відбивати вороже натиснення, засіваючі поле бою ворожим і своїм трупом. Червоні, побачивши що з повстанцями боротись не жарт, одні підбірали трупів, інші натискали на повстанців і, забравши трупів, гарячково відступили. Відступили і наші.

Поле бою залишилось на кілька годин без воїв²⁰³, хиба лише трупи козаків, котрі гордо, із усміхненим лицем, лежали спокійно. Декотрий дивився в синю далечінь неба байдуже, а інший пригорнувся до лона рідної землі. Молоді струнки берізки, сумно опустивши віття і тремтіли, дивлючись на таку велику жертву.

А ліс – старий сосновий бір – все гудів, наче б співав сумну думу-пісню і, здається, коли б хто міг зрозуміти цю дивну пісню-думу, то напевно пересказав би таке: “І знову кров, і знову жертви, і коли прийде час, коли ціми лісами буде вільною ногою свobodно ступати українець і доки будуть наїзники-хижаки з дикої Азії, або з великих пісків Варшави гніздитись по наших непроходимих буйних лісах, і доки, поки буде панувати на український землі таке лихоліття?” “Поки! – обізвався старий 3-сотній літній дуб. – До тих пір, поки український нарід не зрозуміє, що в єдності сила народу, до тих пір, поки не злізе по[л]уда тим українцям,

²⁰³ У значенні: без стогону поранених.

що йдуть сліпо на услуги червоним катам або Берлінові, до тих пір тут...”. Тут підвижчив голов[у] і говорив з завзяттям: “Поки в українському народі не зродиться гнів і то страшний народний гнів! Тоді обніме брат брата, з’єднаються всі – старі, малі, жінки, діти – і весь український нарід зіліється в один моноліт, і страшною лавиною покотиться на ворогів своїх. Настане страшенне пекло на землі і аж після цього, коли на українській землі не буде ані одного ворога, тоді ясне сонце засяє і теплом огріє багату українську землю”. “Так!” – сказав старий дуб і на хвилину замовк. По хвилі ківнув своїм чубом на тіла 14 героїв, котрі лежали вокруг свого командира Гука. – “Ця кров не піде намарно. Ця кров буде помщена! І сотки раз буде помщена. Ця кров всякне в землю і молоді дерева виростуть на крові своїх героїв. І ми, дерева, – тут, здається, дуб затрясся від злоти, – розчерепим черепи нашим ворогам”. Дуб зати[х]. Молоді деревця, сумно споглядали на героїв, що лежали безжурно, і тяжко зітхали.

Сонце давно вже зайшло, а червоні з острахом скрізь лісом вертали до села В. Тьолковичі [Великі Телковичі] ввечері – 10 фір трупів і велике число ранених – до свого місця постую²⁰⁴. До Тьолкович [Телковичів], там, де гніздився штаб червоних. Туди був дістав наказ іти к-р Гук, щоби знищить те прокляте гніздо. Та не судилось йому сповнить святого завдання, котре одержав від командира Лайдаки.

Дня 20.XI пізно забравши наші козаки тіло с. п. к-ра Гука, як рівнож інших, а саме таких козаків – роєвий Махно, Тріск[а], Почаєвець, Молодняк, Істик з відділу к-ра Ярка Влучний, Цвіт, Колода, Ганджа, Болько, Експрес, Ватаг, Журик з відд[ілу] к-ра Гука і кінноти Гонти.

Дня 22.XI привезли тіла козаків до села Залишани [Залішани], а дня 23.XI підготували похорон. Похорон відбувся при великий кількатисячній громаді людей²⁰⁵.

День 24.XI проходить спокійно.

Дня 25.XI чота з відділу Ярка відходить на сан. пункт як охорона. Розвідка цього ж дня мала сутичку з комуністами під Замороченем [Замороченням].

²⁰⁴ Втрати радянських чинників склали 84 чол. убитими, понад 100 раненими. (Звіт ч. 3 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 15).

²⁰⁵ На похорон прийшло 3 тис. людей. (Звіт ч. 3 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 15).

Дня 26.XI покарано дезертира Ризиканта карою смерти через відрубання голови²⁰⁶.

До місяця грудня загін з боями оперував на півночі²⁰⁷.

Настали Різдвяні свята²⁰⁸. Почав зближатися фронт. До цього часу терен оперування був в німецькому запіллі. А настане совіське запілля.

Кінчається старий 1943 рік²⁰⁹.

День 1 січня 1944 р. проходить спокійно в селі Нивецьку [Нивецьку]. Вранці два рої ходило в розвідку. Один в село Золоте, другий в С. [Селець]. Більшовики відійшли в свої кубла на північ. Козаки ходили купатися²¹⁰. Говорять про нерівні бої з більшовиками. Дотепер козаки оповідають різні анекдоти про більшовицький “героїзм”. Особливо про отряди [...] та Грицюка, які [...] за комунізм [...] тільки й п’яти блищали. Рівнож говорять про Різдвяні свята. Учаться колядки та приготівляються зустріти Різдво в УПА. Цього ж дня к-р Лайдака призначив сотенним на місце сл. п. Гука друга Пархоменка²¹¹.

2 січня 1944 р. перший раз сфотографувалися. Потім робили перегляд вільного козацтва. Послано недільний звіт. Набрано 10 нових хлопців з Нивецька [Нивецька]. Вночі 10 хлопців на чолі з сотенним Пархоменком ходили в Дубровицю. Завданням їхнім було знищити малярську стежу.

День 3 січня проходить в селі Нивецьку [Нивецьк]. Новозмобілізовані хлопці учаться впоряду²¹². Виручив з засідки сотенний Пархоменко.

²⁰⁶ Про історію загону “ім. Колодзінського” у грудні 1943 можна довідатися зі звіту ч. 4 командира загону “Ярка” від 1 до 31 грудня 1943. Так, 7 грудня повстанці успішно атакували радянські партизанські загопи Карасьова й “ім. Пархоменка”, зокрема захопили кілька штабів підрозділів загону “ім. Пархоменка”. Серед інших резонансних акцій загону за грудень – напад на радянських партизанів у с. Золоте, підпалення штабу “комуністів” у Велюні 8 грудня, знищення 10-и “угорських жидів” поблизу с. Селець (вони відбилися від якогось робочого батальйону). (Звіт ч. 3 командира загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за період з 11 до 30 листопада 1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 16–26).

²⁰⁷ Тобто у північній частині Рівненщини.

²⁰⁸ Детальніше про діяльність загону в грудні 1943 р. див: Звіт ч. 4 к-ра загону “ім. Колодзінського” “Ярка” за час від 1 до 31.12.1943 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 16–26.

²⁰⁹ Наступна частина документа, де йдеться про події з 1 січня до 4 травня 1944 р. включно, походить з приватного архіву історика Вовка Олександра.

²¹⁰ Так у документі.

²¹¹ Дяк загону “Хорист” 1 січня поїхав до рідної Дубровиці на Різдвяні свята, але назад так і не повернувся. (Звіт ч. 5 командира загону “Ярка” за січень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 26–27).

²¹² Йдеться про муштровий статут під назвою “Впоряд” за 1941. (Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність С. 317).

Мадяри цілу ніч не виходили з бункрів. Цілий день падав дощ. Снігу вже нема. Пригадується весняна халепа!

Дня 4.І о год. 5-тій виходимо з Нівецька [Нивецька] на Кідри, бо там появилися комуністи. Надворі падає дощ. Снігу вже нема. Повно болота. Козацтво нарікає на паршиву погоду. В Кідрах ночуємо.

5.І в год. 2 вирушаємо з Кідрів, йдемо між Стахівкою і Новаками на Каноничі, де мали бути більшовики, там вже їх не було. Вертаємо назад в Кідри. Перед Стахівкою кіннота відлучається і їде в напрямі Осови. В лісі чуємо крики, ругання і т.д. Це були більшовики, які йшли на Осову. Кіннота затримується й разом з загоном йде на Осову. Біля Осови в лісі ми затрималися. За пару хвилин появилася ворожа кіннота, яка складалася з 10-и чоловік. Ми відкрили по них вогонь. Одного вбито, це був командир тієї групи. Він хотів нав'язати зв'язок з отрядом Бегмана²¹³, який затримався на скраю лісу біля Осови. Зловлено живим більш. зв'язкового. Посуваємося лісом в напрямі отряду ген. Бегмана. Раптом розпочинається стрілянина. Хлопці кидаються вперед на ворога, бо їх веде до бою ком. Лайдака. Червоних ком. Лайдака з одною чотою випирає на окрай лісу. Ком. Ярок з військом перейшов на другу сторону поляни, там витиснув червону заставу.

Більш. збилися в одну купу, де грали міні і кулемети. З причини браку амуніції ком. Лайдака наказує відступати. Більш. настільки були раді нашому відступові, що навіть ані разу не стрілили потім.

Здобуто кілька ящиків амуніції, три кріси, чотири автомати. Впало около 15 більшовиків, з нашої сторони впав лише один козак. Після бою ми пішли на Нівецьк [Нивецьк]. По дорозі долучив к-р Ярок та Пархоменко. Козацтво цілий день нічого не їло та було дуже змучене, однак козацька душа є весела та завзята. Цілу дорогу жартували та сміялися, а місяць освічував обтертим

²¹³ Мається на увазі к-р радянського партизанського з'єднання Бегма Василь Андрійович (1905/1906 – 1965). В іншому документі, звіті ч. 5 командира загону “Ярка” за січень 1944 р., його прізвище також подається у спотвореному вигляді – “Бегна” (ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 29). У січні його з'єднання перебувало у північно-східній частині Рівненщини. Далі знаходилося у лісах між Клеванем і Луцьком. На початку лютого пішло на південь чи південний захід, у район Дубна, щоб об'єднатися з підрозділом Д. Медведєва. (Мазурець С. Повстанськими стежками ... С. 181; Косик В. Україна в Другій світовій війні. – Львів, 2000. – Т. 4. – С. 30).

героям дорогу та моргав, що ще будуть тяжкі хвилини життя, аж укр. повстанець зістане переможеним, бо він на все те завше є готовий. Ніччю доходимо до Нівецька [Нивецька], де ночуємо.

6.I. в год. 4 вирушаємо з Нівецька [Нивецька] на Працюки. Надворі мороз, підпадало снігу. Йти добре. Відпочиваємо в Працюках. Після короткого відпочинку йдемо вперед. На Ірв'яницьких хуторах [Орв'яницьких хуторах] долучає до нас табор. Затримуємось в Бережниці.

7.I. в год. 1 вирушаємо з Бережниці в напрямі Осови. Окружуємо Осову й чекаємо наказу. В Осові і Кідрах находилися більшовики. Кора окружив Кідри з Однорогом. Розпочинається стрілянина. К-р Лайдака особисто стріляє з гармати кілька разів в Осову. В більш. таборі повстає паніка. З причини невідповідного терену до наступу к-р дає наказ вертати до своїх таборів. Стрільці як завжди веселі та жартівливі. Один жандарм стояв на варті, потім як його змінили питає де буде обід. З нього таки козацтво попосміялося. Надвечір доходимо до Бережниці, де ночуємо.

День 8.I.44 р. проходить спокійно в м. Бережниці. Похоронено козака, який впав 7.I в бою з більшовиками. Потім було поготівля з причини наближення мадярів. Мадярів не було. Ввечері святкували Різдво. Відбулася спільна вечеря в школі, а потім забава, яка тягнулася до год. 12 ночі. Ночуємо в Бережниці.

День 9.I.44 р. загін на відпочинку в м. Бережниці. Надвечір переїжджає на Теклівські хутор²¹⁴.

На Теклівських хуторах проходить 10 січень [19]44 року. Ввечері цього ж дня загін переїжджає в село Кідри. Тут ночуємо.

День 11 січня проходить в селі Кідрах. Тайно о год 22.00 вирушаємо з села. Затримуємося в лісі коло Заморочення. Сьогодні перший раз наш табор їде сannyaми. День 12 і 13 січня проходить спокійно в лісі. Тільки навколо чути гарматні стріли. Це наближався фронт. Вороги кривавляться за нашу землю. Новий Рік та 14 і 15 січня проходить в лісі коло Заморочення. Вечорами козаки в будках коло вогнищ оповідають байки та анекдоти. Скрізь лунає веселий козацький сміх.

16.I змінюємо місце постою. Виходимо о год. 23.00 і затримуємося в лісі коло Речиці.

17.I о год. 9 ранку змінюємо місце постою. Затримуємося в цьому ж лісі коло Речиці. Тут пробуваємо до 24.I.44 р. Дні плывуть

²¹⁴ Теклівські хутори розташовувалися біля с. Теклівка. У післявоєнні роки воно було об'єднане з с. Великі Цепцевичі. Зараз останнє входить до Володимирецького р-ну Рівненської обл.

спокійно. Військо вправляє. Навколо нас чути гарматні стріли. Знаходимося в фронтовій полосі.

Дня 24.I к-р Лайдака поділив загін на три частини. Одну частину в силі 50 чоловік очолив сам. Одну сотню очолив Ярок, а другу Пархоменко²¹⁵. Частина, яку очолив к-р Лайдака, вирушила на північ в напрямі Пиняки. Затримуємося коло болота Морочно, в трикутнику Речиця – Бутово [Бутове] – Деревня [Дзеравная]. Тут проходить спокійно кілька днів від 25 до 30 січня. Святкуємо в лісі День Крут.

30.I о 9 год. ранку вирушаємо далі. Тут прощає нас к-т цього терену друг Шепель. По парогодинному марші в лісі наткнулися на большевицьку фронтову розвідку. Козацтво з фронтовиками ще не мало сутічок. Невідомо яка була кількість. У висліді цього козаки втікли. На полі бою лишився лише к-р Лайдака з кількома козаками. Цих кількох отчайдухів розбивають большевиків. Здобуто одну фінку і кілька гранат. Один большевик вбитий, решта втікла, позначивши свої сліди кров'ю. Наших трьох легко ранених, між ними к-р Аршин.

Після бою їдемо далі. В дорозі затримуємося на вечерю. Після вечері йдемо вперед. О год. 22.00 цього ж дня заквартируємо на Городенських [Гараднайскіх] хуторах, на т.зв. “Галіції”. На цих же хуторах пробуваємо 31 січня та 1 лютого. Снігу вже нема. Цілими днями падає дощ. Повно болота. Звісно як на Поліссі.

2 лютого виходимо з Городенських [Гараднайскіх] хуторів, йдемо через болото Моро... [Морочно], бродимо по коліна водою. Відпочиваємо на Жовкінських хуторах, т. зв. “Абісинії”. Тут військо перебуває від 2 лютого до 1 березня. 2 лютого в Жовкінах була нім. розвідка в силі 20–30 чоловік.

4 лютого частина війська з к-р Лайдакою була в Жовкінах. 5 лютого к-р Лайдака з кількома кіннотчиками їздив в Ласицьк [Ласіцьк]. Ввечері цього дня падає сніг. Вертає зима. 6 лютого вранці було вже на яких 15 см снігу. Цього дня підвечір знову падає сніг.

Мороз триває до 1 березня. Час від часу падає сніг. Болота знову позамерзали. Рухаємося по болотах. Майже щоденно козацтво виправляється в довколишні села на комуністів, а саме в Нечатів [Нячатава], Жовкіні [Жовкіну], Ласицьк [Ласіцьк], Вешню, Віпрів та інші. 19.II ввечері к-р Лайдака виїжджає до своїх відділів на південь. За відділ відповідаючим чотовий Араб. По дорозі 20.II

²¹⁵ Очоловав цей підрозділ УПА до 22 січня 1944 р. Тоді його звільнили за невиконання обов'язків. (Звіт ч. 6 командира загону “Ярка” за лютий 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 32).

натрапляє на групу большевиків, яка втікла з поля боя з німцями в селі Речиці. Захвачуємо двох в полон. Обидва дядьки по літ 60 з Житомирщини. Це були розбитки з сьомої роти. Ночуємо на хуторах села Золотого. В селі стояла 9-та рота. Раненько на хутір йде двох большевиків. К-р нам наказав сидіти в хаті, а сам станув в сінях. Большевики приходять на подвір'я з крісами на плечах. Тоді к-р вискакує з сіней на двір з фінкою й кричить “здрасуйте на вас” і “руки вверх”. Тоді ми вилітаємо з хати та обеззброюєм комунарів. Один був представник в.-російського народу, а другий таджик.

Дня 21.ІІ приїжджаємо до відділу Ярка та Пархоменка. Козаки радо витають свого хороброго командира. Тут ночуємо та відпочиваємо. 23.ІІ вертаємо назад. К-р Ярок з кількома кіннотчиками відпроваджує героя північного Полісся. Чути гаркіт гармат та клетотіння кулеметів. Це німаки наступають на большевиків в селі Золотому. Від втікших селян довідуємося, що большевики відступили. К-р гукає “хлопці за мною”. Ідемо досить скоро. Виїжджаємо на скрай лісу коло с. Ясенця. Тільки ми злізли з коней, аж тут лізуть большевики. Ми їх пропустили й на наказ к-ра вдарили ззаду. Большевики панічно тікають. Беремо 11 в полон. Більшість українців з Київщини, Полтавщини та Харківщини. Совітська армія гнила. Козаки бачать це старе, перестигле барахло, цю прокляту жидівсько-большевицьку п'явку. Козаки рвуться до бою. Цього ж дня чота Недопитальського в с. Островцях [Острівцях] здобуває гармату та фіру амуніції. На другий день вирушаємо на північ. Ввечері – в лісі під селами Золотим а Замороченем [Замороченням]. Дорога загороджена, в лісі німці. Робим круга й хочемо перейти через фронт коло Золотого. Тут наткнулися на больш. заставу. Вертаємо до Ярка. По дорозі в лісі всюди блищать вогні. Це люди, втікали з сіл.

Над ранок приїжджаємо до відділу. Тут нам проходить 25 та 26 лютого. Козаки вже виїжджають на акції. 26.ІІ вночі перебираємося через фронт. Дня 27.ІІ вночі приїжджаємо до відділу на хуторах т.зв. “Абесинії”. Цього ж дня до нас долучує чотовий Євген. Тут відпочиваємо.

Вночі з 1 березня на 2 вирушаємо на Мороченщину [Морочненщину]. Йдемо через села Вешнюю [Вешню], Острів [Вострав], Паре [Паре], Неньковичі, Мдовуцю [Мутвицю] й надвечір затримуємося на хуторах М-Морочного [Малого Морочного]²¹⁶. Ночуємо.

²¹⁶ Зараз Мале Морочне – це частина с. Морочне Зарічненського р-ну Рівненської обл.

Дня 3 березня о год. семій ранку нападають на нас больш. партизани. Насамперед появилось трьох кіннотчиків, потім зі сторони М-Морочного [Малого Морочного] почали атакувати. Лайдака веде нас до протинаступу. Большевики тікають. Ми за ними бігли пару добрих кілометрів. Взято одного в полон з фінкою та здобуто табор, де було багато амуніції до крісів та фінок. Захоплено 11 верхових коней. Це був отряд Шпатова²¹⁷. Вертаємо на місце постою. Всі задоволені, тільки один другому дорікає, що можна було скорше бігти.

Дні березня вже дійсно весняні. 29 лютого відлига. Морозу вже нема. Сніг тане. 3 березня де-не-де біліють клаптики почорнілого снігу. Козацтво з цим свіжим весняним повітрям набирає нових сил до боротьби з ворогами Батьківщини. Тут відпочиваємо наступний день, який нам проходить спокійно.

Вночі з 4 на 5 березня падає сніг. Вдень сніг топиться. Повно болота. 5.III змінюємо місце постою²¹⁸. Переїжджаємо на хуторі Жигалівка. Тут нам пливуть дні тихо та спокійно.

9.III вирушаємо на південь до к-ра Ярка. Кіннота на чолі з к-ром Лайдакою їде попереді. Біля села Речиці передне обезпечення доносить, що в село поїхало 13-х кіннотчиків. На наказ к-ра злазимо з коней і йдемо дорогою до села. В цей момент ворожа кіннота виїжджає з села і їде до нас. Залягаємо за купами гною. К-р виходить на дорогу й махає до них шапкою. Тоді вони зближуються до нас. На яких сто метрів вони затримуються, а один їде до к-ра. На запит к-ра “Кто такой?” відповідає “Черніговци”. “Куда едете” – каже – “по спец. заданию”. Тоді к-р до того “руки вверх” і рівночасно ловить його за груди. В цей момент хлопці відкрили вогонь. Вбито двох та одного зловив к-р Лайдака. Зловлений був це Козлов Євген – к-р розвідочного взводу 3-го батальйону Фьодорова Черніговського. Здобуто дві фінки та кіса. Рівнож 8 коней. Між вбитими був політрук розвідки.

²¹⁷ Можливо маються на увазі партизани Василя Іпатова. Цей кулеметник в лютому 1944 належав до взводу Івана Лучка з радянського Берестейського партизанського з'єднання. Був задіяний в прикритті підрозділами з'єднання наступу на німців 47-ї армії 1-го Українського фронту, який саме здійснювався на півдні білоруського Полісся.

²¹⁸ Цього дня при загоні “ім. Колодзінського” створено вишкільну групу “ім. Крут” (49 чол.). 26 березня до неї додалося 17 козаків. (Звіт ч. 7 командира Корсунського загону “Ярка” за березень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 37).

Їдемо далі та переправляємося через Стир. Ночуємо в селі Новосилках [Новосілках]. 10 березня проходить спокійно в цьому ж селі.

11 березня вирушаєм в дорогу. На хуторах села Білого з хати під лісом вискакують комуністи й кинулись тікати в ліс. Наша кіннота їх випереджає і всі здаються в полон. Було їх дев'ять чоловік. Здобуто одну фінку та чеського кулемета, решта кріси. Вони нам кажуть, що зараз буде йти около чоловік 60 НКВД-истів, призначених на Любашівський повіт. Робимо на них засідку. Я з к-ром, упорядкувавши табор, йдемо до хлопців в засідку. Раптом заграли кулемети. Біжимо до козаків. К-р, опинившись коло козацтва, каже "хлопці, я з вами". Комуністи ставлять запеклий опір. Під час бою ранено к-ра. К-р наладовує диски й однією рукою стріляє. Тоді ворожа куля трапляє його в чоло. Падає без зойку. Так гине хоробрий к-р північного Полісся Лайдака²¹⁹.

Повстає паніка. Задума ледве затримує спаніковане козацтво. Здобуто поле бою. Наших двох трупів – к-р та кулеметчик. Ворожих – 12 трупів. Забрали зброю та підібравши своїх вбитих їдемо далі. В селі Липному ночуємо.

13 березня затримуємося на хуторах села Озера [Озеро]. Тут нам проходить день спокійно. 14 березня прибуваємо до к-ра Ярка. 15 березня відбувся похорон к-ра-героя в селі Литвиці [Літвиця]. Дні плывуть тихо-спокійно та сумно без к-ра. На могилі свого любимого командира козацтво присягло пімстити смерть героя.

16.III проходить спокійно і в порядку. 17.III перепроваджено реорганізацію загону за присланим від ШВШ схематом і відповідно наказу ч. 22. Створилися боєві чоти в збільшеному числі людей²²⁰.

18.III відбулася відправа старшин. Ком-ра загону заступив ком-р Ярк. Сотенним першої сотні покликаний ком-р Задума. Разом з тим – як заступник ком-ра загону. Кожному вияснено його обов'язки за новою схемою. З теренів надходять гарні чутки для того, що фронт не стоїть на місці.

Більшовики посуваються вперед, а разом з тим чиститься терен в запіллі. Моральний стан козацтва кращає і кращає.

²¹⁹ Разом з ним загинув кулеметник "Бора", того ж дня помер від ран санітар "Крейсер". (Звіт ч. 7 командира Корсунського загону "Ярка" за березень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 38).

²²⁰ Наказ ч. 22 командира групи "Заграда" унормував чисельність сотен (107 або 137 чол. у кожній) та чот (31 чи 41 особа у кожній).

Ждемо, в лісі сидючи тої хвилини, коли будемо могли діяти проти ворога, переживати воєнних пригод.

Перед вечором 18.III прибув до загону к-р Недопитальський з своєю частиною козаків. Козаки розказують про те, що чули від людей, що в бою під Білим 11.III лягло вбитими дуже багато комуністів (до 30). Після цього навіть фронтовики почали боятися “бульбовцев”.

19.III неділя. Зрання було морозно. Після почало небо вияснюватися. День заповідався теплий. Кругом нас чути гарматні і інші стріли. Пообіді ком-р Ярок з кіннотою їздив до групи вишкільної Крути і до господарників. Вертаючися назад, бачили повітряний бій німецьких і совітських самолетів.

20.III похмурний день. Проходить без великих змін. Козаки ждуть нетерпливо хвилини, коли буде свобода рухів і можна буде діяти на користь справі.

21.III. Минула друга половина березня. З кожним днем дні теплішають. Козацькі серця радіють і оживаються, подібно як оживлюється все навесні.

Командир Ярок трохи захворів. Це пригнобило нас. Але все покращає.

Попівдні ранених відправлено на окреме місце, під опіку лікаря Часника. Чота з чотівим Недопитальським відійшла, щоб приготували будки для решти війська, котре мало перенестися дня 22.III.

Вечором прибув кіннотчик Яблуко, котрий був висланий на зв'язок до ком-ра Шуляка і Шепеля. Оповідав про страшенні бої під Столином [Століном]²²¹.

22.III до обіду стояли на старому постю. Пообіді відбулася відправа командирів, відділ командира Задуми відійшов на інше місце постю поблизу села Хіночі [Хиночі].

Командир Ярок і кіннота остались на старому місці для того, щоб перевірити порядки на пунктах господарському і санітарному. Мав приїхати 23.III.

23.III нападало багато снігу. Деревонависали під натиском тягару снігу. Погода порівняно до пори року весни є погана. Повинно вже світити сонце і ogrівати все живе і мертве. Тепла весна, котра сприятиме для нас і наших дій. А тут зіма зацарила 23.III, але волі Божої не переробиш. Так мусить бути як є.

²²¹ Радянську владу в цьому містечку остаточно буде встановлено 8 липня 1944. (Попенко В., Бруяка О. В роки війни // Дубровицький вісник. – 2002. – 5 липня. – С. 2).

О годині четвертій прибув ком-р Ярок з кіннотою до нас. Змокли, перемучені. Послано розвідку в с. Хіноче [Хиночі]. За повідомленням розвідки, в селі було 109 чоловік партизан. Зловили 4-х людей і пішли на Володимирець. День минув без надзвичайних потрясень.

24.III день проходить спокійно.

25.III один рій з роєвим Савуляком ходив на похорон вбитого козака з відділу чи рою загону командира Кузьми. Він був убитий комуністами під час наступу на осередок, де було кільканадцять більшовицьких телефоністів.

По відході роєвого Савуляка, за хвилин 40, ком-р Ярок з кіннотою від'їхав туди ж само. Назад повернули вечором.

Люди з села донесли, що на ст. Хіноче [Хиночі] привернули більшовики. Вислано розвідку, котрої завданням було слідити за рухами більшовиків, взнати їх кількість і наміри. Вночі вислано ком-ра Задуму з чотою в засідку до Хіноцьких [Хиноцьких] хуторів.

26.III рано вислано розвідку на дорогу з Дубов'я [Дубівки]. По дорозі розвідка здибалася з вертаючою назад чотою, і, пригнавшись, алярмує військо що йдуть комунари. Приготовились і ждали останнього повідомлення, взглядно наказу. Через кілька хвилин виявилось, що це вертає наше військо. Це була неділя. Настрій не дуже гарний. Кожної хвилини можна сподіватись більшовиків. Пообіді командир Ярок від'їхав до пунктів санітарного і господарчого. Осталась сотня Задуми. Держимо більшовиків під надзором розвідки.

27.III до обіду все в порядку. Комуністи в Хіночі [Хиночах] є. Перед годиною 12-ю прибігає розвідчик Артем до ком-ра Недопитальського і зголошує, що його зустріли комуністи в лісі на дорозі. Він втік, а за ним комуніст стріляв з фінки. На цей час не було ком-ра Задуми і чотового Маршута. (Вони перед годиною відійшли подивитись чи було б кудюю вицофуватися, коли б комуністи схотіли на нас піти облавою і нам прийшлося відступати в болото). На наказ ком-ра Недопитальського роєвий Савуляк з двома роями відійшов до рова, щоб там зробити засідку і стримати наступ. Цим самим дати можливість таборам від'їхати в болото. Вернув і ком-р Задума з Маршутом.

Через хвилин 20 почулись кулеметні і інші стріли. Зараз військо пішло на підтримку Савулякові. Табори приготувались до від'їзду.

Виявилось, що це стріляла наша засідка на комуністів. Військо зробило лінію від сторони Хіноче [Хиночі], а табори

виїхали на дорогу до Кру[...] [Крупового]. Комуністи втікли. Їх було около 15-ти. Все затихло. О годині 2-ій рушили в дорогу, до Трипутенських [Трипутнівських] будок. Козаки тягнулися довгим шнуром по коліна снігу. На годину 7-му прибули до будок. Заночували в спокою.

28.III зрання прибуло до нас від Степана 15 людей. З відділу Задуми долучили 15 осіб і всіх разом відправлено на вишкіл до ком-ра Кузьми. В обід, за повідомленням розвідчика Артема, через Трипутні [Трипутню] їхало 7 комуністів. Вони транспортували 4 фірі зі зброєю.

Задума влаштував засідку. Але комуністи вернулись до Трипутнів [Трипутні] і Задума вернувся.

Прибули зв'язкові від Євгена і Яреми.

29.III день проходить спокійно. Вишкільна група на вправах. Чотовий Шуляк з військом десь під Річицею отаборився. Чотовий Євген з військом – десь за Стиром. Командир Задума – під Трипутнями [Трипутнею].

30.III день проходить спокійно. Налажено санітарний пункт. Відіслано хворих туди. Починає поширюватися грізна хвороба – тиф. Без лікарів, без лікарської доброї опіки буде трудно з ним боротися²²².

31.III пообіді командир Ярок і кіннота виїхали на проїздку. До вишкільної групи прибув добрий козак Чорногор. На сан. пункт відправлено козака Брода. З ним відійшов Галушка. О годині 4-тій вернувся командир Ярок до місця постою. Вечером прибув козак Яблуко від Шуляка, котрий був висланий на зв'язок.

1.IV рано почулися стріли (о годині 6-тій). Заряджено остре поготівля. Військовий з Литвиць [Літвиці] повідомив, що там на дорозі є комунарі. Але виявилось, що дійсно комуністи були, але, пострілявши на утікаючих до лісу людей, вернулись до села. Все стало на своїх місцях.

2.IV о годині 1/2 до 7 прибігає до будки кіннотчик Булавний і зголошує, що сталося: “Ми їхали лісом по лінії (до командира Задуми на зв'язок) і, виїхавши на горбок, побачили що метрів за 100 перед нами хтось з крісом на плечах перейшов дорогу впоперек. Ми думаємо, що то якийсь дядо йде. Пустились [...] до нього. Коли наблизились, то побачили багато більше озброєних

²²² Напевне, причиною спалаху тифу було скрутне матеріальне становище загону. У березні 1944 стрільці їли без солі, мали дуже старий одяг, ще гірше було з взуттям (півзагону ходило в постолах), лікар загону “Часник” не мав ліків, бракувало навіть бинтів. (Звіт ч. 7 командира Корсунського загону “Ярка” за березень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 41–42).

людей. Другий кіннотчик – Балеба – завернув коня і хотів втікати. Але бахнули стріли і Балеба полетів разом з конем в сніг. Його кінь був прострілений. Сам Балеба, викрунувшись звідти, прибіг до відділу.

Алярм. В неділю звичайно спалося до 7, якраз комуністи зробили ранню зорю. Все були зроблено згідно наказу ком-ра Ярка. Табори від'їхали до Степана і так ждемо, що буде дальше. Прибіг Балеба і оповідає про свій випадок. О півдев'ятої біля будок, де містилося СБ, пронеслися стріли рідки, потім гущіші. Кіннота наша від'їхала до Степана. Потім рішили заїхати комунарів ззаду. Почалась велика завірюха. Почало з неба і з дерев сипати снігом. Ми померзли на конях. Стрілів більше не було чути. Через якийсь час аж почулося кільканадцять стрілів. Кіннота заїхала на старі місця постою. Там пробули до години 1/2-5-тої [...] і подивитися, що комуністи начворили. Виявилось, що комуністи розігнали санітарний пункт²²³. Там замордували 4-х козаків, решта розбіглися. Наш вбитий Хм[...]. Біля господарчих будок не стало одної бочки ковбаси зі смальцем, кілька [...] хліба, сухарів, машинки кравецької і багато дрібниць.

3.IV зрання жилося спокійно. Надворі падав сніг. Віяло з північного сходу морозним вітром. Зіма і не думала вертатися, не дивлячись на те, що квітень є місяць весняний і повинно бути тепло. Перед обідом вернулося два кіннотчики з села Литвиці [Літвиці] – В'юн [...]. В'юн оповідає, що їх наганяли перед лісом кінні комуністи і обстрілювали. Після цього заряджено поготівля. Кіннота виїхала. Табори вицофалися в інше місце. Пильновано всіх доріг, кудю могли б іти комуністи. Але пробули в напруженню до години 5-ї, а потім виявилось, що комуністи не йшли в облаву. Все вернулось на місце. На вечір трохи приготовано дров і постановили ночувати. Кіннотчики пошили собі мішки. Насипали в них овса, [...] до сідел. Для себе забрано запас харчів і лягли переспати до години 3-ї. В годині 3-ій рано кіннота вирушила в дорогу до командира Задуми.

4.IV. До командира Задуми прибули в годині 6-ій. День перебули в спокої. Розвідка ком-ра Кузьми була в нас. Козаки, котрі

²²³ Оборону цього санітарного пункту керував лікар "Часник". Див: *Звіт ч. 8 командира Корсунського загону "Ярка" за квітень 1944 р. (від 05.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 45.* На пам'ять про поранених, котрі там загинули, члени загону у вересні 1944 в лісі біля с. Литвиця Дубровицького р-ну на Рівненщині насипали символічну "козацьку могилу". Див: *Звіт ч. 13 командира Корсунського загону "Ярка" за вересень 1944 р. (від 05.10.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 84.*

були відправлені на вишкіл, вернулися. Вернулися не всі. Вони порозходилися з бою з комуністами. Зістав забитий там козак Тривожний дн. 2 IV.

Вечором направили в підземелля червоноармійця.

Дн. 2.IV. Ранені козаки, котрі відійшли на вишкіл до ком-ра Кузьми – Мокашук і Гі[...]. Не вернули з того бою три козаки: Улас, Урбан, Фрак.

5.IV по сніданку командир Ярок з кіннотою від'їхав до ком-ра Кузьми. Там пробули до години 3-ї. Після наради командирів від'їхали до свого війська. Того дня розвідка доносила, що в селі Литвиці [Літвиці] є до сотні комуністів, котрі ніби приготувались до бою з німаками з села Заморочене. Інше донесення повідомляло, що частина тих комуністів ходила на ліс за Литвицею [Літвицею]. Вислано в ту сторону до Степана кінний зв'язок.

6.IV. На дворі відлига. На догасаючий сніг падає теплий дощ. Цей проклятий сніг дуже був корисний для більшовиків. Вони його почасти використали. Робили облави на нас по всіх лісах в один день, йдучи по наших втоптаних стежках. Надзвичайної шкоди нам не вчинили. Нас в час повідомляли про їхні наближення і ми мали змогу вчасно вицофатися з постоїв. Але все-таки нас тривожили. Мусіли ми касувати табір. Все що можна перевозили на конях.

Сьогодні кожний радіє з того, що сніг тає. Буде можна свobodно розгорнути свої дії проти них, а потім безслідно законспіруватися в лісах. Цього дня козаки відпочивали. Тільки кіннота їздила до села Гранів. Змобілізували боївкарів і вернулися назад. Вночі, з 6 на 7.IV, о 2-ій годині військо вимаршерувало з Трипутенських [Трипутнівських] будок. Перед днем скріпив мороз. Мерзли ноги, руки, вуха так само, якби це була середина січня.

Не доїжджаючи греблі, котра веде до Озера, у вихода з лісу є мала друга гребелька. В той момент надлетів більшовицький самолет-штурмовик. Подивився, потім завернувся і полетів. Цього маневру ми не брали під увагу. Йшли далше греблі, не закриті нічим. Хотіли дістатись на ставок за водою. Але з причини тої, що коні грузли в болоті і не можна було переправити табору, постановили вернутися на інше місце. Приїхали на нове місце постою і почали грітись, розложивши вогні. Надлітає штурмовик. В таборі почався рух. Він це помітив і скинув бомбу. Козацтво давай дерти хто куди. За першим штурмовиком надлетіло, почувши взриви і побачивши червону ракету, ще з 6 літаків. І давай гатити. В таборі осталися коні. Бомби рвались близько, але коням не дуже пошкодили. Ранило тільки чотири

коні. Козаки, освоївшись з літаком і взривами, тільки [...] доокола грубого дерева, ховаючись від зору льотчиків.

Коли відлетіли і все затихло, ми вернулись до табору подивитись на наслідки, які оставили по собі штурмовики. Виявилось, що два козаки не з загону були вбиті осколками бомб. Чотирьох козаків було ранених і чотири коні ранених. Довший час стягались козаки з різних сторін, поки зібралися до збірки. Без сніданку, без обіду козаки мусіли знову йти дальше, щоб змінити побомблене місце постою. Командир Задума відійшов з військом в друге місце. Командир Ярок з кіннотою осталися подивитись на побоевище. Сумна картина відкривалась перед очима. Ями, повиривані бомбами, трупи в крові – все це свідчило про цей страшний факт. Подивившись на це – вертались. Тільки перескочили рова, як вдруге, з новим ладунком бомб надлетіли штурмовики. Почали знову бомбити старе місце і командира Задуму. Ми поскакували з конів і ждали за деревами кінця того пекла.

Другий наліт був довший і страшніший. Тривав до 1 1/2 години. Такий випадок в нашому загоні був перший. Козаки пізнали, що таке самолет і пізнали його шкідливість, а разом навчилися хоронитися від нього. Та сама ескадра бомбила того дня всі наші старі будки. Це напевно була акція для агітації населення. Ночували ми з новими враженнями на новому місці. Без будок і без вогнів ночували тої ночі.

Раненько на 8.IV розійшлись роями в лісі і чекали, що буде сьогодні. Самолети летать, але високо. Хлопці гріються на сонці. Але, коли зачують гуркіт мотора, ховаються до лісу. На цьому місці переночували. Раненько, в годині 5-тій, від'їхали на новий постій в лісі дн. 9.IV.

Цей день проходить спокійно. Заряджено нав'язання зв'язку з Степаном і госп. відділом, котрих після облав не можна було відшукати. На обід прибув від Дмитречка зв'язковий Ящерка. Приносить гарні відомості про південні терени.

Дн. 10.IV і 11 IV проходять спокійно. Дні надзвичайно теплі. Сніг дорешти розтає. Козаки гріються на сонці. Вночі з 11–12.IV в годині 2-й відходить військо під Дубов'я в ліс. Кіннота з командиром від'їжджає о годині 5-ій. На нове місце постою прибули о годині 10-ій. Заночовано в лісі, в польських стодолах.

13.IV. Це є четвер перед Великодніми святами. Ввечері в мирний час відслужується Страсть Божа. За два дні – Великий День Воскресіння Ісуса Христа. Хлопці оповідають зі споминів про минулорічні свята. Їх тоже відсвятковано в лісі. Але трохи спокійніше і веселіше, бо не в фронтівій полосі як тепер. Пообіді

почулися стріли на т.з. “Ямах”. Військо приготувилось на своїх місцях. По якомусь часі спокійно все. Почали з заходу насоватися хмарі. Повіяв вітер і перевернув стодолу. Падаючи, стодола придушила воза і поламала. Коні поналякувались. Більше нічого на сталося.

14.IV в годині 3-ій рано командир Яроч з кіннотою від’їхав в окреме місце. Відділ мав відійти також, але вечером. Пообіді всі відпочивали. Дехто спав. Раптом від сторони Дубовської дороги почулися кулеметні стріли. Потім в повітря полетіла червона ракета – одна, друга. Знову стріли густіші. Всі схватилися за зброю. Вислано чотового Маршута з двома роями на підтримку заставі. Розгорівся маленький бій. Комунисти наступали дорогою і з болота в переважаючій кількості.

Залишено табір, верхові коні, кухню, а військо пішло в напрямі через болото “Морочно”. Маршутів вдалося щасливо вискочити з того бою і дістатися до відділу лише з одним раненим. Козаки йшли болотом до 5-и кілометрів.

Через цей бій страчено 2-і фіри, табір, 6 верхових конів, 5 таборових конів, кухню і [...] інших річей. Всього того ніхто не жалував, бо його вже мали скасувати для того, щоб не заважало в форсованих маршах. В годині шостій вирушили з лісу до Трипутників [Трипутні]. До Трипутників [Трипутні] прийшли змучені на годину 3-ю. Коли почало розвиднятися 15.IV, то військо перенеслося на острів. Там перебуло цілий день. Ввечері переорганізовано чоти. Одні пішли додому, інші з Степаном, а боевики з командиром Ярочом мали відійти на південь.

Працювали ще цю ніч на хуторі в Трипутнях [Трипутні].

Раненько 16.IV військо пішло в ліс. Несли з собою бочки з сухими харчами, які мали роздати на дорогу. В лісі роздали харчі, хлопці поснідали і відпочивали. Це був перший день Великодніх свят. День пройшов спокійно. В 5-тій годині з лісу вернулись на хутір. Відпочили до години 10-ї і вирушили в дорогу на південь. За ніч зайшли під Кудрі [Кідри].

На день 17.IV затрималися в лісі. Козаки відпочивали, гріючись на сонці. Один козак під псевдом Вістун дезертирував, залишивши кріса і амуніцію на стійці. (Перед тим дн. 15.IV дезертирував козак Дубенко зі зброєю). День пройшов спокійно. Господарники подбали про те, що козаки навіть вгостились крашеними яйцями і паскою. В годині шостій рушили далше на південь. До години 12-ї йшли добре. Дальше тереновий не знав дороги і мусіли ночувати десь в ліску коло попалених польських кольоній. Цього дня 18.IV звітовано, що вночі під час перемар-

шу дезертирувало 2 козаки – Культ і Деркий – разом з крісами командира Задуми а запасом харчів.

Військо стояло в тій околиці, де [19]43 року жнивими робили акції на ляхів. То було в околиці Воло[димирця], біля вузької колійки. Вночі відійшов відділ через залізницю на південь.

19.IV. Затрималися на постій в лісі біля Ромейок. Вислано розвідку. Та надибала комуністів. Комуністи почали стріляти і ранили козака Голівченка. Друга розвідка зустріла розвідку ком-ра Кузьми. Довідалися, що в околиці є наші відділи. Лишилися на слідуочу ніч ночувати.

Переночувавши, 20.IV рано вирушили до ком-ра Кузьми. Там пообідали і трохи відпочили. Вибрано одну чоту на вишкіл. Нам мали взамін дати чоту ком-ра Кузьми. На ніч відійшли до ком-ра Бористена. Йшли цілу ніч. Козаки, помучені від маршів, йшли дуже поволі.

Рано 21.IV прибули на місце постою. (20 ще вночі покинули на Конотопських хуторах Шурика і Михайла). Прибули вже в Колківський район. День 21.IV.44 року пройшов спокійно.

22.IV рано, по фіззарядці, козаки робили впоряд. Перед 12-ю повідомлено, що більшовики рухаються в наш напрям. Вислано дві чоти на засідку. По якомусь часі почулись густіші стріли. Потім другі. Це наша застава обстріляла комуністів. Наші і комуністи лишили поле бою і вернулись на місце постою без жодних втрат. Вечором змінили місце постою.

23.IV відділ Рубашенка, Ярка і охорона ШВШ були на новому пості. Ходила поміж козацтвом відомість, що командир Кора і Гамалія вигнали комунарів з трьох сіл – Городця, Ромейок і Сваринь. Під час перемаршу дезертирував кухар Пеньок ввечері 22.IV.

24.IV відділи стояли на пості. Зрання козацтво ходило на вправи. Одно, що прибивало козаків, то те, що не було в нас добре їсти. Голодні цілком не були, бо їли два рази на день, але без хліба. Вечором до нас долучила чота з 41 люда²²⁴. Вечором полягали всі спати і спали до пів'ятої.

О півп'ятої 25.IV рання зоря і зміна місця постою. На північ чути стріли. Літали самолети. Повідомлено, що в бою дня 22.IV комуністи мали втратити 4 вбитими, 13 ранених тяжко і 4 легко. З нашої сторони втрат не було.

²²⁴ Дана бойова чота, яка прибула від командира "Галайди", була влита до неповної сотні "Недопитальського". (Звіт ч. 8 командира Корсунського загону "Ярка" за квітень 1944 р. (від 5.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 43).

26. IV раненько, до сходу сонця, прибули на нове місце постою. Почали рихтувати снідання. По картоплю вислано трьох козаків – Голоवेशку, Зорового і Цибулю – на хутір Конотопи. Тільки вони від'їхали, то повідомлено, що на хуторі Осевичі [Осовичі] з'явилися комуністи в кількості 40 чоловік²²⁵. Вислано дві чоти проти червоних. По короткому часі почався бій. Комунарі почали тікати на чисте поле, а наші вели наступ з лісу. По короткому бою наші чоти вернули, і разом з здобутим кулеметом “Максимом”, трьома крісами і двома наганами. До того інше майно. В цьому бою з нашої сторони впав убитий роєвий Нечай, ранений козак Пташка.

До того комуністи вбили на Конотопах козака Голоवेशку і ранили к-ра Цибулю. По кількох годинах розвідка повідомила, що від сторони Бутейок йдуть комуністи в силі 40 людей²²⁶. Скріплено застави і вислано в засідку одну чоту над дорогу. Почався бій. Почулись крики. Послано і третю чоту до бою. Комуністи жарили з трьох чи чотирьох “Максимів” і з тяжких гранатометів. Наші козаки трималися мужньо. Два рази кидались комуністи до наступу і два рази були відбиті. По кількох годинах прийшов нам на поміч командир Сіромаха²²⁷ з двома чотами. Комуністам також настигла поміч з Степаня. Комуністів загалом начислювалось до 4-х сотень з “Максимами” і 3-ма тяжкими гранатометами. Бій тривав від 1/2 третьої до 7 години вечора. Потім наші війська відступили на Степанську Гуту [Гуту Степанську]. Комуністи з нагромадженою силою лежали на становищах всю ніч. В цьому бою наших козаків разом 9 вбитих і було 9 ранених²²⁸. [...] 10 ранених але один з них, козак Берег, вмер від ран. На Степанській Гуті [Гуті Степанській] зробили раненим перев'язки і заночували. До сходу сонця в годині 2-ій вирушили для замінення місця постою. Переїхали на нове місце і отаборилися.

27 IV. День пройшов спокійно.

²²⁵ За іншими даними, їх було 70 чол. (Звіт ч. 8 командира Корсунського загону “Ярка” за квітень 1944 р. (від 5.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 48).

²²⁶ А командир Корсунського загону перекоує, що з Бутейок прибуло до 300 “червоних”. (Звіт ч. 8 командира Корсунського загону “Ярка” за квітень 1944 р. (від 5.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 48).

²²⁷ Ймовірно що це Трохимчук Федір, уродженець Володимирецького р-ну Рівненської обл. (Денишук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 130).

²²⁸ Втрати радянської сторони склали 68 чол. Серед них – капітан НКВС. (Звіт ч. 8 командира Корсунського загону “Ярка” за квітень 1944 р. (від 05.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 49).

28.IV. (Повідомлено, що в бою дн. 26.IV комуністи втратили до 70 людей. До того вибралися з поближких сіл до Степаня). Рано і до півдня спокійно. По сніданню кіннотчики від'їхали на побоєвище, щоб поховати своїх трупів. О шостій годині вечора від'їхали на нове місце постою.

29.IV. По сніданні старшини, підстаршини і козаки робили карну муштру за те, що при перемарші не було порядку. Арештовано козака Гайденка за непослух і невиконання наказу. І за те, що [...] визначив собі сам кару. Вночі порозпалювали вогнища і грілись при вогні. Була ясна, холодна ніч. Самолет, помітивши вогнища, скинув шість бомб. Бомби впали п'ятьсот метрів від нас, не вчинивши шкоди.

30.IV. День проходить спокійно. О сімій годині вирушили в дорогу через річку Горинь. Переправившись через річку, долучили до ШВШ. Там стояв командир Кузьма з військом.

Прибули на місце о 5-ій годині ранку дн. 1.V. При перевірці стверджено, що бракує одного козака псевда Ав[...]. День проходить спокійно. Військо після довгого перемаршу відпочивало.

Перебули ніч і 2.V змінили місце постою. Розвідка донесла, що в тому самому лісі, де ми знаходимся, появилвся німецький десант. І ніби фронт приблизився до міста Дубровиці.

3.V. Постій на старому місці. До обіду козаки ходили на вправи. По обіді, за присудом полевого суду, розстріляно козаків Вовкулаку і Шапкіра за те, що спали на варті і коли підійшов службовий старшина, то не чули, а він забрав від одного і другого кулемета. Просилися хлопці, плакали, але нічого не вдієш. Два стріли – і по всьому. Похоронено їх біля місця постою. Вернулись господарчі з села і принесли відомість, що німаки в Стидинях [Стидині]²²⁹. А більшовики укріпилися на Случі.

4.V. День проходить спокійно. Перед обідом прибуло чотири козаки з чоти Євгена. Оповідають, що було дуже тяжко переживати час при фронті. Більшовики не давали спокою. Гонили майже кожного дня. А цим самим винищували силу і притуплювали моральний стан козацтва. Чота розбіглася. Кілька людей пішло з роевим Кротом, кілька з Соловійом. Сам чотовий залишився на хуторах лікуватися.

5.V. День був холодний порівняно²³⁰. Козаки ходили на вправи. Розвідка поїхала до села Кричильськ. Там десь натрапила на

²²⁹ У Костопільському р-ні Рівненської обл. є села Великий Стидин і Малий Стидин.

²³⁰ Після кількамсячного розриву з 5 травня змінився автор документа, про що свідчить інший почерк далі.

більшовицьку заставу. Застава їх обстріляла, ранивши одного козака з охорони ШВШ в руку, але не тяжко. Вислано другу розвідку, котра повідомила, що через Горинь переправляється до 500 червоних. Надзвичайного нічого не сталося.

6.V. Рано в годині 3-тій заряджено від'їзд. Змінили місце постою і козаки відпочивали. Але рано було чути кулеметні стріли в сторону Кричильська. Через кілька годин прийшов роевий Спритний і Голосний – мокрі обидва і погано вдягнуті. Їх було понад 20 з Аршином, командантом ПЖ на чолі. Вони ходили на північ з завданням віднайти інструктора Степана і Друсляка. Завдання вони не виконали, бо в терені маса комуністів, і з нічим вертали назад. В Кричильську на переправі через Горинь їх обстріляли червоні. Вони кинулись тікати. Двох роевих, Спритний і Голосний, перепливши Горинь нас сповістили про випадок. Простояли до години 11-ї вечора і від'їхали на нове місце постою.

7.V. День проходить спокійно, тільки що падає дощ. Козаки позмокали. Поробили собі будки і спали.

8.V. Постій на тому самому місці. Дощ падає дальше. На ніч трохи затих.

9.V. Рано змінено місце постою. Переїхали на старе місце. Козаки пішли на вправи. Все йшло по порядку денному.

10.V. День проходить спокійно. Вночі літали літаки і вблизи нас, десь в сторону Кричильська, скинули бомби.

11.V. Гарний соняшний день. Весь наш “лазарет” грівся на сонці. Командири були на нараді в ШВШ. Між іншим, ходила вістка між козацтвом, що більшовики вийшли з міста Рівного і Луцька. Але це не офіціальні дані.

Дня 11, 12. Дні проходять спокійно. Військо ходить на вправи. По кількаденному відпочинку козаки чулися здорово. Видно було поступ в вправах на впоряд. Вечором приготувалися до від'їзду. Вечір був надзвичай[но] теплий. Справжній весняний. Прийшли на нове місце постою. Місце було дуже гарне. Магазинища командира Кори. По обіді жандармерія нашого одного стійкового роззбрóїли. Підійшли з тютюном і таким способом піддурили. Коли жандармерія забрала кріса, то він втік. Його псевдо – Лугович. По кількох годинах він вернувся назад. Вечором прибули з служб. подорожі Беркут, Сосна і Вузловий.

14.V. Рано все було в порядку. По сніданку заряджено в відділах алярм. Десь наближалися комуністи. Війська зайняли становища і чекали аж наблизиться ворог. Прийшлося ждати до 2.30²³¹.

²³¹ Тобто 14.30.

Комуністи вперше наступали на лінію к-ра Задуми. І, думаючи, що військо розбіжиться, зробили з другої сторони від поляни сильні застави. Але наступ заломився. Попробували з другої сторони. Там теж відбито і наші козаки нагнали червоних в болото. Кілька разів червоні пробували зі всіх сторін і не вдалося ні разу нас нагнати. Бої тривали аж до 10-ї години вечора. Вечором ще самолет скидав бомби. В бою згинуло з нашої сторони 3-х вбитими і кількох без відома. Ранено 6-х козаків²³². В годині 10-тій від'їхали до другого місця на постій.

15.V. До другої години були в дорозі. О 2-ій годині прибули на нове місце постою. На постої вмер від ран козак [...]. Козацтво чулося дуже добре. Останній бій підняв на душі. По довгій подорожі козаки відпочивали.

16.V. День почався звичайно. Козаки пішли на вправи після снідання. Ранені лежали на фірах. Один з них – роевий Гарбар – був ранений 3-ма кулями в плечі і легені. Не витримав ран і помер. Поховали його на гарному місці під двома деревами і висипали гарну могилу з тризубом на версі. Вечором була дуже гарна погода. Всі відділи співали пісень. О годині 11-ій – від'їзд. Приїхали на нове місце постою о годині 8-ій дн. 17.V. Отаборились і козаки відпочивали. До ШВШ приїхав командир Дубовий з охороною. Потім заїхав до нас і поїхав. З тої причини, що комуністи зловили нашого розвідчика з охорони ШВШ, ми змушені були змінити місце постою. Вночі переїхали на нове місце.

18.V. День проходить спокійно. Пообіді в годині 5-ій відправлено хворих. І відділи відійшли вночі, щоб переправитись через Горинь. Але наказ змінено і завернули над ранок назад, до лісу.

19.V. Застава зловила якусь жінку, котра сказала, що на віддалі 2-х км. на дорозі укріті комуністи. Чути з постою гудіння моторів. Військо розположилось в лінію. За короткий час школа підстаршин звела сутичку з більшовиками (до 15–20 людей). З нашої сторони впав вбитий Ганчірка (з відділу Ярка). Більшовики втікли, а ми мусіли змінити місце постою. Почався форсований марш. Зайшли між болота 20.V і стали постоєм. Відпочили за день і за десять шоста вирушили в дальшу дорогу. Відійшли км. з 7–10 і стали на постої ночувати.

²³² Упівці захопили такі трофеї: 2 кулемети, 1 фінку, 2 кріси, 1 пістоль, 375 набоїв. Ворожі втрати у цьому бою склали 83 убитими, у т.ч. 3 капітани НКВС. (Звіт ч. 9 командира Корсунського загону "Ярка" за травень 1944 р. (від 31.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 55). Дані ці сумнівні, перебільшені.

21.V. Падав дощ. Козаки на вправи не йшли. Від сторони старого місця постою було чути стріли. Наш відділ перенісся через річку на другий горб. Перед самим обідом прибув інструктор Степан з 7-ма хлопцями. Ніч проходить спокійно.

Рано 22.V все в порядку. Саперна група (новозорганізована) веде вишкіл систематично²³³. Знання дають[ь] інструктори, командир Ярок. Виховник, котрий прибув до нас, дає козакам виховні лекції. Приготовляються всі до свята Євгена Коновальця. Готуються реферати.

Дня 23.V після снідання зв'язковий привів до нас німецького радиста, росіянина. Розстріляно. Ніч проходить спокійно. Рано вирушаємо на друге місце постою.

24.V. Стали постоем на гарній полянці. Лікар робив перегляд чистоти козацтва. Після перегляду, о год. 1-ій, почувся один стріл, потім ціла серія. То наша застава обстрілювала комуністів, які їхали колейкою. За хвилину прибігає стійковий, ранений в шию. Наше військо розстрільною займає оборонні позиції. Дальше зайняла школа, охорона ШВШ і військо Сіромахи. Зачинається бій. Табори вицофано до лісу. Комуністи в силі 200 жарять з кулеметів і міномета, аж ліс горить. Кидаються до наступу. Але наші козаки тривають на становищах і відбивають наступи ворога. Потім самі переходять до протинаступу. Комуністи тікають. Наші війська помалу вицофуються і відступають на означене місце, щоб там сполучитися з таборами. Машерували цілу ніч. Рано стали в лісі на долині. Відпочивали цілий день. О п'ятій перед вечором вирушили²³⁴.

25.V в дальшу дорогу. Прийшли з лісу в Комарівку. Переправилися через Горинь, потім перейшли село Рудню, польські колонії попалені і стали на постої в лісі близько Стидина.

Дня 26.V. На польських кольоніях нічого від року не зачіпане рукою. Все заросло буйною травою. Дуже сумний вигляд. Тільки окопи біліють ті, що робили більшовики для засідки на нас. Козаки стали відпочивати. Появилась така вістка, що німаки пруть більшовиків, переходять Стира.

²³³ Її було створено на початку травня з особового складу підрозділів "Сіромахи" та "Звіра". (Звіт ч. 9 командира Корсунського загону "Ярка" за травень 1944 р. (від 31.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 53). Очолив цю "підривну групу" довго розшукуваний "сапер-мінерщик". (Звіт ч. 8 командира Корсунського загону "Ярка" за квітень 1944 р. (від 5.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 52).

²³⁴ Втрати упівців у цьому бої: 5 убитих, 5 поранених, 7 пропало без відом. (Звіт ч. 9 командира Корсунського загону "Ярка" за травень 1944 р. (від 31.05.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 56).

26 і 27.V. Дні проходять спокійно. Козаки ждуть якихсь змін. Хочуть, щоб з двох воюючих один був міцніший і другого бив. Так воно ніби є. Ходить така вістка, що німаки пруть більшовиків вже через Стир. До того, вночі чути якісь стрили з тяжкої зброї. Мабуть це стрили з фронту.

28.V. Рано переінали місце постою. Тільки отаборились, коли дуже близько чути кулемети грають. Вислана розвідка в той напрям повідомила про безпеку і все стало на місце.

Перед самим обідом прибуває чот. Євген з фронту і оповідає різні вістки. З ним прийшло 18 люда, в тому числі 2 полонених. Перед вечором на полянці відсвятковано річницю смерті вождів українського народу – Симона Петлюри і Євгена Коновальця. Козаки з увагою слухали реферати і деклямацій. Кожен виніс в серці ще більшу ненависть до ворогів і завзяття.

29, 30.V. Дні проходять спокійно.

31.V переінали на нове місце постою. Дійшла нас вістка, що маса лянні і червоних готуються на акцію. Для того, уникаючи зустрічі, змінене місце постою.

1.VI. Постій на гарній полянці. Козаки відпочивають після перемаршу. На зайд виразно чути гарматні взриви. По обіді, в годині 4-ій, військо вирушило на село Тельче [Тельчі]. За донесенням розвідки, в Тельчі було 8 фірманок з комуністами. Військо, оточивши з двох сторін село, почало наступ. В селі було 9 чоловік червоних. Вони, почувши стріли, п'ятами накивали з села. Одного раненого забрано на табір як живого язика. Здобуто 8 фірманок військових з кіньми. На фірах було повно картоплі. Здобуто 9 шинелів, 5 палаток, фуфайо[к], рубашки, 5 крісів, трохи набоїв. Це все забравши, вони вернули назад.

2.VI переінали на постій під Зівку. День проходить спокійно. Ввечері того дня від'їхали на постій в другий ліс під Переспу.

На другий день, 3.VI, здали господарчому табори і взагалі тяжкі річі. Після вечері перейшли залізницю і рано 4.VI отаборились в лісі під Жовкинями. Недалеко проходили два головні шляхи. По них цілий день гуділи машини. Більшовики кругом стріляли, але ми ввечері змінили місце постою. По дорозі, коли переїжджали через село Жовкіні, козаки розійшлись до господарів повечеряти.

По вечері, в першій годині ночі, рушили через спалену польську кольонію Видимир і задержались на день 5.VI в ліску. Розвідка пішла в поблизькі села, щоб перевірити терен є чи нема ворога. З постою поїхав господарчий Беркут на село за продуктами в Дубівку. Там наліз на червоних і згинув без вістки.

На день 6.VI зағони перенеслися в друге місце. Літаки літали як скажені. Напевно нас помітили, бо коли ми від'їхали кілька кілометрів, то почали там скидати бомби. Після вечері направилися переходити залізницю на південь. Проходили через переїзд. Порвали телефон, який провадив до землянки, а землянка замкнена і ніхто не виходить. Командир Задума, Чугайчук, Щурик кинули туди три гранати. Звіди швирнула граната. Розірвавшись, ранила тяжко командира Чугайчука в руку і лице²³⁵. Військо машерувало цілу ніч. Рано затрималось на постої під Переспую 7.VI.

З постою вислано розвідку кінну в сторону Тельча [Тельчів] і т.д. Тільки розвідчики виткнулись на хутір, коли більшовики почали на них стріляти. Вони пришпарили назад і повідомили військо, що дорогою через Переспу йдуть червоні. На всякий випадок військо залягло в лінію. Недовго ждали. Через жита до лісу почали прямувати червоні. Ми підпустивши їх близько і шкварнули по них. Вони попадали. Декотрий почав стріляти з фінки. Зариватись на довгий бій не було часу, бо в околиці до чорта були червоні. І для того наказ відступити. Відійшли в другий ліс і заночували.

8.VI. Машерували від другої години до ранку. Отаборились в гарному дубовому і грабовому лісі. Літаки по лісі в околиці скидали бомби, щоб ми, заворушившись, розконспірувались. Але нас не трафив і до півдня ми спокійно сиділи. По обіді також було спокійно.

9.VI. Постій на тому самому місці. День пройшов без надзвичайних змін. Стріли чути кругом нас. Перед вечором змінили місце постою – в ліс Степанського р-ну.

10-того VI-того о годині 2-ій по обіді затарахкотіли кулемети, фінки і кріси в стороні Сіромахи і Чугайчука. Це йшли комуністи. Наше військо спочатку спанікувало. Потім розвинулось в розстрільну і відбили наступ червоних. Комуністи нам ранили двох козаків з відділу Верховинця, одного коня ранили. В командира Сіромахи забрали міномета і кільканадцять стрілен. Наступ відбито, ворог втік, а наше військо мало за півгодини вицофатися на друге місце постою.

²³⁵ Подія сталася біля с. Ромейки Володимирецького р-ну Рівненської обл. Спершу повстанці запропонували радянським телефоністам у землянці скласти зброю, а коли ті відмовилися, вони закидали землянку гранатами. У відповідь на упівців також полетіли гранати. (Звіт ч. 10 командира Корсунського загону "Ярка" за червень 1944 р. (від 07.07.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 61).

Вже дві чоти вийшли на сінокос, решта ще стояла в збірці. Коли раптом як вшкварять комуністи, аж листя летить. Командири казали залягати. Але військо, зрозумівши що в разі відступу буде чиста галявина, кинулись тікати до найближчих корчаків. Комунарі перуть по нас з розривних пуль. Ми, звернувши частина вправо частина вліво, відступили до другого лісу. Стемніло. Розложивши маленькі вогні, хлопці зварили вечерю і, переспавши до 2-ї години, вирушили в похід. Стан козаків зменшився. Причиною поразки цього дня було запізнення наказу к-ра Ярка на 25 хвилин. Не долучив чотовий Іскра з двома роями. І так не було по кілька з чоти. Підсумків з дня не мали часу робити.

Вирушивши о 2-ій рано 11.VI, зайшли аж до лісу Затиша [Затишшя] – Знамерівка [Знамирівка] Деражненського р-ну. Вислано розвідку до Затиша [Затишшя]. Козацтво довгий час в маршах, зголодніле, виявляє охоту, щоб десь з села нагнати червоних і поїсти добре. Для того на пляні було розвідати, що робиться в селі Затиша [Затишшя] і зайти в село на вечерю. Дійшло повідомлення, що другий раз [на] нас наступала маса червоних, які після облави посуваються на південь. На вечерю вирушили до хуторів Перелисянка. Повечерявши, вернулись на місце постою.

На другий день рано 12.VI змінили місце постою і перейшли за “Чортове Болото”. Там простояли день і ніч, а 13.VI о годині 7-ій знову відійшли даліше. Коли відійшли, то було чути стріли в напрями наших старих місць постою. Ми знову відійшли даліше і стали на ніч. Зварили вечерю і лягли спати.

На другий день рано 14.VI змінили місце постою і стали в маленькому кавалочку ліса. Перестояли до вечора. О 6-ій годині відхід. Напрямок – на схід через Горинь. Підійшли за ніч під Жобринь [Жобрин] в ліс. Під Жобринем [Жобрином] спіткали кінноту к-ра Гамалії, котра повідомила, що Гамалія мав тяжкі бої з червоними.

День 15.VI простояли в лісі під Жобринем [Жобрином]. Наніч підійшли до Гориня на переправу. Переправившись, стали в лісі під [Борівкою] на день 16.VI. Командира Ярка не було з кіннотою. Козаки трохи скучали. День простояли в спокої. Наніч вислали рій козаків за харчами до Жобриня [Жобрина]. Коли вернувся рій з села, то змінили місце постою і стали на гірці в лісі під Жильжою.

17.VI простояли спокійно.

18.VI рано долучив до нас к-р Ярок з кіннотою і долучив один козак, котрий відбився з рою дн. 10.VI. Його розстріляно як

зрадника і дезертира. Після цього факту змінили місце постою. Прийшли під [Борівку]. Постояли до 2-ї години, а в 2-ій рушили далше в напрямку Жильжі.

Світало. Підходили під Жильжу. Переднє обезпечення наткнулося на більшовицьку заставу на скраю села. Наше військо розстрільною зайняло становища. Почалась перестрілка. Червоних було до 20-и. Але, не хотівши так рано починати з червоними бій, командир Ярок зарядив відступ. Військо Давуна пішло правим крилом, житами аж в ліс назад червоним. Військо командира Верховинця пішло лівою стороною селом. Коли к-р Верховинець посувався селом, комуністи вернулись і почали наступати на нього. Військо ввійшло до лісу і зайняло оборону. Військо Давуна в той час, почувши огонь, спішило на поміч. Почався бій. Комуністи отримали поміч з Борівки. Але, не витримавши нашого наступу, почали відступ через село аж до лісу. Наші ввійшли в село. Потім вернулись назад до лісу. В тому бою здобуто 4 кріси і забито 6 червоних²³⁶. З наших вбитий один козак (Кручок з відд. Верховинця) і 5 ранених. Один з ранених – сапер Сичун – вмер ще вночі цього дня (19.VI).

20.VI. Похоронено вмершого Сичуна. По обіді к-р Ярок від'їхав шукати ШВШ або КВО. Командир Задума з військом перенісся на місце постою під Какоти [Кикоти]. Там простояли спокійно 21.VI.

22.VI стояли на тому самому місці до півдня, по півдні перейшли на друге місце – там само, на Какотах “[Кикотах]”. Ранених Друсляка і Мовчана відправлено в криївку на лікування в Борівку.

Перестояли спокійно дн. 22.VI на постої. Розвідчик Алібаба, вернувшись з розвідки, повідомив, що козак Мовчан, ранений дня 19.VI під Жильжою, помер від ран 22.VI. До того хтось пустив між люди ще таку вістку, що червоні окопуються під Рівним в Шпанові, під Костоподем, і взагалі що більшовики відступають.

Дні 24–26 проходять спокійно, тільки змінюємо місце постоїв. Переїжджаємо під Глазову і Берестовець в ліс. На тому постої стояли 4 дні. Розвідка донесла, що поблизу стоїть к-р Гамалія з військом.

Перед вечором 28.VI переходимо до Гамалії²³⁷. В годині 10-ій, сполучившись разом, рушаємо в напрямі Корчина. Не

²³⁶ Втрати “комуністів”: 32 чол. убито, 11 поранено. (Звіт ч. 10 командира Корсунського загону “Ярка” за червень 1944 р. (від 07.07.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 60).

²³⁷ Перед цим від Корсунського загону відділився підрозділ “Верховинця”. (Звіт ч. 10 командира Корсунського загону “Ярка” за червень 1944 р. (від 07.07.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 60).

доходячи до села, більшовицька застава обстріляла наше переднє забезпечення. Остався ранений один козак з загону к-ра Гамалії. Все військо створило розстрільну і зайняли становища до оборони. Ждали на становищах кілька годин. Нікого не діждались. Рушили вперед на Корчин.

Перевірено терен перед селом при помочі ракет. В терені нікого не було. Перейшли Корчин на розсвіті, потім через Звіздже і пішли на цуманський ліс. В сусідстві ще стояло військо Чорноти. Спокійно простояли до 3.VII. 3-го переменяли місце постою – підійшли ближче вузькоколійки.

До 5.VII стояли спокійно²³⁸. Рано почули ми стріли в напрямі гаївки. Через кілька годин прибило до нас СБ. Їх наполохали червоні, одного ранили. Підвечір Звір²³⁹ з своїм військом розбив комуністів там, де вони косили сіно.

6.VII рано змінили місце постою і перейшли до старих-давніх місць. До 13.VII все проходить без змін.

14.VII в обідню пору долучив до нас командир Ярок. Кожен козак, побачивши знову командира, зрадів ніби побачився з ріднею. Здалось, що тепер нічого нам не страшно.

15.VII. О третій годині заряджено зміну постою. Перейшли назад давнім місцем постою і, перейшовши болото, стали. Не пройшло п'яти хвилин, коли чуєм цілком близько “огонь” і падають в напрямі нас стріли. Військо спочатку кинулось бігти. За ділянкою стали і, створивши розстрільну, пішли до протинаступу на червоних. Розігнали їх на чотири вітри. То напевно була більшовицька стежа косарів, бо ж ці перед тим, як маючи косити, висилають в ліс стежу, щоб перевірити околицю. І так сталося, що стежа наткнулася на нас з близької віддалі.

²³⁸ Командир Корсунського загону у липні 1944 запланував “створити диверсійну групу в числі 15–20 людей, яка буде виконувати “спецзавдання”. (Звіт ч. 11 командира Корсунського загону “Ярка” за липень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 72). Через місяць вона вже функціонувала. (Звіт ч. 12 командира Корсунського загону “Ярка” за серпень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 73). Спершу диверсійну групу загону очолював “Аршин”, але вже у вересні 1944 його на цій посаді заступив булавний “Євген”. (Звіт ч. 13 командира Корсунського загону “Ярка” за вересень 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 80–81). “Євген” зазнав трагічної долі. У жовтні він з диверсійною групою (20 чол.) потрапив у “більшовицьке” оточення, перебуваючи в с. Тервовичі Пінського р-ну (територія БРСР), й у нерівному бою загинув. (Звіт невідомого командира загону УПА 050/II за жовтень 1944 р. (від 18.11.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 87–88).

²³⁹ Служив в українському легіоні “Нахтігаль”. Командував однією зі сотень групи “Заграва”. Інший псевдонім в УПА – “Дереш”. (Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 61).

Ми тільки що стали і не встигли ще виставити забезпечення. Для того в такому несподіваному бою осталося двох ранених з відділу Звіра. Після бою розстались з Звіром і перейшли в ліс під Берестяни [Берестяне]. Ще рано того дня відійшов від нас Гамалія.

Дня 16.VII – неділя. Постій на тому місці, де за німецького запілля стояли червоні партизани. По них осталися пороблені бункери, з укріпленнями і окопами. На цьому місці вони стояли довший час. На них наступали німаки, але нічого не вдіяли. Було їх тут велике скупчення. Мали добру зброю. Тепер ми стали біля того місця. Наоколо нас чути стріли, гудіння автомашин, самолетів. О шостій годині постановив к-р Ярок вислати ком-ра Задуму з хлопцями на південь, в Остріжчину [Острожчину], щоб там вони зорганізували в[б]рання для козацтва.

Рано 17.VII, після того як роздано хлопцям запас харчів на день, і перенеслися на друге місце постою. Доходили до колейки, де червоні косили траву на поляні. Підходимо цілком близенько. Але раптом кулеметна серія. Козаки ані дригнули. Дано наказ ліворуч і військо рушило. Перейшли гарний грабовий ліс біля гаївки, потім через гущавину і стали на горбку. Були там старі будки більшовицьких партизан. Простояли до вечора. Ніч проходить спокійно. Вислано господарчий рій в село по харчі. Харчів не привезли. Мусіли трохи потерпіти. Перед вечором стійковий помітив кількох людей, що перебігали просіку. Гостре поготівля зараз і відхід. Машерували до 12-ї години. О дванадцятій затримались для відпочинку. Поспали до години третьої.

О третій – рання зоря. Командир Ярок з кіннотою від'їхав в іншу сторону, а ми пішли далі по дорозі. Нарешті затримуємося і висилаємо розвідку. Через пару годин розвідка доносить, що за кілька кілометрів отаборений командир Верховинець. Рушаємо до того місця. Коли долучили до Верховинця, то послали зв'язкового по к-ра Ярка. За годину долучає командир. Наніч Верховинець відходить. Остаємося ми і СБ. Заночуємо. Вислані рої по харчі вернули над ранок і привезли запаси харчів. Кожен козак запасався на кілька днів. Зварили снідання і заповіли відхід на 11 годину. В означений час рушили в дорогу. Затримались під гаївкою коло Затиша [Затишся]. Розложили здорові вогнища і почали наскоро варити вечерю. Наніч був намічений перемарш. Перед 6-ю годиною пролітаючий деркун помітив наші коні верхові, що паслися на поляні. Це приспішило відхід. Підходимо до села

Затиша [Затишшя]. Вислано наперед розвідку, потім весь загін йшов селом. На вулицю вибігали жінки, старики, діти. Вносили хто що мав і хотіли наділяти нас. Але ми мали харчі, для того не брали вже й так від збіднілого населення нічого. Перейшли ліс і підійшли до Холоневицького шляху. Звідти було чути бій. Вже був вечір. Ракети одна за другою вилітали догори і освічували околицю.

Напівпершої стали відпочивати в лісі під Вовчим [Вовчицьком]. За двадцять третя знову марш аж на означене місце, а то було в лісі під Тельцем [Тельчами], де святкували пам'ять смерти вождів Петлюри і Коновальця. На цьому місці червоні робили облаву два дні підряд перед нашим приходом. Командир Чорнота, що тут мав бути, знаходився десь інше.

На другий день вислано зв'язок, щоб злучитись разом. Це було 22.VII. Арештовано козака Кучерявого за кількакратне невиконання наказу. Поставлено його під полевий суд. ПС присудив покарати його розстрілом. Пізніше козацтва рішили таке, щоб Кучерявий виконав кару – 14 годин карної муштри – і звільнили від попередньої кари. Командир Ярок давав інформації для козацтва. Потім варили вечеру при вогнищах, грілись і оповідали про своє минуле. Після вечері полягали спати.

Рано – по старому. Повставали, помились і стали готувати сніданок. Привезли хлопці молока з села Тельча [Тельчі], хлопці почали пити. На годину 6-ту був намічений відхід в північні терени. За ніч зайшли з-під Тельча [Тельчів] до залізниці під Сварині. Чути свистки потяга на залізниці. Навечір мусимо перейти залізницю і машерувати далі. Стемніло. З села вернулися хлопці і військо відійшло. Пройшли під залізничним містком, потім шляхом понад Видимиром на Церквища. На Церквищах зустріли к-ра Кузьму, Шворного. О 12-ій годині вирушили з Церквищ далі і на ніч стали біля Дубівки. Зварили вечерю і після того знову марш, щоб стати постоем під Трипутнями [Трипутнею] на день 26.VII.

Дорога була тяжка. Але кожен йшов з відчуттям, що йде додому. Терен і люди знані. Ворога у більшій кількості нема. Тільки що стали під Трипутнями [Трипутнею] і вже дівчата принесли їсти. Хлопці зраділи. Вночі долучив ком-р Ярок з кіннотою.

На другий день стояли там само. Дістали білизну. Взагалі, з прибуттям в ці поліські сторони ситуація покращала. 27.VII перед вечором співали хлопці пісень і потім відхід під Литвицю [Літвицю], в ліс. Перестояли день, потім, розділившись на дві групи, розійшлись в різні сторони. Одну групу очолив

ком-р Степан, а другу – ком-р Давун²⁴⁰. На день 29.VII групи вже були в терені.

30.VII. Понеділок. День теплий і сонячний. На пожовклих полях стоять копи жита. Інші рослини ще дозрівають (такі як овес, пшениця і т.д.). Вони ждуть свого сезону, коли завітують до господарських stodol. Зараз ще все на полі шепче під найменшим подмухом вітру про те, яка то буде доля їхнього господаря-хлібороба після закінчення війни. По селах люди збіднілі. Вижидають кожної хвилини, щоб побачити когось з українців, котрі вночі підходять до сіл. Люди радіють. Радіють для того, що побачили озброєного борця за спільну долю. Фронт віддалився на захід. Разом з цим, очистилося запілля від НКВД-истів і різних волоцюг. Свобідніше можна діяти. Для того і розділено наш загін на частини, щоб діяти по всьому терені одночасно. Розвідка провадиться на поблизькі села. Приготовляємо до “бомбьошки” якогось центру.

1.VIII. Два рої, що ходили за харчами, попали в засідку. Один, що ходив в Річицю, був обстріляний. Червоні зловили там козака Понедільського.

І так дня 2.VIII²⁴¹ ввечері, перейшовши через велике болото до Бутова, взяли харчів, здобули кілька пар взуття та інших військових річей і вернулися назад на постій під с. Річицю [Вербівку]. Ввечері 3.VIII заказано відхід на півдругої. Прийшовши під Деревню [Дзеравню] до опущених більшовиками становищ, найшли велику кількість амуніції, гранат. З тими здобутками вернулись 4.VIII під Річицю [Вербівку]. Козаки мали вже під достатком набоїв. Кожен радувався, що в разі сутички буде чим кропити

²⁴⁰ У липні Корсунський загін зазнав істотних кадрових втрат. Його стрільці, які раніше проживали у селах Костопільщини і Цуманщини (Рівненська обл.), “у штики” зустріли інформацію про плани передислокації загону в українське й білоруське Полісся і почали масово дезертирувати. Але загін таки було розділено на 2 частини (к-р 1-ї – “Давун”, 2-ї – “Степан”). Підрозділ “Давуна” пішов у Висоцький, Столінський, Пінський р-ни. Підрозділ “Степана” – у Дубровицький, Володимирецький, Рафалівський р-ни. (Звіт ч. 11 командира Корсунського загону “Ярка” за липень 1944 р. (від 04.08.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 68, 71).

²⁴¹ Цього дня під с. Гарадня Висоцького р-ну сталася сутичка загону з “червоними”, внаслідок чого у останніх було захоплено багаті трофеї: патрони (до “російського кріса” – 880 шт. у 4-х скриньках, до 900 шт. без упаковки, до “фінки” – 7400 шт., для “ПТК” – 60 шт.), заряди (до “45 мм. гарматки” – 19 шт. бронебійних і 10 шт. осколкових), гранати-“репанки” (23 шт.). (Звіт ч. 12 командира Корсунського загону “Ярка” за серпень 1944 р. (від 07.09.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 74–75, 77).

ворога. Навечір знову відхід. Переходивши по дорозі через село Річицю [Вербівку], козаки поснідали по господарях і пішли далше в ліс за Золоте до боївки Кори. Там перемучені козаки відпочивали і набирали сил до дальших дій проти ворога. Так добре вплинула на них політична інформація одного із членів політштабу. Він представив теперішню ситуацію на фронтах і взагалі ситуацію кожної з держав в теперішній війні, і з плянами на будучність.

До 7.VIII дні проходять спокійно. Групи спішили на стрічу з собою. Прибув ком-р Степан, Давун та інші. Перед вечором зреорганізовано загін і знову, давши завдання ком-рам Давуніві і Степанові, розіслано їх по призначених теренах, щоб діяти, будити нарід від пасивності. На ніч ще були разом. Зробили рейд через Грані, Грицьки до Нівецька [Нивецька]. Підійшовши під Нівецьк [Нивецьк], почулись стріли. Військо розстрільною підійшло під сам Нівецьк [Нивецьк]. Якихсь 9 людей йшло через поле назад нашого війська. На наш запит "хто йде" вони стрілили. Тоді наших 3 кулемети залопотіли на них. Ті повтікали. Ми зайшли в Шацьк. Розгулялися по селі по-давньому. Люди були дуже раді, що нас побачили. Думали, що по нас і сліду не остало, що комуністи нас винищили. Хотіли цілувати руки командирові від радості. Запрошували до хат, вгощали. Нам було дуже приємно бачити таке по селах. Над розсвіт попрощалися і вернулися під Трипутні [Трипутню] на відпочинок. Під Трипутні [Трипутню] вернувся Степан. Ком-р Давун пішов на північ. До 16.VIII дні проходять спокійно. Ввесь час групи в рейді.

В ніч на 16.VIII група к-ра Давуна, посуваючись на північ, натрапила на кількох комуністів по організації колгоспу в с. Колодно [Калоднає] на Столинщині [Столінщині]. Відкрилася стрілянина, де нам згинув добрий ройовий Савуляк. Козаки забрали там 11 конів, кілька возів і пішли на Жовкіні [Жовкіну]. Тої самої ночі над ранок к-р Ярок і кіннота їхали в тому ж напрямку. Переднє обезпечення в'їжджає в с. Колодно [Калоднає]. На вулиці стоїть кількох озброєних і двох на конях комуністів. Наші кричать по-російськи: "Кто это такой? Руки вверх!" Ті кидаються тікати. Тоді кіннотчики починають стріляти. Один ранений комунар впав з коня, а решта втікли до лісу. Цей що впав, ранений, заліг в рові і не хоче здаватися. До нього підходить кіннотчик Сосна. Тоді комуніст стрілив з автомата і ранив його. Підбігає ще кількох кіннотчиків, котрі почали говорити по-російськи, а до того були одягнуті по-червоноармійськи, чим впровадили більшовика в ловушку. Той, сумніваючись хто до нього говорить, потім, здецидувавшись що це червоні, кидає фінку, віддає

пістоля і нарешті піднімає руки догори. Хлопці його зв'язали і до документів. Оказалось, що це важна риба, якийсь секретар райпарткому заразом командир спецвідділу на Столинський [Столінский] район. Раз-два, його на фірманку, забрали їхні два коні з сідлами і гайда на Жовкині [Жовкіну]. А цей лежить на возі і ще нічого не догадується. По дорозі розпитує нас “куда едем”, з якої “часті”. Коли доїжджаємо до Жовкинь [Жовкіні], стоїть наша стійка на вулицях, стоять здобуті коні, вози. Лежить забитий ройовий Савуляк. Козаки розлючені, хочуть живому паси дерти на спині, але командир Ярок не дає. Поховавши вбитого, їдемо на Трушово [Трушаву], далі Вичавка [Вичівка] і Бродниця. В Трушові [Трушаві] зловили одного зв'язкового з більшовицького партизанського отряду. На Бродниці ночуємо. Помучені, бо зробили за день понад 40 км. На другий день того секретаря райпарткому післали в царство Прозерпіни і Плутона, і від'їхали в сторону Трипутень [Трипутні]. Їхали через села такі як Озерськ, Заморочене [Заморочення] і дальше стали в лісі під Литвицею [Літвицею].

До 20.VIII дні проходять в спокої. 20.VIII розвідка доносить, що червоні готують на нас акцію. Стягають сили, ставляють по селах відділи. Ми переїхали вночі на друге місце постою і ждемо.

На слідуючий день 21.VIII стояли під Сельцем. Потім переїхали під Річицю [Вербівку] на 22.VII. Дальше стояли також під Річицею до 26.VIII.

26.VIII загін знову розходиться по своїх завданнях, розділившись на групи. Кіннота осталася під Річицею [Вербівкою]. Військо, вирушивши на північ²⁴², мало кілька боїв під Городною [Гарадная] і під Бутовом. В боях козацтво поводилося геройсько. Згинуло кілька козаків, але червоних також масу натовкли. Віднісши кілька боїв, військо прибуло під Річицю [Вербівку]. Туди приїхав і командир Ярок з кіннотою. Там переночувавши, рано вирушили знову на північ, але вже з'єднаною боєвою силою. Селяни дивувалися, де стільки нас взялося. Підходимо до Городної [Гарадная]. Там

²⁴² Рейд “на північ” підрозділів “Давуна” і “Степана” загону “Ярка” розпочався 24 серпня. У рейді було здобуто 135 гарматних снарядів, 23 снаряди для полкового гранатомета і 27 – для сотенного гранатомета. (Звіт ч. 12 командира Корсунського загону “Ярка” за серпень 1944 р. (від 07.09.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 77). Знаємо також, що “Давун” повернувся з рейду десь на початку листопада 1944. Його підрозділ пройшов через більше ніж 30 населених пунктів на білорусько-українському прикордонні. (Оперативний звіт невідомого командира відділу УПА 050//II за листопад 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 95).

знаходилося 10 червоних. Одна чота розвинулась і розстрілюю прийшла селом. Червоні втікли. Йдемо даліше.

Приходим в Колодно [Калоднає]. Нарід змучений, бо прийшов з поля, з робіт. Але коли наші хлопці почали співати пісень, люди слухали до пізнього вечора. Звідти рушили на Хведори [Фядори]. Наперед пішов рій хлопців в совітському вбранню. На вулиці зустріли голову села. Це було 4.VIII²⁴³. До нього хлопці підходять і кажуть “руки вверх”. Він, для того що не було часу взятися за фінку, що була за плечима, схватив гранату і хотів кидати. Але серія з нашої фінки і кінець церемонії. Здобуто фінку і пістоля.

Йдемо даліше на Ласицьк [Ласицьк]. На полях під Ласицьком [Ласицьком] п’ятьох комуністів шукали міни. Знову рій хлопців в совітському вбранню підходить до них і звать до себе. Більшовики підходять, але сумніваються. Тоді знову кілька стріл з фінки і з кулемета, і знову двох падає трупом і один ранений. Раненого віддаємо під опіку людей, йдемо даліше. Входим в Ласицьк [Ласицьк]. Там також було до десяти червоних. Зачувши, а може і побачивши наш довбезний ряд, що розтягнувся дорогою, повтікали.

З Ласицька [Ласицька] йдемо на Паре, потім – Острів [Вострав]. В Острові [Востраві] затримуємося на відпочинок. Люди в цьому селі дуже скомунізовані партизанами, що тут мали головний пункт. Але з цікавістю про нас розпитували, інтересуючись хто є наш командир, з ким ми воюємо, де беремо зброю. Відпочивши, рушаємо з Острова [Вострава] на ніч за с. Неньковичі.

Дн. 5.VIII²⁴⁴ рано рушаємо в напрямі Морочно. Стаємо на відпочинок в лісі під Погостом, де було кілька сотень червоних. Заслано на всі сторони стежи, з яких одну червоні обстріляли і ранили одного козака з СБ. До 7.IX.44 р. загін простояв спокійно в лісі під Локницею Морочанського [Морочненського] р-ну. Розпочався вишкіл політиків.

9.IX в селі Осовій, за донесенням розвідки, появилoся около 30 людей, почасти озброєних. Вони нібито були дезертири з фронту і хотіли до нас. Висилано кілька розвідок і кожна доносила що іншого. Одна доносила, що це дезертири без зброї, що хочуть перейти до нас. Інша доносила, що то НКВД. Нарешті ком-р Ярок бере військо і йде з метою, щоб забрати цих людей до себе. Але так легко не далoся це зробити. То було справді НКВД. Червоні, зайнявши становища, почали огонь до нас. Ми були на чистій рівнині. Для того були змушені відступати. Діло не вдалося

²⁴³ Помилка автора хроніки. Подія сталася 4.IX.

²⁴⁴ Помилка. Має бути 5.IX.

і мусили перейти звідти аж до Новосілок. Спокійно відпочивали на хуторах. Токар зловив партизана. Грак зловив голову-сексота і секретаря з Борової. З них була потіха.

До 19.IX прожили спокійно. Військо відпочивало²⁴⁵. Ходили в село до хат. Співали з дівчатами пісні.

17.IX. Робили засідку на 37 червоних, що приїхали за харчами до Трипутнів [Трипутні]. Але біда в тому, що вони завчасу втекли. Неділю провели в селі Трипутнях [Трипутні]. Кіннота з почотом і к-ром Ярком вирушила в дорогу на південь. По дорозі багато пригод мали. Тільки доїхали до Затишина, там зустріли кінноту к-ра Максима²⁴⁶. К-р Максим десь інше був. Ми зайшли до хат. По півгодині перед від'їздом – взрив. То розірвалась ракета і ранила Ляльку, к-ра Максима і одного козака. Ночуємо під Зати[...] [Залішанами]. На другий день здибаємо військо. З військом перебуваємо день 23.IX.

24.IX долучаємо до к-ра Максима. З ним перебуваємо до дня десь 1–2.X. К-р Максим на деякий час забрав від нас верхові коні і двох кіннотчиків – Сосну і Спасенного. Вони мають прибути тоді, коли до к-ра Максима долучить його кіннота. Прибуваємо до свого війська і привезли хворого ком-ра Рудого. Прибуваємо до свого війська.

Командир Степан створив вже вишкільну сотню – понад 130 л[юдей]²⁴⁷. Командир Давун мав бій з стрибками. До нього перейшло четверо стрибків²⁴⁸.

²⁴⁵ У вересні 1944 загін поділявся на “відділи”. Командир загону “Ярко” назвав деякі з них – № 165, № 170. Вони постійно рейдували, тому що мали завдання захищати місцеве цивільне населення від нападів “більшовиків”. (Звіт ч. 13 командира Корсунського загону “Ярка” за вересень 1944 р. (від 05.10.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 81–83).

²⁴⁶ К-р групи УПА “Заграва” І. Литвинчук.

²⁴⁷ Переважна більшість членів цього навчального підрозділу не мала зброї. Планувалося, що 1 листопада, коли навчання закінчиться, з персонального складу “вишкільної сотні” буде створено 2 повноцінні бойові сотні. (Звіт ч. 13 командира Корсунського загону “Ярка” за вересень 1944 р. (від 05.10.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 80). Насправді 1 листопада випускниками стало 70 осіб. З них, практично беззбройних (“до 30 кавалків зброї”) 2 “повноцінні” сотні УПА, як це раніше планувалося, створено не було. Зате розпочався набір наступної партії новобранців. Їхній вишкіл мав закінчитися 30 грудня 1944. (Звіт невідомого командира загону УПА 050/II за жовтень 1944 р. (від 18.11.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 87, 92–93).

²⁴⁸ У хроніці не згадано, що у вересні 1944 інтендантом загону було призначено чотового “Совея”. Його попередник “Подачний” не повернувся “з півдня”, де перебував у службових справах. (Звіт ч. 13 командира Корсунського загону “Ярка” за вересень 1944 р. (від 05.10.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 81).

Дн. 8.X відчитано накази і інструкції і 9.X військо кожного – ком-ра Давуна, Євгена і Степана – пішло в свої сторони з завданнями. Кіннота прибула на Острів. На Острові знаходився к-р Шворний²⁴⁹ зі своєю кіннотою і охороною.

12.X мав відійти чотовий Гаркун з роєм в Цуманщину, але чомусь дістав другий наказ і пішов назад до війська. Ком-р Ярком з охороною на конях поїхали в Володимирецький р-н.

14.X рано чути стріли з гранатомета. Значить йде бій. Пізніше довідуємося, що то бився чотовий Зелений з комуністами. Він ходив роєм в Кидерщину [Кідерщину], щоб звідти забрати хлопців до загону з боївки Борсука²⁵⁰. Їх оточили комуністи. Зелений прорвався через застави і вицофався до Трипутеня [Трипутні]. З його людей кількох не долучило²⁵¹. Зато про Давуна доходить ліпша вістка: ніби з Корою він оточив Озерськ і там зловив 10 озброєних стрибків²⁵².

Вечером військо к-ра Євгена спіткало 4 озброєних дезертирів з північного фронту. Вони здали зброю для нас а шинелі і дещо наше. Їх ми попросили і вони пішли – один в Житомирщину, а решта в Дубенщину. Таких випадків зустрічається багато. Наше військо по своїх завданнях продовжує роботу. К-р від'їхав з кіннотою в терен, щоб побачити магазини, які мав к-р Куций. Пізніше вернувся.

²⁴⁹ Серета Михайло (1915, м. Костопіль на Рівненщині – 10.06.1945, с. Градиськ Маневецького р-ну Волинської обл.) 1943–1944 – референт СБ Сарненського надрайону ВО “Заграва”. 1944–1945 – референт СБ ЗГ УПА № 33, референт СБ Ковельської округи. Загинув у бою з “більшовиками”. Поручник СБ від 22 січня 1948. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946... С. 148, 150, 326, 791*).

²⁵⁰ Сафонік Іван Васильович (1921, с. Сварині Володимирецького р-ну Рівненської обл. – 1946). Керував боївкою СБ у р-ні. (*Дані історика І. Марчука*).

²⁵¹ Як йдеться у іншому документі, 13 жовтня 1944 чотовий “Зелений” з одним роєм загону “Ярка” проходив через кидерський ліс у Володимирецькому р-ні, щоб зустрітися з 30 “есбістами” на чолі з місцевим референтом СБ “Борсуком”. Як тільки повстанці зустрілися з есбістами, їх оточили “червоні” (до 300 чол.). Останні кинули на повстанців сотню під прикриттям кулеметного вогню. Підлеглі “Зеленого” і “Борсука” відповіли лобовою атакою. “Зелений” пішов з кулеметом прямо на радянських автоматників у засідці. Наслідки бою: вбито 2 упівця, 16 “червоних”. Оповідь видається трохи фантастичною. (*Звіт невідомого командира загону УПА 050/III за жовтень 1944 р. (від 18.11.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 88–89*).

²⁵² Це сталося 10 жовтня 1944. Тоді “Давун” очолював відділ № 165 загону “Ярка”, а “Кора” – якусь боївку. Цікаво, що спершу повстанці написали голові села Озеро Висоцького р-ну листа, аби той видав 9 радянських “стрибків” добровільно. Для залакування обстріляли село з гранатомета. Але “стрибки” спробували втекти на човні через місцеве озеро. Кулі повстанців змусили їх завернути назад. Тоді вони здалися і ... повстанці відпустили їх “додому”, а знищили тільки голову села – за “сексотство”. (*Звіт невідомого командира загону УПА 050/II за жовтень 1944 р. (від 18.11.1944 р.) // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 89–90*).

Дня 19.X ввечері прибув роєвий Журбенко і з ним двох козаків, які призначені: один на фельчера, а другий на виховника сотні. Вони разом принесли пошту від к-ра Максима.

На другий день 20.X ладнали пошту. Зготовивши, відіслано ст. козаком Алібабою до к-ра Максима. Пізніше від'їхали до майстерень. Подивилися на їх роботу. Кравець шив командирові кустом. Швець затято шив валянки. Прожили день на відмінно, тільки що сам день був марудний. Падав дощ, наробив болота. Ввечері від'їхали до села Яцулів [Вільне]. Закватуривалися і ждали неділі.

Діждалися неділі 22.X.44 р. Запанував добрий настрій. Військо – в терені, на гулянках військових. А ми з командиром, то зн. кінноти, їздимо разом, ладнаючи справи. На ніч від'їхали до Яцулів [Вільного]. На другий день поїхали до с. Литвиці [Літвиця]. Відвідали могилу сл. п. к-ра Лайдаки. Пізніше стали ночувати в селі. Зібрали драниць на зімовика і завезли в ліс. На ніч – знову в Литвицю [Літвиці].

25.X рано від'їхали до к-ра Рудого. К-р вже виздоровів. К-р Ярком, Рудий і кіннота виїхали до Яцулів [Вільного]. Туди долучив к-р Давун з відділом. Ввечері приїхав зв'язковий Сосна до ком-ра Ярка з грипсом від к-ра Максима, який визивав к-ра до себе. Приготовилось 100 людей озброєних. Решта осталася без зброї і нездатні до бою при к-рові Степанові. Тільки озброєні відійшли, як червоні наступали на табір Степана. Розвідка донесла, що більшовики йдуть дві хвилини перед нападом. Козацтво змогло втікти, залишивши все що було: до 10-и пудів сала, котли, котьолки, дехто вбрання. Козаки перенеслися на Згощ. Більшовики ніби зловили двох живими.

28.X частина війська пішла з к-ром Ярком аж за Стир, військо Степана було на Згощі.

29.X проходить спокійно. Тільки діє розвідка.

30.X.44 р. Кінець жовтня. Як звісно, жовтень є холодний. Кінець осені. Деякі козаки, що в УПА вже давно, переживають вже другий жовтень. Але перший був ліпший, бо його прийшлося переживати в німецькій дійсності. А цей переживають в більшовицькій. А ця дійсність є далеко грізнішою від німецької. На думку, що прийдеться зімувати в лісі, аж тіло здригається, мороз проходить по шкірі. Але все, що вимагає Батьківщина і терпіння, муки, незгоди треба²⁵³ свідомо переносити з надією, що після цього усміхнеться наша доля. І усміхнулася.

²⁵³ Слово помилково записано двічі підряд.

Приходить вістка, що Англія змушує ССРСР до війни з Японією. А коли вже прийдеться ССРСР воювати на два фронти, то марне їх становище.

2.ХІ вернувся з подорожі від Максима. К-р Ярок, командир Максим забрав з нашого загону двох козаків на підстаршинський вишкіл²⁵⁴ і дав завдання відійти на південь і стягнути зброю. Командир Ярок, давши вказівки для всіх к-рів, від'їхав вночі 2.ХІ з чотою хлопців. Військо знову розбито в інший спосіб. Аршин відійшов до господарства.

5.ХІ рано о год. 3 – стріли. Один, пізніше другий, дальше – з фінки. Почався бій. Комунисти за донесенням сексота підійшли під саму стодолу і почали стріляти. Військо, вискочивши надвір, залягло і, жарнувши з кулеметів, відступило до лісу. Комунисти при тому мали одного вбитого. Де стояло наше військо спалили хату і від'їхали. Того дня червоні залляли всю околицю. Були в Литвиці [Літвиці], Кривиці, Трипутнях [Трипутні], Грицах [Грицьках], Яцулях, Залишанах [Залішанах]. Шкода тільки, що то все діялось як був хворий командир, і в такому доброму селі. Могли спалити. Але нічого, вони за своє дістануть.

6.ХІ спокійно перенеслися в друге місце і стали відпочивати.

8.ХІ на поміч інтендантурі створено другий господарчий пункт з відповідальним Аршином на чолі. Прибули назад з чоти Верболоза козаки, які відбилися з бою на хуторах під Вербчею.

10.ХІ спокійно. Військо по своїх призначеннях.

13.ХІ командир Давун відійшов до Гаркуна, щоб рушити на північ. Ще був хворий, але говорив, що “гріх буде, коли не пійде битися”.

15.ХІ я, то значить Канада, що про це пишу²⁵⁵, говорим з Степаном як то буде, що Давун обіцяв побомбити Дубровицю. Степан каже що, на його думку, ліпше було б бомбити Володимирець. Тільки що так говорим, аж приходить зв'язковий Запуст з повідомленням, що Давун вбитий. На нас це викликало недобре враження. І то смерть трагічна. Впав на фінку, а та вистрілила і поцілила в живіт смертельно. Таке буває на світі. А ще тоді, коли хтось трошки п'яний. Немає дива.

²⁵⁴ Йдеться про кандидатів на здобуття підстаршинських ступенів УПА. Їх віддавали до підстаршинських шкіл (напр. “Лісовики”, “Дружинники”), де потрібно було оволодіти основами націоналістичної ідеології, а також азами зброєзнавства, конспірації, топографії, газознавства, саперної справи.

²⁵⁵ Ось так один з авторів цього документа видав свій псевдонім.

Дня 16.XI приготуємося до похоронів ст. бул., сотенного Давуна. Похорон приготуємо на могилах в с. Литвиці [Літвиця] поруч к-ра Лайдаки. Приїхав священник з с. Залишан [Залішани]. Має відбутися похорон з обрядом козацьким, українським: хор, священник і військо.

17.XI похорон к-ра Давуна. Похорони відбулись в урочистому настрої. Священник відправив панахиду. На могилі хор співав пісні і дехто з командирів промовляв до населення. В честь полеглого дали три сальви і спущену домовину засипано землею. Так кінчають життя людині. Поки живе і доки свіжий в пам'яті – то ще споминають, хвалять. А трохи задавниться, то забудуть, що то був такий. Для того насипали могилу, щоб була пам'ятка. А таких пам'яток багато тепер і не роблять. Вовки розтягнуть кістки по болоті і на тому кінець.

18 і даліше – життя загону проходить нормально. Вечором 18-го прийшли накази к-ра Остріжського. Визиває персональних. Даліше знову спокійно²⁵⁶. Життя проходить нормально. Господарники магазинують харчі. Інші референти виконують свої обов'язки. Командування після смерті першого заступника перейняв к-р Степан. По загону мобілізують новобранців. Так життя пливе все ближче до смерти, але за то й перше до революцій. А там – як має бути, так і станеться. Вірим в те, що станеться файно.

11.XII. Прибув до нашої республіки ком-р Остріжський. Насамперед зробив перегляд канцелярії. По цьому видно, чи ком-р тримає з дисципліною все чи ні. Про нас сказав, що не в порядку. Треба поправитися. І поправимося. Загін дістав назву “бригада ім. Лайдаки”. Бригада мусить розростися до трьох загонів. Добре. Людей знайдеться. Але зі зброєю трохи скупувато. Але цю справу обіцяно залагодити.

13.XII. Командир Максим забрав кіннотника Артема і 3 коні. Казав, що поверне. Але на це надіятися... Бо то не перший раз. Що з рук – того і нема.

²⁵⁶ 24 листопада 1944 сталася неординарна подія у с. Бостин (Білоруське Полісся). Улівці “завітали” на засідання сільської управи за участю голови і партійного організатора Лунінецького р-ну капітана Лосева й заарештували цих радянських чиновників. Далі захід продовжив представник УПА. Аж раптом до будинку управи прибули “гості з району”, серед яких – начальник Лунінецького відділу НКВС. Він не повірив, у яку халепу потрапив (“Да чтож ви, чертьонкі, не узналі мене, начальника НКВД?”). Зав'язалася перестрілка. Парторга і начальника Лунінецького НКВС було вбито. (*Звіт командира загону УПА 050/II за листопад 1944 р. // ДАРО. – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 89. – Арк. 98–99*).

14. Все військо, крім вишколу, зібралось в Гранях. Звідси командир Остріжський наказав перейти до Трипутнів [Трипутня], що[б] зробити перегляд. По перегляді вернулися назад. Вночі розвідка донесла, що в с. Нивецьку [Нивецьку] є червоні в силі 100 людей. О годині 11-тій вечора перенесеюся²⁵⁷ до с. Мостів.

Червоні 15-того прийшли до Гранів, дальше до Трипутнів [Трипутня].

16-того військо з ком-ром Степаном пішло на засідку під с. Новаки. В засідку влізло 5 комуністів. Три з них зловлено, одного ранено, а п'ятий втік. Їх роззброєно і відпущено додому. Раненого залишено.

Порозкидувано ключи по всьому селі і військо вернулося до Трипутнів [Трипутня]. Переднювали і 18-того наніч військо відійшло на Орв'яницю. Рано повернуло назад на 19-того.

20-того XII²⁵⁸ в с. Озері получилася дурниця. Кіннотчики поїхали туди і їх хтось настріляв. То було СБ.

21-шого XII від нас відійшов зв'язковий Незламний.

23.XII. Військо прибуло з рейдів. Командир бригади вернувся аж вечером. Від к-ра ЗГ отримав накази, інструкції, взірці і вернувся. Рано 23.XII перенеслися з Трипутнів [Трипутня] до Литвиці [Літвиці] на постій, де було військо. Деяким ком-рам виніс догану за пиття алкоголю. В 2-ій годині перед днем перейшли до с. Яцулів [Вільне].

Перед 5-го 24.XII службовим каже, що їдуть машини дорогою з Гранів до Трипутнів [Трипутні]. Військо вирушило на засідку. Комуністи виїхали в Трипутні. Там пішов ком-р Гаркун. Від Гранів зближалось кількадесят червоних. Гаркун, дернувши їх, відступив за Грані. Там влаштував засідку. Комуністи верталися з Трипутнів, а Гаркун як вдарив по першій машині! Та відразу стала і почала зсередини втікати червона зараза. Але марна її доля. Було всіх в машині до 10-и, але не втік ні один цілий. З решти машин почали окружувати наших в засідці. Гаркун відступив.

26.XII. Військо відправилось по амуніцію. Друге пішло перед ранком 26.XII на червоних. Вони з'явилися в с. Нивецьку [Нивецьку]. Робили сходи́ни людей і говорили таке, щоб бульбовці виходили з ліса і йшли до них. Тоді їм проститься. Дурні вони. Вважають, що снігом нас залякають. Не перший раз нам переносити біду.

²⁵⁷ Так у документі.

²⁵⁸ Так у документі.

27 червоні з'явилися в с. Литвиці [Літвиці]. Також робили сходини з населенням, говорячи, щоб нам не помагати. Але командир Степан відійшов, щоб засісти на них і жарнути, щоб з них посипалося пір'я. Але засідка не була влаштована. Влаштовано наступ на село Литвицю [Літвицю]. Червоні втікли з села в могилки. Там розгорився бій, що тягнувся 6 годин. Нарешті червоні втікли. Вислід бою: взято в полон одного комуніста і здобуто батареї до радя²⁵⁹. Крім того – верхового коня з сідлом і воза з парою конів. Про вбитих ворога не відомо. Наші втрати: вбитий кулеметчик Понідак.

28.XII. Комунисти, зібравши до двох сотень, прийшли знову до с. Трипутень [Трипутні]. Наших козаків було до 40 осіб. Червоні, окруживши, почали наступати. Наші мусіли скоро відступати, бо відступ був в напрямі через чисте поле. З червоними був сам Шитов – голова району Володимирця [Володимирця]. За донесенням розвідки, Шитов ранений тяжко. Комунисти пішли на ліс за Литвицю [Літвицю], пізніше вернулися до Володимирця [Володимирця]. Цими часами помітна охота козацтва до бою. До того червоні почали шлятися по терені.

29.XII на ніч приїхали до с. Литвиці [Літвиці] і Кривиці. В Литвиці [Літвиці] взяли худобу на м'ясо, в Кривиці взяли три родини і з тим над ранок від'їхали до Дубровиці.

30.XII. Десь комунисти трохи настріляли на відділ Аршина, що ходив в Височину [Височинину] за амуніцією.

31. Наніч з 31.XII на 1.I.45²⁶⁰ обстріляно опірній пункт червоних – Каноничі, Володимирець. Наказ виконано.

1.I.45 прибуло військо на хутір Ями. На цьому хуторі військо стояло до 3.I.45.

4.I.45 рано диверсійна група відійшла на своє завдання до колії, а ком-р Гаркун з відділом Верболоза відійшов на північ, також по завданню. Відділ Аршина остався до диспозиції к-ра бригади Степана.

6.I.45 прибув з півдня командир Ярок з кіннотою. Привезено з собою святочний подарунок – білої муки. Муку розвезено по хуторах і віддано людям, щоб пекли печиво. Переночували на Шпалу(?), а рано 7.I від'їхали до Максима. Там пробули перший день Різдва. Дуже гарно вдалося свято. Горів великий костер, кидали ракети, хор співав пісень.

8.I увечір від'їхали до свого війська.

²⁵⁹ Тобто батареї живлення для радіопристрою.

²⁶⁰ Так у документі.

10.I. Визвано командира Ярка до штабу ЗГ. Ми з ком-ром Степаном осталися. О годині 7-ій вечора приходять грипс від к-ра Ярка до Степана: провадити військо туди, де знаходився Ярк.

На 10-ту годину 11.I прибули на указане місце. В тому часі як нас не було під Хіночою [Хиночами], червоні з гарматки обстрілювали ліс і старе наше місце постою.

На тому місці були 13.I. На Новий рік 1945-ий перенеслися до Степангорода в ліс. Червоні всіма силами змагаються до поширення своєї сітки агентів, які їм улегшували б акції. Але так не сталося. ВСБ, добре розгледивши, викрило агентів. Більшовикам ввірветься. Не так скоро довідаються, де стоїть військо або інше, важне для них місце і будуть мати мало відомостей про нас, хіба – від населення.

14.I.45. Рано відправлено в службу подорож чотового Панька з чотою на південь. Військо стояло в Будках. Але якийсь панікар зробив алярм і все рушило до оборони. Звітовано, що червоні на віддалі 500 метрів посуваються дорогою. Не було сенсу лежати на становищах, бо був мороз і червоні пішли до села Степангорода. Для того військо відійшло в ліс. Червоні покрутилися в селі і від'їхали до Висоцька. В лісі було холодно, бо мороз притиснув. Але стрільці розпалювали і так перетривали дві ночі. Відійшли до Будок 16.I.

З Будок к-р Ярк і кіннота перенеслися до хуторів Шпалуга. Переночувавши, ждали цілий день. Залагоджувано справи. Були присутніми інші командири: Борис, Федось, Карий, Шворний. На вечір назначено від'їзд на південь. Їхали до 10-ї години вечора і затрималися на Озерському хуторі. Переспали до 4-ї години і до ранку дістались на Кидерський [Кідерський] хутір. Зварили снідання і дехто дримав. Від'їзд був назначений на 3-ю годину дня 18.I.

В 12-ій годині вартовий пре і повідомляє, що йдуть червоні. Ми посідали на коні і від'їхали на другий хутір. Там отримали вістку, що червоні зловили дівчинку з тої хати, де перше стояли, і пішли на село Дубівку. Ми, пообідавши, дальше рушили. Але не хватало двох козаків, Черкасенка і Столяра, які були вислані в с. Дубівку. А там були червоні. На заставі на коні сідає двох теренових і їдемо дальше. Їдемо попаленими польськими колоніями – Переспую²⁶¹, Видимиром – переїжджаємо вузьку колейку,

²⁶¹ Колонія спалена під час відплатної акції УПА 17–19 липня 1943. (Сергійчук В. *Хронологія Волинської трагедії // Воєнна історія. – 2003. – № 3–4 // http://warhistory.ukrlife.org/3_4_03_4.htm (21.10.2009).*

дальше широку і на короткий час затримуємося в с. Ромейках. Шість козаків їдуть за харчами, а решта, виставивши два алярмових, відпочиває. Десь в півдванадцятій алярмовий повідомляє, що на селі чути стріли – від нас 500 м. Ми скоро вдягаємося і виходим на двір. Вийшли на двір і в так скорому часі вже комуністи вилазять з-за клуні. Туди пущено кілька стрілів, вони втікли за клуню. К-р Ярок каже, що треба забрати коні. Але тоді вже це було неможливим, бо червоні перетяли нам вулицю з двох кінців і від поля, а четверта сторона, що надавалася для відступу, був це огорог з трьома плотами. Коні тудю вивести було неможливо.

Рішили самі рятуватися і, перескочивши пліт, перебігли огорог і вскочили в лісок. Стали комуністи по нас жарити перехресним вогнем. Всі з нас перебігли ціло, тільки легко зачепила куля ст. вістуна Канаду. В другій хаті, де були кіннотчики, невідомо що сталося. Чути було стріли з внутра хат і взриви гранат. На відгук стрілянини червоним почали над'їжджати машини. За кілька хвилин все затихло, тільки луна з підпалених хат закрашувала небо червоною фарбою. Це сталося з 21.І на 22.І в півдванадцятій ночі.

З хати, де був ком-р Ярок, всі вискочили ціло. Був командир Ярок, Борис, Канада і Ельченко. З нами біг ще один козак Щербатий, але він десь побіг в інший напрям. Ми вчотирьох заходимо на хутір, беремо фірманку і їдемо на хутір Осевичі [Осовичі]. Там поснідали, дещо довідалися і перейшли на хутір Конотопи.

На Конотопах 22.І долучили до нас ті козаки, що в Ромейках віддалилися по харчі. Перебули на Конотопах 22.І і ніч і день 23. Вечором від'їхали з Конотопів на Стидинські хутори²⁶².

24.І перебули на Стидинських хуторах, а вечором від'їхали на хутір Клин (під с. Злазно [Злазне]). Перебули там день, ніч і на другий день 25.І рано поснідали і ждали. Аж входить стійковий і повідомляє, що більшовики їдуть з Перетоків до нас. Всі приготувалися до зустрічі. Розвідка донесла, що то не червоні. Ми вернули назад. Перебули до вечора. Вечором від'їхали. Залишився Шворний на місці.

²⁶² Після Другої світової війни місцевість, на якій розташовувалися Стидинські хутори, було названо Гутвин. (Петренко Р. *За Україну, за її волю ...* С. 146).

Ми приїхали на хутір до Мідська [Мидська]²⁶³. І днювали 26.І.

На 27 перенеслися на другій хутір. Там були 27.І. На наступний день перенеслися знову ближче Мидська. Тут знову повідомляють, що червоні їдуть. Ми перенеслися з тих хуторів на Переспу.

29.І. Разом з ком-ром Галайдою, що прибув до к-ра бригади Ярка, від'їхали в напрямі с. Осниця²⁶⁴. Закватуриувалися в лісі на хуторі.

30.І переїхали з тих хуторів до с. Тельче [Тельчі]. Були там до 31.І.

1.ІІ переїхали на кольонію Зівку. Там днювали і ночували.

Дня 2.ІІ.45 р. приготувалися до від'їзду. Чота, що була з нами, пішла наперед, а кіннота і фірманки залишилися позаді. З нами було 12 чоловік СБ, що їхало разом з нами на північ. Сідають на фіри. При тому чути зрив і крики ранених. То граната, розірвавшись, ранила трьох людей. Один з них – Данило – за півгодини помер. Другий з них – командир групки – ранений тяжко в руку і ногу. Третій ранений осколком в голову. Всі приїхали на хутір Переспу. Зробили перев'язку раненим. Того, що помер, похоронили і дальше ждемо вечора, аби могли діяти.

День ясний і теплий. Тільки рано, як звичайно в таку пору, був приморозок. На день вияснилося. Після вчорашнього тепла на землі снігу поменшало. Гарне почуття з'являється в душі, коли думаєш, що сьогодні аж 3.ІІ. Ближчає час до весни. Кожний з нас з напруженням жде весни і слідить за рухом фронту, бо все залежить від фронту.

На вечір назначено від'їзд за колію. З Переспи за кілька годин приїхали на Кідерські хутори і ждали ранку 4.ІІ.

Діждавшись ранку, поїхали до Сіромахи. Перенеслися на ніч на хутори ближче села Кидрів [Кідри]. Там переночували і о годині 9-ій застава дає пильне повідомлення, що йдуть червоні. Ми відійшли з хутора, зайняли добрі становища і ждали. Але все надармо. Мусімо назад вернутися на хутір.

Коли зайшло сонце і настав вечір, то ми перенеслися до с. Кидрів [Кідри]. Відпочили і рушили в напрямі Гранів. Але то

²⁶³ У Костопільському р-ні Рівненської обл. є села Великий Мидськ і Малий Мидськ.

²⁶⁴ У Маневецькому р-ні Волинської обл. є села Велика Осниця і Мала Осниця.

кіннота і фірманки. Піхота осталася в с. Кидрах [Кідри]. То була піхота Сіромахи і чота Мокрого.

Приїжджаємо до с. Трипутнів [Трипутні]. За час, коли не було к-ра Ярка, стало багато змін. Червоні приготували акцію. Якийсь сексот підвів їх до санітарного пункту, де було до 30 хворих і охорона. Вони підійшли цілком близько на якихсь 50 метрів і почали стріляти з кулеметів по будці, де лежали хворі. Це зробили так нагло і несподівано, що санпункт не мав часу дати опору і мусіли всі втікати. При тому втікали в противну сторону, де червоні влаштували застави і засідку. Таким чином, санпункт був окружений. Дехто з козаків відстрілювався. Але все-таки були змушені втікати. Ранених і хворих, що не було змоги рятувати, червоні помордували. В тому числі згинув референт ВСБ бригади Задума. Він викрутився з тарапати(?), коли нашу кінноту окружили червоні в с. Ромейках. Зато тут згинув. До того помордовано багато підстаршин і козаків.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 88-89. Документ без дати і підпису. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець, сірий олівець. Написано трьома різними почерками.

№ 92 (2)
ЗВІТ ПРО АМУНІЦІЮ,
УКЛАДЕНИЙ ЗБРОЯРЕМ ПІДРОЗДІЛУ “ШАУЛИ”

[Бойова група УПА
к-ра “Бористена”],
відділ “Шаули”,
11 вересня 1943 року

Відділ Шаули²⁶⁵

Звіт страчення і здобуття амуніції
дня 8–9.IX.1943 р.

№ п/п	Зміст	Амуніція								
		Кулемет	Фінка	Крис російськ[ий]	Кріси інши	МП	Гранати	Гармати	Револьвери	Разом
1.	Стан	7/3068	3/497	105/ 2795	5/237		37	1/58	5/94	126/ 6749
2.	Здобуто									
3.	Страчено	0/437	0/119	1/708	1/98					2/ 1362
4.	Зісталось	7/2631	3/378	104/ 2087	4/139		37	1/58	4/80	123/ 5373
5.	Увага, один револьвер Нечай – до кавалерії 1/14									

Постій, дня 11.IX.1943 р.
Зброяр Бистрий.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 70, арк. 13. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

²⁶⁵ З 12 вересня 1943 відділом “Шаули” почав командувати чотовий “Свірко”, оскільки сам “Шаула” зазнав поранення. Див: *Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. 144.*

№ 93 (3)
ЗВІТ КОМАНДИРА Й ІНТЕНДАНТА
ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА ПРО ЗАПАСИ
ПРОДУКТІВ ТА ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ

[Група УПА "Заграва"],
загін ім. Остапа,
відділ "Свірка",
5 грудня 1943 року

Загін ім. Остапа.
Відділ Свірка.
№ 27/43 р.

Матеріяловий звіт
за м-ць листопад [19]43 р.

Стан стрільців – 139 люд[ей].
Стан коней – 31 штук

[...] п/п	Назва мате- ріалів	Вимір одиниць	Кількість		Розходовано за [місяць] XI	Лишилось на 1-XII.43	Прим.
			Лишилось на 1-XI	Прибуло на м[ісяць] XI			
1.	Хліб	в клг.	35 клг	2902 к., 40 дк	2937 к., 20 дк	-//-	
2.	М'ясо	-//-	-//-	306 клг	306 клг	-//-	
3.	Сухарі	-//-	25 клг	999 к., 40 дк	986 к., 40 дк	38 клг	
4.	Овес	-//-	-//-	3036 клг	2971 клг	65 клг	

5.	Крупа	-//-	45 кг	-//-	45 кл	-//-	-//-
6.	Олій	-//-	-//-	-//-	-//-	-//-	-//-
7.	Масло	-//-	-//-	10 клг	10 клг	-//-	-//-
8.	Сир	-//-	-//-	11 клг	11 клг	-//-	-//-
9.	Картопля	-//-	-//-	950 клг	800 клг	-//-	150 клг
10.	Капуста	-//-	-//-	49 к., 60 д	32 к., 50 д	-//-	117 кг, 10 д
11.	Сіль	-//-	7 клг	40 к[лг], 68 д	41 к., 78 д	-//-	6 клг
12.	Тлуцц	-//-	-//-	32 клг	32 кл	-//-	-//-
13.	Цибуля	-//-	-//-	36 к., 56 д	32 к., 50 дк	-//-	-//-
14.	Мило	-//-	-//-	26 клг	24 кг	-//-	2 кг
15.	Горох і фасоля	-//-	-//-	278 к., 50 д	248 к., 50 д	-//-	30 клг
16.	Молоко	в літрах	-//-	116 літ.	110 літ.	-//-	-//-
17.	Ковбаса	в кілогр[амах]	-//-	30 к.	30 клг	-//-	-//-
18.	Сірників	пачкі	7 кор.	-//-	7 кор.	-//-	-//-
19.	Сіно	в міш[ках]	-//-	17 копиць	17 копиць	-//-	-//-

Постій, 5-ХІІ.43.
Інтендант /Вишня/.
Ком. відділу /Свірко/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 70, арк. 34. Копія. Рукопис. Чорний олівець і синій хімічний олівець.

№ 94 (4)
РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЗВІТ
ПРЕДСТАВНИКА ЗАГОНУ ІМ. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

*Група УПА “Заграва”,
загін ім. Хмельницького,
[грудень 1943 року]*

Група Заграва.
Загін ім. Хмельницького

Звіт розвідки!

30.X.43 в Тучинський район прибуло 2000 німців (фолькдойчі). Стоять в с. Речиці [Річиця]. Їхнє завдання – правдоподібно облава на ліс.

1.X.43 фолькдойчі, які стояли в Хмизополі, відправлени до Рівного. В Рівному був великий погром на людей з боку німців. Багато поляків впало жертвою цього погрому. Ходять слухи, що німці хочуть робити облави.

1.XII.43 в год. 15 йшов транспорт військового матеріалу з Костополя на Рівне. Транспорт обезпечував відділ німців в числі 300 осіб пішком.

Німці, які йдуть на Рівне, говорять, що від’їздять на італійський фронт.

5.XII.43 німці окопуються кругом Костополя і окопують полівки в сторону Хотенки.

В Костополі великий вплив порожніх вагонів. Між німцями, козаками і фолькдойчами ситуація заострується.

Козаків, узбеків, грузинів роззброюють і вивозять до Німеччини. З Костополя подають, що німці не йдуть робити облав, а тільки грабункові акції. В сторону Рівного відходять часто транспортні війська. Також з Костополя вивозять все. В Костополі роззброїли польську поліцію.

9.XII.43 в с. Яриновці стоять німці з поляками в числі 500 осіб, під маскою червоних.

Слава Україні!
Чайченко²⁶⁶.

23.12.43. Бористен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 64, арк. 12. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

²⁶⁶ Трач Богдан. Уродженець Тернопільщини. Вихідець з українського легіону “Нахтігаль”. Кінець 1943 – керівник розвідки куреня “Острога” групи УПА “Заграва”. Далі очолював сотню цього куреня. Навесні 1944, під час рейду по території Житомирщини, був важко поранений. (*Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60*).

№ 95 (5)
ЗВІТ ЗВ'ЯЗКОВОГО НЕВІДОМОГО ПІДРОЗДІЛУ
ПРО ПРИБУТТЯ УГОРЦІВ ДО ДУБРОВИЦІ

*[Група УПА “Заграва”,
невідомий відділ,
грудень 1943 року]*

Звіт р. до др.
командира Бористена

Друже командир. Подаю до відома, що нимає з Думбровиці [Дубровиці] виежджают на станцію. А з станції виежджают в Сарни. А мадяри заступають. Мадяри з собою тримають около 200 жидів для роботи. А мають ще їхати [...] на Бережницю [Бережницю]. Мадяри невідомо, яка кількість є в Домбровиці [Дубровиці].

Розвідка подана з Дубровиці [Дубровиці] о годині 9 рано дня 12.XII.43.

Війс. зв'яз. Беркут.

12.12.43. Бористен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 80. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 96 (6)
“ЗГОЛОШЕННЯ”
КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. КОНОВАЛЬЦЯ
У СПРАВІ ВЕНЕРИЧНОЇ ХВОРОБИ ЧОТОВОГО

*Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Коновальця”,
17 грудня 1943 року*

УПА.

Група Заграва.

Загін ім. Коновальця

До к-ра Бористена

Друже командир. Зголошую, що чотовий Незівай є хворий на венеричну хворобу. Він потребує лікуватись, а при загоні немає змоги.

Козаки Березняк і Козак також є хворі, яких в лікарню не прийняли з приводу того, що немає місця, а скаржаться на здоров'я.

Прошу справу чотового Незівая і козаків Березняка і Козака
якось залагодити.

Постій, дня 17.XII.43 р.
Кора

Бористен. 21.XII.43

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 82. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний
олівець.

№ 97 (7)
РАННІЙ ЗВІТ БУНЧУЖНОГО
ПРО СТАН ПІДРОЗДІЛУ “СВІРКА”

[Група УПА “Заграва”]
Загін “ім. Остапа”,
[сотня] “Свірка”,
19 грудня 1943 року

Загін ім. Остапа.
Відділ Свірка

Ранній звіт

Подрібне зіставлення	Всіх разом	В. чоловік[ів]		Коней			Возів	Примітки
		Кома[н- дирів]	Козаків	Верхо- в[их]	Тягло- в[их]	Разом		
Загальний стан	136	22	114	6	25	31	10	2 кухні
Хворих на пункті	10	2	8					
Хворих в таборі	2		2					
У відпустках	5		5					
В службі	107	19	88					
Самовільне видлуче[ння]								
Служб. подорож	12	1	11					
Арештованих								
До зайняття								
Харчевий стан	107					31		

Постій, дня 19.XII.43 р.
Бунчужний /Лис/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 66, арк. 200. Копія. Рукопис. Синій хімічний
олівець.

№ 98 (8)
ЗВІТ ПРО ЗБРОЮ ТА АМУНІЦІЮ
СОТНІ “ШАУЛИ”, СКЛАДЕНИЙ НЕВІДОМИМ

[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Остапа”],
сотня “Шаули”,
31 грудня 1943 року

УПА.
Відділ II.
Сотня Шаули.
31.XII.1943 р.

Звіт зброї і амуніції²⁶⁷

Н/п	Рід зброї	Російська						ПКМ	“Мазер”	“Голандки”	Пістолі	Криси (совітські)	Разом	Гранати	Амуніція	Примітки
		Тяжки	“Детяр”	Токар	Армати	Фінка	10-зарядки									
1.	Кулемети	2/2250	2/511	2/600				1/180					7		3541	

²⁶⁷ За задумом автора документа, у кожній клітині, де є числові дані, розділені значком дробу, перше число означає кількість одиниць певного виду зброї, друге число – кількість набів до цього виду зброї.

№ 99 (9)
ХРОНІКА
ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА (БАТУРИНСЬКОГО),
НАПИСАНА ПОЛІТВІХОВНИКОМ

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Остапа” – загін “Батуринський”,
січень–березень 1944 року]*

Хроніка. 1944 рік

Січень

Загін стоїть на постою в селі Харалузї²⁶⁸. О год. 13-тій – загальна збірка цілого куреня. Політвиховник Аскольд мав промову до козаків на загальну тему. Пізнійше говорив к-р Шакал. Пообіді заказано сход в селі. Населення не скінчилося. Над вечором вирушав загін через Топчу на Велику Клецьку, котра перед кількома днями була спалена німцями, в напрямі Маренина [Маринина], де заквартирувалися.

Козакі дуже це похочували, щоб перебувати в с. Маренині [Маринині]. Населення тут відносилось до нас дуже охочо, говорили, що ви частими постоями нам надокучили. В селі люди духом підупали. Ляхі з більшовиками, де вони заложили свою “республіку”, перед кількома днями напали на це село. Окружили, ограбили все майно, а кого спіймали, того стріляли.

Пропагандисти загону щодо пропагандивної роботи серед населення.

К-др загону Шакал мав відправу з к-р[а]мі: ройовими, чотювими та сотенними. Відділ дальше на постою в селі Маренині [Маринині], зі сторони політвиховної роботи ідучи до приготування і відсвяткування Різдва Христового.

Загін змінив місце постою і остановився в селі Глибочку. Надвечір в напрямі села Медведівка [Ведмедівка] відділ Чорноти розпочав бій з більшовиками. К-др Шакал з І-шою сотнею пішов в напрямі бою. Табори куреня та сотня Бури увечери змінили місце постою та заквартирувалися в селі Хмелівці.

²⁶⁸ Нині на хуторі цього села у Корецькому р-ні Рівненської обл. живе всього 1 людина – 85-річний бандерівець Микола Курчик. Він там постійно проживає після повернення з радянського ув'язнення у 1979 р. (Б. авт. *Он боролся за украинскую Украину // Киевские ведомости. – 2009. – 15 мая. – № 83-84 // <http://www.kv.com.ua/archive/226795/business/226842.html> (15.09.2009).*

5.1. Вночі вернув к-др Шакал до нашого табору, тому що в Хмелівці майже в кожній хаті шалів тиф. Цілий куринь тут не міг зміститися. Сотня Бури подалась до с. Велика Совпа [Совпа]. Більшовики, що прибули сюда [з]-за Случа, були цілком розбіті відділом Чорноти. Проти тих більшовиків наш загін мав повнити акцію, але Чорнота нас попередив.

Біля обіду над Хмелівкою та околицею почали кружляти німецькі літаки. Відділ Бури відійшов в ліс. Перед вечором козакі з к-ром Шакалом ловили рибу в річці. На Свят-Вечір, перед вечором, загін подався до села Гуткі [Грушівська Гута], де закватеровався.

6.1. Іде підготовка козаків до свят. Відбулися генеральні проби хору, драм. гуртка і т.п. Художньо оформлюють на стіні газету “За Волю”. К-др Шакал хотів робити знімки цілого куреня, але тому що не було всіх козаків та командирів, присутнім справу було відложено на завтра. Того самого дня здезиртовали козакі Гуменний та Туча. К-др Шакал наказав збірку цілого куреня, перед яким було відчитано наказ ч. [...]. Цю промову до зібраних козаків к-др Шакал виголосив. Перед вечором було чути стріли з різних місць. Зараджено гостре поготівля. Вечором наша розвідка натрапила на розвідку більшовицьку. Виявилася коротка стрілянина, у висліді чого був вбитий один більшовицький розвідник. Здобуто фінку та коня. Козакі, повечерявши у господарів, котри гостили чим мали, полягали спати. Тільки варта [н]а заставі сьогодні зі спеціальним застереженням, що з увагою мали виконувати свій обов'язок.

Біля год. 2–3 ночі зі сторони Медведівкі [Ведмедівки] в напрямі на Гутку більшовики почали стріляти з світляних куль. Далі вони вийшли з ліса та почали наступ на село. Зааярмований першими вистрилами, наши козакі вхопили за зброю та зайняли лінію оборони здовж села.

Наступаючих більшовиків привітали градом куль з крисів та кулеметів. Дальше пішли в рух наши міномети та гармати.

Як тільки почався бій, куринний почот опустил к-ра Шакала, який, не маючи коло себе нікого до розпорядження, не командував боєм, а відбився від загону і подався до с. [...]. Не знаючи, яка сила більшовиків, к-р Бура наказав відступ. Відступлено в напрямі хутора Кам'янки, де ми готовились зустрінути Різдвяні Свята, де був приготовлений спільний обід. Ідучи по дорозі, було видно великий вогонь. Це горила с. Гутка, яку червоні підпалили з усіх сторін фронту з ціллю, щоб ограбувати села. Тут вона стрілася з німцями, з якими веде бій. Наш загін почав посуватись до с. Матієві [Матієва], де задержався в поблиському

лісі²⁶⁹. Через цілий день ми були на дворі, де переходили з місця на місце. Козакі майже цілий день нічого не їли. Почасто козаків з лихим взуттям та одягом докучав холод. Увечері загін вирушив до с. Городище, де й заночували. Наші козакі – холодні та голодні – тішились, що після цілоденного перебування на морозі під голим небом зможуть добре повечеряти та відпочинуть.

8.1. Рано наш загін вирушив в напрямі с. Велика Совпа [Совпа], тому що в тому напрямі було чути стрілянину. Ми були змушені задержатись в лісі. Розіслано розвідку на всі сторони, яка доносить, що майже в кожному селі стоїть менша чи більша кількість більшовиків. Пости в лісі були досить тяжкі, було брак їжі та води. Козакі розпалили великий вогон[ь], гріли [...] на воду. Після обіду роздано голодним козакам по кілька коржиків святочних та по куску м'яса. Перед вечором під ліс під'їхала більшовицька розвідка, яку ми обстріляли. Під час обстрілу багато козаків почало панікуватись. Це було доказом, що наше військо не знало, що кругом діється. Почало здеморалізуватись та стало нездібним до бою. Тому, що наш постій в лісі був розконспірованим, ми перед вечором були змушені відійти в друге місце. Цілий день німці палять Малу Совпу. Вечером ми вийшли з ліса. Переходячи через догораюче село, почали посовуватись на Сухий Ріг²⁷⁰.

Мала Совпа, догоряючи, представляла собою психічний вигляд. Населення села включно вийшло в ліс. Хто лишився живий в хаті, той згинув – або застрілений клятими ворогами, або ними спалений. Тут то там було видно, як біля догораючої клуні лежала вбита або спалена худоба. Криївки, що в них населення хоронило харчови продукти, німці відкрили. Те, що в них було, кругом валялось під ногами. Деякі хати були вже зовсім спалені і тільки що догорали. Інши саме почали горити. Яку хату можна було ще вратувати від вогню, наші козакі розбивали. Раньше ми пройшли біля свіжорозкіданої могили та відійшли в своєму напрямку.

Пізно вечором наш загін розкватеровався на хутори в Сухому Розі. Почали варити вечерю. Всі після цілоденного перебування в лісі відпочивали в хатах. Нараз варта повідомила, що до нас посовається якась група озброєних людей. Зааярмовано про це цілий курінь. Група, що числила до 50 людей. Як оказалось, то був к-др Лис зі своєю боївкою.

²⁶⁹ Тобто у лісі неподалік с. Матієв.

²⁷⁰ Польська колонія. Розташовувалася у Березнівському р-ні Рівненської обл. Тепер цього населеного пункту немає.

Вечором, коли командний почот куриня мав лягати спати, прийшов в хату озброєний чоловік, до того п'яний. Виявилось, що це був працівник СБ. Ішов на відпустку додому. Після перевірення його звільнено, щоб пішов далі в своєму напрямі. Це було доказом про слабу моральну вартість цих працівників. Повечерявши, всі лягли спати.

9.І. Ранком, коли лише встигли повідомити нас, що в напрямі Сухого Рогу їдуть верхівці в числі до 50 чоловік. Ми думали, що це їде ворожа розвідка, за якою може посуватись більша кількість війська. Тому к-др Шакал дав наказ, щоб відступити до лісу. Ми потім рушили, щоб відійти на Малу Совпу. Бою приймати в тому лісі було дуже тяжко, бо шлях відступу був загороджений болотом "Гало"²⁷¹ та річкою.

Як тільки наше переднє убезпечення вийшло з ліса, його помітив ворог, який звернув в напрямі до нас. Ми бні²⁷² були змушені прийняти. Після запеклої нашої оборони, під сильним натиском ворога ми змушені були відступити в напрямі річки і болота. Згодом відступаючи, відступ перемінився в паніку. У висліді бою ми лишили увесь наш табір в болоті з всім майном. Втрати з нашої сторони – 10 козаків вбитими та раненими і пропавшими безвісти. Втрати ворога нам були невідомі. Козаки після того бою були сильно здеморалізовані і впали духом. Повстало незадоволення на командирів. Чотовий Зелений з сльозами в очах говорив відносно командира Свірка, що мав лишити під час бою сотню та перший тікати до лісу: "Дайте мені тих командирів, я їх постріляю". Після збірки наш загін через Матіївку, де закатеровався в бою з німаками, був ранений к-р Шакал²⁷³.

10.І. Загін вирушив знову назад на Матіївку, в напрямі хутора Несподіванкі, де наша розвідка була обстріляна німецькою розвідкою. Загін наш остановився в лісі. Куди не поткнешся, вороги обстрілюють. Невідомо що діється.

Козаки сьогодні цілий день сплять на морозі. До села дістатись цілком неможливо. Харчів біля нас жодних нема.

У козаків повстає думка, щоб загін розбити на менші боїови одиниці. К-др Шакал, взявши це під увагу та за згодою чотових

²⁷¹ Таким само був криптонім округи ОУН(б), яка розташовувалася на території Столінщини у 1942–1943. Також жителі українського й білоруського Полісся "галами" називають болота.

²⁷² Так у документі.

²⁷³ Так у документі.

та сотенних, рішив, щоб загін поділити. Скликано нараду всіх командирів, яким повідомляно, що даліше робити. Згодом скликано збірку цілого загону тут. К-р Шакал мав промову до козаків, в якій сказав, що зараз вони будуть порушуватись меншими бойовими одиницями. Наказав, щоб всі слухали своїх командирів і не розходились домів. Після цього Бура подався зі своєю сотнею в р-н Березне. Свірко свою сотню на місці поділив на чоти. Бура не дійшов на призначене місце. Також свою сотню поділив на чоти.

Лютий²⁷⁴

Перехід через фронт був дуже тяжкій, тому чотови почали розпускати своїх козаків домів з зброєю, а деякі зброю змагазиновали. Бура увесь час перебував зі своєю сотнею в Олександривському [Олександрійському] районі, Свірко – в Тучинському районі, а к-др Шакал – в р-ні Скеля і Берез.

Бура прибув до свого відділу 23.II.44 і якіх почав організувати це Фінчук і Кармалюк. Дня 1.III відділ Бури числив до 113 козаків. Про сотню Свірка нічого не було відомо.

Березень²⁷⁵

З наказу командира Максима, командиром загону ім. Остапа зівставсь призначений к-др Лебедин, що має зайнятись наново організацією цілого загону. К-др Шакал зівставсь підпорядкований к-ру Лебедину.

Перед вечором остатнього дня місяця лютого к-др Лебедин, Шакал та виховник Аскольд повертали від к-ра Максима в свої терени до зорганізування загону. Свідомі своїх завдань, ішли з твердим постановленням, щоб не тільки осягнути втрати, а його подвоїти. Сильна постанова к-рів при невсипущий [...] зрадило надію, що намічену ціль вдасться осягнути. Вночі на 1 березня були на правому боці Случа. На хуторах проти ночі стрінули ми сот. Буру, що вже зібрав 2 чоті, якими командували чотови Кармалюк та Фінчук. З Бурою був тоже сот. Тарасенко з 8-ма козаками. Завданням Тарасенка було зорганізувати при нашому загонови вишкільну сотню. Зараз же відійшов зі своїми людь[ми], щоб дістати заховану ним зброю. На день 3.III мав поверн[утися] до нас до с. Березини [Березина] та долучити до Бури. Бура зі

²⁷⁴ Підкреслено.

²⁷⁵ Підкреслено.

своїм[и] 2-ма чотами подався за Случ на “Новий Берез” та заквартировався в селі Березині [Березина].

1.III. Команда нашого загону поставила собі за завдання, щоб в якнайскоршому часі зібрати 4 сотні козак[ів] (з того одна сотня кінноти і три сотні піхоти) і в призначеному терені вести бойови акції проти сталінського режиму НКВД та його грабіжницьку банду. Ранком о год. 5 ми прийшли на призначене місце на відпочинок.

Вечером к-др Шакал взяв з собою 20 козаків та зробив наскок на два більшовицькі танкі, що зіпсовані стояли в селі Друхова [Друхів]. Залози танків було 6 чоловік. Самі танкі були американської продукції. Наскок відбувся о год. 19-тій. Коли обслуга танків, повечеравши, вийшла на двір, танкісти здатись не хотіли, а почали перши стріляти. Наши козаки їх окружили. Червоні поховались за будинкі. Звідтіль відстрилювались з фінок. Командир танка був ранений. Дав наказ в будинкі не стріляти. З танків бу[ло] забрано було всякого рода майна, та своєчасно вернулися на призначені місця.

З танків було забрано слідує:

1. Один кулемет.
 2. 2000 штук набоїв.
 3. Надавче та відбірче радіо.
 4. 45 снарядів танкових.
 5. 15 гранат.
 6. 2 ракетники.
 7. 1 далековид та інші річи військового характеру.
- З нашої сторони був 1 ранений.

2.III. В часі постою в с. Березини [Березина] населення доносило нам слідує щодо діяння місцевої адміністративної влади. Дня 1.III до с. Моквіна [Моквина] з Березного кілька енкаведистів²⁷⁶ та жадали здати зброї. Зброя мала бути здана до 5-и день. Населення під примусом прийшло трохи на сход. Після проведення сходу червоні назад вид'їхали до Бережного [Березного]. В Моквіні [Моквині] поставлено на дзвіницю варту з населення цивільного. Коли тільки червоні покажуть рило під село, варту алярмує. Населення тікає з села, лишаючи старих та калік. В деяких селах червоні змобілізували людей в ЧА. На мобілізацію населення шло під примусом. Не було в тому терені більшої сили, яка б могла б вести пробільшовицьку акцію. Мобілізованих люде[й]

²⁷⁶ Йдеться про поїздку (рейд) енкаведистів з Березна.

до армії не беруть, тільки їх далеко вивозять в запілля. По дорозі чимало людей тікає додому.

Вимагаючи від населення здачі контингенту хліба і м'яса. Населення слабо здає. Придержуючи кличу: все для УПА²⁷⁷. Лише в деяких селах, що лежать ближче центру, районних містечок, вдалося більшовикам забрати більшу кількість хліба та м'яса. Стараючись створити свою адміністрацію та поліцію, вищі урядові пости дають привезеним зі сходу лицям. По селах вибирають голів сільських управ. О год. 15-тій відбулася відправа ройових та чотових. Зорганізовану сотню Бури поділено тимчасово на неповні три чоти.

I чота Фіньчука – 23 козакі.

II чота Кармалюка – 23 козакі.

III чота Тарасенка – ?

Чота Тарасенка тимчасово приділена до сотні Бури, а при новій реорганізації загону Тарасенко мав творити вишкільну сотню. На його місце к-ром III-ї чоти мав бути призначений Мурашка. Про бойове завдання говорив присутнім к-др Лебедин, а про політроботу в загоні – Аскольд. Обі чоти, кожна зокрема, держали каждая окремо завдання, де і в якому терені мають перебувати.

Вечором к-др Лебедин, Шакал, Аскольд подались на південь, щоб змобілізувати людей. Ідучи на південь, в р-н Межиріцький [Межиріцький], над ранком біля села Погорілівки напали ми на зіпсутий совітський танк. Обслуга танка спала в ньому. Коли наши козакі почали добиратись до нутра, обслуга пробудилась та почали стріляти з кулемета та танкової гармати. Ми його залишили та подались далше, в своєму напрямі. Вже наступив білий день, з танка стріляли, боячись з неї вилазити. Біля год. 3-ї рано прийшли ми до с. Селець. Населення погорівше живе в землянках, в лісі. Майже в кожній хаті панує тиф. Люде гонять самогон, зробили собі спеціальну "горальню". У самому селі повний непорядок. Місцевий організаційний апарат села майже цілком не діє. Населення ходило на мобілізацію в с. Ст. Гуту [Стара Гута], де перебуває місцева адміністрація району, що хоче організувати поліцію з місцевого населення. З оглядів, що западникам не довірають, постанову цю змінено. Цілий час стояли ми в лісі. Під голим небом три вогні горіли. Там варили обід. Над вечором, ідучи до хутора Сухі Роги, по дорозі зустріли др. Нечая з 12-ма козаками, якіх змобілізував в тому терені. За словами др. Нечая,

²⁷⁷ Так у документі.

козакі не хочуть збиратися в загін, маючи відразу до к-ра Шакала. Збирання загону іде дуже вільним темпом.

Закватеровались на хут. Сухого Рогу. В день, щоб поладнати з місцевими організаційними чинниками, козакі з півночі раді тим, що прибули на південь до пшеничників. Думали, йдуть[ь] поїсти вареників. На жаль, відносно харчевих продуктів справа тут не так стала, як ми сподівались.

5.III. Ранком о год. 3-ій встали ми на світанок. Зайшли на хутір Ольшанка, де закатеровались. Козак Яструб зорганізував тут боївку, яка мала перейти до нашого загону зв'язку, який ми хотіли пов'язатись з надрайоновим проводом – нам не вдалось.

Вечором прийшов до нас ком. місцевого підрайону Куш, який пообіцяв нам: на всіх випадках допоможе. Багатий пообіцяв, але чи додержить слова, майбутнє покаже. Повідомлено, що з Межиріча [Великих Межиріч] в напрямі Малої Совпи подалась група більшовицьких партизан, в кількості 100 чоловік. Говорили, що ідуть “усмирати бандьоровців”. Як говорять, що вони мають податись на Тученщину [Тучинщину], де прогнано всю ворожу адміністрацію району²⁷⁸.

Звечор[а] донесено, що до 70 чоловік з Максимільянівкі²⁷⁹ [Максимільянівки] чи Хмилівкі [Хмелівки] і інших сіл озброєни хочуть долучити до нашого відділу. Хотіли, щоб бачитись з к-ром Шакалом. У нас з огляду, що це можуть бути більшовики і їх підступ. Але, не зважаючи на це, к-др Шакал поїхав до них при повній обережності. Ночуємо в тому самому місці.

Вночі було чути стріли поодинокі з крисів. Це стрілець – один п'яний козак з південних загонів. Козак Яструб його роззброїв та зброю приніс до нас. А під південь чути сильні гарматні стріли. Є здогади, що більшовики відступають та наближається фронт. Мабуть що німці ведуть наступ з півночі на південь. Хочуть перерізати фронт.

Боївка, що її організував козак Яструб, відмовляється іти до відділу. Говорили що мають час, хочуть тільки ті чи інші річі до поладження вдома і т.п. Того самого вечора з Яструбом др. Аскольд²⁸⁰ до кожного з них зокрема і привели всіх до штабу. Наш стан козаків побільшився на 6 чоловік, з яких двох відпущено додому.

²⁷⁸ У Тучині та його околицях (Рівненський р-н) діяльність українського націоналістичного підпілля не вщухала до початку 1950-х рр. На це постійно нарікали тамтешні працівники радянських спецслужб. Див: *Со щитом ... С. 83–84, 97–99, 102–106 та ін.*

²⁷⁹ Польська колонія. Тепер цього населеного пункту немає.

²⁸⁰ Тут не вистачає слова “пішли” або “звернулися”.

Прибув до нас др. Шугай, к-нт Межирічського [Межиріцького] р-ну. Обіцяв перевести мобілізацію до нашого відділу в своєму терені. В заміну за це наш відділ мав виконати одне оперативне завдання в його терені. Вечором др. Аскольд поїхав з Шугаєм до села Щекичина, щоб забрати до відділу хлопців того села. Але наші надії не увінчалися успіхами, бо хлопців вдома не було і ходять ночувати невідомо куди. Населення поближких сіл Межиріча [Великих Межирічів] буває під постійним страхом зі сторони більшовиків, що ночью нападають на села, оточують та ловлять людей.

За висловом одного енкаведиста, “западників надо унічтожить”, бо то “неблагонадъожный народ”. Це висловлення характеризує докладно про цілі московського наїзника щодо України.

Зібрано друзів сьогодні і поділено на 2 рої, з ройовими Береза та Шугай. Третього роя мав провадити козак Яструб. Повідомлено, що хлопці з Щекичина не хочуть іти до відділу. Написано до них мобілізаційні карти. Мали до нас зголоситися на год. 19-ту вечора, однак не прийшли. [...], тому повний безпорядок. Організаційна сітка працює дуже слабо. Брак твердої руки.

13.III. Повернув к-др Шакал. Справа з 70-ма козаками, що хотіли іти до нас, це був підступ більшовиків, що хотіли Шакала зловити. Сотня к-ра Лиса заатакувала залого літака більшовицького, що сів біля села, де стояла сотня. Літака забрано та оддано до переходки. Наше число козаків щоденно прибувало.

13.III. Змінено місце постою. Розташовано свій відділ на хуторах Горобівкі [Горобіївки]. По хатах шаліє тиф. Зроблено збірку, де к-др Лебедин повчив козаків як треба заховуватись по хатах, заражених тифом. Хлопці пішли по хатах, щоб зібрати хліба. Населення з повним зрозумінням нам співчуває.

Біля год. 9-ї рано приїхав к-др Шакал із своєї поїздки по канцелярію загону, що була змагашинована. Канцелярія зберіглась в цілості. Привезено кілька крисі[в] та тяжкий кулемет. Вечором повідомлено, що в напрямі с. Хмелівкі [Хмелівки] посуваються більшовики в числі до 80 чоловік. Наш відділ начислював 38 козаків озброєних. Зараджено остре поготівля та вислано 1-й рій на розвідку. Розвідка донесла, що в селі Хмелівці квартирується відділ. Зміна місця постою на сусідній хутір, за річку на віддалі до 500 метрів.

14.III. З огляду на епідемію тифу, козакі сплят[ь] в клуні. Надворі мороз. Хлопці тиснуться до хати, не звертаючи уваги на

тиф. Ранком о год. 6-тій рано помічено 2 підводі, що їхали шляхом у віддалі 4-х метрів. Це м[ав] їхати Случ з командирівкі. На підводі мала бути білизна для козаків та 2 свиней. К-др Случ мав біля себе для охорони 6 козаків. З ним мали їхати двох новозмобілізованих людей.

Вони мали їхати до тої хати, де ми вчора стояли. Вислано 2-х козаків, щоб завернути їх до нас. Козакі ще не добігли, коли побачили як навпроти підвід шло гусаком якесь військо. Вони побачили, що підвід не догонять. Нараз дальше чути 2 стріли біля тих хат, де ми вчора стояли. Нас повідомлено, що це більшовики в числі до 25-и чоловік на хуторах Горобіївкі [Горобіївки]. В нас було переконання, що Случ з двома підводами та 3-ма хлопцями пішли в руки більшовикам, що почали підсовуватись до села Хмелівкі [Хмелівки]. Наш відділ хотів їх перейняти по дорозі, але це не вдалось. Вони задержались на хуторах біля Хмелівкі [Хмелівки]. Тут вони почали смалити забрані від нас кабани. Засідку на них робити було неможливо, бо не знати в якому напрямі будуть посуватись. Наступу на ці хутори теж неможливо зробити, бо невідомо яка їх сила в Хмелівці. До Хмелівкі [Хмелівки] послали на розвідку одну жінку, яку зустріли в лісі. Поставлено варту, що мала наглядати за рухами більшовиків та одержали повідомлення, що пішла в розвідку. К-др Лебедин вислав двох козаків до сотні Левадного, щоби прийшов в поміч зі своєю сотнею. Наш відділ повернув на місце постою, де кухня варила сніданок. Біля кухні був Случ з двома новозмобілізованими. Ві[н] розказує, що взявши свині та білизну, відправив обі підводі з 6-ма козаками, а сам пішов по 2-х друзів, які мав змобілізувати.

Левадного в поміч немає. Вислано Случа та Нечая ще раз. Нараз розвідка повідомляє, що більшовики виїжджаю[ть] в напрямі село Харалуг. В цей час сотня Левадного прийшла нам на поміч. На хуторах Максимілянівкі [Максимільянівки] дійшло до бою. У висліді нього було розбито більшовиків. На полі бою більшовики залишили 15 вбитими та невідомо кілька ранених. Здобуто “Максима”, 15 крисів, пару ящиків амуніції. З нашої сторони був один вбитий, з Левадного сотні, та один ранений з нашого відділу. Здобуто п’ять підвід, забрано назад 2 свиней і білизну. Визволено 10 чоловік, що були арештовані. З того числа 5-х було наших хлопців рано зловлено більшовиками. 6-го нашого козака більшовики вбили. Здобуту зброю забрав відділ к-ра Левадного. Наш відділ забрав ящик амуніції. Вечором змінено місце постою – на хуторах Сухого Рогу.

До год. 12-ї дня козакі чистять зброю, о год. 12-й збірка та відчитання наказу ч. 28²⁸¹ та доповідь виховника Аскольда про значиння виховної роботи та ставлення козаків до неї. Опісля прибув к-р Косач, з яким обговорено справи політвиховної роботи.

Розвідка донесла, що більшовики почали протиповстанчу акцію, та 3-ма групами вирушили на північ. Постановлено зробити протиакцію. В тлі цім к-др Лебедин хотів скликати відправу к-рів, відділив к-ром Лисом-Левадним і Чорнотою, що стояли зі своїми відділами впоблизу нас. Зв'язкови вернули з повідомленням, що відділ Лиса та Левадного²⁸² вже самі відійшли [на] протиакцію більшовиків.

16.III. Сьогодні перший раз по домаганню козаків при ранньому звіті відспівано молитву “Боже великий”. Після сніданку друг Непитай, що вчив козаків співати, мав пробу співу з козаками. Розучувано жалібний марш, який мали співати на похоронах козака, якого більшовики замордували біля с. Хмелівка. Перед полуднем приїхали до нас к-р Кватиренко та Жук²⁸³. Ціллю їх поїздки до нас було це щоб відібрати від к-ра Лебедина, яку він [...], від к-ра Лиса. Після короткої острої перемовні, в якій гості повели себе зарозуміло відносно к-ра Лебедина – відїхали від нас з нічим.

Після обіду була збірка цілого нашого загону. К-р Лебедин вибрав самих гірших козаків, які в бою біля Максимільяновкі [Максимільянівки] себе не оправдали, таких, які хотіли додому, і звільнив домів. Перед вечером в напрямі на Щекічин [Щекичин] поїхали між частинами НКВД та [...] к-ра Лиса, що робили на них засідку. Від Левадного перейшов гінець, щоб іти на поміч. К-р Шакал зібрав наш відділ та пішов в напрямі бою. Зо третьої години повернув назад на [...].

[...] зібрав в кількості одної чоти, залишив біля Бури. Свірко повідомив, що зброя його відділу є вся. Чотовий Тучко з його [...] пішов працювати до НКВД в Александрії [Олександрії]. Дано наказ живого чи мертвого його зловити. Тарасенко від 1 березня

²⁸¹ Див.: Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 585–586.

²⁸² Можливо це Руснак Микола. Служив в українському леґіоні “Нахтіґаль”. Інший псевдонім в УПА – “Залізник”. К-р сотні групи УПА “Заграда” (Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 61).

²⁸³ Калинюк Олексій – брат к-ра бригади УПА “ім. Лайдаки” Калинюка Дмитра. 1915 р.н. У 1943 працював організаційно-мобілізаційним референтом Рівненського повстанського надрайону. Командував сотнею УПА. Ймовірно, загинув у 1944. (Дані історика І. Марчука).

оперував в р-ні Берега²⁸⁴. Мав 2 сутички з ворогом. Одна – біля Моквина, а друга – на шляху Друхово [Друхів] – Моквин, де здобув кілька підвід з транспортом. Описи боїв наводяться окремо²⁸⁵.

Більшовики після кількох невдалих боїв з нами наказали стосувати терор супроти населення. Почали окружувати села та арештувати людей. По містах перевели арешти серед працівників адміністрації. На побідновання нашого повстан. руху кинули [...] маневрові полки. Населення втікає в ліса. Насильно мобілізовані до Червоної Армії втікають з дороги домів. Найбільше дезертирів є з Білокорович [Білокоровичів]. Загал населення хоче боротись за Самостійну Україну, але у відділи [...]вають слабо, говорячи: “Ще кілька днів почекаємо та побачимо, що буде. Полагодимо разні справи та прийдемо до Вас”. Національно-свідомі одиниці їдуть з постою в заgonи.

[1]7.III. Після раннього звіту мала відбутись нарада командирів, де мало рішатись про справу реорганізації загону. З браку часу воно не відбулось. Погано [...] було то, що козакі свіжоприбувші з поблизу[ких] сіл просили, щоб пустити їх на відпустку додому. [...] було їх зрозуміння, що з наказу, в якому забороняється взагалі будь-яких відпусток уділювати²⁸⁶. Сьогодні ранком прийшов в канцелярію загону козак Дунай з с. Хмелів[ки] та просив, щоб його взагалі відпустити з від., бо в нього вдома жінка, діти і т.п. К-р Лебедин сказав, що є наказ, щоб додому нікого не звільняти, тим більше в сьогоднішній час, коли всі сили народу мусять бути використані у боротьби проти ворогів-займанців. На це козак Дунай відповів в зарозумілому тоні: “Кину кріс і таки піду”. К-р Лебедин за неподпорядковання наказу та зухвалу поведінку супроти к-ра наказав його арештувати. Покликано полевий суд в присутности к-рів Лебедина, Шакала, Косача, Аскольда, Случя, Свірка та Непитайла. Косач та Непитайло виклали свою думку, щоб Дуная не карати тяжкою карою. Шакал, Случ та Свірко зайняли неясне становище. У Случа були тенденції острішого покарання (навіть карою смерти). Аскольд, взявши під увагу

²⁸⁴ Криптонім Березнівського повстанського р-ну (Рівненська обл.) (Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі (1941–1944 рр.). – Торонто–Львів, 2006. – С. 28. – (Серія “Літопис УПА. Бібліотека”. – Т. 7).

²⁸⁵ Згадані документи до хроніки не додаються

²⁸⁶ Очевидно, що такий наказ командування УПА видало після хвилі дезертирства з відділів УПА на Волині у лютому–березні 1944. Як відомо, в ці місяці у даному українському регіоні йшло відновлення радянської влади.

стан, що є у відділу, де щоденно чимало козак[ів] переходить за звільненням, та те, що ком. дальше будемо іти назустріч [...] що своє особисте ставлять вище загального, то тоді кожний з відділу може сказати "його відпустили, а мене ні" і може наступити дезерція – домагався кари смерти, для прикладу друг[им]. К-р Лебедин також домагався кари смерти. А взявши під увагу, що з пропагандивної точки зору це може погано вплинути на козаків, кару ту замінено на відіслання його (Дуная) в другий ліс (Сліда). Ми, залишивши місце постою, відійшли в ліс та почали направлятись в р-н Берега, щоб злучитись з сотнею Бури.

По дорозі біля М. Клецьки [Малої Клецьки] стринули к-ра Лиса, що оповів в подробицях наслідки вчорашнього бою, який він мав з НКВД. Більшовиків прогнано. На полі бою вони (більшовики) залишили до 15 вбитих, 2 кулемети, 9 фінок і інші військові матеріал[и]. З нашої сторони було 4 вбитих і 2-х раних. В с. М. Клецькій [Мала Клецька] відділ зупинився на ніч.

18.III. Через ліса пішли ми в західному напрямі. Біля год. 9-ї прийшли [на] курені селищ, які собі погорівше населення тут в лісі збудувало. В населення бога[то] самогонки. Козаки розійшлися по хатах, де собі трохи підпили. Пиття горілки замітилось тоже у командирів. Постановлено повести з тим непримиренну боротьбу²⁸⁷. Населення тяжко переконати про шкідливе діяння алкоголю. Закватуриувались на хуторах Рубенського порубу. Вечером прийшов зв'язок від сотні Очмани²⁸⁸, від якого забрано 5 козаків з зброєю, що належали були до нашого загону перед приходом фронту.

19.III. Раном біля 9-ї години прибули на хутор с. Хвоянки. Тут стояли відділи Хитрого та П'яного. Рішено, що тут задержатися н[а] декілька днів, пока не встигнемо сотні Бури. Пообіді велись політзаняття. Вечером к-р Косач від'їхав від нашого відділу.

20.III. Тарасенко з своєю чотою ще вчора відійшов на інші хутора. Мав старатись нав'язати контакт з сотнею Бури. За

²⁸⁷ Традицію ігнорувати алкоголь започатковано в ОУН ще у 1930-х рр. З 1943 заборона вживання спиртних виробів поширилася і на УПА. Деякі повстанські документи, що застерігали від вживання алкоголю, згадуються тут: Царевская Т. *Українские повстанцы алкоголь не потребляют* // *Родина*. – 1999. – № 7. – С. 71; Ковальчук В. *Документальні джерела про діяльність політичних (суспільно-політичних) референтур мережі ОУН(б) і запілля УПА на Північно-західних українських землях (друга половина 1943 – перша половина 1944)* // *Український визвольний рух*. – 2005. – № 5. – С. 151–152.

²⁸⁸ Шевчук Дмитро Несторович (1923, с. Чудниця Гошанського р-ну Рівненської обл. – ?). У 1943 особисто знищив начальника німецького Гестапо в м. Корець. (Денищук О. *Боротьба УПА проти німецьких окупантів ...* С. 183, 223).

Бурою пішли інші гінці, але повернули, не найшовши його. Від 10–131/2²⁸⁹ козаки були на політзанятті. Біля обіду прибула розвідка з сітки і донесла, що біля с. Бистрич [Бистричі] стоїть більшовицький танк зіпсований. Біля Случі часто невеликими групами проходять польські та більшовицькі грабіжницькі банди. Постановлено проти них навести акції. Тому, що кращі козаки були в [...], справу ту відложено на пізніше. Добуто з сховища суми на коні. Найдено паку паперу мокрояного на бінти. Після обіду залучили радіо-[...]. Добре не функціонує. Маємо надію, що дістанемо лямпове, яке зараз має бути в СБ рай. Пекло²⁹⁰.

Написано грипса до Малого, щоб прибув. Відписав, що постаріється з нами сконтактувати. Вечером прибув зв'язок від к-ра Бористена. Принесено напівофіційне повідомлення, що к-р Лайдака згинув в бою з більшовиками. Не добре стоїть справа з господарською ділянкою. Місцеві господарчі чинники запілля погано вив'язуються з сво[їх] обов'язків. За харчами мусять ходити самі козаки та переводити збірки серед населення.

21.III. Раном після вставання на наказ к-ра Лебедина – миття козаків до пояса. Чимало козаків не розуміє справи гігієни і не миються. О год. 7-ій – ранній звіт. Був перегляд стану зброї. Біля обіда прийшли 2 селяни до канцелярії куреня. Хотіл[и] скритись перед більшовиками, що роблять по селах облави в цілях арешту та мобілізації населення. Від них ми довідались, що сотня к-ра Бури стоїть в Малих Селищах. Післано гінців до нього, щоб негайно з своїми козаками прибув до нас. Пообіді друг Акорд пішов з 5-ма козаками до Погорілівки, щоб поховати помершого на тиф козака з східних груп. Вертаючи назад, перейняла його одна старша жінка та просила, щоб полагодити справу з її сусідом, який часто переїздить п'яний конем під її хату, домагається [...], говорить, що буде кидати гранату, вибиває вікно і т.п. Справу ту передано к-ру Случу, а цеї до місцевого СБ, [...] яке слабо вив'язується з своїх завдань.

Відносно пиття горілки, тяжко боротись дорогою пояснювання. Майже по всіх селах її гонять та п'ють. Підрайоновий по господарчій ділянці Підкова не вив'язується з своїх завдань, не забезпечує матеріально відділ. Справу ту Підко[ва] пояснює тим,

²⁸⁹ Означає: з 10-ї год. ранку до 13 год. 30 хв.

²⁹⁰ Повстанський криптонім Городницького р-ну.

що не має відповідних людей до праці, та поганим ставленням населення його підрайону до акції збірки харчів для УПА. У козаків бракує білля, щоб перемінити. Харчі по цілих днях – зупа з м'ясом. Вже багатьом козакам [...]. Часами бракує хліба. Є надія, що коли переведеться реорганізацію загону, то справу ту налагодиться.

Вночі прибув Бура та Тарасенко.

22.III. Тарасенко з роєм козаків відійшов до к-ра Гриця, покликаний на відправу. Бура прийшов з 2-ма чотами. 3-тя чота Кармелюка є за Случем. На год. 14-ту була скликана загальна збірка, де було переведено реорганізацію цілого загону. Постановлено зробити 4 сотні: I – Свірка, II – Бури, III – Тарасенка, IV – кіннота Нечая. Свірко забрав до 30 козаків. Вже на самому початку, коли командир загону сказав, щоб всі козаки, що були до приходу фронту в I-ій чоті Свірка, виступили, Бура звернувся до виховника Аскольда з тим, щоб реорганізацію перевести як слід, бо ті всі, що виступили, не погодяться, щоб бути знова у сотні Свір[ка]. Виховник хотів в тому переконатись, тому звернувся до чотового Зеленого в тій справі. Зелений сказав, що він один раз хотів Свірка застрілити, тоді, коли ми мали 9.I.44 р. бій з німцями на хуторах Сухого Рогу, де Свірко втік перший з поля бою. Зараз, коли б хотіли його знова приділити до Свірка, то він ніяк на це не погодиться, як тоже інші козаки не згодяться. Аскольд звернувся в тій справі до к-ра Лебедина, що це взяв під увагу, та відповідно того перевів реорганізацію.

Першу чоту I-ї сотні Свірка зорганізовано тоже з новобранців, де більшість була без зброї, яку згодом мали з криївок дістати. Чотового не призначено, є лише роєві. Першу чоту II-ї сотні Бури створено з самих кращій козаків. Чотовим призначено Бінчука. Другу чоту II-ї сотні зорганізовано з новоприбувших [...], де призначено деяку частину з козаків бувшої I-ї сотні Свірка для підтягнення козаків на вищий рівень боєздатности. З своїми козаками в числі одного роя к-р Тарасенко відійшов на відправу. IV-та сотня кінноти Нечая начислює зараз 20 кіннотчик[ів]. Загально кількість козаків I-ї сотні по реорганізації начислювала 53-х козаків. II-га сотня Бури без 3-ї чоти – 70 козаків. К-ром жандармерії по загоні призначений Случ, інтендантом загону – Зарядний.

Вечером зголосився до загону Сокіл, що до приходу фронту був ком. жандармерії в загоні, а пізніше хворів тифом. Зараз його призначено ком. розвідкі.

23.III. Розвідка донесла, що по 4 кл. від нашого місця постою на хуторах, що лежать біля шляху [...] в невідомій кількості

переводять акцію ловлення людей. На акцію проти цивільного населення вибралась червона банда тому, що впав сніг та по слідах вони будуть могли скоріше відшукати та ловити людей. Протиакції з нашої сторони не можна було робити, бо невідома була сила ворога, та впав сніг, по якому лишил[ись] наші сліди. Вечером постановлено змінити місце постюю.

Пообіді прибули до нашого загону к-р СБ та політ. реф. рай. Скеля²⁹¹. Виховник Аскольд нав'язав співпрацю по політ. лінії між запіллям та війсь[ком].

Переловлено одного підозрілого чоловіка з Одещини. Говорив, що втікає з Червоної Армії. Розроблено план збірки харчевих продуктів для 300 чоловік на протяг 6 місяців та зложити як залізний запас. При реорганізації загону показалося, що всіх козаків з заг., яким командував ком. Шакал до приходу фронту, зібралось всего до 40 козаків. Решта – це всі новоприбувші.

24.III. Над ранком перейшли ми на хутора Кам[...]. Кухня не зварила сніданку. Попросили господиню, щоб напекла картоплі, які смачно їлося.

Наш новий інтендант Зарядний виявився задобродушний для козаків. Харчеві продукти йому хлопці з воза розбирають. Коли к-р Лебедин питає, де ділись продукти, він відповідає, що забрали хлопці, “бо як їм не дати, коли голодні”. Брак у нього ще вироблення в тій ділянці роботи.

Пообіді деякі козаки з ком. Шакалом поїхали на південь по харчеві продукти. Більшовики оточують щораз сильніще. В с. Кручах спалили живцем місцевого старшину села. Надвечір зловили ми одного більшовицького сексота, що раніше був в нашому загоні.

25.III. Аскольд обговорював справу з к-ром Лебеди[ном] відносно відсвяткування Паски для козаків. Натрапляється на харчеві труднощі. Пообіді вернув к-р Шакал з козаками з командировки. Привіз новини, що на Коловерських [Коловертських] хуторах б. Орла в силі 25 чоловік мала бій з більшовиками, яких було до 200 чоловік. Бій з переважаючими силами ворога, що окружив наших козаків, три[вав] 4 години. Наші бились до остатку, не здава[лися], думали, що надійде поміч від сотні Черно[ти], що стояв в поблизу. З невідомих причин по[мочі] не прийшло. З нашої сторони впало вбитими 21 козак, а 4-х вирвалось з окруження. Більшовіків впало тоже чимало. Везли 4 підводи

²⁹¹ Повстанський криптонім Людвипільського р-ну (Рівненська обл.).

вби[тих]. Козаки ті смертю своєю заманіфестували перед ворогом про свою любов аж до загину за на[шу] нььку Україну, та відстояли бойову постать українського повстанця. Між козаками зараз ще пока крутиться в головах манія домової загумінковості. Траплялись перші випадки дезерції. З першої та другої сотень дезертирували по одному козакови.

26.III. Рано з с. Погорілівки почало тікати населення, бо до села приїхали більшовики і почали зганяти людей (що залишилися) на схід. Більшовиків було до 60-ти чоловік. Тому, що є не постановлено на них робити протиакці[ю], к-р Лебедин виготовляв загальний наказ по курені. Командира Зарядного (інтенданта) звільнено з його обов'язків, а на його місце призначено інтендантом Лиса. Вечером прибуло до нас 3-х дезертирів з Червоної Армії. Розповіда[ли] про жахливі умовини життя серед тих, хто живе населення на СУЗ²⁹² та про розложення в рядах ЧА.

27.III. Козаки обох сотень на військових заняттях. В поблизі стоїть курінь Недолі²⁹³, де знаходяться 2 кулемети та кілька крісів. Більшовики стоять в с. Погорілівка. Роблять схід. Стягають хліб та м'ясо. Сьогодні прибули до нас ком. окр. [...]ну Печериця²⁹⁴ і з СБ Степовий.

28.III. Сніг не гине. Мороз держить як на Різдво. Вислано до заг. Недолі козаків за нашою зброєю, що знаходилась у нього. Зброї не забрано. Справи ті передано жандармерії. Козаки Богдан та Зоря з I-ї сотні самовільно опустили від., повернули назад та просили, щоб був легкий вимір кари. К-р Лебедин покарав 25000 дол[ів] та 25 годин стійки під крісом. Вечером змінено місце

²⁹² Так у документі.

²⁹³ Трохимчик (Трохимчук) Степан Климентійович ("Недоля", "Кирея") (1909 чи 1914, с. Тучин Гошанського р-ну Рівненської обл. – 04.01.1945, м. Рівне). Служив у легіоні "Роланд". У 1943 був організаційно-мобілізаційним референтом Тучинського р-ну (Рівненщина). Кінець 1943 – к-р сотні УПА. На початку 1944 очолив курінь "ім. Робітницького" групи "Заграва". Далі – к-р вишкільного куреня групи "Богун", загону (з'єднання "Хмельницький"). У 1944 "Недолі", котрий перебував на Гошанщині, підлягали сотні В. Ботана ("Квітка"), Д. Шевчука ("Очмана"), "Левадного", кавалерійська сотня В. Кирика-Петрука (1918–1946) ("Деркач"), відділ "Хмари", старшинська школа "Свища". Працівники НКВС повісили "Недолю" на центральній площі м. Рівне. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 594; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 144, 180, 417; Рущкий М. Голгофа ... С. 217, 219).

²⁹⁴ Луцик Андрій ("Печериця", "Касян", "Кобзар"). 1944–1945 – к-р ВПЖ групи УПА "Заграва", провідник Київської округи ОУН(б), референт СБ Житомирської округи. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 604).

постою і разом з полк. Не[...] Морозенком (ком. ст. жанд[армерії]) [...] пересунули на хутора Сороківки²⁹⁵.

29.III. Козаки після цілонічного маршу відпочивали до год. 10-ї. Біля обіду зголосились до нас 4-х друзів з м. Березного з заявою, щоб їх прийняти до загону. 3-х з них – з 16-ти літ хлопці, яким не дають воєнкомати більшовицькі життя. Приділено їх до сотні Свірка. Вечером повернули від к-ра Бористена наші козаки, що їхали з к-ром Косачем за загоном Острога. Післано гінців за чотою Кармелюка, щоб долучив д[о] нашого загону.

30.III. Коломиєць доніс, що вночі були в Моквині більшовики. Коли за годину часу біля 10-ї ночі почало з сторони Моквина тікати населення. Більшовики ішли з Моквина до с. Голубного. Ворог [...] [...] вався, а ограбивши Моквин, забрали (арештували) кількадесять людей. Біля 23-ї години відділ перенісся на місце постою.

31.III. В канцелярії загону іде цілий день підготовка до виготовлення звіту. Вечером донесено, що до с. Голубного насуваяться більшовики, до 30 чоловік. Рішено, щоб проти них зробити протиакцію. Загін вирушив в напрямі Голубного.

Кінець²⁹⁶.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 67, арк. 49–76. Документ без дати і підпису. Копія. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

²⁹⁵ Село Сороківка з хуторами розташовувалося біля с. Яблунне Березнівського р-ну Рівненської обл. до 1960-х рр.

²⁹⁶ Один з вірогідних авторів цього джерела – політвиховник загону “ім. Остапа” – “Батуринського” групи УПА “Заграда” “Аскольд” (див. зміст наступного документа).

№ 100 (10)

ДЕННИК ПОЛІТИЧНО-ВИХОВНИХ ЗАНЯТЬ У ЗАГОНІ ІМ. ОСТАПА (БАТУРИНСЬКОМУ), УКЛАДЕНИЙ ПОЛІТВІХОВНИКОМ

[Група УПА "Заграва",
загін "ім. Остапа" – "Батурицький" загін,
початок лютого 1944 року]

Денник політ-виховних занять І. Січень

Число	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Дата	1.1.	2.1	2.1	3.1	4.1	5.1	5.1	5.1	5.1	6.1
Від год. [до] год.	13–14	10–12	14–15	8–10	9–10	10–12	14–15	10–12	14–15	Цілий день
Сотня	Збірка цілого загону	І-ша Свірка	І-ша Свірка	ІІ-га Бури	І-ша Свірка	І-ша Свірка	І-ша Свірка	ІІ-га Бури	ІІ-га Бури	генеральна підготовка до свята. Репетиція гуртків: хорového та драматич. Виготовлення газети "За Волю" 297
При-сутніх		60	54	80	57	55	28	83	70	
Рід теми	Політично-виховна	Навчальна істор. Укр.	Навчальна худож. част.	Пророблено тему під числом пор. 2	Навчальна на геогр. Укр.	Навчальна істор. Укр.	Навчальна худож. част.	Пророблення теми з-під числа 6	Навчально-худож. част.	
Тема	Значіння політ[ично]-виховної роботи в загоні	"Ярослав Мудрий"	Навчання пісень		Кордони Української Держави	Занепад Київської Держави	Проба хору та інсценізації "Ми ідемо в бій"		Навчання співу та проби драм. гуртка	

Підтеми	1.1. Цілі II-ї імперіалістичної війни 1.2. Потреба [...] та політ. вироб[лення] серед козацтва	1.3. Відбудова України 2.1. Ріст культ. життя 2.2. "Руська правда" 2.3. Взаємини з закордоном					1. Поділ України 2. Боротьба між князем Володимир Мономах 4. Татари 5. Зруйнування Києва 6. Значення Київської Держави					
Хто проводив	Аскольд	Базаренко	Камертон	Вільний	Базаренко	Камертон	Базаренко	Камертон	Вільний	Вільний		Аскольд
Примітки												

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 67, арк. 2. Документ без дати і підпису. Копія. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

²⁹⁷ Йдеться про локальне періодичне видання загону УПА на Волині. Схожу назву в ОУН на ПЗУЗ у 1947–1950 мав літературний часопис "За волю нації", який редагував В. Галаса-"Орлан". Інші часописи з подібними назвами ("За волю", "За волю України") виходили за межами Волині – на Коломийщині й Калущині. (Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ... С. 244–245; Галаса В. Наше життя ... С. 164).

№ 101 (11)
ЗВІТ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “СТРІЛИ”
ПРО ЗМІНУ КІЛЬКОСТІ СТРІЛЬЦІВ

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
[відділ “Стріли”,
[кінець лютого 1944 року]*

Звіт

Перед фронтом мав 67 козаків, в тім числі 44 зброяних, 23 незброяних. Стан зброї перед фронтом – 44, в тім числі 5 легких кулеметів, 3 фінки, 36 крісів, в тім числі 9 крісів однострільних.

Під час фронту згинуло 3 козаки на псевдо: 1). Окунь, с. Козлиничі [Козлиничі]; 2). Веселий, с. Колодії; 3). Зозуля, с. Велика Медвежка Колківський²⁹⁸ р-ну. 2 козаки пішло до червоної партизанки. Один згинув з тифусу 4.3.44 р. – на псевдо Галка с Цьмівки [Цмінів]. Зброї зробили: 14 крісів, 1 “Максима”, 2 легких кулеметів, 2 фінки, 1 “Ємки”, 1 протитанкове [...].

Свіжих людей прибуло 23 чоловіки, в тім числі 12 чоловік прибуло з крісами, 19 чоловік ще не стягнуто з терену. Від фронту до цього дня нищили сиксотів, а більший час перховувались, бо тут цілий час загрожений терен.

Тих 9 крісів однострільних віддав в терен для організованя боївки²⁹⁹.

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 94. Документ без підпису і дати.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

²⁹⁸ Колківський р-н Волинської обл. у 1962 був ліквідований.

²⁹⁹ Ймовірно автором цього документа є “Стріла”.

№ 102 (12)
ЗВІТ ОХОРОНИ ШТАБУ
ГРУПИ “ЗАГРАВА” ЗА МІСЯЦЬ

*Група УПА “Заграва”,
[кінець лютого] 1944 року*

УПА.
Група Заграва.
ШВШ. “Охорона”

Місячний звіт
за м-ць лютий 1944 р.

I. Організаційні справи³⁰⁰.

Організовано та доповнено бойові дії “Охорони” аж до повної чоти. Організовано розвідку кінну та доповнено рій жандармерії, та взагалі цілий склад “Охорони” переорганізовано.

II. Оперативні дії.

Дня 16/II.44 р. червоні (енкаведе) окружили наші квартири постою в селі Вербче (хут. Залісся). Червоних було коло 300 люда. Бій був тяжкий, бо червоні мали велику перевагу. Ми мусіли прориватись то в одну, то в другу сторону через лави червоних. З оточення вдалось пробоем вийти, що навіть здивувало червоних, котрі панічно почали утікати.

З нашої сторони убито 3 коз., ранено 4 коз. та 2 к-ри. Втрачено табору 1 фуру з подуктами та 16 коней, з того 14 верхових, 2 таборових. Страчено зброї: 1 кул. “Чех”, 1 фінка, 2 кріси.

З сторони ворога убитих 10 люда, ранених – невідомо (бо червоні підібрали своїх ранених). Здобуто 1 фінку, 2 кріси.

Дня 21/II.44 року червона розвідка (чоловік 7) прийшли до наших квартир постою на хут. Кричильські. Їх обстріляно. 2 убито, здобуто 2 фінки. З нашої сторони жертв не було і поранених.

Дня 28/II.44 р. наша засідка, 1 рій відбили 1 фіру з харчами від червоних. Поранених і убитих не було. Червоні утікли.

III. Вишкільні справи.

Протягом цілого місяця, по мірі можливости, школилось козацтво нормально.

IV. Виховні справи.

Пророблено лекції на тему виховну та прочитовано інформації зі світа.

³⁰⁰ Назви цього та усіх інших розділів документа підкреслені.

V. Господарка.

Зроблено поліпшення в роеві господарчому, придбано котли маршові. Поправлено упряж та вози.

VI. Санітарні справи.

Мимо наказу, що умивання щоранку має бути без сорочок, ще роблено спеціальні оглядини санітарні – тіла і білизни. Придбано по 2 пари білизни для кожного козака.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 7. Документ без підпису і дати. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 103 (13)
ЗВІТ ОХОРОНИ ШТАБУ ГРУПИ “ЗАГРАВА”
ПРО СУТИЧКУ З РАДЯНСЬКИМИ РОЗВІДНИКАМИ

*Група УПА “Заграва”,
[кінець лютого] 1944 року*

УПА.

Група Заграва.

ШВШ. “Охорона”

Звіт з бою дня 28/II.44 р.

Місце постою на хуторах с. Кричильська. О год. 10 з села Коростеня [Корост] прибуло 7 розвідників червоних на хутора, де ми кватировались – 6 піші [і] 1 верхом. Вислано проти них розвідку, 3 коз. Розвідка почала їх обстрілюватись та утікати. Вислано ще до помочі 2 рої коз.

Одного червоного убито, одного ранено і привезено до ком. Бористеня. Тут був з нього допит, а потім його розстріляно.

Здобуто 2 фінки, 4 гранати та набої.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 8. Документ без підпису і дати. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 104 (14)
ДОКУМЕНТ
“СЛУЧАЙНИЙ ВИПАДОК З ТАНКОМ”, УКЛАДЕНИЙ
ПОЛІТВІХОВНИКОМ ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Остапа”,
березень 1944 року]*

Случайний випадок з танком³⁰¹

Вночі з дня 2–3 березня к-р Лебедин, Шакал і Аскольд з боївкою 9 чоловік посовувались на напрямі се[ла] Погорілівки. Недалеко цього села на дорозі к-р Шакал зауважив на віддалі 50 метрів темну фігуру в формі танки. Був наказ залягти та стримко посовуватись в напрямку танки. Біля нього не було жодної варті. В танці був кулемет, пасп. Козаки, а особливо к-р Лебедин, були втомлені. Козак Пчола виліз на танк і почав підважувати дверці, якими входиться в танк. З танка почувся голос: “Кто такой? Чево нада?” “Вилазі, здавай ружйо”, – крикнув козак Косар. “Постойте, сейчас вам дам, сукініе сини”, – говорив голос з танки. З танка почали стріляти з пушки. “Окружити та взяти штурмом”, – лунав голос к-ра Шакала.

Але це було попросту неможливо, щоб крисами та один кулеметом йти на танк. Після цього ми залишили танк і подались даліше.

Цей випадок був біля год. 2-ї вночі. До год. 7-ї рано ми вже прийшли до 14 кіл. і ще було чути стріли з пушки. Було видко, що танкісти добре набрались страху, що в білий день, не бачучи кругом нікого, стріляли “на бандеровців”³⁰².

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 73, арк. 26–26 зв. Документ без підпису і дати. Рукопис. Сірий олівець. Ідентичний документ див: Там само, спр. 67, арк. 24–25.

³⁰¹ Назва підкреслена.

³⁰² Ймовірний автор документа – політвиховник загону “ім. Остапа” групи УПА “Заграва” “Аскольд”.

**№ 105 (15)
ІНФОРМАЦІЇ
ПРЕДСТАВНИКА ПІДРОЗДІЛУ “ЯРМАКА”**

*[Група УПА “Заграда”,
загін “Котловина”,
сотня “Ярмака”,
кінець березня 1944 року]*

Інформації, подані підхор. Распутіном³⁰³,
котрий вернув дня 28.3.44 з Ворончина

1. Ком. Лев³⁰⁴ був в дні 19.3.44 в терені Тристеня–Ворончин. Сотня, яка була ціла, в той час мала бій [з] червоними. Здобув кулемета і п[...]. Говорив, що має переходити с фронта – значить до мене.
2. Ком. Гриць – [...] бачився 15.3.44 в Садові (Торчин). Сотня ціла. Говорив, що мають також йти на фронт – Любохиня [Любохини]–Камінь-Каширський.
3. Узбек³⁰⁵ в М[...]. 15.3.44 також сотня була ціла.
4. Ткач³⁰⁶ – Торчин – сотня ціла.
5. Про Ігора³⁰⁷ нічого не знаю.

³⁰³ Яковлів Яків.

³⁰⁴ Лень Іван – “дуже відважний старшина УПА” (Яковчук Й. (Новак В.) (“Крилатий”). Північно-західня округа “Турів” / Волинь і Полісся: німецька окупація. – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1983. – С. 100. – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 5).

³⁰⁵ Павлонюк Василь Макарович (1923, с. Верба Дубнівського р-ну Рівненської обл. – 12.02.1945, ?). Навчався у старшинській школі УПА. У 1944 він спершу командував сотнею загону УПА “Котловина”, а потім очолював охорону к-ра УПА–Північ Д. Клячківського-“Охріма” (75 чол.). Убитий. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589; Мануйлик О. Топкими болотами ... С. 334; Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 68; Б. авт. Героїчна загибель легендарного командира УПА // Волинь (Рівне). – 2009. – 30 січня. – С. 9).

³⁰⁶ Корейчук Дмитро. У 1943 навчався у підстаршинській школі УПА “Дружинники”. Одержав звання хорунжого. 1944–1945 – к-р сотні загону УПА “Котловина” (“Хвастівський”), “Холмської” бригади (“ім. Мазепи”) (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 46).

³⁰⁷ Кисіль Іван (“Ігор”, “Орест”) (1918, с. Забороль Луцького р-ну Волинської обл. – 09.07.1946 чи 30.08.1946, Волинська обл.?). 1943 – к-р сотні загону “ім. Богуна” групи “Заграда”. 1944–1945 – к-р сотні загону УПА “Котловина” (“Хвастівський”), очолював сотню і був к-ром бригади “Пилявці” (“ім. Лисого”) ЗГ УПА “Завихост”. 1945–1946 – провідник Любомльського і/чи Луцького надрайону. Загинув у бою з опергрупою МДБ. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 589; Боротьба проти повстанського руху ... С. 447; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 39–40).

6. Швидкий – чув, що є коло Луцька.
7. Залізник стоїть в Боровичах в лісі – організує сот[ню]. Скільки має, не знає.
8. Про німців на степу – жодних акцій не робили на УПА [...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 51. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

**№ 106 (16)
ДОКУМЕНТ “ОПИСИ БОЇВ”,
УКЛАДЕНИЙ ПОЛІТВІХОВНИКОМ
ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА (УРИВОК)**

*[Група УПА “Заграда”,
загін ім. “Остапа”,
початок квітня 1944 року]*

Описи боїв

Бій з більшовиками в с. Гутці³⁰⁸

6 січня 1944 р. на Святвечір наш загін був розквартирований в с. Гутці. Вечором наша розвідка натрапила на розвідку червоних. Нав'язалась коротка перестрілка, у висліді чого був вбитий 1 червоний розвідчик. Здобуто коня та фінку. По загоні було заряджене остре поготівля. Біля 23 години більшовики з ліса почали наступ на Гутку.

Наші козаки залягли в рові здовж села. Вив'язався бій, що тривав біля години часу, після чого сот. Бура наказав відступ, бо к-р Шакал не командував, бо почот куреня його опустив. Наш загін відступив в напрямі Городища. Наші втрати були – 1 ранений. Втрати ворога невідомі, але мабуть що великі, бо згодом більшовики говорили “от бандеровци нам дали, так что через 20 лет им не забудем”. Після бою післано розвідку в напрямі Гутки. Донесено, що між червоними партизанами були тоже і фронтовики. На перший день Різдва Христового Гутки зістало ограблен[е] більшовиками та спалене.

2. Бій з німцями на хуторах с. Сухого Рогу

³⁰⁸ Аналогічний опис цього бою див: ЦДАВО. – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 73. – Арк. 29–29 зв.

Після дводенного перебування в лісі, з 8–9 січня розкватерувались на хуторах в Сухому Розі. Раном 9 січня розвідка донесла, що в напрямі нашого перебування їде до 50 кіннотчиків. К-р Шакал взяв під увагу, що це може бути тільки розвідка ворога, що за нею може посовуватись більша кількість війська. Наказав відступити до поблизького ліса. Приймати бій було неможливо, бо ззаду було болото, через яке перепливали [...]. Тому к-р Шакал хотів відступати в напрямі М. Совпи [Малої Совпи].

Німці (а це були козаки на конях), що їхали з Щекічина [Щекичина] до В. Совпи [Великої Совпи], замітивши нас завернули до ліса, де ми находились. Ми мусіли прийняти бій. Сотня Бури залягла на краю ліса в напрямі М. Совпи [Малої Совпи], а сотня Свірка в лісі недалек[о] шляху Щекічин [Щекичин] – В. Совпа [Велика Совпа]. Наші перші почали бій, обстрілюючи німців. Німці в цей час зробили наступ на сотню Свірка, яка не видержала удару, та почала відступати. Сотня Бури була обстрілювана збоку і почала теже відступати. Моста, який пішли робити через річку, не вдалось зробити. Табор та наші козаки почали втікати через болото в напрямі річки. Тут весь наш табор [...]. Козаки через болото та річку, яку деякі проходили по пояс у воді, перейшли до ліса. Надвечір зібралися ми разом і направились на Малатинські хутора, де і заночували.

Наші втрати були: весь табір з всім майном та невідома кількість ранених та вбитих. Втрати ворога невідомі.

[3]. Наскок на 2 більшовицькі танки в с. Друхова [Друхів]³⁰⁹

Вертаючи від к-ра Максима, дня 1 березня 1944 р. к-ри Лебедин, Шакал та виховник Аскольд з 40 козаками прийшли на хутора с. Березини [Березина] де і закватерувались. Нам було відомо, що в с. Друхова [Друхів] стояли 2 зіпсовані танки. К-р Лебедин задумав зробити на них наскок. Обслуги танків було – 6 червоноармійців. Завдання це мав виконати к-р Шакал. Після год. 17-тої вечером взяв він з собою до 20 козаків, та подався в напрямі на Друхів.

Недалеко села зроблено збірку біля одної клуні. До села післано розвідку, яка донесла, що танкісти зараз кінчають вечеряти. К-р Шакал казав наступати. Коли козаки прибігли до тої хати, де вечеряли танкісти, під хатою побачили невідомих людей, що закурували. Напереді бігло наших трох козаків з кулеметом. Наші крикнули до [...]: “Стій! Руки ввєрх!” У відповідь на це більшовики почали стріляти з фінок і ранили одного нашого козака. Кулемет

³⁰⁹ Речення підкреслене пунктирною лінією.

наш затався. Наші почали окружувати будинки та їх обстрілювати. За цей час забирано з танків майно. Забрано:

Один кулемет.

2000 шт. набоїв.

Радію надавче та відбийче.

45 шт. танкових снарядів.

2 ракетники з набоями.

1 далековид та інше військове майно.

Більшовики втікли з хати. З того огляду, що в хаті була сім'я, к-р Шакал дав наказ до хати не стріляти та не кидати гранат. З забраним тим майном ми вернули на місце постою³¹⁰.

[...]

[8]. Смерть козака Сучка.

Козак Ласюк Іван, син Захара, під псевдом Сучок. Родився 1922 р. в с. Мареніні. В травні 1943 р. вступив в УПА. Спершу працював у боївці Бури, а опісля разом з нею перейшов до нашого загону, де працював в розвідці.

Козак Сучок був ранений в коліно дня 19.III.44 р. в бою з червоними бандами на хуторах Сухого Рогу. Лікувався на Коловертських хуторах. Разом з ним лежало ще ранених 3-х козаків з відділів східних. Псевдо одного було Довбня, що повнив функцію заступника сотенного Лиса, а псевдо другого – невідоме.

Дня 24.III більшовики найшли на с. Коловерті [Коловерти] (ті хутора, де вони лежали). Довбня з тим другим козаком захова-лись в хаті на стриху. Сучок лежав в ліжку, бо заховатись не міг. З хати всі втікли. Більшовики, побачивши хворого Сучка на ліжку, спитали що йому бракує. Той сказав, що хворіє на тиф. Один з більшовиків хотів його вбити, коли другий сказав: "Пускай живет. Когда выздоровеет – пойдет в Красную Армию". Ограбивши, що попало під руки, вийшли з хати. Коли відійшли до 100 м, в хаті получився вистріл. Це на стриху стрілив випадково з пістоля Довбня. Більшовики повернули в хату, найшли на стрисі Довбню та другого козака, яких закололи штиками. Тоді зайшли в кімнату, де лежав Сучок і на ліжку його застрілили. Всіх трох похоронено в с. Щекічині [Щекичин] на кладбищі³¹¹.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 67, арк. 20–23, 34–35. Документ без підпису і дати. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

³¹⁰ Подібний опис цього бою див: ЦДАВО. – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 73. – Арк. 27–27 зв.

³¹¹ Укладачем цього документа швидше за все є політвиховник загону "ім. Остапа" "Аскольд".

№ 107 (17)
ЗВІТ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “СТРІЛИ”
ПРО ПРИЧИНИ НЕВДАЛОЇ ПЕРЕПРАВИ
ЧЕРЕЗ РІЧКУ СТИР

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Хвастівський”],
відділ “Стріли”,
19 березня 1944 року*

Звіт

Відділ Орла, котрий я мав перепроводити до ком. Кори, не перейшов Стира в тім, що був загрожений терен і Орел не схотів іти зв'язком [...] давав. Коли вони не пішли, то коли Узбек мав переправляться за Стир, то Орел пішов з ним.

19/3.44 р.
Стріла

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 95. Рукопис. Оригінал. Синій хімічний олівець.

№ 108 (18)
ЗВІТ КОМАНДИРА КАВАЛЕРІЇ
ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ЩОДО “БІЛЬШОВИКІВ” І “ВЛАСІВЦІВ”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
кавалерія,
26 березня 1944 року*

Повідомляю звіт праці. В Олицькім [Олицькому] і Клев[анські]м [Клеванському] р-ні є дуже затrudно, тому що роблять щодня облави. Приїхав заградотряд і перевірає документи, так що без документів нема як держатись. Дня 24.III їхав Жбурляй з Кольою і їх зупинили перевіряти документи, то Жбурляй одного убив з пістолу, а сам утік. Документ один маємо с заградотрада.

Жилаїмо Рибак а й людьми до Вас.

Сотні, які пішли на південь, всі є за фронтом. Некого нема по цієї стороні. Зв'язкові, котрих Ви вислали по соткі, є тут (Мощаниці).

Рухатись так як раніше вже не можна, але будем якось воружитись.

Людей, котрих забрали більшовики, не везуть на схід, а муштрують у Рівному. Здається, висадили 6 транспортів і вже не везуть туди.

Тут є якась біла гвардія, котра хоче нав'язати зв'язок з бандерівцями. Вони, здається, є у цуманському лісі. Були на Олицькій станції і порозганяли вартових. Ругали командирів совітських. Вони носять опаску білу на руці і на майці. Ніби власовці. Зброї зараз не можна вирвати, бо скрізь стоїть військо і заградотряд. Мирон з нами не поїхав і залишився біля Тріски.

С.У.
26.III.44 р.
Богун

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 39. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 109 (19)
ЗВІТ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “СТРІЛИ”
ПРО СУТИЧКИ З РАДЯНСЬКИМИ ЧИННИКАМИ

*[Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін],
відділ “Стріли”,
2 квітня 1944 року*

Звіт³¹²

Повідомляю, що на 24/3.44 р. висилав до вас звіти. Зв'язковий не міг перейти через Стир. Коли повертав назад, в с. Будка попав в руки червоним. Зброю від нього забрали. Він сам в лісі 3 лютого втік.

Дня 18/3.44 р. і дня 27/3.44 р. зловили 2 місцевих комунарів, котрі сиділи на ст. Чорторийську. 29/3.44 р. перша чота приняла бій з комунарками в колянецькому лісі, вбили два коні, здобули одного кріса, дві сидлі. З нашої сторони загинув фельчер Кобзаренко.

Дня 28/3.44 р. я з другою чотою за колеєю о год. 1-й ночі напали на обоз. Вбили ст. лейтенанта, ранили його заступника і одного радowego. Здобуто 1 фінку і нагана, 25 ящиків набоїв і 3 ящики до фільк.

³¹² Підкреслено.

28/3.44 р. ройовий, котрий був в терені, роззброїв одного комунара в с. Храську [Хряську].

Дня 1/4.1944 р. більшовики робили на нас акцію з літака, вбили 6 цивільних чоловік, котрі ховались в лісі.

2/4.1944 р.
Стріла

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 103 (початок), 101 (закінчення). Оригінал. Рукопис. Сірий олівець. На звороті зазначено синім олівцем: "17.IV.44. Юрій".

**№ 110 (20)
МЕДИЧНИЙ ЗВІТ,
УКЛАДЕНИЙ ЛІКАРЕМ ПІДРОЗДІЛУ "СОКОЛОМ"**

*Група УПА "Заграда",
["Батуринський" загін],
3 квітня 1944 року*

Звіт хворих

Прийнято хворих козаків на заразливу хворобу тифус за день 2 і 3 квітня 1944 р.

1). З відділу Бури прийнято двох козаків – Цибулю і Гонтю, котрих відправлено на пункт Млодзянівка³¹³.

2). З відділу Свірка прийнято двох козаків – Синицю і Сібіряка. Одного з них, цебто Синицю, відправляецця на Каменку [Кам'янку] і далей в район Межиричи [Межирічі], а козака Сібіряка – на Сороківку.

3). З кавалерії Нечая двох козаків – Метелика і Нечайченка – відправляецця на Каменку [Кам'янку] і далей в район Межиричи [Межирічі].

4). З канцелярії загону Акорда направляецця в район Межирич [Межирічі].

С.У.Г.С.
Постій, дня 3/IV.1944 р.
Сокіл, лікар

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 64, арк. 45. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

³¹³ Хутір біля с. Яблунне Березнівського р-ну Волинської обл. Існував до 1960-х рр.

№ 111 (21)
ЗВІТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ

*Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
5 квітня 1944 року*

УПА.
Котловина.
Група Заграва.
До ШВШ групи Заграва

Звіт³¹⁴

програми праці від 2 до 5 і від 5 до 9.IV.1944 р.
- від 2 до 5.IV.44 р.:

I. Організаційна діяльність:

- а). переорганізованя сотні Буяна;
- б). зорганізованя сотні Підкови;
- в). зорганізованя почоту.

II. Вишкільні справи:

- початкове школення впоряду, полевих вправ і внутрішньої служби.

III. Інтендантура:

а). заготівка харчу на щоденний прожиток і магазиначія на будуче;

- б). зорганізування шевських варстатів при сотнях;
- в). направа взуття.

IV. Санітарне:

- боротьба з інфекційними хворобами і коростою.

V. Виховні справи:

- перерібка III Надзвичайного великого збору ОУН³¹⁵.

VI. Оперативне:

- оперативних дій в тих днях не перепроваджувано, тому що була переорганізація і школення.

Слава Україні!
Постій, дня 5.IV.44 р.
К-р /-/ Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 28. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³¹⁴ Слово підкреслене.

³¹⁵ Очевидно, йдеться про вивчення документа “Програма III Надзвичайного Великого Збору ОУН”, ухваленого ОУН(б) у серпні 1943.

№ 112 (22)
ЗВІТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ЩОДО АКТИВНОСТІ РАДЯНСЬКИХ ЧИННИКІВ³¹⁶

*Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
9 квітня 1944 року*

УПА.
Котловина.
Група Заграва.
До ШВШ групи Заграва

Звіт з терену від 2 до 5.IV.44 р.

I. Майже цілий терен Котловини зайнятий Червоною Армією та партизанкою. НКВД і партизанка інтензивно роблять облави на селі і хутора, облави на людей. З причин сильних морозів і снігу удалося їм зловити частину людей, котрі вернули з лісів додому. Так сильно грабують, що тільки попало.

2.IV.44 р. приїхало з Цуманя до Липна, Холоневичі коло 2 сотень партизан і НКВД на облаву людей. В Холоневичах творять район. Є чутка, що червоний уряд області Луцька виїхав до Цуманя, тому район з Цуманя перебрався в Холоневичі. Підрайон створили в Чорнечу [Човниці]. То саме діється в районах Колкі [Колки]–Ківерці, що в районах створено підрайони, їх обсаджено НКВД і партизанкою. Завданням їх є ловля людей, ліквідація маєтків (тих, що є в рядах УПА та в Організації).

Розвідано, що на Пшебраже³¹⁷ стоїть 5 сотень польських партизан чи війська. Всі вони в рогатівках з орлами. Кажуть, що по перевишколенні підуть за Буг. Останньо приїжджали в Колки, щоб голова дав їм м'яса на 500 осіб. Це м'ясо взяли в с. Острови [Острів].

Цими днями поляки напали на хутір с. Омельно [Омельне] і пограбили. НКВД, що стоїть в с. Омельні, робило облаву і убило 5 поляків. Для населення говорять, що це ваші “бандерівці” вас граблять. В с. Ситниці і інших селах НКВД стягало людей, котрі працюють у млині чи інших їх підприємствах. Робили з них тайних донощиків та примушували підписати заяви (складати присягу).

Млин у Ситниці як оліярня працюють цілий час нормально.

³¹⁶ Насправді це два документи, але чомусь завірені командиром “Юрієм” всього 1 раз – 9 квітня 1944 року.

³¹⁷ Зараз с. Гайове Ківерцівського р-ну Волинської обл. (*Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 333*).

Звіт з терену від 5 до 9.IV.44 р.

II. Дня 5.IV.44 р. до Кулікович [Куликовичів] прийшло кілька сотень “фронтовиків” (заградотряд). З Кулікович [Куликовичів] частина пішла на Красноволу, Заріччя. Скрізь роблять облави на людей.

6.IV.44 р. совіти окружили с. Новосілки і ловили людей. Нікого не зловили. На станції Чорторийськ [Чорторийськ] оперує місцева міліція, зорганізована з місцевого комуністичного елемента.

6.IV.44 р. до Старого Чорторийська [Старий Чорторийськ] прибуло 100 совітських жінок з дітьми, розмістилися по хатах. За останній цілий тиждень аж до 6.IV.44 р. двигалась совітська партизанка на Угли і Граддя. Говорили, що за Буг.

7.IV.44 р. в Ничогівці [Нігочівці] робили облаву на людей і забирали худобу.

Дня 8.IV.44 р. до Тельч [Тельчі] і Великої Осниці прибуло по сотні червоних. Добре озброєні, є між ними жінки озброєні, ловлять людей та грабують. В с. Семках стоїть совітське летунське військо, що охороняє аеродром. 8.IV.44 р. прибули червоні ранені від Ковля. Говорять, що німці їх відбили 10 км. від Ковля. Говорять, що “ми (більшовики) тут не виграємо”.

2.IV.44 р. одержав пошту від Залізняка – вже зорганізував 25 людей, оперує Боровичі–Яблунька³¹⁸. Того тижня совітських три літаки з кулеметів обстрілювали відділ Стріли (гонили по корчиках за ними).

Слава Україні!
Постій, дня 9.IV.44 р.
К-р /-/ Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 33. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³¹⁸ У Маневицькому р-ні Волинської обл. є села Велика Яблунька і Мала Яблунька.

№ 113 (23)
ІНФОРМАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКА
НЕВІДОМОГО ПІДРОЗДІЛУ
ЩОДО ПОТОЧНИХ ПОДІЙ

*[Група УПА "Заграда",
невідомий відділ],
17 квітня 1944 року*

Інформація

Дня 17 о год. 12 дня прибула поліція³¹⁹ з Гутки и хотіли людей захватіть в церкві. Но прібули запізно. Залишились ночувать в селі, бо мають дня 18.IV.44 р. заберать усіх мобілізованих, котрі відпросилися на день.

18.IV.44 р. Друже Кора, ми берем одну чоту на поміч з сотні Левадного и робім відправу з сексотами услід.

Друже Коробка, ми пішем інформації щоденно. Нам одну почту вгору під час акції спалено. Зверніть увагу на зв'язок Скельи, бо мі часто свої пісулі знаходім по зв'язку, де їдуть в дорозі по місяці.

Слава Україні.
К[...]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 104. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³¹⁹ Так у документі.

№ 114 (24)
РАННІЙ ЗВІТ КОМАНДИРА
ПРО СТАН СОТНІ “СВІРКА”

[Група УПА “Заграва”],
 Загін “ім. Остапа”,
 сотня “Свірка”,
 22 квітня 1944 року

Загін ім. Остапа.
 Відділ Свірка

Ранній звіт

№ п/п	Подрібне зіставлення	Всіх разом	В т.ч. чолов.		Коней			Возів	Примітка
			Командирів	Козаків	Верхових	Тягових	Разом		
1	Загальний стан	78	12	66					
2	Хворих на пункті	10		10					
3	Хворих в таборі								
4	У відпустках								
5	В службі	61	12	49					
6	Самовільне видлуче[ння]	7		7					
7	Служб. подорож								
8	Арештованих								
9	До зайняття	61							
0	Харчевий стан	61							

Постій, дня 22.IV.43 р.
 Команд. сотні Свірко /Свірко/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 66, арк. 225. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 115 (25)
ЗВІТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВВ НКВС

*Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” [загін],
26 квітня 1944 року*

УПА.

Група Заграва.

Хвастовський полк

ШВШ групи Заграва

Отчет

за время с 23 по 26 апреля 1944 г.

23 апреля 1944 г. по дороге из Колки [Колки], Тельче [Тельчи]–Л[...], шли 200 большевиков, которые относятся к ВВ НКВД с назначением “по борьбе с бандитизмом”. В то же самое время в селе Тельче [Тельчи] было около 30 ВВ-НКВД-истов, которые собирали для себя продуктов. В село Осницы Большой [Велика Осниця] было до 100 красных, которые тоже занимались реквизицией продовольствия.

24 апреля 1944 г. эти же самые красные, согласно устных данных, делали облаву на окраинах леса, находящегося возле села Великая Осниця [Велика Осниця].

25 апреля 1944 года в с. Красновол [Красноволя] было около 60 человек, которые стали занимать село Ничоговку [Нігочівку]. В селе Тельче [Тельчи] было около 40 человек. В селе Заречье [Заріччя] красных не было. В селе Куликовичах [Куликовичі] было 30 человек.

26 апреля 1944 г. в селе Липно [Липне] стояло около 300 красных. Крестьяне в этом же селе пекли хлеб для повстанцев. Большевики случайно это видели и говорили “это наверное для пополнения бульбовцев”.

Слава Украине!

Постой, 26 апреля, 18.30.

Командир Чорнота. /Подпись/.

*ГДА СБУ, ф. 71, оп. 9, спр. 22, т. 2, арк. 230–230 зв. Копія. Машинопис.
Чорна калька. Переклад на російську мову.*

№ 116 (26)
ХРОНІКА
ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА (БАТУРИНСЬКИЙ),
УКЛАДЕНА ПОЛІТВІХОВНИКОМ

*[Група УПА “Заграда”,
Загін “ім. Остапа” – “Батуринський”],
[квітень–травень 1944 року]*

Записи про хід бойових дій, ч. 1, поч.: 6.01.1944, кін.: 13.05.1944

1.IV. В часі акції проти більшовиків, що подавались на с. Голубне вночі з дня 31.III на 1.IV, виникло деяке непорозуміння. Сама акція виглядала слідуєчо. На вістку, що до Голубного їдуть більшовики в силі до 50 чоловік, к-р Шакал взяв з собою чоту Фіньчука з II-гої сотні та пішов до села. Ідучи вздовж села, повернув на вулицю, що тягнеться в напрямі с. Білки [Білка].

Пройшовши кількадесять метрів, побачив перед собою групу людей, що курили. Деякі з козаків здогадувались, що це є чота Кармелюка, що мала до нас долучити. Підійшовши ближче, з групи людей почувся голос: “Стой, хто идет!”. З нашої сторони ніхто нічого не відповів. Тоді з тої групи (а це були більшовики) почали на наших козаків стріляти. У висліді тої перестрілки, з нашої сторони був ранений козак Голуб, котрий ішов насамперед. Наша чота залягла і стрільба стихла. Щоб не бути заскоченим збоку, к-р Шакал взяв з чоти Фіньчука один рій, і повів до хат біля вітряка (що находився по лівій стороні дороги), де їх розложив. В цей момент прийшов до цього вітряка к-р Бура, з чотою Зеленого, і тут також заліг. Вертаючи з одним козаком, к-р Шакал замітив, як з села в напрямі, де була розташована чота Фіньчука, звернула група людей. Підпустивши їх ближче до себе, к-р Шакал крикнув: “Стой, хто иде!”. На це у групі: “А єто хто?”. Тоді к-р Шакал побачив, що це є більшовики, почав стріляти з фінкі. Більшовики залягли. Тоді к-р Шакал відбіг до села по правій стороні дороги, що іде до Білки. Чота Фіньчука була заатакована з двох сторін і мусіла відступити в напрямі вітряка, де був Бура з чотою Зеленого. К-р Шакал вислав зв’язкового до к-ра Лебедина, щоб він з сотнею Свірка заходив більшовиків з правої сторони села. К-р Лебедин зібрав козаків – сотню Свірка, боївку Коломійця, чоту Тарасенка, що вернув до загону – і почав заходити село з правої сторони.

К-р Лебедин з більше як сотнею козаків думав, щоб заатакувати більшовиків з сторони с. Залісся³²⁰, де вони мали залишити свій обоз. В тому часі к-р Буря, не ор'єнтуючись, що це робиться, що стріляють спереду і ззаду, з обома чотами відступів під могилок. Більшовицькі обі групі, разом злучившись, відійшли в напрямі Білки. К-р Лебедин з своїми козаками прийшов до с. Залісся. За розказами місцевих людей, більшовики в силі до 50 людей подались до с. Голубного і звідтіть не вертали. З Залісся ми посунулись на хутора Сороківкі [Сороківки]. К-р Шакал провірив, що в селі нікого нема, повернув на наше місце постою, до хут. Борек-Кут [Борек Кути], де стояв наш обоз. Повідомів про це, що в селі нікого нема, повернув на наше місце постою, де цілий наш загін, за його думками, мав заквартируватись. Бура відійшов з своєю сотнею до села Круги. К-р Лебедин, провіривши могилок та край села, що нікого нема, поза селом вернув на наше місце постою. Вислав за к-ром Шакалом та Бурою, щоб повернули.

У висліді тої короткої перестрілки з нашої сторони був тільки один ранений, втрачено кіса та фінку. Втрати ворога невідомі.

Рано розвідка донесла, що до Голубного прийшли більшовики і заквартирувались в селі. Прийшли, щоб закріпляти совітську власть. Зробили сход, де говорили про мобілізацію до війська, про хлібо- та м'ясопоставку і т.д. Між іншим сказали: "Скажіть своїм бандеровцям, що коли з нашої сторони впаде один чоловік, то геть спалимо село". Надвечір приїхали до села ще машини з військом пограничним. За здогадами, то більшовики хочуть зробити випадковий пункт в Голубному, звідкіль схочуть робити наскокі на поблизькі села.

Більшовики, нападаючи на села, мають слідуєчі наміри:

- 1). Грабити з всякого майна.
- 2). Мобілізувати людей на фронт.
- 3). Закладати сітку сексотів.
- 4). Розвідати про наші сили та їх місце перебування.

К-р Лебедин рішив змінити місце постою. Прийшов зв'язковий від Кармелюка з повідомленням, що Кармелюк з чотою стоїть на віддалі 5 кл. Стрінутись ми з ним мали в с. Замостище. Вечором о год. 19-тій наш загін, чота Коломийця

³²⁰ Йдеться про хутір Залісся, який існував у Березнівському р-ні Рівненської обл. до 1980. (Романчук О. Розділив долю інших хуторів // Надслучанський вісник. – 2004. – 13 жовтня. – С. 3).

та полк. Немо³²¹ з своєю боївкою рушили з місця постою в північному напрямку. Цілий день сьогодні падав сніг. Надвечір почав він ще більший падати. Зірвався вітер і почав крутити снігом. Вітер з снігом дув прямо в очі. Дорога була заметена снігом. З нами їхало транспорту 5 підвід, на яких лежали хворі. Холод докучував так, що лежати або стояти було неможливо. Треба було рухатись, щоб не замерзнуть. Всі почали пітати, чи ще довго будемо іти, бо їдучи снігом по коліна вже перемучились. Біля год. 24-тої прийшли до с. Сарківка [Сороківка]. Тут на короткий час заряджено відпочинок. Бура з своєю сотнею не мав місця, щоб відпочити, а подався прямо на місце нашого призначення, без повідомлення к-ра Лебедина. Біля 2-гої год. дня рушили ми далі в свою дорогу. Козакі з хат не хотіли виходити. Кожний старався, щоб хоч на одну хвилинку задержатись, бо там надворі кругом мело та крутило. Перед нами було ще до 3-ох кл. дороги. Дальший перемарш видався нам дуже довгий. Козакі гляділи кругом, чи не видно де футорів чи села, щоб можна було задержатись. Почало дніти.

2.IV. Нарешті прибули ми на місце. Мало є приміщень, щоб закатеруватись. Між козаками повстало незадоволення та нарікання. Почали говорити, що не треба було рухатись з місця в таку заметіль, та боятись яку сотню "постолівців".

Козакі питають, чому все втікаємо, коли інши загони б'ються з ворогами. Чому допускаємо до грабунку населення. Перемучені, полягали по хатах відпочивати. Сьогодні заметіль не вгаває. Повідомляють щораз, що багато козаків перехолодилось та захворили. Кількох відразу захворіло на тиф. Хворих нема де відставити. Перебувають разом з здоровими.

³²¹ Ймовірно це Трейко (Терейко) Іван (1898, Київська обл. – 18.07.1945, Городницький ліс біля с. Сторожів Корецького р-ну Рівненської обл.). Офіцер армії Російської імперії. Отаман на Київщині за часів визвольних змагань 1917–1921. Тоді саме отримав звання полковника. У 1920-х, під час знищення чекістами діячів українського руху, по ньому на пасіці у с. Самостріли стріляв невідомий. Куля пошкодила Трейку підборіддя. Псевдоніми в УПА – "Немо", "полковник Дибов", "Дибов". 1943 був членом штабу Т. Боровця. Від серпня 1943 – в УПА. У грудні 1943 – кер. одного з відділів референтури СБ ВО "Заграда". З 4 липня 1944 – керівник відділу військової розвідки штабу групи УПА "Тютюнник". Зі січня 1945 – заступник з розвідки к-ра і начальник розвідки ЗГ УПА № 44. У 1945 мав особистий почет, який очолював "Боевий". Генерал УПА від 24 квітня 1945 (*Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 ... С. 166–168; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 41, 622, 819, 861, 867, 892, 925, 926, 1217, 1288; Філоненко П. Збройна боротьба на Волині. – Вінніпег, 1958. – С. 34; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 96; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 61*).

Варта повідомляє, що в північному напрямку бомбардують літаки якусь місцевість. Здогадуються, що це діється в Сарнах. Рано нас повідомлено, що на Заріччя приїхали більшовики в силі до 50 чоловік та хочуть палити село. К-р Лебедин рішив, щоб їх не зачіпати, аж поки не потепліє. Сьогодні долучив до нас Кармелюк з своєю чотою, в числі до 48 козаків та сімома кулеметами. Цю чоту долучено до к-ра Бури і створено повну сотню, а решту козаків відіслано до поповнення 2-гої чоти І-шої сотні. Вже третій день дує вітер з снігом. Настояща зима, мов перед Різдом.

Козаки місто Паскі питають, чи далеко до Риздва. Найбільше шкодить цей сніг (козакам) командирам, які в зв'язку з тим не можуть розвивати дій супроти ворога. Коли ще був березень, то к-р Лебедин говорив, що це ще зими можна вибачити, але коли прийшов квітень, то її (зиму) треба буде потягнути до карного звіту. Зараз думають, що це може Сталін або Гітлер повісився. Якщо так, то “нехай би ще дуло цілий тиждень”, говорить к-р Случ. “Почекаємо з тим явищем до Благовіщення, а там то ми вже покажемо”, – вмішався к-р Шакал [...]

[...] Загін ім. Остапа

Заграва

Продовження хроніки

2.V.44. О год. 15 перейняв я працю політвиховника від друга Аскольда. Хоч мені жаль було милости своїх рідних друзів, що саме тепер ішли на схід. Але в нас справа була так: або я їду або Аскольд. Один з нас мусить лишитись. По наказу командира Ясеня лишаюся я.

3.V.44. Новий мій табор має постій в лісі. Сьогодні якраз його змінено, пересунувшись окола 10 кл. десь в ліс. Від год. 5 вже триває в нас остре поготівля. Ворог стріляв на віддалі від нас 1,5 кл. Розвідка донесла, що ворог переїзджає шляхом попід лісом в страху перед засідкою, ще здалека стріляє в нікуди. При сутичці з розвідкою клятї сатрапи вбили одного друга з відділу Докса та одного ранили. Від год. 16 до 17.30 я провів бесіду з 20 друзями на тему “Сучасне політичне положення в світі” та про рух Східнього фронту. Зі сторони слухачів були запитання: “Сучасна роля власовців?”, “Українці в Америці?”, “Які ще є партизанські рухи в Європі?”. Вражіння з бесіди задовільнене, видно віру в нашу перемогу.

5.V.44. Група на чолі з командиром Шакалом пішла в засідку на ляхів, які вертали з сіл з награбованим добром. Засідка не

вдалася, тому що більшовики не вертали назад тею самою дорогою, а іншою. Очевидно їх сексот повідомив. Змінено постій.

6.V. Ранком до схід сонця відділ знов рушив на оборону селян від грабіжників. Ворога не було. Відділ очікував 6 ч. на місці, де сподівались ворога. Ворог не прийшов. Відділ повернув на місце постою, де зайнявся військовими справами.

7.V. Зміна постою. Особливих подій – жодних. Втікачі з Рівного донесли, що німецькі літаки збомбили лагерь з арештованими нашими селянами. Під час бомблення всі розбіглись. Як доносять, по неточним даним вбитих було [т]ам наших селян около 800. Разом з тим, згинув там і загін енкаведистів – около 200 людей.

8.V. Переверів бесіду з раненими друзями з бою під Хотинем. Моральний стан ранених дуже добрий. Ними заопікувався районний Чех. Дійшли вістки, що фронт посунувсь на схід. Сильні бої йдуть за Кременець, села Обгів [Соснівка], Градкі [Грядки], Кліпець зайняті німецькими військами.

9.V. На село Медведівку [Ведмедівка] наїхала червона орда в числі 150 чол. Також зайшла ця орда на Адамівські куріні. Орда грабила худобу та інші харчові продукти.

7.V. [...] в Сухій Ріг [Сухий Ріг], де забрано змагашиновани кулемети.

8.V. Відтіть перемарш на Хмелівку. Перемарш в ліса В.Клецька [Велика Клецька] та Дерманка, де мала бути засідка на ворога. По донесенню розвідки, ворог змінив свій маршрут.

З 8 на 9.V. Вертаючи на місце постою, було переведено мобілізацію в с. Дерманка, Маренін [Маринин], В. Селище [Великі Селища].

10.V. Зміна постою. Відділ провадить вправи. Повідомлено, що в бою з більшовиками під Хотинем дня [...] в хотинському [хотинському] лісі зістав убитий к-р І-шої сотні Бура. Хто більш зістався вбитий, невідомо [...]. Виїхало 2-ох козаків, а саме Ёрмак і Недоля, в розвідку, а назад не повернулись. Що з ними сталось, невідомо.

11.V. Привезено гарматку, яку було законсперовано, перечищено й також споряджено. Разом з 2-ома “Максимами” знову законсперували. Відділ провадить вправи.

Зміна місця постою. Перед відходом на збірку всіх відділів, к-р Шакал розказав про те, як має військо поводитись під час походу й також про порядок і спокій у війську. 2-ох наших козаків, Ёрмак і Недоля, йдучи дня 10.V на розвідку, попали біля Адамовських [Адамівських] курінів в більшовицьку засідку.

Їх зловлено, забрано коні і зброю, й повели з собою в напрямі до Гути [Гута Стара]³²². Ці більшовики були в цивильній одежі і, догадуємось, що це були ляхи. Між їми було 12 узбеків і 2 кіннотчики. Разом було 10 чоловік. Дійшовши до Селища [Великі Селища] до мосту, ляхи зняли з козака Єрмака куфайку, кожух, чоботи, штани і шапку. Здорово його побили. Другого козака Недолю поки що не розібрали і не били. За те все, за одягу і зброю, козака Єрмака поляки мало що між собою не побилися. Один другому виривав із рук. Не доходячи до Гути [Гута Стара], Єрмак попросив напиться у рові води. Як тільки вони від нього відвернулися, він кинувся втікати. Ляхи відкрили по ньому вогонь з кулемета, десяток, фінок і крисів. Друг Єрмак утік. Переночувавши десь у полі біля Мареніна [Маринина] (бо в хату ніхто не хотів впустити), дня 11.V прибув на наше місце постою. Що случилось з другим козаком, ще не відомо.

Другий раз заряджено збірку. [Як] наш весь курінь зібрався, то приказали, щоб тих заховувались. Аж ось приводять заарештованого одного козака, по псевді Метелик. Його становлять перед курінем. Приходить к-р Шакал, Мокрина, Свірко і Печериця.

К-р Шакал сказав, що буде прочитано рішення полевого суду. К-р Печериця прочитав вирок, в яким зазначено, що козака Метелика присуджено на кару смерти через розстріл за те, що він застрілив свого товариша Зелінського М. і за те, що дезертирував від відділу в часі бою і не хотів повертатись назад. По лицях декотрих козаків замітно деяке вражіння, навіть один обомлів, но потім кожен собі подумав, що нема чого жалувати, що треба розстрілювати всіх, хто буде дезертирувати. Хвилина тиши і впав стріл й дезертир Метелик падає трупом. Присуд був виконаний. Друг Дніпренко, а також к-р Шакал на промові сказали, що шкода такого молодого чоловіка, але коли він є таким зрадником, а може хто поспробує ще це зробити, що зробив Метелик, то йому пощади нема і не буде. Що як[к]би так і в 1918 р. розстрілювали таких зрадників, то тепер ми не страдали по корчах.

Дано наказ і цілий курінь розійшовсь по своїх місцях. Козаки тихо розмовляли між собою про цю подію, але ніхто не жалував такого зрадника і говорили, що як будем таких зрадників розстрілювати, то буде і українська держава, а як будем їх милувати, то з нами те буде, що в 1918 році.

12.V. К-р Остап провів бесіду з козаками II-гої сотні Свірка. Обговорював з козаками обов'язки вартового, а саме як повинен

³²² Давня польська колонія у Березнівському р-ні Рівненської обл. Зараз не існує.

вартувий задержувати різні особи вдень і вночі, як повинен задержувати фірманки, конспірація козака, котрий стоїть на варті і як змінювати варту. Обговорено також і про розвідку.

Розвідка наша донесла, що із Селищ [Великі Селища] в напрямки на Міжирічі [Великі Межирічі] їде три машини і дві танки з більшовиками. Заряджено гостре поготівля і усилено розвідку. Другий раз розвідка донесла, що більшовики поїхали на Буду. Розвідка працює далі і слідить за більшовиками, де вони поворачуються. Ми сидимо безпечно.

13.V. Зміна місця постою.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 73, арк. 1–15. Без підпису і дати. Копія. Рукопис. Чорна калька. Текст згасає.

№ 117 (27)
ЗВІТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ ПРО
УЧАСТЬ ПІДСТАШИНСЬКОЇ ШКОЛИ У БОЮ

*Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін,
14 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграва.
Хвастівський загін

Звіт

Дня 29.IV.44 року о годині 14 почули ми бій в напрямку тому, де стояв відділ ко-ра Гамалії. Військо було розложено до оборони. Школа зайняла відтинок, де вона стояла, який припадав від “Чортового Болота”. Коли бій розгорівся, я планував вицофатись за залізницю. В той момент із-за болота панічно бігло військо Гамалії, Партизан, а також СБ та ком-р Карий.

Бачучи сильну паніку у військові Гамалії, рішив перейти за залізничку і зайняти лінію оборони. Де появляється ком-р Гамалія, Партизан, ком-р Рудий, ком-р Юрій і ми спільно рішаєм, що ми мусим зайняти лінію оборони за залізницею і щоб командир Гамалія міг своє військо оформити.

Я дав наказ вицофатись для ком-ра Підкови і Кармелюка. Командир Підкова вицофався і зайняв лінію оборони, а [...]

не бачив, лиш бачив Кармелюка та Ірху. Коли [...] до школи, Кармелюк сказав, що на лівому крилі.

Коли зроблено збірку до відмаршу, то [з] школи було лише 5 козаків і Кармелюк та Ірха. Запитавши Кармелюка де школа, він сказав, що напевно розбіглась. При відходженні ком-ра Гамалії з моїх теренів, я відіслав ко-ра Кармалюка для стягнення школи і долучити до мене. До цього часу його ще нема. Ні, чому Кармалюк не був разом зі школою? Чому школа розбіглась?³²³

Слава Україні.
Постій, 14.V.44 р.
Командир

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 81, арк. 4–4 зв. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 118 (28)
КАРНИЙ ЗВІТ КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО
ЗАГОНУ В СПРАВІ ВТЕЧІ ПІДСТАРШИНСЬКОЇ
ШКОЛИ З ПОЛЯ БОЮ

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
14 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграда.
Хвастівський загін

Карний звіт

Подаю до карного звіту командира школи Кармалюка за те, що під час бою не вдержав людей, де всі розбіглись. Але сам біг туди, де бачив більше скупчення нашого війська, а людей не глядів.

Постій, дня 14.V.44 р.
Командир В. Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 81, арк. 14. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

³²³ Згодом, за вказівкою к-ра “Хвастівського” загону УПА, підрозділи “більшовиків”, що нагнали паніку на підстаршинську школу “Кармелюка”, були знищені біля с. Осова. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 600).

№ 119 (29)
ЗВІТ КОМАНДИРА
ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ ЗА МІСЯЦЬ
ГРУПА УПА “ЗАГРАВА”

*“Хвастівський” загін,
29 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграва.
Хвастівський загін

Місячний звіт³²⁴
за місяць квітень 1944 року

I. Організаційні справи³²⁵.

Місяціквітні організованотад[...]бойові сотні. Організований почот загону та рій жандармерії.

II. Вишкільні справи.

Школення війська проходило ненормально з причин тих, що червоні на кожному кроці переслідували. В міру можливості школилось початковими засадами впоряду, а саме поодинокий козак, збірку та хвати крісом, полевих вправ та внутрішньої стрільби.

III. Виховні справи.

Зі виховної роботи було переведено декілька лекцій на виховні теми, а також пророблювалось з козацтвом “Постанови III ВНЗ ОУН”³²⁶. Підготовано і переведено імпрези в день Великодніх свят.

IV. Господарчі справи.

Організовано харчі для щоденного прохарчовання війська, а також зроблено деякі запаси надаліше.

V. Санітарні справи.

В місяці квітні з операцій було кілька боїв з червоними, які зробили облави і переслідували міста постою. Перши[й] бій був дня 12.IV.44 р., під час нашого постою в лісі. Рано о годині 9 розвідка донесла, що червоні йдуть в напрямку нашого

³²⁴ Слова підкреслені.

³²⁵ Заголовки цього й усіх інших розділів документа підкреслені.

³²⁶ Титульний аркуш брошури “Постанови III-го Надзичайного великого збору ОУН” (1943) див.: Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ... С. 176.

постою, скрадаючись лісом. Наши війська зайняли оборону. Червоні, прамуючи в сторону нашого постою, натрапили на оборону нашого війська, внаслідок чого зав'язалась стрілянина, яка тривала недовго. Червоні втікли. Ми змінили місто постою. Втрат не мали. Зброї не страчено і не здобуто.

Другий бій відбувся дня 14.V.44 року. Під час нашого постою о годині 10 наша розвідка донесла, що червоні йдуть дорогою в напрямку нашого постою. Заряджено алярм, війську дано наказ зайняти оборону. По короткому часі зав'язався бій. Червоні почали атакувати нашу лінію оборони, наші війська атаку червоних відбили. Розвідка, яка була в другому напрямку, донесла, що червоні йдуть з другої сторони і хочут[ь] заатакувати нас з тилу. Саме в тому місті стояв командир Кузьма з військом, який також зайняв лінію оборони. Заатакувавши війська командира Кузьми, які дали відсіч, і червоні втікли. Дальше розвідка донесла, що червоні хочуть нас атакувати з третього боку, де вже розположились. В тому саме напрямку ми мали вицофуватись. Тоді рішено зробити пролом. З'єднавшись з військом ком-ра Кузьми, заатакували ворога, внаслідок чого червоні повтікали. Внаслідок бою ми мали втрати – трьох козаків убитих і дев'ять ранених. Страчено одну фінку і коня. Від червоних нічого не здобуто. Вночі [з] дня 23 на 24 було вислано чоту під командою чот. Тріски в село Зарічне, для організації харчів. Червоні, зауваживши, зробили засідку на дорозі. Вертаючись, наша чота натрапила на засідку, внаслідок чого зав'язався бій. Ворога була переважаюча сила і тому наши, не маючи доброго поля обстрілу, розбіглись. Після бою не повернулось 17 козаків. Біль[ше] операцій не було.

Слава Україні.
Постій, 29.V.1944.
В.Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 148–148 зв. Завірена копія. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

№ 120 (30)
ЗВІТ
КОМАНДИРА ДИВЕРСІЙНОЇ ГРУПИ “ЧАПАЄВА”
ПРО ЛІКВІДАЦІЮ КОМСОМОЛЬЦІВ (УРИВОК)

*[Група “Заграва”],
диверсійна група “Чапаєва”,
15 серпня 1944 року*

Действие, дня 15 августа 1944 г.

Квартируючись 15/VIII-44 г. на В[...], я взял с собой троих казаков и отправился с ними под самые польские казармы под Бо[...]. В той самой квартире было двое наших друзей. По доносу сексотов полякам, они пришли туда арестовать одного дядька и стрелцов. В тот момент, когда я там был поляком было четыре, вооруженных автоматами. Увидев меня, их командир пришел ко мне и велел произвести здесь проверку. Я спросил, имеются ли документы, завел их в квартиру и обезоружил. Забрал их с собою в штаб за то, что они были без документов и не имели право на проверку. Привел на место и сказал им, что они попались в руки бандеровцев и спросил, за что они воюют. Они ответили – за Родину... Я сказал им: “Вы же польская армия. Почему не воюете за Польшу?” Тогда они ответили “на чертей нам Польша” и выругались нецензурными словами. При проверке документов выяснилось, что это были все комсомольцы: трое с восточных областей, один из западных областей.

Других документов при них больше не было. В последствии их ликвидировали, как врагов украинского народа

Командир д.г. Чапаев.
Ставка, 15/VIII-44 г.

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк. 87–88. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову.

№ 121 (31)
ЗВІТ КОМАНДИРА ДИВЕРСІЙНОЇ ГРУПИ
“ЧАПАЄВА” ЩОДО ІНЦИДЕНТУ З ПРАЦІВНИКАМИ
НКВС (УРИВОК)

[Група “Заграва”],
диверсійна група “Чапаєва”,
17 серпня 1944 року

... Действие, дня 17/VIII-44 г.

Квартируючись 17/VIII-44 г.в с. Малом Мит[...] [Малому Мидському], в 13 часов сегодня приезжают сюда машиной 7 человек работников НКВД за продуктами. Я выхожу с козаками им навстречу и представляюсь, как майор заград. отряда и говорю им, чтобы дали свою машину для переброски меня и моей охраны до Ровно [Рівного], так как моя машина испортилась.

Они ответили, что нельзя оставить продукты и на час, это невозможно. Тогда я даю козакам знать арестовать их, а машину освободить от продуктов. Сгрузив продукты, я дал команду садиться на машину работникам НКВД вместе с козаками и еду в другое село, где было 11 человек из обсервативного пункта, как зенитчики, тоже из заград. отряда. Вначале с их шофером подъезжаю машиной к месту расквартирования этих зенитчиков. При входе в квартиру меня стоявший часовой в квартиру не пускает. Я ему говорю, что надо позвонить по телефону в отношении машины, на которой мы ехали за буксир, ибо она испортилась. Это мне помогло, захожу в квартиру и застаю 4-х человек. Я скомандовал им “руки вверх” и арестовываю их, а двое своих казаков разоружили их, и в том числе и часового.

Всех арестованных сажаю на машину, выставив возле них охрану. С остальными стрельцами иду за работниками НКВД на село, куда они ушли за водкой и к девушкам. Там я их по одному начал забирать и приводить к машине.

При разоружении работников НКВД добыта тяжелая немецкая МГ³²⁷, автоматов 5, пистолетов 1, винтовок 7 шт. Из 10-и человек 6 отпущено, остальных ликвидировали.

Командир д.г. Чапаев.
Ставка, 18/VIII-44 г.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк. 88. Копія. Машинопис. Чорна калька.
Переклад на російську мову.*

³²⁷ Очевидно це перший у світі універсальний 7,92 мм німецький кулемет MG 34. Він міг бути ручний, станковий, зенітний і танковий. Скорострільність: 800 пострілів за хвилину. Кулемет вимагав ретельного догляду, чутливий до забруднення. (Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 192–193).

№ 122 (32)
ЗВІТ КОМАНДИРА ДИВЕРСІЙНОЇ
ГРУПИ “ЧАПАЄВА” ЗА 2 МІСЯЦІ

[Група “Заграва”],
диверсійна група “Чапаєва”,
18 серпня 1944 року

Отчет³²⁸

о действиях диверсионной группы ЗР “Чапаева”
за время с 1 июля по 31 августа 1944 г.

1. Группа выступала под маркой большевиков (вся ее форма военная – большевистская).
2. Число козаков в группе состояло от 10 до 22-х человек.
3. За это время уничтожено работников НКВД–НКГБ – 72 чел. и 2 автомашины.
4. Свои потери: убито 1, ранено 2 (из них один тяжело, судьба которого в тяжелом состоянии).
5. Добровольно ушли с оружием 7 человек.
6. Операции проводились в следующих р-нах: Ровенском, Тучинском, Александровском [Олександрійському] и Романском³²⁹ [Цуманському] районах.
7. Изъято оружия: 3 пулемета (2 М-2 и 1 “Дегтярева”³³⁰), автоматов – 18, винтовок – 29, винтовок СВ – 7, пистолетов – 14, гранат – 30 шт., патронов разных – 5500 шт.
8. Шинелей армейских – 30 шт., обуви – 6 пар, гимнастерок – 15 шт., рубашек – 10. Все это со склада, новое.
9. Оружия обеспечено на два роя, 10 гранат немецких.

Командир д.г. Чапаев.
Ставка, 18/VIII-44 г.

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк. 89–90. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову.

³²⁸ Назва документа підкреслена.

³²⁹ Помилка перекладача. Можливо, йдеться про Цуманський р-н Волинської обл.

³³⁰ Очевидно що мається на увазі 7,62 мм радянський кулемет “Дегтярьов піхотний” зразка 1927 р. (ДП–27). Скорострільність: 80 пострілів за хвилину. Компактний, невибагливий. (*Українська Повстанська Армія. Історія нескорених ... С. 192*).

№ 123 (33)
ЗВІТ КОМАНДИРА ДИВЕРСІЙНОЇ
ГРУПИ “ЧАПАЄВА” ПРО РОЗЗБРОЄННЯ
БОРОЖОЇ ГРУПИ (УРИВОК)

*[Група “Заграва”],
диверсійна група “Чапаєва”,
28 серпня 1944 року*

... Действие, дня 28/VIII-44 г.

Шел со своей группой к командиру “М”³³¹, по дороге остановились мы [в] Пеньках Ставецких³³² [Пеньках Ставецьких].

28/VIII-44 г. в 15 час. дня разведка донесла мне, что в сторону Злазного приехало две подводы большевиков и между ними имелись сексоты. Я беру также подводы и еду вслед за ними. Прибыв в указанное время, я увидел, что советы были уже подготовлены к бою, заняв выгодное положение. Но когда увидел меня в форме майора, один из них стал подходить ко мне и приблизился, стал показывать мне документы. Оказалось, что это работник НКГБ Ровенской области. Двое в форме лейтенантов, двое сексотов и одна сексотка. При разоружении добыто: винтовка, СВТ, 1 МП советский, 1 винтовка и 3 пистолета и взяты важные документы и список местных сексотов с целого района. В последствии их ликвидировали как врагов украинского народа.

Слава Украине!
Ставка, 18/VIII-44 г.
Командир д.г. Чапаев.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк. 89. Копія. Машинопис. Чорна калька.
Переклад на російську мову.*

³³¹ Вірогідно, що “М.” розшифровується як “Максим” – один зі псевдонімів к-ра групи УПА “Заграва” Івана Литвинчука.

³³² Так називали колонію Пеньки, яка розташовувалася біля с. Ставок і Явної Долини (сучасне с. Базальтове) Костопільського р-ну Рівненської обл.

**Частина 3. Обліково-статистичні документи:
кадрові**

**№ 124 (1)
СПИСОК ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ
СТРІЛЬЦІВ ПІДРОЗДІЛУ “ШАУЛИ”,
УКЛАДЕНИЙ КЕРІВНИКОМ КАНЦЕЛЯРІЇ**

*Група УПА “Заграва”,
18 серпня 1943 року*

УПА. Заграва

Пересилаємо Вам список стрільців Вашого відділу, які є зареєстровані у канцелярії Заграва. Провірте цей список зі своїм списком і неточності та незгідність подайте нам до відома.

У Вашому відділі зроблено реорганізацію 14.VI.43 р. командиром Дубовим, але Ви нас про ту зміну свого відділу не повідомили та, крім того, позмінювали багатьом стрільцям псевда без нашого відома. Рівночасно багато стрільців вибуло з Вашого відділу та прибуло чи загинуло. Про всі ці зміни ми не знали. І це було причиною в тому, що до цього часу Ваш відділ був не зареєстрований.

Список зареєстрованих стрільців:

1. Шавула – 1911 р.	45. Калина – 1915 р.	89. Ярема – 1922 р.
2. Нещасний – 1919 р.	46. Ластівка – 1926 р.	90. Бурлака – 1920 р.
3. Нечай – 1911 р.	47. Тріска – 1918 р.	91. Забігайло – 1917 р.
4. Сокіл – 1918 р.	48. Ворон – 1915 р.	92. Антонюк – 1921 р.
5. Слuch – 1905 р.	49. Грінчак – 1918 р.	93. Матрос – 1920 р.
6. Холодний – 1920 р.	50. Циган – 1926 р.	94. Кривоніс – 1921 р.
7. Кваша – 1911 р.	51. Барвінок – 1915 р.	95. Вовчок – 1921 р.
8. Жайворон – 1922 р.	52. Заєць – 1926 р.	96. Загайський – 1923 р.
9. Свірко – 1914 р.	53. Степовий – 1915 р.	97. Залізник – 1915 р.
10. Дубовець – 1921 р.	54. Богданко – 1918 р.	98. Хвостик – 1918 р.
11. Бучко – 1911 р.	55. Недоля – 1921 р.	99. Скороход – 1920 р.
12. Синиця – 1920 р.	56. Чумак – 1922 р.	100. Чорний – 1919 р.
13. Гриб – 1922 р.	57. Без – 1918 р.	101. Жолудь – 1923 р.
14. Горобець – 1923 р.	58. Кармелюк – 1920 р.	102. Луговий – 1905 р.

15. Береза – 1921 р.	59. Корінь – 1911 р.	103. Запорожець – 1923 р.
16. Штик – 1919 р.	60. Горох – 1915 р.	104. Громило – 1922 р.
17. Клотік – 1917 р.	61. Щур – 1920 р.	105. Чудар – 1921 р.
18. Граб – 1917 р.	62. Дунай – 1921 р.	106. Махно – 1923 р.
19. Сікорський – 1918 р.	63. Щиголь – 1920 р.	107. Вернигора – 1922 р.
20. Обласний – 1920 р.	64. Вишня – 1918 р.	108. Мурава – 1915 р.
21. Чорнота – 1916 р.	65. Клин – 1920 р.	109. Ясен – 1914 р.
22. Боевий – 1920 р.	66. Чміль – 1898 р.	110. Бистрий – 1918 р.
23. Круча – 1924 р.	67. Чобіт – 1921 р.	111. Короткий – 1923 р.
24. Вовк – 1923 р.	68. Сук – 1910 р.	112. Горинь – 1916 р.
25. Чкалов – 1921 р.	69. Раюк – 1916 р.	113. Верховенко – 1922 р.
26. Тур – 1916 р.	70. Трава – 1920 р.	114. Моряк – 1922 р.
27. Голуб – 1914 р.	71. Чорноморець – 1912 р.	115. Листок – 1925 р.
28. Крук – 1922 р.	72. Дон – 1922 р.	116. Лисиця – 1913 р.
29. Лебідь – 1918 р.	73. Морозенко – 1920 р.	117. Дубок – 1908 р.
30. Борець – 1922 р.	74. Шугай – 1924 р.	118. Дятел – 1921 р.
31. Лис – 1910 р.	75. Хрущ – 1922 р.	119. Шпиця – 1922 р.
32. Щука – 1916 р.	76. Чабан – 1923 р.	120. Кочовий – 1918 р.
33. Шинкар – 1920 р.	77. Галичан – 1925 р.	121. Переможний – 1914 р.
34. Теплий – 1915 р.	78. Чайка – 1921 р.	122. Черкасенко – 1923 р.
35. Сивий – 1903 р.	79. Грім – 1923 р.	123. Непорядний – 1915 р.
36. П'яний – 1922 р.	80. Карий – 1923 р.	124. Сорока – 1916 р.
37. Білий – 1913 р.	81. Промітайло – 1923 р.	125. Риж – 1921 р.
38. Медвідь – 1923 р.	82. Явар – 1924 р.	126. Смик – 1920 р.
39. Хмара – 1919 р.	83. Гайдамака – 1921 р.	127. Нежурись – 1921 р.
40. Заєць – 1923 р.	84. Піхотинець – 1918 р.	128. Косач – 1921 р.
41. Коваленко – 1920 р.	85. Смітюшок – 1924 р.	129. Мисливець – 1924 р.
42. Пляц – 1913 р.	86. Оляха – 1922 р.	130. Явір – 1905 р.
43. Мотика – 1923 р.	87. Мурашка – 1915 р.	131. Закапйорщик – 1923 р.
44. Коса – 1922 р.	88. Окунь – 1920 р.	132. Гримак – 1920 р.

До цього часу не подали Ви ще персонального списку свого відділу за підвідділами (за роями та чотами). Подайте точні дані про стрільця Гороха, бо подані Вами дані у попередньому списку і списку з дня 13.VIII. ц.р. про Гороха не згоджуються. Інших стрільців свого відділу, яких нема в цьому списку, опишіть за

поданим взірцем і перешліть до канцелярії Заграва. Не змінювати псевд без нашого відома. Виконати до дня 25.8.43 р.

Постій, дня 18.VIII.43 р.

Канцелярія: Байда

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 9–9 зв. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 125 (2)
“ПРИЗНАЧЕННЯ”
ФЕЛЬДШЕРА ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА, УХВАЛЕНЕ
ШЕФОМ ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ І ЛІКАРЕМ ГРУПИ

*[Група УПА “Заграва”],
військовий штаб,
29 вересня 1943 року*

Призначення³³³

Друга Дуба³³⁴ призначається фельчером до загону ім. Остапа³³⁵.

Нач. лікар Бравий³³⁶.
ШВШ Бористен.

Прийнято дня 6.X.43 р. Ком. Свірко.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 64, арк. 22. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька. Документ завірений печаткою: “УПА. Група “Заграва”. Начальний лікар д-р Бравий”.

³³³ Підкреслено.

³³⁴ Псевдонім вписано у пусте поле.

³³⁵ Назва загону вписана у пусте поле.

³³⁶ Сагайко Дмитро Йосипович (“Бравий”, “Еней”) (1904, с. Вишнів, Грубешівський повіт, Польща – ?). Закінчив Вільнюський університет. Жив і працював у м. Замость (Польща). Переїхав у Рівне. Там працював хірургом у Рівненській лікарні. В 1941–1943 викладав у місцевій “школі медсестер”. Навесні 1943 перейшов в УПА разом з медсестрами. Здобув слави талановитого хірурга. В липні 1943 успішно зробив пораненому стрільцеві відкриту операцію на серці. Став “начальним лікарем” УПА–Північ. (Петренко Р. *За Україну, за її волю ... С. 139–142; Дані історика І. Марчука*).

**№ 126 (3)
СПИСОК
ЧЛЕНІВ ВІДДІЛУ “ШАУЛИ”,
УКЛАДЕНИЙ НЕВІДОМОЮ ОСОБОЮ**

Група УПА “Заграва”,
відділ “Шаули”,
[кінець жовтня 1943 року]

Список персональний відділу Шаули

№ п/п	Псевдо	Рік народження	Функція	Назва зброї	№ зброї	Прим.
1.	Шаула	1911	Сотенний	Фінка		
2.	Нещасний	1919	Бунчужний	Кріс “Маузер”		
3.	Косач	1921	Виховник	Кріс російський	7086	
4.	Смик	1920	Виховник	Кріс російський	96346	
5.	Триска	1918	Ст. санітар	Кріс “Маузер”	7872	
6.	Шраменко	1919	Ст. санітар	Кріс російський	449	
7.	Бистрий	1918	Зброяр	10-зарядка	683	
8.	Нечай	1911	Ком. розві[дки]	Кріс “Маузер”	8312	+
9.	Сокіл	1918	Розвідчик	Кріс “Маузер”	18323	
10.	Недоля	1921	Розвідчик	Кріс російський	186+803 (убігій)	+
11.	Кваша	1911	Розвідчик	Кріс “Маузер”	4976	+
12.	Дон	1922	Розвідчик	Кріс російський	8547	+
13.	Чумак	1922	Розвідчик	10-зарядка	863	+
14.	Холодний	1920	Розвідчик	10-зарядка	186-803	+

15.	Гайдамака	1921	Розвідчик	Кріс російський	8360	+
16.	Случ	1905	Розвідчик	Кріс "Маузер"	56132	+
17.	Чабан	1923	Зв'язковий	Кріс російський		
18.	Галичан	1923	Зв'язковий	Кріс російський	716	
19.	Хрущ	1922	Зв'язковий	Кріс російський	80837	
20.	Зайчик	1926	Зв'язковий	Кріс російський	39319	

Чота І Рій І

21.	Свірко	1914	Чотовий	Фінка	5755	
22.	Мисливець	1924	Ройовий	Кріс російський	96778	
23.	Гриб	1922	Козак-кул.	"Дехтяр"	603	
24.	Карий	1923	Козак	Кріс російський	17832	
25.	Кармелюк	1920	Козак	Кріс російський	35255	
26.	Дунай	1921	Козак	10-зарадка	892	
27.	Щиголь	1925	Козак	Кріс російський	29620	
28.	Яструб	1925	Козак	1242	529	
29.	Рись	1923	Козак	1242	540	
30.	Горобець	1924	Козак	Кріс "Маузер"	16620	
31.	Синиця	1920	Ланковий	Кріс російський	5382	
32.	Сікорський	1917	Ройовий	Кріс російський	3562	
33.	Чуб	1922	Козак	Кріс російський	1816	
34.	Пехотинець	1918	Козак	Кріс російський	259116	
35.	Вернигора	1918	Козак	Кріс російський	4821	
36.	Горобей	1924	Козак	Кріс "Маузер"	92877	
37.	Яструб	1923	Козак	Кріс російський	8714+	убитий
38.	Моряк	1918		Без кріса	529	

39.	Медвідь	1923	Козак	Без кіса	6621
40.	Барабаш	1921	Козак	10-зарадка	1465
41.	Качан	1919	Роевий	Кріс російський	5841
42.	Береза	1921	Козак-кулем	Кріс російський	3665
43.	Вовк	1923		"Токар"	1124
44.	Круча	1924	Козак	Кріс російський	5510
45.	Явор	1924	Козак	Кріс російський	2454
46.	Голуб	1914	Козак	Кріс російський	67557
47.	Тур	1916	Козак	Кріс російський	9237
48.	Степовий	1917	Козак	Кріс російський	8781
49.	Крук	1922	Козак	Кріс російський	4036
50.	Чорнота	1916	Козак	Кріс російський	1906
51.	Пролітайло	1923	Козак	Кріс російський	47000

Чота II [Рій I]

52.	Кармелюк	1922	Чотовий	Фінка	4959
53.	Ярема	1922	Ройовий	10-зарадка	155
54.	Щука	1916	Кулеметник	"Дехтяр"	8479
55.	Медвідь	1923	Козак	Кріс російський	75276
56.	Заєць	1923	Козак	Кріс російський	210780
57.	Павук	1919	Козак	Кріс російський	2056
58.	Хмара	1919	Козак	Кріс російський	8593
59.	П'яний	1922	Козак	Кріс російський	422
60.	Короткий	1923	Козак	Кріс російський	6004
61.	Галайдун	1922	Козак	Без кіса	
62.	Закапйорщик	1923	Козак	Без кіса	28740
63.	Шинкар	1920	Роевий	Кріс російський	2973

64.	Нечай	1920	Ланковий	Кріс російський	3517	
65.	Шугай	1924	Козак	Кріс російський	8018	
66.	Гримак	1921	Козак	Кріс російський	96582	
67.	Грим	1923	Козак	Кріс російський	100639	
68.	Чорноморець	1912	Козак	Кріс російський	3472	
69.	Голуб	1920	Козак	Звільнений		
70.	Тигр	1923	Козак	Без криса	7086	20 наборів
71.	Кацап	1923	Козак			
72.	Коробка	1912	Козак	Кріс російський	56097	
73.	Коваленко	1920	Ройовий	РКМ Браунінг	4904	
74.	Ластівка	1926	Козак	Кріс російський	21770 (4904)	
75.	Мотика	1923	Козак	Кріс російський	13178	
76.	Калина	1923	Козак	Кріс російський	211329	
77.	Циган	1923	Козак	Кріс російський	7524	836
78.	Пляц	1915	Козак	Кріс російський	1221474	
79.	Коса	1922	Козак	Кріс російський	3432	
80.	Ольга	1922	Козак	Кріс російський	7363	
81.	Грічак	1918	Козак	Кріс російський	2512	
82.	Барвінок	1913	Козак	Кріс російський	8901	
83.	Морозко	1920	Чотовий	Кріс "Маузер"	3515	
84.	Мурава	1915	Ройовий	10-зарадка	3322	
85.	Явір	1903	Козак	Кріс російський	3902	
86.	Гаюк	1916	Козак	Кріс російський	5292	
87.	Горох	1914	Козак	Кріс російський	50831	
88.	Чудер	1921	Козак	Кріс російський	59153	
89.	Сорока	1916	Козак	Кріс російський	77273	
90.	Щур	1920	Козак	Кріс російський	5982	

91.	Скороход	1925	Козак	Кріс російський	20324	
92.	Чорний	1919	Козак	Кріс російський	57929	
93.	Запорожець	1923	Ланковий	Кріс російський	2564	
94.	Мурашка	1915	Ройовий	Кріс російський	104662	
95.	Трава	1920	Козак	Кріс російський	5561	
96.	Загайський	1923	Козак	Кріс російський	108849	
97.	Корінь	1911	Козак	Кріс російський	87937	
98.	Залізник	1915	Козак	Кріс російський	1390	
99.	Бурлака	1920	Козак	10-зарадка	3151	
100.	Громило	1922	Кулеметник	"Токар"	4209	
101.	Богданко	1918	Козак	Кріс російський	40192	
102.	Вернигора	1922	Козак	Кріс російський	51706	Кравець
103.	Забігайло	1917	Ланковий	Кріс російський	37363	
104.	Фінчук	1914	Ройовий	Ранений	На пункті	
105.	Савчук	1922				
106.	Куля			Хворий на пункті		
107.	Без			Хворий на пункті		
108.	Антонюк	1921		Хворий	На пункті	

Рій тяжких скорострелив

109.	Зелений	1908	Ройовий	Кріс російський	1963	(155)
110.	Клотік	1917	Стар Максим	"Максим"	3374	
111.	Бойовий	1920	Лентовий	Кріс російський	5891	
112.	Обласний	1920	Козак	Кріс російський	16	
113.	Чайка	1921	Козак	Кріс російський	274	
114.	Борець	1920	Козак	Кріс російський	3126	
115.	Граб	1918	Козак	Кріс російський	67032	

116.	Сучок	1910	Козак фурма ³³⁷	Кріс російський	4558	
117.	Чкалов	1921	Стар. кулем.	Тяж. "Токар"	65	
118.	Матрос	1920	Лентовий	Кріс російський	68832	
119.	Кривоніс	1921	Козак	Кріс російський	88383	
120.	Вовчок	1921	Козак	Кріс російський	1504	
121.	Окунь	1920	Козак	Кріс російський	(18458) 68837	
122.	Ворон	1915	Козак	Кріс "Маузер"	2124	
123.	Дубок	1908	Козак фір.	Кріс російський	8334	

Артилерія

124.	Бучко	1911	Командир арти- лерії	Кріс російський	2435	Номер армії 8979
125.	Дубовець	1921	Артилерист	Кріс російський	3775	
126.	Непорадний	1915	Артилерист	Кріс російський	55861	
127.	Лебідь	1918	Артилерист	Кріс російський	2605	
128.	Кочовий	1918	Артилерист	Кріс російський	775	
129.	Сивий	1903	Артил. фір.	Кріс російський	3165	Здан (177)
130.	Жайворонок	1922	Артил. фір.	Кріс російський	4805	

Сапери

131.	Переможний	1914	Роевий	10-зарядка	3278	
132.	Верховенко	1922	Сапер	Кріс російський	41474	
133.	Дятель	1921	Сапер	Кріс російський	1647	
134.	Моряк	1922	Сапер	Кріс російський	4274	
135.	Листок	1925	Сапер	Кріс російський	3787	

³³⁷ Цей козак керував підводою (фірманкою)?

136.	Ясен	1919	Сапер	Кріс російський	213
------	------	------	-------	-----------------	-----

Табор

137.	Лис	1910	Інтендан[т]	10-зарадка	2382
138.	Чобіт	1921	Пров'янтовий	Кріс російський	1772
139.	Вишня	1918	Доставщик	Кріс російський	93436
140.	Штих	1919	Стар. кухар	Кріс російський	198
141.	Влер	1915	Кухар	Без кріса	
142.	Черкасенко	1923	Кухар	Кріс російський	1265
143.	Шпиця	1922	Фірман	Кріс російський	53007
144.	Жук	1925	Фірман	Без кріса	3933
145.	Дуб	1920	Фірман	Без кріса	3933
146.	Луговий	1905	Фірман	Кріс російський	3165
147.	Чміль	1898	Фірман	Кріс російський	3933
148.	Лисиця	1915	Фірман	311000	Швець
149.	Хвостік	1913	Фірман		
150.	Клин	1924	Фірман		
151.	Теплий	1915	Швець	318	
152.	Сметюх	1924	Козак	3149	

Санітари

1.	Сокіл	1922	Санитар	Кріс російський	7592
2.	Козера	1924	Санитар	Кріс російський	7832
3.	Дуб	1923	Фельшер	Кріс російський	

Новаки

1.	Динь	1913	Стрил.		31000
2.	Журавель	1913			13178
3.	Жук	1922			87937
4.	Білявий	1917			7832
5.	Соловей	1922			29620
6.	Гай	1921			7592
7.	Горинь	1920			2543
8.	Вуж	1920			20324
9.	Ластівка	1922			56097
10.	Суниця	1916			1221474
11.	Лук	1913			3933
12.	Мамай	1910			77728
13.	Колон	1914			140516
14.	Павук	1912			6691
15.	Швайка	1922			
16.	Марина	1910			68823

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 63, арк. 49–55. Документ без підпису автора і дати. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 127 (4)
ПЕРЕПУСТКА СТРІЛЬЦІВ ВІДДІЛУ “СТРІЛИ”
НА БЕЗПЕРЕШКОДНЕ ПЕРЕСУВАННЯ

[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
відділ “Стріли”,
1 березня 1944 року

УПА.
Відділ Стріла

Перепустка

Перепустка видається для козака Крокотяга, Перевесла, Прокопа, Гарта, Фльора в тім, що вони відходять в терен до дня 1/IV.1944 р. (першого квітня 1944 р.).

Дня 1/III.44 р.
Стріла

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 35, арк. 71. Оригінал. Рукопис. Синє чорнило.

№ 128 (5)
“ПРИЗНАЧЕННЯ” ЛІКАРЕМ ШПИТАЛЮ
ДІЄТИ ДЛЯ КОМАНДИРА

[Група УПА “Заграва”,
шпиталь “Хвастівського” загону],
20 березня 1944 року

Другові ком. Чорноті призначається додаткова дієта з приводу анемії, викликаної гемороїдами – денний додаток до нормальної дієти: 100 гр. цукру, 100 гр. товщу, 1 літр молока, 6 яєц.

20.III.44 р.
Бравий

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 22. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 129 (6)
“ПОСВІДКА”
ПРО ХВОРОБУ КОМАНДИРА “ЧОРНОТИ”,
ЗАВІРЕНА КОМАНДИРОМ І ЛІКАРЕМ ЗАГОНУ
“КОТЛОВИНА”

[Група УПА “Заграва”],
Загін “Котловина”,
11 квітня 1944 року

УПА. Котловина

Посвідка

Ко-ир Чорнота, котрий хворує на гімороїди, через що з необхідності слід йому придержуватися дієтичних харчів до часу выздоровлення.

Постій, дня 11.IV.44 р.
Лікар Максим.
К-ир Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 34. Оригінал. Рукопис. Синій олівець.

№ 130 (7)
“НАПРАВЛЕННЯ”
СТРІЛЬЦЯ ДО “БОЯНА”,
УКЛАДЕНЕ КОМАНДИРОМ
ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ

Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін,
13 травня 1944 року

УПА.
Група Заграва.
Хвастівський загін

До командира Бояна

Направляю до Вас козака Рузвельта, який перебуває в шпиталі коло мене. По його выздоровленню надсилаю його до Вас по зв'язку. Здоровлю.

Слава Україні.
Постій, 13.V.44.
Командир В.Чорнота³³⁸

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 135. Завірена копія. Рукопис. Сірий олівець.

№ 131 (8)
ХАРАКТЕРИСТИКА
СТРІЛЬЦІВ ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА
(БАТУРИНСЬКОГО), УКЛАДЕНА НЕВІДОМИМ

*[Група УПА “Заграда”,
загін ім. “Остапа” – “Батуринський”),
весна 1944 року]*

Характеристика козацтва

Козаки нашого загону – поза деякою частиною “старих” козаків, що були в загоні аж до приходу фронту – є свіжоприбувші, зовсім або дуже мало знакомі з військовою справою. Національно-свідомого елемента стрічається мало (лише одиниці). З середньою освітою нікого немає.

4-х козаків на цілий курінь є з освітою 7 клас[ів]. Решта козаків то такі, що закінчили 2–3 класі, або зовсім неграмотні. Трапляється чимало ідейних одиниць. Були вже випадки дезерції. Чимало козаків приходять щоденно до канцелярії загону з проською, щоб пустити бодай на коротенький час додому. Трапився випадок, коли до к-ра загону зголосився один козак за відпусткою. К-р Лебедин сказав, що ніяких відпусток не дається. На це він сказав: “Кину кріса і таки піду”. За таку поставу супроти командира чекала того козака найвища кара, яку за вставленням к-ра Косача відмінено. Супроти таких випадків ведеться в ділянці виховання рішучу боротьбу. Командирами на становище роєвих та чотових вибрано більш бойовий елемент, вже загартований в боях. Є заслабі в ділянці вишколювання козаків, на чому справа терпить. Потрібно обов’язково підшукати людей з більшим знанням військової справи, щоб вони спеціально вели вишколи.

³³⁸ Псевдонім дописаний червоним олівцем.

Брак денного порядку дня. Богато часу марнують козаки. Між окремими бойовими одиницями брак братерського співжиття. Що має або десь собі дістане якісь річи рій часто чи сотня, цього стараються нікому не дати, а задержати в себе. Прибувші з одного села стараються, щоб бути разом, тому готові без зізволення відійти до іншого командира, який йому краще подобається. Це явище виникло при реорганізації загону дня 22.III, коли майже всі козаки бувшої I-ї сотні к-ра Свірка заявили, що у нього не хочуть бути, а бажають за всяку ціну перейти до сотні к-ра Бури. Поважною річчю є пиття горілки, яке спостерігається навіть серед командирів.

Згодом ті всі негативні річи козаків та командирів при усильній виховній роботі та суворості к-ра загону супроти таких випадків будуть усунені. З матеріальної сторінки, щодо взуття та одягу, козацтво поза малими одиницями в загальному не терплять.

Щодо харчів, то тоже ще до того часу не голодували, але сама збірка харчів серед населення натрапляє на труднощі. Господарські чинники запілля мало ще про це дбають. Треба справу прохарчування вести майже силами самого курія.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 67, арк. 9–10. Документ без підпису автора і дати. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

Частина 4. *Обліково-статистичні документи:
некадрові*

**№ 132 (1)
СПИСОК РЕЧЕЙ ВІДДІЛУ “ШАУЛИ”, УКЛАДЕНИЙ
КОМАНДИРОМ ТА ІНТЕНДАНТОМ**

*[Бойова група УПА
к-ра “Бористена”],
відділ “Шаули”,
4 вересня 1943 року*

УПА.
ВО Ч. 1.
Відділ Шаули

Спис інвентаря

Ч. п/п	Назва інвентаря	Короткий опис	Вимір, одиниці	Кількість			Примітки
				В стані доброму	В стані посеред.	Разом	
	Вози	двоконкі	10 штук	10		10 штук	
	Коні	таборові	22 шт.			22 штук	
	Коні	верхові	5 шт.			5 штук	
	Кінь	до кухні	1			1 штука	
	Сідла	піврамінні	5			5 штук	
	Упраж	пів. раміна	в парах	5 пар	6 пар	11 пар	
	Кухня	на колесах	в штуках	1		1	
	Начиння до кух[ні]	банкі на молоко		5 штук		5 штук	
	Відра	півалю-мінев[і]		2		2	
	Сокіра	одна		1		1	
	Пилка	дворамін-на		1		1	
	Бурка	суконна		2	2 штук	4	
	Кожухи	півкожухі	штук		2	2	
	Ковдрі	на ваті	штук		2	2	
	Шматюхі	ткані	штук		5	5	
	Лопати	звічайні	штук		2	2	
	Ручники	полотняні	штук		10	10	

	Шевске начиння	звичайне	комплект		1 комп- лект	1	
	Машина швейна	ніжна	в штуках		1 шт.	1	
	Желізка	кравецка	штук		1	1	

Постій, 4.IX.43 р.
Командир Шаула /Шаула/.
Інтендант Лис

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 70, арк. 29. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 133 (2) КАТАЛОГ БІБЛІОТЕКИ БАТУРИНСЬКОГО ЗАГОНУ, УКЛАДЕНИЙ ПОЛІТВІХОВНИКОМ

*[Група УПА “Заграва”,
“Батуринський” загін,
весна 1944 року]*

Каталог бібліотеки загону

№ п/п	Назва книжки	Автор
1.	“Княжа доба у віршах”	
2.	“Боротьба з Москвою”	Д. Старух ³³⁹
3.	“Український військовий флот”	Укр. видавництво ³⁴⁰
4.	“Мала історія України”	І.К. ³⁴¹

³³⁹ Мається на увазі праця Ярослава Старуха (1910–1947) – знаного члена Крайової екікутиви ОУН на ЗУЗ, керівника Організації на Закарпатті у 1945–1947, Лицаря Золотого Хреста Заслуги. На книжку з назвою “Боротьба з Москвою”, яка вийшла без зазначення місця видання у 1941, покликається дослідник В. Деревінський: *Кримські татари в національних підрозділах УПА // http://oun-ura.org.ua/articles/kr_tatary.html (14.09.2009).* Також див.: Стасюк О. *Видавничо-пропагандивна діяльність ... С. 317.*

³⁴⁰ Точні вихідні дані цієї книжки такі: Український військовий флот. 1917–1918. – Львів: Українське видавництво, 1941. – 27 с.

³⁴¹ Ініціали відомого українського історика-академіка Івана Петровича Крип'якевича (1886–1967). Його книга, про яку тут йде мова, або “*Коротка історія України*” (Київ: “Вернигора”, 1918. – 92 с.), або “*Історія України*” (Львів: “Українське видавництво”, 1941. – 70 с.). Про переслідування радянською владою історичних шкіл І. Крип'якевича та М. Грушевського див.: Іщук О., Ніколаєва Н. *Реакція львівської інтелігенції на розгром історичної школи Михайла Грушевського у 1946 році.* – Київ, 2007. – 34 с.

5.	“Малі друзі”	Травень 1943 р. ³⁴²
6.	“Історія СРСР”	Шестаков ³⁴³
7.	“Три громади”, т. I	В. Андрієвський ³⁴⁴
8.	“Син землі”, т. I	О. Турянський ³⁴⁵
9.	“Історія України”	І. Крип’якевич ³⁴⁶
10.	“Полум’яний вихор”	В. Нарбут ³⁴⁷
11.	“Кобзар”	Видання 1942 ³⁴⁸
12.	“Історія України”	І. Крип’якевич
13.	“На світанні”	С. Васильченко ³⁴⁹

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 67, арк. 14. Документ без підпису автора і дати. Рукопис. Синя калька.

³⁴² Йдеться про щомісячний журнал для дітей, який легально виходив у дискреті “Галичина” в роки німецької окупації Західної України. У 1949–1950 часопис під такою назвою видавав невідомий редактор, захований під псевдонімом “М–789”. № 1 журналу за 1949 р. вийшов у підпіллі ОУН(б) на Поділлі на 15 аркушах.

³⁴³ Шестаков Андрій Васильович (1877–1941) – радянський історик. У даному випадку йдеться про підручник для 3–4 класів середньої школи “Краткий курс истории СССР”, який вийшов у 1937 за його редакцією. У книзі вперше стисло викладена радянська концепція історії СРСР, розроблена у середині 1930-х.

³⁴⁴ Андрієвський Віктор Никанорович (1885, м. Полтава – 1967, Дортмунд, ФРН) – український письменник. За освітою хімік. Популяризатор самостійницьких ідей М. Міхновського. Один зі співзасновників Партії хліборобів-демократів (1917). Йдеться про його книгу “Три громади. Спогади з 1880 – 1917 рр.” (Львів, 1936).

³⁴⁵ Турянський Осип Васильович (1880, с. Оглядів Радехівського повіту, Галичина – 1933, м. Львів) – український письменник. Роман “Син землі” (1933) – останній у його творчості, його називають “посмертним”. У радянські часи згадану працю Турянського називали “куркульською”.

³⁴⁶ Можливо це “Велика історія України”, видана у Львові в 1935 р.

³⁴⁷ Нарбут Володимир Іванович (1888–1938) – відомий український та російський поет з литовського роду. Згадану збірку віршів, присвячену революційній тематиці, вперше видав 1920 р. в Одесі. 14 березня 1938 розстріляний на березі Охотського моря, де відбував покарання за звинуваченням у належності до групи “українських націоналістів – літературних працівників”. Рідний брат українського графіка Георгія Нарбута.

³⁴⁸ В СРСР у 1942 твори Т. Шевченка були надруковані 6-ма окремими виданнями (3 – українською мовою і 3 – в російському перекладі) загальним тиражем 250 тис. прим. Всього за роки радянсько-німецької війни війни праці Шевченка видавалися окремими книжками 14 разів загальним накладом 500 тис. прим. Два видання “Кобзаря” вийшли в Уфі і 2 – в Москві.

³⁴⁹ Псевдонім українського письменника і педагога Панасенка Степана Васильовича (27.12.1878, м. Ічня, Чернігівська обл. – 11.08.1932, м. Київ). 1898 закінчив Коростишівську учительську семінарію. 19 грудня 1903 (1 січня 1904) уперше надрукував оповідання “Не устоял (Из жизни народного учителя)” в “Киевской газете”. 1910–1914 – завідувач відділу театральної хроніки газети “Рада”. Відомий своїми новелами про життя на селі, сільську інтелігенцію та школу. Оповідання “На світанні” – про дитину, яка неупереджено сприймає світ, фіксуючи побачене ніби вперше.

Частина 5. *Процесуально-судові документи*

**№ 134 (1)
РІШЕННЯ ПОЛЕВОГО СУДУ
ЗАГОНУ ІМ. КОЛОДЗІНСЬКОГО
ПРО ПОКАРАННЯ ЗЛІСНОГО ДЕЗЕРТИРА**

*Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Колодзінського”,
24 листопада 1943 року*

Постій, дня 24.ХІ.1943 р.
УПА.
Гр. Заграва.
Заг. ім. Колодзінського

Рішення полевого суду
в справі дезерції козака Ризиканта

В склад полевого суду входили виховник Замченко, козак Підкова і к-к Сніжок.

Полевий суд, розглянувши справу дезерції козака Ризиканта з загону ім. полковника М. Колодзінського, котрий вдруге поплавив дезерцію дня 16.Х.1943 р.

На підставі протоколу ПЖ при ШВШ і стягнутого вдруге зізнання судовою комісією з обвинуваченого, як рівнож признання до вини і кари обвинуваченого Ризиканта – полевий суд постановляє: за дезерцію як за найбільший злочин, за деморалізацію УПА, як рівнож за зраду Батьківщини покарати дезертира Ризиканта якнайсуворішою карою – карою смерти через відрубання голови перед загonom.

Склад полевого суду:
Замченко, Підкова, Сніжок

*ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 22, арк. 50. Оригінал. Рукопис. Синя калька.
Документ завірений печаткою.*

№ 135 (2)
РІШЕННЯ
ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ “ЗАГРАВА”
ЩОДО НАВЧАЛЬНОГО ПІДРОЗДІЛУ “ХОРТИ”

[Група УПА “Заграва”,
військовий штаб],
26 грудня 1943 року

Ч. 295/43³⁵⁰

Рішення³⁵¹

в справі роя з вишкільного відділу Хорти, який в сутичці з червоними 19/XII-43 р. в панічній втечі лишив на полі тачанку з ВСК “Максим” і кілька крісів.

Дня 19/XII-43р. вишкільний відділ Хорти під команду к-ра Корбана³⁵² в переході в другий терен наткнувся на засідку червоних. В безплановому відступі, а зглядно в панічній втечі, рій під команду ройового Махна, який обслуговував ВСБ “Максим”, лишив тачанку, на якій находився ВСК “Максим”, гранатомет 45 мм і кілька несправних крісів.

За втрату згаданих речей рішенням Військового полевого суду з дня 23/XII-43р. рой. Махна розстріляно.

Козаків того ж роя – Грибок, Кірик, Гліб, Очерет, Рябийніс, Федько, П’явка, Наливайко, Черкес – як співвиновників карається рішенням шефа військового штабу одномісячним призначенням до карного відділу.

По відбуття кари направити їх до канцелярії ШВШ.

Постій, 26/XII-43 р.
Командир: Бористен

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 22, арк. 73. Завірена копія. Машинопис. Синя калька. Документ завірений печаткою: “УПА. Група “Заграва”. Шеф Військового Штабу”.

³⁵⁰ Підкреслено однією лінією.

³⁵¹ Підкреслено подвійною пунктирною лінією.

³⁵² Справжнє ім’я невідоме. У 1939–1941 знаходився за межами України. Квітень 1941 – грудень 1942 – перебував у легіоні “Роланд” чи “Нахтігаль”. Весна–літо 1943 – к-р підстаршинської школи УПА “Вовки” на Поліссі. Від травня 1943 – начальник вишкільного відділу штабу 1-ї групи УПА. Далі, за даними П. Содоль, керував вишкільним відділом штабу групи “Заграва”. У 1944 відомий за псевдонімом “Орест”. Командував вишколами ЗГ УПА № 44 від серпня 1944. (*Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 60; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 46*).

№ 136 (3)
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ
ОХОРОНЦЯ З ПІДРОЗДІЛУ “ЯРКА”

*Група УПА “Заграва”,
ВПЖ при військовому штабі,
2 травня 1944 року*

УПА. Група Заграва.
ШВШ. ВЖ

Протокол
списаний 2.5.44 р. з козака Вовкулака
з відділу Ярка³⁵³, з загону Колод[з]инського.
Козак Вовкулака нар.
14.8.1921 р. в селі Тинне. Освіта – 4 класи нар. школи.
Оскаржений за спання на заставі з кулеметом

Козак Вовкулака зізнає, як слідує. Це було 30.4.1944 р. Приблизно біля год. 11.30 я стояв на заставі з кулеметчиком Шапкіром з двома кулеметами в лісі, при охороні відділу. Біля год. 11.30 мене зморив сон. Тоді я попросив козака Шапкіра, щоб він повартував сам, а я тим часом задремав. Козак Шапкір в цей час вартував і також заснув. В той час надійшов черговий старшина, чотовий Гречаний і забрав від нас, сплячих, два кулемети.

В УПА я служу рік часу і таких випадків, як спання на варті, не мав.

Переслуханий: /Вовкулака/ Вовкулака.
Переслухав: Макар³⁵⁴

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 22, арк. 83. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

³⁵³ Калинюк Дмитро.

³⁵⁴ Присяжнюк Олексій (“Макар”, “Мітла”, “Каруспун”) (1915, с. Полонка Луцького р-ну Волинської обл. – 25.03.1945, Суховерський хутір Клеванського р-ну Рівненської обл.). Народився у заможній родині селян. Був сьомою дитиною в сім’ї. В травні 1935 закінчив польську гімназію в Луцьку. Там вступив до ОУН. Працював повітовим керівником юнацтва. Кілька разів був арештований польською поліцією. Одружився, народилася донька. В 1939 перейшов на нелегальне становище. Діяв як член окружного проводу ОУН. За німецької окупації став членом Волинського обласного проводу. У 1943 – комендант

№ 137 (4)
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ
КОЗАКА З ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ

*Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін,
відділ жандармерії,
[14 травня 1944 року]*

УПА.
Група Заграва.
Хвастівський загін.
Відділ жандармерії

Протокол ч. 9,
списаний дня 14.V.44 р. з козака Горбача,
котрий про себе сказав як нижче

Прізвище та ім'я: Заремб'юк Василь, з 1925 р. народження в селі Лаврів Луцького району.

Козака Горбача обвинувачується в тім, що він як фірман стратив коні з фірою, наповненою багажом, під час нічної роботи, котора була доконана через І чоту дня 13.V.44. Козак Горбач зізнав слідуюче.

Під час нічної операції, де оперувала І чота, я був призначений як фірман до одної фіри, котора вже була навантажена продуктами і т.п. Червоні несподівано обстріляли нас. Наші козаки кинулись хто куди. Мені коні сполохались і помчали улицею вглиб села. Я не був в силі їх стримати і доїхав аж до нашої застави, котора стояла при кінці села, де і помогли мені стримати коні. Я звернувся до роевого Абрама, аби уділив мені допомі, аби я міг виїхати з тісної улиці. В якщо³⁵⁵ коні вперлися, то[й] сказав “бери одного козака і

СБ надрайону “Степ” ВО “Турів”. Кін. 1943 – заступник прокурора при ГК УПА “Безрідного”. 1944–1945 – кер. контррозвідувального відділу референтури СБ при військовому штабі УПА–Північ, референт СБ на ПЗУЗ. Загинув у бою з працівниками НКВС. Р. Петренко згадавав його “молодим балакучим бльондином з рудим вусом”. За приналежність до ОУН батьки Присяжнюка Василь Гнатович і Катерина Іванівна у травні 1941 були виселені. Перебували у Омській та Кіровській обл. РСФСР. Брати: Григорій, Олександр, Сергій, Петро. Сестри: Анастасія, Меланія, Ганна. Брат Присяжнюка Григорій, мобілізований в 1944 до ЧА, загинув у Прибалтиці. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 157, 325; Смовський К. Спогади учасника ... С. 6; Петренко Р. За Україну, за її волю ... С. 175; Пушкар Н. “Кучма” і ... “Мітла” // Волинська газета (Луцьк). – 2009. – 21 жовтня // <http://www.volga.lutsk.ua/?q=south&node=2430> (23. 10. 2009).

³⁵⁵ Так у документі.

роби собі що хоч, бо через твого воза тут [...], передовсім я тільки відповідаю за людей, а мене твій віз нічого не обходить”.

Коли більшовики послали огонь по наших, роевий Абрам забрав свій рій і зачав втікати, за котрими і я побіг.

Допитаний: Горбач.

Допитав: Білий.

Наказую ком. Білоусові скликать ВПС у трьох особах. В. Чорнота.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 81, арк. 9. Оригінал. Рукопис. Чорний олівець.

№ 138 (1)
ЛИСТ КОМАНДИРА
ПЕРШОЇ СОТНІ ЗАГОНУ ІМ. КОНОВАЛЬЦЯ
ДО ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ

*Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Коновальця”,
перша сотня,
20 грудня 1943 року*

УПА.
Група Заграва.
Загін ім. Коновальця

До к-ра Бористена

Присилаю Вам козака Сосну, котрий є хорий на венеричну хворобу. Посилав його декілька разів до лікаря, та він його відсилає наза[д] до сотні, не даючи жодної ради. Венерик, щоб був при УПА, є іба неможливе³⁵⁶. Прошу з цим полагодити та повідомить мене. Поза тим усе гаразд.

Слава Україні!!!
Постій, 20/XII.43 р., година 9.00.
Сотенний І сотні Однорог³⁵⁷

Бористен. 20.XII.43

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 36, арк. 97. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁵⁶ Так у документі.

³⁵⁷ Кобриневич Володимир Григорович (“Однорог”, “Одноріг”, “Сівач”) (1918, с. Антонівка Гощанського р-ну Рівненської обл. – 1946). У 1943 командував сотнею куреня “Кори” групи УПА “Заграва”. 1944–1945 – к-р сотні загону “Дорош” ЗГ УПА № 44. Наприкінці 1945 переведений у референтуру СБ ПСК. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 137, 815, 827; Дмитрук В. Вони боролися ... С. 166; Денишук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 211*).

№ 139 (2)
ЛИСТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “ІМ. БОГУНА”
ДО ЗВЕРХНИКА ПРО СУТИЧКУ
З “БІЛЬШОВИЦЬКОЮ” РОЗВІДКОЮ

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Богуна”],
20 грудня [1943 року]*

Друже командир!

17/XII я Вам писав, що висилаю на засідку два вітинкі на колії. Засідку я тільки вислав і зараз з місця видкликав з огляду того, що в с. Чудлі [Чудель] появилася ворожа сила. Розвідка з с. Чудлі [Чудель] донесла, що приїжджали мадяри на конях около 30 чоловік і вернулись назад, котори оповідали, що 18/XII мають їхати на Тинне через Камінне [Кам'яне-Случанське] 200 чоловік мадярської кінноти. То я ще 17/XII вислав до Камінного [Кам'яне-Случанське] 2 бойових чоти з Вороном³⁵⁸, що як мадяри будуть їхати, то він мав зробити засідку на каменецьких горах. А кінну розвідку трімав в с. Чудлі [Чудель], котра пільновала як будуть йти мадяри, щоб повідомити мене, щоб я мав час, пока прийдуть вони, зайнять добрі становища. І ту розвідку, котора була там, вночі в 3.30 години окружили більшовики. То один кіннотчик вирвався з оточення конем і повідомив мене, що Чудель окружани[й], а тих 2 кіннотчики втікли без коней. То одного коня забрали більшовики, а другий втік до мене.

То як мене повідомили, то пока я з видділом (властиво з 50 людьми) прибув до Камінного [Кам'яне-Случанське], то Ворон з тими двома чотами вже був на становищі і більшовицька розвідка кінна в силі 45 чоловік доїжджала³⁵⁹ до села Камінного

³⁵⁸ Радянські джерела повідомляють щонайменше про двох “Воронів” загону “ім. Богуна”. Один з них служив заступником к-ра загону, а інший – к-ром однієї зі сотень загону. Перший “Ворон” походив з Полтавської обл. Його прикмети у 1944: “25 років, повний, білявий, має поранення у руку, носить хромові чоботи”. Другий “Ворон” (напевно це Борозенко Василь) був уродженцем Київської обл. У 1944 командував загonom “Дорош” групи УПА “Тютюнник”. Тоді виглядав так: “вік 30–33 роки, високого зросту, худий брюнет, ніс прямий, лице видовжене”. (Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 1 зв.; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запліля. 1944–1946 ... С. 602).

³⁵⁹ Так у документі.

[Кам'яне-Случанське]. Ворон їх допустив до себе на 30 мет. і відкрив по них огонь. Розгорівся бій. То тих 45 чоловік геть усіх знято з коней, а коней 10 убитих. 28 здобуто нами, а решта ранені і порозбігалися. [З] тих властиво 45 чоловік не пущено ні одного, всіх вибито.

Дальше навалилася більшовицька навала і розпочався бій. Бій тривав 6 годин і ворожа сила без порівняння була багато більша, і в мене було обмаль амуніції. Я мусив відступити в ліс, маючи свої втрати – 3 легкоранених. Зброї нічого не здобув і своєї не втратив. 28 верхових коней більшовицьких. Коні зовсім марні, а седла то відомо більшовицькі.

Після бою я вислав одну чоту в розвідку до с. Камінного [Кам'яне-Случанське], то після бою вони відійшли до с. Ленчина [Лінчин] на Чабель, маючи зі собою 200 фір табору. То після бою дорога, котрою вони їхали, то була червона від крові ранених, а поле бою – то щось страшного. Майже все каменецьке поле у ворожій крові. Трупки забрали зі собою. Окреслить, скільки їх точно убитих, то не можу. Ну з моєї сторони точки зору – то більш як [сорок?] чоловік. Маса ранених. Яка їхня була сила загальна, то я окреслить не можу. Як донесе розвідка, то я напишу.

Здоровлю Вас.

Слава Україні!

Героям Слава!

Постій 20/ XII, год. 12.00.

Ярема³⁶⁰

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 89, 92, 95. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁶⁰ Інтендантом загону "ім. Богуна" групи УПА "Заграва" був Міхнів Костянтин Олексійович, 1907 р.н., житель с. Немовичі Сарненського р-ну Рівненської обл. У роки радянської влади до війни працював бухгалтером сільської кооперації у с. Немовичі. Там само жили його рідні: матір Міхнів Лукерія, брат Міхнів Василь Олексійович, сестри Марія і Лариса. (*Довідка начальника відділу контррозвідки "Смерш" 13-ї армії Олександрова // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 1 зв.*).

№ 140 (3)
ЛИСТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ДО ЗВЕРХНИКА У РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ
СПРАВАХ

*[Група УПА “Заграда”,
загін “ім. Богуна”],
20 грудня [1943 року]*

Друже командир!

1. Командир Пашченко³⁶¹ вже долучив до відділу 18/XII і вже воює, хоч не зовсім здоровий.
2. Козака Кулика я не отримав і цей раз.
3. Козак Короїд прибув 20/XII і є мною покараний ще до Вашої кари – 200 долів за спізнення.
4. Напиши, чи я можу розстріляти тих, що п'ють горілку, бо я їх караю по 10000 і 15000, но то всеїдно³⁶² мало.
5. Подайте куди людей відправляти, котори заслуговують карного відділу.
6. Якщо можете, то я прошу: вияснить мені, де є козак Горохів, котрий був у кр. відділу³⁶³.

Слава Україні!
Постій 20/ XII.
Ярема

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 94. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁶¹ Гречан Іван Маркіянович (1921, с. Тинне Сарненського р-ну Рівненської обл. – 1946?). У листопаді 1943 – к-р сотні УПА. Очолював сотні загонів “ім. Богуна”, “Дорош”. Сотня “Дороша” діяла у Сарненському, Рокитнівському, Березненському р-нах (Рівненська обл.). У 1944 виглядав так: “вік 29 років, середнього зросту, широкоплечий, лице видовжене, ніс прямий, волосся чорне, поранений у праву руку, лице трохи пошкоджене віспою”. Схоплений співробітниками НКВС у 1946. (*Довідка начальника відділу контррозвідки “Смерш” 13-ї армії Олександрова // ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 23. – Арк. 1 зв.; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 145; Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 177*).

³⁶² Так у документі.

³⁶³ Мабуть, йдеться про “карний відділ”.

№ 141 (4)
ЛИСТ ЗАСТУПНИКА КОМАНДИРА
НЕВІДОМОГО ПІДРОЗДІЛУ ГРУПИ “ЗАГРАВА”
ДО КОМАНДИРА ГРУПИ

*Група УПА “Заграва”,
невідомий відділ,
21 грудня 1943 року*

До ком. групі Заграва

Друже командір. Подаємо вам до відома про деякі події із терену.

Дня 18.XII.43 р. вночі комуністична банда підірвала мостка на колеї біля роз'їзду. Моста цілком не зорвали, тільки підорвали ш[...], котрі мадярі вже налагодили. Коли комунарі підміновали мостка, накотілися мадярі і розпочався бій, де убіли комунарі одного мадяря.

Вертаючись комунарі назад, ограбіли одного Белятицького господаря, котрі[й] жив на хуторі³⁶⁴ і забрали того дядька із собою. Невідомо, що з ним зроблять. Того ж самого дня, тобто 18.XII.43 р., комунарі мобілізували у с. Залужжи [Залужжя] 50 ч., з котріх 5 ч. утікло до с. Бережок [Бережки]. Мобілізованих людей завели до с. Шоглив.

Дня 19.XII.43 р. робіли комунарі мобілізаційну перепись у с. Мар'яновці [Мар'янівка]. Розвідка подає, що комунарі створили воєнкомат у с. Залужи [Залужжя], до мобілізації людей. Комунарі нібі мают замір мобілізувати собі людей і зробити наступ на таке села як Стрільск, Глушиця [Глушиця], Люхче [Люхча], Любіновичі [Любиковичі], щоб опанувати ці села під своє володіння. А якщо люди не піддадуться, то нібі мают цілком знищити.

З цих сил наши хлопці дуже просять помочи, щоб дати для ніх яку-небудь зброю, щоб могли боронитись від комуністичної банди.

Дня 19.XII.43 комунарі напали на Любіковського [Любиківського] господаря, котрі[й] жив на хуторі і зовсім ограбіли, а дядька забрали з собою. Невідомо, що з ним буде.

Події мадярів

Дня 20.XII.43 р. мадярі прибули до Бережниці, взяли сіна і від'їхали. Більш нічого не вдіяли. Дня 21.XII.43 р. мадярі зранку

³⁶⁴ Йдеться про жителя хутора с. Білятичі.

окружили Бережницю. Що маюť роботи – то невідомо. Ці мадярі прибули із керунку Сарнів. Напевно, що по якомусь доказі, бо насамперед окружили пекарню, в котрій було около 400 кіло печаного хліба і кілька метрів муки. Що вони там роблять – то ще не відомо.

Слава Україні.
Постій, дня 21.XII.43.
Заступник Галайди Голуб

21.XII.43. Бористен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 77-77 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

**№ 142 (5)
ЛИСТ ВІД “БУРЛАКИ”
ДО ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ
“ЗАГРАВА”**

*Група УПА “Заграда”,
невідомий відділ,
21 грудня 1943 року*

До ком. ШВШ Бористена

Подаю вам до відома, що мадяре, котрі були в Бережниці: сила 150 люда, 75 було озброєних, а решта без зброї.
Забрали 95 штук худоби рогатої, хліб з пекарні.

Слава.
За – Бурлака.
21.XII.43 р. 4 години

21.XII.43. Бористен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 78. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 143 (6)
ЛИСТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА
ДО ЗВЕРХНИКА ПРО ПРИБУТТЯ
З РЕЙДУ СОТЕННОГО “РОМАНА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Богуна”],
23 грудня [1943 року]*

Друже командир!

До мене прибув командир сотні Роман³⁶⁵ з 9 людьми. Всі озброєні. Мають финку, кулемета і крисі. Побули в мене 6 днів і я їх по зв'язку направив до Верещаки. Дуже багато оповідають за більшовицьке запілля, бо вони³⁶⁶ 4/XII переходили через фронт. Більшовицьки партизани втікають з фронту знов в партизани в більшовицькі запілля і творять білогвардійщину. Щодо Красної Армії, то, як оповідає Роман, то щось страшного. Гола і боса і голодна і панує сильно великий тиф майже в кожному селі за фронтом шпиталі [...] ³⁶⁷.

Роман був за фронтом більше як тиждень і стали розкидати літературу поміж армією, то енкаведе стало сильно слідкувати за ними. То вони зачали вицофуватися через ці терени аж до мого. Більшовицькою армією через три дні перепроводжують мобілізацію від 16 років до 55 років включно, пошколять тиждень часу і пхають на фронт. Часто прийшлося бачитися Роману з тими людьми, котрі відходили до Армії Червоної і говорять “що ж, хлопці, ми пішли б з Вами до УПА, як вам самим тут нема де подітися, то тільки Вам буде клопіт з нами”. То вони говорили, що “ми відходимо до Армії Червоної, візьмемо зброю і навесні, як будемо живи, всі прийдемо до УПА”. А нарид оповідає, що “не тільки хотіли б вільної України, а навіть краще й воліли б бути під німецьким ще більшим терором, ніж під більшовиками”. Нарид на сході дуже ворожо стоїть до Червоної Армії. Армія як вступає в село, то навперід забирає печений хліб від селян, бо голодная.

³⁶⁵ Володимир Кудра (“Роман”) – командир сотні групи УПА “Тютюнник”.

³⁶⁶ Тобто “більшовики”.

³⁶⁷ Так у документі.

Щодо “Холодного Яру”, то оповідають, що в “Холодному Яру” оперує якийсь атаман Зелений³⁶⁸, бореться за Україну. У [...] з них оповідають, то наши відділи вже злучилися до його і пов’язали зв’язок. Ще одна така чутка кружляє, що за Черніговом є сильно велика група партизан білогвардійська, певно що Власова³⁶⁹, которая розбиває цілі полки Червоної Армії, краде послідні корови по колгоспах, так щоб навіть господарі не знали що таке. Одним словом, що на сході – для народу біда.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій 23/ XII.
Ярема

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 36, арк. 87, 93, 96. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁶⁸ В УПА часто вживалися псевдоніми учасників української національно-визвольної боротьби 1917–1921 років. Так, від реального отамана, знаного на початку 1920-х за своїми протирадянськими акціями на Наддніпрянщині, взяла псевдонім “Мамай” головний к-р УПА Роман Шухевич і к-р одного з куренів з’єднання “Холодний яр” УПА–Південь Іван Сало. Очевидно в даному випадку йдеться про повстанця, названого на честь “Зеленого” – Терпила Данила Ільковича (? – листопад 1919). Походив з с. Трипілля на Київщині. Закінчив церковно-приходську школу і двокласне земське училище. Працював сільським учителем. За участь у революції 1905 був висланий на поселення до м. Холмогори Архангельської губернії Російської імперії. У січні 1918 повернувся додому. Влітку став одним з ватажків руху проти П. Скоропадського на Південній Київщині. 15 листопада 1918 призначений комісаром Директорії УНР у Трипіллі. Сформував з місцевих селян Окрему Дніпровську дивізію. Вона відмовилася виконувати наказ штабу Армії УНР – йти в Галичину на допомогу ЗУНР у боротьбі з Польщею. Відтак, на селянському з’їзді у Трипіллі Зелений оголосив себе прихильником радянської влади. Став ініціатором повстання проти УНР, яке спалахнуло у січні 1919 в районі Черкаси–Канів–Ржищів–Трипілля–Переяслав–Золотоноша. До лютого 1919 воював з військами УНР. Далі, у березні–липні, вів бойові дії проти ЧА. Загинув у бою проти білих під Каневом. Ймовірно похований у Трипіллі. (*Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921)*. – Київ, 2007. – С. 174).

³⁶⁹ Згадки у документах ОУН(б) і УПА про “власівців” трапляються неодноразово. Взагалі, проблематика відносин між прихильниками С. Бандери і Російської Освободительної Армії А. Власова незаслужено обходить історіографією, хоча у цій царині є досить цікаві сюжети. Так, у 1944 Рейх запропонував С. Бандері інкорпорувати своїх людей до “Комітету визволення народів Росії” Власова, але він відмовився. Після Другої світової війни у середовищі ЗП УГВР існували розбіжності стосовно трактування відносин між ОУН(б) і власівцями. Один угвеєривець писав, що членом проводу ЗЧ ОУН(б) під кер. Бандери є “колишній власівець” МIRONENKO. Інший діяч УГВР, навпаки, відкидав можливість спільної боротьби ОУН, УПА і власівців проти “більшовизму” на території України. (*Документ ЗП УГВР “До становищ, переданих з Краю” (квітень 1950 р., підпис нерозбірливий) // ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 5. – Арк. 87; У голови Генерального секретаріату УГВР Р. Лозовського. – “Львів”, 1948 // ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 5. – Арк. 425*).

№ 144 (7)
ЛИСТ КОМАНДИРА
ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА ДО ЗВЕРХНИКА
ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ ЗВ'ЯЗКОВОГО
ТА У ІНШИХ СПРАВАХ

*[Група УПА "Заграда",
загін "ім. Богуна"],
23 грудня [1943 року]*

Друже командир!

1. Зв'язковий Юрченко повернувся від к-ра Шакала 22/XII і був затриманий мною до 23/XII.

2. Біля мого терену від сторони к-ра Шакала кружляють групи ворожих сил. У селі Вітковичах стоїть до 400 чоловік красних, котри озброєни на 75 % в автоматичну зброю, а решта з крисами. Як взяти від с. Віткович [Вітковичів] то на південь, попід рікою Случем красни скризь тримають свої застави і хочять перейти на цей бік ріки.

3. Цю ніч я вислав свою заставу до с. Богуши [Богуші]. Думав, що будуть переправлятися, но вони на цьому відтинку не переправлялися.

4. Підготовляю акцію на польську колонію Ф[ранкопіль]. Лишень буду викінчувати тоді, як ворожи сили трохи витягнуться від мене.

Слава Україні!
Постій 23/ XII, год. 13.00.
Ярема

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 36, арк. 88. Рукопис. Оригінал. Синій хімічний олівець.

№ 145 (8)
ЛИСТ КОМАНДИРА
ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА ДО ЗВЕРХНИКА
СТОСОВНО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПОЛЯКІВ
І УГОРЦІВ

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Богуна”],
24 грудня [1943 року]*

Друже командир!

1. Зв'язковий Юрченко відправляється лишень сьогодні. Він видходити вчора не міг з огляду того, що був дуже загрожений терен.

2. Дня 23/XII зі сторони Ленчинської Рудні [Рудня Лінчинська] рейдовав польський отряд в силі 300 чоловік. Вони мали напрямок на село Тинне, но я на їх зробив засідку. То вони на Тинне не пішли, а на с. Камінне [Кам'яне-Случанське] і мали переправитися з с. Камінного [Кам'яне-Случанське] на с. Зносичі. То я і там зробив засідку, то вони переправилися в с. Чудлі [Чудель] і пішли через Немовицьки [Немовицькі] хутори і в напрямку Степаня. В с. Камінному [Кам'яне-Случанське] по дорозі до Чудля забрали чудельського батюшку Галабурду і подругу Бурю з братом. Ця подруга з міста Клесова – старая підпілячка. Яка їх доля запіткала, ще не відомо. Трупів не відно. Коли ще по дорозі людей забрали, но повтікали³⁷⁰.

3. В селі Чудлі [Чудель] забрали з мого загону одного кіннотчика, котрий провадив розвідку в с. Чудлі [Чудель]. Спіймали його з конем. Яка його доля спіткала – ще не відомо. Псевдо цього кіннотчика – (Коток) Криловий.

4. Цей отряд, котрий проходив, то загальної грабіжи не провадив, тільки забрали кілька пар коней.

5. Дня 24/ XII до села Зносич [Зносичі] прийшло около 40 чоловік маляр. Забрали 3 шт. худобі і повернулися назад на станцію Немовичі. Я робив на них засідку, бо доносили, що це якась банда. Довідався, що це малярі і їх не чіпав.

³⁷⁰ Так у документі.

6. Прошу поінформувати, що мені робити з мадярами – чи їх бити чи не чипати поки³⁷¹.

Слава Україні!
Постій 24/ XII, год. 15.20.
Ярема

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 36, арк. 90-91. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

**№ 146 (9)
СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ ДО
ВИХІДНОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА**

*Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Остапа”,
[грудень 1943 року]*

УПА.
Група Заграва.
Загін ім. Остапа.
№ III/43

Друже командир!

Пересилаю Вам:

1. Звіт з діяльності за час з 12.XII до 19.XII.
2. Інформації з терену за час з 12.XII до 19.XII.
3. Список дезертирів.
4. Список розстріляних.
5. Список хворих на пункті.
6. Недільний звіт.

7. Друже командир! Щодо дезертирів, котрі здезертирували. Раньше Вам було вже звітовано, тепер знову Вам посилаю список щодо дезертирів вишкільної сотні, стягаю до відділу і подано на жандармерію полеву³⁷² по ліквідації дезертирів. Вас повідомляю, тому що я хочу якнайбільше стягнути та навіть зліквідувати

³⁷¹ Між командуванням УПА на Волині та угорськими підрозділами був підписаний таємний договір про ненапад. За наказом № 17 “Клима Савура” від 28 жовтня 1943 упівцям було заборонено вступати у бої з угорцями. Зброєю можна було застосовувати тільки у разі вчинення ними грабєжів мирного населення.

³⁷² Мається на увазі Військово-польова жандармерія УПА.

по їх селах, щоб нарід бачив за що зліквідовання і зрозумів, щоб більше це не повторилось, щоб не повторивсь 1918 рік, тому що [...].

8. Щодо звільнень у запілля, таких не було за винятком по його хворобі та як Вам звітовано, козака Теплового, відпущеного на підставі лікарської посвідки на лікування його хвороби на протязі 3-х місяців. Після лікування має повернути до загону.

9. Я отримав 13 мап, які Ви мені вислали. Поквітування Вам звернене було і підписане мною.

Друже командир! Я вас прохав, щоб мені вислали амуніції, якої у мене зараз брак, а здобути ніяк. Допір іще стрільн до міномета – як до батька [...], так і до 45 мм – також у мене брак, а у ком. Бескіда їх є до великого міномета в повному порядку. В повному порядку до нас тут за якісь Вам уже писав³⁷³. Допір більшість можна було б відігр[...] такими мінами, а була б велика ощада на амуніцію.

Я отут не можу відігнати від червоних та ляхів, тому що [...] так працює, що куди не пересунуть з загonom, то вже червоні знають та нападають, ліквідують наших людей, які працюють на користь загалу, а до того ще бульбівці кидають свої брошури та нас називають “підкидниками” і також ще з ними треба боротись.

Друже командир, я на цю справу дивлюсь, що таких бульбівців переважно приймають у відділі господарчі, так що лічиться що він працює у нас, то за нашими [...] проводить може працю бульбівську. Добре було б, щоб на відправі таки порушили ці питання.

Я тут сліджу. Здається, що вияснилося хто кидав брошури [...].

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 29, арк. 124–124 звор. Документ без підпису автора і дати. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

³⁷³ Так у документі.

№ 147 (10)
ЛИСТ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “ЗАЛІЗНЯКА”
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
сотня “Залізняка”],
11 лютого 1944 року*

Друже командирю!

Жадної відомости від Вас не получив, раз би Вам давно звітував тутейши події.

По від'їзді Вашому наїхало повно червоної саранчи. Не було місця нігде. Кожний день була облава, по лісах і багнах.

Узбека сот. з тереновим скерував до Лева. Через пару днів після Вашого від'їзду з сот. Лева втік 1 східняк, через котрого Лев опустив бараки і пішов. І так само Узбек: не можу пояснити куди.

Сильно сексоти почали працювати на руку червоних. Почали доказувати, в кого є зброя, отож [...] віддали зброю хто мав і відкрили криївки з хлібом.

Брат Веселий, вертаючись від Вас, більшовики окружили. Залежав біля Комарова в болоті, голий від ранку до вечера, і сильно відморозив ноги.

Шишка зі своїм отрядом прибув в с. Граддя. Кожного дня роблю облаву. З боївки з с. Граддя всі пішли зі зброєю до Шишки. Так само котрі були з Веселим, також віднесли зброю до Шишки.

Виховника Чорноту в Кригу зловили більшовики. Не знаю, що з ними сталось. Зі села Загоровки [Загорівка] господарчий віддав гранатомета. Великій пішов непорядок.

Жадних війск з собою не маю. Жив до цього часу біля відділу Стріли.

Здоровлю.
Слава Україні.
День 11.2.44 р.
Залізняка

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 37–37 зв. Завірена копія. Рукопис. Синя калька. На звороті зазначено зеленим хімічним олівцем: “14.3.44. Юрій”.

№ 148 (11)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО СОТЕННОГО “СТРІЛИ”³⁷⁴

*[Група УПА “Заграда”,
загін “Котловина”],
11 лютого 1944 року*

До командира Стріли!

1. Де зараз знаходитесь і що з Вами є?
2. Чому не відмашерували з ком. Орлом в призначений Вам терен і не помогли в переправі Орлу? Зараз³⁷⁵ тудя відмашеруйте! До Вас висилаю зв’язок.
3. Звітуйте нам за місяць січень і до 10 лютого – про свою працю, що стратили чи здобули в людях і в матер’ялі. За нами шукайте через Ос. В.³⁷⁶
4. Що знаєте про інші відділи, як: Узбека, Орла, Лева, Ігоря і [...] напишіть нам.

Де перейшли червоні, там є велика можливість до праці і здобуття зброї. Якщо Ви розпустили відділ, в тій миті стягніть его і ділайте.

Здоровлю щиро. СУ.
11.2.44, год. 20.30
Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 124. Копія. Рукопис. Синя калька.

³⁷⁴ Відповіді “Стріли” на цей документ див.: арк. 94–98, 100, 103.

³⁷⁵ Слово підкреслене.

³⁷⁶ Так у документі.

№ 149 (12)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО КОМАНДИРА СОТНІ “ТКАЧА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
11 лютого 1944 року*

До командира Ткача!

1. Що коло Вас? Де зараз знаходитесь?
2. Скоро машеруйте на призначений Вам терен. Переходу шукайте через Дубенка і Зірку. Нав'язуйте з нами зв'язок через Ос. В.³⁷⁷ Пришліть зв'язкового. Про нашу переправу питайте зв'язкових.
3. Здайте звіт від 1.2.44 до 10.2.44. Звітуйте, що здобули і що втратили в людях і в терені.
Тут все в порядку. Червоних по селах дуже мало – зв'язок і збирачі поставки.

Здоровлю шир[о]. СУ.
11.2.44, год. 20.30
Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 112. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 150 (13)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО КОМАНДИРА СОТНІ “УЗБЕКА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
11 лютого 1944 року*

До командира Узбека!

1. Що коло Вас? Де зараз знаходитесь?
2. Скоро машеруйте на призначене Вам місце (терен). Переходу шукайте через Дубенка і Зірку.

³⁷⁷ Так у документі.

3. Нав'язуйте з нами зв'язок через Ос. В.³⁷⁸ Про нашу подорож питайте зв'язкових.

4. Здайте звіт від 1.2.44 р. до 10.2.44. Зазвітайте, що здобули і стратили в людях і в матер'ялі.

Тут все в порядку і досить можливо є до праці. Червоних є дуже мало, тільки зв'язки.

Здоровлю щир[о]. СУ.

11.2.44, год. 20.00

Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 113. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 151 (14)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО КОМАНДИРА СОТНІ “ОРЛА”

[Група УПА “Заграда”,

загін “Котловина”],

11 лютого 1944 року

До командира Орла!

1. Що коло Вас? Де зараз знаходитесь? Чому Ви ще не помашерували на всказаний Вам терен? Скоро відмашеровуйте по інструкціям, які одержали від ком. Бористена. Звітуйте нам про все. Звітуй[те], що здобули і стратили в людях і в матер'ялі. За колею йдіть з Стрілою.

2. Де перейшов фронт, є досить можливо рухатись і вести працю, і цей терен, Вам призначений, є майже чистий. Тут все в порядку, ми в чистому СССР.

Здоровлю щиро. СУ.

11.2.44, год. 20.20

Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 61. Копія. Рукопис. Синя калька.

³⁷⁸ Так у документі.

№ 152 (15)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО КОМАНДИРА СОТНІ “ЛЕВА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
11 лютого 1944 року*

До командира Лева!

1. Що коло Вас нового? Де зараз знаходитесь і що робите?
2. Ми стрінули із Вашого відділу 2-х козаків, котрі кажуть, що вони розпущені. Такого наказу не було. Ви за це є відповідальні. Я Вам дав інструкції.
3. Здайте звіт з своєї роботи за місяць січень і до 10.2.44 р. здайте звіт з терену.
4. Держіться в призначеному Вам терені. Ми вже в чистому СССР. Тут досить можливо можна здобути досить зброї і амоніції. Тут є тільки армія. Партизанкі нема. По селах є їх зв'язок і збирачи поставкі. Це все. Що є із відділами Узбека, Ткача і іншими?

Здоровлю щиро. СУ.
11.2.44, год. 19.45
Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 60. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 153 (16)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “ІГОРЯ”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
11 лютого 1944 року*

Командиру Ігорові!

1. Що з Вами? Де зараз Ви знаходитесь? Де знаходились від 5.2.44 р. до 10.2.44? Ми там були і не могли Вас віднайти в призначеному Вам терені. Це запитує ком. Бористен.

2. Пов'яжіть зв'язкі [з] відділами. Віднайдіть Дуба, най Дуб направить всі зв'язки, тим більше за Стир – тут до нас.

3. Переправте тут до нас відділа Узбека і Ткача, а Орача зо Колею і Стрілу, так як був для них даний наказ. Переправу робіть через Дубенка і Зірку³⁷⁹. Тим шляхом, що ми йшли.

4. Здайте звіт з своєї роботи за місяць січень і до 10 лютого.

5. Дайте відомості про тамтой терен і що сталося з відділами, хто що здобув і стратив – в людях і зброї.

6. Організуйте сотню. Богун розпустив своїх людей, стягніть его і підпорядкуйте собі. Стягніть інших розпущених людей. Залізник дістав наказ організувати сотню. Якщо б Ви мали зброю, а браковало б Вам людей, то стягніть з терену через орг. моб.

7. Про наш шлях і подорож спитайте Довбню. Він Вам розкаже, яка була подорож. У Вас всіх було забагато панікі.

8. Коротко про той терен: червоні держаться тільки шляхів і то [...] партизанкі нема по селах, а їх зв'язки чи збирачі поставкі, котрі п'ють самогон і цілими днями стріляють, так що праця досить добре йде. Чекаю звіту.

Здоровлю щиро.

11.2.1944, год. 19.30.

Ю. Рубашенко

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 56–57. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁷⁹ Драницька Зінаїда. Народилася у 1920 в с. Піддубці Луцького повіту. У 1943–1945 була зв'язковою УПА, працювала в УЧХ. 10 жовтня 1943 одружилася з односельчанином Ковтонюк-Якимчук Миколою (“Данило”, “Олег”) – одним зі засновників перших відділів УПА на Волині. Заарештована НКВС 27 липня 1947. Засуджена в 1948. Покарання відбувала в таборах Горького і Караганди. Повернулася в 1955 у рідне село Піддубці Луцького р-ну Волинської обл. (Петренко Р. *За Україну, за її волю ... С. 148; Українська жінка у визвольній боротьбі. 1940 – 1950 рр. Біографічний довідник / Мудра Н. (упоряд.). – Львів, 2004. – Вип. 1. – С. 44).*

№ 154 (17)
ЛИСТ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ
“ЗАГРАВА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
6 березня 1944 року*

Друже командир!

Почту від Вас з дня 3.III.44 р. одержав, також Бояна, за що дуже дякую. Тішить мене, що то краще маєте здоровля, бо чув, що мали Ви сильні кровотечі. Я також хворую на грипу і поміщ горячки та всякої холері працювати не перестаю. Боянови поручив сотню. Знаю про це цвіт Дружинників³⁸⁰ є у моєму загоні, та що з того? Зв'язок тепер буду висилати рівномірно. Ранених буду старатися стягнути та дати їм відповідню опіку. Ключ і азбуку одержав.

4.III.44 р. я довідався, що Стріла є на [...]. Я вислав до його почту, а відповіді ще не маю. Залізником і Богуном рівнож вже зв'язаний, але звіту ще не одержав. Щодо півдня (Волинь), ще не маю нечого й пока трудно туди забратись. Якщо тільки фронт піде вперед, тоді нагоним проступлення працю.

Інформації з терену.

Німці тільки хвилево вдерлись з сторони Дубна танками, напрямом Луцька. Зараз червоні пішли вперед. Відділи Червоної Армії, котрі стояли (Нечіївка³⁸¹, Красноволя, Куліковиче [Куліковичі]), пішли за Стир і під Стохід. Однак німці червонім дають доброго бобу. Червоні опанували вповні Стир і деякі пункти за Стиром: Рожище. Прошу прислати мені вірець звіту та подайте, що кілька днів маю подавати звіт. Присилайте радієві інформації та накази праці.

Запілля дуже марно рухається, неяк не може прийняти революційного темпа. Правда є, що багато активу згнуло. Підкови ще немає або хворий.

Червоні в мому надрайоні роблять підготовку до мобілізації, по селах роблять мітінги, заганяють людей до [...] та силою

³⁸⁰ Так називалася старшинська школа УПА, створена у липні 1943. Як працювало, там одночасно навчалося від 60 до 70 курсантів.

³⁸¹ Зараз цього села немає.

хочуть мобілізувати, люде втікають. На такий мітинг приїжджає 50 або й більше червоних.

Від командира Дубового приїхав др. Хома з транспорт. групою та 300 кг. толу, котрий є присланий ком-р[ом] Рудим (з Ковельщини). Я не знаю, де він є. Прошу написати де він, та хто його має. Ця група чекає в лісах.

Якщо є можливим, то пришліть мені тих жардармеристів, що є в Вас з мого загону, бо не маю не одного чоловіка, котрий міг би хоть чоловіка арештувати. Ви знаєте, з ким я залишився, а ті новачки – то це Адамові сльози³⁸².

Здоровлю щиро!
Бажаю Вам здоровля та успіху. СУ.
6.III.1944 р.
Юр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 123. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 155 (18)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО ДІЛОВОГО ЗВЕРХНИКА

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”],
13 березня 1944 року*

Друже командир!

Почту і накази ч. 22, 23 і 24 одержав, також клички і ключ.

Приставаю до зреалізованя наказів (лише зараз брак мені людей, бо всі на півдні).

З Стрілою я зв’язаний, де повторив (пригадав) даний йому попередньо наказ. Вияснення вжию другим разом, зараз він вже має около сотні війська.

Про наших героїв нічо’ ше не довідався, вислав тудя зв’язки.

³⁸² Такі колоритні фразеологізми зустрічаються в документах УПА доволі часто.

Рибак і Барвінченко правдоподібно зліквідовані СБ, але це не офіційно. А ту чоту, що мав Рибак, взяв чот. Смілий і поїхав за нами. Очевидно нас не здогнав. По відході чоти Рибак і Барвінченко мав робити різні свинства і їх пустили.

Данилика, Гороха і Кліща вислав в сказане місце. Данилик і Горох майже здорові.

Степову і Тучу віднайшов. Це є неправдою, що вони були в червоних. Степова є відповідальна за Червоний Хрест при Котловині, я її передав пошту та поручив впорядкування якнайскорше цієї справи. Галина забрала всі списи, так що трохи буде її тяжко зробити докладніше.

До мене прибув Хома від ком. Дубового, то я Вас запитував чи Ви щось знаєте про него. Ви не дали мені на це відповіді, а я не знаю, хто его змагаєнував. Якщо Ви знаєте, де це є, то прошу повідомити мене, бо Хома жде у мене. Якщо є якась література до Красної Армії, то прошу переслати.

Друже командир, я вислав в р-н Олика–Цумань, Піддубці і Острожець др. Богуна, котрий має припоручення стягати людей. А [ш]є помоч др. Жукові³⁸³, котрий мав організувати людей і зброю з р-н Олика і відставляти до мене! Богун там застав Галайду, що мав припоручення від Вас також організувати відділ, а Жук мав прибути до Вас.

Жук прибув до мене, бо дістав наказ приїхати до мене [...]. Жук це є командир спеціального призначення на район Олика, висланий мною ще під час жнив у 43 році, після якого часу зістав ранений при роззброюванні козаків. Лежав в шпиталі майже до фронту і тепер ще не вповні здоровий. Людей, які він мав, пізніше перебрав др. Пчола, котрий зараз є при ком. Дубовому. А цей рій перебрав Галайда, де мав припровадити коні і ці люди мав перебрати ком. Ігор – це з наказу ком. Дубового до зорганізованя нового відділу.

Галайда цей рій при перегляді Вами затаїв – не виставив его до збірки, а взяв его собі і поїхав з ним ніби до ком. Дубового, та заїхав аж в Олицький р-н. Там в землянці чи в [...] перебув фронт, а той рій знов долучив до др. Жука, бо, як подають, то Галайда окремо квітурувався³⁸⁴ і харчувався від відділу. Зараз між Галайдою а Жуком виріс невеличкий конфлікт.

³⁸³ Орієнтовно – Степанкевич Андрій Панасович, 1922 р.н., уродж. с. Залісочє Ківерцівського р-ну Волинської обл. (Денищук О. *Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 309*).

³⁸⁴ Потрібно – “кватировався”.

Опінію, яку подає ком. [...], р-н Олика, для Галайди, є погана, я її маю. Якщо б була потрібна – можу її подати. Коли б я мав видати опінію Галайді – було б непотішно. В першій мірі, що цілий час марнував – майже ціле літо. Опінії в козаків також немає – є великий хвалька. Що сказав – ніколи не додержить і тепер вигорював різні дурниці. Щодо терену Рубашенка – немає нічого, лише він і що я у Вас господарчий – це пусте. Так що це командир на язик, а не на діло.

Друже командир, прошу вияснити цю справу і чи маю Жука і Богуна висилати в цей терен. Справа дуже пильна, бо там якраз переходить мобілізація і люди ждуть, щоб їх брати. Моя просьба, щоб якнайскоріше Ви відповіли, бо час дорогий. Дурниці, які Галайда Вам наплів – що він здобув зброю – є брехнею, ні одного зломаного кріса не здобув.

Друг Хома приїхав від ком. Дубового, отже Дубовий пошукує его (Галайду). Галайда стратив всі коні, які мав переводити до Дубового. Прошу відповіді.

Фронт: червоні пішли вже вперед. Є надія, що скоро буде можна зв'язатись з Волинею [Волинню]. В Цуманщині червоні робили мобілізацію. Частину вдалося стягти в ліс, а частину – відбити тоді, коли проходили до Цуманя. Такщо не мають великої пошани.

Здоровлю щиро.
Бажаю успіху.
С.У.
13.3.44.
Юрій

P.S. Якщо маєте командирчиків, пришліть їх до мене.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 81, арк. 24–27. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 156 (19)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “БОРИСА”
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”

*[Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
сотня “Бориса”],
17 березня 1944 року*

Друже ком. Юрій

Грипса я Вашого одержав, на якого відповідаю.

1. Щодо активу з Красноволі, я сьогодні бачуся з Богоном. Він говоріт, що ці люде поутікали. Він в 12 год. ночі заходив, хотів узяти в ліс господарчого і він на це не погодився, досить що цю справу будем говоріти усно.

2. Щодо Гонти, цілком іначей йому наказувалось, як він робить, про що Ви мене повідомляєте, він мав узяти під своє распорудження лише кущових СБ, а не цілу сітку. Я в цій справі посилаю до Гонти др. Вістуна, якій має вияснити цю справу.

3. Богуна і Чорноту Ви будете мати. Я чекаю Моряка, а з Моряком має прибути Чорнота. То я разом з ними бути йти чи 17 у ноч на 18, то я до Вас зайду.

4. Господарчу роботу рушити ще тяжко, бо ще нема з кім рушити. Не можна ще пов'язати терену і повідшукувати працівників, порозбігалось все як овечкі.

5. Про справу державного майна докладніх відомостей я ще не маю. З Цуманського району має зробіти це Роман. Пока не знаю, чи зробів. Напевно ще ні, бо він мав повідоміти мене.

З Колковского [Колківського] є відомости лише число краївок 25 (двадцять п'ять), а що було в тих краївках і скільки – то ще не знаю, та про це буду знати тоді, коли поладжу терен аж до Степаня.

В Киверецькі[й] [Ківерцівський] р-н вислав людеј, які мали пов'язати р-н зі мною і люде не дійшли, повернулись з Островив [Острова], так що я з [...] жадних відомостей не маю.

Слава Укр. Героям Слава.

Постій, 17.III.44 р.

Борис

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 16. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено зеленим олівцем: “19.3.44. Юрій”.

№ 157 (20)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ ІМ. ОСТАПА

*[Група УПА “Заграва”,
загін “ім. Хмельницького”],
24 березня 1944 року*

Друже Лебедин!

Зв'язок від Вас прибув дня 23.III.44. Коло мене поки що спокійно. Час до часу роблять більшовики акції більшими силами (від 200–450 людей). Мобілізують людей силою, бо добровільно не голосяться.

Менші сили ворожі (до 100) ліквідную, зглядно входжу в рій. Сексотів – само собою. Людей з Вашого загону в мене немає. Якщо будуть – відішлю до Вас.

Слава Україні!
24.III.44. Острий

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 62, арк. 23. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

№ 158 (21)
ЛИСТ “ТРІСКИ”
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”

*[Група УПА “Заграва”],
невідомий відділ,
24 березня 1944 року*

Постій, 24/III.44 р.

Друже командир. Повідомляю в тому, що теє завдання ніяк не мож[у] почати. Ніяк ніде нікого не можна найти – ні господарчого, ні кущового. Все тікає десь по лісі. Нічого не хочуть виконувати. І навіть для війська харчів не доставляють. Мушу висилати військо і збирати для себе харч.

Друже командир. Напишіть, що маю робити. Чи я можу сам, без господарчого, брати тлуц, щоби то виконати, бо інакше не зробим. Коли сами не будемо брати і робити, то не буде виконано.

Друже командир. Що я маю робити із форими? Тепер зафорило пару друзів на тиф. Дуже сильну таку горячку. Мають, що аж з горячки говорять і нічого не їдять. Що маю з ними робити – чи відставляти їх на футір, чи держати біля себе? Двох сильно було форих, то я відставив на футір.

Інформую про терени.

1. У Липному наразі спокійно.

2. У Майдані Осов'янському³⁸⁵ дня 22/ІІІ.44 р. ограбували.

3. В Холоневичах щоден[но] приїзджаю[ть] більшовики, але ж нічого не роблять.

4. В Гораймівці як стояли так і стоять.

5. Більшовики, зібравшись мобілізованих людей із Цуманя, Оликі [Олики] і гнали до Рівного. І коли переходили через ліс, то була велика охорона. А коли вигнали на поле, та вся охорона повернулась до Оликі [Олики], а з людьми післали тільки одного. В той же час мобілізовані давай розбігатися. І порозбігались усі люди. Так повідомляв оден Майданець, котрий утік зі своїм сином. Так само повідомляли люде і із Оликі [Олики], котри діставались із тей утечі до свого терену. Ото було би усе, що я почував.

Здоровлю щиро. С.У.

Дня 24/ІІІ.44 р.

Тріска.

Друже командир. Повідомляю: як подає розвідка за день 24/ІІІ.44 р., вночі прибуло до Холоневич [Холоневичів] 95 більшовиків і заграбували усю худобу в селі і вибрались до Гараймовкі [Гораймівки], а з Гараймовкі [Гораймівки] до Матійок [Матейків] від'їхали.

Тріска

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 4. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

³⁸⁵ Зараз такого населеного пункту немає. Можливо, мається на увазі Майдан-Липненський Маневицького р-ну Волинської обл.

№ 159 (22)
ЛИСТ “МОКРОГО”
ДО КОМАНДИРА ПРИЛУЦЬКОГО ЗАГОНУ

*[Група “Заграда”,
невідомий відділ],
25 березня 1944 року*

До к-р Острога

Друже Острій, висилаю вам козака Голуба з відділу Чайченка, котри[й] був санитаром у відділі. Козак Голуб був зловлени[й] в с. Любаши [Любаша]³⁸⁶ та підписав декларацію, що буде доносити де є відділи в цілій окрузі. Він прибув додому та зголосився до СБ, але там нічого не признав, що підписав. Коли його привезли до мене на станицю, він признався до всього.

Отже, висилаю козака Голуба та протокол допиту. Повідомляю Вас, що провірів його в селі Стидинях [Стидин]. Про нього то всі – станичний та други люди – за його говорять, що є чесний та відповідний. Друже Острій, повідомляю, що в нас все в порядку. Більшовики до нас не приїжджають, живем, як [в] республіці.

Слава Україні!
Героям Слава!
Дня 25/ІІІ.44 р.
Мокрий

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 62, арк. 20. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець. Текст згасає.

³⁸⁶ У Костопільському р-ні Рівненської обл. є села Велика Любаша і Мала Любаша.

**№ 160 (23)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”
ДО ПРАЦІВНИКА ЗАПІЛЛЯ “ЖУКА”**

*Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
1 квітня 1944 року*

УПА.
Група Заграва.
Котловина

До командира Жука!

1. Висилаю до Вас др. Володю, він дістав спеціальні сказівки від ком. Гриця.

2. Ваш терен віднадить ком. Ярмак, що дістав завдання організувати відділ і витягати якнайбільше зброї. Ви маєте з ним спільно ділати і люди, які будуть Вами стягнені, відсилайте до него. Ви до мене не будете висилать по 5 чи 10, а по 50 чи 100.

Витягніть в ліс все, що тільки вдасться і магазинуйте. Пізніше будемо висилати тут харчі – товщ, зброя, амуніція, візіліна, олива, печиво, сіль³⁸⁷, цукор і т.п. Все тут потрібне.

3. Мирон йде вже в терен і его працівники. Більше сказівок Вам дасть д-р Ярмак. Будьте в стислому зв'язку зо мною. Висилайте пошту щотижня.

Здоровлю щиро.
Слава Україні.
Постій, дня 1.4.44.
Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 26. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁸⁷ Це слово автор документа підкреслив двома лініями.

№ 161 (24)
ЛИСТ КОМАНДИРА
ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА” ДО “ЯРМАКА”

*Група УПА “Заграва”,
загін “Котловина”,
7 квітня 1944 року*

УПА.
Група Заграва.
Котловина

До ком-ра Ярмака!³⁸⁸

Почту Вашу з 2 і 4.IV.44 одержав.

Не знаю, де зараз находетесь та наскільки Ви вже виконали своє завдання. Чи Ви вже зв'язались з ком-ром Жуком? З Ваших грипсів про це я нічого не довідався!

Коли Ви в тому напрямі ще нічого не зробили, то негайно приступіть до виконення.

Мені прошу звітувати найменше щотижня: стану людей, зброї і амуніції. Другий звіт – про діяльність та стан терену.

Старайтеся доложити усіх зусиль, щоб витягнути якнайбільше людей та зброї з терену. Тому потрібна сильна співпраця з Жуком та тереном. Іntenзивність та праця в революційному темпі може дати вислід у Вашому завданні.

Чекаю звітів, людей.

Бажаю успіху! Слава Україні!
Постій, дня 7.IV.44 р.
К/р /-/ Юрій

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 137. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

³⁸⁸ Псевдонім підкреслено.

№ 162 (25)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО “ЖУКА”

[Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін],
29 квітня 1944 року

Друже Жук!

1. Цим долучую до цього грипса наказ від 23.IV.44 р., підписаний командиром Хвастівського загону (бувшої Котловини) Юрієм, згідно якого Ви є підпорядковані моєму командуванню.

2. Наказую Вам негайно прибути до мене зі всім своїм військом та з військовим Вашим майном, що стоять у Вашому розпорядженні. Необхідний для цього зв'язок висилаю.

3. Мене Ви зможете відшукати через командира Гамалію. Через які поодинокі зв'язки зможете з нами зв'язатись, я не подаю. Про це Вам дадуть необхідні інформації на місце Вашого постою мої зв'язкові усно³⁸⁹.

4. Поряд з цим, висилаю до к-ра Єрмака рівнож грипс, анальогічний Вашому, однак невідомо чи він його одержить. Якщо знаєте щось про Ярмака, зглядно може існує між вами а ним зв'язок, чи такий через Вас може бути налагоджений, то прошу докладно його поінформувати про стан речей, та щоб він рівнож з військом та майном прибував до мене.

5. Рівночасно якщо знаєте що-небудь про відділи Лева, Ткача, Узбека тощо чи взагалі про окремих козаків, що належали до них, а внаслідок труднощів, зумовлених переходом фронту, відбули, то прошу їх разом охоплювати, включаючи до себе і прибувати до мене.

Прибувайте в якнайшвидшому часі, пам'ятаючи при тому, що лише революційний темп Вашої праці зможе дати бажані результати.

Здоровлю щиро!
Слава Україні.
Постій, дня 29.IV.44 р.
Командир: В. Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83. арк. 35–35 зв. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

³⁸⁹ Слово підкреслене.

№ 163 (26)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО “ЯРМАКА”

*[Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін],
29 квітня 1944 року*

Друже Ярмак!

1. Надсилаю Вам наказ від дня 23.IV.44 р., підписаний командиром Хвастівського загону Юрієм (бувш. к-р Котловини), згідно якого Ви маєте підпорядкуватись моєму командуванню.

2. Наказую Вам негайно прибути до мене зі всім своїм військом, військовим майном, що стоять до Вашої розпорядимості. Необхідний для цього зв'язок висилаю.

3. Мене Ви можете відшукати через к-ра Гамалію. Через які поодинокі зв'язки Ви можете зі мною зв'язатись, я не подаю. Про це Вас евентуально повідомлять мої зв'язкові, що прибудуть до Вас.

4. Рівночасно з цим висилаю до к-ра Жука грипс, анальгетичний Вашому, однак не знаю, чи він його раніше чи пізніше одержить від Вас. Якщо знаєте щось про Жука, згідно якщо існує між ними Ваш зв'язок чи такий через Вас може бути налагоджений, то прошу докладно його поінформувати про стан річей, та щоб він рівнож з військом та з майном військовим прибував до мене.

5. Одночасно, може, знаєте щось про відділи Лева, Ткача і Узбека чи взагалі про окремих козаків, які належали до них, а внаслідок труднощів, зумовлених переходом фронту, відбилися, то прошу їх разом охоплювати, включаючи до себе і прибувати до мене.

Прибувайте в якнайшвидшому часі, пам'ятаючи при тому, що може революційний темп Вашої праці зможе дати позитивні результати.

Здоровлю щиро!
Слава Україні!
Постій, дня 29.IV.44 р.
Командир В.Чорнота

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 139–139 зв. Завірена копія. Рукопис.
Синя калька. Текст згасає.*

№ 164 (27)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО “ІГОРЯ”

*[Група УПА “Заграва”,
“Хвастівський” загін],
3 травня 1944 року*

Друже Ігор!

Коли я довідався про смерть Ярмака, то Ви перебрали його людей на себе і я хотів би знати, чи Ви далі провадите ту роботу, котра була призначена Ярмакові. Думаю, коли Ви перебрали його людей, то роботу далше провадите, котру мав припоручену дру[гові] Ярмакові. Коли Ви перебрали, то повинні в першу чергу повідомити мене й зв'язатись зі мною, щоб знати дальший плян Вашої праці. Висилаю до Вас зв'язок і наказую Вам зі всіма Вашими людьми прибути із зв'язковим до мене. Старайтесь чим скорше, бо я на Вас тут очікую. Чи Ви маєте зв'язок з дру[гом] Жуком? Передайте цей грипс негайно для Жука.

Може Ви що знаєте про ті відділи, котрі знаходяться за фронтом? Може, котра частина є близько Вас із тих відділів, то нехай долучують до мене через Вас. Якщо є можливим, то доставте до нас харчів і соли.

Коли, може, цього грипса достанете пізнійше і я не буду мати можливости чікати тут, то через зв'язок Березу можете відшукувати мене. Коли Ви не мोगтимете долучити самі до мене, то вишліть Явора й повідомте мене через Ваш грипс. Подайте інформації фронту й обсадження комуністів по селах.

С.У.
Постій, дня 3.V.44 р.
К-ир В.Чорнота

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 140–140 зв. Завірена копія. Рукопис.
Синя калька.*

№ 165 (28)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО “ЮРІЯ”

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
13 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграда.
Хвастівський загін

До командира Юрія

Направляю до Вас козака Оленя, який перебував в шпиталі коло мене. По його виздоровленню надсилаю його по зв'язку до Вас. Друже командир, червоні сильні робили облави на ліси коло Липного, Стидинь [Стидин], Мидська, Осниці, коло Мурович, Рудники. По Вашому від'їзді з котівського лісу нас також вигнали. Ярмак згинув. Явір прийшов сам, без нікого, нічого там не зорганізувавши. Івась, Довбуш, Тріска, Куц, Коваль здезертирували від мене.

Здоровлю.
Слава Україні.
Постій, 13.V.44 р.
Ком-р В.Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 143. Завірена копія. Рукопис. Синя калька. Текст згасає.

№ 166 (29)
ЛИСТ
КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ “КОРИ”

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
13 травня [1944 року]*

УПА.
Група Заграда.
Хвастівський загін

До командира Кори

Направляю до Вас козака Соловея, який був у шпиталі коло ме[не]. По його виздоровленню надсилаю його до Вас по зв'язку.

Здоровлю.
Слава Україні.
Постій, 13.V.
Командир

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 141. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 167 (30)
ЛИСТ КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ
“ЗАГРАВА” ЩОДО ЗВІТУВАННЯ
ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
14 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграда.
Хвастівський загін

До командира ШВШ

Надсилаю Вам звіти з терену та оперативні і недільні звіти.
Повідомляю Вас, що мої секретарі зі всіма документами дезертирували, пішли на південь і у відділі є також дезерція. Спинив її трохи, переловивши пару дезертирів і розстріляв. Повідомлюю

щодо відділу Ярмака: він там нічого не зорганізував, бо по дорозі на місце свого призначення був заскочений більшовиками і остався забитий. Ті люде перебрав надрайоновий командант СБ Ігор.

Людей віддав до СБ, а Явір сидів там до тих пір, пока я його не стягнув до себе. Від Жука не маю жодних інформацій, де він оперує, бо мав Ярмак мати зв'язки, але коли Ярмака не було, то і зв'язків не було. До Стріли і Залізняка вислав другу пару зв'язкових і не маю жодних відомостей і не знаю, що там діється. Від Лева прибуло сім людей і інтендант Грім і Писаренко. По даних, яких інформують люде від Лева, то Лев і чотовий Лом є убиті. Про Ткача, Узбека та Ігора вони нічого не знають.

Подаю Вам недільні звіти тільки про сотню Підкови [...], бо про решту не маю документів, яки є забрані секретарем.

Надішліть для мене накази та інформації. Також їх не маю. З сотнею Підкови рейдую по тих лісах, що Ви мені наказували. Лікар Максим захворів на тиф, а також очутились рани, які він мав ще з полону. Я його залишив на півдні на організаційній сітці, не маючи з ним зв'язкі.

Слава Україні.
Постій, 14.V.44 р.
Командир В.Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк 127. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

№ 168 (31)
ЛИСТ КОМАНДИРА ХВАСТІВСЬКОГО ЗАГОНУ
ДО ШЕФА ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ ГРУПИ
“ЗАГРАВА” У СПРАВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЗВ’ЯЗКУ

*Група УПА “Заграда”,
“Хвастівський” загін,
25 травня 1944 року*

УПА.
Група Заграда.
Хвастівський загін.
До ШВШ командира Дмитречка

Друже командир

1. Присилаю до Вас зв’язкового, який був до Вас відісланий від мене, а тепер находився вдома. Я його стягнув, але вияснення про те, як він відлучився від Вас, хотів би мати, бо він конкретно нічого не подав.

2. Зв’язок до Вас вислав 10.V.44 р. і чекав відповіді. Але коли я довідався, то зв’язковий, якого я до Вас вислав, зайшов додому і лежав на печі і пошта до Вас не могла дійти.

3. Недільні звіти, а так само оперативн[і] лише про одну сотню, бо про решту нічого не знаю. Послав уже трі парі зв’язкових до Стріли, а також до Залізняка, но від них нічого не маю, може там дуже загрожено. Сам хочу перебраться за Стир до них побачить, що в них робеться.

4. Сотню від Підкови забрав а передав до Мухи. Це є із старшинської школи від Борового³⁹⁰. Раньше він мав псевдо Темний і був сотенним у ком-ра Рубашенка, ото ж я для нього дав сотню. Підкові дав чоту.

Слава Україні.
Постій, 25.V.44 р.
Командир В.Чорнота

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 147. Завірена копія. Рукопис. Синя калька.

³⁹⁰ Брилевський Василь.

3. ГРУПА “БОГУН” (РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ, ПІВДЕНЬ)

№ 169 (1) НАКАЗ № 21 КОМАНДИРА ГРУПИ “ЕНЕЯ” ПРО ПРИПИНЕННЯ ВОРОЖНЕЧІ З УГОРЦЯМИ

*Група УПА [“Богун”],
9 жовтня 1943 року*

Приказ № 21³⁹¹

Командирам и казакам УПА.

Комендантам и работникам подполья ОУН.

В связи с политической ситуацией и определенными настроениями, требующими от нас чрезвычайной чуткости и политической гибкости, приказываю:

1. Прекратить какие-либо агрессивные действия против мадьяр на территории всего военного округа.

2. Договориться на местах с командованием мадьярских подразделений с целью предупреждения выступлений одной стороны против другой.

3. В отношении мадьяр необходимо быть приветливыми и предупредительными.

4. В случае, если мадьяры будут проводить грабежи и насилия, необходимо немедленно известить об этом вышестоящих начальников, указав конкретные факты (место, время, пострадавших лиц и т.д.)³⁹².

5. Ответственность за выполнение настоящего приказа возлагаю на командиров подразделений УПА и комендантов подполья ОУН.

Слава Украине³⁹³.

Командир группы УПА – Эней.

9.X–1943 года.

Ставка

*ГДА СБУ, ф. 65, спр. С–9079, т. 52, арк. 200. Копія. Машинопис.
Переклад на російську мову.*

³⁹¹ Документ наведено у тексті цієї статті: *Боляновський А. Переговори Української Повстанської Армії з Угорською армією (кінець 1943 – початок 1944 р.) // Україна в минулому. – Київ–Львів, 1995. – Вип. 7. – С. 53–54.*

³⁹² Цей абзац перекреслений чорним чорнилом.

³⁹³ Вираз перекреслений чорним чорнилом.

№ 170 (2)
ІНФОРМАЦІЇ “ЖУРБИ”
ПРО ПОДІЇ У ПІДРОЗДІЛІ “ГІРЧИЦІ”

[Група “Богун”],
відділ “Гірчиці”,
[кінець червня 1944 року]

Інформації
від 18 по 28.VI.44 р. з подій у відділі Гірчиці³⁹⁴

1. Більшовики переводили дня 24 і 25.VI.44 р. акцію в терені, де перебував відділ, з метою ліквідації визвольного руху в УПА. Були деякі втрати в людях. К. Гірчиця загинув. Решта людей повтікали.

2. Відчувається нарікання деяких повстанців через недостачу взуття та одягу.

3. Населення зневірюється і розчаровується. Дехто з населення робить спроби, щоб відділ змінив місце перебування, боїчися, щоб через УПА не потерпіти матеріально від більшовиків.

Журба

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 38, арк. 74. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

³⁹⁴ Псевдонім Шерстюка Василя. 1944 – к-р однієї з сотень групи УПА “Богун”, згодом – к-р сотні УПА–Південь. Учасник Гурбівського бою, сутичок з військами НКВС у південній Рівненщині. Сотник УПА від 24 квітня 1944. За даними О. Вовка, “Гірчиця” загинув у вересні 1944. У 1946 нагороджений Срібним Хрестом Бойової Заслуги 1-ї кляси посмертно (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 145, 147, 150, 432, 540; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 22*).

§ 4
УПА. ГО “ЗАВИХОСТ”
(З’ЄДНАННЯ ГРУП № 33, ІМ. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)
(листопад 1944 – 1945)

Частина 1. *Директивно-розпорядчі документи*

№ 171 (1)
НАКАЗ КОМАНДИРА КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ
ЩОДО ВІДЗНАЧЕННЯ СТІЛЬЦІВ
ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*ГО “Завихост”,
“Корсунський” загін,
8 жовтня 1944 року*

УПА.
ГО Завихост.
Корсунський загін

Наказ ч. 4
(до відома командирам і козакам)

1. З днем І.Х.44 р. за боеви справність, за відданість, за чесне і охоче виконання наказів та витривалість серед критичних ситуацій, номіную слідуючих козаків на старших козаків: Артема, Грача, Мишу, Пеньок, Груша, Недобитий, Нева, Скунс, Вуйкаш, Будяк, Алібаба.

2. З днем 5.Х покликаю на становище господарчого референта при загоні бул. Совея.

3. З днем 5.Х покликаю на свого заступника по орг. лінії бул. Євгена. Одночасно булавний Євген очолює диверсійну групу і отримує спецзавдання.

4. З днем 6.Х старший вістун Аршин знімається з становища коменданта диверс. групи і назначається бунчужним І-ї сотні.

5. Ком-ри відділів подбають про те, щоб козацтво було забезпечене всім, що потрібне на 10 місяців.

Одночасно приготувати козацтво до зими і закріпити на душі. Щоб кожен козак являвся разом і пропагандистом. Пояснював населенню, яка наша ціль і за що ми боремося.

6. Забороняється для всіх пиття горілки і непотрібні гульні.

7. Кожен провідник запілля повинен бути шанований козацтвом.
8. Командир Степан повинен закінчити вишкіл до 1.XI-44 року.
9. Дн. 3.X до загону долучив чотовий Зелений від Борсука з 10-ма людьми. Його приділено до вишкільної сотні.
10. Вістуни Вузловий і Крот призначаються до вишкільної сотні.
Постій, дня 8.X-44 р.
Ком-р загону: Ярок

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 14-15. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 172 (2)
НАКАЗ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “ЛАЙДАКИ”
СТОСОВНО КАДРОВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ І ПОКАРАНЬ

*ГО “Завихост”,
загін “Лайдаки”,
3 листопада [1944 року]*

УПА.
ГО Завихост.
Загін Лайдаки

Наказ ч. 5

1. З днем 2.XI.44 покликаю на становище референтів до штабу загону сл. підстаршин: старшого булавного Степана – на вишкільного, старшого вістун Канаду – на персонального, булавного Вихра – на референта ВСБ.
2. Забороняю приймати в ряди УПА людей незнаних, як наприклад дезертирів, бувших арештованих і пущених НКВД і тому подібних.
3. Дня 3.XI.44 р. відходять в службову подорож к-р Ярок з чотою Верболоза.
4. З днем 3.XI.44 р. вістун Академік відходить до сотні № 165. Цього ж дня відходить також вістун Вузловий.
5. Старший булавний Степан, старший вістун Аршин, вістун Крот і Важкий призначаються на спецзавдання.
6. Командантом вишколу назначається чотовий Зелений.
7. За цілісність господарки і вишкільної групи відповідає старший булавний Степан.
8. За дезерцію, дефектизм, за залишення зброї, деморалізацію козацтва, невиконання наказів, за злочинство буде каратись карою смерті.

9. Дня 19.X.44 р. прибули до загону слідувачі козаки:
вих. Прохор, фельчер Фауст.

З днем 2.XI вищезгадані приділяються до відділу № 165.

Постій, день 3.XI.
Ком-р загону Ярок

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 15 зв. – 16. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 173 (3)
НАКАЗ КОМАНДИРА
З'ЄДНАННЯ ГРУП “ОСТРІЖСЬКОГО”
ПРО ДИВЕРСІЇ НА ЗАЛІЗНИЦІ

*З'єднання груп УПА,
[10 листопада 1944 року]*

УПА.

ЗГ 245/П

После ознакомлення уничтожить

Приказ № 5³⁹⁵

командирам формаций, бригад, отрядов, отделов, подотделов
Приказываю:

1. Начиная с 25–30.11.44 г. на железных дорогах в оперативном районе произвести взрывы и нападение на поезда. Цель: получение одежды, обуви, оружия. Примечание:³⁹⁶ в случае нахождения консервов, сухарей запретить их употреблять, но беречь их как железный запас.

2. Прислать ко мне до 25 ноября 1944 года персональных или писарей для разрешения важных дел.

Слава Украине.

Героям Слава.

Ком. ЗГ Острожский.

НШЗ³⁹⁷ В/з-Л. Ворский

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, арк. 24. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову. Інша копія цього документа: там само, арк. 9.

³⁹⁵ Підкреслено однією суцільною лінією.

³⁹⁶ Підкреслено однією суцільною лінією.

³⁹⁷ У оригіналі, мабуть, було “НШЗ”, тобто “начальник штабу з'єднання”.

№ 174 (4)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА БРИГАДИ
ІМ. ЛАЙДАКИ ПРО ПРАВИЛА ВИКОРИСТАННЯ
НЕДОТОРКАНОГО ЗАПАСУ ПРОДОВОЛЬСТВА

*[З'єднання груп № 33,,
бригада "ім. Лайдаки"] 050/II,
14 грудня 1944 року*

УПА.
050/II
Ком-рам відділів і загонів

Наказ ч. 6

Забороняю всім уживати видану залізну порцію без дозволу командирів, відповідальних за дану групу, яка опиниться в критичному положенні.

Залізну порцію можна зужити виключно за дозволом к-ра відділу, коли відділ знаходиться в безвихідному положенні.

Наприклад, таке: комуністи схочуть заблокувати села і зробити велику акцію. Не буде доступу до сіл і будуть гонити кілька днів так, що не можна дістатися до села ані магазину. Тоді дозволяється зужити за недоторкане і збереження порцій. Відповідальним становиться командирів загонів і відділів.

День 14.XII.44 р.
Ком-р бригади: в/з Степан

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 16. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 175 (5)
“ОБОВ’ЯЗКИ ПЕРСОНАЛЬНОГО”,
УКЛАДЕНІ ПЕРСОНАЛЬНИМ СТАРШИНОЮ
ШТАБУ БРИГАДИ ІМ. “ЛАЙДАКИ

*[З’єднання груп № 33,
бригада “ім. Лайдаки”],
16 грудня 1944 року*

Обов’язки персонального³⁹⁸

1. Що 10, 20, 30 давати ранній звіт.
2. Щокожного 30-ого давати звіт взірця № 1.
3. Вести реєстрацію козаків по псевдах.
4. Давати звіти з розвідки що 5 день, господарчий що 10 день, санітарний раз на місяць, виряду раз на місяць.
5. Оперативний звіт – негайно після кожної операції.
6. Вести книгу наказів для низу.
7. Вести книгу кореспонденцій.
8. –//– книгу кар.
9. –//– книгу поранених.
10. –//– книгу героїв.
11. –//– течку наказів гори³⁹⁹.
12. – хроніку бригади.
13. –//– розстріляних на підставі протоколів ВПС.
14. Вести евіденцію.
- 15.⁴⁰⁰

День 16.XII.44 р.
Персональний: Канада

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 142. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

³⁹⁸ Підкреслене подвійною суцільною лінією.

³⁹⁹ Тобто від командування з’єднання груп.

⁴⁰⁰ Так у документі.

№ 176 (6)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. ЛАЙДАКИ
ДЛЯ КОМАНДИРА ДИВЕРСІЙНОЇ ГРУПИ
(З ВИТЯГАМИ)

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада [ім. "Лайдаки"],
21 грудня 1944 року*

УПА.
050/II

Наказ ч. 7
командирові диверс. групи Вихрові

1. По відході в терен проводити такі операції.
Передусім робити засідки під самим носом ворога. Близько районів волочиться багато стрибків. Вони там не будуть сподіватися удару. Отже, в таких місцях засідати.
Здобудеться зброя ворожа і разом з тим зтероризується ворога.
2. На шляхах, де передвигаються машини, також засідгрупи.
3. Діяти в Дур.⁴⁰¹, Володим. [Володимирецькому], Рафал. [Рафалівському], Столинському [Столінському] районах.
Нищити залізницю, телефон, якщо є де буде.
[...]
6. Якщо є можливим, викрадати совітських робітників з установ, що належать до НКВД. І дізнаватись від них пляни на найближчий час і взагалі ставлення нас в політичному світі на серйозно. Бо те, що вони пишуть в газетах, то тільки робота їх мерзенних пропагандистів-“мошків”. Але ходить про те, як вони думають про нас насправді.

День 21.XII.44 р.
Ком-р бригади: в/з Степан

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 17. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁴⁰¹ Мається на увазі Дубровицький р-н Рівненської обл.

№ 177 (7)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. ЛАЙДАКИ
З РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

[З'єднання груп УПА № 33],
бригада [ім. "Лайдаки"],
21 грудня 1944 року

УПА.
050/II.
Інтендантові бригади

Наказ ч. 8

1. До 25.XII збільшити стан фахівців нашого варстату. [...] слідує: має бути 6 кравців і 2 машинок кравецьких.
2. До 24.XII.44 р. дати до диспозиції загонів по два шевці. То значить: до вишколу дати два шевці і до загону к-ра Гаркуна. Вони будуть для того служити, щоб направляти взуття і інші рамінні речі.
3. Закінчити магазинування контингенту до 01.01.45 р. З цією роботою поспішити до часу, коли ще нема снігу.
4. Кожна виготовлена річ в майстерні мусить бути завітвана і вручена, кому справді належиться. А не за хабарі, як це мало бути один раз.
5. До магазинування харчів можна брати чоту війська до помочі господарчим чинникам. Але все повинно робитися за дозволом командира бригади.
6. Завести точність в канцелярській роботі, бо це буде свідчити про вашу старанність і точність в інших ділянках роботи.
7. Дисципліна повинна так само світитися прикладом, як і все інше. Заходите до майстерні Ви чи хтось інший з командирів – відповідальний мусить дати "позір" і зголосити ком-рові про стан праці майстерні чи іншого працівника. А то господарники вважають так, що їхнім обов'язком є тільки праця, а всі інші правила військової поведінки ні. Отже, їм треба дати зрозуміти, що вони є передусім вояки, а потім функційні. Найменших провин чи недотягнень не прощати, не покаравши чи не звернувши уваги.

С.У.

День 21.XII.44 р.

Ком-р бригади: в/о Степан

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 17. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 178 (8)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА І
В.О. НАЧАЛЬНИКА ШТАБУ З'ЄДНАННЯ ГРУП
ПРО ПЕРЕДИСЛОКАЦІЮ ПІДРОЗДІЛУ “ТИМОША”

*З'єднання груп УПА № 33,
21 грудня 1944 року*

УПА. ЗГ 33.
245/II.

Постій, дня 21.XII.44 р.
Командиру Тимошу!⁴⁰²

Наказ

1. В дні 1.I.45 р. Ви зо своїм відділом відмашеруєте до ком. Верховинця, до дня 10.I.45 р., і всеціло єму підпорядкуєтесь.

2. З терену, на якому перебуваєте, заберете транспорт і відставляєте до ком. Верховинця.

Склад транспорту:

1). Муки білої пшен. – 5 мет.

2). Товщу (сала) – 5 мет.

3). Сушені (вишні) – 3 мет.

4). Цибулі-часник – 2 мет.

5). Чобіт (черевик) – 15 пар.

6). Кожухи – 20 штук.

7). Шапок – 20 штук. Теплі [...]

3. Дня 30.XII.44 друг Комар дасть Вам зв'язок до вищезгада-ного командира.

4. Людей з терену забираєте всіх – крім боївки СБ господарчої – і по 3 мужчін на підрайони. Це відноситься до терену, на якому Ви працювали (2).

5. Людей приготувити і обов'язково вщепити їм ідею України – через становлення Полісся. Підчеркніть, що дезертирів будемо строго карати.

6. Залучю 3 грипси до Ігора-Верховинця і Богдана.

Слава Україні!
Героям Слава!
НШЗ в/з Бурлака.
КЗГ в/з Крига

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

⁴⁰² Семенюк Никон.

№ 179 (9)
НАКАЗ В.О. КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. ЛАЙДАКИ
СТОСОВНО НАВЧАННЯ СТРІЛЬЦІВ

[З'єднання груп УПА № 33],
бригада [ім. "Лайдаки"],
22 грудня 1944 року

УПА.
050/II.
Вишкільному бригади

Наказ ч. 9

1. За пляном на місяць грудень має бути проведено:
 - 72 години впоряду;
 - 48 годин польової служби;
 - 24 години внутрішньої служби;
 - 12 годин зброєзнавство;
 - 12 годин стрілецький вишкіл;
 - 4 години топографія;
 - 4 години газознавство;
 - 4 години саперського вишколу;
 - 24 години політ. вишколу
2. На підставі наказу н. ш. 32 ч. 8 провести вправи цілої бригади і поодиноких загонів в слідуючому:
 - а). впоряд;
 - б). польова служба (марш, розвідка, зв'язок, забезпечення, засідка, наскок, маневрування, прорив з окруженя, мінування дороги і завалювання, копання вовчих ям, нищення мостів, телефонів, будова кладок, переправи через річки, багна).
3. Вишкільний бригади поведе вправи відділів цілої бригади разом дн. 28.XII.44 р. на підставі наказу помічених точок в наказі ч. 9.
4. Вишкільний бригади має розробляти пляни праці на кожний слідуючий місяць і в кінці місяця давати звіт. Коли б зовнішні чи внутрішні обставини в здійсненні роботи, наміченої в пляні, то давати пояснення і усправедливлення. Таким чином, може бути ворожа акція або перемарші на далеку скалю.
5. Взагалі слідити за виконанням вишкільної праці по бригаді. Цей обов'язок повинен Вас інтересувати передусім.
Постій, день 22.XII.44 р.

Ком-р бригади: в/з Степан

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 28, арк. 17. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

**№ 180 (10)
ВЗІРЕЦЬ № 1
ОФОРМЛЕННЯ НЕВІДОМОГО ДОКУМЕНТА,
УКЛАДЕНИЙ ШИФРОМ КОМАНДИРОМ
БРИГАДИ ІМ. ОСТРОГО**

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. "Острого",
25 грудня 1944 року*

УПА.
Бригада ім. Остр.[ого]
1644

Взірець № 1
за час від 20 до 25/XII.1944 р.

I					II							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8	12	126		146 ⁴⁰³	8	17			1			1
III					IV							
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
13	2	3	39	1	1	6	10	2	5	4	6	4
V				VI								
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
8	1	43	8300	3400		700	300	95	15	30	50	

Командир з-ну Галайда⁴⁰⁴

Приватний архів І. Марчука. Ключ до розшифрування документа виявити не вдалося.

⁴⁰³ Напевне це чисельність бригади ім. Острого.

⁴⁰⁴ Іванюк Михайло Сергійович (1916, с. Городище Луцького р-ну Волинської обл. – 6.02.1947, с. Городище Луцького р-ну Волинської обл.). Нелегал з 1939. Батько і матір радянською владою були виселені. У другій половині 1944 – на поч. 1945 – к-р бригад “Жовті води”, “ім. Острого” ЗГ УПА № 33 (загін “ім. Хмельницького”). Ліквідований за наводкою радянського агента. За даними дослідників О. Вовка і П. Содоля, командував згаданими бригадами не Іванюк Михайло, а Решетин (Решетило) Григорій. У 1945 потрапив до рук НКВС. (ГДА СБУ. – Ф. 16. – Оп. 8 (1947). – Спр. 1. – Т. 2. – Арк. 202–203; ДАРО, ф. Р–2771. – Оп. 2. – Спр. 5768. – Арк. 311; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 27, 35; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 79; Реабілітовані історією: у 27-и томах. Рівненська область ... С. 179).

**№ 181 (11)
ВЗІРЕЦЬ № 2
ОФОРМЛЕННЯ НЕВІДОМОГО ДОКУМЕНТА,
УКЛАДЕНИЙ ШИФРОМ КОМАНДИРОМ
БРИГАДИ ІМ. ОСТРОГО**

*[З'єднання груп УПА № 33,
бригада ім. "Острого"],
25 грудня 1944 року*

УПА.
№ 1644

Взірець № 2
від 20 до 25/XII

	1	2	3	4	5	6
1.		1	1	18		20
2.		1		5		6
3.		1	1	2		4
4.						
5.						
6.				6		6
7.				3		3
8.						
9.						
10.		3	2	34		39
11.		8	12	126		146
12.		75	150	192		[...]
13.		1	10	120		137

Командир Галайда,
25/XII. 1944

Приватний архів І. Марчука. Ключ до розшифрування документа виявити не вдалося.

№ 182 (12)
НАКАЗ КОМАНДИРА З'ЄДНАННЯ ГРУП
ПРО ВПОРЯДКУВАННЯ ПОВСТАНСЬКИХ МОГИЛ
(УРИВОК)

*[З'єднання груп УПА № 33,
листопад-грудень 1944 року]*

УПА. З.Г.

Наказ⁴⁰⁵

к-рам загонів УПА, провідникам теренів,
військовим к-там, к-там СБ, к-там боївок і диверсійних груп

Вже другий рік найкращі сини українського народу в лавах Української Повстанчої Армії ведуть жорстоку боротьбу з варварськими наїзниками-окупантами московськими і німецькими за Українську Самостійну Соборну Державу.

Український свободолюбивий народ вміє цінити волю – він боровся, бореться і надалі буде боротися з ворогами, які хочуть його поневолити, ограбити і знищити. В тій жорстокій боротьбі з дикими ордами імперіалістів Українська Повстанча Армія знищила багатотисячні ворожих банд – московських і німецьких. Наша революційна боротьба дала нам низку велетнів, лицарів, героїв українського народу, які вказували народові правдивий шлях визволення. Це ті неустрашимі борці, найкращі сини українського народу – повстанці, командири, провідники, революціонери, незабутні герої Революції, яких історики нашої революційно-визвольної боротьби запишуть золотими буквами на сторінках історії. Боротьба не скінчена, вона продовжується, а діла героїв будуть незабутні.

Наказую:

1. Відновити всі стрілецькі могили і їх упорядкувати:
 - а). прикрашувати їх вінцями, квітами;
 - б). зробити написи: хто спочиває, коли і де впав, як прислухився Батьківщині;
 - в). могили виложити дерниною, вирізати стежинки, обвести [...]⁴⁰⁶.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 63, арк. 8. Документ без підпису автора, дати і закінчення. Копія. Машинопис. Синя калька.

⁴⁰⁵ Підкреслено двома пунктирними лініями.

⁴⁰⁶ Далі документ обривається. Його закінчення не віднайдене.

№ 183 (13)
НАКАЗ
КОМАНДИРА БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ”
У ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

*[З’єднання груп УПА № 33],
бригада [“Пам’ять Крут”],
[початок січня 1945 року]*

УПА.
0018.
Ком-рам загонів, відділів,
підвідділів і роевим

Наказ ч. 1

1). Наслідки проведеної операції в ніч з 31.XII.44 р. на 1.1.45 р. виказали, що козацтво малоздатне до проведення боєвих дій. Рвали зв’язок і відбивались. Дійшло до того, що к-ри відділів при відході не знали чи мають всіх своїх людей чи ні. Виною чотових і ройових є те, що лінуються доглянути порядку в себе, а вина к-ра відділу та, що не змусить підвладних до порядку. Командир повинен бути батьком, вчителем і провідником для стрільців. Повинен сам вчитися і вчити стрільців. Не тільки щоб дбати про свій зовнішній вигляд, але дбати про морально-політичний рівень.

2). Кожний к-р повинен застановитися над тим чи відповідає він на своєму становищі і чи старається відповідати? Так. Кількістю ременів через плечі – то відповідає. Але кількістю годин, проведених з стрільцями, то напевно ні. Не стараються ком-ри про те. Не здають собі справи, що на козаках полягає сила ударна відділу. А щоб того добитись, то треба школити. Не дарувати найменшої провини. Хай козак зголошується, повторює наказ перед відходом, робить польові вправи і т.д.

При такому стані роботи доб’ємось того, що відділ куди схочем і як схочем можемо повести в бій. А тоді подяка ком-рам.

3). З одержанням інструкції про вишкіл наказую: проробляти і звітувати щотри дні про те, що сам проробив і з козаками.

4). Персональне. Помимо того, що були розіслані взірці до звітів і пояснення, ком-ри не кладуть уваги цій справі. А треба знати, що, подивившись на старанність і точність в письмовій роботі, можна судити про здисциплінованість даного ком-ра і про старанність в інших ділянках праці. Бо все, що вимагається від підвладних, мусить бути.

Звітувати:

1. Про стан людей (взірець № 2) на 8, 18, 28⁴⁰⁷.
2. Про стан зброї (взірець № 1)⁴⁰⁸ на кожн[е] 28.
3. Звіт після кожного бою (точно).
4. Звіт з рейдів в кілометрах.

Оперативне

1. Після проведення бою відповідальний к-р мусить подати негайно до штабу бригади шкіц з бою в масштабі 1:25000 і з описом бою за поданим взірцем⁴⁰⁹.

2. Шкіци і взірці мають бути точні і виразні та чисто зроблені.
Організаційне

1. Доповнити відділи загону 33/1 боєздатними і здоровими козаками на місце всяких хворих і нездібних до повнення військової служби. Поповнення одержиться для загону 33/1 від вишкільного загону.

Наказую: зловлених дезертирів добре переслідити, бо червона Москва не пожаліла тисяч людей зняти з фронту, аби кинути в тили і, відповідно вишкolenих, заангажувати до скритої праці проти нас.

Хай Вас не доводить в довір'я фотографії, на якій⁴¹⁰ видно тризуб, бо НКВД дуже добре знає вагу внутрішньої боротьби і тому робить штучки прямо неймовірні. Агентов, яких висилають, попередньо школять. Вчать всього, що тільки є в рамках нашої програми, і Декалогу.

Для того дуже трудно розпізнати типа. Але аби хоч трохи в Вас з'явилося підозріння до нього і самі не дасте ради – відсилайте до мене.

Постій, день.
Ком-р бригади

Гаркунові.

Вичитати перед всіма к-рами.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 35, арк. 122-122 зв., 132-132 зв. Копія. Рукопис. Синя калька.

⁴⁰⁷ Тобто звітувати тричі на місяць у визначені дні, користуючись взірцем № 2. Його нам виявити не вдалося.

⁴⁰⁸ Взірця № 1 не віднайдено.

⁴⁰⁹ Взірця як описувати бій не виявлено.

⁴¹⁰ Так у документі.

№ 184 (14)
НАКАЗ
КОМАНДИРА БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ”
ПРО ТАКТИКУ ДИВЕРСІЙНОЇ ГРУПИ

*[З’єднання груп УПА № 33],
бригада “Пам’ять Крут”,
2 січня 1945 року*

УПА.
ЗГ 33.
0018.
К-рові диверс. групи Вихрові

Наказ ч. 2

1. Наказую зробити рейд по терені слідуючими селами Трипутні – Осова – Цепцевичі – Тотовичі [Тутовичі] – Сварин [Сварині] – Ромейки – Желудск [Жолудськ]⁴¹¹ – Кочмаки [Кошмаки] – Луписуки – Зелениця – Печінки – Липно [Липне] – Андруга – Озеро – Мости [Мостище] і буде зв’язок на Жуковому острові.

2. По дорозі над залізницею зробити наскок на потяг в двох місцях – під Антонівкою і Рафалівкою.

3. Знімати стійкових на залізниці і стежі, що ходять перевіряти залізницю.

4. Робити наскоки на малі групи ворога. Викрадати працівників з установ і доставляти живими до мене.

5. Точно лічити довжину рейду (в км) і зазначувати, коли, що і в якому селі зроблено.

6. Звітувати після кожної операції.

Вернути назад 15.1.45 р.

Постій, день 2.1.45 р.
Ком-р бриг.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 38, арк. 100. Копія. Рукопис. Синя калька.

⁴¹¹ У Володимирецькому р-ні Рівненської обл. є села Великий Жолудськ і Малий Жолудськ.

№ 185 (15)
НАКАЗ
КОМАНДИРА БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ”
ПРО ЧИСЛОВІ ПОЗНАЧЕННЯ І ТЕРЕНИ ДІЙ
ПІДРОЗДІЛІВ

*[З’єднання груп УПА № 33],
бригада [“Пам’ять Крут”],
20 січня 1945 року*

УПА.

Бр. 0018.

Командирам відділів та підвідділів

Наказ ч. 4

1. З днем 20.І.45 р. номерую відділи та підвідділи такими числами:

- а) відділ Аршина числом 1121;
- б). відділ Орла числом 1122;
- в). відділ Янчаря числом 1123;
- г). відділ Верболоза числом 1124;
- д). підвідділ ВСБ числом 1125;
- е). підвідділ зв’язку числом 1126;
- є). підвідділ Дяченка (Д.Т.) числом 1127;
- ж). підвідділ інтендантури числом 1128.

2. З днем 20.І.45 р. номіную такими псевдами оперативні терени відділів:

- а). терен відділу 1121 псевдом “Болото”;
- б). терен відділу 1122 псевдом “Ліс”;
- в). терен відділу 1123 псевдом “Бір”;
- г). терен відділу 1124 псевдом “Сонце”.

3. Відділ 1127 діє по цілому терені бр. “Пам’ять Крут”.

4. З днем 18.І.45 р. призначаю ком-рам відділів до оперативних дій такі р-они:

а). відділу 1121 частину Пінського [Пінського] р-ну, західну частину Столінського [Столінського] р-ну, Городенський [Гараденській] р-он та північну частину Серницького р-ону;

б). відділу 1122 північну частину Дубровицького р-ону, північну частину Хіноцького [Хиноцького] р-ону та південну частину Серницького р-ону;

в). відділу 1123 південну частину Дубровицького і Хіноцького [Хиноцького] р-онів;

г). відділу 1124 Володимирецький р-н, північно-західну частину Сарненського р-ону та східну частину Рафаловецького [Рафалівського].

5. Вибрати 3-х зв'язкових, які мають бути ідейними і добре ознайомлені з тереном.

6. Наказую держати тісний зв'язок між відділами через визначені пункти зв'язку:

а). відділ 1121 з відділом 1122 через "Купину";

б). відділ 1122 з відділом 1123 через "Осоку" або "Лучину";

в). відділ 1123 з відділом 1124 через "Лозу" або "Острів".

7. Щоденно передавати через пункти зв'язку розвідочні дані з призначеного терену в сусідній терен так, щоб командир "Болота" знав що робиться в "Лісі", "Борі" і "Сонці", і навпаки.

8. На Нерона (НШ) слати почту через "Бір", аж до відкликання.

НШ /Степан/,
Ком-р бригади /Ярок/.

В/з [підпис нерозбірливий], в/з Гонта

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 26, арк. 12-13. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 186 (16)
НАКАЗ
КОМАНДИРА БРИГАДИ "ПАМ'ЯТЬ КРУТ"
У СПРАВІ КАДРОВИХ ПРИЗНАЧЕНЬ
ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ["Пам'ять Крут"],
20 січня 1945 року*

УПА.

ЗГ 33/II.

0018

(До відома козакам і ком-рам)

Наказ ч.412

1). З днем 15.I.45 року покликаю на становище начальника штабу бригади Пам'ять Крут – ст. бул. Степана.

⁴¹² У документі номер не вказаний.

2). З днем 18.I.45 р. покликаю на становище референта ВСБ до штабу бригади к-ра Задуму.

3). На становище вишкільного референта до штабу бригади покликаю к-ра Гонту.

4). Дня 19.I.45 р. проведено реорганізацію бригади.

5). Дня 17.I.45 відійшов в службову подорож чот. Пеньок з чотою.

6). З днем 12.I.45 р., з наказу ком-ра ЗГ Кайдаша⁴¹³ підстаршинська школа Лісовики долучена до бригади Пам'ять Крут.

7). Наказую козацтву совісно і як слід виконувати обов'язки вартового. За нетактовне виконання буду карати карою смерти.

8). Закликаю референтів, козаків і командирів до співпраці проти спільного ворога НКВД, що старається нас розложити, посилаючи в наші ряди своїх агентів, яких треба немилосердно вкривати і знищувати.

Слава Україні!
Ком. бриг. Ярок

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 35, арк. 135. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁴¹³ "Кайдаш", "К-13", "ППШ". У 1949 – член Центрального проводу ОУН(б) В. Кук призначив "Кайдаша" заступником провідника проводу ОУН(б) на ПЗУЗ і референтом СБ цього проводу. Відтоді "Кайдаш" переважно перебував на Житомирщині та Київщині. У 1952 МДБ заарештувало у Житомирі його секретарку "Марту". (Галаса В. Наше життя ... С. 159, 179–180; Антонюк Я. Керівники СБ ОУН ВО "Турів" // Націоналістичний портал // <http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=486> (6.05.2008 р.).

№ 187 (17)
НАКАЗ ШЕФА І
СЕКРЕТАРЯ ШТАБУ БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ”
ПРО ЗАБОРОНУ НАБОРУ НОВОБРАНЦІВ

*З’єднання бригад “Завихост”,
“Пам’ять Крут”,
22 січня 1945 року*

УПА.
ЗБ Завихост.
Пам’ять Крути.
Командирам відділів та підвідділів
Наказ ч. 5

I. Організаційне

1. [...] до відділів та підвідділів всяких новобранців. Серед таких новобранців можуть бути агенти НКВД, які всіма силами стараються проникнути в наші ряди для того, щоб нас розкласти морально.

2. Назначаю інтендантом по бригаді Пам’ять Крут аж до відкликання ком-ра Маршута. Всі його розпорядження та накази виконувати солідно і точно.

II. Оперативне

1. Забороняю!

А). Стояти не довше як два дні на одному місці.

Б). Вживати оборонні бої (за кожний оборонний бій будуть відповідати ком-ри відділів та підвідділів).

2. Бої провадити наступального характеру.

А: Засідки. Б: Несподіваний наскок на ворога. Г: Мінувати слід за собою.

(Під час відходу з останнього місця постою знімати міни і замінювати слід до нового місця постою).

III. Виховне

1. Наказую всім ком-рам відділів та підвідділів підготувати козаків до твердого життя і дати ідейний підклад для кожного козака.

А: Повчати, за що бореться УПА.

Б: Хто його вороги.

В: Вчити історію України.

Г: Географію України.

Д: Богатства української нації.

2. Провадити виховну роботу серед цивільного населення.

IV. Вишкільне

1. З днем 22.I.1945 р. зобов'язую ком-рам відділів та підвідділів прислідувати вишкільних, щоб чесно виконували свої обов'язки за поданою програмою і вишкільними матеріалами.

2. Кожний ком-р відділу та підвідділу і вишкільний мають звернути увагу на кожний неправильний крок козака і вчити його.

3. Забороняю під час розкватування маршу чи бою ком-ру відділу перебувати з чотивим і ройовим. А саме: кожний ком-р мусить бути біля своїх підпорядкованих. Бо коли під час бою не буде ком-ра при своїх підпорядкованих, буду вважати як саботаж і потягну під польовий суд.

V. Господарчі справи

1. Ком-р відділу має право вимагати 2/3 харчів від запілля, а 1/3 харчів самому здобувати в терені.

2. До 1.II.1945 р. забезпечити відділ взуттям та одягом.

VI. Санітарні справи

1. До 1.II.1945 р. зробити в всіх теренах криївки в відповідних місцях та населенні.

2. Хворих не доставляти до відділу 1123, а приміщати на своїх теренах і криївках.

3. Прі появі інфекційних хвороб в відділі негайно повідомити штаб бригади.

VII. Персональне

1. Подавати своєчасно всі звіти до штабу бригади. Кожний звіт мусить перевірити ком-р відділу і підписати. За кожний дефект в звіті буду потягати до відповідальності ком-ра відділу і підвідділу.

3.⁴¹⁴ Завести в відділах та підвідділах сліду[ю]че.

А: Інвендиційні⁴¹⁵ списи.

Б: Книгу наказів відділів та підвідділів.

В: Хроніку відділу та підвідділу, що діють самостійно.

Г: Книгу одержуваних наказів зі штабу бригади.

Слава Україні!

Постій, 22.I.1945 р.

Секретар штабу Штахета /Штахета/.

Шеф штабу Степан /Степан/

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 39, арк. 133–134 зв. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець. Інший примірник цього документа: там само, спр. 26, арк. 14–15. Переклад на російську мову: ГДА СБУ, ф. 65, С-9079, т. 54, арк. 343.

⁴¹⁴ Так у документі.

⁴¹⁵ Правильно – евіденційні.

№ 188 (18)
НАКАЗ ШЕФА І СЕКРЕТАРЯ ШТАБУ БРИГАДИ
“ПАМ’ЯТЬ КРУТ” ПРО ЗАМІНУ НАЧАЛЬНИКА
ШТАБУ

*З’єднання бригад “Завихост”,
бригада “Пам’ять Крут”,
27 січня 1945 року*

УПА.
ЗБ Завихост.
Пам’ять Крут

Наказ ч. 6

1. З днем 26.І.45 р. передаю становище нач. штабу бригади Пам’ять Крут ком. Гонті аж до відкликання. Всі його накази виконувати точно і солідно.

2. З днем 26.І.45 р. покликаю на становище референта ВСБ ст. віст. Щурика.

3. З днем 26.І.45 р. покликаю на становище ком-ра відділу 1123 ком-ра Мокрого аж до відкликання.

4. Наказую козацтву совісно і якслід виконувати обов’язки вартового. За нетактовне виконання буду карати карою смерті.

5. Закликаю ком-рів відділів та підвідділів, референтів та козаків до співпраці проти спільного ворога НКВД, що старається нас розложити, посилаючи в наші ряди агентів.

Постій, 27.І.45 р.
Секретар ш. бригади Штахета /Штахета/.
Н. ш. бригади Степан /Степан/

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 39, арк. 57. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 189 (19)
НАКАЗ ШЕФА І СЕКРЕТАРЯ
ШТАБУ БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ” СТОСОВНО
ПОСИЛЕННЯ ВИМОГ ДО ОСОБОВОГО СКЛАДУ

*З’єднання бригад “Завихост”,
бригада “Пам’ять Крут”,
1 лютого 1945 року*

УПА.
ЗБ Завихост.
Пам’ять Крут

Наказ ч. 7

1. Зобов’язую всіх ком-рів відділів та підвідділів визначати пункти в разі розбиття.
2. Посилати розвідку з окресленим часом повороту.
3. За несвоєчасний поворот буду уважати як співпрацівників НКВД і буду карати карою смерті.
4. А коли ком-ри будуть легковажити, пункт “З” буду уважати як співпрацівників НКВД.
5. В разі нападу червоними і за панічну втечу буду уважати ком-рів і козаків як злочинців супроти справи.
6. За лишення зброї на полі бою буду карати карою смерті.
7. За поширювання фальшивих вістей і деморалізацію відділу буду карати карою смерті.
8. За відлучення впротязі 1 доби без відома ком-ра буду уважати як агента НКВД і буду карати найвищим виміром кари.
9. За легковаження параграфу II пункту “а” з наказу ч. 5 буду потягати до суворої відповідальності.
10. Дбати про залізну дисципліну і карність по відділах.

Постій, 1.II.45 р.
Секретар ш. бригади Штахета /Штахета/.
Н. ш. бригади Гонта /Гонта/

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 58–58 зв. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець. Інші примірники цього документа: там само, спр. 26, арк. 16–16 зв. Переклад на російську мову: ГДА СБУ, ф. 65, С–9079, т. 54, арк. 344.

№ 190 (20)
НАКАЗ ШЕФА І СЕКРЕТАРЯ ШТАБУ
БРИГАДИ “ПАМ’ЯТЬ КРУТ”
ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

*З’єднання груп УПА “Завихост”,
бригада “Пам’ять Крут”,
3 лютого 1945 року*

УПА.
ЗГ Завихост.
Пам’ять Крут

Наказ ч. 8

1. Всі накази, які пересилаю, читати перед цілим відділом.
2. Наказую всім командирам відділів та підвідділів з днем 3.ІІ.1945 р. затримувати і переконтролювати козаків та командирів до ступня ком-ра сотенного, переходячих через терен діяння даного командира відділу та підвідділу. Якщо переходять без відома свого вищого командира, затримувати і відставляти до штабу бригади.

3. Дня 2.ІІ.1945 р. розстріляно козака Пекучого (Никитюка Леоніда) з відділу № 11122 за: а). лишення зброї, б). деморалізацію відділу, в). намову козацтва до дезерції, г). розконспірацію військової тайни між цивільним населенням.

Присуд виконано дня 2.ІІ.1945 р. о год. 17.30⁴¹⁶.

4. Пересилати всі звіти до 8, 18 і 28 кожного місяця до штабу бригади. За несвоєчасне пересилання всіх звітів будуть командири потягнені до відповідальности.

Секретар ш. бригади Н. ш. бригади
/Штахета/ Штахета
/Гонта/ Гонта

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 125. Аркуш Оригінал. Рукопис. Сірий олівець. Текст згасає. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: “Мокрий”. Інший примірник цього документа: там само, спр. 39, арк. 59–59 зв.

⁴¹⁶ “17.30” вписане синім чорнилом.

Частина 2. Виконавчі документи

**№ 191 (1)
ДОНЕСЕННЯ
“ВУЛЬКАНА” СТОСОВНО ПОВЕДІНКИ
СТРІЛЬЦЯ З ХОЛМСЬКОЇ БРИГАДИ**

*[ГО “Завихост”,
“Холмська” бригада],
19 жовтня 1944 року*

УПА.
Дня 19.Х.44 р.

Донесення. До № 5

Доношу, що козак Пазур з відділу командиря Бурі нарікає на відношення командирів до козаків, а саме:

Дня 19.Х.44 р., під час ранньої зорі, не хотів встати по кількакратному наказі ройового Дуба, кажучи, що “всі ріжуть великих начальників”, багато кричать. “Мені вже й так надокучила польська капральщина”. Натомість, коли я звернув йому увагу, кажучи “друже, уважайте і поменше говоріть, бо за це можете мати неприємність” він сказав, що “вже й так маю досить, мені все одно”. Та зачав в присутності всіх козаків “як найкраще було б, коли б тільки справуватись добре в бою, а то придумують, щоб перед ними витягатись і цокати, таке тільки може бути в регулярній армії, а не в нас” та інше.

Підписавсь на оригіналі Вулькан.

відпис⁴¹⁷
Передано ком. Січовому⁴¹⁸

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

⁴¹⁷ Слово вписане до верхнього правого поля документа синім хімічним олівцем, підкреслене двома лініями.

⁴¹⁸ Вписано до верхнього лівого поля документа синім хімічним олівцем.

№ 192 (2)
ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ ПІДРОЗДІЛУ “ДАВУНА”
ЗАГОНУ ІМ. ЛАЙДАКИ, УКЛАДЕНИЙ БУНЧУЖНИМ

*[ГО “Завихост”,
бригада “ім. Лайдаки”,
відділ “Давуна”],
5 листопада 1944 року*

Постій, 5.XI.44 р.
УПА.
Загін ім. Лайдаки.
Відділ ком. Давуна

Оперативний звіт
за час від дня 29.X до 5.XI.44 р.

Від дня 29.X.44 р. повернуло військо із подорожі. Чота Гаркуна зістала приділена до відділу ком. Давуна. Зроблено форм[...] загону. Попереміщувано військо частинно на окреми ділянки праці. Постій на футорах Трипотеньских [Трипутнівських]. Дня 5.XI.44 р. ще рано був сильний туман. Більшовики підійшли під хутір, обстріляли нашу варту. Війско вицофалось в ліс. Зайняло становища. Сильним вогнем обстріляло більшовиків. Не знаю, скільки було більшовиків вицофано в ліс. Більшовики спалили кілька будинків і забрали з собою одного козака з варті і деякі річи, що покинули козаки на футорі. Відійшли в село Трипотні [Трипутні] і далі на села. Втрати більшовиків: вбитий сержант.

Буньч. Академік

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 63. арк. 28. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 193 (3)
ХРОНІКА
НАВЧАЛЬНОЇ ШКОЛИ КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ,
СКЛАДЕНА НЕВІДОМИМ АВТОРОМ

*ГО "Завихост",
Корсунський загін,
[листопад 1944 року]*

УПА.

ГО Завихост.

Корсунський загін.

Вишкіл ім. Гайдамаки

1. Дня 7-ХІ-44 р. в 1-й годині дня відійшли 6 козаків на чолі з ройовим Косоглядом в службову подорож за харчами.

2. В 3-й годині пішли два козаки – Ліберат і Четвер – на зв'язок до ком. Степана.

3. В 4-й годині пішли 3 козаків на чолі з інстр. Журавлем в справі харчів. Дня 8-ХІ-44 р. прибули: ройовий Косогляд з 6-ма козаками з службової подорожі, інструктор Журавель з двома козаками і два козаки з зв'язку від ком. Степана.

Дня 8-ХІ-44 р. в годині 11-ій вислано господарчого Мелахія в службову подорож з одним козаком за харчами і покарано коз. Середоліста 1000 долів за спання на варті.

Дня 9-ХІ-44 р. прибув госп. Мелахій з одним козаком і принесли 6 рос. крісів від ком. Ста[...] і відійшов в службову подорож чот. Вікторчук з роєм.

Дня 10-ХІ-44 р. прибув на вишкіл рой. Меланій і частина роя (7 чол.) з службової дороги чотового Вікторчука.

Дня 11-Х-44 р. прибуло решта роя з чот. Вікторчуком і відійшов за харчами госп. Мелахій з 4 козаками і відпущено ройового Вівторника з козаком в відпуск додому до дня 12-ХІ-44 р. до год. 12-ї дня і відійшов рой. Сафрін з 7-ма козаками до ком. Степана.

Дня 12-ХІ-44 р. повернув госп. Мелахій і пішов в службову подорож чот. Вікторчук з роє[м] і зараз же повернув в 3-й годині ночі.

Дня 13-ХІ-44 р. відійшов госп. Мелахій з 6 козаками за харчами.

Дня 14-ХІ-44 р. прибув госп. Мелахій з службової подорожі і прибуло 2 козака до вишколу.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 38, арк. 99. Підпис автора документа і дата не вказані. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 194 (4)
ЗВІТ ПРО “ВІЙСЬКОВИЙ ВИРЯД”
СТРІЛЬЦІВ БРИГАДИ ІМ. ОСТРОГО

[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Острога,
25 грудня 1944 року

УПА.
Бригада ім. Остр.
1644

Звіт
військового вирияду козацтва за час від 20 по 25/XII

1	2	3	4	5	6	7
146 ⁴¹⁹	–	–	–	35	–	60
8	9	10	11	12	13	14
–	25	26	–	102	49	29
15	16	17	18	19	20	21
115	87	66	77	67	65	25
22	23	24	25	26	27	28
117	7	–	146	146	130	146
29	30	31	32	33	34	35
43	104	17	7	2	200	10
36	37	38	39	40	41	42
17	143	144	146	2		42

Постій, дн. 25/XII. 1943⁴²⁰
Командир з-ну Галайда

Приватний архів І. Марчука. Ключ до розшифрування документа виявити не вдалося.

⁴¹⁹ Йдеться про чисельність бригади ім. Острога.

⁴²⁰ Мабуть тут помилка. Має бути “1944”.

№ 195 (5)
САНІТАРНИЙ ЗВІТ ПІДРОЗДІЛУ “0018”
ЗА МІСЯЦЬ, УКЛАДЕНИЙ НЕВІДОМОЮ ОСОБОЮ

*З'єднання груп УПА 33,
відділ 0018,
[початок лютого] 1945 року*

УПА.
ЗГ 33.
0018

Санітарний звіт
за місяць січень 1945 р.

Повідомляю, що між козацтвом шаліє хвороба, яка велику кількість козаків робить нездібними до боротьби. Це напевно “поворотний тиф” і друга хвороба, “грипа”.

Дуже тяжко з приміщенням хворих. Їх велика кількість і для того дуже тяжко примістити законспіровано.

Хворіють командири відділів, підвідділів. Військо лишається під наглядом слабеньких командирів, які заступили хворих і є ще не вироблені.

Санітарної опіки над хворими нема жодної з тої причини, що нема ані одного санітара. Ліків жодних нема. Були ліки ті, що привіз з півдня, то їх забрала подруга Долина, які[й] я мав підпорядкуватися по сан. ділянці. Отже, вона і забрала ліки, і від того часу навіть слуху про неї не було.

Нема мила. Гігієнічний стан поганий. Короста також проявляється між козацтвом. Мاستі для лікування нема.

Перед цим був змушений звільнити додому з цеї причини.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 22, арк. 44. Документ без підпису автора і закінчення. Рукопис. Синій хімічний олівець.

Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові

№ 196 (1) СПИСОК ЧЛЕНІВ КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ, КОТРІ ЗАГИНУЛИ

ГО "Завихост",
Корсунський загін,
27 жовтня 1944 року

УПА.
ГО Завихост.
Корсунський загін

СПИС вправших в боях козаків

№ п/п	Псевдо	Функція	Дата смерті	Як згинув (з ким в бою)	Де згинув	Примітки ⁴²¹
1.	Корній		10.IV-43 р.	В бою з німаками	В околицях Острога	
2.	Степовий		13.VI-43 р.	З мадярами	Під Мізочем	
3.	Лісовий		30.V-43 р.	З німаками	-//-	
4.	Бульба		7.VI-43 р.	-//-	Рай. Верба	
5.	Коцур		21.VI-43 р.	З ляхами	Околиці Острога	

⁴²¹ У колонці "Примітки" червоним хімічним олівцем навпроти псевдонімів за №№ 3, 4, 9–15, 26, 44, 48, 51, 55, 56, 63, 68, 69, 70, 71 автор документа Д. Калинюк- "Ярок" написав слово "герой" чи "геройська" (точно його відчитати не вдалося). Виходить, що у розумінні Калинюка смерть позначених людей стала "геройською".

6.	Яремчук		7.VII-43 р.	3 червоними	Ок. Деражно [Деражне]
7.	Загородний		17.VII-43 р.	3 ляхами	Степанська Гута [Гута Степанська]
8.	Чорнота		-//-	-//-	-//-
9.	Шуляк		-//-	3 -//-	-//-
10.	Колос		-//-	3 німаками	-//-
11.	Громовий		-//-	3 ляхами	-//-
12.	Граф		30.VII-43 р.	3 -//-	Околиці Володимирця
13.	Хвиля		8.IX-43 р.	3 червоними	Дубровиця
14.	Луговий		-//-	-//-	-//-
15.	Лісовий	Козак ⁴²²	13.X-43 р.	-//-	Морочно
16.	Почайовець	-//-	21.XI-43 р.	-//-	Околиці Липного
17.	Ковтун	-//-	-//-	-//-	Ок. Липно [Липне], рай. Володимирський [Володимирецький]
18.	Молодняк	-//-	-//-	-//-	-//-
19.	Гістик	-//-	-//-	-//-	-//-
20.	Дунай	-//-	14.XII-43 р.	-//-	-//-
21.	Вельмар	-//-	-//-	-//-	С. Золоте, Висоцьк. р-н
22.	Кручаній	-//-	-//-	-//-	-//-
23.	Хмара	Ланковий	4.V-43 р.	3 німаками	-//-
24.	Вишня	Козак	VIII-43 р.	3 черв. партіз.	Рай. Степань
25.	Білий	-//-	-//-	-//-	Рай. Висоцьк
26.	Мур	-//-	-//-	3 німаками	-//-

⁴²² Виправлено червоним хімічним олівцем на "роєвий".

27.	Корінь	Козак	VIII-43 р.	3 німаками	Рай. Висоцьк	
28.	Бак	-//-	-//-	-//-	-//-	
29.	Пеньок	-//-	-//-	-//-	-//-	
30.	Зяць	-//-	-//-	-//-	-//-	
31.	Походний	-//-	-//-	3 ляхами	Рай. Володимирець	
32.	Євген	-//-	1.X-43 р.	3 черв. партиз.	-//-	
33.	Град	-//-	25.XII.-43р.	-//-	Рай. Дубровиця	
34.	Влучний	-//-	21.XI-43 р.	-//-	С. Липно [Липне], рай. Володимир[ець]	
35.	Цвіт	-//-	-//-	-//-	-//-	
36.	Колода	-//-	-//-	-//-	-//-	
37.	Ганджа	-//-	-//-	-//-	-//-	
38.	Болько	-//-	-//-	-//-	-//-	
39.	Експрес	Санітар	-//-	-//-	-//-	
40.	Вагаг	Козак	-//-	-//-	-//-	
41.	Журик	-//-	-//-	-//-	-//-	
42.	Гіркий	-//-	7.XII-43 р.	-//-	С. Золоте, Дубровиця ⁴²³	

⁴²³ У значенні – Дубровицький р-н.

43.	Крейсер	Санітар	11.III.-44 р.	Фронт, з більшо- виками	Біля Літвиці, Дубровиця	
44.	Боря	Козак	--/--	В бою з НКВД	С. Біле, рай. Дубровиця	
45.	Тривожний	--/--	2.IV-44 р.	--/--	Рай. Володимирець	
46.	Хроменко	--/--	--/--	--/--	--/--	
47.	Інгул	Санітар	--/--	На саніт. пункті від більшовиків	С. Літвиця, Дубровиця	
48.	Брід	Козак	--/--	--/--	--/--	
49.	Золотоноша	--/--	--/--	--/--	--/--	
50.	Кукурудза	Кухар	--/--	--/--	--/--	
51.	Очкіс	Кіннотчик	--/--	--/--	--/--	
52.	Жолудний	Козак	15.IV-43 р.	Від більшовиків	С. Дубова, Дубровиця	
53.	Лиговий	--/--	26.IV-44 р.	--/--	Хут. Осевичи, р-н Степан[ь]	
54.	Вертун	--/--	--/--	З червоними	--/--	
55.	Головешка	--/--	--/--	--/--	--/--	
56.	Блискучий	--/--	--/--	--/--	--/--	
57.	Бистрий	--/--	--/--	--/--	--/--	
58.	Берег	--/--	--/--	--/--	--/--	
59.	Петрусь	--/--	--/--	--/--	С. Тьолковичі [Телковичі], р-н Володим[ирець]	
60.	Темдер	--/--	14.V-44 р.	В бою з НКВД	С. Городець, р-н Володим[ирець]	
61.	Авагар	--/--	--/--	--/--	--/--	
62.	Рип'яцький	--/--	19.V-44 р.	--/--	--/--	

63.	Викидайло	Кулем.	24.V-44 р.	З червоними	Над залізницею Володим[ирець]-Немовичи	
64.	Амада	Козак	-//-	-//-	-//-	
65.	Євтух	-//-	-//-	-//-	-//-	
66.	Вивірко	-//-	-//-	-//-	-//-	
67.	Сичун	-//-	19.VI-44 р.	-//-	С. Жильжа, Степань	
68.	Довгоніс	-//-	10.VI-44 р.	-//-	С. Тельче, рай. Степань	
69.	Наган	Кулем.	24.VIII-44 р.	-//-	С. Бугово [Бугове], Висоцьк. р-н	
70.	Горошенко	-//-	-//-	-//-	-//-	
71.	Джура	-//-.	-//-	-//-	-//-	

Постій, день 27.X.44 р.
К-р Ярок

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 22, арк. 88-88 зв. Чернетка чи завірена копія. Синій хімічний олівець.

№ 197 (2)
“ЗОЛОТА КНИГА ГЕРОЇВ”
КОРСУНСЬКОГО ЗАГОНУ

УПА, ЗГ 33,
 Корсунський загін,
 [кінець 1944 року]

Золота книга героїв Корсунського загону

Ч/п	Герої, впавши в бою						Примітки		
	Псевдо	Функція	Прізвище та ім'я	З якого села	З якого району	Дата смерті			
1.	Корній					10.IV.43 р.	Характеристика смерті (згинув) В бою з німцями	В яких околицях Острога	
2.	Степовий					13.VI.43 р.	В бою з мадярами	Під Мізочем	
3.	Лісовий					30.V.43 р.	В бою з німцями	--/--	
4.	Бульба					7.VI.43 р.	--/--	Район Верба	
5.	Коцур					21.VI.43 р.	В бою з ляхами	Околиці Острога	
6.	Ярімчук					7.VII.43 р.	В бою з червоними	Ок. Деражно [Деражне]	

7.	Загород- ний					-//-	В бою з ляха- ми	Степанська Гута [Гута Степанська]	
8.	Чорнота					-//-	-//-	-//-	
9.	Шуляк					-//-	-//-	-//-	
10.	Колос					-//-	[В бою] з німаками	Степанська Гута [Гута Степанська]	
11.	Громовий					-//-	В бою з ляха- ми	-//-	
12.	Граф					30.VII.43 р.	-//-	Окол. Володимирця	
13.	Хвіля					8.IX.43 р.	[В бою] з червоними	Дубровиця	
14.	Луговий					8.IX.43 р.	-//-	-//-	
15.	Лісовий	Козак				13.X.43 р.	-//-	Морочно	
16.	Вощина	Роевий				21.XI.43 р.	-//-	Ок. Липного	Володими- рецький район
17.	Почайо- вель	Козак	√			-//-	Згинув в бою з червоною партизанкою	Ок. Липного Володимирець- ко-го р-ну	
18.	Ковтун	-//-				-//-	-//-	-//-	

19.	Молодняк	-//-	√				-//-	-//-	-//-	
20.	Гістик	-//-	√				-//-	-//-	-//-	
21.	Дунай	-//-				14.XII-43 р.	-//-	-//-	С. Золоте, р-н Висоцьк	
22.	Вельмар	-//-				-//-	-//-	-//-	-//-	
23.	Кручаний	-//-				-//-	-//-	-//-	Будучи окожуе- ним, зни- щив себе гранатою	
24.	Хмара	Ланко- вий				4.V-43 р.	Згинув в бою з німаками	Р-н Столін [Столін]	Будучи окожуе- ним, зни- щив себе гранатою	
25.	Чапаєв	Ровий				VI-43 р.	З черв. пар- тиз.	Р-н Висоцьк		
26.	Вишня	Козак				VI-43 р.	-//-	-//-	-//-	
27.	Білий	-//-				VIII	Зг. в бою з німаками	-//-	-//-	
28.	Мур	-//-				VIII	-//-	-//-	-//-	
29.	Корінь	-//-				VIII	-//-	-//-	-//-	

30.	Бак	-//-				VIII	-//-	-//-	
31.	Пеньок	-//-				VIII	-//-	-//-	
32.	Зяць	-//-				VIII	-//-	-//-	
33.	Береза	Рой- вий				VIII	В бою з поля- ками	Р-н Володи- мирець	
34.	Походний	Козак				VIII-43	-//-	-//-	
35.	Євген	-//-				1.X.43 р.	В бою з черв. партизанкою	-//-	
36.	Турок	Ревий				13.X //	-//-	Р-н Морочно	
37.	Оріх	Рой- вий				13.X //	-//-	-//-	
38.	Град	Козак				25.XII //	-//-	Р-н Дубровиця	
39.	Гук	Ком-р сотні	√			21.XI //	-//-	С. Липно [Липне], р-н Володимирець	
40.	Влучний	Козак	√			21.XI //	-//-	-//-	
41.	Цвіт	-//-	√			21.XI //	-//-	-//-	

42.	Колода	-//-	√				21.XI	-//-	-//-
43.	Ганджа	-//-	√				21.XI	-//-	-//-
44.	Болько	-//-	√				21.XI	-//-	-//-
45.	Експрес	Санітар	√				21.XI	-//-	-//-
46.	Вагаг	Козак	√				21.XI	-//-	-//-
47.	Журик	-//-	√				21.XI	-//-	-//-
48.	Гіркий	-//-					7.XII.43 р.	-//-	С. Золоте, р-н Дубровиця
49.	Крейсер	Санітар			Дубро- виця		11.III.44 р.	В бою з [...]	Біля Литвиці [Літвиці], р-н Дубровиця
50.	Лайдака	Ком-р загону	Скуба Микита		Бичаль	[...]	11.XI.44 р.	В бою з НКВД	Під с. Бичаль [Бичаль], р-н Дубровиця
51.	Бора	Козак					11.III //	-//-	-//-
52.	Тривожний	-//-					2.IV //	-//-	Володимирець

53.	Хроменко	-//-						2.IV //	-//-	Володимирець	
54.	Араб	Чотовий						2.IV //	На сан. пункті від більшо-виків	Під Литвицею [Литвицею], р-н Дубровиця	
55.	Часник	Лікар						2.IV //	-//-	-//-	
56.	Інгул	Санітар						2.IV //	-//-	-//-	
57.	Брід	Козак						2.IV //	-//-	-//-	
58.	Золото-ноша	-//-						2.IV //	-//-	-//-	
59.	Кукурудза	Кухар						2.IV //	-//-	-//-	
60.	Очкіс	Кіннотчик						2.IV //	-//-	-//-	
61.	Шуляк	Загурський Василь				Мельники [Мельники]		11.IV //	В бою з червоними	С. Річця [Вербівка], р-н Висоцьк	
62.	Жолудний	Козак				Нівецьк [Нивецьк]		15.IV //	-//-	С. Дубов'я, Дубровиця	
63.	Бляшаний	Роевий						23.III //	-//-	Хутір Осовичі, р-н Степань	

64.	Кучерявка	-//-				26.IV //	-//-	-//-	
65.	Луговий	Козак				26.IV.44 р.	В бою з чер- воними	Хут. Осовичі, р-н Степань	
66.	Вертун	-//-				26.IV	-//-	-//-	
67.	Нечай	Ройо- вий				26.IV	-//-	-//-	
68.	Головешка	Козак				26.IV	-//-	-//-	
69.	Блискучий	-//-				26.IV	-//-	-//-	
70.	Бистрий	-//-				26.IV	-//-	-//-	
71.	Берег	-//-				[...]	-//-	-//-	
72.	Чалий	Ройо- вий				[...]	-//-	С. Тьолковичі [Телковичі], р-н Володимирець	
73.	Петрусь	Козак				[...]	-//-	-//-	
74.	Гречаник	Чотовий				14.V //	В бою з НКВД	С. Городець, р-н Володимирець	
75.	Демко	Роевий				14.V //	-//-	С. Городець, р-н Володимирець	

76.	Темдер	Козак				14.V //	-//-	-//-	
77.	Гарбар	Роевий				14.V //	-//-	-//-	
78.	Авагар	Козак				14.V //	-//-	-//-	
79.	Рип'яць- кий	-//-				14.V //	-//-	-//-	
80.	Вечерик	Роевий				19.V //	-//-	-//-	
81.	Викидайло	Кулем.				24.V.44 р.	В бою з чер- воними	Над залізницею [...]–Немовичі	
82.	Амада	Козак				24.V //	-//-	-//-	
83.	Євтух	-//-		З Дубро- виці	Дубро- виця	24.V //	-//-	-//-	
84.	Віврка	-//-				24.V //	-//-и	-//-	
85.	Сичун	-//-				19.VI //	-//-	С. Жильжа, р-н Степань	Помер від [...]
86.	Довгоніс	-//-				10.VI //	-//-	С. Тельче, р-н Степань	

87.	Савуляк	Росвій	Савчук Павло	З Крем'я- неччини		10. VII	В протист. з червоними	С. Колодно [Калоднає], р-н Столин [Столін]	
88.	Аркан	-//-				26. VII	-//-	Під с. Річицею [Вербівкою], р-н Висоцьк	
89.	Наган	Кул.				24. VIII	-//-	С. Бугово [Бугове], р-н Висоцьк	
90.	Горошенко	-//-				-//-	-//-	-//-	
91.	Джура	-//-				-//-	-//-	-//-	
92.	Кирило	Господ.				20. X. 44 р.	З червоними	С. [...], р-н Морочно [Морочне]	
93.	Євген	Бул.	Перець Григорій	Деревок		26. X. 44 р.	-//-	Тервенічі, Пінськ	
94.	Товчак					-//-	-//-	Тервенічі, Пінськ	
95.	Водолас					-//-	-//-	Тервенічі, Пінськ	
96.	Скелет	Віст.	Плескач Сергій	[...]		-//-	-//-	Тервенічі, Пінськ	
97.	Сокіл	Коз.				[...] 44 р.	В бою з чер- воними	Тервенічі, Пінськ	

98.	Гуляко	-//-		Дубр. [Дубровиця]			-//-	-//-	
99.	Ву[...]	-//-		Бережн. [Бережниця]			-//-	-//-	
100.	Кучерявий	-//-		Ставок			-//-	-//-	
101.	Листок	-//-		Рецупі			-//-	-//-	
102.	Присок	-//-					-//-	-//-	
103.	Давун	[...] бул.				[X].44 р.	Нещасливий випадок	Бугово [Бугове], Висоцьк	Трагічна смерть

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 17, арк. 38-45. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівць. Текст згасає.

№ 198 (3)
СТРУКТУРА БРИГАДИ
ІМ. МАЗЕПИ, УКЛАДЕНА НЕВІДОМИМ

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Мазепи,
[кінець 1944 року]*

Бригада ім. Мазепи⁴²⁴

№ пошти 250

Командний склад бригади

1. Командир [Бур]я.
2. Вишкільний.
3. Виховник.
4. Персональний О. Петренко (вістун).
5. Референт ВСБ Вулькан (булавний).
6. Інтендант.
7. Фельчер бр. Громобій (булавний).
8. Заступник референта ВСБ Аршин.

Спец. чота

1. Чотовий.
2. 1 ройовий.
3. Стрілець.
4. Стрілець.
5. Стрілець.
6. Стрілець.
7. Стрілець.
8. Стрілець.
9. 2 ройовий
10. Стрілець.
11. Стрілець.
12. Стрілець.
13. Стрілець.
14. Стрілець.
15. Стрілець.
16. 3-й ройовий.
17. Стрілець.
18. Стрілець.
19. Стрілець.
20. Стрілець.

⁴²⁴ Рядок підкреслений однією лінією.

21. Стрілець.

22. Стрілець.

Загін 1747⁴²⁵/1200

Відділи: 1747/1, 1747/2.

Підвідділи: 1747/11, 1747/12, 1747/23, 1747/24.

Командний склад загону

1. Командир Бродяга – ст. булавний⁴²⁶.
 2. Бунчужний Славко – булавний.
 3. П. інструктор Сірко – вістун.
 4. Референт ВСБ.
 5. Харчовий підстаршина Сокіл – ст. булавний.
- Рій ВСБ – 7.
Рій зв'язку – 7.

Санітарна ланка – 3.

Господарка – 4.

2-і міном. ланки – 6.

Підвідділ 1747/11, підвідділ 1747/12 – 1747/1.

Підвідділ 1747/23, підвідділ 1747/24 – 1747/2.

Загін 1748⁴²⁷/1200

Відділи: 1748/1, 1748/2.

Підвідділи: 1748/11, 1748/12, 1748/23, 1748/24.

Командний склад загону

1. Командир Дніпрович⁴²⁸ – ст. булавний.
 2. Бунчужний.
 3. П. інструктор.
 4. Референт ВСБ.
 5. Харчовий підстаршина.
- Рій ВСБ – 7.

Рій зв'язку – 7.

Саніт. ланка – 3.

Господарка – 4.

2-і міном. ланки – 6.

Підвідділ 1748/11, підвідділ 1748/12 – 1748/1.

Підвідділ 1748/23, підвідділ 1748/24 – 1748/2.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

⁴²⁵ Поруч, після пробілу, дописана цифра 1200.

⁴²⁶ Корейчук Д.

⁴²⁷ Поруч, після пробілу, дописана цифра 1200.

⁴²⁸ Ймовірно що це Дем'янчук Іван. Загинув у 1945. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 715).

№ 199 (4)
СПИСОК ЧЛЕНІВ БРИГАДИ
“ПАМ’ЯТЬ КРУТ”, СКЛАДЕНИЙ НЕВІДОМОЮ
ОСОБОЮ

[З’єднання груп УПА № 33],
бригада “Пам’ять Крут”,
[кінець 1944 року]

УПА. 0018

Список бригади Пам’ять Крут

Ярок – ком-р бригади
 Степан – вишкільний
 Канада – персональний
 Задума – реф. ВСБ
 Совей – інтендант
 ВСБ

Дніпро	Індус	Томин
Ольченко	Твердий	Б[...]
Телесик	Компас	Валець
Штукар	Семестр	Щербатий
Морозенко	Дорошенко	
Ярошенко	Черкасенко	
Макаренко	Лютець	

Зв’язок

Долото – ройовий	Крот – рой.
Новенький – зв’язков[ий]	Понедільний – кулем.
Фол -//-	Тома -//-
Алібаба -//-	Колосок -//-
Парфир -//-	Субота -//-
Корч -//-	Субчак -//-
Шпак -//-	Тадей -//-
Коник -//-	Сафрон -//-
Недай -//-	

Диверс. група

К-р Вихор

Твердий – рой.	Гуляйполе -//-
Мальчик – кулем.	Соловей – коз.
Осока – коз.	Метелик -//-
Нева -//-	Столяр -//-

Кучер -//-	Дорога -//-
Журба -//-	Гримало -//-
Судак -//-	Директор -//-
Калина -//-	Голубенко -//-

Інтендантура

Гравер – рой.	Романко – кухар
Скунс – швець	Фляга
Лебідь – швець	Четвер
Ліс – швець	Чапаєв
Дезертир – швець	Тіта
Зубенко	Голуб
Михалко	Лопух
Котецький – швець	Недолюк – писар
Понеділок -//-	

Відділ Верболоза

Верболоз – к-р відділу

Журбенко – чотовий	Недільний -//-	Субак -//-
Свічка – ройовий	Медицинський -//-	Вівторайко -//-
Калина – кулем.	Беляк -//-	Ліберат -//-
Суповець – козак	Поновий	Ванька -//-
Четверний -//-	Поніс – козак	Михайло – ройов.
П'яти -//-	Зуб -//-	Сильвестр – козак
Гора -//-	Пеньок – чотовий	Базар -//-
Незівай -//-	Гачок – ройовий	Приблудний -//-
Шуткар – рой.	Людвік – козак	Понів -//-
Мишла – коз.	Хмурий	С[...] -//-
Середовий -//-	Яловець	Суботів -//-
Сокіл -//-	Недоля	Зоровий -//-
Корок -//-	Плазун	Прохор – полі[...]
Середоліст -//-	Одуд – ройовий	Зушук – інстр.
Оріх -//-	Грач – козак	Спритний – бунч.
Акула – рой.	Сумай -//-	

Відділ Аршина

Аршин – ком-р відділу

Бунчужний – Амесій

Інструктор – Журавель

Господарчий – Гай

Голосний – чотовий	Орел -//-	Літучий
Листонош – ройов.	С[...] -//-	Четверчук
Гамір – кул.	Вікторчук -//-	Олексій

Овод – коз.	Шуткар –//–	Понедільчук
Нікодим –//–	Віторник –//–	П'ятачук
Квітка –//–	Адолік –//–	Суботничук
Русячий –//–	Віторний –//–	Андрійко
Кожушний –//–	П'ятничний –//–	Понись
Му[...] – рой.	Косогляд –//–	Вівта
Груша – кул.	Гудок –//–	Пустал
Моряк – коз.	Гусак –//–	Чайка
Камінь –//–	Кучеренко	Вівторенко
Диня –//–	Глинка	Камінь
Бунь –//–	Колос	Середній
Вузловий – рой.	Чайка – рой.	Іва
Буряк – кулем.	Багнюк	[...]акутний
Вакула – коз.	Вікторчук	
Крот –//–	Гризун	

Арештованих: Кучер, Косар, Корень, Суниця

5 козаків підст. вишкіл: Чорноус, Травень, Голуб, Вітряк, Гудзь (радіст)

Відділ Янчара

Янчар – ком-р відділу

Мокрий – вишкільний	Півень –//–	Малий – козак
Явір – бунчужний	Орел –//–	Шишка
Піп – чотовий	Уліян – ройовий	Осінний
Гайденко –//–	Морозенко – козак	Босий
Бой – ройовий	Охотник –//–	Крук
Біда – кулеметник	Попівець –//–	Захар
Чорноморець – козак	Марко –//–	Приблуда – ройовий
Ворон – Малий	Петя – ройовий	Ольха
Калита –//–	Явір – козак	Не[...]
Гордий –//–	Білка –//–	Турок
Сагайдачний – ройовий	Макар –//–	Лис
Сірко – кул.	Марко –//–	Тополя
Жвавий – козак	Тетеря –//–	Острий
Жук –//–	Барвінок –//–	
Дуб –//–	Щербозуб – ройовий	

Хворих в бригаді

Фавеш – фельчер	Вусатий	Сокіл
Понедільний	Колосок	Туча
Тадей	Запуст	Чайка
Понеділок	Отців	Коренець
Совей	Атанас	Веселий
Крот	Віторок	Бірчак

Пророк	Постолюк	
Тома	Гай	

Господарники

П[...] – доставщик	Сerp –//– кухар	Сметана –//–
Шпиця – видавець	Крутосвіт –//–	Соя –//–
Азерака –//–	Горобчик –//–	[...] –//–
Се[...] – ст. кухар	Липа –//–	

Вишкільна група

Рурик	Циркуль
Карбан	Чиж
Черешня	Маршут
Ворон	

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, стр. 64, арк. 28–29. Документ без підпису автора і дати. Оригінал. Рукопис. Синя калька.

Частина 4. *Процесуально-судові документи*

№ 200 (1) ПРОТОКОЛ ДОПИТУ ВІСТУНА “ПАЗУРЯ” З БРИГАДИ УПА ІМ. МАЗЕПИ

*[З'єднання груп УПА № 33,
бригада “ім. Мазепи”],
19 жовтня 1944 року*

Протокол допиту. Ч. 5

Дня 19.X.44 р., год. 14.40

Допитано вістуна Пазуря з відділу ком. Бурі. Народж. 1920 р. в м. Києві. Жив від 1923 р. в м. Володимир-Волинськ [Володимир-Волинський]. Прізвище – Панасевич Константин Михайлович. Освіта – 7 кл. польськ. початк. шк. До ОУН не належав. За Польщі був в ПВ. За німців був у Вермахті. Караний судом не був. До УПА вступив у травні 1943 р. Рангу дістав на підстаршинській школі при УПА на Січі. В УПА караний не був. Фронт переходив при ком. Острозьському в сотні Ігоря.

Попереджений, що за неправдивість зізнання буде караний революційним військовим судом. Запитаний показав слідує:

При переході з-за фронту в запіллі ворога в районах Завидівщини була замагазинована зброя, взята від більшовиків. Мене разом з Кайдашем лишив ком. Острозьський на зв'язку в завидівським [завидівському] лісі, де мали наказ нав'язуватись з пересуваючимися сотнями наших відділів та отаборювати їх в завидівським лісі і, опісля, в міру потреби доозброювати замагазинованою зброєю.

Під час перебування в вищезгаданим місці нав'язавсь з сотнею Чорноти та видав їй 6 (шість) КМД і 1 (одного) КМТ та 30 крісів. Опісля того перепроводжувалась акція червоними (в той час я знаходився в грушівським гаї). Акція перейшла до Грушова, я та інші перебрались в Галичину. Ввесь час я був без зброї, тому що по наказі ком. Острозьського зброю відразу змагазинував в Кучкові. В Галичині побувши днів 6 (шість), повернув в Грушів знову. Через кілька днів зв'язались з Яремою з запілля (шістки) і побувши⁴²⁹ з ним деякий час (приблизно 10 днів) в зв'язку з тим, що сотні відійшли кудись. Ми, пійшовши на місця магазинування зброї і зобачивши що зброї немає, відійшли на село Завидів, де, не заставши

⁴²⁹ Мабуть, автор документа хотів написати не “побувши”, а “побули”.

нікого, відійшли на Січ. Звідтам відділ Чумака відійшов десь, а ми подались разом з Кайдашем на Луччину без жодного зв'язку. Там, нав'язавшись з сотенним Грицьом, пішли на Цуманщину [Цуманщину]. Там були на зв'язку у Бояна. Після долучили до ком. Рубашенка. Звідтам був я висланий по річі (які, не знаю) і з річями долучив на Бірки біля Кухоцької Волі до ком. Рубашенка. По моїй просьбі о долучення до ком. Острожського, ком. Рубашенко відіслав мене до ком. Бурі, де знаходжусь і досьогодні.

На протокуларному оригіналі Пазур підписався власноручно.

відпис⁴³⁰

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 201 (2)
РІШЕННЯ ПРО ВИПРАВДАННЯ КОЗАКА
“БЕРЕЗИ”, ЗАВІРЕНЕ КОМАНДИРОМ БРИГАДИ
ІМ. МАЗЕПИ

*[З'єднання груп УПА № 33,
бригада ім. Мазепи,
21 жовтня 1944 року*

УПА.

Дня 21.X.44 р.

Рішення до протоколу № 7

При розгляді протоколів і донесень, козака Березу попереджується на дальніше, щоб більше цього не повторалось. Я за його поступовання був покараний при відділі Бродяги, так що другий раз нічого було карати та те, що він не є аж так дуже винний як його обвинувачувано.

Ком. загону Буря (Буря)⁴³¹

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

⁴³⁰ Слово обведене кружечком.

⁴³¹ “Буря” (? – 23.11.1944, біля с. Кухітська Воля Зарічненського р-ну Рівненської обл.). 1943 – ад'ютант і шеф штабу куреня “Буг” групи “Турів”. Від

№ 202 (3)
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ СТРІЛЬЦЯ ЛЮНІЦ ІВАНА
З ПІДРОЗДІЛУ “БОРОДАВЦЯ”
БРИГАДИ ІМ. МАЗЕПИ

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Мазепи,
[відділ “Бородавця”],
8 листопада 1944 року*

ВСБ.

Бриг. ім. Мазепи.

Дня 8 листопада 1944 р. о год. 13.10 ч/п

Протокол допиту

Допитано козака Люніц Івана (“Сашко”) з відділу ком. Бородавця. Нац. – укр., православний. Народж. в 1926 (тисячу дев'ятьсот двадцять шостим) в с. Кам. Гута [Гута-Камінська]. Освіти 4 кл. п. шк. Рільник. Не жонатий (7 осіб сім'ї). 4,5 га землі. Караний судом не був. В Орг. та гуртках не був. До УПА вступив в серпні ц/р. В УПА караний не був.

Попереджений, що за неправдиве зізнання буде караний ВПС-ом, сказав таке:

Коли відділ, перебраний Орлом, відправлявся на призначене місц[е] діяння, я злякався що так далеко йдемо (а ще ніде не був). Не обдумавши, самовільно відійшов в свої терени, де по якимсь

квітня 1944 – шеф штабу загону “ім. Богуна” групи “Турів” у ранзі старшого булавного. Учасник рейду на Холмщину. Серпень 1944 – перебував на Поліссі. З вересня 1944 очолив “Холмську” бригаду УПА, сформовану з решток загону “ім. Богуна” і місцевих боївків. Станом на жовтень вона діяла у лісах Морочненського і Маневицького р-нів Волинської обл. Підрозділ складався зі загонів І.Капала-“Бродяги” (85 чол.), І. Дем'янчука-“Дніпровича” (75 чол.), “Двигуна” (12 чол.). Бригада оперувала у Маневицькому, Рафалівському, Любешівському р-нах Волинської обл. З 3 листопада 1944 “Буря” командував бригадою “ім. Мазепи” ЗГ. Вона поділялася на загони №№ “1747”, “1748”, “1749”. 19 листопада 1944 цю бригаду у Червоному Борі Морочненського р-ну оточили війська НКВС. 23 листопада 1944 “Буря” разом зі своїм штабом загинув у бою з ними. Наступником “Бурі” став “Ткач”. У грудні 1944 штаб загону УПА “ім. Хмельницького” здійснив інспекцію підрозділів бригади “Ткача” у Морочненському р-ні. (ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 14. – Конверт № 3. – Блокнот; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 123, 670, 737, 739, 764, 1218, 1230; Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 128; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 14).

часі долучив до боївки Саши, звідкіль забрали нас і дня 3.ХІ ц/р по наказі ком. Чутки⁴³² відіслали до нашого відділу. За що й підписуюсь власноручно.

Сашко.

№ 17

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 203 (4)
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ
СТРІЛЬЦЯ ПРИЙМАКА КИНДРАТА З ПІДРОЗДІЛУ
“БОРОДАВЦЯ” БРИГАДИ ІМ. МАЗЕПИ

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Мазепи,
відділ “Бородавця”,
8 листопада 1944 року*

ВСБ.

Бриг. ім. Мазепи.

Дня 8 листопада 1944 р. о год. 13.50 п/п

Протокол допиту

Допитано козака Приймак Кіндрата (“Граб”) з відділу Бородавця. Нац. – укр., православ. Народився [в] 1914 році (тисячу дев'яťсот чотиринадцятим). Освіта – самоук. Рільник – 3 га (три) землі, жонатий (3 особи). Караний судом не був. До Орг. та гуртків не належав. До УПА вступив в серпні 1944 р., до відділу Бородавця. В УПА караний не був.

⁴³² Максимчук Петро (“Чутка”, “Мамон”) (1919, Полтавська обл.? – 04.11.1944, Ковельський р-н Волинської обл.?). Старший лейтенант ЧА. Від 1942 – в ОУН. З березня 1943 – інструктор в підстаршинській школі УПА. Командував сотнею з червня 1943. У жовтні 1943 очолював вишкільний відділ штабу групи “Турів”. Керував екзаменаційними комісіями підстаршинських шкіл групи “Турів”. З серпня 1944 – вишкільний референт ГО “Завихост”. Наприкінці 1944 вже був вишкільним референтом ЗГ УПА № 33. Загинув у бою з військами НКВС. На його честь бригада УПА “ім. Мазепи” насипала курган (символічну “могілу”). (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 696–698; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 59).

Попереджений, що за неправдивість зізнання буде караний ВПС-ом, сказав таке:

В той час, коли відділ під ком. Орла відходив в призначені терени діяння, я самовільно відійшов від відділу в свої терени з тих причин, що хотів зробити собі взуття, а опісля, коли не було відділу, долучив до боївки ком. Саши. Опісля був в відділі ком. Ломанюка, звідкіль дня 3.XI.44 р., по наказі ком. Чутки, відіслані були до свого відділу.

В дальнішому прирікаю, що таке більш не повториться, за що й підписую правдивість слів на протоколі власноручним підписом.

Приймак Кондрат.
Постій. 8.XI.44 р.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

№ 204 (5)
РІШЕННЯ КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. МАЗЕПИ
ПРО ПОКАРАННЯ СЕМИ СТРІЛЬЦІВ УПА

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Мазепи,
9 листопада 1944 року*

УПА.
Бригада ім. Мазепи.
Постій, дня 9.XI.44 р.

Рішення командира бригади
до протоколів №№ 12, 13, 14, 15, 16, 17 і 18

Розглянувши справу, стрільців Ткача, Сінокоса, Християна, Дуба, Сокола, Сашка і Граба караю 14-тиденним суворим арештом з заміною на стійку під кріс.

Слава Україні!
Командир бригади Буря

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Сірий олівець.*

№ 205 (6)
РІШЕННЯ КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. МАЗЕПИ
ПРО ПОКАРАННЯ ТРЬОХ СТРІЛЬЦІВ УПА

*[З'єднання груп УПА № 33],
бригада ім. Мазепи,
9 листопада 1944 року*

УПА.
Бриг. ім. Мазепи.
Постій, дня 9.XI.44 р.

Рішення командира бригади до протоколу № 8

Розглянувши справу вістуна Богдана, стрільців Ольшенка і Розважного караю 3-денним легким арештом з заміною на стійку під кріс.

Слава Україні!
Командир бригади Буря

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Синій хімічний олівець.*

№ 206 (1)
ЛИСТ ЧЛЕНА ПОЧОТУ КОМАНДИРА
БРИГАДИ “ПОМСТА БАЗАРУ” ДО НЕВІДОМОЇ

[ГО “Завихост”,
бригада “Помста Базару”]⁴³³,
5 листопада 1944 року

Грипис дня 5.XI.44

В перших словах мого гриписа посилаю Вам горячий повстанчий привіт та бажаю найкращих успіхів та якнайбільше витривалости до пережиття цього тяжкого часу.

Подруго! Знав я про цей жахливий випадок, котрий зустрів Вас під с. Вовченьком [Вовчицьк], аж тепер, на півночі. Я довідався через одного друга, що Ви є живі, тільки ранені, тому пишу грипис та бажаю скорого виздоровлення.

Я разом з своїми друзями, тими, котрих Ви останній раз бачили разом зо мною (Дорошенком) в почоті к. Верховинця.

Покі що на півночі не зле, думаю не гірше як на півдні, тільки одне: трохі докучає болото. Більшовиків помалу колотим де вдається, а де вони нас (думаю, що знаєте партизанське життя досить добре). Зрештою, розкаже Вам та подруга, з котрою будете бачитись.

На тим закінчую. Подруго, тому, що не гарно та не добре написав, прошу вибачити. Канцелярія, як Вам відомо, під Корчем [Корчів'я?]. Ще раз посилаю привіт разом з своїми друзями Вам та всім знайомим. Будьте здорові.

Слава Україні.
Дорошенко. 5-XI.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Сірий олівець.*

⁴³³ Саме таким чином у 1940 пропонував назвати один з корпусів майбутньої української національної армії Шухевич Роман. Див: Шанковський Л. Ініціативний комітет для створення УГВР / УГВР. Документи, офіційні публікації, матеріали / Потічний П. (ред.), Штендера Є. (упоряд.). – Торонто–Львів, 2001. – Кн. 4. – С. 65 – (Серія “Літопис УПА”. – Т. 26).

№ 207 (2)
ЛИСТ ВІД “ЧОРНОГО” ДО КОМАНДИРА
ПІДРОЗДІЛУ ХОЛМСЬКОЇ БРИГАДИ

*[З'єднання груп УПА № 33,
Холмська бригада,
кінець 1944 року]*

Друже Поніс!⁴³⁴

Первим долгом пріми от меня чістосердечний прівет и горячіе пожеланіе в вашей службе і жітьє. Ми ушли на схід. Все зараз собіраємся, одягаємся в добрий одяг и взутья. Здоровье мое ещо хорошо, да і всех хлопцев.

Ми зараз действуем так, как действовали, когда пошел фронт вперед. У нас есть чутка, что жидаи выезжают в Палестину⁴³⁵, а поляки все – за Буг, а украинци всі приедут домой на свою землю.

В цих теренах червоних нет ниде, хлопци гуляют во всю ивановскую. Только тут Ломанюкова сотня, боятсья стрілу, що их часто лякают свої. Бачил твою, ту, що остатне ходила на Забрідье [Забріддя]. Передавала прівет.

Друже. Передай прівет Сталевому, Лені, Заіцу, Хмари, Орліку, Гореденку і всем остальним хлопцам. Сотенному Орлу прівет від

⁴³⁴ Сотенний “Холмської” бригади ЗГ УПА № 33.

⁴³⁵ “Зелене світло” переселенню євреїв з усього світу в Палестину, на англійську підмандатну територію, дала декларація Бальфура, вперше опублікована урядом Англії 2 листопада 1917. “Уряд Його Величності позитивно ставиться до створення у Палестині національного вогнища єврейського народу й докладе усіх зусиль, аби ця мета була втілена у життя”, – зазначалося у документі. Там також йшлося, що “права та становище” арабів як місцевого палестинського населення “мають бути збережені”. Відтак, упродовж 1919–1945 до Палестини імігрувало майже 373 тис. євреїв. Спроби англійського уряду з 1944 повністю зупинити це переселення, задекларовані у “Білій книзі” (травень 1939), зазнали фіаско. Також Англії не вдалося реалізувати свій задум щодо створення у 1949 незалежної Палестини з рівним представництвом арабського і єврейського населення у органах влади. Натомість організація “Єврейська національна рада” 14 травня 1948 в односторонньому порядку проголосила незалежну державу Ізраїль, перетворивши свій виконавчий орган на тимчасовий уряд цієї країни. Він складався з представників переважно сіоністських організацій. (Ганин И. Палестинская проблема. – Москва, 1948. – С. 5, 8–9, 18–19).

Чорного, Барвенка, Серика, Новика, Гріши, Мручка, Гордого, Павла, Омелькі, Білого (полецькіх).

Жму крепко руку. Остаюсь жив.
Слава України.
Героям Слава.
Чорний

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Сірий хімічний олівець. Текст згасає. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: "Сотня Орла. Поніс".

№ 208 (3)
ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ВІД ПРАЦІВНИКА
СБ "МІТЬКИ ЧИГАРА" ДО ПРОВІДНИКА
ПІВНІЧНО-СХІДНОГО КРАЮ

*[З'єднання УПА ім. Хмельницького,
5 червня 1945 року]*

Открытое письмо⁴³⁶
До командира Далекого!⁴³⁷

В связи с тем, что положение, которое создалось внутри у нас, в настоящий момент очень опасное, считаю необходимым для пользы дела представить в первую очередь Вам, а потом проводу ГО (Генерального Округа) некоторые данные. Делаю это потому, что дела спорные сразу начали налаживаться и рассматриваться в присутствии представителей этого провода.

Жаль, что в письме не могу изложить все свои мысли и факты, однако письмом вынужден, не имея возможности говорить. Чистка агентуры в зимний период нагрязнула на нас неожиданно, мы были к ней не подготовлены, поэтому она нам показалась странной и невозможной. Люди старшие, закаленные жизнью и опытом, на весть про агентуру не хотели верить, однако видя все собственными глазами, скоро поняли, что ожидается для нас опасное положение. Не взирая на это, мы приняли бой, навязанный нам агентурой и решили вести его до разгрома агентуры в

⁴³⁶ Підкреслено подвійною пунктирною лінією.

⁴³⁷ Підкреслено пунктиром.

нескольких курнях и сотнях. Что проделано в отношении агентуры и ее чистки, Вас информировали отчетом и протоколами, присланными Вам 15.V.45 года.

После смерти непосредственного руководителя чистки друга Оныська очутились в опасном положении. Не стало его в самый ответственный момент, в тот момент, когда происходила серьезная чистка в курнях, сотнях среди лиц, занимающих ответственные посты.

Остаются друг сотенный Вовк, друг Бойка, я и Митька с тремя стрельцами.

Бой 20.II.45 г. принес нам большие потери и распылил нас. Ждать помощь было некогда. Это был период зимних операций (акций), к которым агентура подготавливалась целый год. Поэтому действовать надо быстро. Я себе давал отчет, какими профессионалами⁴³⁸ я распоряжаюсь, как также то, что подруга Бойко самостоятельно следствие вести не может. Не имея при себе друга Сотника, я решил взять руководство чисткой в свои руки. Положение это я считал временным, потому что ждал Вашего обещанного приезда на север в январе месяце. Решение свое мотивировал “для пользы дела”, работу вел так, как знал и умел, не щадя своих сил. Много мне помогало знание людей, отношение их к делу и местность. Старался, чтобы было как наилучше. Свидетелями проделанной мной работы всегда были друг Сотник, Бойка, Панас и другие друзья, присутствующие в других участках работы.

Время, в которое проходила эта работа, было тяжелое и к работе неподходящее. В процессе следствия я узнал, что НКВД прекрасно ориентируется во всем нижеописанном: и кто ведет чистку, кого раскрыто, какими данными располагаем. Продумывая эти дела и рассматривая их совместно на всех наших консультативных собраниях во время чистки, я пришел к заключению и понял, что это НКВД и его агентура (подполье НКВД), установил, что агентура их состоит с людей специалистов этого дела и работа их построена художественно⁴³⁹.

С каких време[н] благода[р]я этой философии “конца света” и [...] люди выскочили, как из конопли на пост надрайонного организатора Черный, разве есть возможность держать

⁴³⁸ Так у документі.

⁴³⁹ Це речення від слів “... я пришел к заключению” і далі до кінця підкреслене сірим олівцем.

монопольные организации на 2-3 села (Железница [Залізниця], Харалуги [Харалуг], Коловерты [Коловерть])? Когда расшифровать нескол[ь]ко агентов в том надрайоне, агентура ни в коем случае не перестанет вести свою подлую изменническую работу.

Считаю, что настало время проверить покровителя и опекуна вышеуказанных под кличкой друга Ивана. Осмеливаюсь задать вопрос: “При чьей помощи и протекции выдвинулись эти люди из рядовых станичных на должности проводников района и командиров?” Заданный вопрос в развязке, хотя тут же могу дать ответ. Стоило бы проанализировать смерть друзей: Карпа – проводника Корецкого надрайона, Панька – коменданта СБ. Этот анализ бы являлся ключом к разгадке предположений друга Черного (?). Где искать причину смерти председателя Корецкого района друга Харченка, которая произошла в квартире шурина Ивана (?). До сегодняшнего дня не расшифрована [...] в этом надрайоне. Суждение Ваших соучастников по этому делу весьма странное. На вопрос “есть ли агентура в Людвипольском ВОП” получил я ответ что “нет, но если и есть, то очень слабенькая и их[...] это их недоделка и глупость”. Тот, кто изучает и замечает агентуру, скоро увидит поражающие факты подлой работы изменников в отрядах и местности. Всего не опишешь. Набрасывая лишь отдельные эпизоды – это вопросы, на которые Вы должны дать ответ [...]. К этому нас призывает кровь невинно замученных наших друзей в изменнический способ (Карпо, Матрос, Корней и другие).

Почему Вы не видите той большой угрозы, которая создавалась в нашей среде? Смерть указанных друзей – это не случайное. [...] агентуры, которая долго придумывала (?). Или же мы боимся [...] тому, что уничтожим всю агентуру в организации или же боимся потерять доверие у людей? В этом месте ответа не дам, лишь скажу что гнилья и предателей нам не надо потому, что их к нам и так много повлезало в период немецкой оккупации. Сегодня, в переломный момент дешевого подполья, мы обопремся на людей, унушивших⁴⁴⁰ доверие и проверенных. Лучше нам 10 человек проверенных, чем 30 человек сволочей и агентов. Это девиз наших дней? Считаю такое состояние очень опасным для подполья.

⁴⁴⁰ Потрібно читати – “внушивших”.

До сегодняшнего дня в надрайоне Костополь и Случ наиболее конспирирована агентура в наших рядах. Следство Гаркуши ничего не дало. Что послужило причиной смерти друзей – проводника надрайона Миколы, пропагандиста надрайона Бори – и др. других?⁴⁴¹

Это собственное⁴⁴² и есть наука агентуры. Кто проверял клички восточниц Катя, Марьяна, Ульяна, Маруся – это так и пахнет агентурой. Однако почему то эти люди на сегодняшний день ходят и проводят агентурную работу. Известно всем, что В[...]ский район из своей среды выпустил наибольшее количество агентов – не каких-нибудь. Следует припомнить (Багатый, Гаркуша и другие). Поскольку мне известно, до мая месяца в Березновском ВОП не проведено никакой чистки. Ваши указания заключаются в следующем – развеять призрак агентуры, успокоить людей и запретить проводить чистку⁴⁴³.

Начну с лесной полосы надрайона. То, что я там видел за период то кратко⁴⁴⁴ пребывания, убедило меня еще более в предполагаемом. Содействие, которое я там застал, было много говорящее, с Кличетского [Клецка] был создан “Парк и Республика”, отряды стоят там без малейшей конспирации. Хожение и езда кавалерии среди белого дня по хуторам не имеет [...]а. Везут и несут молоко, бо[р]щ, сметану, что кому заблагорассудится, будто-бы находятся на даче, не хуже как в ресторане, места стоянки изменяются по 2–3 дня⁴⁴⁵.

Людвипольский ВОП и друг Иван стояли около Хистовки [Хвоянки] один день и никто не трогал. Порядок на стоянках ужасный⁴⁴⁶. Каждый уходил куда вздумается без всякого разрешения⁴⁴⁷. Песням и музыке не было конца⁴⁴⁸. Останавливаясь задать вопрос: “Кому нужно такое положение?” Вот тут то и создались возможности для работы НКВД и ее агентуры. Такое благодущие приводит людей к тому, что они забывают о действительности, что способствует работе агентуры. Не одно так дру-

⁴⁴¹ Так у документі.

⁴⁴² Потрібно читати – “собственно”.

⁴⁴³ Це речення від слів “... развеять призрак агентуры” і далі до кінця підкреслене синім хімічним олівцем.

⁴⁴⁴ Помилка. На місці “то кратко” має бути “неоднократного”.

⁴⁴⁵ Більша частина даного абзацу (від слів “... с Кличетского” і далі до кінця) підкреслена синім хімічним олівцем.

⁴⁴⁶ Речення закреслене синім хімічним олівцем.

⁴⁴⁷ Фрагмент “без всякого разрешения” перекреслений синім хімічним олівцем.

⁴⁴⁸ Речення підкреслене синім хімічним олівцем.

гое такое положение, насаждавшееся среди нас для дальнейшей конспирации, не соответствует в отношении лиц, которые проводили чистку. Потому что если в одном районе проведена большая чистка и есть угроза, что такая же чистка может происходить и в других районах, то с момента нашей деятельности агентура или же ее глубокая конспирация без задержания своих действий в тех или иных районах окажется лишней и не будет надобности проводить совсем чистку, значит тут спокойно. Лишь на севере нашлась внутренняя агентура, только север имеет место для агентуры и только лишь на севере “умирали” люди от болезни, которая называется агентура⁴⁴⁹.

Теперь присмотримся к другой стороне так называемой “сумасшедшей” [...] и назвать тот факт, что Левадного заготовители продуктов 5 раз наскочили на засаду. Почему ВОП Шугая очутился в клечетском лесу [...]. [...] оказался восточник Ханенко, который отстал во время боя возле Большой Солпы [Великої Совпи]? Почему в этом же ВОП нашел себе пристанище восточник с полумосковским акцентом речи с “Черных гайдамаков” и когда я сделал собрание ВОП, то этот тип прячется за подводу, а Шугай его покрывает в этом деле? Почему в ВОП Шугая до настоящего момента не произвелась чистка от агентов? Или назовете случаем тот факт, что рядовой того же [...] (стоя на посту, стрелял 4 раза), до этого был задержан большевиками 2 раза. И помимо всего этого друг Кузьма отдает его под суд и расстреливает его без всякого разбора дела!?!

Кто рассматривает дела всех арестованных и выпущенных дезертиров Красной Армии и Донбасса, которые в настоящий момент находятся в этом [...], разве есть возможность провести зиму такому ВОП в окрестностях Бычанивки, Михошня, Хомня и солпинско-кличецких лесах без каких-либо боестолкновений. Только лишь один раз “войско встретил”, а остальное все время зимы сидело по домам. За период пребывания отряда (виддила Морозенка) й тот второй отряд достаточно писать⁴⁵⁰. Об этом отряде написано отдельно, списано бумаги 10 листов. За другие ВОПы знаю, что существуют, повторю только слова друга Кузьмы, что половина Корецкого ВОП – это агенты. Идем дальше.

Кто проверял и как проверял таких друзей, как бывший шеф связи надрайона Корец Горобей, Завируха – проводник района

⁴⁴⁹ Речення підкреслене синім хімічним олівцем.

⁴⁵⁰ Так у документі.

Межиричи, Влас – заместитель друга Кузьмы, Капусик – бывший следователь Людвипольского района? С каких это времен начали воспитывать членов ОУН на масонско-баптистской философии и “следователе святого письма”?⁴⁵¹

В 1943 г. весной я был послан группой Заграва (как мобилизационный референт и заведующий транспортом) на территорию Ровенского надрайона. На эту работу я получил назначение в [...]. Лишения и нужды подпольной жизни я знал потому, что сам лично так жил. Поэтому я хотел свою работу поставить как наилучше. С июня до 1.VII.43 г. я организовал 12 транспортов продуктов, боеприпасов с территории того надрайона, на котором находилась группа Заграва. Привез тогда я в общей сложности 120 центнеров муки, 40 центнеров сухарей пшеничных, 55 центнеров сухарей ржаных, 15 центнеров соли, 15 центнеров сахара и ряд других продуктов. С одежды: верхняя одежда, белье, кожа на сапоги (перевез запас Тучинского кожзавода). С боеприпасов: 15000 патронов, 8 пулеметов, 25 пистолетов, мины, 2 автомашины и ряд иных предметов военного назначения. Мобилизовал я тогда 85 человек, их привел и передал в группу “Заграва”. Сегодня еще есть свидетель проделанной мной работы в тот период времени (Дубовый).

Я был доволен своей работой. Какое же было мое удивление, когда, докладывая о проделанной работе командиру Охриму, я услышал те же самые слова, какие и Вы мне говорили в отношении чистки. Командир назвал все это авантюрой и грабежом. Упрекнул меня, что я где-то забрал вещи без квитанции и без согласования, чего в действительности не было. Суть дела не проверили, хотя я этого хотел и я вынужден был терпеть для меня последствия того.

Докладывая командиру Дубовому о делах, я и командир никак не могли найти причины такого отношения к делу. Я долго искал причин, однако найти их не мог. Ведь зимой 1945 года при расширении работы агентуры я нашел причину неприятной и богатой последствиями для меня неприятности времен 1943 года. Агентура в 1943 г. старалась на каждом шагу вредить УПА и ОУН, мою подвижность и организованные в отношении мобилизации людей и продуктов желательно было остановить. Для этого агентура употребила сговоры и провокацию. (Про влияние агентурной работы в Ровенском надрайоне см. протоколы⁴⁵²).

⁴⁵¹ Останні три слова підкреслені синім хімічним олівцем.

⁴⁵² Згадані протоколи до документа не додані.

Законспирированная агентура на организационных постах начала на меня сыпать допросы и оговаривать. Это все непосредственно в надрайон доносилось командиру Охриму, плюс к этому заговорила пропаганда агентуры в целом надрайоне. Обо всем этом я узнал от командира О, но я смотрел и молчал. Агентура свое дело сделала. Командир О, не проверив дела, решил односторонне и не в мою пользу. Я вынужден был выехать в Полесье, транспорт был прео[...] на 2 месяца, после чего мое место занял друг Потап.

Агентуре не только удалось приостановить транспорт, но они также сумели скомпрометировать меня и подорвать мой авторитет в глазах провода. О тех делах Вы знаете, ибо я Вас хорошо вспоминаю в тот период времени. Я знал Ваши слова и слов[а] командира Безридного насчет моей работы, а также мнение в отношении [меня], хотя мне было обидно, но я молчал и работал. Разве не это самое встречаю второй раз в моей жизни? Развязку нашли, жалоб не надо годами. Ясно мне, почему это так. Это есть советская действительность. Это есть НКВД. Поэтому Ваши указания в отношении меня понятны.

Вы сделали так, как этого хотели. Однако выхода из тяжелого положения Вы не нашли. Все же мы все констатируем, что какой-либо выход Вы обязательно должны найти. Это не дело от всего отказаться, все перевернуть и скомпрометировать работу и людей, которые ее проводили. Я думаю, что суть дела заключается в том, чтобы работу проверять открыто и честно. Чем вызвана на сегодняшний день такая работа? Я бы Вас просил об этом рассказать и убедить, что так надо было для пользы дела, однако этого я от Вас не вижу. Лишь одно молчание и на этом конец. Почему в настоящий момент пропадает напрасно опыт, достигнутый работой СБ в период чистки⁴⁵³? Кадры наши в то время прекрасно убедились.

Анализируя действия и чуткость, какую мы проявили в этот период, нашу школу мы завоевали в кровавом бою и заплатили за нее жертвами наилучших друзей (Онысько, Голубович, Гапон, Шершень, Янычар, Калина и ряд других). Это не мираж и лица “больные” – это в настоящее время квалифицированные кадры СБ в любом секторе данной работы.

В настоящий момент расшифровать имя агентуры очень легко, они их работу видят потому, что имеют опыт, они сегодня

⁴⁵³ Слово підкреслене сірим олівцем.

спокойны, потому что больше подлое НКВД со своей провокацией места иметь не будет. Как обидно становится, когда эти люди в настоящий момент встревожены, не знают что делается, удивляются и сомневаются.

Спрашиваю Вас, что мне ответить этим людям? Почему этих людей сегодня не потягивают, не исправляют, а швыряют в мусорный ящик? Почему в настоящий момент эти люди лишние?!? Почему не хотите даже разговаривать с этими людьми? Между этими людьми и немецкими СБ-истами большая разница (вытерто резинкой)⁴⁵⁴.

Я имел возможность видеть следствие “высокого стиля” и следствие “дипломатическое”. Почему в настоящий момент не обращается внимание на обратную сторону медали этих людей. Там бы не одно лишь это увидели. И не одно дело было бы расшифровано. Польза дела и создавшаяся ситуация требует от нас как можно быстрее проверить этих людей и их дела. Почему в настоящий момент не учитывается агентура, не обращается на нее внимание? Лишь встречаешь иронические улыбки и насмешки. Кто?!? Где школа агентуры? Где дальнейшее расширение этой науки и приспособление к современной обстановке? Этого на сегодняшнее время нет. Ибо согласно Вашего понятия – это “болезнь” и вещь такая, о какой даже гадко думать.

Почему к агенту относятся “дипломатически и великодушно”? Почему панькаются с ними и дают им возможность острить нож в наши спины в тот момент, когда они ни под каким видом не прекращают своей работы, а используют затишье среди нас, вербуют агентов, пользуясь подходящим моментом. Разве правильная сегодня у нас обстановка?

В периферии нет усиления борьбы с агентами, а полнейшее затишье и благодущие, будто бы агентуры нет. Тут спокойно! Мы убеждены, что это вранье и т.д. и т.д.! Это были немецкие приемы и сегодня их нельзя искоренить. Кому нужно фальшивое спокойствие и самоуспокоение, выдуманное агентурой?

С чем мы встретим подполье и как мы к нему готовимся? Почему не ищем других средств борьбы с агентурой? Я не впервые встречаюсь с работой агентуры НКВД. В 1943 году я почувствовал на собственной шкуре, но тогда я не знал, что это работа НКВД.

⁴⁵⁴ “Вытерто резинкой” – коментар автора перекладу документа з української на російську мову.

Друг командир! Подводя итог всему вместе, кончаю мое письмо к Вам. В первую очередь желаю как можно быстрее проверить дела при участии соучастников чистки, как то друга Вовка, Панаса, Ничипора, а во вторых требую проверки дела моего в присутствии командиров [...]. Думаю, что Вы поймете меня теперь, работа СБ скомпрометирована, чистка не одобрена, люди на руководящих постах не знают что делается в отношении этого дела, положение невозможное. Затрачено 1,5 месяца такого дорогого времени. Подсчитываю, сколько еще надо затратить времени в такие решающие дни. Ваши соучастники и присутствующие уже меня “повесили”, “сняли с меня голову” (не знаю, кому это за те протоколы снять голову). Ваши приятели заявили мне в глаза, что мне лишь быть шпионом, а не работать в СБ. О Вашем отношении к моей работе и ко мне лично не вспоминают, но велика боль в моей душе. Вы скомпрометировали меня в неприятной для меня форме, без проверки дела в глазах наших подчиненных. Вы сделали с меня человека “больного на агентуру”! Вы людям не помогаете, а наоборот можете без основания убить все их убеждения и стремления к работе. (?)

Все мысли в письме не изложу, не имею времени и возможности. Акты прилагаю отдельно⁴⁵⁵. Прошу войти сегодня в мое положение и тогда лишь будет все Вам ясно. Дальше в СБ работать не могу. Когда Вы потеряли доверие ко мне, то со мной работать Вы не сможете, без меня Вам будет лучше работать. Ваши соучастники никогда не будут “больными” и “сумашедшими”, они всегда будут к Вам подлизываться. Это люди иного покроя. Истинно воспитаны в ином духе. Моя честь сегодня требует окончательно решить это дело, кто-то из нас действительно агент? Где искать причину опасного положения, которое создалось внутри нас? И другие вопросы должны во имя пользы дела быть немедленно рассмотрены! Прошу уволить меня из работы в СБ, потому что я вижу, что общего языка с Вами никогда не найдем, а поэтому я должен уступить. Против своей совести никак не могу идти! Благодарю Вас, что я научился возле Вас работать в период совместной работы с Вами. Извините, что так пишу – это проявление боли над добром нашего дела и моими переживаниями!!!

Слава Украины.

⁴⁵⁵ Названі документи не виявлені.

Мітька Чигар⁴⁵⁶.
Постой, 5.VI.45 года.

Снять копию. 1 экз.
Перевел с укр. на русский: оперуполномоченный ОББ УНКВД /
Годованец/
Верно: И. Абри[...].
Фонд 59/2, стр. 324–327.
Луб. 39.
ПК – 1 экз.
В сборник. 10.9.60 г.

*ГДА СБУ, ф. 65, С–9079, т. 54, арк. 324–327. Копія. Машинопис.
Переклад на російську мову.*

⁴⁵⁶ “Мітька Чигар”, “М. Чагар”, “Мітька”, “Чагар”, “Чубич”. 1944–1945 – керівник контррозвідального відділу СБ ЗГ УПА № 33, поліційно-виконавчого відділу СБ ПСК, працівник СБ ПЗУЗ. (*Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. С. 850*).

§ 5
УПА. З'ЄДНАННЯ ГРУП № 44
(1945)

№ 209 (1)
ЛИСТ КОМАНДИРА “ПРИЛУЦЬКОГО” ЗАГОНУ
УПА “ДЯЧЕНКА” ДО “ЯРОСЛАВЕНКА”

*[ЗГ УПА № 44,
25 травня 1945 року]*

Друже Ярославенко!

Примите под свое командование Прилуцкий отряд, как единицу, держитесь крепко и непобедимо, пусть и далее отряд будет Прилуцким и не теряет свою способность. Сообщаю Вам, что я отступил из стана командира отряда и думаю, что Вас это не удивит. Очень хорошо понимаю, что я совершил “дизерцию” (дезертировал), знаю хорошо сегодняшнее жестокое время. За такое безличное наговаривание на меня, как полковник Шпак, который сумел это сделать еще перед казаком (подчиненным), сумел меня оплевать, подорвать командирский авторитет. В таком случае я там не нужен и никакой ценности не представляю. Пока я не находился в среде таких людей, которые все знают (а кроме их никто ничего не понимает), то было все в порядке. Отряды были как отряды, а сегодня не сравняете. Что я сделаю, что меня руководство имеет не за что. Вместо того, чтобы мне помочь, ногу подставляют и стремятся к тому, как пример, для других голову положить от своих? Еще смеют в присутствии рядового высказывать, что он есть контроль надо мной, якобы я среди них чуждый элемент. Даже доверие ко мне потеряли; если ты есть контроль – то ты, человек, сиди, чтобы черт не знал тебя, не то что рядовые все знают. Про это много не буду писать, потому что Вы прекрасно ориентируетесь в этом деле.

За дезертирство мое не беспокойтесь, я на изменническую работу не пойду, не бойтесь, будьте спокойным. Чтобы с Вами этого не было, старайтесь, полковнику, не допускать непосредственно вмешиваться по рядовым и ненужные вещи говорить перед рядовыми, не разрешайте. Пусть официально подходят к делу, но лучше будет, если их совсем около Вас не будет. Очень жаль расставаться. Как командир нашего отряда, я очень сжился с бойцами, так что не могу вместе оставаться. “Тут Днепр нам Волынь катит”, так что мечты мои не осуществились.

Когда Стрела вернется с боеприпасами, то сделайте два отряда и маршируйте на восток, на свое указанное место. Если же командир Железняк прибудет, я советовал бы Вам Ольху отстранить, а Железняка поставить на его место. Ольху возьмите в личную охрану. Рекомендую Вам бойцам не разглашать что со мной случилось до тех пор, пока не уйдете на восток, а позже им скажите в чем дело, потому что бойцы могут упасть духом, среди них может случиться массовое дезертирство. Вы им скажите, что я заболел тифом и позже к ним присоединюсь. Свою личную охрану с Зиньком Вам отсылаю, Слушка и Жаворонка задерживаю в Ровинщине, возможно что-нибудь для отряда достанем. Находясь в подполье, я сам себя загрыз за то время, что пусть его черт возьмет. Эти полковники живого меня вогнали в землю. Пусть полковнику Шпаку будет легче, когда меня не будет, думаю так. Все-таки надо признать, что оба полковники одинаковы. Этот хороший, а второй еще лучше – “психологи”. Припоминаю, когда полковник Шпак прибыл со своей любимой, то полковник Дубов, видя это, сказал: “Приехали молодожены за место драться, создавать себе карьеру”.

Разве это не так? И теперь полковник Дубов для меня поэтому приготовил яму. Ему только пришлось столкнуть меня туда, подумайте логично, логично, друже Ярославенко, разве это не издевательство и сколько я ни работал, ни старался, а тут нашелся такой дядя, что хочет живым похоронить? Когда был полковник Дубов, то с ним целый час объедался, один на другого наезжал, а теперь Дубова нет, так он на меня набросился, Господи прости! Этому факту Вы сами были свидетелем, но этого Вы не берите близко к сердцу. Я думаю, что Вы меня прекрасно понимаете и войдете в положение. В связи с тем, что приближается Воскресенье Христово, Пасха, желаю Вам лучших успехов в борьбе над врагами и крепкой веры в эту победу. Поздравьте со Днем Воскресенье Христово друга Орленко, Шевченко, Сапегу, Ольгу, Поручника, Орла, Никиту и вообще всех знакомых командиров и рядовых.

Прошу Вас прочесть этот грипис в присутствии членов штаба соединения загона. За измену не беспокойтесь, на что-либо такое я не пойду. Заверяю Вас, это стопроцентно. Моя честь командирская и двухгодичная борьба с оккупантами не позволит мне это сделать. Еще в такой решительный момент.

Командиру Василию передайте настоящий грипис.

Слава Украине!

25.5.45 г.

/-/ Дяченко /-/.

Ваш бывший сослуживец и друг.

Ответ.

Перевел с українського мови на російський оперуповноважений
гортделенія ОББ УНКВД Ровенської області Годованець

*ГДА СБУ, ф. 65, С-9079, т. 54, арк. 313–314. Копія-чернетка. Машино-
пис. Переклад на російську мову.*

№ 210 (2)
ЛИСТ “ОЛЬХИ”
ДО КЕРІВНИКА З’ЄДНАНЬ ГРУП

*[З’єднання груп УПА № 44,
невідомий підрозділ],
11 листопада 1945 року*

Друже командир

Виявляється, що виконати завдання дуже тяжко. За цей час, що я був неприсутній (біля 3-х років) багато змінилося. Моїх знайомих майже немає. Вони або в УПА, або погинули, а ті що лишилися, є підозрливими. Крім цього, виявилось, що мій співробітник є підозрливим у співпраці з НКВД, про що докладніше поінформує Руський⁴⁵⁷.

Я щойно 10.XI.45 р. зустрівся з Руським, що уможливило мені рухатися в терені. Василя (дорученого мені до роботи) висилаю для зв’язку, а сам думаю провести розвідку, щоб накінець можна було приступити до роботи.

С.У.
11.XI.45 р.
Ольха⁴⁵⁸

Взято в мене при задержанні. Воробець.

*ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 1, арк. 67. Оригінал. Рукопис.
Синій хімічний олівець.*

⁴⁵⁷ Литвин Степан. У 1945–1946 – провідник Олександрійського р-ну на Рівненщині (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946... С. 154).

⁴⁵⁸ Фінчук Олексій. 1944–1945 – к-р одного з підрозділів “Прилуцького” загону групи УПА “Тютюнник”. 1945–1946 – к-р підрозділу загону “Сівача” ЗГ УПА № 44, к-р відділу “Хмельницький” ЗГ. З 1 січня 1945 його загін було напряду підпорядковано керівництву ПЗК (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946... С. 141, 145).

№ 211 (3)
ЛИСТ НЕВІДОМОГО
ДО КЕРІВНИКА З'ЄДНАННЯ ГРУП

*[З'єднання груп УПА № 44,
невідомий підрозділ],
19 листопада 1945 року*

Друже Олекса!

Ви і якщо є Василь⁴⁵⁹ прибудьте до мене. Кінноту прошу на два дні пустити в рейд, але у північну лісову полосу. По двох днях най до Вас прибуде на умовлене місце.

Якщо є Далекий⁴⁶⁰, то прошу наразі зі собою не брати.

С.У!

19.XI.45 р.

[Підпис нерозбірливий]

*ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 1, арк. 68. Оригінал.
Рукопис. Чорне чорнило.*

⁴⁵⁹ Військовий референт ПСК "Одеса" Гудзоватий Петро.

⁴⁶⁰ Янишевський (Янішевський) Степан Павлович ("Далекий", "Богослов", "Погорілий", "Семен", "Сидоренко", "Тома", "Юрій") (17.09.1914. с. Витвиця Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 29.11.1951, м. Рівне). У 1933–1935 навчався у Перемиській гімназії. Мріяв стати священиком, тому вступив до Станиславівської духовної семінарії. Відвідував учительські курси. Учасник похідних груп ОУН(б). 1941–1943 – працівник української поліції у Вінниці, дослужився до заступника начальника. Взимку 1943 перейшов до УПА. 1943–1944 – референт СБ північної Рівненщини. Навесні 1944 в.о. к-ра групи УПА "Заграва". Друга половина 1944 – серпень 1945 – референт СБ ПСК. Янишевський не погодився з тактикою знищення ворожих агентів, яку запропонував ОУН(б) на ПЗУЗ Б. Козак-Смок". З приводу цього він звернувся до Генерального секретаріату УГВР, але той підтримав Козака. Відтак, 5 грудня 1945 Янишевський ініціював створення власного місцевого проводу ОУН(б), чим спровокував конфлікт з Центральним проводом ОУН(б) і Крайовим проводом ОУН(б) на ПЗУЗ. Територіально він охоплював 15 р-нів Рівненщини та Житомирщину. Був редактором підпільної типографії, яка видавала часописи "Зов крові" і "Пробоем". Вони поширювалися у Житомирській, Київській, Черкаській, Кіровоградській, Полтавській обл. За однією з версій, затриманий органами МДБ 23 серпня 1947. За іншими даними, його затримала спецгрупа МДБ під кер. В. Ільша, П. Распутіна, А. Голубцова 13 серпня 1948 у лісі біля с. Ведмедівка (Березнівський р-н Рівненської обл.). Координували дії цих груп майори Ф. Ворона і Ф. Брушковський. Загальне керівництво операцією здійснював полковник В. Гурєєв. Ще до моменту затримання Янишевського група МДБ під кер. Ільша знищила його охоронця "Скорого", а також бандерівців "Індуса" і "Хмеля" у с. Друхів Березнівського р-ну на Рівненщині. 25 серпня 1948 оунівський суд засудив Янишевського до смертної кари. Його

№ 212 (4)
СПИСОК ЗВІТІВ, ОПИСІВ БОЇВ
ТА РЕЙДІВ З'ЄДНАННЯ ГРУП № 44
ЗА СЕРПЕНЬ 1944 – ВЕРЕСЕНЬ 1945 РР.

*[З'єднання груп УПА № 44,
1945 рік]*

Список звітів, описів боїв
та рейдів військового осередку ЗГ

1. Річний звіт за 1944 р.
2. Місячні звіти від м. серпня 1944 р. по м. вересень 1945 р.
Звіти з рейдів за 1945 р.
 1. Звіт з рейду по теренах Білорусії за р. Прип'ять від 12.12.44 по 10.01.1945 р. К-р Петро.
 2. Звіт з рейду по терені Житомирщини від 5.5.45 по 20.5.45 р. К-р Павленко.
 3. Звіт з рейду по терені Житомирщини від 18.5.45 по 29.5.45 р. К-р Пащенко.
 4. Звіт з рейду по терені Житомирщини від 21.7.45 по 17.8.45 р. К-р Василь⁴⁶¹.
Описи боїв і акцій за 1945 р.
 1. Опис бою дня 3.2.45 р. на хут. Мурашинець, с. Чудель, р-н Клесів. К-р Тиміш⁴⁶².
 2. Опис бою дня 6.2.45 р. в с. Пронив [Бронне], р-н Березне. К-р Тиміш.
 3. Опис бою дня 11.2.1945 р. в с. Топча, р-н Межиричі. К-р Вихор (Шрам).
 4. Опис бою дня 20.2.45 р. під с. Залав'є, р-н Рокитне. К-р Тиміш.

прихильники продовжували діяльність у північній частині ПСК "Одеса" до 1948–1949. 28 серпня 1951 засуджений до розстрілу радянським військовим трибуналом Прикарпатського ВО. Того саме року страчений. Брата Степана Янишевського Йосипа, котрий був охоронцем керівника одного з крайових проводів ОУН(б) Я. Мельника, працівники МДБ затримали 1 листопада 1946. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 112; Савчин М. Тисяча доріг ... С. 214, 301, 311; Со щитом ... С. 129–131, 133–135, 138, 142; Журавлев Н. Схватка ... С. 77; Веденєєв Д., Биструхін Г. Двобій без компромісів ... С. 479–480; Іщук О., Николаєва Н. Ліквідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій ОУН у 1944–1954 рр. – Київ, 2007. – С. 12, 24; Дані історика І. Марчука).*

⁴⁶¹ Гудзоватий Петро.

⁴⁶² Семенюк Никон.

5. Опис бою з дня 25.2.45 р. біля с. Городець, р-н Володимирець. К-р Кузьма.

6. Акція на станицю стрибків дня 30.5.45 р. в с. Нетреба, р-н Рокитно [Рокитне]. К-р Павленко.

7. Опис бою дня 3.6.45 р. біля с. Борове, р-н Рокитне. К-р Сівач⁴⁶³.

8. Опис бою дня 28.6.45 р. біля села Вел. Совпа [Совпа], р-н Людвиполь [Соснове]. К-р Сівач.

9. Акція на станицю стрибків дня 30.6.45 р. в с. Малі Селища, р-н Костопіль. К-р Сівач.

10. Опис бою дня 4.7.45 р. в лісі б. с. Медведівка [Ведмедівка], р-н Людвиполь [Соснове]. К-р Сівач.

11. Акція на стрибків дня 26.7.45 р. в с. Золотолін, р-н Степань. К-р Сівач.

12. Акція на енкаведистів дня 9.8.45 р. в с. Жильжі [Жильжа], р-н Костопіль. К-р Сівач.

13. Акція на енкаведистів дня 14.8.45 р. в с. [...], р-н Деражне. К-р Сівач.

Взято в мене при задержанні. Воробець.

ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 1. Документ без підпису автора і закінчення. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 213 (5)
ЛИСТ ПРЕДСТАВНИКА НЕВІДОМОГО
ПІДРОЗДІЛУ “ВОЛОДІ” ДО КОМАНДИРА
З’ЄДНАННЯ ГРУП У СПРАВІ “ДАЛЕКОГО”

*[З’єднання груп УПА № 44,
невідомий підрозділ,
кінець 1945 року]*

Др. командир!

Я Вашу пошту отримав, яку Ви подали до мене. Др. Командир! Я на все погоджуюся з Вами, але лише ще не ясно, що діється. Я зараз не знаю, кого слухати, бо Далеки[й] говорить, що його правда, а Ви пишете, що так має бути.

⁴⁶³ Кобринович Володимир.

Взагалі я не знаю, хто моїм є зверхником, бо коли був покійний ком. Опанас, то я знав, що він є зверхником моїм. Топіро мене повідомляють, що Ви хочете розстріляти. Не знаю за що, но я сомніваюся, що Ви так хочете зробити.

Я думаю, що Ви дуже гарно знаєте мене через ком. Опанаса. Оскільки я заслужую на те, то прошу мене розстріляти. На цім кінчаю. Но я Вас вважаю за свого зверхника і знаю, що буду [...].

Немає зв'язків до Вас [...].

Що я трохи вісилав і вісилаю до др. Терешка. На ті гроші рахунк зробимо з др. Лебедьом⁴⁶⁴. Через те, що моя подруга впала [...] тих рахунків. Коли що потрібно, прошу пісати. Це було б усе. Решту поясніт д-р Лебідь.

До побачення.
Здоровлю щиро.
Володя.

Взято в мене при задержанні. Воробець.

ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 2. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁴⁶⁴ Стародуб Дмитро.

§ 6
ДОКУМЕНТИ,
ТОЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ ЯКИХ НЕ З'ЯСОВАНЕ

№ 214 (1)
СПИСОК СТРІЛЬЦІВ КУРЕНЯ “О[СТРОГО?]”
ЗА ПОХОДЖЕННЯМ ЗІ “СХІДНИХ” ОБЛАСТЕЙ⁴⁶⁵

*[Група УПА “Заграва”?],
курінь УПА “О[строга?]”,
[кінець 1943 року]*

Курінь О⁴⁶⁵

1. Вовк – 9 кл., [19]19 р., кулемет, з полону, Донбас.
2. Миколенко – 6 кл., [19]17 р., кіннота, з полону, Київська.
3. Маглой Семен – 6 кл., [19]22 р., мото, з полону, Чернігівськ[а].
4. Жулік – 7 кл., [19]25 р., кулемет, з робіт, Київська.
5. Чубар – 6 кл., [19]25 р., 43 р., кріс, Полтавська.
6. Зозуля – 5 кл., [19]25 р., 42 р., до тітки, Житомир[ська], коваль.
7. Колода – 5 кл., [19]23 р., 40 р., прим[усові] робот[и], Сумська.
8. Качур – 5 кл., [19]17 р., 40 [р.], плут. артил., Ростов⁴⁶⁶.
9. Голуб – 6 кл., [19]23 р., 43 р., на роботу, Київськ[а].
10. Зірка – 3 кл., 1908 р., 42 р., на роб[оту], Дніпропетр[овська].
11. Данило – 4 кл., [19]19 р., 43 [р.], полон. розв., Одеська.
12. Трохим – 6 кл., [19]26 р., 43 [р.], на роб[оту], Київська.

⁴⁶⁴ Автори документів ОУН(б) і УПА називали “східняками” вихідців з незахідної частини України. Навіть Житомирщина, Київщина, Черкащина, Хмельниччина вважалися “східними” теренами.

⁴⁶⁵ Невідомий автор цього джерела вписував згідно з формуляром, який не зберігся, навпроти псевдоніму кожного члена куреня “Острога” відомості про те, скільки класів той закінчив, рік народження, рік вступу до ОУН, яким видом зброї особа володіє і/чи яку цивільну спеціальність вона має, звідки потрапив до УПА. Зазначалася також посада кожного воїна куреня “Острога”, в якій області України, Білорусі чи Росії (за радянським адміністративно-територіальним поділом) ця особа народилася.

⁴⁶⁶ У 1928 це російське місто було перейменоване на Ростов-на-Дону.

13. Сокіл – 4 кл., [19]15 р., 43 [р.], плен[ний], слюсар, Таврійська [Таврійська]⁴⁶⁷.

14. Кукурудза – 3 кл., [19]21 р., 40 р., в строїт[ельному] бат[альоні], Київ[ська].

15. Сокіл – 7 кл., [19]23 р., 43 [р.], з нім., Дніпроп[етровськ]ка].

16. Дуб – 4 кл., [19]24 р., 43 [р.], з нім., Вінницька.

17. Потьомкін – 6 кл., [19]18 р., мол[одший] лейт[енант], обозн[ий] сотні, 43 [р.] з пол[ону], Київська.

18. Чумак – 10 кл., [19]25 р., 43 р. з нім., ч[...], Вінницьк[а].

19. Сава Чалий – 8 кл., 43 р., [...] ЗУЗ, чотовий, Сталінськ[а]⁴⁶⁸.

20. Чернер – 7 кл., [19]17 р., 40 р., [...] Вол., зброяр, Вінницька.

21. Груй Федір – 10 кл., [18]92 [р.], слюсар, Полт[авська].

22. Свистунов – 3 кл., [19]14 р., 41 [р.], втік з кол., ройовий, Крас[...].

23. Запорожець – 10 кл., [19]23 р., 43 р., на роб., чот[овий], кер. сусп., Київ[ська].

24. Семиш Павло – 8 кл., [19]21 р., 41 р., на роб., секр. чот., Сумська.

25. Залізник – 4 кл., [19]14 р., 43 р., на роб., заст[упник] сот[енного], Київ[ська].

26. Соловій – 4 кл., [19]14 р., 42 [р.], з пол. чот. кінноти, Ростов[ська].

27. Вишня – 7 кл., [19]17 р., 39 р., чотов. скар., чл[ен] орг[анізації], Запор[ізька].

28. Міша – абс. СШ, [19]18 р., 41 [р.], з військ. чотов[ий], Київська.

29. Воробйов – 5 кл., [19]15 р., 41 р., старшина з пол., ройов[ий], Дніпр[опетровська].

30. Москаленко Олекса – 3 клас[и], 1911 р., 41 р., з військом, сотен[ний], м[олодший] лейт[енант], Крив[ий] Ріг.

31. Залізник – 7 кл., [19]17 р., 40 р., верб. лейт[енант], чота, Київ[ська].

32. Шуляк – нег[рамотний], [19]19 р., стрілець розвідки, Ростовська.

⁴⁶⁷ Адміністративно-територіальна одиниця у складі Російської імперії (1803–1918). Під назвою “Таврійська округа” в квітні–грудні 1918 була складовою Української Держави П. Скоропадського.

⁴⁶⁸ Так у 1938–1961 називалася Донецька область.

33. Кутовий – 10 кл., [19]23 р., 43 [р.], з роб., [...], Полтавська.

34. Міша – 10 кл., [19]16 р., 41 р., арм[ійська] майст[ерня], мол[одший] лейт[енант], Жито[мирська].

35. Чапаєв – 9 кл., [19]23 р. [...], Сталінська.

36. Луцюк Ольга (Веселка) – 7 кл., [19]26 р., 41 [р.], санітар, Житомирська.

37. Ільченко Тетяна Марковна – 4 кл., [19]23 [р.], 43 р., кухарка, Полтавська.

38. Козицька Вера Петр[овна] – 7 кл., [19]26 р., кухарка.

39. Моряк – 4 кл., [19]23 [р.], білорус, Білорусь.

40. А[...] – 6 кл., [19]35 р., Могилев[ська]⁴⁶⁹, Білорусь.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 15, арк. 60. Документ без підпису автора і дати. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 215 (2)
ЛИСТ КОМАНДИРА ІІ-ГО КУРЕНЯ УПА
ДО КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ РАДЯНСЬКИХ
ПАРТИЗАНІВ

*[ІІ курінь УПА,
друга половина 1943 року]*

Командирові червоних “партизан”
полковникові Зборовцеві!

Як я сьогодні довідався, то Ви прислали до якихось “загонів ОУН” лист, що попав у руки одному з моїх підкомандних – комендантові 4-ї кулеметної сотні. Цей же комендант, не маючи до цього жодних уповноважень, на власну руку відписав і дещо переказав усно через Вашого посланця. В цьому своєму листі постараюсь спростувати те, що він написав, та дати деякі вияснення, хоч засадничо я не маю права цього робити без дозволу своїх зверхників. Одначе думаю, що не зроблю великого промаху, коли дещо Вам подам, тим більше що я з Вами знайомий.

По-перше, що Ваш лист попав у невластиві руки, бо я не є жодним кермуючим командиром цілим повстанчим рухом [...],

⁴⁶⁹ Одна з областей Білорусі (білоруською – Магілёўская вобласць).

хиба що це був відкритий лист і його розіслано в більшій кількості командантам поодиноких відділів і підвідділів Української Повстанчої Армії (УПА).

Друга справа – це справа нашої назви. Ми не є ніякими загонами ОУН, а відділами УПА, як я вище згадував. І коли б Вам прийшлося шукати загонів ОУН, то хиба таких не знайшли б. Ми є організацією військового характеру, що має за завдання обороняти мирне населення від розстрілів і грабіжей німецьких наїзників та різних бандитських шайок, які в останній час під гучними й шумними назвами всякого роду партизан бушують по українських землях⁴⁷⁰. На дальші запити та безпідставні закиди буду відповідати чергово, як це Ви пишете в своєму листі тут, коли зробите ще маленьку д[...].

Щодо самої назви, якою афішуються Ваші люди, а саме “українські партизани”. Як мені доносять мої люди, то що і я сам мав нагоду особисто переконатися, в Ваших загонах люди розмовляють по-російськи, а в ніякому разі по-українськи. Така ж сама справа з національним складом Вашої партизанки. Можна у Вас знайти москалів, поляків, жидів, а тільки в обмеженій кількості українців і то хиба zdeгенерованих, які цілковито пішли на службу московському імперіалізові, або таких, що їх у Ваші відділи загнала жадоба грабіжей та легкої наживи (а це в Ваших відділах практикується!). Отже, в ніякому разі не можна, пане полковнику, назвати Ваших “псевдопартизан” українськими.

Тепер щодо самого терміну “партизани”. Судячи по Вашій роботі, а метою якої є лише саботаж і диверсія щоб zdeорганізувати німецьке заплілля, та морди НКВД з всякими методами десятків українців-самостійників (що боролись за визволення українського народу з ярма різних визволителів), видно, що Ви є лише щирими вислужниками московського імперіалізму та зграї більшовицьких ватаг, що їм, так само як і німецьким окупантам, залежить на знищенню українського народу. Чому Ви, пане полковнику, згадуючи про різню українців німецькими варварами, не згадаєте тих сотень тисяч замордованих по застінках Че-Ка, ГПУ і НКВД, та мільонів засланих на Соловки, Сибір і Казахстан, що пішли туди во ім’я блага “єдиній неделимій”, тільки в червоному плащику.

І якщо Ви справді українець, а Ваше сумління не придушила ласка та чини “червоних повелітілей” з Кремля, думаю, що Ви

⁴⁷⁰ Наступне речення викреслене: “Ми цілком не маємо жодних зв’язків з ОУН, яка, як мене інформують, є організацією політичного характеру”.

вповні зрозумієте наше ставлення до Ваших людей. І думаю, що виконуючи таку ганебну роботу, Ви не маєте права назватися партизанами та ще до того українськими. Назвіться краще “руськими партизанами” та заграєм у відкриті карти. Не думайте, що Ви цією назвою пустите [...] блахман у вічі нашому народові. Він вже прозрів і знає, хто його приятель, а хто ворог. І багато тих, що Вам вірили, побачивши Вашу і нашу роботу, від Вас відпали.

Пишете нам про так званого “основного ворога”⁴⁷¹. Тут заходить питання, хто той основний ворог. Пишете – німці. Погоджуюсь з Вами. Але не цілком. Як вказує політична ситуація, німці мусять впасти. Втриматись вони на наших землях не зможуть. Ця справа вже перерішена. Так само добре знаєте, що в цій війні мусять впасти також Ваші московські “хлібодавці”. (Про це Ви напевно добре знаєте, бо думаю, що людина з раннього штабового старшини, окрім військової справи, добре орієнтується також в політиці). Однак, не впаде московський імперіялізм. (Чи буде він червоний, чи білий, чи може ще перефарбується на якийсь інший кольор!). І власне з московським імперіялізмом ми, українці, муситимемо провадити жорстоку боротьбу. І тут наш основний ворог⁴⁷².

Щодо того, що Ви нам закидаєте німецьку провокацію, то можу сказати таке. Чи ми провокатори чи ні, то нехай засвідчать ті трупи німецьких солдафонів і офіцерні, що впали з рук українських повстанців. Ми бороним український народ від наїзду німецьких орд, а Ви власне провокуєте своїми⁴⁷³ трусливими саботажними акціями розстріли невинного населення. Бо Вашим “повелітелям”, так само як і німцям, залежить на знищенню українського народу. Про це свідчить хоч би те, що НКВД-исти дістали наказ, щоб прошуровати в Гестапо та нищити укр. самостійницький елемент. А Ваша робота (розстріли самостійників, що мали місце в Маневиччині, К. Каширщині [Камінь-Каширщині] та інших теренах) провадиться чисто методами НКВД. Отже, робота Ваших людей – це провокація.

Так, так, пане полковнику! Хіба що Вам про це не відомо. Може, Вам Ваші люди про це не доносять? Коли так, то дуже бідні Ви, п. полковнику, й стоїте на дуже хиткому ґрунті. Може Ви не знаєте, що в ряди Ваших партизан пролізла всяка імперіялістична московська та інша сволота? Коли так, то сподівайтесь, що

⁴⁷¹ Термін підкреслений однією суцільною лінією.

⁴⁷² Речення підкреслене.

⁴⁷³ “Ви власне провокуєте своїми” підкреслено однією суцільною лінією.

вони Вас можуть знищити, бо чесні українці їм стоять на дорозі! (А що Ви українцем є, то я в тому не сумніваюсь). Чи, може, Ви ще вірите в комунізм? Так знайте, що комунізм цілковито стояв на службі московського імперіялізму. І коли останнього притиснули, так би сказати, до стіни, то на наказ “батюшки Сталіна” Комінтерн розв’язався. Видно, свою роль відіграв та став непотрібний, ба шкідливий в реалізації планів червоних владик. Цей факт, як знаєте, пане полковнику, стався 22 травня (оскільки не [...] щодо дати). І якщо Ви вірили ще в світову революцію пролетаріату та боролись за неї, то тепер хіба вже не маєте за що боротись. А боротьба без ідеї, без дальшої цілі є безуспішна та засуджена на смерть. Будьмо щирі, пане полковнику! Не будьте безмочними (так скажу) в своїх закидах. Бо не наші відділи, а Ваші шайки бандитів, що граблять, спричинюють розстріли та муки нашого народу. Тому ми ніколи не дозволимо називатися Вашими братами та не підем спільним шляхом боротьби, бо вони розходяться. Мало того, поступовання Ваших людей змушує нас до реакції і такі явища мусимо ліквідувати з коріння во ім’я інтересів українського народу. Тим мотивується напад на групу Логінова та Базиченка. При тім зазначую, що це зробили не мої люди, а люди з інших відділів, але то не значить, що цього я не робитиму. Щодо групи Базиченка, то хочу Вам ще одне пояснити, що люди з тієї групи підступом хотіли замордувати наших командирів і забрати зброю. (А перед тим добровільно зголосили свою охоту бути в наших рядах). В такому випадку Ви не поступали в другий спосіб?

Тепер дозвольте Вас запитати, пане полковнику! Де Ви поділи Когута? І пощо така провокаційна робота, будьте певні, що Вам цього не забудеться! Щодо обговорення питання чи спільно нам іти, то я свою думку Вам подав і думаю, що ніякої відповіді від моїх зверхників не одержите, яким я вислав Ваш лист. Сумніваюсь, чи взагалі схочуть з Вами вести якусь переписку. Я пишу тому, що, як вже зазначив, я Ваш знайомий та хочу Вам заощадити труда, щоб Ви на другий раз не писали таких безмочних листів.

З пошаною до Вас –
ком. II курія УПА [підпис нерозбірливий]

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 372, арк. 45–48 зв. Оригінал. Рукопис. Чорне чорнило.

№ 216 (3)
ЗАЯВА
СТРІЛЬЦЯ “БОРОВОГО” ПРО ВІДПУСККУ
ДЛЯ ДОГЛЯДУ ЗА 106-РІЧНОЮ БАБУСЕЮ

*[Невідомий курінь УПА,
І сотня, кінець 1943 року]*

До куреного.
Стрелець Боровий,
1 сотні 2 чоти 8 рою

Заява⁴⁷⁴

Прошу друга куриного у вітпуск додому с поводу того, що вдома не маю жадного господара, крім жінкі і старой матери і старой бабусі, 106 років.

А находеть зіма, нічого нема преготовленого – не дров, ані молочане збіжа – бо німа кому преготовить.

Жінка хора [...] ⁴⁷⁵. Прошу друга куриного, оскільки можна, прошу вітпусьцить. Ні відкажіть. Прошу барзо.

Стрилець Боровий

Д[ля] к[урінного]. Прошу накласти свою резолюцію. 29.XI.1943 р. Х[...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 18-а, арк 44. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 217 (4)
ЗВІТ
ПРО БОЇ ДИВЕРСІЙНОЇ ГРУПИ “В’ЮНА”
З ВІЙСЬКОВИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НКВС

*[Невідомий відділ УПА,
територія Рівненського надрайону ВО “Богун”,
березень 1944 року]*

І. 1. Бій офензивний відбувся дня 1.III.44 р. Виконувала диверс. група В’юна. Власні сили людей в складі 30 чоловік.

⁴⁷⁴ Підкреслено однією лінією.

⁴⁷⁵ У цій частині автор заяви розповідає, що жінка дуже хвора.

Технічні сили: 2 фінки, а решта кріси. Зліквідовано 9 червоних, при чому 1 втік. Здобуто зброї: 2 фінки, 1 (один) “Максим” і 6 крісів. Власних втрат не було.

2. Бій офензивний відбувся дня 3.III.44 р. Виконувала диверс. група В’юна в складі 40 осіб. Технічні сили: 1 кулемет “Дьохтярова”, 4 фінки і 30 крісів. Зліквідовано ворога 16 чоловік. Здобуто зброї 6 фінок, а решта (десять) крісів. Власних втрат не було не в людях, ні в зброї. Плюс до того, здобуто також 9 сідел.

3. Бій офензивний відбувся дня 6.III.44 р. В цьому бої брала участь рай. жанд. оргмобу в складі 7 чоловік, рай. поліція в складі 10 чоловік, один рій з диверс. групи др. В’юна. Керував цим боєм ком. рай. ч. 10 зі своєю районовою ексекутивною в складі 7 чоловік. Присутніми були такі референти з надрайону: др. др.⁴⁷⁶ Грек, Дуб, а також Гонта⁴⁷⁷. Бій був за визволення людей, яких арештувало НКВД. Визволено 4 особи і зловлено одного сексота. Сила ворога: 7 чоловік НКВД. Технічна сила: 6 фінок і 1 наган. Зліквідовано ворога в складі трьох чоловік, а трьох втікло. Здобуто зброї: одну фінку і один наган. Не дивлячись на бій, того самого дня дістала рай. жанд. наказ від рай. ком. ч. 10 др. Палія і Гонти забрати силою людей до УПА з села Плоскі [Плоска]. Більшовики дістали більшу силу, щоб зліквідувати попередній наступ і рівночасно наскочили на рай. жандармерію, яка проводила мобілізацію в с. Плоска. Між ними відбувся бій під командою ком. рай. жанд. др. Чайкі. Вбито трьох більшовиків і здобуто одного кріса. Власних втрат не було. Після бою опустили село і мобілізації не змогли провести. Сила ворога: 10 кіннотчиків і обслуга при двох “Максимах”. Більшовики в паніці втекли.

4. Дня 7.III.44 р. відбувся офензивний бій диверс. групи др. В’юна в складі 40 осіб. Технічна сила: 1 кулемет, 8 фінок і 3-х крісів. Бій відбувся за визволення людей, яких НКВД арештувало на півночі і вели до в’язниці через с. З[...] рай. ч. 10⁴⁷⁸ до Рівного. 16 осіб відбито, а одного енкаведиста застрілив, тому що лаяв [...].

Сила ворога: 7 чоловік. Їх всіх зліквідовано. Здобуто зброї: 5 фінок і 2 кріси.

⁴⁷⁶ Автор документа написав “др.” двічі, маючи на увазі, що далі йтиме перелік осіб.

⁴⁷⁷ Федорук (Федорчук) Лаврін, уродженець с. Бармаки Рівненського р-ну. К-р сотні УПА на тер. Рівненського повстанського надрайону. Загинув у 1944. (Дані історика І. Марчука).

⁴⁷⁸ Рівненський повстанський р-н.

II. 1. Бій офензивний, який відбувся дня 8.III.44 р. В тому бої брала участь диверс. група др. В'юна в складі 40 чоловік і група сл. пам'яті др. Чорноморця 70 чоловік. Технічна сила була: 6 кулеметів, 12 фінок, а решта кріси. Командував цими двома відділами др. Гонта. Більшовики [...] попали в оточення [...] з переважаючою силою в складі 7 сотень. Більшовики розпоряджались такою силою: пушками, важкими мінометами, важкими і легкими мінометами. В цьому складі було 2 сотні. Відбувся бій на терені Клеванського району в урочищах "Гори". Ці групи під ком. др. Гонти стали робити прорив у напрямку жуківського лісу. Пробиваючись з оточення, вбито понад 30 [...]. При тому вбито заступника полковника Уласова і рай. ком. НКВД. Власних жертв не було, лише один легкоранений.

Дня 15.III.44 р. відбувся бій дефензивний, в якому брали участь дві диверс. групи – др. В'юна і др. Білого, 40 чоловік та [...] рай. ч. 10, яких очолював Буревій⁴⁷⁹, 7 чол. з рай. жанд. під ком. др. Чайкі, рай. ком. ч. 10 Палія [...]. Запальним боєм керував др. Гонта. Технічна сила: 5 кулеметів, 15 фінок, решта кріси. Ворожа сила: 5 сотень піхоти, 3 сотні кавалерії. Технічна сила ворога: важкі міномети, важкими і легкими кулеметами, [...] автоматами і крісами. Ворог наступав одночасно з пд. і зах. З півдня наступала одна сотня, а з зах. три.

Рівночасно при наступі ворог відкривав сильний огонь з важких кулеметів і полкових мінометів. Наступ ворога відбито як з півдня, так і з заходу. При одному з відступів вдалося 20-м совітам увірватися в село. Зробили вони паніку. З нашої сторони цю паніку вдалося здержати при помочі ком. рай. ч. 10 др. Палія, др. Соловія-політвиховника і др. Дуб[а]. Ворога, який прорвався, зліквідовано. Втрата ворога: вбитими до 40 осіб. Здобуто: 1 кулемета, 4 фінки, 5 пістолів, 8 крісів.

На полі слави впали з нашої сторони др. Чайка ком. рай. жанд., [...] жандарм др. Шауленко, стрілець Ворон. Тяжко ранений один і трьох легкоранених.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 63, арк. 27. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

⁴⁷⁹ Це може бути Базелицький Петро. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 470).

№ 218 (5)
ЛИСТ КОМАНДИРА
ПІДРОЗДІЛУ УПА ДО КОМАНДИРА ВІДДІЛУ
РВА (“РУССКОЙ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ АРМІЇ”)

[Невідомий підрозділ УПА,]

10 листопада 1944 року

УПА.

Від[...] “за Волю”.

Постій, 10.XI.44

До командира РОА

Мені сталось відомим, що в околиці Половщини(?) як рівнож в поближких селах цього лісу Ваші частини перебувають.

Боротьба, яку Ви провадите проти найбільшого ворога народів, яким зараз являється комунізм, кличе нас до спільної боротьби і стогін поневолених народів.

Тому то я, не трачучи ані хвилини часу, рішивсь якнайскорше налагодити взаємовідносини.

Прошу подати можливість зустрічі Ваших представників з нашими, які обговорили б про дальшу боротьбу проти комунізму. Надіюсь скорого і побажаного успіху.

З великою пошаною – командир Орленко.

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено чотири підписи автора.

§ 7
ВХІДНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

№ 219 (1)
ЛИСТ-ПРОХАННЯ БАТЬКА ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ
СИНА ЗІ ЗАГОНУ ІМ. БОГУНА

21 грудня 1943 року

До сотні Богуна.
Постій, 21/ХІІ.43 р.

Прохання

Від Марчука Івана [з] села Хобултова.

Я маю сина в УПА, псевдо його Лис, котрий в мене був він тільки один і його жінка. Він добровільно пішов з перших початків яко в самооборону і до цього часу служить в Вашій сотні.

Ми обоє стари: я, його батько, маючи літ 70 (сімдесять) і моя жінка 65 років. Невістка нас покинула, коли він відійшов. Ми два старих трупів зістались, ще й не вдома, а в біженстві живем, на Кісілівци [Кисилині], посядаючи два коні, дві корові і інши тварини.

Дуже тяжко нам, старим, тепер старатись для худоби, харчив і також себе забезпечити. Просим дуже о взгляднення на нашу старість і заопікувати нами, щоб його хотьби на якій час звільнити.

Тим стверджує:
господар, гром. А. Огородніщук.

Свідкі:

1. Сорока. 2. А. Телячук
Дня 21/ХІІ.43 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 18-а, арк. 33–33 зв. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

№ 220 (2)
ЛИСТ ДЕЗЕРТИРА “СКОВОРОДИ”
ДО КОМАНДИРА БРИГАДИ ІМ. ЛАЙДАКИ

21 листопада 1944 року

Друже Ярко!

Дозвольте від імени мене і мого друга-попутчика щиро Вам подякувати за виявлену Вами нам допомогу під час нашого повернення “с Красной Армии домой”.

Ми, хоч трошки нещасливо, бо одного друга з Бас. К. [Басового Кута] ранили (вже здоровий) дісталися в свої терени на Рівенщину і зараз же приступили до організації праці. Дуже часто з приємністю згадуємо нашу зустріч з Вашим відділом. Будемо завжди вдячні за Вашу теплу зустріч і допомогу.

Бажаємо Вам від щирого серця гарних успіхів у Вашому житті, а також щастя Вашому загонові.

Щиро Вас здоровимо і всіх козаків.

Слава Україні – Героям Слава.

Постій, 21.11.44.

Дизерт. Сковорода [...].

P.S. Передайте щире вітання для др. Компаса. Листа я його не доручив, бо склались такі обставини, що мусів знищити (попали червоним).

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 39, арк. 54. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

SUMMARY

The chapter entitled “Documents of the UPA” opens with a number of documents issued by the UPA’s first sub-units (“Sich,” “Shauly,” Chornomorets”) (§ 1). These are followed by sources of the UPA-North command, including notes from “Klym Savur’s” dispatch case concerning the numerical strength of its sub-units during three periods of 1944 (§ 2).

This chapter also contains a selection of documents issued by the “Turiv,” “Zahrava,” and “Bohun” groups (September 1943–October 1944). The first is represented by sources generated by the “Bohun” detachment and its battalions, companies, and hospitals, as well as the “Pohrom” sub-unit of the “Kotlovyna” detachment. The “Zahrava” group is represented by documents issued by the headquarters and offices of the “Kolodzins’kyi,” “Ostap,” “Bohun,” “Konovalets’,” “Kotlovyna,” “Korsun’,” “Khvastiv,” “Baturyn,” and “Pryluky” detachments, and the “Chapaiev” subversive group. The “Bohun” group is represented by order no. 21 issued by Commander “Enei,” as well as “information” about events that took place in the “Hirchytzi” sub-unit in June 1944 (§ 3). Also published here are sources of the commands and sub-units of the HO (Heneralna okruha) “Zavykhost” (ZH UPA no. 33, “Khmel’nyts’kyi”) for the period covering November 1944–early 1945, specifically the “Korsun” detachment and the “Laidaky,” “Ostryi,” “Mazepa,” “Pam’iat’ Krut,” “Pomstva Bazaru,” and “Kholm” brigades (§ 4). A number of official letters and executive documents for 1945 represent the ZH UPA no. 44 (§ 5). This selection of UPA documents for the period 1943–1945 also includes sources whose exact provenance has not been determined, particularly letters from insurgents to the head of the Soviet partisan detachment “Zborovets” and the command of a sub-unit of the Russian Liberation Army (ROA) (§ 6). Two samples of “incoming” UPA documentation are reproduced in § 7.

Н О В И Н К И

Понеділок, 23 серпня 1943 р.

ч. 4

З ФРОНТІВ

С Х І Д Н І Й Ф Р О Н Т. Упродовж останнього тижня головною ареною боїв стала Харківщина. Совети, не вважаючи на величезні втрати, їхали сюди щораз нові сили, щоб оволодіти Харковом і промостити шлях до України. Та німці поставили дуже сильний спротив. Найкращі німецькі частини, задержавши більшовиків, самі пішли під Харковом у протинаступ. Почалося взаємне оточування і винищування, в наслідок якого німцям вдалося відступити від Харкова відіхнути і створити загрозу советським арміям, які наступають у напрямку Полтави.

Большевицький наступ над Міусом і над середнім Донцем, попри кількаденних кровавих боїв, вийшов на нівець; більшовикам не вдалося тут просунутися вперед.

Також задержали німці большевицький наступ на Брянск і на Смоленськ.

З А Х І Д Н І Й Ф Р О Н Т. Бомблення Німеччини продовжується. Особливо міцно збомблено місто Вінер Пойштадт в Австрії, де знищено великі німецькі фабрики літаків.

Одночасно щораз посилюється бомблення фабрик у Франції, Бельгії та Голландії. У налетах цих беруть участь французькі, бельгійські та голландські летунські ескадри.

Німецька авіація також майже щоночі налітає на Англію невеликими силами і бомбить переважно прибережні міста.

П І В Д Е Н Н І Й Ф Р О Н Т. Бої на Сицилії закінчилися 17 серпня вечором, коли останні технічні німецькі відділи відійшли до Італії, залишаючи в руках союзників багато полонених і різних трофеїв. Зайнявши всю територію Сицилії, англо-американці поставили гармати на її північно-східньому березі й почали громити ними побережжя південної Італії.

Одночасно англо-американська авіація безупинно бомбить італійські міста.

Д А Л Е К І Й С Х І Д. Озензіва англо-американців на Новій Гвінеї розвивається успішно. Уже прорвано головні японські оборонні лінії біля Салямауа, важливого японського опорного пункту на тому острові.

КОРОТКІ ВІСТІ

— У місті Квібек (Канада) зустрінулися Черчіль з Рузвельтом на односторонній нараді та загально обговорили потрібні питання, докладне розроблення яких доручено військовим спеціалістам.

Видання політичного відділу УПА "Новинки", ч. 4 від 25.08.1943 р.
Волинь. Видавництво "Нашого Фронту"
(З фондів Любомльського краєзнавчого музею – дир. О. Остап'юк)

РОЗДІЛ 2. ЗАПІЛЛЯ УПА

§ 1
ЗАПІЛЛЯ ГРУП УПА
(липень 1943 – жовтень 1944)

1. ВО “ТУРІВ”
(ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Частина 1. *Директивно-розпорядчі документи*

№ 221 (1)
НАКАЗ
ПРОВІДНИКА КАМІНЬ-КАШИРСЬКОГО
НАДРАЙОНУ “СУШКА” З НАГОДИ РІЗДВА
ХРИСТОВОГО

*[ВО “Турів”,
Камінь-Каширський надрайон,
січень 1944 року]*

Звернення⁴⁸⁰

Друзі. З нагоди Різдва Хрестового пересилаю вам сердечні побажання веселих свят та щасливого Нового року.

Після 23-літньої перерви український нарід під проводом Організації Українських Націоналістів вступив знов у вирішальний бій з наїзниками – за свою незалежність, за вільне життя і розвиток всіх поневолених народів. Його волею повстала Українська Повстанча Армія, якої і ви являєтесь складовою частиною. Ви перші пішли на заклик народу в його обороні.

І в сьогоднішній Святвечір, дивлячись у минуле, у спільно з вами пройдений шлях, коли перед моїми очима пересуваються картини відбутих героїчних боїв, в яких ви показали себе як справжні борці за волю свого народу, на уста мені тиснуться слова щирої подяки та глибокого признання.

Слава вам, лицарі-герої сьогоднішніх змагань за те, що ви перші пішли в лави оборони свого народу, за ряд відбутих боїв в

⁴⁸⁰ Назва документа підкреслена.

різних теренах, де ви показали себе вірними синами України.

За глибоку свідому дисципліну, за пошану своїх зверхників, за боєву відвагу, за дружнє братнє співжиття прийміть від мене сердечну подяку.

Друзі. Громом сьогодні промовляють до нас тіні незабутніх борців, вірних синів Полісся – с. п. Лисенка, Маркевича і ряд інших наших співдрузів, які сьогодні спокійно спочивають у могилах, розсіяних скрізь по Україні, та тихо снять про волю і кращу долю ріднього краю.

Друзі. Хай світла пам'ять про них зродить з вас таких же лицарів безстрашних, що б з погордою дивилися у вічі смерти, а у бій за святу народню справу йшли завжди як на весільний герць. Вони до вас говорять. Продовжуйте їх чин. Хай для вас не буде нічого страшного та неможливого, коли йде про волю і добро нашого народу. Хай за вас говорять ваші діла, сила вашого духа, незломна воля, безмежна відданість справі, безкрая любов до Батьківщини.

Друзі. В надходячому Новому році хочу вас бачити так, як і до цього часу – твердими, незломними борцями в обличчі небезпеки та смерти, одчайдушними до неймовірності. Будьте взірцем для інших. Хай живе у ваших серцях і повсякденних ділах ідея самостійності, соборності України і цементує вас в одну нероздільну боєву групу.

Друзі. Наші вороги не дають нам святкувати цей Святвечір в окруженні своєї родини, в своїй хаті. Змусили нас святкувати в спільній боєвій сім'ї. Отже, хай цей Святвечір нас не смутить, а скріпить ще більшу ненависть до ворогів, додасть ще більш відваги до дальших подвигів.

Друзі. В день надходячого Нового року бажаю вам і надалі йти із мужніми серцями, з незломною вірою у кращу долю, з палаючим вогнем любові в грудях, послідовно, невгнуто та переможно іти через вир нових змагань, нових блискучих перемог, аж до побудови Вільної Самостійної Суверенної Української Держави.

Хай живе Українська Національна Революція і національні революції усіх поневолених народів.

Безстрашним борцям за волю нашого народу і усіх інших поневолених народів – могутнє “Слава!”

Слава Україні – Героям Слава.

Провідник в.н. /-/ Сушко.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 370, арк. 10. Завірена копія. Машинопис. Синя калька.

№ 222 (2)
НАКАЗ
ПРОВодУ СЕНКЕВИЧІВСЬКОГО РАЙОНУ
З НАГОДИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

*[ВО "Турів",
Луцький надрайон "Хортиця",
Сенкевичівський район],
6 січня 1944 року*

Поздоровлення від Сенкевичівського району
з Різдвом Христовим

Друзі повстанці! Ми сьогодні тут в запіллі, на згарищах наших господарств, на могилах і обгорілих кістках наших батьків, матерей, братів, сестер і немовлят-дітей, твердо стоїмо на наших постах і гідно виконуємо свої почесні завдання в підготовці до великого здвигу Всенародньої Революції – засилаємо Вам могутнє революційне "Слава!"

Друзі повстанці! Ми зараз тут не дармуємо, а день і ніч працюємо. Матеряльно і духово гутуємо всіх і все до великої і героїчної Української Повстанчої Армії.

Ми є запорукою того, щоби в слушний час прийшли мільйони до вас і ви, передовики-герої Української Повстанчої Армії, повели на криваву розправу з наїзниками, грабіжниками, поляями української землі.

Друзі повстанці! Ми сьогодні тут, а взавтра з вами. Засилаємо вам свій глибокий і щирий привіт з Різдвом Христовим – від імени батьків, матерей, братів і сестер Сенкевичівського району.

Друзі повстанці! Складаємо Вам подяку за дотеперішню жертвенну працю, бажаємо вам успіхів у дальших Ваших змаганнях та бажаємо діждати світлого воскресення України – коли то звуки боєвих сурм, рев боєвих гармат, виструнчені колони регулярної української армії твердим вояцьким кроком і вірою в перемогу проженуть ворогів з нашої землі і здвигнуть синьо-жовтий прапор перемоги.

Слава Україні – Героям Слава.

6.1.1944 року.

Районовий провід ОУН (Сенкевичівського району)

Л-399. № 2186

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 375, арк. 50. Копія. Рукопис. Синя калька.

1. ВО “ТУРІВ” (ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Частина 2. Виконавчі документи

№ 223 (1) ІНФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКА ЛЮБОМЛЬСЬКОГО РАЙОНУ “РОСТОК” ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗВЕРХНИКА

[ВО “Турів”,
надрайон “Байрак”,
Любомльський] район “Росток”,
15 січня 1944 року

Інформації з району Росток

I. Німці в Любомлі є дуже мало, тільки ті, к[о]трі мають категорію Ц. Решта від'їхала на фронт, в сторону Ковля. Є около 300 мадярів, котрі охороняють залізницю. Точного стану не можна подати, бо майже щодня приїжджають і від'їжджають, а до того брак своїх людей в місті.

Дня 13/І.44 робили випад на село Малів [Машів], де шукали за пропавшим німцем. Людей не [г]рабували, а тільки перейшли селом і відійшли до Любомля.

З 13 на 14/І.44 вночі робили випад на поляків, котрі палили хутора Бабаці⁴⁸¹, де німці разом з мадярами зловили одного з боївки, відобрали кріса, а боевик утік.

Мадяри до цивільного населення відносяться добре. Питають дороги на Львів, кажуть людям, що як тільки вони від'їдуть, то щоб люди втікали подальше від доріг залізничних.

II. На залізниці є великий рух. З заходу йдуть тільки порожні паровози, а зі сходу везуть різні машини, збіжа і людей.

III. Совіцької партизанки вна наразін⁴⁸² нема.

⁴⁸¹ Село Бабаці розташоване у Любомльському р-ні Волинської обл.

⁴⁸² На цьому місці мали б бути слова “в нас наразі”.

III. Польська партизанка в нашій терені є велика, є около 5.000 всіх разом з жінками і дітьми. Озброєних буде около 300, котрі роблять часто випадки на села. 12/1.44 польська банда напала на село Штунь і спалила 17 будинків. Убили одного із самооборони – Адама Дмитрука – і забрали 11 коров. З 13 на 14/1.44 польська банда спалила хутора Бабаці, згоріло 9 хат.

Люди зневірені, кажуть їх ніхто не хоче обороняти. Кажуть, ми дали для УПА зброю, а тепер самі не маємо чим вборонитися. З Любомля виїжджають всі поляки за Буг.

Слава Україні.
Постій, 15.1.44.
/–/ Крик.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 365, арк. 5. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 224 (2)
ВІСТКИ
ПРАЦІВНИКА ЗАБОЛОТСЬКОГО РАЙОНУ
“КАРЛИК”
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗВЕРХНИКА

*[ВО “Турів”,
Ковельський надрайон “Кодак”,
[Заболотський] район “Карлик”,
24 січня 1944 року*

Вістки з терену Карлик

19.1.1944 з села Чевля [Чевель] повалило червоних в наш терен. На хуторі Замоття [Залюття] розділилися. Частина пішли на Ганно–Волю [Галина Воля], друга частина пішла на Кримно [Кримне]. Через Кримно [Кримне] їхали чотири години без перерви. Їхали саньми, возами та верхи кіньми. В Кримні [Кримному] також розділи[ли]сь на дві групи. Одна пішла через Смолярі [Смолярі] на Кокорики [Кукуріки], друга – через Любохини на Плоске. По дорозі забрали багато коней, возів та саней і пограбували населення. В Кримні [Кримному] вбили одного дядька за це тільки, що не дав півлітра самогону.

Провадили, де можна, свою пропаганду. В селі Любохинах [Любохини] священник втік, коли почув що вони є і не хотів служити в церкві. Вони його знайшли та силою примусили служити в церкві та святити воду. Кажуть: “Нада святить воду, так закон веліт, бо Бог будет гневаться”. В с. Кримно [Кримне] також заходили до церкви.

21.І.1944 приходила червона банда до с. Кримно [Кримне]. Деяких людей побили так, що не можуть навіть ходити. Між ними побили дуже мого батька, хотіли навіть одну дитину розстріляти. Ця банда крутиться завжди в нашому терені та робить багато шкоди. Майже щоночі ходять по селах, грабують, накидаються насильно на дівчат і жінок.

Терен дуже zagrożений. Треба більш часу зайняти на це, щоби самому виховатись, а мало часу є на роботу.

Слава Україні.

24.1.1944.

Довбуш

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 367, арк. 4. Оригінал. Рукопис. Синя калька.

**№ 225 (3)
ІНФОРМАЦІЯ
ПРАЦІВНИКА КОЛКІВСЬКОГО РАЙОНУ
ДЛЯ КОМАНДИРА ЗАГОНУ “КОТЛОВИНА”**

*[ВО “Турів”,
Колківський район],
24 лютого 1944 року*

Інформація

Друже Рубашенко.

1. Люде, про якіх Ви розпитуєте – Стріла, Орел, Ігор, Лев і Галина – рухнули на Волинь. Їх ціль – минувши Луцьк, знайтися в цуманських лісах і сполучитись з Вами. Сотня Ткача і Узбека також пішла з Левом. З Левових бараків втік один східняк з сотні Ткача до червоних і це змусило Лева виступити з бараків. Чота узбеків перейшла під Куклями [Куклами] до червоних.

2. Залізник з Веселим крутяться в своїх теренах під Кашівкою.

3. Степова і Туча зістала зловлена червоними на Новоселицьких [Новоселицьких] хуторах⁴⁸³, разом Карім і господарчим Запоріжжям. Господарчий втік, а про долю Степової і Тучи не відомо.

4. Господарчий Хмара під Копилями [Копиллям] зістав зловлений червоними. Барак, в якому він знаходився, оточило 30 червоних. Хмара старається вивертись: видав на Старосільні [Старосілля] одну криївку з упряжом для коней і одну криївку в Колках з 50 кг. масла і трохи муки. Зі сторони Хмари немає нічого [...]те, що він видавав – це дурниці, яким він червоним закручував голову. Олень лежить хворий біля свого терену.

5. Зв'язок Дуба і Гука Лев передав на Тріску, який зараз знаходиться біля нас. Тріска зістав босий і обдертий. Дуб і Гук пішов з Левом.

6. Більшість ранених дісталася в руки більшовиків. Санітарка Маруся з Борович [Боровичів] і ще дві, які були в с. Будках, перейшли до червоних.

7. Німці держаться вкопані від Ковеля, через [...]. Червоні ведуть наступ. Багато червоних убитих і ранених. Ранених червоні відправляють до Рафалівки [Рафалівки]. До Рафалівки [Рафалівки] і до Полоного [Половлі] до моста доходить потяг. По тій стороні Стиру біля Рафалівки [Рафалівки] є фронтові більшовицькі відділи і моторизація. Більшовики роблять на Полоному [Половлі] моста. Партизанка, яка була в с. Разничах [Розничі], рухнула на Маневичі [Маневичі], де пантрує колію від Стира до Маневич [Маневичів]. Партизанські штаби з Копиля [Копилля] і Комарова [Комарове] перейшли за Стир на Луцьк. Піхота червоних з Рудки і [...] пішла на Яблуньку [Яблунька].

23.II.44 р. зі Старосілля на Копилі [Копилля] приїхав відділ партизан, який пішов на Градья [Граддя] і Маневичі [Маневичі]. Везли легкі арматки.

В Колках організований район. Голова району східняк. По селах назначають голів.

НКВД знаходиться в хаті лікаря Хамашкевича. Має організувати 150 осіб поліції з місцевого населення, ніхто не голосить. Говорять, що поліцією будуть партизани.

Доки інформації доходять дуже загальні, тому що на цій стороні [...] гонять партизани, так що перебуваємо [...]. Однак в міру

⁴⁸³ Хутори села Новосілки Маневицького р-ну Волинської обл.

можливості налагоджую зв'язки та сітку. Справа загалом дуже незavidна. Якщо маєте інформації зі світу, прошу подайте.

P.S. Чи правда, що командир Бористен є ранений?

24.II.44 р.
Здоровлю.
СУ.
Моряк

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 63–66. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: "27.2.44. Юрій".

4.	14.XI	На кухню	163	62	10	25	34				20	150	
5.	15.XI	На кухню	163	64	8	25	28	6	200	5		35	
6.	16.XI	На кухню	163	65	9	25	26					85	
7.	17.XI	На кухню	163	62	9	38	28	6	200	3		85	
8.	18.XI	На кухню	160	62	9	19	36				20	210	
9.	19.XI	На кухню	166	62	13,25	50	28					50	5
10.	20.XI	На кухню	163	62	9		16,50		200	3		100	

Господарчий Чуприна

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 40. Дата документа не вказана. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 227 (2)
**ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ № 2 ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА НЕВІДОМОГО
 ТЕРЕНУ ПРО ВИДАНЕ ЗІ СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”**

[ВО “Турів”,
 невідомий терен,
 листопад 1943 року]

Зведена відомість, ч. 2,
 на видані продукти зі складу відділ[у] УПА Погром
 за час від 21.XI до 30.XI.43 р. включно

Ч п/п	Дата	Кому видано	Назва виданих предметів											
			Хліб	М'ясо	Сало	Мука пш.	Круп	Солі	Овес	Цибуля	Сир	Капу[ста]	Карт[опля]	
1.	21.XI	Для війська	95	60	10	20	30	10	100	20		13	75	
2.	22.XI	Для війська	90	72	12	15	25		100			10	70	
3.	23.XI	Для війська	90	50	7	16	27		120			20	70	
4.	24.XI	Для війська	180	100	10		27	11	125	3		7	70	
5.	25.XI	Для війська		50	5	20	21		115			10	70	
6.	26.XI	Для війська	93	66	6	21	29		104			14	71	
7.	27.XI	Для війська	93	66	6	21,60	29		104			14	71	
8.	28.XI	Для війська	93	66	6	21	29	12	104			14	71	
9.	29.XI	Для війська	93	68	6	21	30		104			14	71	
10.	30.XI	Для війська	93	66	7,5	21	29		128			14	71	

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 63. Документ без підпису автора і дати. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 228 (3)
ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРАЦІВНИКА НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ
ПРО ВИДАНЕ ЗІ СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ
УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
листопад 1943 року]*

Зведена відомість на видані продукти
зі складу відділу УПА Погром
за час від 11–30.XI.43 включно

Хліба 2557 кг.
М'яса 1213.50 кг.
Сала 174 кг.
Круп 502.50 кг.
Муки пш. 426.60 кг.
Солі 62.50 кг.
Картоплі 1560 кг.
Капусти 250 кг.
Овса 1904 кг.
Сіна 310 кг.
Цибулі 34 кг.
Сира 40 кг.
Нафти 5 кг.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 62. Документ без підпису автора і дати. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 229 (4)
ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ
ПРЕДСТАВНИКА НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ
ПРО ВИДАНЕ ЗІ СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ
УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Зведена відомість на видані продукти
зі складу відділу УПА Погром
за час від 1.XII–10.XII.43 р. вкл.

1. Хліба 807 кл.
 2. М'яса 840 кл.
 3. Сала 218 кл.
 4. Муки пш. 280 кл.
 5. Круп 299.50 кл.
 6. Картоплі 1010 кл.
 7. Соли 35 кл.
 8. Цибулі 46 кл.
 9. Овса 980 кг.
 10. Сіна 550 кг.
 11. Сушенія 52.50 кл.
- Разом 5118

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 77. Документ без підпису автора і дати. Копія. Рукопис. Синя калька.

№ 230 (5)
ЧЕК⁴⁸⁴ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 1 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен],
12 листопада 1943 року*

Відділ УПА Погром
Чек-вимоги № 1

Прошу відпустити через друга [...] слідуючи продукти і матер'яли

Назва продуктів і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
Хліба	420 кл.	420 кл.	420 кл.
М'яса	91 кл.	91 кл.	91 кл.
М'яса свин.	40 кл.	40 кл.	40 кл.
Мука пш.	30 кл.	30 кл.	30 кл.
Крупа	30 кл.	30 кл.	30 кл.
Сало	9 кл.	9 кл.	9 кл.
Олій	9 кл.	9 кл.	9 кл.
Солі	4 кл.	4 кл.	4 кл.
Картоплі	210 кл.	210 кл.	210 кл.
Капуста	20 кл.	20 кл.	20 кл.
Цибуля	10 кл.	10 кл.	10 кл.
Буракі	10 кл.	10 кл.	10 кл.
Овес	260 кл.	260 кл.	260 кл.

Постій. Дня 12.ХІ.43 р.
Запорожець

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 26. Копія. Рукопис. Синя калька.

⁴⁸⁴ Автор цього документа помилково вказав у колонці “одиниця вимірювання” кількість продукції, яку слід видати.

№ 231 (6)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 5 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен],
16 листопада 1943 року*

Відділ УПА Погром
Чек-вимоги № 5

Прошу відпустити через друга [...] слідуючи продукти

Назва продуктив і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
Хліба	кг.	279	279
М'яса	кг.	106	106
Сала	кг.	58	58
Круп	кг.	200	200
Картоплі	кг.	300	300
Овса	кг.	–	–
Капуста	кг.	50	50

Зодержав дня 16.XI.43 р. Сатана⁴⁸⁵.
Видав

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 31. Копія. Рукопис. Синя калька.

⁴⁸⁵ Можливо це Нікіфорук Микола.

№ 232 (7)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 10 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен],
22 листопада 1943 року*

Відділ УПА Погром
Чек-вимога № 10

Відпущено через друга Сатана слідуючі продукти і матер'яли на день від 21, 22/ХІ-43 року

Назва продуктів і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Фактично відпущено
Хліб	кгл.	330	157
М'ясо	кгл.	99	114
Сала	кгл.	14	15
Круп	кгл.	20	28
Мукі	кгл.	–	–
Солі	кгл.	10	10
Цибулі	кгл.	10	10
Капусти	кгл.	50	50
Вівса	кгл.	300	220 ⁴⁸⁶
Сіна	кгл.	300	30
Картоплі	кгл.	150	–

Одержав 22-ХІ-43 Сатана
Тереновий Панас

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 45. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

⁴⁸⁶ На місці перекресленої цифри 320.

№ 233 (8)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 15 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен],
28 листопада 1943 року*

Відділ УПА Погром
Чек-вимога № 15

Відпущено через друга Вечірній слідуючи продукти і матер'яли на день

Назва продуктів і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпущено
Хліба	кг.	240	55 ⁴⁸⁷
М'яса	кг.	72	42+30
Сала	кг.	10	10
Круп	кг.	50	50
Мука пш.	кг.	50	–
Солі	кг.	8	8
Картоплі	кг.	150	150
Овса	кг.	100	350
Сіна	кг.	150	100

Постій, дня 28.XI.43

Кр-ві⁴⁸⁸ Тереновий
Господарчий Чуприна

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 56. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

⁴⁸⁷ На місці перекресленої цифри 42.

⁴⁸⁸ Так у документі.

№ 234 (9)
ЧЕК КЕРІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 20 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром

Чек-вимога ч. 20

Відпущено через друга Аса слідуючи продукти і матер'яли на
день 1, 2, 3, 4, 5, 6.XII.43

Назва продуктів і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
Хліба	кг.	290	142
М'яса	кг.	150	150
Сала	кг.	20	20
Муки пш.	кг.	60	60
Круп	кг.	70	70
Картоплі	кг.	200	200
Соли	кг.	10	10
Цибулі	кг.	15	15
Овса	кг.	300	300
Конюшини	кг.	50	–

Тереновий Ампель.
Провиянтовий Ас –

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 70. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

№ 235 (10)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 25 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром
Чек-вимога ч. 25

Відпущено через друга Вечірній слідуючі продукти і матер'яли
на день 4, 5, 6

Назва продуктів, річей і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
1. Хліба	кг.	330	152
2. М'яса	кг.	100	100
3. Сала	кг.	50	16
4. Круп	кг.	60	20
5. Мука	кг.	50	50
6. Соли	кг.	10	10
7. Картоплі	кг.	200	100
8. Овса	кг.	100	100
9. Сіна	кг.	150	50+100

Господарч.

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 71. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

№ 236 (11)
ЧЕК КЕРІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 30 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром

Чек-вимога ч. 30

Відпущено через друга Аса слідуючі продукти і матер'я[ли]
на день 7, 8, 9, 10.ХІІ.43 р.

Назва продуктів, річей і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Фактич. відпуш.
1. Хліба	кг.	270	168
2. М'яса	кг.	150	160
3. Сала	кг.	40	30
4. Круп	кг.	70	44
5. Мука пш.	кг.	60	60
6. Картоплі	кг.	200	200
7. Соли	кг.	10	5
8. Цибулі	кг.	15	15
9. Овса	кг.	250	250
10. Конюшин[и]	кг.	150	–
11. Яблук сири[х] ⁴⁸⁹		20	20

Тереновий [підпис нерозбірливий].
Провянтовий Ас

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 75. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

⁴⁸⁹ На місці перекресленого слова “сушені”.

№ 237 (12)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 35 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром
Чек-вимога ч. 35

Відпущено через друга Аса слідуючі продукти і матер'яли на
день 13, 14, 15, 16, 17, 18. XII. [43 р.]

Назва продуктів, річей і матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
1. Хліба	кг.	160	160
2. М'яса	кг.	150	150
3. Сала	кг.	40	40
4. Круп	кг.	70	70
5. Мука пш.	кг.	100	100
6. Картоплі	кг.	300	300
7. Цибулі	кг.	15	15
8. Овса	кг.	250	250
9. Конюш[ини]	кг.	150	150
10. Сушені [яблука]	кг.	20	20
11. Тютін	кг.	15	15
12. Мила	кг.	6	6

Тереновий Цибульскі.
Провіянтовий Ас

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 88. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

№ 238 (13)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 40 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром

Чек вимога ч. 40

Видано через друга Залізний слідуючі продукти і матер'я[ли]
на день 15–20.XII.43 р.

Назва річей, продуктів, матер'ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відпуц.
1. Хліба	кг.	160	70
2. М'яса	кг.	70	77
3. Сала	кг.	25	25
4. Мука пш.	кг.	80	80
5. Круп	кг.	80	–
6. Купусти	кг.	80	30
7. Цибулі	кг.	15	2
8. Картоплі	кг.	250	150
9. Сушені ябл[ука]	кг.	20	7
10. Овса	кг.	40	40+15
11. Сіна	кг.	40	30

Тереновий.
Господарчий [підпис нерозбірливий]

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 91. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

№ 239 (14)
ЧЕК ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАЦІВНИКА
НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ, НАДАНИЙ НА “ВИМОГУ”
№ 41 ВІД ПІДРОЗДІЛУ УПА “ПОГРОМ”

*[ВО “Турів”,
невідомий терен,
грудень 1943 року]*

Відділ УПА Погром
Чек вимога ч. 41

Видано через друга Вечірний слідуючі продукти і матер[’яли]
на день 15–20.XII.43 р.

Назва річей, продуктів, матер’ялів	Од. вим.	Кількість	
		Відпустити	Факт. відп.
1. Хліба	кг.	300	94
2. М’яса	кг.	160	79
3. Сала	кг.	50	–
4. Муки пш.	кг.	100	50
5. Круп	кг.	100	60
6. Купусти	кг.	130	–
7. Цибулі	кг.	20	10
8. Картоплі	кг.	350	100
9. Сушені яблука	кг.	25	16
10. Овес	кг.	75	100
11. Сіна	кг.	75	75

Тереновий.
Господарчий

*ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 91. Документ без дати. Копія.
Рукопис. Синя калька.*

№ 240 (15)
ЛИСТ КОМЕНДАНТА КОЛКІВСЬКОГО РАЙОНУ
ДО КОМАНДИРА ЗАГОНУ УПА “КОТЛОВИНА”

[ВО “Турів”,
Колківський район],
25 березня 1944 року

Друже командир!

Посилаю до Вас інформацію про фінку, яку тут відіб[р]ав від Азіята (заступника Роси) Богун. Фактично фінка належить Азіятові.

Крім того, Богун на свою думку арештовує, відбирає від моїх людей зброю (основуючись на Вас). Думаю, що від Вас в такому випадку була б почта до мене.

Оливу маю змагашиновану за Стиром, куда я вислав групу своїх людей разом зі Сталевим.

Частину Вашіх документів і машинку я вирва[в] з криївки, коли Чорнота попав в руки. Частину документів, які були зверху, взяв Ваш зв'язківець. Машинка і решта документів є в моїй криївці. Однак сніг і не можна відмагашинувати.

Відділ Берези, який стоїть під Чорторийськом, дуже розконспірував своє місце, а тим самим уже пошкодив хуторам для селян.

Чи відділ буде брати до себе людей, які ховаються від мобілізації по лісі, де вони безрадіні?

До Вас я вислав з Зачепою пару узброєних людей. Також поїхав Босий.

Здоровлю.
Слава Україні.
(Роман) Моряк

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 82, 84. Рукопис. Оригінал. Сірий олівець. Текст згасає. На звороті зазначено синім хімічним олівцем: “28.3.44. Юрій”.

2. ВО “ЗАГРАВА” (РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ, ПІВНІЧ ТА ЦЕНТР)

Частина 1. Виконавчі документи

№ 241 (1) ХРОНІКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОУНІВСЬКИХ БОЇВОК НА СТОЛІНЩИНІ

*[ВО “Заграва”,
Столінщина,
грудень 1943 року]*

Рік 1943 р.

№ 1. 21.IX вересня. Боївка с. Самарів [Самари] в числі 11 осіб пішла на розвідку в сусіднє село Леліків [Лелікава], де забарившись кілька годин була заскочена червоними в числі біля 40 чол. Зав’язалась бійка, жертвою якої впав найкращий стрілець Брівник Іван, діставши 14 куль, який постановив собі вмерти як герой, але не здатись червоним катам. Одного новичка взяли живим. Після тортур замордували.

Брівника поховано урочисто на цвинтарі в Самарах. Висипали могилу з написом “Героєві за Волю України – земля хай буде тобі пером, славний козаче Полісся”.

№ 2. 8 жовтня в село Хотишів [Хотешів] приїхало 12 самоходів німців, около 100 осіб. Обступили село і почали грабувати. Забили 1 чоловіка, 1 ранили. Забили 1 коня, 1 вола, 1 корову. Зграбували одяг, полотно, сало і інше. Також 1 вепра і від’їхали до К. Каширська [Камінь-Каширська].

№ 3. 12 жовтня німці в числі біля 200 напали на с. Самарі [Самари]. По дорозі розбивали червоних, палили хуторі. Селяни с. Самарів [Самари] попереджені. Більшість втекли в ліс, деяких захватили з собою. Заграбували біля 2000 овець, кілька свиней, біля 30 шт. худоби і, розстрілявши 7 чол., спалили село. Відійшли до Мокрян [Макранів], звідки і прибули.

№ 4. 17 жовтня німці напали на село Річиця, ограбили. Переважно грабили місцеві поляки з Ратна. Спалили 80 будинків, убили 6 осіб селян, 50 чоловік увели з собою. Попалили усі вітря-

ки. Вертаючись через село Хотишів [Хотешів], спалили вітряки, забили одну особу і одну ранили. Зграбувано 5 свиней і інших річей. Від'їхали.

№ 5. 21 жовтня німці зробили повторний напад на село Хотишів [Хотешів]. Зграбували 7 шт. свиней і інших річей. Німців було біля 50 чол. на двох машинах самоходових. Зграбувавши, від'їхали.

№ 6. 25.X вечером окружний провід у складі 7 осіб зробив засідку на червоних, що йшли в село Чорче [Черче]. Було вбито одного і одного ранено. Здобуто 1 кріс і 2 гранати та набої.

При розмові з селянами і в знайденій записці до знайомих було занотовано: "Очень хорошо било б жить на Україні есліб не еті українськіє партізани".

№ 7. 26.X Самаровська [Самарівська] боївка зробила засідку на Самаровських [Самарівських] хуторах на проїзджуючу валку червоних. Здобуто 2 вози, 3 коней, 2 кожухи та 10 кг. толу.

№ 8. 31.X Самарівська боївка на чолі з окружним проводом наскочила на більшу силу червоних, переїзджаючих в околиці. Боївка мала ціль засідки, але, наскочивши несподівано, змусила відкрити огонь. Результат чого було вбито 3 червоних і з powodu того, що червоних було 40 а наших 16, мусили відступити, так як терен бою був не вигідний до оборони. У нас [...] не було.

№ 9. 4.XI.43. Напало 30 червоних на с. Островок [Острівок] біля села Чорче [Черче]. Вбили двох людей. Одну сем'ю був. голови забрали з собою і, пограбувавши селян, віддалилися.

[№] 10. Того ж самого дня наша боївка та частина від Яреми зробил[и] засідку на червоних на Самарськ. хутор [Самарський хутір]. Коли наблизилась [...] около 30 чол., зав'язався бій. Червоні в паніці розбіглись. Вбито трох червоних, в нас втрат не було. Здобуто 3 метри солі, 12 возів, 2 кабани, чоботи і черевики, 1 кріс та амуніція, 1 полоненого.

№ 11. 10.XI.43. В Дивині [Дзівині] було храмове свято. Під час Служби Божої з сторони Ягвинова над'їхало 4 фіри червоних. Оціпили церкву, обдерли з відвіткаючих людей 9 кожухів і 9 пар чобіт.

№ 12. 19.XI.43 р. Розстріляно стрільця УПА Блискавицю за те, що такий без зізволення командира пішов в село Яриші і, напившись, несвідомо вбив одну жінку, а три особи ранив. Судив український революційний суд.

№ 13. Район Ратно [Ратне]. Від 30.X.43 р. почалася рубка лісу по обох сторонах шоси Бересть [Берестя] – Ковель від замшанського лісу. Вирубують по 300 метрів також на шляху Ратно [Ратне] – Камінь-Кашир. [Камінь-Каширський] по обох сторонах по 100 м.

№ 13⁴⁹⁰. Рух стрільців в районі сильно зменшився – як по головних дорогах, так і по селах. Червоні роблять свої грабункові напади від сторони Глух [Глухи] на Видраницю і від сторони Глуші⁴⁹¹. Від сторони Жирч [Жиричі] червоні зменшили свої напади на села та відходять на північ.

№ 14. Дня 26.X.43 р. з наказу німецької військової влади мають приступити до будови моста на ріці Турії в с. Бузаках. Міст має бути готовий за 14 днів. Довжина будови мосту – 102 м., шир. – 2 м. Голови громадських управ отримали наказ достарчити робітників до виконання роботи, застерігаючи населення, що в разі повстанці будуть перешкоджувати в роботі, німці спалять всі дооколичні села.

№ 15. В Ратні жандармерія навколо своїх приміщень робить укріплення. Будують подвійні стіни з кругляків і насипають пісок товщиною півметра, вишиною 2–3 м. Населення Ратна занепокоєне, дожидаючи нападу повстанців.

№ 16. Дня 29.X.43 р. визначено німцями повний контингент на корови, обов'язуючий від дня 31.X.43 р. Величина контингенту – 4 % від загального стану корів в районі. Термін здачі – 14 днів. Здавати до Ратна.

№ 17. 2.XI.43 р. прибуло у Видряницю [Видраницю] 10 чоловік червоних та спалили Дейнеку Степана – хату, хліва, дві корови, свині і кінь. Пограбували декілька господарів і пішли в напрямку Глух [Глухи].

№ 18. 4.XI.43 р. Напали червоні від сторони Великої Глуші на с. Острівок. Забили двох наших друзів – Лістка Кирила та Федося, сильно пограбували селян. З ними пішла сем'я бувшого голови за совітів. Зазначили: хто порушить його господарку, буде спалений. Червоних було 25 піших і 15 верхівців. Узброяні: 1 ма[...], 2 дехтярі, 4 фінки, а решта кріси. Відійшли в тім самім напрямку.

№ 19. 5.XI.43 р. На село Видряницю [Видраницю] напали черв. та сильно пограбували населення. Говорили, що знищать всіх націоналістів по сусідніх селах. Прийшли від сторони Цюприка⁴⁹² і туди від'їхали.

⁴⁹⁰ Так у документі.

⁴⁹¹ У Любешівському р-ні Волинської обл. є села Велика Глуша і Мала Глуша.

⁴⁹² Неподалік від згадуваного у документі с. Видраниця Ратнівського р-ну Волинської обл. розташовувалося с. Велимче, а біля нього – хутори Цюприк (чи Цуприк). (Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун" ... С. 122).

?№ 20⁴⁹³. Район Любешів. До червоних партизан населення ставиться дуже ворожо. Симпатію свою скеровують в нашу сторону. До німців довір'я не мають. Червоні в неможливий спосіб грабують населення. Під натиском німців більші відділи червоних відступили за Прип'ять. На південь від Прип'яті остались лише маленькі групи по 6 осіб, не більше 10, переважно місцевих комуністів. Вони виконують ролю розвідчих груп і вишукують свідомий український елемент, що співпрацює з нами. В цій роботі активно допомагають комуністам місцеві поляки, що масово пішли в червону партизанку (існував тут польський партизанський відділ – “отряд ім. Костюшкі”⁴⁹⁴, який наші розбили). Відділи червоних, що були на цьому терені, частинно розформувались. Східняки, що були в них, відтягнуто в невідомому напрямку. Залишились лише невеличкі групи місцевих, які час від часу з-за Прип'яті приходять в розвідчих цілях в свої села. Населення чекає прибуття нашої військової сили, яка б могла їх оборонити перед грабіжниками. Населення підпільних переховує, але з великим страхом, бо червоні за це дуже мстять.

№ 21. 8.XI.43 р. При[й]шли в с. Деревок 50 червоних. Пограбили село й повтікали.

14.XI.43 р. приїхала розвідка в числі 4 чолов[іки], які зустрілись з нашим відділом. В бою одного вбито, 3-х ранено. З нашого боку втрат жодних. Від того часу села червоні не грабували.

№ 22. Після відходу німців з Любешева [Любешова] перебували там цілий час з малими лише перервами червоні. Дня 16.X червоні з Любешева [Любешова] вийшли під прапором німців і тепер показуються лише ізрідка.

№ 23. 13-14 і 15.X.43 р. німці бомбардували село Люб'язь, де був один із осідків червоних. Спалено 60 господарств. Червоні втікли за Прип'ять.

№ 24. 29.X.43 р. в с. Лохвичі [Ляхвичі] приїхав відділ червоних і ограбив населення. Червоні, замівши в селі 80 центнерів зерна і 50 штук рогатої худоби, в тому числі 20 корів, дійшли.

№ 25. 22-23 і 24.X.43 р. були в с. Цир червоні і стягали поставку. Забрали 150 метрів зерна і біля 25 м. стручок [...].

⁴⁹³ Так у документі.

⁴⁹⁴ Костюшко Тадеуш (1746–1817) – один з чільних лідерів польського національно-визвольного повстання в 1794, яке почалося після першого та другого розділів Речі Посполитої між Прусією, Австрією та Росією. Відомий також і тим, що відзначився у війні американських колоній з Англією під проводом Джорджа Вашингтона.

№ 26. 2.XI.43 р. в с. Лохвичі [Лохвичі] приїхали за поставкою два поляки верхи (червоні). В селі зустрілися з боївкою. Під час бою забито одного поляка і здобуто 2 коней.

№ 27. 3.XI.43 р. Наша боївка зробила засідку під селом Горкі [Гірки], на шляху яким часто їздять червоні. Шляхом їхало 7 червоних, у висліді чого вбито 3 червоних, здобуто 2 кріси, 4 м. овса і одного коня, трьох ранено.

№ 28. 6.XI.43 р. Приїхали 40 чол. червоних до села Вількі Любешівської [Любешівська Воля], ограбили селян та поїхали назад в сторону села Березіч [Березичі].

№ 29. Із донесень розвідки по районах Ратно [Ратне], Камінь-Каширськ. [Камінь-Каширський], Любашів [Любешів], Дивин [Дзівін] число червоних зменшилось, тільки невеликі групи і то переважно місцеві комуністи граблять. Населення ставиться до них ворожо, чекають на повстанців. Під Кобринем [Кобрином] люде говорять “щоб хоч побачити, які ті українці”. По відношенню до населення червоні стосують страшний терор – не лише з півночі, а з півдня від сторони велимецьких [велимчецьких] лісів, де засіла банда Онищука⁴⁹⁵. Німці загрожують терени з сторони Камінь-Каширська, де їх єсть біля 300 осіб, і з Ратна 170 осіб, і час від часу з Малоритої [Малорита]. Поляки грають двулічну ролю. Частина пішла до червоних, а частина до німців. Деякі вибираються за Буг з родинами і майном – німці їм допомагають.

№ 30. Група червоних партизан під командою Онищука стоїть в лісі між Велимчем та Замшанами коло урочища “Грибок”. Частина [з]находиться в хуторі Цюприк біля Велимча. Женуть самогон і безчинствують. Кількість – біля 80 осіб. Є відомости, що створений відділ НКВД, комендант якого Мокранець із села Замшан [Замшани] має орден Леніна і носить гестапівський з[нак] черепа на шапці.

№ 31. Ратно [Ратне]. 12.XI.43 р. до села Залісці вскочили червоні. Забрали 7 коров, 7 кожухів, 2 пари чобіт.

№ 32. Дня 14.XI.43 р. до села Видраниця прийшло 5 осіб червоних. Всі п'яні прийшли в хату, в якій було весілля, та зробили у всіх ревізію. Пізніше проходило ще 20 осіб через Личичі [Лучичі] і пішли до Комарова [Комарове].

№ 33. 12.XI.43 р. до міста Ратно [Ратне] приїхало 150 німців. Мають остатися на зиму в місті. Заквартирувались в будинках

⁴⁹⁵ Йдеться про спеціальне збройне формування радянських спецслужб “Дружба” під командуванням Онищука М.

біля канцелярії зондерфірера, встановили гармату, мають 4 тягачів авта та 16 легких. На шосі біля Ратна роблять ремонт – будують попалені мости. Жандармерія щодня поправляє бу[...] коло своїх квартир.

№ 34. 12.XI.43 р. До Ратна прибуло на розвідку 2 червоних, перебраних за дядьків. Поліція польська зауважена в місті на вул. Пу[...]. Червоні відкрили вогонь і зав'язався бій, у висліді якого ранено двох поліц[аїв]-поляків, вбито одного червоного, при якому знайдено багато документів.

№ 35. Дня 13.XI.43 р. на дорозі Ратно [Ратне] – Камінь-Каширськ [Камінь-Каширський] трьох бoєвиків наткнулось на 12 німецьких машин. В зв'язку з частим снігом вони з'їхались на віддаль 20 метрів. Німці відкрили по бойовиках скорострільний огонь. Бойовики втікли, залишивши фірманку і кріса. Німці коня вбили, а вози спалили.

№ 36. По дорозі Ковель–Бересть [Берестя] рух авт значно зменшився, бо між Мокранами [Макранами] а Берестем [Берестем] червоні розкопали і замінували шосу (з оповідань спекулянтів).

№ 37. Вночі з 15 на 16.XI.43 р. від сторони с. Невіра [Невір] проходила група червоних, біля 50 осіб, через село Острівок на Велемче [Велимче] (зізнав полонений, який пізніше втік). Можна додумуватись, що це підривна група.

Район Любешів

№ 38. Дня 19.XI.43 р. приїхала в село Вулька Любешівська [Любешівська Воля] група червоних, чоловік 30, в тому числі поляки і місцеві. Озброєння: одна фінка, 3 автомати-десятки, 15 крісів, решта без зброї. Забирали в селян польське майно з сусідньої кольонії Ремонтувка, кілька кожухів і поїхали в с. Березичі. Дня 24.XI.43 р. приїхали знову червоні в це село. Бойовики, що там були, відігнали червоних.

№ 39. Дня 20.XI.43 р. приїхали в с. Бухів [Бихів] 15 червоних – поляки, східняки і місцеві. Озброєння: 5 крісів, одна фінка, трьох з штиками, решта без зброї. Забрали: 6 коней, 3 кожухи, одного кабана. Поїхали в напрямку с. Ветли, де стоїть їх застава.

№ 40. В село Ворокомль [Ворокомле] майже через день приїжджають 20–30 червоних (поляки, східняки, місцеві) і грабують людей.

№ 41. Дня 15.XI.43 р. вночі в с. Лохвичі [Лахвичі] вскочило 4-ох ляхів і забрали селянина Хвесіка Григора і відвезли в сторону с. Горок [Гірки], де його замучили. Дня 18.XI.43 р. вскочили червоні в село від сторони Шлапаня [Шлапань] і ограбили селян.

Забрали два кожухи та більшу кількість сукна і полотна. Було 5 поляків.

№ 42. Дня 16.XI.43 р. в с. Цир прийшло 18 червоних (більшість поляків, місцеві, східняки). Озброєні: 2 фінки, 10 крісів, решта без зброї. Забрали 75 штук скотини, 120 овечок, 9 волів [...]. Крім того, забрали в людей кожухи та всякі домашні речі. На др[у]гий день селяни пішли в с. Горки [Гірки] просити поляків, щоб ті віддали награвовані ними речі. Річей поляки не віддали, а до того побили селян.

№ 43. Дня 22.XI.43 р. прийшла в с. Цир група червоних, коло 30 осіб з с. Люб'язь, озброєні в кулемет "Діхтярова", 2 фінки, 15 крісів, решта без зброї. Награбили від людей 20 кожухів, 5 корів, 3 кабани, 10 возів з кіньми і відійшли назад в сторону с. Борок [Бірки].

№ 44. Дня 19.XI.43 р. поляки із с. Шлапаня (застава червоних) вирізала в с. Люб'язь дві родини українців. В цьому селі поляки граблять кожного дня.

№ 45. В с. Шлапань в школі знаходиться коло 20 озброєних поляків. По хуторах села Шлапані живе коло 50 польських родин-утікачів.

№ 46. В с. Горки [Гірки] приїзджають червоні з с. Ветли і збирають з людей різного рода поставку. Вже вивезли з села коло 300 м. збіжжя в ліс біля Білого озера. Останньо сюди часто навідується місцева боївка.

№ 47. В с. Горки [Гірки] знаходиться застава червоних. Від сторони Білого озера коло 30 осіб (переважно поляки). Озброєні в кріси і два кулемети.

№ 48. В с. Дольськ є багато поляків. Скільки, точно не відомо.

№ 49. Дня 22.XI.43 р. в м. Любешові боївка переводила акцію нищення самогонних апаратів. Помічалось п'янство серед стрільців з відділу.

№ 50. В с. Березичі зібрались цигани, жиди і всякі інші недобитки, де організуються і виїзджають на села грабити.

№ 51. В селі Велика Глуша під охороною застави червоних працює день і ніч паровий млин. Масу намеленої муки відвозять на північ в напрямі с. Свариня [Сваринь]. Збіжжя до млина привозять з дооколишніх сел.

Район Дивин [Дзівін]

№ 52. Дня 16.XI.43 р. приїхало з с. Ягвінова 14 червоних в м. Дивин [Дзівін]. Забрали 8 коней, понапивались самогону і від'їхали назад.

№ 53. Дивинська [Дзівінська] поліція, що втікла разом з німцями в Кобринь і забрала була з собою родини, відсилає їх тепер назад до Дивина [Дзівіна].

№ 54. Є відомості від певних людей, що червоні вже три тижні не мають зв'язку з Москвою. З приводу цього між партизанами помічається певне занепокоєння.

№ 55. Дня 15.XI.43 р. місцева боївка ходила в с. Повіть [Павіцце], де взяла 20 фір збіжжя з господарств тих родин, що втікли до УПА перед червоними. Продукти роздано цім родинам.

№ 56. Дня 17.XI.43 р. боївка зловила одного червоного партизана біля м. Дивин [Дзівін], який їхав верхи. Озброєний був в кріс і мав до нього три набої.

№ 57. Кількість червоних в цьому районі значно зменшилась. Від людей з-під окупації червоних довідались, що кращі відділи червоних партизан відійшли в брянські ліси.

№ 58. В с. Повінь [Павіцце] червоні розібрали 4 будин[ки] і відвезли в с. Сваринь.

№ 59. В с. Радостів [Радастава] червоні під маркою УПА підходять до людей і в той спосіб викривають своїх ворогів і їх мордують як націоналістів.

№ 60. Вже цілий тиждень місцева боївка стоїть в м. Дивин [Дзівін]. Населення з радістю щиро приймає бойовиків. Червоні кажуть, що спалять Дивин [Дзівін] за те, що сприяє націоналістам. До цього часу червоні дуже сильно пограбили Дивин [Дзівін], забрали понад 50 свиней, різну худобу, коні та всяке домашнє майно.

№ 61. 1.XII.43 р. боївка з місцевим проводом зробила вимарш в Дивин [Дзівін], де перед тим червоні в числі 50 чоловік грабували і спалили пару господарів. Людність містечка радо вітала нас. Виконавши своє завдання, вернулись до місця свого постою.

№ 62. Ратно [Ратне]. 1.XII.43 р. німці з Мокран [Макранів] і Ратно [Ратна] і польська поліція в годині 5 ранку виїхали з Ратна в с. Видраницю, Глух [Глухи] та Рокитне [Рокита], де мали перестрілку з червоними. Німці спалили 5 хат та вибили [...].

№ 63. 2.XII.43 на другій версті від Ратна по дорозі до с. Комарова спалено моста.

№ 64. 4.XII.43 р. червоні з с. Цюприка в кількості 20 чол., озброєні кулеметом, 3 фінками та крісами грабували людей [...]. Забрали 2 кабани і багато інш.

№ 65. 22.XI.43 р. Німці з Ратна, Мокран [Макранів] і Туран приїхали в село Кортеліси [Кортеліси] і вистріляли усіх людей на трьох хуторах – біля 180 осіб. Стріляли людей на вісіллях.

№ 66. 7.XII.43 р. приїхало в Забріддя [Заброди] з Ратна 25 поляків і один німець. Забрали одного кабана. Поляки взяли ще одного кабана без відома німця і після [...]єнції в голови села. У німця одного кабана звернено. Грабіжу зі сторони поляків не було, за чим приглядався сам німець.

№ 67. Любашів [Любешів]. 5.XII.43 р. в с. Бихів приїхали червоні, около 50 осіб. Озброєні: 1 кул., 3 фін. і кріс. Частина була без зброї. Більша частина ляхи. Сильно пограбували селян, забрали 40 коней і багато одягу. Забили одного селянина та від'їхали в с. Борки [Бірки].

№ 68. 25.XI.43 р. до с. Залаззя приїхало 20 ляхів. В цьому селі було 2 наших боеків, які відкрили по ним вогонь. Ляхи вспіли зграбувати 2 корови і втікли в стор. Борок [Бірок].

№ 69. 24.XI наші стрільці, що були в с. Люб'язь, вбили трьох ляхів, а вбитого взяли живим. Дня 25.XI прийшли ляхи. Забрали своїх трупів та спалили ціле село. Лишилась лише одна хата. А дня 2.XII схопили одного чоловіка, якого зв'язали і повезли в с. Шлапань.

№ 70. 27.XI.43 р. в с. Борки [Бірки] приїхало 8 осіб червоних. Застрілили одного господаря з жінкою, а господарку спалили. Забрали 4 своїх сексотів, які весь час переховувались від повстанців.

№ 71. В селі Горках [Гірки] червоні мають свій постерунок, з якого роблять випадки на південь. Часто це село [б]омблять німецькі літаки. В Шлапанях стоїть польський відділ ім. Костюшки.

№ 72. Дня 6.XII.43 р. в село Угриничі прибули червоні, коло 70 люда. Говорять людам, що приїхали на земівлю, розпитують, де стоять націоналісти і яка їх сила. З настрою видно, що бояться наших. Людам говорять, що їм прийшов наказ з "бульбовцями" не битись. Щоденно сильно грабують селян. Люде їх бояться і не люблять, чекають на наші відділи з нетерплячкою. 9.XII прибуло ще 140. Ходять чутки, що червоні думають перебратись на лівий бік Стоходу.

№ 73. Дивин [Дзівін]. Дня 6.XII.43 року червоні напали на Дивин [Дзівін] із трьох сторін, т. з. Фьодоровці в ч[и]слі 180 осіб. Вбили нашу зв'язкову жінку Марійку і, пограбувавши селян, від'їхали в стор[ону] [...].

№ 74. Дня 10.XII.43 р. червоні в Дивині [Дзівині] спалили 2 школи та попсували мотори в двох млинах, вбили двох людей.

Населення цього р-ну ненавидить червоних, як і всюди під червоною окупацією. Навіть симпатички перестають вірити за їх погане обходження з населенням.

№ 75. 7.XII.43 р. Була сутичка нашої боївки з червоними в селі Леліхові [Лелікава] з приводу вп'ятеро більшого числа противника. Наші відступили без жодних страт, тоді як в червоніх зівстав один ранений.

№ 76. 4.XII.43. Німецькі літаки бомбили лягер червоних біля села Радостов [Радастава] та Сваршів [Сваринь]. Були жертви в людях, но невеликі. Пару день перед цім фактом втік до німціх із Свариня 4 більшовицьких командирів.

№ 77. На захід від Білоозерського намало в кварталах “Забілля” та “Почища” будують червоні якісь забудовання. Туди випадково натрапило 2-х селян, що шукали свою худобу. Один втік, а одного стримали та розстрілили. Видно бояться, щоб не розконспірували зимовок.

№ 78. 12.XII.43 р. Наша розвідка відправилась в с. Хабовичі [Хабовічі] під Кобринь [Кобрин]. Місцевий М.Б. зівстав забрати жінку та дітей, біля котрих червоні немилосердно знущаються. На розсвіті був окружений по доказу червоними. Рятуючі[сь] від тортур, сам себе розстрілив.

№ 79. В Кобрині командант української-німецької⁴⁹⁶ поліції арештовав дві жінки з Дивина [Дзівіна] і передав їх місцевому мадярському командантові. Той переслухав їх і пустив додому, сказав, що українці це дуже добрий нарід. Взагалі помічається дуже добре ставлення мадярів до місцевого українського населення.

Ґестапо німецьке вистріляло усіх українських в'язнів у Кобрині.

№ 80. 16.XII.43 р. в селі Видряниця [Видраниця] було 5 партиз[ан] з групи Онищука (Онищук і один жид). Забрали 2 коней, 2 вози, 3 свиней. Забили одного чоловіка – Вобілюка Матвія. Залишив жінку і 6 малих дітей.

№ 81. 16.XII.43 р. були червоні в селі Поступель. Оповідали населенню, що вони самі розстріляли одного свого бійця Вознюка з села Забріддя [Заброди]. Вознюк мав замір втікти до УПА. В тому часі розстріляли також багато інших своїх людей з цього відділу (банда Онищука), як непевних.

№ 82. 20.XII.43 р. Червоні в числі 150 осіб напали на с. Вільку Плівінську [Вільку Пнівненську]. Пограбували сильно селян – від год. 5 до 11 ранку. Під час їхнього повороту зробив на них засідку наш відділ УПА під Седлищами. Частина їх почала назад втіка-

⁴⁹⁶ Так у тексті.

ти на Вільку [Вільку Пнівненську] з награбованим майном. Там їх зустріла [...], наша розвідка і розігнала. Червоні покинули 6 фір пограбованого. Все майно боївка, відбивши, пороздавала пошкодованим людям. З нашої сторони 1 вбитий, 5 ранено. Про червоних відомостей не[має].

№ 83. 9.XII.43 р. червоні напали на село Ворокошив [Ворокомле]. Сильно пограбували людей. Кількох сильно побили. Цілком ограбили церкву.

№ 84. 18.XII.43 р. Червоні напали на село Ляховичі [Ляхавічі] в числі 150 осіб вночі, в якому ночувала наша боївка. Яка не мала жодної автоматичної зброї, мусила з села вийти⁴⁹⁷. Червоні сильно пограбували селян, спалили півсела, забили 25 осіб, 15 ранили, 10 забрали з собою. В бою ранили одного друга з боївки. Червоних вбито 2.

№ 85. 10.XII.43 р. червоні напали на село Цир, ограбили селян і церкву. Коли верталися, на них зробив засідку наш відділ УПА. Вбито 7 червоних і забрано 25 фір награбованого майна, котре віддали людям, з чого люде були дуже вдоволені.

№ 86. В селі Хабовичах [Хабовічі] стояв відділ червоних під назвою "Щорса"⁴⁹⁸ – мав радіо. Оповідали населенню, що за фронтом завелись якісь відділи і перетягають на свій бік червоноармійців. Населення даного району до нас ставиться дуже прихильно.

№ 87. 18.XII.43 р. Німці окружили село Ляховичі [Ляхавічі] Дрогичинського [Драгічинського] р-ну. По цій дорозі червоні зробили засідку і почалі стріляти по цивільному населенню, котре тікало в ліс від німаків. Коли до них наблизилась німці, червоні не прийняли бою і втікли у ліс.

В районах Дрогичинському [Драгічинському], Антопольськ. [Антопальському] німці роблять акцію проті[в] червоних. Спалено села Новосілки [Навасьолкі], Гурки [Гуркі], Білки Попінські [Белкі Папінські], Закозеля [Закозель], Случово [Случаве] та багато інших.

№ 88. 29.XII.43 р. перед вечером червоні в числі 18 осіб, добре озброєні, вскочили в село Забріддя [Заброди], ограбували священика. Звідти поїхали в с. Якуші [Якушів], де перебувало в той час 4 боївки, які були заскочені червоними. Боєвики почали відступати, відстрілюючись. В той час був в Якушах [Якушові]

⁴⁹⁷ Так у тексті.

⁴⁹⁸ Радянський партизанський загін "ім. М.О. Щорса" входив до Чернігівсько-Волинського партизанського з'єднання.

прац. військової розвідки друг Карий без кріса. Втікаючі, наткнувшись на червоних, які його вбили, обдерли і, відбезпечивши гранати, підложили під його труп, котра рознесла [...]. Священик, якого ховав трупа Карого, забрали грозячи розстрілом. Пізніше пустили. Побили жінок, котрі ховали тіло вбитого. Одну ранили в руку.

№ 89. 24.III.43 р. на Любешів, в якому стояв відділ УПА, напали червоні. По двохгодинній перестрілці наші відступили. По нашій стороні 2 вбито, 1 ранено і 2 взято в полон живими. По стороні червоних 4 вбито, 4 ранено. Червоні, пограбувавши цивільне населення, вбили 3 осіб, 2 ранено. Відійшли в напрямку Рудка Любешівська [Рудка].

№ 90⁴⁹⁹.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 5–8, 11–15 зв., 17, 21–22 зв., 24–26, 38, 40 зв.–41, 43–43 зв., 53–61, 66–81 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 242 (2)
ЗВІТ
ПРАЦІВНИКА РАЙОНУ “ОЧАКІВ”
ПРО ПОДІЇ У ТЕРЕНІ

*[ВО “Заграда”,
невідомий надрайон],
район “Очаків”,
7 березня 1944 року*

Звіт
з району Очаків від дня 2.III по 7.III.44 р.

№ п/п	Дата	Опис справ та подій	Примітки
1.	2.III.44 р.	Під село Хоташів [Хотешів], хутір Ферма, приїхали із села Острівока [Острівок] 25 осіб червоних. Грабували деяких господарів і від’їхали в сторону Острівока [Острівка].	

⁴⁹⁹ На цьому документ закінчується.

2.	4.III.44 р.	Напали знову червоні на той самий хутір Херма [Ферма] і забра[л] и 1 коня і всі свині. Із хутора Херми [Ферми] підсунулись 3-х осіб червоних на хутір Маковища [Маковище] с. Хотішів [Хотешів]. То наша засідка зачала відстрілюва- тись. Одразу червоні, вертаючись назад із хутіра Маковище, то рани- ли одну жінку.	
3.	5.III.44 р.	Червоні пришли від сторони Острівка до моста річки Турії [Турія]. То наша застава була на хут. Хермі [Ферма] і пустила одну сер[і] ю з кулимета та червоні повтікали назад до села Острівка [Острівок].	
4.	5.III.44 р.	Наступали червоні на хут. Великий Ліс, с. Хотішів [Хотешів] від сто- рони Щетинь [Щитинь]. То наша засідка відбила і червоні повтікали.	
5.	5.III.44 р.	Наступали червоні на Котуш. То наше військо відогнали. З нашої сторони жертв нема, а червоніх – не відомо.	
6.	5.III.44 р.	В селі Острівку знаходиться около 100 осіб червоніх. Як в'їздаючи від сторони с. Хотішова [Хотешова] до села Острівок по правий стороні краю села їх в школі помешкання.	
7.	5.III.44 р.	Приїхали червоні на хутір Растів с. Щетині [Щитинь]. Запалили 3 хати і забрали 4-х людей, а одного ранили у руку і одну жінку вкинули в огонь. І ще зграбували зовсім 3-х господарів. Тоді підійшло наше вій- сько і зачало стріляти, то червоні повтікали в напрямі села Чорнче [Черче] і Острівок.	
8.	3.III.44 р.	Під село Щодрогорще [Щедрогір] в хутір Вал приїхали червоні в силі 8 осіб. Забрали 3-х коней пограбу- вавши людей і від'їхали в сторону Вільки [Щитинська Воля]. Зброя: 1 фінка, а решта кіси.	

9.	2.III.44 р.	Виїхали червоні з напрямку Велимча до с. Видреч [Видричі] – 37 осіб кавалерії. В с. Ведричах [Видричі] зграбувавши 9 штук коней і 1 віз, поїхало 15 осіб в сторону Бузак [Бузаків], а 15 осіб в сторону Адамівка.	
10.	4.III.44 р.	Прибули червоні від сторони Острівка [Острівок] до с. Мель-Мостиськ [Мельники-Мостище]. Їх около 100 осіб. Зброя: фінки, 2 кулимети, а решта кіси.	
11.	6.III.44 р.	Прибули червоні із сторони Велимча до с. Ведрич [Видричі] – розвідки 9 осіб і до того 3 групи по 25 осіб. Всіх було 84 особи кавалерії. Зброя: фінки.	
12.	6.III.44 р.	Приїхали червоні із с. Г[...] і із села Острівок до с. Бузак [Бузакі]. По всіх Бузаках на річці Турії [Турія] зробили моста. І перепроваджували свої табори – напрямом до Велимча. Було 400 осіб кавалерії, фір 200. Всіх було около 1000 осіб червоних.	

Дня 7.III.44.
Косар

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 364, арк. 11–12. Копія. Рукопис. Чорна калька.

№ 243 (3)
ВІДОМОСТІ З ТЕРЕНУ, УКЛАДЕНІ
ПРАЦІВНИКОМ ДУБРОВИЦЬКОГО РАЙОНУ
“ДЕБРА”

*[ВО “Заграда”,
Дубровицький район],
3 травня 1944 року*

Район Дебра

Др. ком., зголошую!

Ворожи сили в районі. Білшовікі розташовані в Домбровіці [Дубровиці] і Бережніці [Бережниці]. Чути в Селці, що ті що ховали сіно, то вже вид'їхали на фронт. Дня 29.І. з Домбр[овиці] [Дубровиці] вийсько НКВД [поїхало] на фронт – около 150 чоловік.

Зісталось 150 чоловік НКВД-істів і НКГБ разом, партизан місцевих 60 чоловік, котри їздять по селах і грабують людей.

От дня 29.Х були в Мачуліщах [Мочулищі], ловили дітей з 27, 28 років⁵⁰⁰, всіх було около 50 чоловік. Зброя така: 2 кулім[ета], ручни фінкі і криси.

Дня 29.Х білшові[кі] вскочили в с. Грицкі [Грицьки], взяли около 7 дівчат. Коли дали знати ВОП, то вони втікли на Нивецк [Нивецьк]. Всіх було около 35 чоловік з Бережніці [Бережниці]. Зброя: 2 ручні скоростріли, 1 “Максим”, фінкі і криси. ВОП за ними навздогін. Догнали аж в Білашах, то дівчат вже повели в Бер. [Бережницю], тілкі zostалась мала частина. Залишились готовити вечеру.

Сирко зробів скок і розігнав, згорило 4 хати і 2 стодоли (з бою чи може білш. самі спалили).

Дня 30, 31.Х і 1.ХІ були в Кураги [Кураші] білш. з сексотами, котри виїхали, в Сирка забирали майно, около 15 чоловік.

2.ХІ білшовікі були в Рудні з Берестя. Зрана, а потім увечери були з Берестя партизани. Заходили у хати, грабовали. 1, 2, 8.ХІ були в селі Орвеніці [Орв'яниці]. Ходіли по хатах, шукали булбовців й дещо в кого грабили. В Соломіївці [Соломіївці] були 2.ХІ, пограбовали Мамая родіну. Видано наказ старікам іти [...] в ліс. Дня 3.ХІ пришли, вхопіли в Нивецку [Нивецьку] худобу і погнали на Сохи – невідомо скілко. Білшовіків було около 10 чоловік, котри

⁵⁰⁰ Тобто, народжених у 1927–1928 роках.

вскочили з Сохи. Коли партизани їхали на фронт, то писали книги дня 30.X. Книги були різні.

Пока спокій в терені. Взято сексота з Орвяніці [Орв'яниці], котри відав всю останю сітку дня 3.X.

Сл. Укр.
З.V.44 р.
Н[...]

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 22, арк. 62. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 244 (4)
ЗВІТ ПРО ПРАЦЮ
У РАЙОНІ “ОПІЮМ” ЗА 40 ДНІВ

*[ВО “Заграва”,
Сарненський надрайон,
Сарненський район] “Опіюм”,
10 травня 1944 року*

Звіт праці в районі Опіюм
за час від 1.IV до 10.V.44 р.

За час від 1.V до 10.V було розподілено в терені около 200 летючок під змістом:

- 1). “Геть Гітлера і Сталіна і хай живе вільна незалежна самостійна соб. укр. дер!”
- 2). “Долой империалистическую войну! Пусть живет нац. револ. всех пораб. народ.”.

Крім цього, використано 30 шт. звернень до красноармійців і картини, які були надіслані згори від Зимного⁵⁰¹.

Вивішено багато кличів, мальованих від руки (40 шт).

Наладнано частинно сітку політ. і призначено кущевих, яких бракувало. При частині ВОП політ.-виховна робота стала на вищій ступінь праці. Пророблено: “Значення кличів”, “Які маємо кличі”, “Історичні дні нашої минувшини” і на актуальні теми. Розпочато вивчати політичні і прогр. постанові III З ОУН. Виховник просить літератури, як основи і джерел для черпання духових сил.

⁵⁰¹ Костецький Степан.

Терен є загрожений. З північного сходу прибуло багато війська (кавалерія). Стоять по селах. НКВД весь час довбає по стінах нашої спільноти і по одному видовбає⁵⁰². Ставки ніде доброохотно не здає. В людей, які втікли з мобілізації, описали господарки і сем'ї (говорять, що вивезуть в Сибір).

Боїв з більшовиками з нашої сторони не було. З боку більшовиків була одна схватка, де спалили хату одного друга (на хуторі).

Власні зауваги⁵⁰³.

Брак власної літератури. Неможливо зібрати всіх членів до поодиноких пунктів (загрожений терен) і зв'язати працю дисципліною.

Слава Україні!
Героям Слава!
Постій, 10.V.44.
Жила

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 95, арк. 45–46. Оригінал. Рукопис. Синє чорнило.

⁵⁰² Це речення підкреслене однією суцільною лінією.

⁵⁰³ Це речення підкреслене однією суцільною лінією.

**2. ВО “ЗАГРАВА”
(РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ, ПІВНІЧ ТА ЦЕНТР)**

Частина 2. *Обліково-статистичні документи*

**№ 245 (1)
ПОСВІДКА
ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ СТРІЛЬЦЯ УПА
ЧЕРЕЗ ХВОРОБУ**

*[ВО “Заграва”],
боївка “Скеля”,
20 липня 1943 року*

Боївка Скеля

Посвідка

Дана другу із відділу Шавули Тріски в тім, що він ізвільнює-
ця⁵⁰⁴ на підставі лікарської посвідки на поправку. До відкликання
зв'язку оказувати поміч.

20.7.43 р.

За комендант боївки Скеля – Припадковий

*ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 64, арк. 1. Оригінал. Рукопис. Сірий олі-
вець.*

⁵⁰⁴ Так у тексті.

№ 246 (2)
СПИСОК
ДРУКАРСЬКОГО І КОПІЮВАЛЬНОГО
ПРИЛАДДЯ У НАДРАЙОНІ “ЛИМАН”

*[ВО “Заграда”,
надрайон] “Лиман”,
15 січня 1944 року*

Спис машинок до писання,
якими користується Лиман

[№ п/п]	Фірма	Шрифт	Стан машинки
1.	ФК – мала	Українсько-російський	В середньому стані – не рівно є літери
2.	Ундервоод	Російська	В середньому стані – потребує ремонту (невеликого)
3.	Контінент АЛБ	Російська	В середньому стані
4.	Ремінгтон	Українсько-російська	В доброму стані
5.	Яналіф	Російська	Поломана, потребує ґрунтового ремонту
6.	Рояль	Польська	В доброму стані

Цикльостиль

№ п/п	Фабричний №	Простий чи ротатор	Стан	Пропускна здібність
	№ 3864	Простий	50 % зужиття	120 примірн. на 1 годину

Дня 15.І.1944 р.

Повище стверджую:
/–/ Хвиля

Написано на матриці та не відбито на циклостилї

1. “Постанови ІІІ НВЗ ОУН” – 1 наклад.
2. “Пояснення до пост. ІІІ НВЗ ОУН” – 1 наклад.
3. “До народів Кавказа і Азії” – 3 наклади⁵⁰⁵.

⁵⁰⁵ Дописано чорною кульковою ручкою “не відбито”.

4. “Товарищі русские” – 1 наклад.
 5. “Маляри” в рос. мові⁵⁰⁶ – 1 наклад.
- Відбито на цикльостилі
1. “Маляри” в рос. мові – 2 наклади – 418 примірників.
 2. “Маляри” в укр. мові – 1 наклад – 300 примірників.
 3. “Товарищі русские”⁵⁰⁷ – 2 наклади – 700 примірників.
- [...]

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 367, арк. 22–23. Чернетка. Машинопис. Чорна калька і сірий олівець.

⁵⁰⁶ Очевидно, що автор мав на увазі російськомовну листівку “К малярам!”, видану в 1943 або, що менш ймовірно, переклад на російську мову листівки “Маляри”, яка з’явилася у 1944. У обох містився заклик до угорців на німецькій службі припинити збройні дії проти українських повстанців і починати спільну боротьбу проти радянської влади. (*Стасюк О. Видавничо-пропагандивна діяльність ... С. 267, 276*).

⁵⁰⁷ Слово “русские” виправлено на “красноарми”. Далі дописано чорною ручкою ще 3 назви листівок, які було відбито на циклостиллі, але їх неможливо прочитати.

3. ВО “БОГУН” (РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ, ПІВДЕНЬ)

№ 247 (1) ЗВІТ КОМЕНДАНТА ОСТРОЗЬКОГО РАЙОНУ “ШПАКА” ДЛЯ КОМЕНДАНТА ЗДОЛБУНІВСЬКОГО НАДРАЙОНУ

*[ВО “Богун”,
Здолбунівський надрайон,
Острозький район],
7 грудня 1943 року*

Друже командант!

Друг Шпак зголошує, що вночі, з 2/XII на 3/XII-43 р. районним СБ та сотнею друга Цимбала⁵⁰⁸ був зроблений напад на м. Остріг. Напад цей дуже добре вдався. Забрали більш 40 шт. свиней, 3-х коней, 12 шт. рогатої худоби, понад 20 шт. невиправлених шкір, зліквідували дві ляцькі кублі (9 осіб) та спалили два житлові будинки. Все це майно передали для господарчого в підрайоні. На другий день після цього нападу ляхи спалили в м. Острозі (на передмістю Більмаж) кілька українських житлових будинків. Як доносять, то це зробили підпіляки (ляцьки). Зараз німаки ведуть слідство щодо ляхів та цього випадку.

Дня 2/XII-43 р. в селі Вишеньках було затримано 9 фо[ль]ксдойців, забрано 3 кріси та 2 гранаті. Все їхнє майно розікрали місцеві люде. Зараз йде слідство хто, що і як забрав. Слідство провадить коман. СБ др. Чорноморець⁵⁰⁹.

Дня 4/XII-43 р. на пункті 125 один зв'язковий на псевдо Котик забрав непомітно (від пунктового) пістоля і з ним пішов на село хвалитися своїм друзям. При оглядинах цього пістоля пістоль вистрілив та вбив одного хлопця. Справу цю передали на СБ.

Слава Україні.
Постій, 7/XII-43 р.
Шпак

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 22, арк. 25. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁵⁰⁸ Інструктор підстаршинської школи, к-р однієї зі сотень групи УПА “Богун”. На думку історика І. Марчука, раніше служив в одному з українських легіонів (“Роланд” чи “Нахтігаль”). (Марчук І. Командир УПА–Північ ... С. 61).

⁵⁰⁹ Референт СБ Здолбунівського надрайону ВО “Богун”. Загинув восени 1944 у с. Глупанин Здолбунівського р-ну Рівненської обл. (Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 330).

№ 248 (2)
ІНФОРМАЦІЯ
РЕФЕРЕНТА СБ РІВНЕНСЬКОГО НАДРАЙОНУ
ДЛЯ КОМАНДИРА ЗАГОНУ УПА “КОТЛОВИНА”

*[ВО “Богун”,
Рівненський надрайон,
референтура СБ],
10 березня 1944 року*

Інформація

Від часу як в терен р-н ч. 50 ВН 3/3⁵¹⁰ прибув відділ команди-ра відд. УПА Галайди, його роботу характеризують такі факти.

1. За весь час перебування не перевів жадної акції, не роззброїв ні одного нім. жовніра, бо сидів в криївці.

2. Окремо був від своїх стрільців і окремо замовляв їжу, беручи при тім по 2 порції.

3. Після приходу більшовиків, не маючи зброї, з власної акції почав насильно стягати зброю від населення, не порозумівшись з тереновим військовиком.

4. Щоби взнати, у кого є зброя і де змагашинована, давав людині, яка знала зброю, нагана, забравши його від стрільця не з свого відділу.

5. Беручи фірманки в селі, бив дядьків власноручно.

6. Своім “панським поводженням”, беручи окремі квартири, харчі та своїм відношенням до людей, беручи рівночасно в двох районах харчі, щоби збільшити норми, він в терені деморалізує до певної міри населення.

7. В рай. ч. 10 ВН 3/3 змобілізовано було 50 людей, які мали відійти до др. Острога з наказу теренового військовика. Він їх перебрав до себе і, привівши в відкритий терен і без зброї, цілий день муштрував голодних. Терен був до певної міри загрожений. Люде ці після цього пішли від нього до відділу др. Гамалії, який також є в терені.

8. Люде, яких він хоче змобілізувати, не радо йдуть на його заклик і він з тої причини хоче забрать стрільців з ВОП, якого командиром є др. Жук, без жодної підстави. Відділ цей перевів

⁵¹⁰ Криптонім Рівненського повстанського надрайону.

вже ряд операцій, здобув зброю, коней, сідла і діє далі. Має досить добрі успіхи.

Пост., 10.III.44
Комендант СБ ВНД

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 83, арк. 13. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. На звороті зазначено зеленим олівець: "14.3.44. Юрій".

№ 249 (3)
ПРОТОКОЛ СЛІДСТВА У СПРАВІ СПІВПРАЦІ
ПІДОЗРЮВАНОВОГО З БУЛЬБІВЦЯМИ

*[ВО "Богун",
Рівненський надрайон],
30 вересня 1943 року*

Протокол переведеного слідства з громадянина Доля Семен Прокопович, (псевдо Вайс). Слідство перевів СВНСБ Орист.

Доля Семен Прокопович⁵¹¹.

Дата народження: 25.IV.1918 р.

Місце народження: с. Каравани, р-н Старовідовський, область Харківська⁵¹².

Національність: українець.

Спеціальність: лікар.

Освіта: 8 кл. середньої школи.

Замешкує: с. Клецька⁵¹³.

Стан: жонатий.

Працює викладачем медшколи.

Приналежність до Організації: жодної.

Що робив за совітів: працював фельдшером у Києві [Києві] на вул. Лукіянівській [Лук'янівській]. За совітів був караний за прогул.

Зізнає: по закінченні фельдшерської школи працював в Києві [Києві] фельдшером від 38 р.І – VIII.38 р.⁵¹⁴ Потім пішов до війська, де був старшим лікарем як старшина і був до совітсько-німецької армії [...]. Коли прийшов з війська, то був у с. Невіркові [Невірків] як лікар. З Невіркова 1943 р. в травні пішов до відділу УПА, при сотні

⁵¹¹ Прізвище, ім'я та по-батькові підкреслені.

⁵¹² Тут помилка автора. У Харківській обл. Старовідовського р-ну не було й немає. Слід читати: "р-н Старовижівський, область Волинська".

⁵¹³ У Корецькому р-ні Рівненської обл. є села Велика Клецька і Мала Клецька.

⁵¹⁴ Так у документі.

Свіста і Гордієнка⁵¹⁵. Потім Гордієнко Долю забрав на схід з своїм відділом. Зі сходу Долю Верещака вислав з хворими назад. Доля з бульбівцями зв'язок мав, до чого намовляв Франц. Це було тоді, як вернувся зі сходу. Франц говорив: "Переходь до бульбівців, бо там є поважні люди". З с. Харалуга [Харалуг] Доля поїхав з Францом в с. Топча до Муляра Івана, де були 2 полковники. Від Муляра поїхали до відділу Бульби в хмелівському лісі. Коли бандерівці наступали на бульбівців, в той час Доля втік до бандерівців. На другий день Доля спіткався з Францом в бандерівців, який сказав до Доли "лишаймося в бандерівців". Майно, пограбоване бульбівцями, було в Муляра. Доля взяв бульбівські бурку і касетку. Друг Доля з комуністами зв'язку не мав, боявся.

Постій, дня 30.IX.43 р.
Протокол підписав Доля.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 15, арк. 45. Оригінал. Рукопис. Сірий і фіолетовий хімічні олівці (сірим документ писався до слів "...працював фельдшером").

⁵¹⁵ Вротновський Гордій Костянтинович ("Гордієнко", "Верма"). Уродженець м. Рівне. Мав вищу освіту. Навесні 1943 створив сотню, з якою рейдував на Житомирщині. Згодом був призначений к-ром рейдувального куреня УПА на Житомирщину та Хмельниччину. Відомо, що 17 серпня 1943 курінь Г. Вротновського- "Гордієнка" вирушив у рейд з Корецького р-ну Рівненської обл. "на схід". Під час рейдування зводив бої з "большевиками" та німцями, мав сутички з бульбівцями. Справжньою проблемою стало дезертирство. Фурман Микола (росіянин, сержант артилерії) намовив "черкеса" Трохима переманювати представників національних меншин з куреня УПА до радянських партизанів. Дезертири на чолі з радянським лейтенантом Філею перейшли на бік "червоних" у Корці, хоча не хотіли цього. 12 вересня 1943 Ф. Воробець-"Верещака" особисто розстріляв у с. Велика Клецька Корецького р-ну на подвір'ї амбулаторії УЧХ 5 дезертирів з куреня "Гордієнка". 18 вересня 1943 "гордієнківці" повернулися з рейду з великими трофеями ("зброї на цілу сотню"). У жовтні 1943 курінь східняка "Гордієнка", складений з сотень "Яреми", Качана-"Саблюка" і Кондрася-"Великана", вирушив у ще один рейд Хмельниччиною з с. Андрушівка Шумського р-ну Тернопільської обл. Його проводжали П. Олійник-"Еней" і Д. Казван-"Черник". "Гордієнко" вирушив у дорогу хворим ("чирячність"), тому функції к-ра передав "Яремі", а сам повернув назад. Курінь вступав у часті бої з німцями, які йшли його слідами. Восени 1943 залишив УПА на Волині. Переїхав у Галичину. В Львові очолив диверсійну боївку. Схоплений і розстріляний німцями у 1944. (Звіт про працю відділів групи УПА "Енея" 1-15.11.1943 р., (дата і автор не вказані) // ДАРО. - Ф. Р-30. - Оп. 2. - Спр. 32. - Арк. 48; Огляд воєнних подій з території ВО за 1.10 - 10.11.1943 р., здійснений оргбюро "Тирсою" (від 16.12.1943 р.) // ДАРО. - Ф. Р-30. - Оп. 2. - Спр. 32. - Арк. 68; Протокол переслухання черкеса Трохима у справі співпраці з радянськими партизанами (від 11.09.1943 р.) // ДАРО. - Ф. Р-30. - Оп. 2. - Спр. 33. - Арк. 235; Мережа ОУН(б) і заплілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун" ... С. 560, 682, 685, 687-688; Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 53; Дані історика І. Марчука).

№ 250 (4)
ЛИСТ ПРАЦІВНИКА СБ
НЕВІДОМОГО РАЙОНУ ДО РЕФЕРЕНТА СБ
ЗДОЛБУНІВСЬКОГО НАДРАЙОНУ “КЛИМА”

*[ВО “Богун”,
Здолбунівський надрайон],
30 листопада 1943 року*

Друже Клим!⁵¹⁶

В першу чергу передаю Тобі і Твоїм друзям привіт. Я чуюсь добре. Вже робили 4 (чотири) засідки на німаків. Здобули вже 1 кулемета, 3 МР, 4 фінки. Здобули 70 метрів цукру, мотоцикля, багато одягу і інших дурниць. Словом – живемо дуже добре. Шкода, що нема нікого з нашої братви. Кланяйся ще раз для всіх. Привіт для Буйного і Мухи, бо чув від авторитетних людей, що вони готуються до шлюбу. Трохи шкода, що я не буду на весіллі.

Слава!
Дня 30.11.43.
Чубарик⁵¹⁷.

Пиши і передавай через Лебедя

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 22, арк. 20. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁵¹⁶ Псевдонім уродженця с. Дермань на Рівненщині Тибенка. У 1943 працював провідником Здолбунівського надрайону ОУН(б). (*Дані історика І. Марчука*).

⁵¹⁷ Також відомий за іменем “Рудий Пилип” (1920, с. Дермань на Рівненщині – 1944, весна, Кореччина). Референт СБ Корецького надрайону ВО “Богун”. Загинув у засідці. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 326*).

§ 2
ЗАПІЛЛЯ З'ЄДНАНЬ ГРУП УПА
(листопад 1944 – 1945)

1. ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ КРАЙ
(№ 33, “ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ”, “МОСКВА”, “ЛІС”)
(ЗАХІДНІШЕ Р. ГОРИНЬ)

Частина 1. *Директивно-розпорядчі документи*

№ 251 (1)
НАКАЗ НЕВІДОМОГО ПРОВІДНИКА
КОЛКІВСЬКОГО РАЙОНУ ДЛЯ КУЩОВИХ

*[ПЗК № 33,
Ковельська округа № 200 “Богун”,
Колківський район],
2 листопада 1944 року*

Приказ № 1

Всем руководителям кущей приказываю⁵¹⁸:

1. Ликвидировать по всему району администрацию (не дать ей существовать).
2. Проводить в районе воспитание детей в своем духе, для этого имеются все возможности.
3. Лучше и скорее взять села под свое руководство.
4. Послать людей 1927–28 г.г. рождения на курсы минеров (к большевикам), но не допускать их к работе в НКВД и в истребительных батальонах.
5. Родители детей 1927–38 г.г. рождения, которые работают в НКВД, будут ликвидированы, если они их не заберут обратно. Равно и родители партизан, которые пошли в органы НКВД, будут ликвидированы (довести им до сведения данный приказ).

⁵¹⁸ Слово підкреслене.

6. Ни в коем случае не допускать организацию комсомола.

7. Перехватить инициативу НКВД в свои руки (не допустить организацию милиции).

8. Не дать большевикам хлебопоставки.

9. Не допустить вывоза людей в Сибирь.

10. Всех административных и хозяйственных руководителей нагнать из районов, разъяснить населению, что это советские разведчики, а имущество их отобрать и раздавать населению.

11. Забирать красноармейцев со всех работ. Давать им полную возможность с оружием или без оружия уходить домой.

12. Забирать и раздавать все имущество и товары кооперативов населению, а необходимое для УПА отправлять на склады.

Ставка.

2 ноября 1944 г.

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк 46–47. Документ без підпису автора. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову. Оригінал документа виявлено 14 листопада 1944 р. чинниками НКВС під час чекістсько-військової операції біля с. Грузятино Колківського району Волинської області.

№ 252 (2)
НАКАЗ № 1
ПОЛІТИЧНОГО ПРОПАГАНДИСТА
ГОРОХІВСЬКОГО РАЙОНУ

*[ПЗК № 33,
Горохівський район],
14 листопада 1944 року*

Приказ № 1

Приказываю в ночь с 23 на 24 ноября 1944 года провести большие мероприятия – писание воззваний. Ввиду того, что упомянутая акция состоится на территории целого округа, указанный срок изменять запрещаю.

Для успешного проведения акции – приказываю:

Использовать все силы района.

При этом направляются новые лозунги. Кроме этого, разрешается использовать Вам воззвания, которые были высланы еще до прихода фронта. Воззвания писать на досках, жестяных листах, полотнах и т.д., развешивать на видных местах, государственных учреждениях, школах, кооперациях, клубах, церквях и т.д.

Воззвание писать различными красками, кровью, сажей с молоком и т.д.

Результаты этой работы будут контролированы.

Слава Украине.

Стоянка, 14.XI-1944 г.

Политический руководитель /Аполон/ Аполон

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк 47–48. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову. За даними УНКВС Волинської області, оригінал документа було виявлено наприкінці 1944 р. у підземній типографії ОУН.

№ 253 (3)
НАКАЗ № 2
ПОЛІТИЧНОГО ПРОПАГАНДИСТА
ГОРОХІВСЬКОГО РАЙОНУ

*[ПЗК № 33,
Горохівський район],
14 листопада 1944 року*

Приказ № 2

Приказываю в ночь с 24 на 25 ноября 1944 года провести большую акцию – развешивание листовок.

Препровождаются Вам 12 родов листовок, которые расклеить вблизи стоянок тыловых войск НКВД, административных органов, на главных магистралях и дорогах и т.д.

Особое внимание уделить на центры постоянного места врага, главные села, города и т.д.

Расклеивать листовки в наиболее оживленных, массовых публичных местах, на дверях церквей, сельских советов, мельниц, вокзалов, магазинов, клеить на дверях НКВД, военкоматов и др. предприятий.

Недостачу листовок дополнить на местах, дополняет пропагандист в/района.

К этой акции энергично взяться всем под лозунгом “Все к работе!”. Работа эта будет контролирурована.

Слава Украине!

Стоянка, 14.XI-1944 г.

Политический пропагандист Аполон

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк 48. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову. За даними УНКВС Волинської області, оригінал цього документа було виявлено наприкінці 1944 р. у підземній типографії ОУН.

№ 254 (4)
НАКАЗ № 3
ПОЛІТИЧНОГО ПРОПАГАНДИСТА
ГОРОХІВСЬКОГО РАЙОНУ

*[ПЗК № 33,
Горохівський район],
14 листопада 1944 року*

Приказ № 3

Согласно того, что приближается праздник Базара, приказываю:

Подготовить соответствующие прокламации, песни и поговорки. Материалы на этот праздник были высланы прошедшего года, поэтому Вы можете их теперь использовать.

Праздник провести организованным порядком, своевременно, отдельно с районным активом, а также в каждом селе.

К этой работе мобилизуйте юношей и женщин. Отметим как следует память 359 незабвенных героев, неутомимых борцов за волю Украины, которые приняли смерть, а не службу врагу!

Пусть смерть их разбудит жизнь в народе!

Стоянка, 14/XII-44 г.

Политический пропагандист Аполон

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 54, спр. 2, арк. 48–49. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову. За даними УНКВС Волинської області, оригінал цього документа було виявлено наприкінці 1944 р. у підземній типографії ОУН.

1. ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ КРАЙ
(№ 33, “ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ”, “МОСКВА”, “ЛІС”)
(ЗАХІДНІШЕ Р. ГОРИНЬ)

Частина 2. Ділові листи

№ 255 (1)
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА СБ КОВЕЛЬСЬКОЇ ОКРУГИ
“ШВОРНОГО” ДО РЕФЕРЕНТА СБ НЕВІДОМОГО
НАДРАЙОНУ “КРИГИ”

*[ПЗК № 33,
Ковельська округа № 200 “Богун”,
референтура СБ],
13 листопада 1944 року*

Др. Крига!

При стрічі Вас з ком. Бурою старайтесь полагодити всі справи, яки буде Вам говорити, покликаючись на мене і на цей грипс.

В головному допомогти в організованні диверс. груп на терен, вказаний ком. Бурою.

Обов'язково нав'язатись з Шахом⁵¹⁹ та спільно розподілити роботу і людей на терен цілого н[ад]району.

В скорому часі буду сам.

Слава Україні.
Шворний⁵²⁰.
13.11.44 р.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Сірий олівець.*

⁵¹⁹ Клиновий Арсен. 1945–1946 – надрайонний провідник, член проводу Берестейської округи.

⁵²⁰ Серета Михайло. Убитий 8 лютого 1945. Працівники НКВС на початку 1945 його описували так: “32 роки, уродженець Костопільського району Рівненської області, шатен, низького зросту, рухливий, лице кругле, ніс тонкий і гострий, одягнений у шинель кольору хакі, у чорній кубанці”. (*Список осіб, котрі розробляються за агентурною справою “Зверхники” (поч 1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 68*).

№ 256 (2)
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА СБ КОВЕЛЬСЬКОЇ ОКРУГИ
“ШВОРНОГО” ДО ПІДЛЕГЛОГО “ШАХА”

*[ПЗК № 33,
Ковельська округа № 200 “Богун”,
референтура СБ],
13 листопада 1944 року*

Др. Шах!

До Вас в скорому часі зголоситься ком. Бура по ділу організування диверс. груп в терені.

Наказую Вам допомогти йому в підібранні людей, та в головному взяти від Докторенка 20 козаків зі зброєю та передати др. Бурі. Видати наказ по районах, щоби стисло співпрацювали боївки СБ з диверс. групами УПА.

Ініціативу в [проведенні цієї] роботи повинні [три]мати члени активу району. Прошу в найскорішому часі створити зв'язок з мною.

Слава Україні!
Шворний.
13.XI.44 р.

*ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал.
Рукопис. Сірий олівець. Переклад цього документа на російську мову
див.: ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, арк. 139.*

№ 257 (3)
ЛИСТ ПРОВІДНИКА ОУН(Б) НА ПЗУЗ
ДО ВІЙСЬКОВОГО РЕФЕРЕНТА
ПЗК “РОМАНА” (УРИВОК)

*[Провід ОУН(б) на ПЗУЗ],
1 грудня 1945 року*

[...] Друг Роман. [...] Сегодня обстановка требует новой тактики, новых людей, которые с сильной верой в нашу победу прямо и стойко пойдут революционным путем.

Создать качественно сильный подпольно-политический организационный аппарат – это основная задача сейчас.

Это станет возможным тогда, когда УПА своими пропагандистскими действиями создаст среди народа тот фундамент, на который сможем создать сильную подпольную политическую организацию. Поэтому для УПА имеется широкое поле деятельности для мобилизации широких масс на вооруженную борьбу и последним замещением там, где организационно политической организации не имеем или имеется слабая. Поэтому преимущественно честный элемент, который не может быть включен в политическо-подпольно-конспиративно-организационную борьбу, включить в небольшие отделы УПА (от 30 до 50 человек) и установить в них политико-воспитательную и военно-учебную работу. [...].

За всякую цену сберечь на территории Москва хотя один, два небольших отделов УПА, обученных военному делу, идейно и политически, которые смогут рейдировать в тех местах, где мы не имеем организационной сети, которая проводила бы политико-пропагандистскую работу среди народа.

В отделы УПА стянуть всех боевиков ВОП, которые не могут быть включены в орг. боевки на территории. Отдел командира Ольхи прошу подчинить себе (руководству "Москва"). Об этом командира Олексу я уже уведомил.

На территории Москва прошу пересмотреть все вооруженные силы, которые как я уже упомянул, не могут быть включены в орг. работу или орг. боевки. Их переорганизовать в отделы УПА.

Территория действий УПА на территории Москва – это территория Берестейского округа, окружного проводника Александра (Шварца)⁵²¹.

Вас назначаю командиром отдела УПА на территории Москва и Вы переорганизуите и постройте нашу освободительно-вооруженную силу (УПА) [...].

"Максим" строит организацию, а Вы постройте революционно-вооруженную силу и ведите пропагандистско-политическую работу, там где нашей организации нет или она слаба и ту работу проводить не может. УПА существует далее, но всецело отделена и изолирована от организационной сетки.

⁵²¹ Самчук Зиновій. У 1944 був кадровим референтом ГО УПА "Завихост". Прикмети: "26 років, вище середнього зросту, кремезний, гостре підборіддя, маленькі темні очі, англійські вуса, голить бороду, волосся шатена (лісіє)". (Протокол допиту Стельмашука Юрія Олександровича (від 25.02.1945 р.) / *Боротьба проти повстанського руху ... С. 452*).

В УПА включаєм честний елемент, даже завербований в сексотську роботу НКВД и перевоспитываем постоянним воспитательним трудом. Старую агентуру и подлых активных изменников уничтожаем [...].

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 56 (1946 р.), спр. 3, т. 2, арк. 14–15. Копія. Машинопис. Чорна калька. Переклад на російську мову.

№ 258 (4) ЛИСТ ПРОВІДНИЦІ ЖІНОЦТВА БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ ОКРУГИ “ПРІСЬКИ” ДО СЕСТРИ “ЗІНИ”

[ПЗК № 33,
Берестейська округа,
кінець 1944 року]

Зіна!⁵²²

Я не в тому терені, що я тобі говорила, а дістала більший терен і твердіший. Це є Берестейщина, знаєш, де є Брест-Литовськ⁵²³ [Берестя]. Ти за мене не журись, я собі даю раду скрізь. Писати часто не можу, тому що тут ніхто не знає ніякої Христї⁵²⁴, ані Баяна і всіх інших. Бувають тут командири, але через них передавати не буду.

⁵²² Козачок Зіна – молодша сестра підпільниці Козачок-Романюк Ганни (“Касянчук”, “Пріська”) і особистої друкарки к-ра УПА–Північ Д. Клячківського-“Савура” Козачок Ольги. На той момент працювала зв’язковою. Після Другої світової війни відбувала покарання в Інтї. Померла у Воркуті. (*Українська жінка у визвольній боротьбі ... С. 63*).

⁵²³ Як свідчать архіви УКДБ Берестейської області Білорусі, лише в Дівінському р-ні з ОУН і УПА було пов’язано понад 3 тис. чол. Зокрема, діяли повстанські загони “Дворка”, “Єрмака”, “Конопельки”, “Артемчука”, “Ющика”, “Савчука” (деякі з цих псевдонімів можуть бути спотвореними). За даними білоруського історика В. Гуленка, на Дівінщині у 1944 вдалося мобілізувати до ЧА лише 50 чол. із 5 тисяч – решта втекла до бандерівців. Всього ж у Берестейській та Пінській областях БРСР наприкінці 1944 діяло близько 250 груп та загонів ОУН і УПА чисельністю від 25 до 500 чол. у кожному. В межах двох згаданих областей існували Берестейський, Пінський і Бобрінський надрайони. Станом на 1948, наприклад, ними керував “Богун”. (*Козлович В. Бандеровці в деревне Леликово // Советская Белоруссия. – 2006. – 11 ноября // <http://sb.by/print/post/55099/> (3.09.2009); Каліновський В. УПА діяла на території Білорусі до 1953 року, свідчить мінський історик // <http://ukrnationalism.org.ua/publications/?n=1063> (14.09.2009).*)

⁵²⁴ Терещук Катерина. Також знана під псевдонімом “Гуцулка”. У 1944 керувала відділом зв’язку ЗГ УПА № 33. Згодом працювала референткою УЧХ одного з надрайонів. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 149–150*).

Мені дуже цікаво, де ти працюєш і що з долькою, чи ніхто ще не всипав нас. Про себе нічого такого писати не буду, тому що того не потрібно знати. А особисті справи, то, звичайно, мало на себе звертаю уваги.

Зіна, чи ти бачила Узбека?⁵²⁵ Я того грипса від нього, що ти дала, отримала. Якщо будеш його бачити, то розкажеш, де я є і поздоровиш від мене. До нього писати не хочу, бо, знаєш, щоб ніхто не читав.

Поздоровиш від мене всіх моїх колишніх дівчат і всіх знайомих, й хлопців. Скажи, що я ще плутаюсь по світі, скажи, що тут ще ліпше як там. Тут менше більшовіків є як там, ліси великі. Адреса моя: Шах – для Пріськи через Гордія⁵²⁶. Але по зв'язку то трудно, щоб дійшло, хіба через знайомих.

Цікаво мені ще про Марічку, що з нею? Мені тут добре не тому, що я хвалюсь, але справді. Здоровлю всіх знайомих.

Слава Україні!
Пріська⁵²⁷

ГДА СБУ, ф. 2, оп. 55 (1953 р.), спр. 7, т. 1, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

⁵²⁵ Командир охорони головного командира УПА–Північ Д. Клячківського-“Охріма”. Очевидно, авторка листа була до нього небайдужа.

⁵²⁶ Провідник Ковельської округи ОУН(б) Бондарчук Валерій. Інший його псевдонім – “Пилип”. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 1322*).

⁵²⁷ Козачок-Романюк Ганна (“Пріська”, “Касянчук”) – референтка жіноцтва Берестейської округи ОУН(б). Народилася у 1921 в с. Оржів на Рівненщині. Батьки були депортовані в Іркутську обл. З 1941 – членкиня ОУН. 1943 перейшла в підпілля, керувала зв'язком до головного командира УПА Д. Клячківського-“Клима Савура”. У 1944 перейшла з відділом УПА І. Литвинчука-“Дубового” на Берестейщину. Перехворіла тифом. У червні 1945 заарештована, засуджена до 10 р. таборів. Покарання відбувала в Єрцево (Архангельська обл.), потім у Воркуті. Звільнилась у 1955, одружилася з колишнім політв'язнем Романюком, народила 2-х синів. Оселилася у с. Горенка Києво-Святошинського р-ну Київської обл. (*Українська жінка у визвольній боротьбі ... С. 63*).

2. ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ КРАЙ (№ 44, “ОДЕСА”, “СТЕП”) (СХІДНІШЕ Р. ГОРИНЬ)

Частина 1. *Нотатки керівництва, виконавчий документ*

№ 259 (1) НОТАТКИ ПРОВІДНИКА ПСК ЩОДО ПОЛАГОДЖЕННЯ СПРАВ ЖИТОМИРСЬКОГО ОКРУЖНОГО ПРОВОДУ

[ПСК № 44],
7 листопада 1945 року

Черга полагодиць. Дня 7.11.[1945]

1. На Поділля⁵²⁸ вислати зв'язковий до Нечая і Ярославенка⁵²⁹. Приготовити пошту – літературу й вислати інструктаж щодо дальшої роботи.

2. Вислати зв'язок до Старого⁵³⁰ – пошту – літературу – інструктаж. Захадати звітів і пошти, яка була передана Косареві і попала ворогові в руки. Попередити Старого і інших про Павла⁵³¹. Дати взагалі упередження на майбутнє. Стягнути звіти

⁵²⁸ Назвою “Поділля” кодувався Житомирський окружний провід ОУН(б), який входив до складу ПСК “Одеса”.

⁵²⁹ “Нечай” і “Ярославенко” керували підпільними групами, які діяли на Житомирщині.

⁵³⁰ Кудра Володимир (“Старий”, “Роман”, “Заграва”) (1922, Волинська обл. – серпень 1955, ?). 1943–1944 – к-р сотні групи УПА “Тютюнник”. Далі очолював рейдуючу боївку на тер. Житомирської обл. Був провідником Коростенського надрайону. 1945–1955 – член окружного проводу ОУН(б) Житомирщини. (*Дані історика І. Марчука*).

⁵³¹ Мельник Микола (“Павло”, “Онищенко”). Родом зі Сокальщини. Як свідчать радянські документи, у 1940 став радянським агентом. 1944, очевидно, зробився агентом вдруге. За нез'ясованих обставин утік з Бердичівської та Рівненської в'язниць. У 1944 був заступником к-ра групи УПА “Тютюнник” Ф. Воробця. З 3 липня 1944 – політичний керівник з'єднання УПА “Хмельницький”. Не спромігся виконати доручення зверхника – реставрувати мережу ВО “Тютюнник” у Житомирській та Київській обл. З 11-и підрозділів, спрямованих на її відновлення у вересні-жовтні 1944, станом на лютий наступного року збереглися лише відділи “Палія”,

від Старого. Спитати в пошті чи має зв'язок зі Семушкою⁵³². Чи є подруга Варка⁵³³? Чи впала? Зажадати докладного описання рейду др. Смушки з подругою Варкою. Вислати вишкільні матеріали – поставити натиск на ідейно-політ[ичний] вишкіл. Пригадати про відношення до населення. Чи прибув Будько⁵³⁴ і Сніп? Докладний стан кадрів під ост[анню] пору в терені.

3. Приготовити людей до зв'язку:

1. Тайний. 2. Непереможний. 3. [...]. 4. Дніпро. 5. Держак. 6. [...]. Справи зв'язку – округи Поділля двох або трьох зв'язкових наладнати.

ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 2. Документ без підпису автора. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

“Сьомушки”, “Ваньки”, “Романа”, “Печериці”. Ці підрозділи, не здобувши підтримки місцевого населення, у вересні 1945 повернулися до Ф. Воробця-“Верещаки”, котрий тоді перебував у с. Більчаківка Людвипільського р-ну на Рівненщині. У 1945 зізнався, що керівний актив ПСК “Одеса”, у т.ч. С. Янишевський, є радянськими агентами. Станом на 7 листопада 1945 був членом ПСК “Одеса” і керував роботою ОУН(б) “на сході”. (*Спецповідомлення начальника управління НКВС у Рівненській області В. Трубнікова для керівника НКВС УРСР В. Рясного про результати чекістсько-військової операції у Котівському лісі (від 7.10.1945 р.) // ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 4. – Т. 2. – Арк. 5–6; Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 166, 306–307, 819.*)

⁵³² Керівник однієї з груп, що діяла “на сході”.

⁵³³ Ярослава Скаб (“Варка”) – член окружного проводу ОУН(б). Займалася інспекцію роботи підпілля “на сході”.

⁵³⁴ Сильвестр Примаєк (“Будько”) – заступник “Старого”. Народився у Ковельському р-ні Волинської обл. Станом на 1945–1949 керував Житомирською округою ОУН(б). Прихильник самопроголошеного проводу С. Янишевського-“Далекого”. Влітку 1950 був призначений провідником округи на Київщині. (*Галаса В. Наше життя ... С. 142, 152; Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–1949. Довідник II ... С. 15–16.*)

№ 260 (2)
НОТАТКИ
ПРОВІДНИКА ПСК ПРО СТАН ПОЧЕТІВ

[ПСК № 44,
1945 рік].

Галя – ранена – зловлена. Клен [...]ирай – вбиті.

- 1). Сірко (ранений) 18 + 1 – 5 підвод – 3 к[оней] верхов[их].
- 2). Вихор 45 + 1 – 10 підвод – 2 к[оней] верхов[их]; 2 ран[ених] – всі.
- 3). Левадний 8 + 1 – Монтило і Землячок – відбилися.
- 4). Рубайло 5 + 1 – всі; 4 дез[езертири] – 1 відбився – 1 вбитий.

5). Варяг 37 + 1 – кіннота – 1 підвода.

6). Бір 24 + 1 – кіннота – 1 підвода.

136 + 6 = 142.

Верхових коней 77 – 2, обозних 36 – [...], ам. – 3030 нім., 1650 сов. – 2000 до авт.

Цукор 200 кг. – 50 кг. зужито.

Ліки в санітарів на суму 30 тис.

	Вимарш	Відлуч[ених]	Ранен[их]	Вбитих	Присутніх
Сірко	19	–	1	1/2	15
Рубайло	6	–	–	–	6
Левадний	9	1/1	–	–	7
Вихор	46	–	2/–	–	46
Варяг	38	3/4	–	1	30
Бір	25	–	3	2	20
	143	4/5	2/4	1/5	124

*ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 2. Документ без підпису автора.
Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.*

№ 261 (3)
ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ КОРЕЦЬКОГО НАДРАЙОНУ
ЗА БЕРЕЗЕНЬ – ПЕРШУ ПОЛОВИНУ ЛИПНЯ

[ПСК № 44],
[Корецький] надрайон 3/3,
15 липня 1945 року

Листа фінансів⁵³⁵
по надр. 3/3 за час від 1 березня по 1 липня 1945 р.

Пріхід

Корецький район: боєвий фонд 2500 крб., оподатков. церков 15000 крб.

Людвипольський [Сосновицький] рай.: боєвий фонд 4838 крб., оподатков. церков 3200 крб.

Гощанський район: боєвий фонд, оподатков. церков 149829 крб.

Межиречський [Межирицький] район: боєвий фонд, оподатков. церков 29200 крб.

Разом 204567 крб. (двісті чотири тисячі п'ятсот шістьдесяті сім).

Розхід

1. Вислано на ком. Далекого – 48000 крб.
2. Видано подр. Оксані⁵³⁶ на закуп медикаментів – 29750 крб.

⁵³⁵ Хоча з цього документа випливає, що одним з істотних джерел фінансування мережі ОУН(б) на Волині було “оподаткування церков”, Г. Мотика, досліджуючи дану проблему у своїй монографії, про збір коштів з релігійних осередків зовсім не згадує. Див: *Motyka G. Українська partyzantka ... S. 152–153.*

⁵³⁶ Стельмашук-Шмигельська Пелагея (“Оксана”, “Мотря”) (14.10.1918, с. Боголюби Луцького р-ну Волинської обл. – 17.05.1999, м. Калинівка Калинівського р-ну Вінницької обл.). Членкиня ОУН з 1937. У 1938–1939 навчалася у Львові, потім працювала вчителькою у с. Садів, де створила осередок жіноцтва ОУН. Вступила в УПА наприкінці 1942. У 1943 організувала ідеологічні, медсестринські та фармацевтичні вишколи в Сарненській окрузі ОУН(б) “Ворскла”. У першій половині 1945 займалася медичним забезпеченням Корецького надрайону ОУН(б). Заарештована у 1945 в Межирицькому р-ні Рівненської обл. під вигаданим прізвиськом Ганна Яворчук. Засуджена до 15 р. каторги. Покарання відбувала у таборах Воркути. Звільнилась у 1956. Після цього одружилася з колишнім каторжанином Юрієм Шмигельським. Сестра Пелагеї Ліда загинула у 1944, інша сестра Євгенія була заарештована, брат Петро пропав безвісти, брат Володимир був спалений працівниками НКВС у 1946. Заарештований батько помер у Тайшеті, депортована мати померла у Сибіру. (*Українська жінка у визвольній боротьбі ... С. 132*).

3. Видано ком. Роману⁵³⁷ – 2370 крб.
4. Куплено канцтоварів за 10000 крб.
5. Впало з др. Чорним – 6620 крб.
6. Впало з боєвиком від ком. Кузьми – 1647 крб.
Разом 98387 крб.
Прихід – 204567
Розхід – 98387
106180 крб.
Сальдо 106180.

15.VII.45 р.

Взято в мене при задержанні. Воробець

*ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 2. Без підпису автора. Рукопис.
Копія. Синій хімічний олівець.*

⁵³⁷ Титко Святослав (“Роман”, “Твердий”). 1944–1945 – співробітник СБ у Корецькому надрайоні, слідчий, референт СБ Гоцанського надрайону. 1946 – член самопроголошеного проводу ПСК “Одеса”. (*Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 ... С. 304*).

2. ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ КРАЙ (№ 44, “ОДЕСА”, “СТЕП”) (СХІДНІШЕ Р. ГОРИНЬ)

Частина 2. Ділові листи

№ 262 (1) СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ РЕФЕРЕНТА СБ САРНЕНСЬКОЇ ОКРУГИ ДО НАКАЗУ ПРО ПОНИЖЕННЯ У ВІЙСЬКОВОМУ ЗВАННІ КОМАНДИРА

[ПСК № 44,
Сарненська округа,
референтура СБ],
27 грудня 1944 року

Друже Кіс!⁵³⁸

Висилаю Вам наказ⁵³⁹ про деградацію ком. Булавного Лиса до рядового стрільця. Прошу розіслати по всіх районах і рівнож прочитати перед ВПЖ.

Пригадую Вам про звіт за м-ць грудень і основну увагу зверніть, точно подайте про диверсійно-бойову роботу ВОП-у і всю роботу в цілому. Списати, де була засідка, кім зроблена, результати. Про бої також, якщо ВОП встрявав де.

Держіться і чистку проводьте, то маєте з кім. По дорозі мені з Медвахи дезертирував Грізний. Підготуйте 10 осіб на слідуючий вишкіл слідчих. Ті люде най будуть при Вас і вже в роботу втягаються. Старайтеся держати контакт зі мною і інформуйте, що є в терені.

27.12.44.

Слава Україні.
Покіс⁵⁴⁰.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 35, арк. 160. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁵³⁸ Вихідець з Галичини. (Денищук О. *Боротьба УПА проти німецьких окупантів ... С. 64*).

⁵³⁹ Документ виявити не вдалося.

⁵⁴⁰ Войнович (Войтович) Микола (“М. Гриневич”, “Покіс”, “Іван”, “Зенон”, “Вершина”) (1914–1945). 1943–1944 – референт СБ Корецького надрайону, переведений у Рівненський надрайон. З 1945 – референт СБ Сарненської округи. Провідник СБ Житомирської округи. Ст. булавний від 31 серпня 1944. Поручник СБ від 22 січня 1948. (*Дані історика І. Марчука*).

№ 263 (2)
ЛИСТ ДО НОВОГО КЕРІВНИКА ПСК “ОДЕСА”
ВІД ПОПЕРЕДНИКА “РОМАНА” ПРО НЕВИЗНАННЯ

[ПСК № 44],
4 грудня 1945 року

Громадянине!⁵⁴¹

1. Від сьогодні Ви мені не зверхник, так як і іншим таким як я.
2. Бешкетів я не робив і робити не буду, так що зайва Ваша пересторога.
3. Членом Організа[ці]ї, революціонером я був і ним же до смерти залишусь. На др. Левадного не чекайте, він такий як я і інші, і пута йому на шию накладати не будете.
4. Бажаю Вам повних не успіхів у Вашій ганебній, зрадницькій, каїновій роботі.

Ганьба зрадникам,
кульпарків варягам!
4.12.45.
Слава Укр.!
Роман

ГДА СБУ, ф. 5, спр. 48139, конверт № 1. Оригінал. Рукопис. Чорний олівець.

⁵⁴¹ Слово підкреслене.

§ 3
ДОКУМЕНТИ, ТОЧНЕ
ПОХОДЖЕННЯ ЯКИХ НЕ З'ЯСОВАНЕ

№ 264 (1)
НАКАЗ ПРАЦІВНИКА СБ НЕВІДОМОГО
НАДРАЙОНУ “САМСОНА” ЩОДО ЗВІТУВАННЯ

*[ВО “Богун”,
невідомий надрайон],
24 жовтня 1944 року*

Ком. СБ по ВН

Наказ

По одержанні цього наказу команданти СБ ВР мають надсилати інформації з терену по декадам, а саме:

А. Огляд теренових подій.

Б. Збройні ворожі сили в терені.

В. Інформації про диверсійну роботу в терені ВОП-у.

Вже згадані інформації з терену ком. СБ ВР мають переписати в зведені звіти по цілому терені по окремих пунктах і висилати разом до ВН в слідуєчих числах, а саме:

за першу декаду – не пізніше 9–10 числа;

за другу декаду – не пізніше 19–20 числа;

за третю декаду – не пізніше 28 числа.

До цього долучувати світську пропагандивну літературу, яка є в терені. Відозви і оголошення, зарядження і накази, а рівнож листи від НКВД, писані до окремих революціонерів.

Крім вищезгаданих інформацій, висилати щодакди розвідчі матеріали “теренові спостереження”.

Місячні звіти з терену висилати до ВН не пізніше 26-го кожного місяця. Звіт з роботи слідчо-оперативного відділу – за формою к-ра Орлича.

За невиконання цього наказу відповідатимуть ком. СБ ВР.

Слава Україні.

Постій, дня 24.10.44 р.

Самсон /Самсон/

*ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 24, арк. 55. Завірена копія. Машинопис.
Чорна калька.*

№ 265 (2)
ЛИСТ
ПРАЦІВНИКА СБ НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ
“ПИМЕНА” ДО “ШУМНОГО” ПРО ПІДГОТОВКУ ДО
НАПИСАННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ ГАСЕЛ

[Невідомий терен],
9 листопада 1944 року

Друже Шумний!

Згідно наказу ВН дня 7.XI, маємо з всім активом СБ проробити політичну акцію дня 15.XI по всьому терені. Внаслідок чого Ви зобов'язані зробити слідує:

1. Приготовити фарби (олія з крейдою, олія з сажою перетерти, олія з смолою).
2. Вибрати кличі від Михайла, які будуть⁵⁴².
3. Приготовити щітки для писання.
4. Порозуміться з Михайлом і Голубом і разом прибути на[д] вечір (захід сонця) 15.XI на Головнеччину. Про місце порозуміться з Михайлом і повідомить мене.

Крім того, заготовляйте краївки, бо це дуже важлива справа у зимний час.

Слава Україні.
9/XI.1944 р.
Пимен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 24, арк. 30. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁵⁴² Речення перекреслене.

№ 266 (3)
ЛИСТ
ПРАЦІВНИКА СБ НЕВІДОМОГО ТЕРЕНУ
“ПИМЕНА” ДО “МИХАЙЛА”
ЩОДО НАПИСАННЯ ГАСЕЛ НВРО

[Невідомий терен],
9 листопада 1944 року

Друже Михайло!

Коли будуть Ваші люди писати лозунги, так на кожному з них пишуть под сподом (низом) “Народно-Освободительная Революционная Организ.” або скорочено “Нар.-Освоб. Рев.-Орг.”.

Негайно Ви, або Шумний відправте до Лотоцького в Користь⁵⁴³ ті коні, які взято у нього надворі під час акції на млин. Вони зараз у Козаку.

Копайте криївки. Залагодьте з містом. Про роботу повідомляйте мене.

Чи вислали бумагу і кальку для Самсона? Коли ні, то дістаньте і вишліть. Наказів від нього безпосередньо не приймати без мого порозуміння.

9/XI. 1944 р.
Слава Україні.
Пимен

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 24, арк. 31. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

⁵⁴³ Село в Корецькому р-ні Рівненської обл.

SUMMARY

Samples of the documentation issued by the “Turiv,” “Zahrava”, and “Bohun” military okruhas (VOs) for the period from July 1943 to May 1944 are included in § 1, Chapter 2 of The UPA’s Rear Line Services. The documents originating from VO “Turiv” are part of the administrative work of Kamin’-Kashyrs’kyi nadraion and Liuboml’, Senkevychivka, Kolky, Zabolotiv, Luts’k, and Torchyn raions. VO “Zahrava” is represented by documents of “Lyman” nadraion and Stolyn, Dubrovytsia, and “Ochakiv” raions. VO “Bohun” is represented by documents issued by Rivne nadraion and Ostroh raion.

Sources of the North-Western and North-Eastern Lands comprising the rear line services of formations of UPA groups (PZK ZH UPA and PSK ZH UPA, respectively) nos. 33 and 44, dated November 1944 and later, are published in § 2. Particularly noteworthy are documents of the PZK ZH UPA no. 33, such as orders issued by the leader of Kolky raion and letters written by the responsible Security Service (SB) leader of Kovel’ okruha and the women’s leader of Brest okruha. The document circulation of the PSK ZH UPA no. 44 is represented by a financial report from Korets’ nadraion and letters written by SB staffers to F. Vorobets’, the leader of the PSK.

Chapter 2 concludes with documents prepared by SB staffers, the exact provenance of which has not been determined. These are: an order issued by “Samson” on 24 October 1944 and letters dated 9 November 1944, which were written by “Pimen” in connection with the Revolutionary People’s Liberation Organization (NVRO) (§ 3).

ДОДАТКИ

Список скорочень	496
Фото	501
Індекс.....	517
Перелік документів.....	597
Перелік ілюстрацій	613
Перелік навчально-пропагандистських матеріалів, що згадані у документах збірника.....	615
Список застарілих, іншомовних слів, діалектизмів, жаргонізмів	616

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- 10-заряд. – десятизарядка
III ЗОУН – третій збір Організації
Українських Націоналістів
III НВЗ ОУН – третій над-
звичайний великий збір
Організації Українських
Націоналістів
авт. – автомат
автом. – автомат
ам. – амуніція
Армія – Українська Повстанча
Армія
артил. – артилерія, артиле-
рист
б. – біля
б. – боївка
біль. – більше
більш. – більшовики
больш. – большевицький
бр. – бригада
бриг. – бригада
був. – бувший
бувш. – бувший
бул. – булавний
буньч. – буньчужний
в. – військовий
вант. – вантажний
ВВ – внутренніє войска
в.-російський – великоросій-
ський
вер. – вересень
в/з – в заступництві
вим. – вимір, вимірювання
вих. – виховник
від. – відділ
відд. – відділ
відпуц. – відпущений
вій. – військовий
війс. – військовий
віст. – вістун
вкл. – включно
в. н. – військовий надрайон
ВН – військовий надрайон
ВНД – військовий надрайон
в. о. – виконуючий обов'язки
в/о – виконуючий обов'язки
ВО – військова округа
ВОП – відділ особливого при-
значення
ВПЖ – Військово-польова
жандармерія
ВПС – військово-польовий суд
ВР – військовий район
ВСБ – Військова Служба без-
пеки
г. – година
г. г. – годы
ген. – генерал
геогр. – географія
год. – година
Гол. Ком. УПА – головне
командування Української
Повстанчої Армії
госп. – господарський, госпо-
дарчий
господ. – господарчий, госпо-
дарник
ГПУ – Главное Политическое
Управление
гр. – грам
гр. – група
гром. – громадянин
д. – дека
д. г. – диверсійна група
дезерт. – дезертир
дехтяр – (Дехтярьов пехотний)
– назва радянського куле-
мета
диверс. – диверсійний
дк – дека
дн. – дня
допр. – допрос

д. – друг
др. – друг
др. – другою
драм. – драматичний
драматич. – драматичний
жанд. – жандарм, жандарме-
рія
заг. – загін
заготпункт – заготівельний
пункт
заград. – заградітельний
заст. – заступник
зах. – захід
ЗБ – з'єднання бригад
зв'яз. – зв'язковий
зг. – згинув
ЗГ – з'єднання груп
З. Г. – з'єднання груп
з. д. – за друга
з-н – загін
ЗОУН – збір Організації
Українських Націоналістів
ідейно-політ. – ідейно-
політичний
ім. – імені
інстр. – інструктор
інш. – інше
істор. – історія
к. – кілограм
к. – командир
кап. – капітан
КВО – комендант воєнної
округи
кг – кілограм
кгл – кілограм
кгр – кілограм
к-да – команда, командування
к-дир – командир
к-др – командир
кд-р – командир
кер. – керівник
КЗГ – командир з'єднання груп
к-ир – командир

кіл. – кілометр
к/к – козак
кл – кілограм
кл – кілометр
кльг – кілограм
км – кілометр
к-нт – комендант
коз. – козак
ко-ир – командир
кол. – колонія
ком. – командант, комендант
ком. – командир
ком. – комісар
коман. – командант
коман. – командир
команд. – командир
ком. в. – командир відділу
комд. – командир
ком-р – командир
кор. – коробка
ко-р – командир
кр. – карний
к-р – командир
к/р – командир
крб. – карбованець
к-ри – командири
кріс. – крісовий
к-т – комендант
кул. – кулемет, кулеметник
кулем. – кулеметник
культ. – культурний
л. – літр
літ. – літр
м. – місто
м. – місяць
МГ – (Maschinen gewehr) –
назва німецького кулемета
міном. – міномет
міс. – місяць
мл. – младший
мм – міліметр, міліметровий
МП – (Maschinen pistole) –
назва німецького автомата

мт. – метр
м-ць – місяць
надр. – надрайон
нар. – народжений, (-одився, -одилася)
нар. – народний
народж. – народжений, народження
нац. – національність, національна
нач. – начальний
НВЗ – надзвичайний великий збір
нім. – німецький
НКВД – народний комісаріат внутренніх дел
НКГБ – народний комісаріат государственной безопасности
нр. – номер
н. ш. – начальник штабу
НШ – начальник штабу
НШЗ – начальник штабу з'єднання
ОББ – отдел по борьбе с бандитизмом
обл. – область
од. – одиниця
ок. – околиця
око. – около
окр. – округа, окружний
оподатков. – оподаткування
орг. – організаційний
орг. – організаційний
Орг. – Організація Українських Націоналістів
Організація – Організація Українських Націоналістів
орг. моб. – організаційно-мобілізаційний (референт)
ОУН – Організація Українських Націоналістів
п. – пан

п. – політичний
п. – початковий
п. – пропагандистський
партіз. – партизан
партиз. – партизанка
ПВ – Польське Військо (Військо Польське)
перс. – персональний
ПЖ – польова жандармерія
підст. – підстаршинський
підхор. – підхорунжий
ПнСУЗ – Північно-східні українські землі
п/о – партизанській отряд
пов. – повіт
повстан. – повстанський
подр. – подруга
пол. – поліцейний
політ. – політичний
політ. реф. – політичний референт
політштаб – політичний штаб
полк. – полковник
пор. число – порядкове число
пораб. – порабощонний
посеред. – посередній
пост. – постій
п/п – після полудня
п/п – по порядку
православ. – православний
прац. – працівник
пров. – провідник
прогр. – програмовий
ПС – польовий суд
П. С. – (Post scriptum) – постскриптум
ПТ – протитанкова рушниця
пш. – пшеничний
п. шк. – початкова школа
пшен. – пшеничний
р. – район
р. – рік
р. – річка

рай. – район
рай. – районувий
револ. – революція
реф. – референт
РОА – Русская
Освободительная Армія
рой. – ройовий
ройов. – ройовий
р-он – район
рос. – російський
P. S. – (Post scriptum) – допис-
ка, після написаного
с. – село
сан. – санітарний
саніт. – санітарний
СБ – Служба безпеки
свин. – свинячий
СВНСБ – слідчий Служби без-
пеки військового надрайону
СВТ – самозарядная вiнтовка
Токарева
СД – (SS Sicherheitsdienst)
служба безпеки Третього
Райху
CD – (SS Sicherheitsdienst)
служба безпеки Третього
Райху
скар. – скарпетки
сл. – славної
сл. – слiдуючий
сл. п. – славної пам'яті
служб. – службовий
см – сантиметр
см. – смотрі
сов. – совітський
совіт. – совітський
сот. – сотник, сотенний, сотня
с. п. – славної пам'яті
спец. – спеціальний
СССР – Союз Советських
Социалистических Республик
ст. – станція
ст. – старший

стар. – старший
ст. бул. – старший булавний
стор. – сторона
стрил. – стрилець
СУ – Слава Україні
С.У.Г.С – Слава Україні Героям
Слава
СУЗ – Східноукраїнські землі
С.Укр. – Слава Україні
т. – том
т. – точка
т. д. – так далі
темпер. – температура
т. е. – тобто є
т. з. – так званий
т. з. – тобто значить
т. зв. – так званий
т. ін. – таке інше
т. п. – тому подібне
транспорт. – транспортний
тяж. – тяжкий
укр. – українець, український,
українське
Укр. – Україна
Укр. Пов. Армія – Українська
Повстанча Армія
УПА – Українська Повстанча
Армія
факт. – фактично
фіз. – фізичний
фін. – фінка
фір. – фірманка
фр. – френч
х. – хутір
худож. – художній
хут. – хутір, хутори
ц. м. – цього місяця
ц. р. – цього року
ц/р – цього року
ч. – час
ч. – число
ч. – чоловік
ЧА – Червона Армія

час. – часов
част. – частина
Че-Ка – Чрезвычайная Комісія
чел. – человек
чер. – червоний
черв. – червоний, червоні
Черв. Хрест – Український
Червоний Хрест
Червоний Хрест – Український
Червоний Хрест
чол. – чоловік
чолов. – чоловік
чот. – чотовий

ч. п. – число по порядку
ч/п – число по порядку
Ч. Хр. – Український Червоний
Хрест
Ч. Хрест – Український
Червоний Хрест
ш. – штук(-а)
ШВШ – шеф військового
штабу
шир. – ширина
шк. – школа
шт. – штук(-а)

Фото та ілюстрації

Лебедь Михайло Григорович, 1925 р.н., уродженець с. Владинопіль
Оваднівського р-ну Волинської обл.
В червні 1943 вступив до УПА на Волині, служив у підрозділі "Люльки".
У вересні 1943 під псевдонімом "Максим" керував юнацтвом Оваднівського
району ОУН. В квітні 1944 вступив до Вермахту добровольцем.
(УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на
оперативному обліку, спр. 21947)

Інше фото Лебеда Михайла.
(УСБУ Волинської обл., фонд
кримінальних справ на осіб,
які перебувають на оперативному
обліку, спр. 21947)

Солоп Уляян Федотович.
Навесні 1943 вступив до УПА
у с. Буцинь Седлищанського р-ну
Волинської обл.
Документ виявлено у його брата,
члена УПА Солопа Марка Федотовича,
під час обшуку 19.08.1944 р.
(УСБУ Волинської обл., фонд
кримінальних справ на осіб, які
перебувають на оперативному обліку,
спр. 22245)

Солоп Марко Федотович,
1921 р.н., уродженець с. Буцинь
Седлищанського р-ну Волинської обл.
Навесні 1943 вступив до УПА, до
червня брав участь у формуванні
одного з армійських підрозділів на
Волині, далі навчав військовій справі
молодь с. Буцинь.
(УСБУ Волинської обл., фонд
кримінальних справ на осіб, які
перебувають на оперативному обліку,
спр. 22245)

Ще одне фото Солопа Марка Федотовича
(УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 22245)

Провідник Берестечківського р-ну Луцької округи ОУН Сарчук Василь-“Яків”-“Горинь”, машиністка проводу Луцької округи Зубрицька Лідія Михайлівна-“Зіна”-“Надя”-“Оля”-“Тамара”, провідник Луцької округи Савира Олександр-“А. Зарічний”-“Ярош” (зліва направо). Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Л.. 1924 р.н. (УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

“Яків” і “Ольга”.

Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Лідії Михайлівни, 1924 р.н. Зубрицька Лідія Михайлівна (“Надя”) у 1942 керувала жіноцтвом Луцького району ОУН, на початку 1944 р. перебувала у шпиталі при курені С. Коваля (“Юрій Рубашенко”), влітку 1945 – у 1946 рр. знаходилася у ПСК “Одеса” з метою виявлення радянської агентури. Від 1947 – машиністка керівника Луцької округи ПЗК ОУН. (УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

Повстанці “Яків” і “Ольга”. Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Лідії Михайлівни, 1924 р.н. (УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

УПА на Волині. Невідомі повстанці. Кін. 1940-х – поч. 1950-х рр. (УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

Повстанець "Яків" і невідомий (зліва направо). Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Лідії Михайлівни, 1924 р.н.
(УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

УПА на Волині. Невідомі повстанці. Кін. 1940-х – поч. 1950-х рр.
Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Лідії Михайлівни, 1924 р.н.
(УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

УПА на Волині. Невідомі повстанці. Кін. 1940-х – поч. 1950-х рр.
Фото вилучене 8.12.1951 р. у Зубрицької Лідії Михайлівни, 1924 р.н.
(УСБУ Волинської обл., фонд кримінальних справ на осіб, які перебувають на оперативному обліку, спр. 17863)

Провідник Луцької округи ОУН “Ярош”
і провідник надрайону “Василь” (зліва
направо).
Поч. 1950-х рр.
(Фото з фондів Волинського
краєзнавчого музею – дир. А. Силюк)

Провідник Любомльського району ОУН Богдан Сергій Кіндратович-“Биков”,
1922 р.н., уродженець с. Куснище, у 1950 р. був виданий зрадником,
загинув у бою в с. Глухи. Зліва – невідомий.
(Фото з фондів Волинського краєзнавчого музею – дир. А. Силюк.
Опубліковане: Остап'юк О. Вони боролись за незалежність //
Наше життя (Любомль). – 2002. – 19 жовтня. – С. 1)

Убиті повстанці. Волинська область. 1940-і рр.
(Фото з фондів Волинського краєзнавчого музею – дир. А. Силюк)

Невідомий пропагандист чи працівник технічної ланки.
Волинська область. 1940-і рр.
(Фото з фондів Волинського краєзнавчого музею – дир. А. Силюк)

Група українських повстанців. Можливо – штаб якогось куреня УПА.
Волинська область. 1940-і рр.
(Фото з фондів Волинського краєзнавчого музею – дир. А. Силук)

Зліва – Войтович Дуня
("Квітка"), жителька
с. Тучин, санітарка при курені
Трохимчука Степана-"Недолі"
групи УПА "Заграда".
Рівненська область.
Середина 1940-х рр.
(Фото з фондів Архіву УСБУ
Рівненської обл.)

Провідник Любомльського району
ОУН Богдан Сергій Кіндратович-
"Биков". Волинська область.
(Фото з фондів Волинського
краєзнавчого музею –
дир. А. Силюк)

Киселик ("Сокіл") – провідник одного
з підрайонів Вербського району ОУН.
Рівненська область. 1951 р.
(Приватний архів І. Марчука)

У центрі – Бакшин Василь (“Дунай”),
член боївки СБ підрайону Млинів-Дубно. Рівненська область. 1947 р.
(Фото з фондів Рівненського краєзнавчого музею – дир. О. Булига)

У центрі – Дем’янюк Федір Іванович, уродженець с. Тучин, в УПА перебував
заступником секретаря при штабі куреня Трохимчука Степана-“Недолі” групи
“Заграда”. Рівненська область. Середина 1940-х рр.
(Фото з фондів Архіву УСБУ Рівненської обл.)

Справа – Білецький (“П’явка”),
провідник Клеванського району ОУН.
Зліва – Чирук Адам (“Барвінок”),
підлеглий “П’явки”. Рівненська
область. 1946 чи 1947 р.
(Фото з фондів Рівненського
краєзнавчого музею – дир. О. Булига)

Зліва – Войтко Микола Лукашович
 (“Івол”), заступник сотенного куреня
Вротновського-“Гордієнка” групи
УПА “Тютюнник”. Справа – Войтович
Катерина Яківна (“Леся”), санітарний
інспектор надрайону № 5. Рівненська
область. Середина 1940-х рр.
(Фото з фондів Архіву УСБУ
Рівненської обл.)

Зліва направо – зв'язкові ОУН Михалюк-Мартинюк Ганна з дочкою Тамарою у батьківському садку в с. Бугаївка на Рівненщині. Згодом були розстріляні німцями у Рівному. Початок 1940-х рр. (Фотокопія дослідника Ігоря Марчука. Оригінал зберігається у приватному архіві)

У центрі – Джурик (“Чубатий”, “Роздуйкадило”), інспектор шкіл у Дубнівському надрайоні ОУН. У 1944 р. вийшов з повинною. Рівненська область. Фото 1946 р. (Фотокопія дослідника Ігоря Марчука. Оригінал зберігається у приватному архіві)

Станичний Семенюк Петро (“Граб”) з дружиною Ганею у с. Новий Тік на Рівненщині. Був заарештований 4 травня 1944 р.
(Оригінал з приватного архіву І. Марчука)

Провідник Олександрійського району ОУН Дячук Гнат з дружиною Надею, 1943 чи 1944 р.
Рівненська область.
Фото 1928 р.
(Оригінал з приватного архіву І. Марчука)

Горобець Микола ("Славко"),
уродженець с. Білопілля,
у 1943 р. – військовик
Володимир-Волинської округи ОУН.
Загинув у липні 1943 р.
в Завидівському лісі на Волині
під час німецького нападу. 1930-і рр.
(Фотокопія дослідника Ігоря Марчука.
Оригінал зберігається
у приватному архіві)

Переходько Микола Йосипович
("Грицько") – господарський референт
ОУН у с. Воронів Гощанського р-ну
Рівненської обл. 1940-і рр.
(Фото з Архіву УСБУ Рівненської обл.)

Хасевич Анатолій ("Хвильовий") –
рідний брат графіка і різб'яра УПА
Хасевича Ніла. У 1943 р. – суспільно-
політичний референт Костопільського
надрайону "Долина" ВО "Заграда".
На поч. 1944 р. замордований
радянськими партизанами.
(Фотокопія дослідника Ігоря
Марчука. Оригінал зберігається
у Костопільському районному
краєзнавчому музеї)

Сагайко Дмитро Йосипович
(“Бравий”, “Еней”)

Хасевич Ніл Антонович
(13.XI.1905 – 4.03.1952)

Провідник Любомльського району ОУН С. Богдан - “Биков” (стоїть 4-ий зліва).
Інші повстанці неідентифіковані.

(Фото з фондів Волинського краєзнавчого музею – дир. А. Силюк)

ИНДЕКС

« [...]акутний», коз. 384
« [...]ирай» 486
«0018», вд., заг. *Див.* «Колодзінського, ім.» (...), заг. УПА
«010», спецвд. УПА 65
«011», заг. УПА. *Див.* «Полтавський», заг. («011») УПА
«0111», сотня 66
«0112», сотня 66
«0113», сотня 67
«0114», сотня 67
«0115», сотня 67
«012», вд., заг. *Див.* «Сумський», заг. (012) УПА
«0121», сотня 68
«0122», сотня 68
«0123», сотня 68
«0131», сотня 69
«0132», сотня 69
«0133», сотня 70
«031», курінь. *Див.* «Святослава, ім.» («031»), курінь
«032», курінь. *Див.* «Сагайдачного, ім.» («032»), курінь
«045», вд. 68, 69
«050/II», заг. *Див.* «Колодзінського, ім.» (...), заг. УПА
«07», курінь 17, 33, 81, 122
«08», курінь 17, 33, 122, 124
«10-ий» (10 ВН 3/3), р-н. *Див.* Рівненський, повст. р-н
«10-ий» (X), р-н. *Див.* Вербський, повст. р-н
«1121», пвд. 352, 353
«1122», пвд. 352, 353
«1123», пвд. 352, 353, 356, 357
«1124», пвд. 352, 353
«1125», пвд. 352
«1126», пвд. 352
«1127», пвд. 352
«1128», пвд. 352
«125», пункт зв. 470
«165», сотня, вд. УПА № 207, 208, 338, 339
«1747», вд. 381, 388
«1747/1», пвд. 381
«1747/11», пвд. 381
«1747/12», пвд. 381
«1747/2», пвд. 381
«1747/23», пвд. 381
«1747/24», пвд. 381
«1748», вд. 381, 388
«1748/1», пвд. 381
«1748/11», пвд. 381
«1748/12», пвд. 381
«1748/2», пвд. 381
«1748/23», пвд. 381
«1748/24», пвд. 381
«1749», вд. 388
1-а група УПА. *Див.* УПА, 1-а група
«2205», вд. п/п. *Див.* «Богуна, ім.», загін
«245/П», заг. УПА 339
27-а Волинська дивізія АК. *Див.* АК, 27-а Волинська дивізія
«3/3», надр-н. *Див.* Корець, надр-н (3/3)
«3», курінь 124
«3042», вд. п/п. *Див.* «Рубаша», сотня, вд.
33, ЗГ УПА №. *Див.* УПА, ЗГ № 33
«33/1», заг. УПА 350
«3351», заг. УПА 66
«3352», заг. УПА 66
3-ій (III), р-н. *Див.* Горохівський, р-н
44, ЗГ УПА №. *Див.* УПА, ЗГ № 44
50 ВН 3/3, терен. *Див.* Рівненський, надр-н
5-ий (V), р-н. *Див.* Берестечківський, р-н (V-ий)

5-ий, надр-н 512
6-ий (VI), р-н. *Див.* Іваничівський, р-н (VI-ий)
8-а («VIII»), сотня кур. «Бескида» 109
8-ий (VIII), р-н. *Див.* Володимир-місто (Володимир-Волинський), р-н (VIII-ий)
9-ий (IX), р-н. *Див.* Устилузький, р-н (IX-ий)

А

«А[...]», білорус 413
Абіссинія (Абессинія), хут. 179, 180
«Абрам», рой. 298, 299
Абри[...] И., енкаведист 403
«Ав[...]», коз. 192
«Авагар», коз. 368, 377
Австрія 79, 142, 453
Адамівка, с. Ратнівського р-ну 463
Адамівські, курені (Березнівщина) 267
«Адолік», коз. 384
«Азерака», госп. вид. 385
«Азіати», вд. 70
Азія 174, 468
«Азіят», коз. 449
Айрапетова Віра Авагімівна 47
АК 10, 26, 63, 111
АК, 27-а Волинська дивізія 10, 26, 86
АК, Волинська округа 10, 26
«Академік», віст., бунч. 338, 361
«Акорд», др. 239
«Акорда», вд. 256
«Акула», рой. 383
Александрія, с. *Див.* Олександрія, с. Рівненського р-ну
«Алібаба», коз., розв., зв. 149, 199, 209, 337, 382

«Амада», коз. 369, 377
Америка 266
«Амесій», бунч. 383
«Ампель», тер. госп. 443
Англія 53, 210, 393, 453
Андрієвський Віктор Никанорович 294
«Андрійко», коз. 384
Андруга, озеро 173
Андруга, с. *Див.* Зелене, с. Володимирецького р-ну
Андрушівка, с. Шумського р-ну 473
«Антон», рай. пров. *Див.* Сметана А.
«Антон», чот. 155
Антонівецькі, ліси 54-56
Антонівка, с. Володимирецького р-ну 172, 351
Антонівка, с. Гоцанського р-ну 300
Антонівці, с. Шумського р-ну 55, 78
Антоніни, смт. Красилівського р-ну 142
Антонюк Богдан Порфирівич 69
Антонюк Василь Фролович 69
Антонюк Євдокія 69
Антонюк Ірина Порфирівна 69
Антонюк Клавдія Фоківна 69
Антонюк Костянтин Фролович 69
Антонюк Профiр (Порфирій) Фролович («Сосенко», «Кліщ») 66, 68, 69, 81-84, 87, 88, 92, 95-99, 103, 113, 117, 121, 123-125, 133, 134, 136, 320
Антонюк Трохим Фролович 69
Антонюк Фрол Григорович 69
Антонюк Я. 11, 27, 71, 354

«Антонюк», коз. 277, 284
Антополь, смт. Дрогичинського р-ну Брестської обл. 460
«Аполон», рай. проп. 477, 478
«Араб», чот. 149, 179, 375
Араби 393
Арабське, населення. *Див.* Араби
«Аркадій», надр. СБ. *Див.* Гаврилюк Микола
«Аркан», рой. 378
«Аркас». *Див.* Брись Олексій Семенович
Армія УНР. *Див.* УНР, Армія
Армяни. *Див.* Вірмени
«Арсен», лік. 117, 129, 135, 137
«Артем», кіннотник 211
«Артем», розв. 184, 185
«Артем», ст. коз. 337
«Артемчука», пвд. 482
«Артист», коз. 140, 149
Архангельська, губ. 307
Архангельська, обл. 483
«Архип». *Див.* Зінчук Тихін
«Аршин», віст., ст. віст., бунч., к-т диверс. 200, 337, 338
«Аршин», госп. 210
«Аршин», заст. реф. СБ 380
«Аршин», к-р 179, 213, 383
«Аршин», к-р зв., к-т ПЖ 149, 193
«Аршин», розв. 168
«Аршина», вд. 213, 352, 383
«Ар'ян». *Див.* Клячківський Дмитро
«Ас», провіантовий 443, 445, 446
«Аскольд», пвх. 226, 230, 232-234, 236, 237, 240, 241, 243, 245, 249, 252, 253, 266
«Атанас» 384
«Атюк», коз. 147
«Ашот», кап., к-р УПА 87

Б
«Б[...]», ВСБ 382
Бабаці, с. Любомльського р-ну 429, 430
«Бабин Яр», урочище 57
«Багатий», аг. 397
«Багнюк», коз. 384
«Базар», коз. 383
«Базаренко», пвх. 245
Базелицький Петро («Буревій») 419
Базиченка, гр. рад. партиз. 416
«Байда», канц. 139, 279
«Байдак», др. 135
«Байрак», надр-н 18, 34, 429
Бак Т. 14, 31
«Бак», коз. 367, 373
Бакшин Василь («Дунай») 511
Балабушко-Малецька Ольга («Мотря») 57
«Балбес», коз. 153
«Балеба», кіннотник 186
Бальфура, декларація 393
«Балюк», коз., к-р ВПЖ 146
Баляс С. 107
Бандера Степан Андрійович 79, 307
Бандерівці. *Див.* ОУН(б)
«Барабаш», коз. 45, 282
Баранівський, р-н 77
«Барвенко» 394
«Барвінок», коз. з вд. «Шаули» 283
«Барвінок», коз. з вд. «Янчара» 384
«Барвінок», стр. 277
«Барвінок». *Див.* Чирук Адам
«Барвінченко» 320
Бармаки, с. Рівненського р-ну 418
Басів Кут, с. (тепер передмістя Рівного) 54, 158, 422

- Басюк Андрій Євгенович 47
 Басюк Євген Михайлович («Чорноморець», «Коломієць», «Компанієць») 47-50, 74, 143
 Басюк Михайло Іванович 47
 Басюк-Бондарчук Ганна 47
 «Батіг», рой. 152
 Батошовський Степан 130, 131
 «Батуринський», загін УПА. *Див.* «Остапа, ім.» («Батуринський»), заг. УПА
 Батьківщина. *Див.* Україна
 «Батько», к-р 54
 Бах, фон дем 123
 Башкири 87
 «Баян» 482
 Бегма Василь Андрійович 177
 Бегман, ген. рад. партиз. *Див.* Бегма Василь Андрійович
 Бегми, рад. партиз. з'єдн. 177
 «Бегна», к-р рад. партизан. *Див.* Бегма Василь Андрійович
 «Без», коз. 284
 «Без», стр. 277
 «Безрідний», край. реф. СБ. *Див.* Макар Василь
 «Безрідний», прок. ГК 298
 «Бей-Зот», графік, чл. УГВР. *Див.* Хасевич Ніл Антонович
 «Беляк», коз. 383
 Бердичівська, тюрма 65, 484
 «Берег», Березнівський повст. р-н 230, 237, 238
 «Берег», коз. 191, 368
 Бережки, с. Дубровицького р-ну 304
 Бережниця, с. Дубровицького р-ну 178, 222, 304, 305, 379, 464
 Береза Картузька (Береза-Картузька), концтабір 56, 142
 «Береза», др. 117
 «Береза», зв. 330
 «Береза», коз. 147
 «Береза», коз. 149
 «Береза», коз. 387
 «Береза», кул. 282
 «Береза», повст. 155
 «Береза», рой. 234
 «Береза», рой. 373
 «Береза», стр. 278
 «Береза», чот. *Див.* Марценюк (Марцинюк) Андрій
 «Берези», вд. 449
 Березина, с., хут. (р-н Березне) 230, 231, 252
 Березичі, с. Любешівського р-ну 454-456
 Березне (Березненський), р-н. *Див.* Березнівський, р-н
 Березне, м. Рівненської обл. 59, 61, 230, 231, 243
 Березнівський повст. р-н «Берег». *Див.* «Берег», Березнівський повст. р-н
 Березнівський, ВОП 397
 Березнівський, р-н 43, 66, 228, 230, 243, 256, 264, 268, 303, 407, 408
 «Березняк», коз. 222, 223
 Берекета Б. 69, 114
 Берестейська, обл. *Див.* Брестська, обл.
 Берестейська, округа 19, 35, 479, 481-483, 494
 Берестейське, рад. партиз. з'єдн. 181
 Берестейський, надр-н 482
 Берестейщина 482, 483
 Берестечківський, р-н Волинської обл. 104

- Берестечківський, р-н (V-ий) 104
- Берестечко, м. Горохівського р-ну 54, 85
- Берестовець, с. Костопільського р-ну 73, 199
- Берестя, м. *Див.* Брест, м.
- Берестя, с. Дубровицького р-ну 151, 464
- Берестяне, с. Ківерцівського р-ну 201
- «Беркут», війс. зв. 222
- «Беркут», госп. 196
- «Беркут», коз. 193
- «Беркут», к-р 55
- «Беркута», сотня, вд. 16, 32, 54, 56, 58
- Берлін, м. (Німеччина) 84, 175
- «Бескид» («Бескід»), кур. 109, 121, 124, 133, 311
- «Бескид», сл. СБ 58
- «Биков», рай. пров. *Див.* Богдан Сергій Кіндратович
- Бискупичі (Бискупичі Шляхецькі), с. *Див.* Соснина, с. Іваничівського р-ну
- Бискупичі Руські, с. *Див.* Нехвороща, с. Володимир-Волинського р-ну
- Бискупичі, с. (? можливо с. Яцьковичі, Березнівського р-ну) 61
- «Бистрий», зброяр, к-р пвд. 44, 218, 280
- «Бистрий», коз. 368, 376
- «Бистрий», коз. з вд. «Гука» 142
- «Бистрий», коз. з вд. «Ярка» 142
- «Бистрий», коз., к-р зв. 140
- «Бистрий», сот. *Див.* Білинський Ярослав Михайлович
- «Бистрий», стр. 278
- Бистрицький, ліс 58
- Бистричі, с. Березнівського р-ну 59, 239
- Биструхін Г. 11, 14, 27, 30, 65, 408
- Бихалець Мелетій («Морозенко») 48
- Бихів, с. Любешівського р-ну 455, 458
- «Биць», коз. 145
- Бичаль, с. Костопільського р-ну 72, 374
- «Біб», коз. 148
- «Біда», кул. 384
- «Бідний», повст. *Див.* Мельник Олександр
- «Бійбіда» («Бийбіда»), коз. 153
- Біла, ст. (Дубровиччина) 172
- «Білаш». *Див.* Клячківський Дмитро
- Білаші, с. Дубровицького р-ну 464
- Біле, озеро 456
- Біле, с. (Дубровиччина). *Див.* Лугове, с. Дубровицького р-ну
- Біле, с. Володимирецького р-ну 182, 183
- Білецький («П'явка») 512
- «Білий» 394
- «Білий», сл. ВПЖ 299
- «Білий», коз. 152
- «Білий», коз. 366, 372
- «Білий», к-р диверс. 47
- «Білий», стр. 278
- Білін, с. Володимир-Волинського р-ну 69, 85, 86, 90, 104, 105
- Білинський Ярослав Михайлович («Бистрий») 55
- Білка, с. Березнівського р-ну 263, 264
- «Білка», коз. 384

- Білки Попінські (Белкі Папінски), хут. с. Попіна Дрогичинського р-ну Брестської обл. 460
- «Білого», диверс. гр. 419
- Білокоровичі, с. Олевського р-ну 237
- Білокриниця, с. Кременецького р-ну 78
- Білоозерський, терен (коло оз. Біле) 459
- Білопілля, с. (Володимир-Волинщина) 132, 515
- Білоруси 10, 26, 413
- Білорусь (Беларусь, Білорусія) 9, 10, 12, 18, 25, 28, 34, 65, 79, 408, 411, 413, 482
- Білоруське Полісся. *Див.* Полісся, Білоруське
- Білоруський, рух опору 10, 26
- Білоруські, території. *Див.* Білорусь (Беларусь, Білорусія)
- Білорусько-українське, прикордоння 205
- Білосток, с. Луцького р-ну 123
- «Білоус», к-р 299
- Більмаж, передм. Острога 470
- Більчаки, с. Березнівського р-ну 59, 60, 62, 398, 485
- Більчаківка, с. Людвипільського р-ну. *Див.* Більчаки, с. Березнівського р-ну
- Більче, пункт зв. 126-128
- Більшовики 15, 47, 53, 61, 64, 72, 77, 107, 145, 151, 152, 154, 164, 168, 174-182, 184, 187, 190, 192-197, 199-204, 206-210, 212-217, 221, 226-228, 231-234, 236-239, 241-243, 247, 248, 250-256, 259, 262-264, 266-272, 275, 276, 296, 298, 299, 301, 306, 311-321, 323-325, 331, 333, 336, 358, 361, 366, 368-371, 375-378, 386, 392, 393, 398, 418, 419, 422, 431, 432, 450-464, 466, 471-473, 475-476, 483
- Більшовицькі (большевицькі), партизани. *Див.* Радянські, партизани
- «Білявий», стр. 287
- Білятичі, с. Сарненського р-ну 304
- Біндюги (Бендюга), с. (с/р Бережці, Любомильщина) 86, 91
- «Бінчук», чот. 240
- «Бір» 486
- «Бір», терен вд. «1123» УПА 352, 353
- Бірки, с. Любешівського р-ну 456, 458
- Бірки, хут. б. Кухітської Волі 387
- «Бірчак» 384
- Блаженик, с. Турійського р-ну 81, 99, 105
- Блаустяк Ганна 142
- «Блискавиця», стр. 451
- «Блискучий», коз. 368, 376
- «Блондин». *Див.* Клячківський Дмитро
- «Бляшаний», рой. 375
- Блящук Яків («Чардаш», «Богун») 67
- Бо[...], с. 273
- Бобінська Ц. 21, 38
- Бобринський, надр-н 482
- Бобровська А. 14, 31
- Богдан Сергій Кіндратович («Биков») 507, 510, 516
- «Богдан» 344
- «Богдан», віст. 391
- «Богдан», др. 84
- «Богдан», коз. 242
- «Богдан», сот. 68

- «Богдана», сотня 70
«Богданко», стр., коз. 277, 284
Боголюби, с. Луцького р-ну 487
«Богун», ВО (гр. УПА) 12-14, 16-18, 22, 29, 30, 33, 35, 38, 54, 55, 72, 75-78, 242, 335, 336, 417, 423, 452, 470-474, 491, 494. *Див. також* «Січ», заг. УПА (ВО)
«Богун», др. 320-322
«Богун», з ВО «Заграва» 156
«Богун», з ВО «Турів» 449
«Богун», заст. к-ра сот. *Див.* Бляшук Яків
«Богун», к-р 317, 318
«Богун», к-р кавал. 255
«Богун», пров. 482
«Богун», рай. госп. 160
«Богун». *Див.* Канюка («Богун», «Чорнота»)
«Богуна, ім.», заг. УПА, 2-га сотня. *Див.* «Рубаша», сотня
«Богуна, ім.», загін УПА 15-18, 31-34, 63, 68, 69, 72-73, 80-85, 87, 88, 90, 93-104, 112-119, 121-124, 130, 134, 135, 250, 301-303, 306, 308, 309, 388, 421, 423
Богунов С. 13, 30, 56, 77
Богуші, с. Березнівського р-ну 308
Боднарівська Дарія 70
«Бое[.].», лік. 120
«Боевий», к-р поч. 265
«Боевий», стр. 278
«Бой», рой. 384
Бойко Анастасія 67
«Бойко», подр. 395
«Бойко», пр. СБ 395
«Бойовий», кул. 284
«Болото», терен вд. «1121» УПА 352, 353
«Болох», коз. 149
«Болько», коз. 175, 367, 374
Большевики. *Див.* Більшовики
Большевицькі, банди. *Див.* Радянські, партизани
Боляновський Андрій 335
Бондарчук Валерій («Гордій») 483
«Бора», коз. 374
«Бора», кул. 182
Борек Кути, хут. (Березненщина) 264
Боремель, с. Демидівського р-ну 75
«Борець», коз. 284
«Борець», стр. 278
«Борзий», коз. 144
«Борис», к-р 214, 215, 322
«Борис». *Див.* Гаврилюк Микола
«Бористен», к-р, ШВШ. *Див.* Корінець Дмитро Васильович
«Бористена», гр., сотня, вд. 43, 50, 72, 218,
«Борівка», урочище 198, 199
Боров'янська, гора 64
Борове, с. Зарічненського р-ну 207
Борове, с. Рокитнівського р-ну 409
Боровець Тарас («Тарас Бульба») 265
«Боровий», к-р ст. шк. *Див.* Брилевський Василь
«Боровий», стр. 18, 34, 417
Боровичі, с. Маневицького р-ну 251, 259, 432
Боровне, с. Камінь-Каширського р-ну 64
«Бородавець», к-р 388
«Бородавця», вд. 388, 389

- Борозенко Василь («Ворон») 301
- «Борсук», к-р б-ки СБ. *Див.* Сафонік Іван Васильович
- «Борсука», боївка 208
- «Борсука», сотня 54
- «Бортенко», сот. *Див.* Пілішенко Андрій
- «Бортник», сот. 105, 106
- «Борун», стр. 124
- «Боря», коз. 368
- «Боря», надр. проп. 397
- «Босий» 449
- «Босий», коз. 384
- «Босота», сот. 74
- «Босота». *Див.* Токар Матвій Іларіонович
- Бостин, с. (Білорусь) 211
- Босюк Олексій 130
- Ботан В. («Квітка») 242
- «Боян» 387
- «Боян», к-р, сот. 289, 318
- «Бравий», лік. *Див.* Сагайко Дмитро Йосипович
- «Брамін» («Браумін»), к-р 66
- Брест, м. (Білорусія) 67, 71, 451, 455, 482
- Брест-Литовськ, м. *Див.* Брест, м.
- Брестська, обл. 66, 482
- Брехуненко В. 24, 40
- Брилевський Василь («Боровий») 334
- Брись Олексій Семенович («Остап», «Аркас») 84, 85
- Брівник Іван 450
- «Брід», коз. 185, 368, 375
- Броди, м. Львівської обл. 79
- Бродниця, с. Зарічненського р-ну 205
- «Бродяга», к-р. *Див.* Капало І.
- «Бродяга», к-р. *Див.* Корейчук Д.
- «Бродяги», вд. 387
- Бронне, с. Березнівського р-ну 408
- БРСР 66, 200, 482
- «Бруква», коз. 147
- Брухлій В. 11, 27
- Брушковський Ф., май. МДБ 407
- Бруяка О. 183
- Брянські, ліси 457
- «Бувалий», кур. *Див.* Ткачук А.
- Буг, Західний, р. 68, 77, 81, 86, 258, 259, 393, 430, 454
- «Буг», курінь 68, 387
- Бугаївка, с. Радивилівського р-ну 513
- Буда, с. Рокитненського р-ну 269
- «Буревій», др. *Див.* Базелицький Петро
- Будераж, с. Здолбунівського р-ну 49, 53
- Будки (Буди), кол. 80, 214
- Будки, с. Маневецького р-ну 255, 432
- «Будько». *Див.* Примак Сильвестр
- «Будяк», коз. 337
- «Буз», коз. 146
- Бузаки, с. Камінь-Каширського р-ну 452, 463
- «Буйний» 474
- «Була», коз. 153
- «Булавний», кіннотник 185
- Булаховський, ред. 23, 39
- Булига О. 511, 512
- «Бульба Тарас». *Див.* Боровець Тарас
- «Бульба» 365, 370
- «Бульба», повст. 50
- «Бульби Тараса», вд. 18, 35, 59, 61, 173, 183, 212, 262, 311, 458, 464, 473

Бульбівці. *Див.* «Бульби Тараса», вд.
«Бунь», коз. 384
Буревій А. 14, 30
«Буревій», к-р 419
«Буревій», к-р диверс. *Див.* Базелицький Петро
«Буревія», сотня 77
«Бурі», вд., сотня 154, 226, 227, 230, 232, 238-240, 244, 252, 253, 256, 291, 386
«Бурлака», інт. 93
«Бурлака», коз. 284
«Бурлака», к-р 305
«Бурлака», к-р. *Див.* Коваль Степан Йосипович
«Бурлака», НШЗ 344
«Бурлака», рой. 155
«Бурлака», стр. 277
«Буря» («Бура»), к-р бриг., ШВШ 360, 380, 387, 388, 390, 391, 479, 480
«Буря», подр. 309
«Буря», сот. *Див.* Регеза Олександр Петрович
«Буряк», кул. 384
Бутейки, с. Сарненського р-ну 191
Бутове, с. Зарічненського р-ну 179, 203, 205, 369, 378, 379
Буцинь, с. Седлищанського р-ну 503
«Бучко», стр., к-р вд. артил. 277, 285
Буца, с. Здолбунівського р-ну 75
Бушанський, прорив 13, 29
«Буяна», сотня 257

В

В[...]ський, р-н 397
«Вадим» 14, 30

«Важкий», віст. 338
«Вайс». *Див.* Доля Семен Прокопович
«Вакула», коз. 384
Вал, хут. с. Щедрогір 462
Валаханович Ігор 10, 26
«Валець», з ВСБ 382
«Ванька», коз. 383
«Ваньки», вд. 485
«Вараниця», коз. 124
«Вареник», коз. 153
«Варка». *Див.* Скаб Ярослава Варм Шай Давидович («Скрипач») 114, 117
Варшава, м. (Польща) 10, 13, 26, 30, 114, 174
«Варяг» 486
«Василь», військ. реф. *Див.* Гудзоватий Петро
Василь», зв. 406
«Василь», к-р 405
«Василь», надр. пров. 507
Васильченко Степан. *Див.* Панащенко Степан Васильович
«Васько», коз. 153
«Ватаг», коз. 175, 367, 374
Вашингтон, Джордж 453
Ведмедівка, с. Березнівського р-ну 61, 226, 227, 267, 407, 409
Велика Глуша, с. Любешівського р-ну 65, 452, 456
Велика Клецька, с. Корецького р-ну 226, 267, 472, 473
Велика Любаша, с. Костопільського р-ну 325
Велика Медвежка, с. Маневицького р-ну 246
Велика Осниця, с. Маневицького р-ну 216, 259, 262
Велика Совпа, с. *Див.* Совпа, с. Березнівського р-ну

- Велика Яблунька, с. Маневицького р-ну 259
- «Великан», сот. *Див.* Кондрась Михайло
- Великий Жолудськ, с. Володимирецького р-ну 351
- Великий Ліс, хут. с. Хотешів 462
- Великий Мидськ, с. Костопільського р-ну 216
- Великий Стидин, с. Костопільського р-ну 192
- Великі Межирічі, с. Корецького р-ну 58, 233, 234, 269
- Великі Озера, с. Дубровицького р-ну 208
- Великі Селища, с. Березнівського р-ну 43, 267-269
- Великі Телковичі, с. Володимирецького р-ну 170, 171, 175
- Великі Цепцевичі, с. Володимирецького р-ну 178
- Велико-російський, народ. *Див.* Росіяни
- Велимче, с. Ратнівського р-ну 452, 454, 455, 463
- Велимчецькі, ліси 454
- «Вельмар», коз. 152, 366, 372
- Велюнь, с. Дубровицького р-ну 141, 151, 163, 164, 166, 169, 176
- «Венус». *Див.* Павлюк Й.
- «Веприк», коз. 153
- Верба, р-н. *Див.* Вербський, р-н Волинської обл.
- Верба, с. Володимир-Волинського р-ну 85
- Верба, с. Дубенського р-ну 54, 250
- Вербівка, с. Дубровицького р-ну 152, 165, 203-205, 375, 378
- «Верболоз», к-р 383
- «Верболоза», вд., чота 210, 213, 338, 352, 383
- Вербський, р-н Волинської обл. (згодом Оваднівський, тепер у складі Вол.-Волинського р-ну) 104, 114, 365, 370, 510
- Вербче (Велике, Мале), с. Сарненського р-ну 210, 247
- «Верещака», к-р. *Див.* Воробець Федір Васильович
- Верещаки, с. Лановецького р-ну 56
- «Верещаки», вд. 77
- Веркшуц 77, 78
- «Верма». *Див.* Вротновський Гордій Костянтинович
- Вермахт 50, 94, 267, 386, 502
- «Вернигора», коз. 281
- «Вернигора», коз., стр. 278, 284
- «Вертун», коз. 368, 376
- «Верховенко», сапер 285
- «Верховенко», стр. 278
- «Верховинець», к-р. *Див.* Троцюк Григорій (Іван?)
- «Верховинця», вд., пвд. 197, 199
- Вершигора Петро Петрович 15, 31, 87
- «Вершина». *Див.* Войнович (Войтович) Микола
- «Веселий» 312
- «Веселий», коз. 246
- «Веселий», к-р 431
- «Веселий», стр. 384
- «Веселий». *Див.* Мельник Микола
- «Веселка», сан. *Див.* Луцюк Ольга
- Ветли, с. Любешівського р-ну 455, 456
- «Вечера В.». *Див.* Гудзоватий Петро
- «Вечерик», рой. 377
- «Вечірний», провіантовий 448

- Вешня (Вешня), с. Пінського р-ну 152, 179, 180
- Веденеев Дмитро 11, 14, 27, 30, 65, 408
- ВЖ. *Див.* УПА, ВПЖ
- «Вивірка» («Вивірко»), коз. 369, 377
- «Вигон», коз. 149
- Видимир, кол. 196, 202, 214
- Видраниця, с. Ратнівського р-ну 452, 457, 459
- Видричі, с. Камінь-Каширського р-ну 463
- Вижгів, с. Любомльського р-ну 105, 106
- Вижовець І. 117
- «Викидайло», кул. 369, 377
- «Вира», сотня 76
- Висоцьк, р-н. *Див.* Висоцький, повст. р-н
- Висоцьк, с. Дубровицького р-ну 214
- Висоцький, повст. р-н 50, 53, 159, 203, 208, 366, 367, 369, 372, 373, 375, 378
- Височинина, хут. 213
- Витвиця, с. Долинського р-ну 407
- Вихор Наум Ігнатійович 57, 64
- «Вихор» 486
- «Вихор» («Шрам»), к-р 408
- «Вихор», бул., реф. СБ 338
- «Вихор», к-р диверс. 342, 351, 382
- «Вихор», сот. *Див.* Кернтопф Роман
- Вичівка, с. Зарічненського р-ну 53, 144, 167, 205
- Вишеньки, с. Острозького р-ну 470
- Вишків, с. Луцького р-ну 64
- «Вишні», сотня 135
- Вишнів, с. Грубешівського пов. 279
- Вишнівець, смт. Збаразького р-ну 78
- Вишнівецьке ремісниче училище 56
- Вишнівецький, р-н 79
- Вишнівецький, р-н ОУН(м) 78
- «Вишня» 278
- «Вишня», достав. 286
- «Вишня», інт. 220
- «Вишня», коз. 366, 372
- «Вишня», сот. 104
- «Вишня», чот. 91, 412
- «Вівта», коз. 384
- «Вівторайко», коз. 383
- «Вівторенко», коз. 384
- «Вівторний», коз. 384
- «Вівторник», коз. 384
- «Вівторник», рой. 362
- «Вівторок» 384
- «Вівчар». *Див.* Козак Микола
- Відень, м. 47, 142
- «Вікторчук», коз. 383, 384
- «Вікторчук», чот. 362
- «Вілер», кухар 286
- Вілля, с. Березнівського р-ну 59
- Вілька Любешівська, с. *Див.* Любешівська Воля, с. Любешівського р-ну
- Вілька Пнівненська, с. *Див.* Волиця, с. Пнівненської с/ради Камінь-Каширського р-ну
- «Вільмар», коз. 146, 147
- Вільне, с. Дубровицького р-ну 152, 209, 210, 212
- «Вільний», пвх. 245
- Вільнюський університет 279
- Вінницька, обл. 67, 75, 76, 78, 412, 487

Вінницька, тюрма 54
 Вінниця, м. 79, 407
 Вінніпег, м. 265
 Віпрів, с. 179
 «Віра», подр. 147
 Вірмени 87
 «Вістун», др. 322
 «Вістун», коз. 189
 «Віталій». *Див.* Троцюк Григорій (Іван?)
 «Вітер», сот., кур. 74, 104, 121, 124, 125
 Вітковичі, с. Березнівського р-ну 308
 «Вітра», курінь 104, 125
 «Вітряк», коз. 384
 ВКП(б) 67
 Владинопіль, с. Оваднівського р-ну (Володимир-Волинщина) 90, 502
 «Влас», заст. 399
 Власівці (власовці). *Див.* РОА
 Власов Андрій А., ген. РОА 307
 Власюк («Ворон») 69
 «Влучний», коз. 175, 367, 373
 Вобілюк Матвій 459
 Вовк Олександр 12, 13, 15, 29, 43, 176, 336, 346
 «Вовк», др. 402
 «Вовк», коз. 282
 «Вовк», кул. 411
 «Вовк», повст. 64
 «Вовк», сот. 395
 «Вовк», сотн. 13, 30
 «Вовк», стр. 278
 «Вовки», бой. група 75
 «Вовки», підст. шк. 296
 «Вовкулака», коз. 192, 297
 Вовчак, с. Турійського р-ну (тепер не існує; урочище) 69, 80, 102, 117, 129
 «Вовчак», к-р. *Див.* Шум Олексій
 «Вовчака, ім.», бр., сотня, вд. *Див.* «Соборна Україна» («ім. Вовчака»), бригада УПА
 Вовчиці, с. Зарічненського р-ну 168
 Вовчицьк, с. Маневицького р-ну 202, 392
 «Вовчок», коз. 285
 «Вовчок», рой. 155
 «Вовчок», сотн. *Див.* Шум Олекса
 «Вовчок», стр. 277
 «Водолас» 378
 Вознюк, з с. Заброди 459
 Войнин, с. Локачинського р-ну 95
 Войнович (Войтович) Микола («М. Гриневич», «Покіс», «Іван», «Зенон», «Вершина») 489
 Войтко Микола Лукашович («Івол») 512
 Войтович Дуня («Квітка») 509
 Войтович Катерина Яківна («Леся») 512
 Войцешко Дмитро («Єрмак», «Ярмак») 74, 326-331, 333
 «Волинець», коз. 146, 147, 152
 «Волинець», к-р. *Див.* Воробець Федір Васильович
 Волинська, обл. 11, 15, 27, 52, 54, 55, 57, 63-71, 77, 78, 80, 82, 84, 85, 104, 114, 120, 121, 123, 132-133, 208, 216, 250, 256, 258, 259, 275, 297, 320, 346, 388, 389, 426, 429, 432, 434, 452, 476-478, 484, 485, 487, 502-506, 508-510
 Волинський краєзнавчий музей 507-510, 516
 Волинські, терени. *Див.* Волинь

- Волинь 9-17, 20, 25-31, 33, 36, 43, 48, 50, 54-57, 58, 63, 64, 66-68, 70, 72-79, 85, 97, 116, 117, 119-121, 131, 136, 142, 143, 155, 156, 158, 208, 218, 236, 237, 242, 245, 250, 265, 298, 300, 301, 310, 317, 318, 321, 336, 346, 381, 388, 389, 404, 406, 408, 419, 431, 470, 473, 474, 482, 485, 488, 502, 503, 505, 506, 515
- Волинь, південна 11
- Волинь, північно-західна 9, 25
- Волинь, північно-східна 9, 25
- Волинь, центральна 9, 25
- Волянки-бандерівці 11
- Волиця, с. Пнівненської с/ради Камінь-Каширського р-ну 459, 460
- Володимир Мономах, князь 245
- Володимир, м. *Див.* Володимир-Волинський, м.
- Володимир-Волинська, округа ОУН. *Див.* ОУН, Володимир-Волинська, округа
- Володимир-Волинський природничий ліцей 84
- Володимир-Волинський, м. Волинської обл. 15, 31, 85, 108, 114, 386
- Володимир-Волинський, р-н 57, 63, 68, 71, 85, 86
- Володимирець, р-н. *Див.* Володимирецький, р-н
- Володимирець, смт. Рівненської обл. 72, 184, 190, 210, 213, 366, 369, 371, 374, 375
- Володимирецький, р-н 50, 63, 72, 73, 148, 159, 178, 191, 197, 203, 208, 342, 351, 353, 366-368, 371, 373, 376, 409
- Володимир-місто(Володимир-Волинський), повст. р-н (VIII-ий) 122
- Володимирський, пов. 113
- Володимирщина 71, 123, 130, 131
- «Володя» 17, 34, 409, 410
- «Володя», др. 326
- Волошин Ростислав 14, 30, 79
- Волошки, с. Рівненського р-ну 58
- Воняче, с. *Див.* Червона Воля, с. Новоград-Волинського р-ну
- ВОП. *Див.* УПА, ВОП
- Воркута, м. 85, 482, 483, 487
- Воробець Василь Федорович 76
- Воробець Катерина 76
- Воробець Оксана Василівна 76
- Воробець Павло Васильович 76
- Воробець Петро Васильович 76
- Воробець Федір Васильович («Верещака», «Глід», «Денис», «Олекса», «Серб», «Шигунич Денис», «Шахтар», «Устим», «Дуб», «Зелений», «Степан», «Корнійчук», «Волинець», «Кривий») 15, 17, 32, 34, 35, 76, 306, 338, 340, 342, 343, 345, 353, 356, 357, 362, 407, 409, 410, 432, 473, 481, 484, 485, 488, 494
- «Воробйов», рой. 412
- Ворокомле, с. Камінь-Каширського р-ну 455, 460
- «Ворон» («Малий»), коз. 384
- «Ворон», вишк. 385
- «Ворон», заст. к-ра заг. 301, 302

«Ворон», коз. 146, 285
«Ворон», к-р 169
«Ворон», к-р сот. *Див.* Борозенко Василь
«Ворон», сот. *Див.* Власюк («Ворон»)
«Ворон», стр. 277
«Ворон», стр. 419
Ворона Ф., май. МДБ 407
Воронів, с. Гощанського р-ну 515
Воронки, с. Володимирецького р-ну 172
Ворончин, с. Рожищенського р-ну 250
«Ворошилова, ім.», рад. партиз. бриг. 152
«Ворскла», Сарненська окр. ОУН(б) 57, 72, 143, 487
«Ворський Л.», ШВШ 339
«Вощина», рой. 371
«Вояк». *Див.* Гудзоватий Петро ВПЖ. *Див.* УПА, ВПЖ
Вротновський Гордій Костянтинович («Гордієнко», «Верма») 473, 512
ВСБ. *Див.* ОУН, СБ
Всхідні, області. *Див.* СУЗ
«Ву[...]», коз. 379
«Вуж», стр. 287
«Вузловий», віст. 338
«Вузловий», коз. 193
«Вузловий», рой. 384
«Вуйкаш», коз. 337
Вулька Любешівська, с. *Див.* Любешівська Воля, с. Любешівського р-ну
Вулька Річицька, хут. с. Річиця Зарічненського р-ну 170
«Вулькан» 360
«Вулькан», бул., реф. СБ 380
«Вусатий» 384

«Вусатий», бунч. 172
«В'юн», коз. 149, 186
«В'юна», диверс. гр. 417-419
В'ятрович Володимир 24, 40

Г

Г[...], с. 463
Гаврилук Микола («Аркадій», «Борис», «Федось», «Чорно-та») 136
Гаї Лев'ятицькі, с. Радивилівського р-ну 157
«Гай», госп. 383,
«Гай», коз. 385
«Гай», стр. 287
«Гайдамак», секр. сотні 109
«Гайдамака» 278
«Гайдамака», повст. 45
«Гайдамака», розв. 281
«Гайдамаки, ім.», вишкіл 362
«Гайденко», коз. 192
«Гайденко», чот. 384
Гайове, с. Ківерцівського р-ну 258
«Гаківина», коз. 149
Галабурда, о. 309
«Галайда», к-р заг. «Пімста Полісся» 67
«Галайда», к-р, з ВО «Заграда» 190, 216, 305, 320, 321
«Галайда», к-р. *Див.* Іванюк Михайло Сергійович
«Галайди», вд. 471
«Галайдун», коз. 282
Галаса Василь («Орлан») 57, 63, 66, 123, 158, 245, 354, 485
Галина Воля, с. Старовижівського р-ну 430
«Галина» 431
«Галина», УЧХ 320
«Галичан», зв. 278, 281

- Галичина 10, 26, 47, 79, 294, 307, 386, 473, 489
- Галичина, дистрикт 294
- «Галичина», дивізія 79
- Галіція, кол., хут. 143, 152, 179
- «Галка», коз. 246
- «Галка», рой. 152
- «Гало», болото 229
- «Гало», округа 229
- «Галушка», коз. 185
- «Галя» 486
- «Гамалії», сотня, вд. 56, 74, 79, 200, 269
- «Гамалія», к-р вд. 471
- «Гамалія», к-р. *Див.* Мось Ана-толій
- «Гамір», кул. 383
- «Ганджа», коз. 175, 367, 374
- Ганжуров Ю. 12, 28
- Ганин И. 393
- «Ганна», друк. 57
- «Ганчірка», коз. 194
- «Гапон» 400
- Гарадная, с. Висоцького р-ну. *Див.* Городня (Городная, Гарадная), с. Столинського р-ну Брестської обл.
- «Гарбар», коз. 153
- «Гарбар», рой. 194, 377
- «Гаркун», коз. 149
- «Гаркун», к-р 343, 350
- «Гаркун», чот., к-р 208, 210, 212, 213
- «Гаркуна», чота 361
- «Гаркуша» 397
- «Гармата», коз. 145
- «Гарт», коз. 288
- «Гас». *Див.* Ткачук Ілля
- Гаскевич Володимир Іванович («Карий») 157, 158
- «Гачок», коз. 144, 145, 149
- «Гачок», рой. 383
- «Гаюк», коз. 283
- ГДА СБУ 13, 20, 23, 29, 37, 39, 43, 47, 50, 55-57, 63, 64, 66, 67, 69-77, 79, 84, 86, 89-94, 96, 98, 116, 124, 131, 133, 134, 143, 154, 158, 262, 273-276, 301-303, 307, 335, 339, 344, 346, 356, 360, 381, 387-392, 394, 403, 406, 407, 409, 410, 420, 476, 477-480, 482, 483, 485, 486, 488, 490
- «Гі[...]», коз. 187
- Гірки, с. Любешівського р-ну 135, 137, 454-456
- «Гіркий», коз. 151, 367, 374
- Гірник Михайло («Орлик») 66
- Гірник, хут. 15, 31
- «Гірняк», сотн. *Див.* Казван Микола
- «Гірчиці», вд., пвд. 17, 33, 336, 423
- «Гірчиця», к-р. *Див.* Шерстюк Василь
- «Гістик», коз. *Див.* «Гістун», коз.
- «Гістун», коз. 366, 372
- Гітлер, Адольф 266, 465
- ГК УПА. *Див.* УПА, ГК
- Глазова, с. Костопільського р-ну 199
- Глибока Долина, с. Демидівського р-ну 54
- Глибочок, с. Березнівського р-ну 226
- «Глинка», коз. 384
- Глинки, хут. с. Рудники 55
- «Глиняний», коз. 153
- «Гліб», коз. 296
- «Глід». *Див.* Воробець Федір Васильович
- Глупанин, с. Здолбунівського р-ну 470

- Глухи, с. Старовижівського р-ну 452, 457, 507
- Глуша (Велика, Мала), с. Любе- шівського р-ну 452
- Глушиця, с. Сарненського р-ну 304
- Гнійне, с. *Див.* Красностав, с. Володимир-Волинського р-ну
- Годованець, о/у ОББ НКВД 403, 406
- «Голівченко», коз. 190
- «Голобенко», к-р. *Див.* Грома- дюк Олексій Романович
- Голоби, с. Ковельського р-ну 63
- Голобський, р-н 70
- «Головешка», коз. 191, 368, 376
- Головненщина 492
- «Голосний», рой. 193
- «Голосний», чот. 383
- «Голуб» 492
- «Голуб», заст. к-ра 305
- «Голуб», коз. 1920 р.н. 283
- «Голуб», коз. 263
- «Голуб», коз., 1914 р.н. 278, 282
- «Голуб», коз., підст. вишк. 384
- «Голуб», коз., сан. 325
- «Голуб», к-р кур. 132
- «Голуб», прац. інт. 383
- «Голуб», східняк 411
- «Голуба», курінь 124, 133
- «Голубенко», коз. 383
- «Голубенко», к-р, май., ШВШ. *Див.* Громадюк Олексій Романович
- Голубне, с. Березнівського р-ну 243, 263, 264
- Голубне, с. Зарічненського р-ну 169, 170
- «Голубович» 400
- Голубцов А., пр. МДБ 407
- Гомзяк Ігор 24, 40
- «Гонта», др. 84
- «Гонта», коз. 256
- «Гонта», коз. кавал. 149,
- «Гонта», к-р з заг. «Котловина» 322
- «Гонта», к-р, вишк. реф. 354
- «Гонта», к-р, над. реф. *Див.* Федо- рук (Федорчук) Лаврін
- «Гонта», к-р, ШВШ бр. «Пам'ять Крут» 353, 357-359
- «Гонта», кух. 146, 147
- «Гонти», кіннота 175
- Гончаренко Іван («Наливайко») 69
- ГОПІС. *Див.* ОУН(б), ГОП
- «Гора», коз. 383
- Гораймівка, с. Маневицького р-ну 324
- Горбач Ю. 24, 40
- «Горбач», коз. *Див.* Заремб'юк Василь
- «Гордий» 394
- «Гордий», коз. 384
- «Гордієнка», курінь 473
- «Гордієнківці». *Див.* «Гордієн- ка», курінь
- «Гордієнко», к-р, кур. *Див.* Врот- новський Гордій Костянти- нович
- «Гордій», окр. пров. *Див.* Бон- дарчук Валерій
- «Гореденко» 393
- Горенка, с. Києво-Святошинсь- кого р-ну 483
- Горець Григорій («Євген») 200, 208, 337, 378
- «Гори», урочище 419
- Горинь, р. 141, 163, 164, 166, 171, 192-195, 198, 475, 479, 484, 489

- «Горинь», рай. пров. *Див.* Сарчук Василь
- «Горинь», стр. 278
- «Горинь», стр. 287
- «Горкун», коз. 153
- «Горобей», коз. 281
- «Горобей», надр. реф. зв. 398
- Горобець (Голубець) Микола («Славко») 132, 515
- «Горобець», коз. 146, 149
- «Горобець», коз. 281
- «Горобець», стр. 277
- Горобіївки, хут. 234, 235
- «Горобчик», кух. 385
- Городенківський, р-н 138
- Городенський (Гараденській) р-н 352
- Городенські, хутори 179
- Городець, с. Володимирецького р-ну 72, 73, 190, 368, 377, 409
- Городиловичі, с. Сокальського пов. (тепер не існує) 77
- Городище, с. Корецького р-ну 228, 251
- Городище, с. Луцького р-ну 346
- Городницький, ліс 265
- Городницький, повст. р-н. *Див.* «Пекло», Городницький повст. р-н
- Городня (Городная, Гарадная), с. Столинського р-ну Брестської обл. 152, 165, 167, 203, 205
- Горожанка, с. Монастириського р-ну 76
- «Горох» 320
- «Горох», коз. з вд. «Ярка» 147
- «Горох», коз., 1914 р.н. 283
- «Горох», стр. 278
- «Горох», стр., 1915 р.н. 278
- Горохів, м. Волинської обл. 84, 85
- «Горохів», коз. 303
- Горохівська, гімназія 84
- Горохівський, пов. 113
- Горохівський, р-н 18, 35, 84, 85, 104, 114, 116, 476-478
- Горохівщина 85
- «Горошенко», кул. 369, 378
- Горун Василь («Орлик») 72
- Горький (Горькій, тепер Нижній Новгород), м. 317
- «Гострий». *Див.* Ждан Ярослав
- Гоцанський, надр-н 488
- Гоцанський, р-н 47, 238, 242, 300, 487, 515
- Гоцанщина 242
- ГПУ (ГПУ). *Див.* ДПУ
- «Граб», коз. *Див.* Приймак Кіндрат
- «Граб», кул., 1918 р.н. 284
- «Граб», стан. *Див.* Семенюк Петро
- «Граб», стр. 390
- «Граб», стр., 1917 р.н. 278
- «Грабенко В.». *Див.* Ніновський М.
- «Грабенко», коз. *Див.* Матвійчук Василь
- «Гравер», інт., рой. 383
- «Град», коз. 367, 373
- Граддя, с. Маневецького р-ну 259, 312, 432
- Градиськ, с. Маневецького р-ну 208
- «Грак», коз. 207
- Грані, с. Дубровицького р-ну 187, 204, 212, 216
- «Граф» 366, 371
- «Грач», коз. 337, 383
- Грек», надр. реф. 418
- Гренобль (Гренобль), м. (Франція) 114

- Гречан Іван Маркіянович
(«Пашенко») 303, 408
«Гречаний», чот. 297, 377
«Гречаник», чот. *Див.*
«Гречаний», чот.
«Гриб», коз. 148
«Гриб», кул. 281
«Гриб», стр. 277
«Грибок», коз. 296
«Грибок», урочище 454
«Григор» 89, 125
«Гризун», коз. 384
«Грим», коз. 283
Гримайлів, смт. Гусятинського
р-ну 55
«Гримак», коз. 283
«Гримак», стр. 278
«Гримало», коз. з диверс. гр.
383
«Гриневиц М.». *Див.* Войнович
(Войтович) Микола
«Грифель», лік. 117
Грицишин Федір Демидович
(«Поділець») 64, 66, 67, 69,
71
«Гриць», к-р, май., ШВШ.
Див. Корінець Дмитро Васи-
льович
«Гриць», к-р, сот., ШВШ, надр.
пров. *Див.* Казван Дмитро
Грицьки, с. Дубровицького
р-ну 152, 171, 204, 210, 464
«Грицько», рай. госп. реф.
Див. Переходько Микола
Йосипович
Грицюк, к-р рад. партиз. 176
«Грізний», дез. 489
«Грізний», сот. 105
«Грізного», сотня 104
«Грім», інт. 333
«Грім», повст. 58
«Грім», стр. 278
«Грінчак», коз. 283
«Грінчак», стр. 277
«Гріша» 394
«Грішка Москаль», коз. 112
«Грома», сотня 123
Громадюк Богдан Олексійович
63
Громадюк Валя Олексіївна 63
Громадюк Олексій Романович
(«Остріжський», «Голобен-
ко», «Голубенко») 16, 32, 54,
63, 64, 72, 114, 211, 212,
386, 387
Громадюк Роман 63
Громадюк Юрій Олексійович
63
«Громило», кул. 284
«Громило», стр. 278
«Громобій», бул., фельдшер 380
«Громовий» 366, 371
Гронек (Гронек) Б. 13, 30
Грубешів, м. (Польща) 87
Грубешівський, пов. 63, 69,
279
Грузини 221
Грузятин, с. Маневицько-
го р-ну 476
«Груй Федір», слюсар 412
«Груша», коз. 337
«Груша», кул. 384
«Грушевий», рой. 155
Грушевський Михайло
Сергійович 293
Грушів, с. Іваничівського р-ну
386
Грушівська Гута, с. Березнівсь-
кого р-ну 227, 251, 260
Грушівський, гай 386
Грядки, с. Дубенського р-ну
267
Губків, с. Березнівського р-ну
59

Гудзоватий Петро («Вояк», «Очерет», «Очеретенко», «Василь», «Радич», «В. Вечера») 77, 407, 408
«Гудзь», коз., радист 384
«Гудок», коз. 384
«Гук», зв. 432
«Гук», к-р 141, 143, 147-149, 162-164, 166-168, 171-176, 373
«Гука», вд. 142, 144, 145, 148, 149, 175
Гуленко В. 482
«Гуляйполе», коз. з диверс. гр. 382
«Гуменний», коз. 227
Гурбенські (Крем'янецькі), гори 75
Гурби, с. Здолбунівського р-ну (тепер не існує) 13, 29
Гурби, хут. с. Вілля Березнівського р-ну 59
Гурбинський (Гурбівський), бій 13, 29, 47, 57, 78, 336
Гурєєв В. (Гурєєв), полк. МДБ 407
Гурки (Гуркі), с. Дрогичинського р-ну Брестської обл. 460
«Гусак», коз. 384
«Гусак», рой. 154
Гута Стара, кол. б. с. Вілля Березнівського р-ну 232, 268
Гута Степанська, с. *Див.* Гута, с. Костопільського р-ну
Гута, с. Костопільського р-ну 191, 366, 371
Гута-Камінська, с. Камінь-Каширського р-ну 388
Гутвин, с. місцевість 215
Гутка, с. *Див.* Грушівська Гута, с. Березнівського р-ну

«Гуцул», коз. 142
«Гуцулка». *Див.* Терещук Катерина

Г

Гестапівці. *Див.* Гестапо
Гестапо 56, 57, 138, 238, 415, 459
«Главари», агент. спр. 158
Гогун Олександр 14, 30

Д

«Давид», коз. 146, 147
«Давид». *Див.* Литвинчук Іван Самійлович
«Давун», к-р, ст. бул., сотен. 159, 199, 203-205, 207-211, 361, 379
«Давуна», вд., пвд. 203, 205, 361
«Далекий», к-р. *Див.* Янишевський (Янішевський) Степан Павлович
«Данилик» 320
«Данило», б-к СБ 216
«Данило», розв. 411
«Данило». *Див.* Ковтонюк-Якимчук Микола
Данилюк В. 85
Данилюк М. 56, 79
ДАРО 20, 37, 51, 58, 62, 72, 130, 131, 140-143, 145-150, 153, 159-161, 163-165, 167, 168, 172, 173, 175-177, 179, 181, 182, 185, 186, 190, 191, 194, 195, 197, 199, 200, 203, 205, 207, 208, 211, 217, 221-223, 260, 288, 295-297, 300, 302, 303, 305, 307, 308, 310, 311, 336, 338-343, 345, 346, 348, 350, 351, 353, 354, 356-359, 361, 362, 364, 369, 379,

- 385, 413, 419, 422, 465, 470,
473, 474, 489, 491-493
- Дарованець Олександр 11, 28,
56, 70
- «Двигуна», вд. 388
- «Дворка», вд. 482
- «Дебра», Дубровицький повст.
р-н 464
- «Дезертир», швець 383
- Дейнека Степан 452
- Демидівка, смт. (р/ц) Рівненсь-
кої обл. 54
- Демидівський, р-н 54, 57, 75
- «Демко», рой. 377
- «Дем'ян». *Див.* Троцюк Григорій
(Іван?)
- Дем'янчук Іван («Дніпрович») 381, 388
- Дем'янюк Федір Іванович 511
- «Денис». *Див.* Воробець Федір
Васильович
- Денищук О. 50, 54, 68, 72, 74,
75, 78, 107, 154, 191, 238, 250,
258, 300, 303, 320, 473, 489
- Деражне, р-н. *Див.* Дераж-
ненський, р-н
- Деражне, с. Костопільського
р-ну 65, 366, 371
- Деражненський, р-н 157, 158,
198, 409
- Деревінський В. 293
- Деревня (Дзеравная, Дерев-
ная), с. Стлинського р-ну
152, 166, 179, 203
- Деревок, с. Любешівсько-
го р-ну 71, 378, 453
- «Дереш». *Див.* «Звір» («Дереш»),
к-р
- «Держак» 485
- «Деркач», к-р кавал. сот.
Див. Кирик-Петрук Володи-
мир
- «Деркий», коз. 146, 190
- Дерманка, с. Устянської с/р
Корецького р-ну 267
- Дерманський, ліс 75
- Дермань (Перша, Друга),
с. Здолбунівського р-ну 47-49,
76, 474
- Дермань II, с. Здолбунівського
р-ну 74
- «Дерний», коз. 152
- Дещинський Л. 11, 27
- «Джміль», коз. 144, 148
- «Джура», кул. 369, 378
- Джурик («Чубатий», «Роздуй-
кадило») 513
- Дзюбенко Володимир («Чорно-
та») 74
- «Дибов», полк. *Див.* Трейко
(Терейко) Іван
- Дивин (Дзівін, Дівін), с. Коб-
ринського р-ну Брестсь-
кої обл. 451, 454, 456-459
- Дивин, р-н. *Див.* Дівінський, р-н
- Дивинська, поліція 457
- «Динь», стр. 287
- «Диня», коз. 384
- «Директор», коз. 149
- «Директор», коз. диверс. 383
- Директорія УНР. *Див.* УНР,
Директорія
- «Діброва», пров. СБ 172
- Дівінський, р-н 456, 482
- Дівінщина 482
- «Дідич», коз. 146-148
- «Діловий», коз. 146, 147
- «Дмитречко» («Дмитречко Д.»,
к-р. *Див.* Корінець Дмитро
Васильович
- Дмитрук Адам 430
- Дмитрук В. 58, 72, 74, 76, 85,
143, 300
- «Дніпренко», др. 268

Дніпро, р. 404
«Дніпро», вд. 75
«Дніпро», ВСБ 382
«Дніпро», зах. край 123
«Дніпро», зв. 485
«Дніпрович», к-р, ст. бул.
Див. Дем'янчук Іван
Дніпропетровськ, м. 166
Дніпропетровська, обл. 411,
412
Дніпропетровський сільсько-
господарський інститут 67
Дніпропетровщина 55
Добрижський, нач вд. НКВС 57,
124
Добровський Лейба 154
«Довбенко», коз. 148
«Довбенко», кур. Див. Золот-
нюк І.
«Довбня» 317
«Довбня», заст. сот. 253
«Довбня», коз. 147
«Довбуш», др. 121
«Довбуш», коз. 331
«Довбуш», рай. пров. 431
«Довбуш», сот. Див. Левочко
(«Довбуш»)
«Довбуша», сотня 107, 123,
124
«Довгий», коз. 146, 147, 153
«Довгоніс», коз. 369, 377
«Докс». Див. Котик Семен
«Докса», вд. 266
«Докторенко» 480
«Долина», Костопільський
надр-н 515
«Долина», подр. 364
Долинський, р-н 407
Долматів, с. (Грубешівщина)
69, 70
«Долото», коз. 153
«Долото», рой., зв. 382
Дольницький Андрій 14, 31
Дольськ, с. Любешівсько-
го р-ну 456
Доля Семен Прокопович («Вайс»)
472, 473
Домбровиця, м. Див. Дубро-
виця, м. Рівненської обл.
Доінополь, с., кол. (Воло-
димир-Волинщина) 52, 87,
102
«Дон», розв. 280
«Дон», стр. 278
Донбас 398, 411
«Донбас», з'єдн. гр. УПА 75
Донецька, обл. 412, 413
«Дорога», коз. з диверс. гр.
383
«Дорош», загін УПА. Див. «Пет-
люра» («Дорош»), заг. УПА
«Дорош». Див. Кухарчук П.
«Дороша», сотня (вд.) 303
«Дорошенко», ВСБ 382
«Дорошенко», коз. Див. Сачук
Микола
«Дорошенко», чл. поч. 392
Дортмунд, м. (Німеччина) 294
«Дошовий», коз. 152
ДПУ 414
Драницька Зінаїда («Зірка»)
317
Дробітько Г. 85
Дрогичинський, р-н 460
«Дружба», спец. підр. НКВД
454
«Дружинники», старш. шк. УПА
66, 74, 210, 250, 318
«Друсляк», інстр. 193
«Друсляк», коз. 199
Друхів, с. Березнівського р-ну
231, 237, 252, 407
«Дуб», др. 419
«Дуб», зв. 317

- «Дуб», коз. 144
«Дуб», к-р. *Див.* Воробець Федір Васильович
«Дуб», надр. реф. 418
«Дуб», рой. 360
«Дуб», стр. 390
«Дуб», стр. вд. «Янчара» 384
«Дуб», східняк 412
«Дуб», фельдш. 279, 286
«Дуб», фірман 286
«Дубенко», зв. 314, 317
«Дубенко», коз. 189
Дубенська, в'язниця 54
Дубенський, курінь УПА 54, 74, 78
Дубенський, р-н 54, 250
Дубенщина 104, 208
«Дубина», коз. 144, 149, 153
Дубівка, с. Володимирецького р-ну 184, 188, 196, 202, 214, 368, 376
«Дубій», коз. 146, 147, 148
Дубнівський, надр-н 55, 513
Дубнівський, р-н. *Див.* Дубенський, р-н
Дубно, м. Рівненської обл. 54, 177, 318
Дубов'я, с. *Див.* Дубівка, с. Володимирецького р-ну
«Дубов» («Дибов»), полк. *Див.* Трейко (Терейко) Іван
Дубова, с. (Дубровиччина). *Див.* Дубівка, с. Володимирецького р-ну
«Дубовець», артил. 285
«Дубовець», стр. 277
«Дубовий» («Дубовий М.»), к-р ВО. *Див.* Литвинчук Іван Самійлович
«Дубового», курінь, вд. 72, 145, 148
«Дубок», коз. 285
«Дубок», стр. 278
Дубровицький, р-н 18, 35, 50, 73, 151, 152, 159, 203, 342, 352, 367, 368, 373-375, 464, 494
Дубровиця, м. Рівненської обл. 151, 173, 176, 192, 210, 213, 222, 366, 371, 374, 377, 379, 464
Дубровиця, р-н. *Див.* Дубровицький, р-н
«Дужий», коз. 153
«Дунай», б-к СБ. *Див.* Бакшин Василь
«Дунай», коз. 152, 366, 372
«Дунай», коз. з вд. «Ярка» 146, 147
«Дунай», коз. з с. Хмелівка 237, 238
«Дунай», стр., 1921 р.н. 278, 281
«Дюсаль», коз. 153
«Дятел», стр. 278
«Дятель», сапер 285
«Дяченка» (Д.Т.), пвд. 352
«Дяченко», к-р, сот. *Див.* Мось Анатолій
Дячук Гнат 514
Дячук Надя 514
- Е**
Евпаторія (Євпаторія), м. 23, 39
Європа. *Див.* Європа
«Експрес», коз. 175
«Експрес», сан. 367, 374
«Еней», к-р. *Див.* Олійник Петро
«Еней», лік. *Див.* Сагайко Дмитро Йосипович
«Енея», вд., гр. УПА 53, 75, 473
Енкаведисти (енкаведе). *Див.* НКВС

Есбісти. *Див.* ОУН, СБ
Естонія 10, 26
Естонський, рух опору 10, 26

Є

«Єва», сан. 64
«Євген», бул., к-р. *Див.* Горець
Григорій
«Євген», коз. 367, 373
«Євген», чот. 180, 185, 196
«Євгена», чота 192
«Євнух», коз. 369
Євреї 10, 26, 114, 167, 173,
176, 222, 393, 414, 456, 459
«Єврейська національна рада»,
орг. 393
Єврейський, народ (населен-
ня). *Див.* Євреї
Європа 23, 39, 266
«Євтух», коз. 377
«Ельченко» 215
«Єрмак», коз. 267, 268
«Єрмак». *Див.* Войцешко Дмитро
«Єрмака», вд. 482
Єрцево, с. Коношського р-ну
Архангельської обл. 483

Ж

«Жайворон», стр. 277
«Жайворонок» 405
«Жайворонок», артил. 285
Жандармерія, повстанська.
Див. УПА, ВПЖ
«Жбурляй», коз. 254
«Жвавий», коз. 384
Ждан Ярослав («Острий»,
«Гострий») 73, 74, 323, 325,
471
«Жемайло», коз. 146
Жив'юк А. 14, 30
Жигалівка, хут. 181
Жидачівський, р-н 55

Жиди. *Див.* Євреї
Жидичин, с. Луцького р-ну 77,
102
«Жила», рай. пров. 466
Жильжа, с. Костопільського
р-ну 73, 198, 199, 369, 377,
409
Жилюк В. 10, 27
Жиричі, с. Ратнівського р-ну
452
«Житнього», сотня 79
Житомир, м. 354
Житомирська, обл. 77, 407,
411, 413, 484
Житомирська, округа (Окр.П)
ОУН(б) 242, 485, 484, 489
Житомирщина 10, 27, 55, 76,
180, 208, 221, 354, 407, 408,
411, 473, 484
Жмеринський, р-н 67
«Жмут», коз. 149, 153
Жобрин, с. Рівненського р-ну
198
Жовкіні (Жолкино, Жовкіна),
с. Пінського р-ну Брестської
обл. 152, 165-167, 179, 204,
205
Жовкіні, с. Володимирецького
р-ну 196
Жовкинські (Жовкінські), хут
152, 167, 179
«Жовті води», бриг. УПА 346
Жовтневе, с. Володимир-Во-
линського р-ну 51, 109
«Жолудний», коз. 368, 376
Жолудськ (Великий, Малий),
с. Володимирецького р-ну
351
«Жолудь», стр. 277
Жужель (Жужіль), с. Грубе-
шівського пов. *Див.* Жуже-
ляни, с. Сокальського р-ну

- Жужеляни, с. Сокальського р-ну 69
- «Жук», др., к-р. *Див.* Степанкевич Андрій Панасович
- «Жук», коз. 384
- «Жук», к-р 321, 326-330, 333
- «Жук», к-р ВОП 471
- «Жук», оргмоб, надр. ком-т, сот. *Див.* Калинюк (Каленюк) Олексій Павлович
- «Жук», стр. 287
- «Жук», фірман 286
- Жуків Острів, хут. 351
- Жуківський, ліс 419
- «Жулік», кул. 411
- «Журавель», інстр. 362, 383
- «Журавель», стр. 287
- Журавлев Н. 65, 408
- Журавлине, с. Старовижівського р-ну 71
- «Журба» 336
- «Журба», бунч., інт. 140, 142
- «Журба», коз. з диверс. гр. 383
- «Журбенко», коз. 152
- «Журбенко», рой. 209
- «Журбенко», чот. 383
- «Журик», коз. 175, 367, 374
- З**
- З[...], с. 418
- «За волю нації», підп. в-ня 245
- «За волю України», підп. час. 245
- «За Волю», підп. наст. газ. 227
- З«а волю», підп. час. 245
- Забава, Радехівського р-ну 75
- «Забалака», коз. 149, 153
- «Забережного», чота 111
- «Забігайло», ланк. 284
- «Забігайло», стр. 277
- «Забілля», місцевість 459
- «Забірайко», рой. 155
- Заболотцівський, р-н 494
- Забороль, с. Луцького р-ну 250
- Забріддя, с. *Див.* Заброди, с. Ратнівського р-ну
- Заброди, с. Ратнівського р-ну 67, 393, 458, 459, 460
- Завадів, с. Стрийського р-ну 142
- «Заверухи» («Заверюхи»), вд. 144, 146-149
- Завидів, с. Іваничівського р-ну 107, 386
- Завидівський, ліс 132, 386, 515
- Завидівський, цвинтар 143
- Завидівщина 386
- «Завируха» («Заверуха»), рай. пров. 398
- «Завихост», ЗГ (ГО) УПА 17, 33, 57, 67, 121, 250, 337, 338, 355, 357-362, 365, 389, 392, 423, 481
- «Загайський», стр. 277
- «Загайській», коз. 284
- «Загірний», коз. 142, 146
- Заглинки, с. (Любомильщина) 90
- «Загнибіда», коз. 152
- Загорів (Новий, Старий), с. Локачинського р-ну 123
- Загорівка, с. Маневецького р-ну 312
- Загорівський, монастир 123
- «Загородний» 366, 371
- Заграва В. 14, 31
- «Заграва», ВО (гр. УПА) 11-14, 16-18, 27-31, 33, 35, 43, 46, 50, 57, 63, 66, 70, 72-76, 116, 138-148, 150, 151, 154, 156-162, 166, 168, 182, 200, 207, 208, 219, 221-224, 226, 236,

242-244, 246-251, 254-258,
260-263, 265, 266, 269-271,
273-277, 279, 280, 288-290,
293, 295-298, 300, 301, 303-
306, 308-310, 312-316, 318,
319, 322, 323, 325-332, 334,
399, 407, 411, 423, 450, 452,
461, 464, 465, 467, 468, 473,
494, 509, 511, 515

«Заграва», пров. *Див.* Кудра
Володимир

Загурський Василь («Шуляк»)
185, 375

«Задума», коз., к-р розв., сот.,
реф. СБ 140, 182, 185, 186,
188, 190, 194, 197, 199, 201,
217, 354, 382

«Заєць» 393

«Заєць», коз. 282

«Заєць», стр., 1923 р.н. 278

«Заєць», стр., 1926 р.н. 277

«Зажмура», стр. 55

«Зайчик», зв. 281

«Закапйорщик», коз. 282

«Закапйорщик», стр. 278

Закарпаття 47, 56

Закерзоння 10, 26, 293

Закозель, с. Дрогичинського
р-ну Брестської обл. 460

«Закопниче», урочище 143

Залав'я, с. Рокитнівського р-ну
408

Залаззя, с. Любешівського
р-ну 458

«Залізний», провіантовий 447

Залізниця, с. Корецького р-ну
396

«Залізник» 405

«Залізник», др. 48, 49

«Залізник», заст. сот., східняк
412

«Залізник», к-р з ВО «Турів» 431

«Залізник», к-р, з ВО «Заграва»
251, 259, 312, 317, 318, 333,
334

«Залізник», к-р. *Див.* Петлюк
Василь

«Залізник», сот. 92, 96, 97

«Залізник», сот. *Див.* Руснак
Микола

«Залізник», стр., коз. 277, 284

«Залізник», чот., східняк 412

«Залізника», сотня ВО «Загра-
ва» УПА-Північ 312

«Залізника», сотня УПА-Південь
79

Заліси, с. Ратнівського р-ну 454

«Залісний». *Див.* Ковальчук
Панас

Залісоче, с. Ківерцівсько-
го р-ну 320

Залісся, хут. (Березненщина)
264

Залісся, хут. с. Вербче 247

Залішани, с. Дубровицько-
го р-ну 151, 152, 171, 175,
210, 211

Залужжя, с. Дубровицько-
го р-ну 304

Зальцбург (Зальцбург),
м. (Австрія) 79

Залюття, с. Старовижівського
р-ну 430

Заморочення, с. *Див.* Лісове
с. Дубровицького р-ну

Замостище, с. Березнівсько-
го р-ну 264

Замость, м. (Польща) 279

«Замченко», вих. 295

Замшани, с. Ратнівського р-ну
454

Замшанський, ліс 451

Западніки. *Див.* Українці, захід-
ні

- Запілля, с. Любомльсько-го р-ну 68
- «Запоріжжя», р-н 432
- Запорізька, обл. 412
- «Запорожець», госп. 439
- «Запорожець», коз. 149
- «Запорожець», коз. 102
- «Запорожець», ланк. 284
- «Запорожець», стр. 278
- «Запорожець», чот. 412
- «Запуст», зв. 210
- «Запуст», коз. 384
- Заремб'юк Василь («Горбач») 298, 299
- Зарічне, смт. Рівненської обл. 62, 169, 266, 272
- Зарічненський, р-н 180, 387
- «Зарічний», повст. 504
- Заріччя, с. Маневецького р-ну 259, 262
- «Зарядний», інт. 240-242
- Затишин, с. (мабуть Залішани Дубровицького р-ну) 207
- Затишшя, с. Ківерцівсько-го р-ну 198, 201, 202
- Затірка Марія 55
- Затовканюк Федір («Мирон») 121
- Затурці, с. Локачинського р-ну 51, 95
- «Захар», коз. 384
- Захід 16, 17, 203
- Західна Україна. *Див.* Україна, Західна
- Західний Буг, р. *Див.* Буг, Західний, р.
- «Зачепа», коз. 147
- «Заяць», коз. 367, 373
- Заячиці, с. Локачинського р-ну 102
- Збараж, м. Тернопільської обл. 64, 79
- «Зборовець», к-р рад. партиз. *Див.* Зборовцев, полк. рад. партиз.
- Зборовцев, полк. рад. партиз. 413, 423
- Збуж, с. Костопільського р-ну 158
- Збуж, хут. Деражненського р-ну. *Див.* Збуж, с. Костопільського р-ну
- «Зверхники», аг. спр. 479
- Звіздже, с. *Див.* Звіздівка, с. Костопільського р-ну
- Звіздівка, с. Костопільського р-ну 200
- «Звір» («Дереш»), к-р 200, 201
- «Звір», сот. *Див.* Кернтопф Роман
- «Звіра», вд., пвд. 195, 201
- ЗГ УПА № 33. *Див.* УПА, ЗГ №33
- ЗГ УПА № 44. *Див.* УПА, ЗГ №44
- Згощ, с. (Володимиреччина) 209
- Здолбунівський, надр-н 18, 35, 470, 474
- Здолбунівський, р-н 74, 75, 470
- «Зебра», коз. 149
- Зелене, с. Володимирецького р-ну 173, 351
- «Зелений», от. 307
- «Зелений», отаман. *Див.* Терпило Данило Ількович
- «Зелений», рой. 284
- «Зелений», чот. 154, 208, 229, 240, 338
- «Зелений». *Див.* Воробець Федір Васильович
- Зелениця, с. Володимирецького р-ну 351

«Зеленого», чота 263
Зелінський М. 268
«Землячок» 486
«Зенон». *Див.* Войнович (Войтович) Микола
Зень Олег 11, 27
«Зимний». *Див.* Костецький Степан
Зівка, кол. (Колківщина) 196, 216
«Зіна». *Див.* Козачок Зіна
«Зіна», рай. реф. жін. *Див.* Зубрицька Лідія Михайлівна
Зінчук Тихін («Архип», «Ромб») 67
«Зінько», к-р охор. 405
«Зірка» 314
«Зірка», зв., пр. УЧХ. *Див.* Драницька Зінаїда
«Зірка», східняк 411
Злазне, с. Костопільського р-ну 215, 276
Знамерівка, с. Деражненського р-ну. *Див.* Знамирівка, с. Ківерцівського р-ну
Знамирівка, с. Ківерцівського р-ну 198
Зносичі, с. Сарненського р-ну 309
«Зов крові», підп. час. 407
«Зозуля» 411
«Зозуля», коз. 246
Золоте, с. Дубровицького р-ну 53, 151, 152, 164, 171, 176, 180, 204, 366, 367, 372, 374
Золоте, с., Висоцького р-ну. *Див.* Золоте, с. Дубровицького р-ну
Золотнюк І. («Довбенко») 55
Золотолін, с. Костопільського р-ну 409
Золотоноша, м. Черкаської обл. 307

«Золотоноша», коз. 368, 375
Золочів, м. Львівської обл. 79
Золочівка, с. Демидівського р-ну 57
Золочівські, хутори 57
«Зоровий», коз. 191
«Зоровий», коз. 383
«Зоря», коз. 155, 242
ЗП УГВР. *Див.* УГВР, ЗП
«Зуб», коз. 383
«Зубар», вих., коз. 140, 146, 153
«Зубенко», інт. 383
Зубильно, с. Локачинського р-ну 95
Зубків, с. Сокальського р-ну 70
Зубрицька Лідія Михайлівна («Надя», «Зіна», «Оля», «Тамара») 504-506
«Зубченко», коз. 146, 147
ЗУЗ 293, 412
Зукачук», коз. 146, 147
ЗУНР 307
«Зушук», інстр. 383
ЗЧ ОУН(б). *Див.* ОУН(б), ЗЧ

І
ІБ 207, 208, 409, 475
«Іва», коз. 384
«Іван», др. 396, 397
«Іван». *Див.* Войнович (Войтович) Микола
Іваничі, смт. Волинської обл. 92
Іваничівський, повст. р-н (VI-ий) 82, 104, 132
Іваничівський, р-н 82, 104, 132
Івано-Франківськ, м. 69, 70, 76
Івано-Франківська, обл. 138, 407
Іванчиці, с. Зарічненського р-ну 168, 169

Іванюк Михайло Сергійович
(«Галайда») 346, 347, 363
«Івась», коз. 331
«Івол», заст. сот. *Див.* Войтко
Микола Лукашович
«Ігор» 431
«Ігор», др. 86
«Ігор», коз., ад. 148
«Ігор», к-р, з ВО «Заграва».
Див. Кисіль Іван
«Ігор», к-р, надр. к-т СБ 333
«Ігор», к-р, сот. з ВО «Турів» 92,
122, 125,
«Ігоря», сотня, вд. 313, 386
Ізраїль 393
Ізяслав, м. Хмельницької обл.
11, 27
Ільченко Тетяна Марковна 413
Ільюшин І. 10, 26
Ільяш (Ілляш) В., пр. МДБ 407
«Інгул», сан. 153, 368, 375
«Індус» 407
«Індус», ВСБ 382
Інта, м. (Комі, РФ) 482
Іпатов Василь 181
Іркутська, обл. (Росія) 483
«Ірха», к-р 270
«Іскра», чот. 198
«Істик», коз. 175
Ічня, м. Чернігівської обл. 294
Іщук Олександр 24, 40, 293,
408

Ї

«Їжак», коз. 147
«Їжак», коз., зв. 140

К

«К[...]», к-р 117
«К[...]», кер. 260
«К-13», реф. СБ. *Див.* «Кайдаш»
(«К-13», «ППШ»)

Кавказ, г. 468
Кавказці (кавказькі народи) 87
Казахстан 47, 414
Казван Віра 55
Казван Дмитро («Черник»,
«Гриць») 54, 55, 75, 157, 387,
473
Казван Люба 55
Казван Микола («Гірняк») 55
Казван Уляна 55
«Кайдаш» 386, 387
«Кайдаш» («К-13», «ППШ»), кр
ЗГ 354
«Калина», др. 400
«Калина», коз. 283
«Калина», коз. з диверс. гр.
383
«Калина», кул. 383
«Калина», стр. 277
Калинівка, с. 487
Калинюк (Каленюк) Дмитро
Павлович («Ярко», «Ярок»,
«Степовий») 13, 30, 50, 140,
141, 143, 147, 151, 153, 162-
168, 171-173, 176, 177, 179-
191, 195, 197-210, 213-217,
236, 297, 338, 339, 353, 354,
365, 369, 382, 422
Калинюк (Каленюк) Олексій
Павлович («Жук») 50, 165,
236
«Калита», коз. 384
Каліновський В. 482
Калущина 245
«Калюк», лік. 118
Кам[...], хут. 241
Каменецьке, поле 302
Каменецькі, гори 301
«Камертон», пвх. 245
«Камінь» 384
«Камінь», коз. 147
«Камінь», сот. *Див.* Яскевич Л.

Камінь-Каширський, м. Волинської обл. 65, 67, 250, 450, 451, 454, 455

Камінь-Каширський, надр-н 18, 34, 426, 494

Камінь-Каширський, р-н 15, 31, 64, 70, 71, 454

Камінь-Каширщина 415

Кам'яне-Случанське, с. Сарненського р-ну 301, 302, 309

Кам'янець-Подільська, обл. (тепер р-н Хмельницької обл.) 75

Кам'янка, с., хут. Березнівського р-ну 227, 256

Канада 64

«Канада», коз., ст. віст., перс., пвх. 142, 162, 210, 215, 338, 341, 382

Канів, м. Черкаської обл. 307

Каноничі, с. Володимирецького р-ну 177, 213

Канюка («Богун», «Чорнота») 53

Капало Іван («Бродяга») 388

«Капусик», сл. СБ 399

«Капустяний», коз. 144, 146, 147

Каравани, с. Нововодолазького р-ну 472

Караганда (Караганда), м. (Казахстан) 317

Карасьова, рад. партиз. заг. 176

«Карбан», вишк. 385

«Карий» 432

«Карий», інт. *Див.* Гаскевич Володимир Іванович

«Карий», коз. 281

«Карий», к-р 214, 269

«Карий», розв. 461

«Карий», стр. 278

«Карлик», Заболотцівський повст. р-н 18, 34, 430

«Кармалюк», к-р. *Див.* Кармелюк», к-р, чот., к-р піст. шк.

«Кармач», коз. 147

«Кармелюк», інстр., к-р, чот., к-р піст. шк. 44, 46, 154, 230, 264, 266, 269, 270, 282

«Кармелюк», стр., коз. 277, 281

«Кармелюка», підст. шк. 270

«Кармелюка», чота 232, 240, 243, 263

«Кармен», коз. 149

Карпати, г. 138

Карпатська Україна 47

«Карпо», надр. пров. 396

«Карпо». *Див.* Яковлів Яків

«Картуз», козак 111

«Каруспун». *Див.* Присяжнюк Олексій

«Каспій», коз. 146, 147

«Касян». *Див.* Луцик Андрій

«Касянчук». *Див.* Козачок-Романюк Ганна

«Катерина», секретар 57

«Катя», м/с 87

«Катя», східнячка 397

«Кацап», коз. 283

Качан Євстахій Григорович («Саблюк», «Косар», «Остап», «Шаркан») 78, 473

«Качан», рой. 282

«Качур», плют. артил. 411

Кашівка, с. Ковельського р-ну 431

«Кватиренко». *Див.* Яковлів Яків

«Кваша», розв. 280

«Кваша», стр. 277

«Квітка», коз. 147

«Квітка», коз. 152

- «Квітка», коз. 153
«Квітка», коз. з вд. «Аршина» 384
«Квітка», сан. *Див.* Войтович Дуня
«Квітка», сот. *Див.* Ботан В. КДБ 482
Кенігсберг (Кенігсберг, Прусія; тепер Калінінград, РФ), м. 84
Кентій Анатолій 9, 14, 25, 30, 44, 68
«Кермач», коз. 146
Кернтопф Рман («Вихор», («Звір») 74
Кідерський (Кідерський), ліс 208
Киево-Святошинський, р-н 483
Київ, м. 10-15, 25-31, 43, 44, 55, 56, 57, 63, 64, 65, 77, 87, 245, 293, 294, 307, 335, 377, 386, 408, 472
Київська Держава. *Див.* Київська Русь
Київська Русь 245
Київська, обл. 75, 265, 301, 407, 411, 412, 483, 484
Київська, округа ОУН(б) 76, 242
Київщина 180, 265, 307, 354, 411, 485
Київщина, південна 307
Кикоти (Кікоти), хут. (Костопільщина) 199
«Кирея». *Див.* Трохимчик (Трохимчук) Степан Климентійович
Кирик-Петрук Володимир («Деркач») 242
«Кирило», госп. 378
Киричук Юрій 9, 25, 26
Киселик («Сокіл») 510
Кисилин, с. Локачинського р-ну 95, 421
Кисіль Іван («Ігор», «Орест») 250, 316, 320, 330, 344
Ківерці, смт. Волинської обл. 258
Ківерцівський, р-н 78, 120, 258, 320, 322
Кідерські, хутори 214, 216
Кідерщина 208
Кідри, с. Володимирецького р-ну 153, 177, 178, 189, 216, 217
«Кірик», коз. 296
Кіровоградська, обл. 407
Кіровська, обл. (РФ) 298
«Кіс», др. 489
Клеванський, р-н 15, 31, 254, 297, 419, 512
Клеванські, ліси 75
Клевань, смт. Рівненського р-ну 53, 177
«Клей», коз. 145
«Клен» 486
«Клен», політ. кер. 106
Клесів, р-н 408
Клесів, смт. Сарненського р-ну 309
Клецька (Велика, Мала), с. Корецького р-ну 397, 472
Клечетський, ліс (коло сс. В. і М. Клецька) 398
«Клим Савур». *Див.* Клячківський Дмитро
«Клим», др. 121
«Клим», надр. реф. СБ, надр. пров. *Див.* Тибенко («Клим») «Клим», повст. 58
Климишин Іван («Крук») 56
Климук («Назар», «Крига») 65
Климчак (Климчук) Іван («Лисий», «Павлюк», «Степан Павлюк», «Пашкевич») 16, 32, 63, 68

- Клин, хут. 215
«Клин», стр. 278
«Клин», фірман 286
Клиновий Арсен («Шах») 479
Кліпець, с. Дубненського р-н 267
«Кліш», ШВШ, к-р, кур. Див. Анто-
нюк Профiр (Порфiрiй) Фро-
лович
«Кліща», загiн 96
«Клопiтко», рой. 45
«Клотiк», кул. 284
«Клотiк», стр. 278
Клячкiвський Дмитро («Блон-
дин», «Бiлаш», «Охрiм», «Клим
Савур», «Панас Мосур», «Оме-
лян Кремський», «Ар'ян») 11,
15, 16, 27, 32, 33, 50, 64, 155,
250, 310, 423, 482, 483, 399,
400
Княже, с. Сокальського р-ну
116
«Княжий», к-р. Див. «Князiв», к-р
«Князiв», к-р 100, 101, 103, 112,
118, 134, 135
«Князь» («Князев»), др., к-р.
Див. «Князiв», к-р
Князьков А. 166
«Кобзар». Див. Луцик Андрiй
«Кобзаренко», фельдшер 255
Кобиць Иван («Мазепа») 66
Кобрин (Кобринь), м. Брестсь-
кої обл. 454, 457, 459
Кобринович Володимир Григо-
рович («Однорог», «Однорiг»,
«Сiвач») 178, 300, 409
«Кобуся», диверс. б-ка 67
«Коваленко», рой. 283
«Коваленко», стр. 278
«Коваленко». Див. Мельник
Микола
Коваль Ольга Йосипiвна 70
Коваль Софiя Миронiвна 70
Коваль Степан Йосипович
(«Рубаш», «Рубашенко»,
«Рубашченко», «Юрiй Руба-
щенко», «Бурлака», «Юрко»,
«Юрiй») 69, 70, 74, 100, 120,
156, 256, 257, 259, 269, 289,
312-317, 319, 321, 322, 326-
329, 331, 334, 387, 431, , 433,
449, 472, 504
«Коваль», коз. 331
Ковальчук Володимир Микола-
йович 24, 40, 77, 237, 238
Ковальчук Панас («Залiсний»,
«Петро») 11, 27, 123
Ковальчук С. 24, 40
Ковель, м. Волинської обл. 47,
65, 67, 68, 71, 81, 259, 429,
432, 451, 455
Ковельська, округа (Окр.П)
ПЗК 18, 35, 63, 136, 208, 475,
479, 480, 494
Ковельський, р-н 63, 67, 389,
485
Ковельщина 44, 63, 67, 71, 319
Ковпакiвцi 76. Див. також
Радянські, партизани
Ковтонюк-Якимчук Микола
(«Данило», «Олег») 317
«Ковтун», коз. 366
Когильне, с. Володимир-Во-
линського р-ну 108
«Когут» 416
«Когутенко», козак 102
«Кодак», загiн УПА 56
«Кодак», Ковельський надр-н
18, 34, 430
«Кожушний», коз. 384
Козак Б. 11, 27
Козак М. 64
Козак Микола («Смок», «Вiв-
чар») 14, 30, 72, 77, 407

- Козак, с. Корецького р-ну 493
«Козак», коз. 222, 223
«Козаченко» 132
Козачок Зіна («Зіна») 19, 35, 482, 483
Козачок Ольга 482
Козачок-Романюк Ганна («Прісь-ка», «Касянчук») 482, 483
Козев Н. 23, 39
«Козера», сан. 286
Козицька Вера Петрівна 413
Козлиничі, с. Маневицького р-ну 246
Козлов В. 19, 22, 36, 38
Козлов Євген 181
Козлович В. 482
Кокін Сергій 13, 15, 29, 43
Колесов, сл. НКВС 57, 64
Колки, смт. Маневицького р-ну 70, 123, 258, 262, 432
Колківський, надр-н 136
Колківський, р-н 18, 34, 35, 70, 190, 246, 322, 431, 449, 475, 476, 494
Коловерти, с. Корецького р-ну 253, 396
Коловертські, хутори 241, 253
«Колода», коз. 175, 367, 374
«Колода», східняк 411
Колодзінського, ім.» («Корсунський», бриг. «ім. Лайдаки», бриг. «Пам'ять Круг», № 0018, «050/II»), заг. УПА 13, 16-18, 30, 32-34, 50, 66, 72, 140-148, 150, 151, 153, 159-162, 164-168, 172, 173, 175, 176, 181, 182, 185, 186, 190, 191, 194, 195, 197, 199, 200, 203, 205, 207, 211, 236, 295, 297, 337, 338, 340-343, 345, 349, 351-355, 357-359, 361, 362, 364, 365, 370, 382, 422, 423
Колодії, с. Маневцького р-ну 246
Колодка Л. 85
Колодно (Калоднає), с. Столинського р-ну 143, 152, 204, 206
«Коломиєць» 243
«Коломийця», чота 264
Коломийщина 245
«Коломієць». Див. Басюк Євген Михайлович
«Коломійця», боївка 263
«Колон», стр. 287
«Колос» 366, 371
«Колос», коз. 384
«Колосенко», к-р 67
«Колосок» 384
«Колосок», зв. 382
«Коля», коз. 254
«Коля», к-р 317
Колянецький, ліс 255
«Комар», др., зв. 344
«Комар», коз. 145
«Комар», чот. 142
«Комара», диверс. б-ка 67
Комарівка, с. Костопільського р-ну 143, 195
Комарове, с. Маневицького р-ну 312, 432
Комарове, с. Ратнівського р-ну 454, 457
Комінтерн 416
Комітет визволення народів Росії 307
«Компанієць». Див. Басюк Євген Михайлович
«Компас», ВСБ 382
«Компас», др. 422
Комсомольці (комсомол) 273, 476
Комунари (комунарі). Див. Комунисти

Комуністи 48, 49, 59, 141, 152, 164-173, 175-177, 179, 182-187, 189-192, 194, 195, 198, 208, 210, 212, 213, 215, 304, 330, 340, 453, 454, 473. *Див. також* КПРС

Комуністичні, банди. *Див.* Радянські, партизани

Кондрась Михайло («Великан») 473

Кондратьєв, смершівець 154

«Коник», зв. 382

«Коник», коз. 144, 146

Коновалець Євген, полк. 195, 196, 202

«Коновальця Євгена, ім.», ВОП, курінь, зг. УПА 17, 33, 69, 72, 73, 222, 300, 423

«Конопельки», вд. 482

Конотопи (Конотопські), хут. 190, 191, 215

«Конюк», коз. 146

Копачівка, с. Рожищенського р-ну 54

Копилля, с. Маневецького р-ну 432

«Кора», к-р 171, 178, 190, 193, 204, 208, 223, 254, 260, 332

«Кора», к-р. *Див.* Корзенюк Макар

«Кора», к-р. *Див.* Мельник Макар

Корбан («Орест»), к-р 296

Кордишів, с. Шумського р-ну 77, 78

Корейчук Дмитро («Ткач», «Бродяга») 250, 314, 333, 381, 388

«Коренець» 384

«Корень», коз. 384

Коренюк Василь («Модест») 11, 13, 14, 27, 30

Корець, м. Рівненської обл. 238, 473

Корець, надр-н (3/3) 396, 398, 487-489, 494

Корецький, ВОП 398

Корецький, р-н 19, 35, 226, 265, 396, 472, 473, 487, 493

Кореччина 11, 27, 474

Корзенюк Макар («Кора») 76

«Кори», курінь 300

Користь, с. Корецького р-ну 493

Коритнівський, ліс 64

Корінець Василь 142

Корінець Дмитро Васильович («Бористен», «Гриць», «Д. Дмитречко») 142, 144, 147, 148, 162, 188, 190, 221-223, 239, 240, 243, 248, 250, 279, 292, 296, 300, 305, 315, 316, 326, 334, 433

Корінець Ілько Васильович 143

Корінець Марія Василівна 143

«Корінь», коз. 367, 372

«Корінь», рой. 154

«Корінь», стр., коз. 278, 284

«Корнієнко» 124, 146, 153

«Корній» 365, 370

«Корній», др. 396

«Корнійчук». *Див.* Воробець Федір Васильович

«Коробка», коз. 283

«Коробка», к-р 260

«Короїд», коз. 303

«Корок», коз. 383

Королук В. 14, 30

Корост, с. Сарненського р-ну 248

Коростенський, надр-н 484

Коростишівська учительська семінарія 294

«Короткий», коз. 149

- «Короткий», стр., коз. 278, 282
«Короткого», сотня 76
«Корсунський», заг. УПА.
Див. «Колодзінського, ім.»
(...), заг. УПА
Кортеліси, с. Ратнівського р-ну
65, 66, 71, 457
«Корч», зв. 382
Корчин, с. Костопільського
р-ну 199, 200
Корчин, с. Радехівського р-ну
69, 70
Корчів'я, с. Костопільського
р-ну 392
Коршів, с. Луцького р-ну 63
«Коса», коз. 283
«Коса», стр. 278
«Косар» 384
«Косар» 484
«Косар», коз. 249
«Косар», рай. пров. 463
«Косар». *Див.* Качан Євстахій
Григорович
«Косач», хот. пвх., к-р, вих. 44,
158, 236-238, 243, 278, 280,
290
Косик Володимир 177
«Косогляд», коз. 384
«Косогляд», рой. 362
Костецький Степан («Терешко»,
«Зимний») 158, 465
Костопіль, м. Рівненської обл.
199, 208, 221
Костопіль, надр-н 397
Костопіль, р-н. *Див.* Косто-
пільський, р-н
Костопільський районний
краєзнавчий музей 515
Костопільський, р-н 72, 192,
216, 276, 325, 409, 479
«Костопільський», курінь 74
Костопільщина 74, 76, 154, 203
«Костюшки, ім.», пол. комун.
партиз. заг. 453, 458
Костюшко, Тадеуш 453
Косюк Ольга 70
«Котецький», швець 383
Котик Семен («Докс») 75, 76
«Котик», зв. 470
«Котик», коз. 147
Котівський, ліс 331, 485
Котли, с. 105
«Котловина», заг. УПА. *Див.*
«Хвастівський» (...), заг. УПА
«Коток» («Криловий»), кіннот.
309
Котуш, с. Камінь-Каширсько-
го р-ну 462
Коханська Галина 56, 57, 64,
67, 69, 82, 85, 87, 104, 114,
123, 133
«Коцур» 365
Кочемазов, кап., к-р рад. парт.
49
«Кочовий» 278
«Кочовий», артил. 285
Кошмаки, с. Володимирець-
кого р-ну 351
КП(б)У 166
КПРС 166. *Див. також* Кому-
ністи
КПУ, ЦК 9, 25
Краків, м. (Польща) 47, 55, 57,
78
Краківський, університет 57
«Крамаренко», к-р 154
Красная Армія. *Див.* ЧА
Красне, смт. Буського р-ну 79
Красноармійці (Красні). *Див.*
ЧА
Красноволя, с. Маневицького
р-ну 259, 262, 318, 322
Красносілля, с. Володими-
рецького р-ну 148, 351

Красностав, с. Володимир-Волинського р-ну 109
Крать, с. Турійського р-ну 104
«Крейсер», сан. 182, 368, 374
Кременець, м. Тернопільської обл. 56, 78, 79, 267
Кремль 414
«Кремський Омелян». Див. Клячківський Дмитро
Крем'янець, м. Див. Кременець, м. Тернопільської обл.
Крем'янецька духовна семінарія 54, 57
Крем'янецька, в'язниця (тюрма) 56
Крем'янецький, вд. ОУН(м) 78
Крем'янецький, курінь УПА 56, 77
Крем'янецький, повіт ОУН(б) 56
Крем'янецькі, ліси 79
Крем'янецько-дубнівські, ліси 76
Крем'янеччина 56, 79, 378
Крем'янчанка Неоніла 56, 58, 78, 79
Кри[...], козак 135
Кривий Ріг, м. Дніпропетровської обл. 412
«Кривий». Див. Воробець Федір Васильович
Кривиця, с. Дубровицького р-ну 210, 213
«Кривоніс», коз. 285
«Кривоніс», стр. 277
«Крига», к-р 344
«Крига», надр. реф. СБ 479
«Крига», сот. Див. Климук («Назар», «Крига»)
«Крик», рай. пров. 430
«Крилатий», заст. к-ра заг. 98
«Крилатий». Див. Яковчук Йосип
«Криловий». Див. «Коток» («Криловий»), кіннот.
Кримне, с. Старовижівського р-ну 430, 431
Кримські татари. Див. Татари, кримські
Крип'якевич Іван Петрович 293
Кричильські, хутори 247
Кричильськ, с. Сарненського р-ну 192, 193, 248
«Кріт», рой. 192
«Кріт», чот. 141
«Крокотяг», коз. 288
«Кропива», коз. 147
«Кропива», к-р 16, 33
«Кропива». Див. Процюк Василь
«Кропиви», вд. 78
«Крот» 384
«Крот», віст. 338
«Крот», зв., рой. 382
«Крот», коз. 384
«Кроти», коз. 153
Круги, хут. 264
«Круглий», коз. 147
«Круглик», ліс 56
«Крук», коз. 384
«Крук», к-р 78
«Крук», кух. 146, 147
«Крук», стр., коз. 278, 282
«Крук». Див. Климишин Іван
«Крука», сотня, курінь 56, 58
«Крулевський», коз. 144, 146
Крупове, с. Дубровицького р-ну 163, 185
«Крут, ім.» («Крути»), вишк. група 181, 183
«Крутосвіт», кух. 385
Круча, с. 241
«Круча», стр., коз. 278, 282
«Кручаний», коз. 152, 366, 372
«Кручок», коз. 153, 199

«Кубанець», коз. 144
Кубанські, козаки 17, 33, 112
Кубійович Володимир, проф.
47
«Кубік», к-р 72
Куделя М. («Недобитий») 69
Кудра Володимир («Старий»),
«Роман», «Заграва») 306,
484
Кузьма Григорій («Мороз») 70,
120, 116
«Кузьма», к-р, пров. Див. Мель-
ник Макар
Кузьмівка, с. Сарненського
р-ну 143
Кук Василь («Леміш») 57, 77,
354
Кукли, с. Маневицького р-ну
431
Кукуріки, с. Старовижівсько-
го р-ну 430
«Кукурудза», буд. бат. 412
«Кукурудза», кух. 368, 375
Кулик Микола 24, 40
«Кулик», коз. 303
Куликовичі, с. Маневицького
р-ну 259, 262, 318
Кульба Марія 137
«Культ», коз. 146, 147
«Культ», коз., дезер. 190
«Куля», коз. 284
«Купина», зв. 353
Купичів, с. Турійського р-ну
107, 111
Кураш, с. Дубровицького р-ну
464
Курчик Микола 226
Куснище, с. Любомльсько-
го р-ну 507
«Кутовий», східняк 413
«Кутузова, ім.», рад. партиз.
загін 168

Кухарчук Петро («Дорош») 34
Кухітська Воля, с. Зарічненсь-
кого р-ну 15, 31, 387
«Куций», к-р 208
«Кучер», коз. 384
«Кучер», коз. з диверс. гр. 383
«Кучер», рой. 155
«Кучеренко», коз. 384
«Кучерявий», коз. 148
«Кучерявий», коз. 202
«Кучерявий», коз. 379
«Кучерявка», рой. 376
Кучків, с. Іваничівського р-ну
386
«Кучма» 298
«Куш», коз. 331
«Куш», підрай. пров. 233

Л

Лаврів, с. Луцького р-ну 298
Ладинь, с. Любомльсько-
го р-ну 90
«Лайдака», к-р. Див. Скуба
Микита Іванович
«Лайдаки, ім.», бриг. УПА. Див.
«Колодзінського, ім.» (...),
заг. УПА
Лановецький, р-н 56
Ласицьк (Ласіцьк, Ласіцк),
с. Пінського р-ну 152, 165,
179, 206
Ласіцькі, хутори 168, 283
«Ластівка», стр. 287
«Ластівка», стр., коз. 277
Латвія 10, 26
Лахвичі, с. Любешівського р-ну
453, 454, 455
«Лебедин», к-р 230, 232, 234-
242, 249, 252, 263-266, 290,
323
Лебедей Михайло Григорович
502

- «Лебедь» 474
«Лебідь», артил. 285
«Лебідь», швець 383
«Лебідь». *Див.* Стародуб Дмитро
«Лев», к-р. *Див.* Лень Іван
«Лева», сотня, вд. 77, 313, 328, 329
«Левадний», др. 486, 490
«Левадний», к-р 235, 236
«Левадний». *Див.* Руснак Микола
«Левадного», сотня, вд. 235, 236, 242, 260
Левицький Микола («Макаренко», «Славута», «Мікадо») 138
Левітан Юрій Борисович, рад. диктор 114
Левочко Василь («Довбуш») 107
Леликово, с. Кобринського р-ну Брестської обл. 450, 459, 482
Леліків (Леліхів, Лелікава, Леліково), с. *Див.* Леликово, с. Кобринського р-ну Брестської обл.
«Леміш», ГК УПА. *Див.* Кук Василь
«Лена» 393
Ленін Володимир Ілліч 454
Ленінград, м. (тепер Санкт-Петербург, РФ) 67
Лень Іван («Лев») 250, 312, 316, 333, 431, 432
«Леся», надр. сан. інсп. *Див.* Войтович Катерина Яківна
«Лиговий», коз. 368
«Лиман», надр-н 468, 494
«Липа», кух. 385
Липне, с. Володимирецького р-ну 173, 182, 351, 366, 367, 371-374
Липне, с. Ківерцівського р-ну 258, 262, 324, 331
Липники, с. 74
«Лис», бунч. 223
«Лис», жанд. 149
«Лис», коз. 144, 147, 149, 384
«Лис», к-р, бул., стр. 489
«Лис», сот. 253
«Лис», стр. 278
«Лис», стр. сот. «Богуна». *Див.* Марчук («Лис») «Лис», чот., к-р, інт. 46, 61, 93, 154, 228, 236, 238, 242, 286, 293
«Лиса», сотня, вд. 106, 234, 236
«Лисенко», др. 427
«Лисий», к-р заг. *Див.* Климчак (Климчук) Іван
«Лисиця», стр. 278
«Лисиця», фірман 286
«Лисичка», др. 114
«Лисого, ім.», заг. *Див.* «Пилявці» («ім. Лисого»), бриг. УПА
«Лисого», вд. 71
«Листок», коз. 379
«Листок», сапер 285
«Листок», стр. 278
«Листонош», рой. 383
Литва 10, 26
Литвин Дмитро Петрович. *Див.* Коваль Степан
Литвин Степан («Руський») 406
Литвинчук Іван Самійлович («Дубовий», «Дубовий М.», «Давид», «Максим») 14-16, 31, 32, 57, 58, 63, 66, 70, 72, 76, 147, 150, 154, 155, 162, 165, 168, 172, 194, 207, 209-211, 213, 230, 252, 276, 277, 319, 320, 321, 399, 483

- Литвинчук Параскевія 77
- Литовський, рух опору 10, 26
- «Ліберат», коз. 362, 383
- «Лівар», к-р 80-82, 113, 123, 125
- Лінчин, с. Березнівського р-ну 302
- «Ліс», терен вд. 1122 УПА 352, 353, 479
- «Ліс», швець 383
- Ліски, с. Володимир-Волинського р-ну 106
- «Лісова пісня», Сарненський надр-н 22, 38, 208, 465
- Лісове с. Дубровицького р-ну 171, 175, 178, 180, 187, 205
- «Лісовий», др. 91
- «Лісовий», коз. 365, 366, 370, 371
- «Лісовий», повст. 50
- «Лісовий», рой. 145, 169
- «Лісовики», підст. шк. 210, 354
- Лістко Кирило 452
- Літвиця, с. Дубровицького р-ну 182, 185-187, 202, 205, 209-211, 213, 368, 374, 375
- «Літучий», коз. 383
- Лобачівка, с. Горохівського р-ну 85
- Логінова, група рад. партиз. 416
- «Логінський», рай. пров. 53
- «Лоза», зв. 353
- «Лозовський Роман», гол. ГС УГВР. *Див.* Шухевич Роман
- Локачинський, р-н 102
- Локниця, с. Зарічненського р-ну 170, 206
- «Лом», чот. 333
- «Ломанюк», к-р 390
- «Ломанюка», сотня 393
- «Ломонос», к-р, зрадник. *Див.* Трачук Андрій
- «Лопух», інт. 383
- Лосев, кап., парторг 211
- Лотоцький, з с. Користь 493
- Лоцманська Кам'янка (нині – тер. м. Дніпропетровськ), с. 166
- Лугове, с. Дубровицького р-ну 368
- «Луговий» 366
- «Луговий», коз. 376
- «Луговий», повст. 43
- «Луговий», стр., фірман 277, 286
- «Лугович», коз. 193
- «Лук», стр. 287
- Лукашук Володимир 78
- Луків, смт. Турійського р-ну 65, 68, 227, 228
- Лунінецький, р-н 211
- Луписуки, с. (Володимиреччина) 351
- Луцик Андрій («Печериця», «Касян», «Кобзар») 242
- Луцьк, м. 15, 31, 56, 58, 69, 78, 114, 117, 127, 177, 193, 251, 258, 297, 298, 318, 431, 432
- Луцька, в'язниця 77
- Луцька, округа 121, 504, 507
- Луцька, СШ № 2 84
- Луцька, українська гімназія 63
- Луцький Олександр Андрійович 56
- Луцький, надр-н. *Див.* «Хортиця», Луцький надр-н
- Луцький, пов. 123, 317
- Луцький, р-н 57, 63, 66, 77, 102, 121, 123, 127, 250, 297, 298, 317, 346, 487, 494
- Луцький, р-н ОУН 504
- Луцюк Ольга («Веселка») 413
- «Лучина», зв. 353
- Лучичі, с. Ратнівського р-ну 454

Лучко Іван 181
Луччина 387
Львів, м. 14, 31, 56-58, 65, 69,
70, 79, 84, 86, 114, 138, 159,
177, 237, 293, 294, 307, 317,
335, 392, 429
Львівська, обл. 55, 68, 69, 70,
75, 77, 138, 142
Львівський, університет 55, 64
Львович М. 14, 30
«Льомпі», др. 133
«Люба», коз. 149
Любачівський, пов. 73
Любаша (Велика, Мала),
с. Костопільського р-ну 325
Любашівський, пов. 182
Любешів, р-н. *Див.* Любешівсь-
кий, р-н
Любешів, смт. Волинської обл.
453, 455, 456, 458, 461
Любешівська Воля, с. Любе-
шівського р-ну 454, 455
Любешівський, р-н 65, 71, 388,
453, 454
Любиковичі, с. Сарненського
р-ну 304
Люблінське, в-во (Польща) 69
Любомль, м. Волинської обл.
429, 430, 507
Любомльський краєзнавчий
музей 424
Любомльський, надр-н 250
Любомльський, повст. р-н. *Див.*
«Росток», Любомльський
повст. р-н
Любомльський, р-н 68, 69, 85,
91, 429, 494
Любохини, с. Старовижівсь-
кого р-ну 250, 430, 431
Люб'язь, с. Любешівського
р-ну 453, 456, 458
Людвипільський, ВОП 396, 397

Людвипільський, р-н. *Див.* Сос-
нівський (Людвипільсь-
кий), р-н
Людвиполь (Людвипіль), с. *Див.* Сос-
нове, с. Березнівського р-ну
«Людвік», коз. 383
Людинь, с. Дубровицького р-ну
149, 152, 163, 171, 172
«Люльки», пвд. 502
Люніц Івана («Сашко») 388
«Лютень», ВСБ 382
Лютинськ, с. Дубровицького
р-ну 141, 164
Лютце, Віктор 71
Ляхча, с. Сарненського р-ну 304
«Лялька», коз. 207
«Ляля», м/с 140
«Ляндвїртшафт», с/г школа 69
Ляхи. *Див.* Поляки
Ляховичі (Ляхавічі), с. Дро-
гичинського р-ну Брестсь-
кої обл. 460
Ляшські, боївки. *Див.* Польські,
партизани

М

«М. Чагар». *Див.* Мітька Чигар»
(«М. Чагар», «Мітька», «Чагар»,
«Чубич»
«М.», к-р 276
М[...], с. 250
«М-789», ред. 294
«Маглой Семен», мото 411
Мадяри. *Див.* Угорці
Мадярська, кіннота 301
Мадярське, військо (підрозді-
ли) 50, 335
«Мажор», коз. 149
«Мазепа». *Див.* Кобиць Іван
«Мазепи, ім.», сотня, заг., бриг.
УПА 15, 17, 31, 33, 34, 69,
111, 380, 386-391, 423

- Мазурець С. 15, 31, 56, 57, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 74, 76, 77, 85, 90, 114, 120, 132, 143, 177
- Мазурчук А. 14, 31
- Майдан Осов'янський, с. (Костопільщина) 324
- «Майдан», урочище між сс. Маринин і Більчаки 60
- Майдан-Липненський, с. Маневицького р-ну 324
- Майданські, ліси 75
- Макар Василь («Безрідний») 400
- Макар Володимир 14, 30, 76
- «Макар», коз. 384
- «Макар». *Див.* Присяжнюк Олексій
- «Макаренко», ВСБ 382
- «Макаренко». *Див.* Левицький Микола
- Маковища, хут. с. Хотешів 462
- «Макс», сот. *Див.* Скорупський Максим
- «Макса», курінь 79
- «Максим» 481
- «Максим», к-р. *Див.* Литвинчук Іван Самійлович
- «Максим», лік. 289, 333
- «Максим», пров. Юнацтва. *Див.* Лебедь Михайло Григорович
- «Максим», рой. 296
- Максимільянівка, кол., хут. (Кореччина) 233, 235
- Максимчук Кирило («Стріла») 156, 246, 254, 256, 288, 313, 315, 317-319, 333, 334, 405, 431
- Максимчук Петро («Чутка», «Мамон») 389
- Мала Клецька, с. Корецького р-ну 238, 472
- Мала Любаша, с. Костопільського р-ну 325
- Мала Осниця, с. Маневицького р-ну 216
- Мала Совпа, с. Корецького р-ну 228, 229, 233, 252
- Мала Яблунька, с. Маневицького р-ну 259
- «Маланій», госп. 362
- Малатинські, хутори 252
- Мале Морочне, с. (тепер у скл. с. Морочне). *Див.* Морочне, с. Зарічненського р-ну
- Малий Жолудськ, с. Володимирецького р-ну 351
- Малий Мидськ, с. Костопільського р-ну 216, 274
- Малий Стидин, с. Костопільського р-ну 192
- «Малий», коз. 384
- «Малий», к-р 239
- Малі Селища, с. Березнівського р-ну 239, 409
- Малорита, м. Брестської обл. (Білорусь) 454
- «Мальчик», кул. диверс. 382
- «Мамай», з с. Соломіївка 464
- «Мамай», стр. 287
- «Мамай». *Див.* Сало Іван
- «Мамай». *Див.* Шухевич Роман
- «Мамон». *Див.* Максимчук Петро
- «Мамут», коз. 147
- Маневицький, р-н 15, 31, 55, 57, 67, 70, 120, 208, 216, 259, 388, 432
- Маневичі, смт. Волинської обл. 432
- Маневиччина 415
- Мануйлик О. 58, 63, 74, 143, 250
- «Манько» 54

Маренін – Майдан. *Див.* «Майдан», урочище між сс. Маринин і Більчаки
 «Марина», стр. 287
 Маринин, с. Березнівського р-ну 226, 253, 267, 268
 «Марійка», зв. 458
 «Марічка» 483
 «Марічка». *Див.* Савчин Марія
 «Маркевич», др. 427
 «Марко», коз. 384
 «Марко», коз. (2-ий) 384
 «Марта», секр. 354
 «Мартенко», коз. 144, 145
 «Мартенко», коз. 149
 Мартиновська Марія 53
 Мартиновський Дмитро Олександрович 53
 Мартиновський Микола Олександрович 16, 32, 48, 53
 Мартиновський Олександр 53
 Мартиновський, стр., охор. 55
 Мартинюк Тамара 513
 «Маруся», сан. 432
 «Маруся», східнячка 397
 Марценюк (Марцинюк) Андрій («Береза») 123
 Марчук («Лис») 421
 Марчук Іван 421
 Марчук Ігор 10, 11, 14, 20, 27, 30, 37, 50, 65, 66, 74, 77, 80, 132, 138, 154, 158, 200, 208, 221, 236, 265, 296, 346, 347, 363, 388, 408, 418, 470, 473, 474, 484, 489, 510, 513-515
 «Маршут», вишк. 385
 «Маршут», коз. 145
 «Маршут», к-р, інт. 355
 «Маршут», чот. 184, 189
 «Мар'яна», східнячка 397
 Мар'янівка, с. Сарненського р-ну 304
 Матвійчук Василь («Грабенко») 119
 Матвійчук Федір («Морозенко») 48
 Матейки, с. Маневицького р-ну 324
 Матіїв, м. *Див.* Луків, смт. Турійського р-ну
 Матіївка, с. Гошанського р-ну 229
 Матоха Василь 10, 26
 «Матрос», др. 396
 «Матрос», повст. 58
 «Матрос», стр., кул. 277, 285
 Маузер, Петер 107
 «Махно», рой. 175
 «Махно», рой. 296
 «Махно», стр. 278
 Мачуліще, с. *Див.* Мочулище, с. Дубровицького р-ну
 «Машиніст», коз. 148
 Машів, с. Любомльського р-ну 429
 МВС 79
 МГБ. *Див.* МДБ
 МДБ 11, 27, 57, 66, 70, 123, 250, 354, 407, 408
 Медведєв Дмитро Миколайович, к-р рад. диверс. парт. заг. 177
 «Медвідь», кул. 282
 «Медвідь», коз. 145
 «Медвідь», коз., кул. 173, 174
 «Медвідь», стр., коз. 278, 282
 «Медицинський», коз. 383
 Межирицький, повст. р-н 232, 234, 256, 399, 408, 487
 Межиричі (Межиричі), р-н. *Див.* Межирицький, повст. р-н
 «Меланій», рой. 362
 «Мелакій», госп. 362

- Мельник Макар («Кора», «Кузьма») 72, 184-187, 190, 192, 202, 272, 398, 399, 409, 488
- Мельник Микола («Веселий», «Коваленко») 72
- Мельник Микола («Павло», «Онищенко») 484
- Мельник Олекса («Чорноморець») 122
- Мельник Олександр («Бідний») 58
- Мельник Ярослав 408
- Мельники, с. 375
- Мельники-Мостище, с. Камінь-Каширського р-ну 463
- «Метелик», коз. 256, 268
- «Метелик», коз. з диверс. гр. 382
- Мидськ (Великий, Малий), с. Костопільського р-ну 216, 331
- «Микита» 405
- Микитюк Павло («Нерозлучний») 68
- «Микола», надр. пров. 397
- «Микола». *Див.* Процюк Василь
- «Миколенко», кіннот. 411
- «Мирон» 255, 326
- «Мирон», др. *Див.* Затовканюк Федір
- «Мирона», курінь 123
- Мироненко М., чл. Пр. ЗЧ ОУН 307
- Миронець Н. 24, 40
- Миронов Г. 64
- «Мисливець» 278
- «Мисливець», рой. 281
- «Мітька» («Мітька Чигар»), пр. СБ. *Див.* «Мітька Чигар» («М. Чагар», «Мітька», «Чагар», «Чубич»)
- «Михайло» 492, 493
- «Михайло», коз. 190
- «Михайло», рой. 383
- «Михайлова, ім.», рад. партиз. заг. 54, 56
- Михалківці, с. Острозького р-н 50
- «Михалко», інт. 383
- Михалюк-Мартинюк Ганна 513
- Михошня, с. ? 398
- Мичко Марія Єфимівна 73
- Мичко Фрося Єфимівна 73
- Мичковський А. («Осип») 54
- «Миша», коз. 149, 337
- «Мишла», коз. 383
- Мізоцьке, плато 75
- Мізоцький, р-н 47, 53, 55, 74, 76
- Мізоч, р-н. *Див.* Мізоцький, р-н
- Мізоч, смт. Здолбунівського р-ну 54, 56, 78, 365, 370
- «Мікадо». *Див.* Левицький Микола
- «Мілітій», коз. 122
- Міннеаполіс, м. (США) 69, 79
- Мінськ, м. (Білорусь) 12, 28, 67
- Мірчук Петро 11, 28, 56
- «Мітла». *Див.* Присяжнюк Олексій
- «Мітька Чигар» («М. Чагар», «Мітька», «Чагар», «Чубич») 394, 395, 403
- «Мітька». *Див.* «Мітька Чигар» («М. Чагар», «Мітька», «Чагар», «Чубич»)
- Міхнів Василь Олексійович 302
- Міхнів Костянтин Олексійович 302
- Міхнів Лариса Олексіївна 302
- Міхнів Лукерія 302
- Міхнів Марія Олексіївна 302

Міхновський Микола Іванович
294
«Міша», майст., східняк 413
«Міша», чот. 412
Млинів, смт. Рівненської обл.
55
Млинів-Дубно, підр-н ОУН 511
Млинівська, боївка 54
Млинок, с. Зарічненського р-ну
170
Млодзянівка, хут. 256
«Мовчан», коз. 199
Могилевська, обл. (Білорусь)
413
Могильне, с. *Див.* Жовтневе,
с. Володимир-Волинського
р-ну
«Модест», СБ. *Див.* Коренюк
Василь
«Мозок», коз. 145
Мозолевська Броніслава 79
«Мокашук», коз. 187
Моквин, с. Березнівського р-ну
61, 231, 237, 243
Мокранець, к-т вд. НКВД 454
Мокрани (Мокряни, Макрани),
с. Малорітського р-ну
Брестської обл. 450, 455, 457
Мокрець, с. Турійського р-ну
105
«Мокрий» 325
«Мокрий», вишк. 384
«Мокрий», к-р 357, 359
«Мокрина», к-р 268
Мокрицькі (Мокрецькі), ліси 81
«Мокрого», чота 217
«Молодий», др. 120
«Молодий», коз. 116
Молодинче, с. Жидачівського
р-ну 55
«Молодняк», коз. 175, 366, 372
Монастириський, р-н 76
«Монтило» 486
Монь Анатолій («Гамалія»,
«Дяченко») 17, 65, 74, 190,
198, 199, 201, 328, 329, 404,
405
«Моркотун», провокатор 53
Мороз Володимир 11, 24, 28,
40, 56, 70
«Мороз» 124
«Мороз», коз. 144, 148
«Мороз», к-р, ланк. ОУН.
Див. Кузьма Григорій
«Мороза», вд. 120
«Морозенка», вд. 398
«Морозенка», сотня 56
«Морозенко» 278
«Морозенко», ВСБ 382
«Морозенко», коз. 384
«Морозенко», к-р ВПЖ 243
«Морозенко», к-р. *Див.* Биха-
лець Мелетій
«Морозенко», к-р. *Див.* Матвій-
чук Федір
«Морозко», чот. 283
Морочанський р-н ОУН(б). *Див.*
Морочненський, р-н ОУН
Мороченщина (Морочненщи-
на) 180
Морочне (Морочно), р-н.
Див. Морочненський, р-н
ОУН
Морочне, с. Зарічненського
р-ну 145, 169, 170, 179, 180,
181, 206, 366, 371
Морочненський, р-н ОУН 15,
31, 57, 76, 159, 373, 378, 388
«Морочно», болото 189
«Моряк», білорус 413
«Моряк», коз. 135
«Моряк», коз. 281
«Моряк», коз. 384
«Моряк», рай. пров. 433

«Моряк», сапер 285
«Моряк», стр., коз. 278, 322
«Моряк». *Див.* «Роман» («Моряк») Мосир, с. Любомльського р-ну 91
«Москаленко Олекса», сот. 412
«Москаленко», др. 88, 89
Москалі. *Див.* Росіяни
Москва, м. (РФ) 19, 22, 23, 36, 39, 64, 293, 294, 350, 393, 457
«Москва», ПЗК 55, 57, 66, 67, 406, 475, 479, 481, 494
Мости, с. (Дубровиччина) 212
Мостище, с. Володимирецького р-ну 351
«Мосур Панас». *Див.* Клячківський Дмитро
Мосур, с. *Див.* Мосир, с. Любомльського р-ну
Мосурські, ліси 81
Мотика, Гжеґож 10, 26, 30, 56, 66, 73, 84, 87, 97, 123
«Мотика», коз. 283
«Мотика», стр. 278
«Мотря». *Див.* Балабушко-Малецька Ольга
«Мотря». *Див.* Стельмащук-Шмигельська Пелагея
Мочулице, с. Дубровицького р-ну 151, 152, 163, 171, 172, 464
Мочулки, с. Рівненського р-ну 117
Мочулянка, с. Березнівського р-ну 59
Мощаниця, с. Ківерцівського р-ну 254
«Мрія» 14, 30
«Мручко» 394
«Мстислав», політінф. 158
«Му[...]», рой. 384
Мудра Надія 317

«Мудрий», коз. 153
Мульчиці, с. Володимирецького р-ну 63, 169
Муляр Іван 473
«Мур», коз. 366, 372
«Мурава», рой. 283
«Мурава», стр. 278
Муравин, с. (тепер передмістя смт. Зарічне) 169
Муравський Володимир 11, 28, 56, 70
Мурашинець, хут. с. Чудель 408
«Мурашка», рой. 284
«Мурашка», стр. 278
«Мурашка», хот. 154, 232
Муровичі, с. (Колківщина) 331
Мутвиця, с. Зарічненського р-ну 169, 180
«Муха» 474
«Муха» («Темний»), к-р 334
«Муха», коз. 140, 148
«Муха», стр. 55
«Мушкатер», хот. 148
«М'яч», коз. 148

Н
«Н[...]», рай. пров. 465
Наган Леон 108
«Наган», кул. 369, 378
Надвірна, м. Івано-Франківської обл. 142
Наддніпрянина 307
«Надія», коз. 149
«Надія», секр. 142
Надьоха Полікарп («Орел») 74
«Надя», рай. реф. жін.
Див. Зубрицька Лідія Михайлівна
«Надя», секр. 140
«Назар». *Див.* Климук («Назар», «Крига»)

«Назара», вд. 71
«Назара», курінь 66
«Наливайко», коз. 296
«Наливайко», к-р 96
«Наливайко», к-р 135
«Наливайко», к-р. *Див.* Савчук Степан
«Наливайко», к-р. *Див.* Яковчук Йосип
«Наливайко», сот. *Див.* Гончаренко Іван («Наливайко»)
Намозов О. 74
Нарбут Георгій Іванович 294
Нарбут Володимир Іванович 294
«Нахтігаль», легіон ДУН 77, 80, 138, 200, 221, 236, 296, 470
Нацисти 77
Націоналісти. *Див.* Українські, націоналісти
«Наш Фронт», в-во УПА 424
НВРО 47, 75, 493, 494
«Не[...]» (? «Немо»), полк. 243
«Не[...]», коз. 384
«Небезпечний» 74
«Нева», коз. 337
«Нева», коз. з диверс. гр. 382
Невір, с. Любешівського р-ну 455
Невірків, с. Корецького р-ну 472
«Негус», к-р пвд. *Див.* Олеськів С.
«Недай», зв. 382
«Недбайло Петро», коз. 115
«Недільний», коз. 383
«Недобитий», коз. 337
«Недолі», курінь 242
«Недоля», писар 383
«Недоля», коз. 267, 268
«Недоля», коз. 383
«Недоля», к-р, кур. *Див.* Трохимчук (Трохимчик) Степан Климентійович
«Недоля», стр., розв. 277, 280
«Недопитальський», чот., к-р 151, 172, 183, 184
«Недопитальського», чота, сотня 173, 180, 190
«Нежурись» 278
«Незівай», др. 49
Незівай», коз. 383
«Незівай», чот. 141, 164, 222, 223
«Незламний», зв. 212
«Незломний», др. 89
«Незломний», коз. 145
«Немо». *Див.* Трейко (Терейко) Іван
Немовицькі, хутори 309
Немовичі, с. Сарненського р-ну 73, 302, 309, 369, 377
Неньковичі, с. Зарічненського р-ну 169, 180, 206
«Непереможний» 485
«Непитайло», к-р 237
«Непорадний», артил. 285
«Непорядний», стр. 278
«Нерозлучний», сот. *Див.* Микитюк Павло
«Нерон», НШ 353
Несподіванка, хут. 229
«Нестора», сотня 133
Несухоїже, с. Ковельського р-ну 67
Нетреба, с. Рокитнівського р-ну 409
Нехвороща, с. Володимир-Волинського р-ну 57
«Нечай», кіннотник 218
«Нечай», коз. 144
«Нечай», к-р 232, 235
«Нечай», к-р кінноти 155
«Нечай», к-р розв. 280
«Нечай», ланк. 44, 283
«Нечай», пров. 484

«Нечай», рой. 191, 376
«Нечай», стр. 277
«Нечайченко», коз. 256
Нечатів (Нячатава), с. *Див.* Нечатово, с. Столинського р-ну Брестської обл.
Нечатово, с. Столинського р-ну Брестської обл. 143, 152, 179
«Нечая», вд. кавал. 240, 256
Нечіївка, с. *Див.* Нігочівка, с. Маневецького р-ну
«Нещасний», бунч. 61, 62, 138, 139, 277, 280
Нивецьк, с. Дубровицького р-ну 152, 171, 173, 176-178, 204, 212, 464
Ниви Золочівські, с. Демидівського р-ну 57
Никитюк Леонід («Пекучий») 359
Николаюк В. 14, 31
«Нимеря», коз. 145
«Ничипор» 402
Нівецьк, с. *Див.* Нівецьк, с. Дубровицького р-ну
Нігочівка, с. Маневецького р-ну 259, 262, 318
Нікіфорук Микола («Сатана») 440, 441
«Нікодим», коз. 384
Ніколаєва Наталія 293, 408
Німаки (німота). *Див.* Німці
Німецька, армія (війська). *Див.* Вермахт
Німецька, жандармерія 452, 455
Німецька, поліція 66, 73
Німеччина 69, 107, 221
Німці 10, 23, 26, 47-52, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 69, 71, 85, 88, 89, 92, 103, 108, 109, 123, 131, 143, 151, 166, 180, 181, 187, 192, 195, 196, 201, 221, 227-229, 233, 240, 251, 252, 259, 318, 365-367, 370-373, 386, 414, 415, 429, 432, 450-455, 457-460, 470, 473, 474
Ніновський М. («Грабенко В.») 14, 31
Ніред-Газа (Ніредьгаза), м. (Угорщина) 47
НКВД (НКВД-исти). *Див.* НКВС
НКВС 11, 15, 16, 27, 31-33, 50, 54-57, 63-66, 68, 72-78, 87, 114, 123, 124, 158, 182, 191, 194, 203, 206, 211, 231, 234, 236, 238, 242, 247, 258, 262, 267, 274, 275, 298, 303, 306, 317, 336, 338, 342, 346, 350, 354, 355, 357, 358, 368, 374, 375, 377, 388, 389, 395, 397, 400, 401, 403, 406, 409, 414, 415, 417-419, 432, 454, 464, 466, 475-479, 482, 485, 487, 491
НКГБ (НКГБ). *Див.* НКДБ
НКДБ 67, 275, 276, 464
Нова Гута, хут. с. Левачі (тепер не існує) Губківської с/ради Березнівського р-ну 59
Новак Віктор. *Див.* Яковчук Йосип
Новак Г. 24, 40
Новаци, с. Володимирецького р-ну 177, 212
«Новенький», зв. 382
«Новий Берег», місц. 231
Новий Осередок, кол. (Володимир-Волинщина) 109
Новий Тік, с. Демидівського р-ну 514
«Новик» 394

«Новицький С.». *Див.* Яковчук
Йосип
Новіков С. 12, 28
Новомалин, с. Острозько-
го р-ну 49
Новоселицькі, хутори
(Колківщина) 432
Новосілки (Навасьолкі, Ново-
сьолкі), с. Дрогичинського
р-ну Брестської обл. 460
Новосілки, с. Володимирець-
кого р-ну 182, 207
Новосілки, с. Маневицького
р-ну 143, 259, 432
Норильські, концтабори 85
Нью-Джерсі, штат (США) 78
Нью-Йорк, м. (США) 43, 55

О

«О.», к-р (Охрім) 400
«О», курінь 411
Обгів, с. *Див.* Соснівка,
с. Дубенського р-ну
Обгівський, ліс 75
«Обласний», коз., стр. 278,
284
«Овад», коз. 144, 146
Оваднівський, р-н 502
«Овдій», інт. 157
Овлочин (Овлочим), с. Турійсь-
кого р-ну 93
«Овод», коз. 384
Оглядів, Радехівського р-ну
294
Огородніщук А. 421
Одеса, м. 294
«Одеса», ПСК 13, 19, 29, 30, 35,
67, 70, 76, 77, 15, 300, 394,
403, 407, 408, 484, 485, 488-
490, 494, 504
Одеська, обл. 411
Одещина 241

«Одноріг» («Однорог»), к-р.
Див. Кобринович Володимир
Григорович
«Одуд», коз. 140
«Одуд», рой. 383
Одуха А. 54, 56, 74, 77
Озеро (Озери), с. Висоцького
р-ну. *Див.* Великі Озера,
с. Дубровицького р-ну
Озеро, с. Володимирецького
р-ну 182, 187, 212, 351
«Озеро», заг. УПА 12, 29, 44,
64, 65, 67, 68, 71
Озерськ, с. Дубровицького
р-ну 171, 205, 208
Озерський, хутір 214
Озютичі, с. Локачинського р-ну
114
«Оксана», подр. *Див.* Стель-
машук-Шмигельська Пела-
гея
«Окунь», коз. 246
«Окунь», стр., коз. 278, 285
«Олег», пров. 47
«Олег», сот. *Див.* Ткачук Ілля
«Олег». *Див.* Ковтонюк-Яким-
чук Микола
«Олекса», к-р. *Див.* Воробець
Федір Васильович
«Олександр», окр. пров.
Див. Самчук Зиновій
Олександрійський, р-н 58, 230,
275, 406
Олександрійський, р-н ОУН
514
Олександрія, р-н. *Див.* Олек-
сандрійський, р-н
Олександрія, с. Рівненсько-
го р-ну 53, 58, 236
Олександров, нач. вд. СМЕРШ
43, 55, 56, 72, 73, 75, 76, 143,
301, 302, 303

- «Олексій», коз. 383
«Олень», коз. 331
«Олесь» 432
Олеськ, с. Любомльського р-ну 69
Олеськів С. («Негус») 73
Олика, р-н. *Див.* Олицький, р-н
Олика, с. Ківерцівського р-ну 324
Олицька, ст. 255
Олицький, р-н 254, 320, 321
«Олівченко», коз. 147
Олієв Мір («Ташкент») 87
Олійник Андрій Петрович 55
Олійник Петро («Еней», «Роман», «Сергій», «Старий») 17, 33, 54-55, 58, 75, 158, 335, 423, 473
«Оля», рай. реф. жін. *Див.* Зубрицька Лідія Михайлівна
«Ольга» 405
«Ольга», коз. 283
«Ольга», повст. 504, 505
«Ольха», коз. 144, 146
«Ольха», коз. 384
«Ольха», к-р. *Див.* Фінчук Олексій
«Ольха», стр. 278
Ольховський І. 66, 69, 117
Ольховський О. 87
«Ольченко», ВСБ 382
Ольшанка, хут. 233
«Ольшенко», стр. 391
«Омелько» 394
Омельне, с., хут. Ківерцівського р-ну 258
Омельюсік Микола («Поліщук») 14, 30
Омелянович-Павленко Іван Володимирович 79
Омська, обл. 298
«Онисько», пров. СБ 395, 400
- «Онищенко». *Див.* Мельник Микола
Онищук М., к-р спец. підр. НКВД 454, 459
Онищука, гр. рад. парт. 459
«Опанас», к-р 410
«Опіюм», Сарненський повст. р-н 18, 35, 465
«Орач», к-р 317
Орв'яницькі, хутори 162, 178
Орв'яниця, с. Дубровицького р-ну 212, 464, 465
Організація. *Див.* ОУН
Ордів, с. Радехівського р-ну 75
«Орел» 405
«Орел» 431
«Орел», др. 93
«Орел», коз. з вд. «Аршина» 383
Орел», коз. з вд. «Янчара» 384
«Орел», к-р 66, 241, 254, 313, 315, 388, 390
«Орел», кур. 96, 98
«Орел», сот. 57, 393
«Орел», сот. *Див.* Надьоха Полікарп
«Орел». *Див.* Шеремета Андрій
«Орест». *Див.* Кисіль Іван
«Орест». *Див.* Корбан» («Орест»), к-р
Оржів, с. Клеванського р-ну. *Див.* Оржів, с. Рівненського р-ну
Оржів, с. Рівненського р-ну 15, 31, 483
«Орист», сл. СБ 472
«Оріх», коз. 140
«Оріх», коз. 383
«Оріх», рой. 373
«Орла», вд. ВО «Заграва» 254, 313

- «Орла», сотня 56
«Орла», сотня ВО «Турів» 124,
«Орла», сотня ЗГ «33» 352, 394
«Орлан», пров. *Див.* Галаса
Василь
«Орленка», рій 173
«Орленко», др. 405
«Орленко», к-р 420
«Орленко», рой. 173
«Орлик» 123
«Орлик» 393
«Орлик», др. 51
«Орлик», к-р. *Див.* Горун Василь
«Орлик», рай. реф. СБ 92
«Орлик». *Див.* Гірник Михайло
«Орлика», вд. ВО «Турів» 102
«Орлика», сотня ЗГ «33» 380,
386-391
«Орлич», к-р 491
«Орта асія холкарі», підп. газе-
та 87
Ос. В. 313, 314, 315
Оса, кол. 80
Осетров, нач. упр. «Смерш» 73
«Осип», кур. *Див.* Мичковський А.
«Осінний», коз. 384
Осниця (Велика, Мала), с. Мане-
вицького р-ну 216, 331
Осова, с. Дубровицького р-ну
153, 177, 178, 206, 270, 351
Осовичі, кол., хут. (Степань-
щина) 191, 215, 368, 376
Осово (Осова), с. Заріченсь-
кого р-ну. *Див.* Голубне,
с. Заріченського р-ну
«Осока», зв. 353
«Осока», коз. 147
«Осока», коз. з диверс. гр. 382
«Остап», к-р, кур. 86, 89-94,
133, 134, 154, 268
«Остап», кур. *Див.* Брись
Олексій Семенович
«Остап». *Див.* Качан Євстахій
Григорович
«Остапа, ім.» («Батуринський»),
заг. УПА 17, 33, 43, 74, 154,
219, 223, 224, 226, 230, 243,
244, 249, 251, 253, 256, 261,
263, 266, 279, 290, 293, 310,
423
Остап'юк О. 424, 507
«Остренко», коз. 153
«Острий», коз. 384
«Острий», к-р. *Див.* Ждан Ярос-
лав
Острів (Остров, Вострав),
с. Пінського р-ну Білоруської
обл. 166, 168, 206
Острів, с. Володимирецького
р-ну 208
Острів, с. Ківерцівського р-ну
322
«Острів», зв. 353
Острівок, кол. 86
Острівок, с. Камінь-Каширсь-
кого р-ну 451, 452, 455, 461-
463
Острівці, с. *Див.* Червоне,
с. Дубровицького р-ну
Острівці, с. Дубровицького
р-ну. *Див.* Червоне, с. Дубро-
вицького р-ну
«Остріжський», к-р. *Див.* Грома-
дюк Олексій Романович
«Остріжського», заг. 339
Остріжчина 201
«Острізького, ім.», бригада
346
Островки, с. Маневицько-
го р-ну 258
Острог, м. Рівненської обл. 47,
75, 365, 370, 470
«Острога, ім.», заг., бриг. УПА
17, 346, 347, 363, 423

- «Острога», курінь, заг. 18, 34, 221, 243, 411
- Острожець, с. Млинівського р-ну 320
- Острожчина 201
- Острозька учительська семінарія 63
- Острозький, р-н 18, 35, 47, 50, 470, 494
- ОСУЗ 78
- «Отців» 384
- ОУН 10, 14, 15, 19, 26-28, 30, 31, 36, 47, 50, 54-57, 63-66, 69, 73-79, 85, 117, 131, 138, 142, 153, 158, 159, 238, 245, 293, 297, 335, 354, 386, 388, 389, 399, 408, 411-414, 426, 428, 472, 477, 478, 482, 483, 487, 490, 502, 507, 510, 513-516
- ОУН(б) 11, 14, 20, 27, 30, 36, 39, 55, 56, 57, 64, 65, 70, 72, 73, 76-78, 132, 138, 158, 159, 166, 226, 229, 237, 238, 242, 249, 251, 255, 257, 258, 264, 273, 294, 307, 354, 407, 408, 411, 452, 473, 474, 480, 482-485, 487
- ОУН(б), ГОП 23, 39
- ОУН(б), ЗЧ 307
- ОУН(б), КП ПЗУЗ 407
- ОУН(б), ПГ 55, 56, 69, 74, 76, 142, 407
- ОУН(б), ЦП 354, 407
- ОУН(м) 55, 56, 72
- ОУН, ВЗ II 75
- ОУН, Волинський ОП 297
- ОУН, Володимир-Волинська, округа 132, 515
- ОУН, КЕ 293
- ОУН, НВЗ III 257, 271, 465, 468
- ОУН, СБ 9, 11, 13, 18, 25, 27, 30, 35, 85, 70, 73, 97, 103, 121, 123, 133, 136, 158, 159, 163, 166, 172, 186, 200, 201, 208, 212, 214, 216, 217, 229, 239, 241, 242, 265, 269, 298, 300, 320, 322, 325, 333, 338, 344, 348, 352, 354, 357, 388, 389, 394, 396, 400, 401-403, 407, 470, 471, 474, 479, 480, 488, 489, 491-494, 511
- ОУН, Сенкевичівський РП 428
- Оунівське, підпілля 84
- Охматків, с. Демидівського р-ну 54
- «Охотник», коз. 384
- Охотське, море 294
- «Охрім», к-р. *Див.* Клячківський Дмитро
- «Очаків», р-н 18, 35, 461, 494
- «Очерет», коз. 296
- «Очерет», рой. 111
- «Очерет». *Див.* Гудзоватий Петро
- «Очеретенко». *Див.* Гудзоватий Петро
- «Очкіс», кіннот. 368, 375
- «Очмана», к-р. *Див.* Шевчук Дмитро Несторович
- П**
- «П.», пров. 53
- «П[...]», госп., дост. 385
- ПА. *Див.* Польське, військо
- Павленко Ірина 12, 29, 43
- «Павленко», к-р 112, 408, 409
- «Павленко», кур. інт. 113
- Павлівка, с. Іваничівського р-ну 92
- «Павло» 394
- «Павло». *Див.* Мельник Микола
- Павлонюк Василь Макарович («Узбек») 250, 254, 312, 314, 333, 483

- Павлюк Й. («Венус») 15, 31
 Павлюк С. 14, 30
 «Павлюк». *Див.* Климчак (Климчук) Іван
 «Павук», коз., стр. 282, 287
 «Пазур», віст. *Див.* Панасевич
 Константин Михайлович
 «Пазур», коз. 360
 Палестина 393
 Палестинське, населення. *Див.*
 Палестинці
 Палестинці 393
 «Палія», вд. 484
 «Палія», рай. к-т 418, 419
 «Пам'ять Крут», заг. УПА. *Див.*
 «Колодзінського, ім.» (...),
 заг. УПА
 «Панас» 402
 «Панас», кур. 56
 «Панас», пр. СБ 395
 «Панас», тереновий 441
 «Панаса», сотня 79
 Панасевич Константин Михай-
 лович («Пазур») 386, 387
 Панасенко Степан Васильович
 294
 Панасюк Дмитро 135
 «Панька», сотня 76
 «Панько», надр. к-т СБ 396
 «Панько», хот. 214
 «Папороть», коз. 147
 Парагвай 69
 Паре (Паре), с. Пінського р-ну
 180, 206
 «Партизана», вд. 269
 Партизанське, с. Дубровиць-
 кого р-ну 152, 164, 171
 «Парфир», зв. 382
 «Пархоменка, ім.», рад. пар-
 тиз. заг. 152, 176
 «Пархоменко», к-р 153, 176,
 177, 179, 180
 «Пасальський», др. 112
 Патриляк Іван 12, 22, 28, 38,
 122
 «Пашкевич». *Див.* Климчак
 (Климчук) Іван
 «Пашенко», к-р. *Див.* Гречан
 Іван Маркіянович
 ПВ (ВП – Військо Польське).
Див. Польське, військо
 «Пекло», Городницький повст.
 р-н 239
 «Пекучий», коз. *Див.* Никитюк
 Леонід
 Пеньки Ставецькі, кол.
 (Костопільщина) 276
 Пеньків, с. Костопільського
 р-ну 276
 «Пеньок», коз. 147
 «Пеньок», коз. 367, 373
 «Пеньок», кухар 190
 «Пеньок», ст. коз. 337
 «Пеньок», хот. 354, 383
 «Перевесло», коз. 288
 Перегіньняк Григорій («Короб-
 ка») 72, 73
 Перекалля, с. Зарічненського
 р-ну 170
 Перелисянка, с. Костопільсь-
 кого р-ну 198
 Перемиська, гімназія 407
 Перемишль, м. (Польща) 73
 «Переможний», стр., рой. 278,
 285
 Переспа, кол. 196, 197, 214, 216
 Перетоки, хут. 215
 Переходько Микола Йосипович
 («Грицько») 515
 Переяслав (Переяслав-Хмель-
 ницький), м. Київської обл.
 307
 Петлюк Василь («Залізник») 156

Петлюра Симон, от. 196, 202
«Петлюра» («Дорош»), вд. УПА
73, 300, 301, 303
«Петра», сотня 56
«Петренко О.», віст., перс. 380
Петренко Роман («Юрко»,
«Омелько») 14, 31, 70, 74,
76, 114, 123, 215, 279, 298,
317
«Петро», к-р 408
«Петро». *Див.* Ковальчук Панас
«Петрусь», коз. 368, 376
«Петя», рой. 384
«Пехотинець», коз. 281
«Печериці», пвд. 485
«Печериця», к-р 268
«Печериця», к-р ВПЖ. *Див.* Луцик
Андрій
Печинки, с. *Див.* Красносілля,
с. Володимирецького р-ну
ПЖ. *Див.* УПА, ВПЖ
ПЗК. *Див.* «Москва», ПЗК
ПЗУЗ 9, 10, 14-16, 18, 25, 26,
30-32, 34, 65, 123, 166, 238,
245, 298, 354, 403, 407, 480,
494
«Пилип». *Див.* Бондарчук Вале-
рій
«Пилявці» («ім. Лисого»), бриг.
УПА 68, 250
«Пимен», пр. СБ 492, 493
Пиняки, с. 179
Писарева Воля, с. Володимир-
Волинського р-ну 71, 106,
131
«Писаренко» 333
«Півень», коз. 384
«Північна Україна», нім. група
армій 65
Піддубці, с. Луцького р-ну 317,
320
«Підкова», коз. 295
«Підкова», к-р 269, 334
«Підкова», підрай. госп. 239
«Підкова», реф. СБ 70
«Підкови», сотня 257, 333
Пілішенко Андрій («Бортенко»)
90, 91, 94, 98
«Пімен» 494
«Пімста Полісся», заг. УПА 66,
67, 71
Пінський, р-н ОУН(б) 76
Пінськ, р-н. *Див.* Пінський, р-н
Пінська (Пінска), обл. ОУН 482
Пінський, надр-н 482
Пінський, р-н 159, 200, 203,
352, 378, 379
Пінські, болота 82
«Піп», чот. 384
Піски (Пескі), с. (Білорусія) 65
«Піхотинець» 278
«Плазун» 383
«Плакса», коз. 147
«Пласт», скаут. орг. 142
Плескач Сергій («Скелет») 378
Плоска, с. Рівненського р-ну
418
Плоске, с. Шацького р-ну 430
Плутон, давньогрецький бог
23, 39, 205
«Пляц», стр., коз. 278, 283
«Пляшенко», коз. 144
«Пляшка», коз. 153
Повіть (Павіцце, Повітьє),
с. Кобринського р-ну 457
Погорілівка, с. Березнівського
р-ну 58, 232, 239, 242, 249
«Погорільця», пвд. 66
Погост (Погост Зарічний),
с. (нині у скл. смт. Зарічне)
206
«Погром», вд., заг. УПА 17, 18,
33, 35, 75, 110, 116, 120,
126-128, 423, 434, 436-448

«Погуляйко», стр. 111
«Подачний», інт. 207
«Поділець», к-р сот. *Див.* Грицишин Федір Демидович
Поділля 13, 15, 31, 48, 50, 55-57, 63, 64, 66-68, 70, 72-79, 116, 121, 136, 143, 156, 158, 208, 236, 242, 250, 265, 294, 298, 300, 301, 336, 346, 381, 388, 389, 406, 408, 419, 470, 474, 482, 485, 488
«Поділля», Житомирська окр. ОУН(б) 484, 485
«Покидайло», коз. 145
«Покіс». *Див.* Войнович (Войтович) Микола
«Покотило», коз. 145
Полісся 9, 11-15, 17, 20, 25, 27-29, 31, 33, 36, 38, 43, 48, 50, 53, 55, 56, 57, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 116, 119, 121, 131, 136, 143, 155, 156, 158, 170, 179, 208, 218, 236, 242, 250, 265, 296, 298, 300, 301, 336, 344, 346, 381, 388, 389, 400, 406, 408, 419, 427, 450, 470, 474, 482, 485, 488
Полісся, білоруське 10, 26, 66, 181, 203, 211, 229
Полісся, південне 9, 25, 237
Полісся, північне 180, 182
Полісся, українське 66, 203, 229
«Поліська Січ» 56
«Поліщук». *Див.* Омелюсік Микола
«Полова», коз. 147
Половлі, с. Володимирецького р-ну 432
Половщина 420
Полонка (Гірка Полонка), с. Луцького р-ну 57, 121, 297
Полонський, р-н 55
Полтава, м. 294
Полтавська, обл. 301, 389, 407, 412, 413
«Полтавський», заг. («011») УПА 65-67
Полтавщина 180
Польська, в'язниця (тюрма) 69, 75
Польська, поліція 64, 104, 221, 297, 455, 457
Польське, військо (ВП, ПВ, армія, ПА) 54, 63, 68, 69, 77, 87, 94, 138, 157, 273, 386
Польське, населення. *Див.* Поляки
Польське, підпілля 10, 79, 99
Польські, колонії 80, 90, 189, 195, 214, 228, 233, 268, 308
Польські, партизани (партизанка, загони, боївки) 52, 62, 98, 258, 430
Польща 13, 30, 60, 63, 64, 69, 73, 114, 273, 279, 307, 386
Поляки 13, 14, 52, 59, 69, 83, 85, 86, 90-92, 95, 99, 104-109, 111, 131, 143, 170, 173, 190, 196, 221, 226, 258, 266, 268, 273, 309, 311, 365-367, 370, 371, 373, 393, 414, 429, 430, 453-456, 458, 470
«Помста Базару», заг., бриг. УПА 17, 34, 66, 392, 423
«Понеділок», коз. 384
«Понеділок», швець 383
«Понедільний», зв., кул. 382
«Понедільний», коз. 384
«Понедільський», коз. 203
«Понедільчук», коз. 384
«Понись», коз. 384
«Понів», коз. 383
Понінка, смт. Плонського р-ну Хмельницької обл. 55

- «Поніс», др. 393, 394
«Поніс», коз. 383
«Поновий», коз. 383
«Пончек», коз. 145
Попенко В. 183
«Попівець», коз. 384
Попов Володя 59
Порицьк, с. *Див.* Павлівка,
с. Іваничівського р-ну
Порицький, р-н 114, 120
«Порох», коз. 148
«Поручник» 405
«Постолівці» (обуті в постолі).
Див. Більшовики
«Постолюк» 385
Поступель, с. Ратнівського
р-ну 459
«Потап», госп. 158
«Потап», др. 400
Потاپів Л. 14, 30
Потічний Петро Й., проф.
12-15, 24, 28, 29, 31, 40, 43,
56, 57, 76, 114, 392
«Потьомкін», обозн. 412
«Походний», коз. 367, 373
«Почаєвець», коз. 174, 175
«Почайовець», коз. 366, 371
«Почища», місцевість 459
«ППШ». *Див.* «Кайдаш» («К-13»,
«ППШ»)
«Правило», коз. 140, 144
Працюки, с. Дубровицького
р-ну 178
«Прач», коз. 147
«При[...]к», коз. 379
Прибалтика 298
«Приблуда», рой. 384
«Приблудний», коз. 383
Приймак Кіндрат («Граб») 389,
390
Прикарпатський, ВО, рад. армії
408
- «Прилуцький», заг. УПА 17, 33,
74, 156, 404, 406, 423
Примаєк Сильвестр («Будько»)
485
«Припадковий», к-т б-ки 467
Прип'ять, р. 408, 453
Присяжнюк Анастасія Васи-
лівна 298
Присяжнюк Василь Гнатович 298
Присяжнюк Ганна Василівна
298
Присяжнюк Григорій Васильо-
вич 298
Присяжнюк Катерина Іванівна
298
Присяжнюк Меланія Василівна
298
Присяжнюк Олександр Васи-
льович 298
Присяжнюк Олексій Васильович
(«Макар», «Мітла», «Каруспун»)
11, 14, 27, 30, 297, 298
Присяжнюк Петро Васильович
298
Присяжнюк Сергій Васильович
298
Пришляк Г. 143
«Пріська», окр. пров. жін.
Див. Козачок-Романюк
Ганна
«Пробоем», підп. час. 407
Прозерпіна, древ. грец. богиня
23, 40, 205
«Прокоп», коз. 288
«Прокопчук», к-р вд. 150
«Пролітайло», коз. 282
«Промітайло» 278
«Пророк» 385
«Просвіта», т-во 69, 77
«Просвятник», коз. 153
«Проходор», коз., вих. 339
«Проходор», пвх. 383

Процюк Василь («Кропива», «Микола») 77
Прусія 453
Прютцман, есесівець 79
ПСК. Див. «Одеса», ПСК
ПСУЗ 494
«Пташка», коз. 191
«Пугач», коз. 140, 144, 147
Пузня, с. Див. Партизанське, с. Дубровицького р-ну
«Пустал», коз. 384
Пушкар Н. 298
«Пчола», др. 320
«Пчола», коз. 249
Пшебраже, кол. Див. Гайове, с. Ківерцівського р-ну
«П'явка», коз. 296
«П'явка», рай. пров. Див. Білецький («П'явка») «П'яний» 278
«П'яний», коз. 282
«П'яного», вд. 238
«П'ятачук», коз. 384
«П'яти», коз. 383
«П'ятничний», коз. 384

Р

«Р-1197». Див. ОУН(б), ГОП
Радехівський, пов. 75, 294
Радехівський, р-н 69, 70, 75
Радехівщина 70
Радивилівський, р-н 78, 157
«Радич». Див. Гудзоватий Петро
Радовичі, с. Турійського р-ну 67, 135, 137
Радомишль, с. Луцького р-ну 66
Радостів (Радастава, Радостово), с. Дрогичинського р-ну Брестської обл. 457, 459
Радянська, армія (війська). Див. ЧА
Радянський Союз. Див. СРСР

Радянські, партизани (партизанка, партиз. з'єдн.) 9, 11, 14, 15, 18, 25, 26, 31, 34, 49, 50, 54, 56, 65, 67-69, 74, 77, 79, 85, 87, 101, 130, 141, 163, 176, 181, 201, 205, 207, 246, 251, 258, 259, 306, 367, 371-374, 413, 423, 429, 453, 454, 457, 465, 473, 515. Див. також Ковпаківці
Райх (Рейх) 50
Раковець (Раківець), кол. (б. с. Бережці Любомльського р-ну) 86, 105
Распутін П., пр. МДБ 407
«Распутін». Див. Яковлів Яків
Растів, хут. с. Щитинь 462
Ратне, р-н. Див. Ратнівський, р-н
Ратне, смт. Волинської обл. 66, 450, 451, 452, 454, 455, 457, 458
Ратненщина 67
Ратнівський, р-н 65-67, 451, 452, 454
Рафалівка, с. Володимирецького р-ну 351, 432
Рафалівський, р-н 63, 159, 203, 342, 353, 388
Рачин, с. Горохівського р-ну 84
Рашко О. 55
«Раюк» 278
Ревушки, с. Турійського р-ну 52, 102
Регеза Олексаандр Петрович («Буря») 154, 155, 227, 230, 236, 239, 240, 251, 263-267
Рейх 307
Ремонтівка, кол. 455
Рецулі, с. 379
Речиця, с. Столинського р-ну Брестської обл. 179-181

- Решетин (Решетило) Григорій 346
- Ржищів, м. Київської обл. 307
- Риба, агрон. 143
- «Рибак» 254
- «Рибак», к-р 99
- «Рибак», чот. 320
- «Риж» 278
- «Ризикант», коз. 176, 295
- Римачі, с. Любомльського р-ну 86
- «Рип'яцький», коз. 368, 377
- «Рись», коз. 281
- Рівенщина. *Див.* Рівненщина
- Рівне, м. 10, 11, 14, 15, 27, 30, 31, 50, 53-56, 58, 59, 61, 65, 71, 72, 74, 193, 199, 221, 242, 250, 255, 267, 274, 279, 324, 407, 418, 473, 513
- Рівне, надр-н. *Див.* Рівненський, надр-н
- Рівне, округа 53
- Рівне, пов. 58
- Рівненська, обл. 13-15, 27, 29-31, 37, 43, 47, 50, 54, 56, 57, 63, 65, 66, 72-78, 138, 142, 148, 151, 152, 154, 156-159, 166, 178, 180, 191, 192, 197, 203, 208, 216, 226, 228, 237, 238, 241-243, 250, 264, 265, 268, 276, 297, 300, 302, 303, 325, 335, 342, 346, 351, 387, 406, 450, 467, 470, 472, 473, 479, 487, 493, 509-515
- Рівненська, тюрма 47, 484
- Рівненський, краєзнавчий музей 511, 512
- Рівненський, надр-н 18, 35, 50, 236, 399, 417, 418, 471, 472, 489, 494
- Рівненський, повст. р-н (10-ий) 418, 419, 471
- Рівненський, р-н 158, 233, 275, 418
- Рівненщина 47, 55, 65, 73, 74, 79, 143, 157, 176, 177, 186, 208, 242, 405, 407, 422, 474, 483, 485, 513, 514
- Рівненщина, південна 11, 27, 336
- Рівненщина, північна 407
- Ріпецький Модест 14, 31, 114
- «Ріта», подр. 117, 137
- Річ Посполита 453
- Річиця, с. Гощанського р-ну 221
- Річиця, с. (Дубровиччина). *Див.* Вербівка, с. Дубровицького р-ну
- Річиця, с. Зарічненського р-ну 170, 178, 185
- Річиця, с. Ратнівського р-ну 66, 450
- РОА 16, 18, 32, 34, 254, 255, 266, 307, 420, 423
- «Робітницького, ім.», курінь 242
- Рогатинська, гімназія 55
- Рожище, смт. Волинської обл. 318
- «Розважний», стр. 391
- «Роздуйкадило», надр. інсп. шкіл. *Див.* Джурик («Чубатий», «Роздуйкадило»)
- Розничі, с. Маневицького р-ну 432
- Рокита, с. Старовижівського р-ну 457
- Рокитне, р-н. *Див.* Рокитнівський, р-н
- Рокитнівський, р-н 303, 408, 409
- «Роланд», лег. ДУН 74, 242, 296, 470

- «Роман» («Моряк») 449
«Роман», військ. реф. ПЗК 480
«Роман», к-р 322
«Роман», к-р. *Див.* Кудра Володимир
«Роман», пров. 490
«Роман», сл. СБ. *Див.* Титко Святослав
«Роман», сот. 76
«Роман». *Див.* Олійник Петро
«Романа», вд. 485
«Романко», кухар 383
Романчук О. 264
Романюк, політв'язень 483
Ромахи, с. Володимирецького р-ну 73
«Ромб». *Див.* Зінчук Тихін
Ромейки, с. Володимирецького р-ну 190, 197, 215, 217, 351
Ромейський, ліс 72
«Ропа», коз. 145, 153
«Роса» 449
Російська імперія 265, 307, 412
Росія 18, 159, 411, 453
Росіяни 51, 63, 83, 123, 180, 195, 414, 469, 473
«Росоха», коз. 145
Ростов-на-Дону, м. (РФ) 411
Ростовська, обл. (Росія) 18, 34, 411, 412
«Росток», Любомльський повст. р-н 18, 34, 429, 507, 516
РСФСР 298
«Рубайло» 486
«Рубаш», сот. *Див.* Коваль Степан Йосипович
«Рубаша», сотня 100
«Рубашенко Юрій» («Рубашенко», «Рубашенко Ю.»), к-р, кур. *Див.* Коваль Степан Йосипович
«Рубашенка», вд. 190
«Рубашенко Юрій» («Рубашенко», «Рубашенко Ю.»), к-р, кур. *Див.* Коваль Степан Йосипович
Рубенський поруб, хут. 238
Руда, с. Турійського р-ну 104, 105
«Рудий Пилип». *Див.* «Чубарик» («Рудий Пилип»), реф. СБ
«Рудий», к-р. *Див.* Стельмащук Юрій
Рудик Адам («Шаула», «Шавула», «Шакал») 43-46, 58, 61, 74, 138, 139, 154, 157, 218, 226, 227, 229-234, 236, 237, 241, 249, 251-253, 263, 264, 266-268, 277, 280, 293, 308
Рудка Любешівська, с. *Див.* Рудка, с. Любешівського р-ну
Рудка, с. Любешівського р-ну 461
Рудка, с. Маневицького р-ну 432
Рудники, с. Маневицького р-ну 55, 331
Рудня Лінчинська, кол., хут. с. Лінчин Березнівського р-ну 309
Рудня, с. Дубровицького р-ну 172, 464
Рудня, с. Костопільського р-ну 195
«Рудого», вд. 71
«Рузвельт», коз. 289
«Рурик», вишк. 385
Руснак Микола («Залізник», «Левадний») 236, 398
Русначено Анатолій 10, 26
Русские. *Див.* Росіяни
«Руський», рай. пров. *Див.* Литвин Степан

Руські. *Див.* Росіяни
«Русявий», коз. 384
Ручький Микола 11, 27, 55, 56,
74-76, 78, 79, 87, 242
РФ (Російська Федерація) 85
«Рябийніс», коз. 296
Рясной, нач. НКВС УРСР 73,
158, 485

С

«С[...]», коз. 383
«Саблюк». *Див.* Качан Євстахій
Григорович
«Сава Чалий», чот. 412
Савира Олександр («Ярош») 504, 507
«Савуляк», рой. *Див.* Савчук
Павло
«Савур Клим». *Див.* Клячківсь-
кий Дмитро
Савчин Марія («Марічка») 57,
77, 65, 123, 408
Савчук Павло («Савуляк») 184,
204, 205, 378
Савчук Степан («Наливайко») 79
«Савчук», коз. 284
«Савчука», вд. 482
«Сагайдачний» 146
«Сагайдачний», др. 49
«Сагайдачний», заст. к-ра сан.
вд., лік. 140, 147
«Сагайдачний», рой. 384
«Сагайдачного, ім.» («032»),
курінь 17, 33, 69, 84-86,
88-92, 94, 96, 98, 104, 122,
124, 133, 134
Сагайко Дмитро Йосипович
 («Бравий», «Еней») 279, 288,
516
Садів, с. Луцького р-ну 250,
487

Сало Іван («Мамай») 307
Самари, с. Ратнівського р-ну
450
Самарівська, боївка 451
Самарівські, хутори 451
Самбір, м. Львівської обл. 57
Самбірський, р-н 138
Самостійна Суверенна Українсь-
ка Держава. *Див.* УССД
Самостійна Україна. *Див.* УССД
Самостріли, с. Корецького
р-ну 265
«Самсон», пр. СБ 491, 493, 494
«Самсона», б-ка 54
Самчук Зиновій («Олександр»,
«Шварц») 481
«Сапіга», др. 405
Сараєв, нач. УББ МВС 79
Сарненська, округа 76, 489
Сарненський, надр-н. *Див.*
«Лісова пісня», Сарненський
надр-н
Сарненський, повст. р-н.
Див. «Опіум», Сарненський
повст. р-н
Сарненський, р-н 73, 142, 159,
302, 303, 353
Сарненщина 72
Сарни, м. Рівненської обл. 73,
172, 173, 222, 266, 305
Сарчук Василь, рай. пров.,
504-506
«Сатана». *Див.* Нікіфорук
Микола
Сафонік Іван Васильович
 («Борсук») 208, 338
«Сафрін», рой. 362
«Сафрон», зв. 382
Сачук Микола («Дорошенко») 102
«Саші», б-ка 389, 390
«Сашко», коз. 389

«Сашко», коз. *Див.* Люніц Іван
«Сашко», стр. 390
СБ ОУН(б). *Див.* ОУН, СБ
СБУ 52, 85, 158, 502-506, 509,
511, 512, 515
Сварині, с. Володимирецького
р-ну 190, 202, 208, 351
Сваринь, с. Дрогичинського
р-ну Брестської обл. 456,
457, 459
Сварицевичі, с. Дубровицького
р-ну 53, 168
Свенти Кжиж, пол. тюрма 142
Свинарин, с. 117, 129, 134,
135, 136
Свинаринський, шпиталь УПА
17, 33, 117, 129, 134, 136
Свинаринські, ліси 69, 117
Свистун Микола («Ясен»,
«Ясень», «Ярбей») 47, 75, 79,
266
«Свистунов», рой. 412
«Свища», старш. шк. 242
Свійчів, с. Володимир-Во-
линського р-ну 114
«Свірка», вд., сотня 154, 155,
219, 223, 230, 240, 243, 244,
252, 256, 261, 263, 268
«Свірко», к-р, чот. 61, 154, 218,
220, 229, 230, 236, 237, 240,
261, 268, 277, 279, 281, 291
«Свірщук», жанд. 149
«Свіста», сотня 473
«Світлана», підст. школа 121,
122
«Свічка», рой. 383
«Святослава, ім.» («031»),
курінь 17, 33, 69, 72, 107,
121
СД 50, 53, 54
«Се[...]», ст. кух. 385
Седлищанський, р-н 503
Седлище, м. *Див.* Стара Вижівка,
сmt. Волинської обл.
Селець, с. Дубровицького р-ну
172, 176, 205, 464
Селець, хут. (Березненщина)
232
Семаки, с. Жмеринського р-ну
67
Семенюк Ганна 514
Семенюк Марія 73
Семенюк Никон Єфимович
(«Ярема», «Стальний»,
«Тиміш», «Тимош») 73, 170,
171, 185, 302, 303, 307, 308,
310, 344, 408, 451, 473
Семенюк Петро («Граб») 514
Семенюк С. 87
«Семестр», ВСБ 382
«Семиш Павло», секр. чот. 412
Семки, с. Маневицького р-ну
259
Сенкевичівка, сmt.
Горохівського р-ну 128
Сенкевичівський, р-н 18, 34,
128, 346, 428, 494
Серафинці, с. Городенківсько-
го р-ну 138
«Серб». *Див.* Воробець Федір
Васильович
«Сергій». *Див.* Олійник Петро
Сергійчук Володимир 13, 14,
29, 30, 214
Середа Михайло («Шворний»)
202, 208, 214, 215, 479, 480
«Середній», коз. 384
Середня Азія 87
«Середовий», коз. 383
«Середоліст», коз. 362, 383
«Серик» 394
Серники, с. Заріченського
р-ну 53, 168, 169
Серницький, р-н 159, 352

- «Серп», кух. 385
 Сибір 64, 414, 466, 476, 487
 «Сивий», стр., артил. 278, 285
 «Сивуляк», повст. 50
 «Сильвестр», коз. 383
 Силюк Анатолій Михайлович
 507-510, 516
 «Синиця», коз. 256
 «Синиця», стр., ланк. 277, 281
 «Синій». *Див.* Старух Ярослав
 «Сирота», коз. 149
 Ситниц, с. Маневицького р-ну
 258
 «Сичун» 377
 «Сичун», коз. 369
 «Сичун», сапер 199
 «Сібіряк», коз. 256
 «Сівач». *Див.* Кобринович
 Володимир Григорович
 «Сівача», заг., пвд. 73, 156, 406
 Сівки, с. Березнівського р-ну 59
 «Сікорський», повст. 45
 «Сікорський», стр., ланк. 278,
 281
 Сілків, хут. 116
 Сімферополь, м. 65
 «Сінокок», стр. 390
 Сінцов (Синцов) П. 23, 39
 Сіоністські, організації 393
 «Сірій», коз. 140
 «Сірко» 156
 «Сірко» 486
 «Сірко», к-р ВОП 464
 «Сірко», кул. 384
 «Сірко», п. інстр., віст. 381
 «Сіромаха», к-р 191, 195, 197,
 216
 «Сіромаха». *Див.* Трохимчук
 Федір
 «Сіромахи», вд., пвд. 195, 217
 «Січ», заг. УПА, ВО (пізніше ВО
 «Богун») 13, 16, 30, 32, 51,
 52, 66, 69, 76, 82, 83, 85,
 87, 95, 101, 104, 106, 114-
 117, 119, 386, 387, 423. *Див.*
 також «Богун», ВО (гр. УПА)
 «Січ», мол. орг. 47
 «Січ», т-во 69
 «Січень» 132
 «Січка», коз. 147
 «Січовий», к-р 360
 Скаб Ярослава («Варка») 485
 «Скелет», віст. *Див.* Плескач
 Сергій
 Скеля А. 14, 30
 «Скеля», б-ка 467
 «Скеля», зв. 260
 «Скеля», р-н 230, 241
 «Скирди», сотня 77
 «Скіглий», коз. 153
 «Сковорода», дезертир 422
 «Скорий», охор. 407
 Скоропадський Павло, гетьм.
 307, 412
 «Скороход», коз. 277, 284
 Скорупська Броніслава 79
 Скорупський Максим («Макс»)
 15, 31, 55, 77-79
 «Скрипач», лік. *Див.* Варм Шай
 Давидович
 Скуба Микита Іванович («Лай-
 дака») 72, 140-143, 145-148,
 150, 153, 162, 164-166, 169,
 171, 172, 175-179, 181, 182,
 209, 211, 239, 338, 374
 «Скулистий», к-р. *Див.* Шум
 Олекса
 «Скунс», коз. 337
 «Скунс», швець 383
 «Славко», бунч., бул. 381
 «Славко», др., окр. оргмоб.
Див. Горобець (Голубець)
 Микола
 «Славута», ВО 158

- «Славу́та». *Див.* Левицький Микола
- «Сле́ля», Людвипільський повст. р-н 241
- «Слі́д», к-р 238
- «Случ», р. 60, 62, 192, 227, 230, 231, 239, 240, 308
- «Случ», к-р, ВПЖ 154, 235, 237, 239, 240, 266
- «Случ», надр-н 397
- «Случ», стр., розв. 277, 281
- Случово (Случаве), с. *Див.* Сулічево, с. Дрогичинського р-ну Брестської обл.
- «Слушко» 405
- «Смерш» 43, 55, 56, 72, 73, 75, 76, 85, 143, 154, 301-303
- Сметана А. («Антон») 57
- «Сметана», кух. 385
- «Сметюх», коз. 286
- «Смик», чот. пвх. 44, 278, 280
- «Смілий», чот. 320
- «Смітюшок» 278
- Смовський Костянтин 55, 56, 298
- «Смок», коз. 148
- Смолярі, с. Старовижівського р-ну 430
- «Смотрич», коз. 146, 147
- «Сніжок», госп. 140
- «Сніжок», коз. 295
- «Сніп» 485
- Собацька Ольга 63
- «Соборна Україна» («ім. Вовчака»), бриг. УПА. 65, 67, 71
- «Совей» 384
- «Совей», бул. 337
- «Совей», чот., інт. 207, 382
- Совіти. *Див.* Більшовики
- Совітська, армія. *Див.* Ча
- Совіцькі (совітські), партизани (партизанка). *Див.* Радянські, партизани
- Совпа, с. Березнівського р-ну 61, 227, 228, 252, 398, 409
- Содоль Петро 43, 65, 50, 56, 66-70, 72, 74, 77-80, 85, 121, 138, 250, 265, 296, 336, 346, 388, 389, 485
- Сокаль, м. Львівської обл. 63
- Сокальський, р-н 68, 77
- Сокальщина 484
- «Сокіл» 384
- «Сокіл», коз. 144
- «Сокіл», коз. 379
- «Сокіл», коз. з вд. «Верболоза» 383
- «Сокіл», к-р ВПЖ, к-р розв. 240
- «Сокіл», к-р, шеф розв. 154
- «Сокіл», лік. 256
- «Сокіл», підрай. пров. *Див.* Киселик («Сокіл»)
- «Сокіл», рой. 154
- «Сокіл», сан. 286
- «Сокіл», слюсар 412
- «Сокіл», сот. 111
- «Сокіл», ст. бул., харч. 381
- «Сокіл», стр. 390
- «Сокіл», стр., розв. 277, 280
- «Сокіл», східняк 412
- «Сокіл», т-во 64
- «Соловей», коз. 144
- «Соловей», коз. 332
- «Соловей», коз. з диверс. гр. 382
- «Соловей», рой. 192
- «Соловей», стр. 287
- «Соловій», пвх. 419
- «Соловій», чот. кінноти 412
- Соловки (Соловецькі), о-ви 414
- «Солома», коз. 148, 153
- Соломіївка, с. Дубровицького р-ну 464

- Солоп Марко Федотович 503, 504
- Солоп Улян Федотович 503
- Солпинсько-клевачькі, ліси 398
- «Сонце», терен вд. 1124 УПА 352, 353
- «Соняшник», коз. 152
- «Сорва» 132
- «Сорока» 278
- «Сорока» 421
- «Сорока», коз. 283
- Сороківка, хут. с. Голубне Березнівського р-ну 243, 256, 264, 265
- «Сосенка», вд., заг. УПА 71, 130
- «Сосенко», к-р. *Див.* Антонюк Профір (Порфирій) Фролович
- «Сосна» 193
- «Сосна», зв. 209
- «Сосна», кіннот. 204, 207
- «Сосна», коз. 149
- «Сосна», коз. 300
- Соснина, с. Іваничівського р-ну 52
- Соснівка, с. Дубенського р-ну 267
- Соснівський (Людвипільський), р-н 241, 399, 407, 485, 487
- Соснове, с. Березнівського р-ну 409, 487
- «Сосоха», коз. 145
- «Сотник», пр. СБ 395
- Сохань Павло 12, 13, 15, 29, 43, 56, 76
- Сохи, с. Дубровицького р-ну (тепер не існує) 464, 465
- «Соя», кух. 385
- «Спасенний», кіннотник 207
- «Спасенний», коз. 150
- «Спасенний», к-р зв. 149
- Спасів, с. Здолбунівського р-ну 74
- «Спритний», рой. 193
- «Спритній», бунч. 383
- СРСР 70, 166, 210, 294, 315, 316 СС 79
- СССР. *Див.* СРСР
- «Ста[...]», к-р 362
- Ставки, с. Турійського р-ну 84, 105, 106
- Ставок, с. Костопільського р-ну 276, 379
- «Сталевий» 393
- «Сталевий» 449
- «Сталевий». *Див.* Шеремета Андрій
- «Сталевого», вд. 48
- Сталін Йосиф 266, 416, 465
- Сталінська, обл. *Див.* Донецька, обл.
- «Стальний». *Див.* Семенюк Никон Єфимович
- Станиславів, м. *Див.* Івано-Франківськ, м.
- Станиславівка (Станіславів, Станіславівка), кол. (б. с. Ставки Турійського р-ну) 71, 90, 106
- Станиславівська, гімназія 64
- Станиславівська, духовна семінарія 407
- Станиславівська, тюрма 142
- Станиславівський, обл. пров. ОУН 65
- Стара Виживка, смт. Волинської обл. 459
- Стара Гута, кол. *Див.* Гута Стара, кол. б. с. Вілля Березнівського р-ну
- Старий Чорторійськ, с. Маневицького р-ну 143, 255, 259, 449
- «Старий» 485

- «Старий», к-р. *Див.* Кудра Володимир
- «Старий». *Див.* Олійник Петро
- Старі Коні, с. (нині у скл. смт. Зарічне) 169
- Старовижівський, р-н 71
- Стародуб Дмитро («Лебідь») 278, 410
- Стародубець Галина 10, 26
- Старосілля, с. Маневицького р-ну 432
- Старух Ярослав («Синій») 293
- Стасюк О. 159, 176, 245, 271, 293, 469
- Стахівка, кол. (Володимиреччина) 177
- Стельмашук Володимир 487
- Стельмашук Євгенія 487
- Стельмашук Ліда 487
- Стельмашук Ольга Олександрівна 64
- Стельмашук Петро 487
- Стельмашук Юрій Олександрович («Рудий») 63, 71, 99, 121, 143, 166, 207, 209, 269, 319, 481
- Стельмашук-Шмигельська Пелагея («Оксана», «Мотря») 487
- Стенжаричі, с. Володимир-Волинського р-ну 130
- «Степ», терен, р-н 251, 298, 484, 489
- «Степан Павлюк». *Див.* Климчак (Климчук) Іван
- «Степан», вишк. 382
- «Степан», коз. 153
- «Степан», к-р, інстр. 23, 40, 159, 185-189, 193, 195, 203, 204, 207-214
- «Степан», ст. бул., вишк., ШВШ. *Див.* Воробець Федір Васильович
- «Степан». *Див.* Воробець Федір Васильович
- «Степана», пвд. 203, 205
- Степангород, с. Володимирецького р-ну 214
- Степанкевич Андрій Панасович («Жук») 320
- Степанська Гута. *Див.* Гута, с. Костопільського р-ну
- Степанський, р-н 72, 166, 197, 366, 368, 369, 376, 377, 409
- Степань, р-н. *Див.* Степанський, р-н
- Степань, смт. 191, 192, 309, 322
- «Степова», УЧХ 320, 432
- «Степовий» 365, 370
- «Степовий», др. 118
- «Степовий», з СБ 242
- «Степовий», коз. 282
- «Степовий», стр. 277
- «Степовий». *Див.* Калинюк (Каленюк) Дмитро Павлович
- Стецишин О. 85
- Стецюк Г. 15, 31, 69, 123
- Стидин (Великий, Малий), с. Костопільського р-ну 192, 195, 325, 331
- Стидинські, хутори 215
- Стир, р. 166, 167, 169, 170, 182, 185, 195, 196, 209, 254, 255, 317, 318, 334, 432, 449
- «Стир», коз. 146, 147
- Столин (Столін), м. Брестської обл. (Білорусь) 167, 183
- Столин, р-н. *Див.* Столинський (Столінський), р-н
- Столинський (Столінський), р-н 18, 35, 203, 205, 342, 352, 372, 378, 494
- Столинщина (Столінщина) 204, 229, 450

«Столяр», коз. 214
«Столяр», коз. з диверс. гр. 382
Сторожів, с. Корецького р-ну 265
Стохід, р. 318, 458
«Стохід», сотня 71
Стрибки. *Див.* ІБ
Стрийська, в'язниця 142
Стрийська, гімназія 142
Стрийський, р-н 142
«Стріла», к-р. *Див.* Максимчук Кирило
Стрілецька ІІ, кол. (б. с. Коритниця Володимир-Волинського р-ну) 119
«Стріли», вд. 246, 254, 255, 259, 288, 312
Стрільськ, с. Сарненського р-ну 304
Строкач Тимофій, зам. нач. НКВС УРСР 64, 158
Струмки, кол. (Любомльщина) 86
«Стрункий», коз. 144, 146
Ступницький Леонід 15, 31
Ступницький Юрій 15, 31, 74
«Субак», коз. 383
«Субота», зв. 382
«Суботів», коз. 383
«Суботничук», коз. 384
«Субчак», зв. 382
«Судак», коз. 147
«Судак», коз. з диверс. гр. 383
СУЗ 132, 242
«Сук» 278
Сулічево, с. Дрогичинського р-ну Брестської обл. 460
«Сумай», коз. 383
Сумська, обл. 411, 412
«Сумський», заг. («012») УПА 68

«Суниця», коз. 384
«Суниця», стр. 287
«Суповець», коз. 383
Сухий Ріг, хут., кол. 228, 229, 232, 233, 235, 240, 251-253, 267
Суховерський, хут. 297
«Сучок», коз. 148, 253, 285
«Сушко», надр. пров. 426, 427
Схід 78, 79, 266, 307, 393, 405, 473, 485
«Схід», гр. УПА . *Див.* «Тютюнник», ВО (гр. УПА)
Східна Україна. *Див.* Україна, Східна
Східні, землі (терени, області). *Див.* Україна, Східна
Східні, народи 87
Східняки. *Див.* Українці, східні США 24, 78, 79
«Сьомушки», вд. 485

Т

Таврійська, губ. 412
Таврійська, округа УНР 412
«Тадей», зв. 382
«Тадей», коз. 384
Таджики 180
«Тайний» 485
Тайшет, м. Іркутської обл. (РФ) 487
«Надя», рай. реф. жін. *Див.* Зубрицька Лідія Михайлівна
«Тамара», рай. пров. жін. *Див.* Харчук Раїса Сильвестрівна
«Тарас Чупринка», ген. *Див.* Шухевич Роман
«Тарасенка», чота, сотня 232, 240, 263
«Тарасенко», к-р 230, 236, 238, 240

- Тарнув, м. (Польща) 142
Тартаків, с. Сокальського р-ну 68
Татари 54, 245
Татари, кримські 293
Ташкент, м. (Узбекистан) 87
«Ташкент», к-р. *Див.* Олієв Мір
«Ташкента», чота 87
«Твердий», реф. СБ. *Див.* Титко Святослав
«Твердий», рой. з диверс. гр. 382
«Твердий», стійк. 112
Теклівка (тепер у скл. с. Великі Цепцевичі), с. 178
Теклівські, хутори 178
«Телесик», ВСБ 382
Теліга Олена 15, 31
Телковичі (Великі, Малі), с. Володимирецького р-ну 368, 376
Тельчі, с. Маневецького р-ну 196, 197, 202, 216, 259, 369, 377
Телячук А. 421
«Темдер», коз. 368
«Темний», к-р. *Див.* Муха («Темний»), к-р
«Тендер», коз. 377
«Теплий» 278
«Теплий», швець 286
Тервенічі, с., р-н Пінськ. *Див.* Тервовичі (? Тирковичі), с. Пінського р-ну Брестської обл.
Тервовичі (? Тирковичі), с. Пінського р-ну Брестської обл. 200, 378, 379
Теребежов (Верхній, Нижній), с. Столинського р-ну Брестської обл. 143
Теребейки, кол. (Любмильщина) 86
«Терешко», др. 410
«Терешко». *Див.* Костецький Степан
Терещук Катерина («Христя», «Гуцулка») 482
Тернопіль, м. 9, 10, 26, 56
Тернопільська, гімназія 57
Тернопільська, обл. 13, 29, 56, 64, 75-79, 473
Тернопільщина 55, 221
Терпило Данило Ількович (отаман Зелений) 307
Теслугів, с. Радивилівського р-ну 78
«Тетеря», коз. 384
Тибенко («Клим») 474
«Тигр», повст. 58
«Тигр», коз. 283
«Тигр», к-р 48
«Тиміш», к-р 408
«Тиміш». *Див.* Семенюк Никон Єфимович
«Тимоша», пвд. 344
Тинне, с. Сарненського р-ну 297, 301, 303, 309
Тинченко Я. 307
«Тирса», оргмоб. 473
Титко Святослав («Роман», «Твердий») 382, 488
«Тіта», інт. 383
«Ткач», к-р. *Див.* Корейчук Дмитро
«Ткач», стр. 390
«Ткача», вд., сотня 316, 317, 328, 329, 388, 431
Ткачук А. («Бувалий») 55
Ткачук Ілля («Олег», «Гас») 78
«Товкач» 378
Токар Матвій Іларіонович («Босота», «Юда») 75
«Токар» 207
«Токар», коз. 147
«Токар», коз., розв. 140

- «Тома» 385
«Тома», зв. 382
«Томин», ВСБ 382
«Тополя», коз. 384
Топча, с. Корецького р-ну 226, 408, 473
Торонто, м. (Канада) 12-15, 28-31, 43, 56, 57, 70, 76, 77, 114, 237, 250, 392
Торчин, смт. Луцького р-ну 126, 250
Торчинський, р-н 126, 494
Точевики, с. Острозького р-ну 48, 49, 75
Точивицькі, ліси 47
«Трава», коз. 284
«Трава», стр. 278
«Травень», коз. 384
Трач Богдан («Чайченко») 221
Трачук Андрій («Ломонос») 57
Трейко (Терейко) Іван («Немо») 265, 405
Трентон, м. (США) 78
«Тривожний», коз. 187, 368, 375
Трипілля, с. Обухівського р-ну 307
Трипутнівські, будки, хутори 185, 187, 361
Трипутня, с. Дубровицького р-ну 50, 185, 189, 202, 204, 205, 207, 208, 210, 212, 213, 217, 351, 361
«Триска», ст. саніт. 280
Тристеня, с. Рожищенського р-ну 250
«Триска» 255
«Триска» 323, 324
«Триска» 331
«Триска», зв. 432
«Триска», коз. 147
«Триска», коз. 175
«Триска», стр. 277
«Триска», стр. 467
«Триска», чот. 272
Тронько Петро Тимофійович 56
Тростянець, с. Степанського р-ну 166
Трофимчук, з Тучина 54
«Трохим», схдняк 411
«Трохим», черкес 473
Трохимчик Степан. *Див.* Трохимчук (Трохимчик) Степан Климентійович
Трохимчук (Трохимчик) Степан Климентійович («Недоля», «Кирея») 242, 509, 511
Трохимчук Федір («Сіромаха») 191
Троцюк Григорій (Іван?) («Верховинець», «Дем'ян», «Віталій») 66, 199, 201, 344, 392
Трубніков, нач. УНКВС 73, 485
Трушово (Трушава), с. Пінського р-ну Брестської обл. 205
«Тур», коз. 282
«Тур», пвд. 44
«Тур», стр. 278
Турани, с. 457
Туричани, с. Турійського р-ну 130
«Турів», ВО (гр. УПА) 11, 12, 15, 16, 18, 27, 29, 31, 33, 34, 63-67, 69, 70, 71, 76, 80-88, 90-104, 107, 108, 110-122, 124-128, 130, 132-136, 250, 298, 354, 387, 389, 423, 426, 428-431, 434, 436-449, 452, 473, 494
Турійськ, смт. Волинської обл. 81
Турійський, р-н 52, 69, 85, 117
Турійські, болота 82
Турія, р. 82, 87, 452, 462, 463

Турковичі, с. Дубенського р-ну 63
«Турок», коз. 384
«Турок», рой. 373
Туропин, с. Турійського р-ну 51
Турянський Осип Васильович 294
Тутовичі, с. Сарненського р-ну 351
«Туча» 384
«Туча», коз. 227
«Туча», УЧХ 320, 432
Тучин, с. Гощанського р-ну 54, 233, 242, 509, 511
Тучинський, р-н 47, 221, 230, 242, 275
Тучинщина 233
«Тучко», чот. 236
«Тютюнник», ВО (гр. УПА) 12, 15, 16, 29, 32, 33, 73, 74, 76-79, 143, 265, 301, 306, 406, 484, 512

У

Увісти. *Див.* УВО
УВО 75, 142
УГВР 307, 392
УГВР, ГС 307, 407
УГВР, ЗП 307
УГВР, ІК 392
Угевеєрівці. *Див.* УГВР
Угли, с. (Колківщина) 259
Угорська, армія (підрозділи) 310, 335
Угорські, жиди. *Див.* Євреї
Угорці 17, 23, 33, 47, 49, 50, 176-178, 222, 301, 304, 305, 309, 310, 335, 365, 370, 429, 459, 469
Угриничі, с. Любешівського р-ну 458
Удод О. 24, 40

«Узбек», к-р охор., сот. *Див.* Павлонюк Василь Макарович
«Узбека», вд., сотня 313, 316, 317, 328, 329, 431
Узбеки 87, 221, 268
Узбеків, чота 431
Україна 9-13, 15, 25, 28-31, 34, 55, 56, 58, 61, 62, 64, 67, 69, 70, 74, 76, 80-82, 84-87, 89-101, 103, 106, 109, 111, 112, 114, 115, 117, 123, 130-134, 136-138, 141-143, 150, 155-157, 174, 175, 177, 181, 209, 221, 234, 242, 244, 245, 255-257, 260, 262, 270, 272, 276, 279, 290, 293-296, 298, 300, 302, 303, 306-308, 310, 312-317, 319, 321, 323-331, 333-335, 339, 343, 344, 354, 355, 390-392, 394, 402, 405-407, 411, 414, 422, 427, 428, 430, 431, 433, 449, 451, 465, 466, 470, 477-480, 483, 489, 491-493
Україна, Західна 10, 76, 294
Україна, Східна 18, 34, 102, 411
Україна, Центральна 18, 34
Українська Держава. *Див.* УССД
Українська, нація *Див.* Українці
Українська, поліція (міліція) 54, 407, 459
Українське націоналістичне підпілля 233
Українське Полісся. *Див.* Полісся, Українське
Українське, населення. *Див.* Українці
Український, визвольний рух (рух опору) 10-12, 22, 26, 28, 154

Український, народ (нарід).
Див. Українці

Українські, націоналісти 164, 452, 457, 458

Українські, повстанці (партизани) 9, 25, 114, 169, 178, 242, 414, 415, 451, 469

Українські, території (землі).
Див. Україна

Українці 13, 51, 63, 69, 70, 73, 85, 102, 130, 155, 174, 175, 180, 196, 203, 266, 273, 276, 348, 355, 388, 389, 393, 414-416, 426, 454, 456, 459, 472

Українці, західні 232, 234

Українці, східні 82, 102, 104, 121, 253, 312, 411, 431, 432, 453, 455, 456, 473

«Укрплодоовоч», КООП 64

«Улас», коз. 187

Уласов, полк. НКВД 419

«Уліян», рой. 384

«Ульяна», східнячка 397

Уманщина 48

УНР 307

УНР, Армія 307

УНР, Армія, Окрема Дніпровська дивізія 307

УНР, Директорія 307

УПА 9-12, 14-20, 22, 23, 25-43, 47, 48, 50, 53-57, 60, 63-79, 83-97, 100, 102, 107, 110-112, 115-123, 125, 130, 131, 134-136, 138, 139, 154-156, 158, 166, 168, 169, 176, 179, 191, 194, 195, 197, 200, 208, 210, 211, 214, 218, 221, 224, 232, 236-238, 240, 242, 245, 247, 250, 251, 253, 258, 265, 270, 277, 279, 293, 295-298, 300, 301, 303, 306, 307, 310, 317, 318, 335, 336, 338-340, 342, 343, 345, 348, 355, 381, 382, 386-389, 399, 406-408, 411, 413, 414, 417-421, 423-426, 428, 430, 434, 436-439, 443-448, 451, 452, 457, 459-461, 470-474, 476, 480-482, 485, 487-489, 494, 502, 503, 505, 509, 511, 515

УПА, 1-а група 412, 29, 32, 2-46, 57, 58, 73, 74, 138, 158, 296

УПА, ВОП 396-398, 464, 465, 471, 481, 489, 491

УПА, ВПЖ 14, 30, 97, 121, 122, 124, 125, 140, 146, 149, 154, 193, 240, 242, 247, 271, 295, 297, 298, 310, 319, 418, 489

УПА, ГК 15, 16, 29, 30, 63, 64, 65, 74, 298

УПА, ЗГ № 33 13, 15, 18, 29, 31, 33, 35, 50, 63, 64, 66, 68, 70, 156, 158, 208, 340-349, 351-353, 363, 364, 370, 380, 382, 386-391, 393, 403, 423, 475-480, 482, 494

УПА, ЗГ № 44 15, 17, 32, 34, 35, 74, 76, 77, 265, 296, 300, 404, 406-409, 484, 486, 487, 489, 490, 494

УПА, шпиталь «Хвастівського» заг. 288

УПА, шпиталь № 3 118

УПА–Захід 9, 25

УПА–Південь 47, 48, 56, 72, 75, 78, 79, 307, 336

УПА–Північ 9, 11-13, 16, 22, 25, 28, 32, 50, 63-66, 71, 74, 77, 80, 138, 158, 200, 221, 236, 250, 265, 279, 296, 298, 388, 423, 470, 482, 483

Упівці. *Див.* УПА

«Урбан», коз. 187

УРСР 23, 39, 57, 64, 70, 73, 79,
124, 158, 166, 408, 485
УСБУ. Див. СБУ
УССД 237, 268, 348, 412, 427,
465
Устилузький, р-н 85, 119, 133
«Устим». Див. Воробець Федір
Васильович
Уфа, м. (Башкирія, РФ) 294
УЦК 47
УЧХ 134, 136, 137, 317, 320,
473, 482

Ф

«Фавеш», фельдш. 384
«Фауст», коз., фельдшер 339
Федори, с. Столинського р-ну
165, 206
Федоров Олексій Федорович,
к-р рад. парт. заг. 69, 166
Федорук (Федорчук) Лаврін
(«Гонта») 418, 419
Федорчук Ананій Федорович
54
«Федось», к-р 214
«Федось», підп. 452
«Федось». Див. Гаврилюк Ми-
кола
«Федько», коз. 296
«Федя», др. 102
Ферма, хут. с. Хотешів 461,
462
«Фидрик», рой. 155
Філоненко П. 265
«Філя», дезертир, рад. л-т 473
Фінчук Олексій («Ольха») 17,
34, 405, 406, 481
«Фінчук», рой. 284
«Фінчук», чот., к-р 154, 230
«Фіньчука», чота 232, 263
«Фльор», коз. 288
«Фляга», інт. 383

«Фол», зв. 382
Фольксдойчі 221, 470
«Фрак», коз. 187
Франко Іван Якович 55
Франкопіль, кол. 308
Франкфурт-на-Одері, м. (Німеч-
чина) 84
«Франц» 473
Франція 114
«Фріц», козак 133
ФРН 294
Фурман Микола 473
Фьодорова (Фьодоровці), рад.
партиз. заг. 168, 181, 458

Х

Хабарище, с. Ратнівського р-ну
65
Хабібулін, ст. лейт. НКВС 65
Хабовичі (Хабовічі), с. Коб-
ринського р-ну Білорусь-
кої обл. 459, 460
«Халатний», розв. 49
Хамашкевіч, лікар з Колок 432
«Ханенко», східняк 398
Харалуг, с. Корецького р-ну
226, 235, 396, 473
Харків, м. 154
Харківська, обл. 472
Харківський будівельний інсти-
тут 154
Харківщина 180
«Харченко», рай. пров. 396
Харчук Раїса Сильвестрівна
(«Тамара») 57, 124
Хасевич Анатолій Антонович
(«Хвильовий») 515
Хасевич Ніл Антонович («Бей-
Зот») 515, 516
«Хвастівський» (кол. «Котло-
вина»), заг. УПА 17, 18, 33,
35, 70, 74, 110, 116, 120,

- 126-128, 156, 246, 250, 254,
255, 257, 258, 262, 269-271,
288, 289, 298, 312-316, 318-
320, 322, 326-332, 334, 423,
431, 449, 471
- Хващовате, кол. 173
- Хведори (Фядори), с. *Див.*
Федори, с. Столинського
р-ну
- Хвесік Григор 455
- «Хвильовий», надр. сусп.-політ.
реф. *Див.* Хасевич Анатолій
- «Хвиля» 366
- «Хвиля», надр. пров. 468
- Хворостів, с. Володимир-
Волинського р-ну 97
- «Хвостик» 277
- «Хвостік», фірман 286
- Хвоянка, с., хут. 58, 238, 397
- Херма, хут. *Див.* Ферма, хут.
с. Хотешів
- Хиноцькі, хутори 184
- Хиночі, с. Володимирецького
р-ну 159, 183, 184, 214
- «Хитрого», вд. 238
- Хіноцький (Хиноцький), повст.
р-н 159, 352
- Хіноче, с. *Див.* Хиночі,
с. Володимирецького р-ну
- Хлопук Ю. 85
- «Хм[...]», коз. 186
- «Хмара» 278, 393
- «Хмара», госп. 432
- «Хмара», коз. 282
- «Хмара», к-р 66
- «Хмара», ланк. 366, 372
- «Хмари», вд. 242
- «Хмарка», коз. 147
- Хмелівка, с. Березнівського
р-ну 226, 227, 233-237, 267
- Хмелівський, ліс 473
- «Хмель», підп. 407
- Хмельницька, обл. 55, 56, 142
- Хмельницький, м. 11, 27
- «Хмельницького, ім.», курінь, заг.
УПА 17, 33, 66, 74, 77, 121,
124, 132, 221, 242, 323, 337,
388, 394, 406, 423, 479, 484
- Хмельниччина 411, 473
- Хмизопіль, с. (тепер у скл. м.
Костопіль) 221
- «Хмурий», коз. 383
- Хобултова, с. Володимир-
Волинського р-ну 421
- Холмогори, с. Архангельської
обл. (РФ) 307
- Холмська, гімназія 73
- «Холмська» («ім. Мазепи»),
бригада УПА 17, 34, 250,
360, 388, 393, 423
- Холмщина 63, 388
- «Холодний Яр», ЗГ УПА 47, 72,
75, 307
- «Холодний» 277
- «Холодний», розв. 280
- Холоневицький, шлях 202
- Холоневичі, с. Ківерцівського
р-ну 258, 324
- «Хома» 371
- «Хома», др. 319- 321
- «Хома», сот. 85, 89
- «Хоми», сотня 104, 105, 124
- Хомня, хут. 398
- «Хорист», загін 176
- Хорів, с. Локачинського р-ну
102
- Хорів, с. Острозького р-ну 47
- Хорохорин, с. Луцького р-ну
123
- «Хорти», вишк. вд. 296
- «Хортиця», Луцький надр-н
136, 250, 428
- Хотешів, с. Камінь-Каширсь-
кого р-ну 450, 461, 462

Хотин, с. Березнівського р-ну 267
Хотин, с. Рівненського р-ну 221
Хотинський, ліс 267
«Християн», стр. 390
«Христия». *Див.* Терещук Катерина
«Хроменко», коз. 368, 375
«Хрона», мельн. вд. 54-56
«Хрущ», зв. 281
«Хрущ», коз. 146
«Хрущ», к-р ВПЖ 140
«Хрущ», стр. 278
Хрущевський Полікарп Ісааківич 73
Хряськ, с. Маневецького р-ну 256
«Хуляка», коз. 379

Ц

Царевская Т. 238
Царук Я. 86
«Цвіт», коз. 175, 367
ЦДАВО 12, 20, 29, 37, 43-46, 52, 80-84, 87, 88, 95, 97, 99-101, 103, 106, 108, 109, 111-115, 117-121, 124, 125, 129, 135-139, 155, 156, 158, 218, 220, 223, 225, 243, 245, 246, 248, 249, 251, 253-257, 259, 261, 269, 270, 272, 279, 287-291, 293, 294, 299, 312-317, 319, 321-334, 417, 421, 433, 449, 466, 467, 472
ЦДАГО 9, 20, 25, 42, 110, 116, 120, 126-128, 416, 427, 428, 430, 431, 435-448, 461, 463, 469
Центральна Україна. *Див.* Україна, Центральна
Цепцевичі, с. Сарненського р-ну 351

Церквища, хут. 202
«Цибульські», тер. госп. 446
«Цибуля», коз. 145, 191, 256
«Циган» 277
«Циган», коз. 283
Цигани 164, 456
«Цимбал», інстр. підст. шк. 470
Цир, с. Любешівського р-ну 453, 456, 460
«Циркуль», вишк. 385
Ціпак А. 71
ЦК КПУ. *Див.* КПУ, ЦК
Цміни, с. Маневецького р-ну 246
Цуманський, р-н 70, 275, 320, 322
Цуманські, ліси 200, 255, 431
Цуманщина (Цуманьщина) 156, 203, 208, 321, 387
Цумань, р-н. *Див.* Цуманський, р-н
Цумань, с. Ківерцівського р-ну 258, 321, 324
Цуприк, хут. *Див.* Цюприк, хут. с. Велимче
Цюприк, хут. с. Велимче 452, 454, 457

Ч

ЧА 56, 63, 65, 67, 68, 70, 72, 73, 75, 77, 79, 87, 94, 111, 180, 187, 231, 237, 241, 242, 252, 253, 258, 298, 306-308, 318, 320, 389, 398, 422, 460, 465, 476, 482
«Чабан», зв. 281
«Чабан», стр. 278
Чабель, с. Сарненського р-ну 302
«Чагар» («М. Чагар»). *Див.* «Мітька Чигар» («М. Чагар», «Мітька», «Чагар», «Чубич»)

«Чайка», коз. 384
«Чайка», рай. к-т ПЖ 418, 419
«Чайка», рой. 384
«Чайка», стр., коз. 278, 284
«Чайченка», вд. 325
«Чайченко», кер. розв. *Див.* Трач Богдан
«Чалий», коз. 376
«Чапаєв», інт. 383
«Чапаєв», к-р 273-276, 423
«Чапаєв», рой. 372
«Чапаєв», східняк 413
«Чапаєва», диверс. гр. УПА 273-276
«Чардаш». *Див.* Блящук Яків
«Часник», лік. 183, 185, 186, 375
Чевель, с. Старовижівського р-ну 430
Чекісти (Че-Ка). *Див.* ЧК
Червона Армія. *Див.* ЧА
Червона Воля, с. Новоград-Волинського р-ну 62
«Червоне болото», урочище 63
Червоне, с. Дубровицького р-ну 152, 169, 173, 180
Червоний Бір (Морочанщина) 388
Червоний Хрест. *Див.* УЧХ
Червоні, партизани (партизанка, банда). *Див.* Радянські, партизани
Червоні. *Див.* Більшовики
Червоноармійці. *Див.* ЧА
«Черемош», коз. 146, 147, 153
«Черепак», коз. 153
«Черепок», коз. 145
«Черешня», вишк. 385
«Черкасенко» 278
«Черкасенко», ВСБ 382
«Черкасенко», коз. 214
«Черкасенко», кухар 286
Черкаси, м. 307
Черкаська, обл. 75, 407
Черкащина 411
«Черкес», коз. 296
Черкеси 473
«Чернер», зброяр 412
«Черник», к-р. *Див.* Казван Дмитро
«Черника», сотня, гр. УПА 54, 56
Чернігів, м. 307
Чернігівська, обл. 294, 411
Чернігівський будівельний технікум 166
«Чернігівський», загін («013») 68
Чернігівсько-Волинське, рад. пар. з'єдн. 166, 460
Чернігівці 181
Черче, с. Камінь-Каширського р-ну 451, 462
Чесанів, м. Любачівського пов. 73
Чеснівка, с. Турійського р-ну 102
«Четвер», інт. 383
«Четвер», коз. 362
«Четверний», коз. 383
«Четверчук», коз. 383
«Чех», рай. пров. 267
Чехо-Словаччина 107
«Чигар Мітька». *Див.* «Мітька Чигар» («М. Чагар», «Мітька», «Чагар», «Чубич»)
«Чиж», вишк. 385
Чирук Адам («Барвінок») 512
ЧК 64, 265, 414
«Чкалов» 278
«Чкалов», ст. кул. 285
«Чміль» 278
«Чміль», фірман 286
«Чобіт» 278

- «Чобіт», провіант. 286
«Чорний» 394
«Чорний», др. 396
«Чорний», др. 488
«Чорний», коз. 142, 145
«Чорний», коз., жанд. 140
«Чорний», надр. орг. 395
«Чорний», стр., коз. 277, 284
«Чорні гайдамаки», вд. 398
Чорніїв, с. Турійського р-ну
111
«Чорногор», коз. 185
«Чорноморець», др. 419
«Чорноморець», коз. 384
«Чорноморець», к-р 116, 125
«Чорноморець», к-р вд.
Див. Басюк Євген Михайло-
вич
«Чорноморець», к-р підст. шк.
Див. Мельник Олекса
«Чорноморець», надр. реф. СБ
470
«Чорноморець», стр., коз. 278,
283
«Чорноморця», вд., сотня 47,
48, 56
«Чорноморця», загін 423
«Чорноморця», пвд. 16, 32
«Чорнота В.», к-р 272, 290, 299,
328, 329, 330, 331, 333, 334
«Чорнота» 366, 371
«Чорнота» 449
«Чорнота», вих. 312
«Чорнота», к-р 120, 202, 227,
236, 262, 270, 288, 289, 322
«Чорнота», реф. СБ. Див. Гаври-
люк Микола
«Чорнота», стр., коз. 278, 282
«Чорнота». Див. Дзюбенко
Володимир
«Чорнота». Див. Канюка («Богун»,
«Чорнота»)
«Чорноти», вд., сотня 200, 226,
227, 241, 386
«Чорноус», коз. 384
«Чортове Болото», болото 198,
269
Чорторійськ, с., ст. Колківсь-
кого р-ну. Див. Старий
Чорторійськ, с. Маневець-
кого р-ну
«Чуб», коз. 281
«Чубарик» («Рудий Пилип»),
реф. СБ 474
«Чубатий», надр. інсп. шкіл.
Див. Джурик («Чубатий»,
«Роздуйкадило»)
«Чубич». Див. «Мітька Чигар»
(«М. Чагар», «Мітька», «Чагар»,
«Чубич»)
«Чугайчук», к-р 197
«Чудар» 278
Чудель, с. Сарненського р-ну
301, 309, 408
«Чудер», коз. 283
Чудниця, с. Гошанського р-ну
238
«Чужинець», коз. 148
«Чумак» 124
«Чумак», сот. Див. Яценюк
Микола Герасимович
«Чумак», стр., розв. 277, 280
«Чумак», східняк 412
«Чумака», вд. 387
«Чупренко», коз. 149
«Чуприна», бульбівець 61
«Чуприна», госп. 435
«Чуприна», тер. госп. 442
«Чупринка Тарас», ген.
Див. Шухевич Роман
«Чутка», к-р 389, 390
«Чутка». Див. Максимчук
Петро

Ш

- «Шавула» («Шаула»), к-р вд., сот. *Див.* Рудик Адам
Шайно, с. *Див.* Журавлине, с. Старовижівського р-ну
«Шакал», сот. *Див.* Рудик Адам
Шанковський Лев 392
«Шапкір», коз. 192
«Шапкір», кул. 297
«Шаркан». *Див.* Качан Євстахій Григорович
Шатяєв, л-т НКВС 65
«Шауленко», жанд. 419
«Шаули» («Шавули»), вд., сотня 16, 32, 58, 218, 224, 277, 280, 292, 423, 467
«Шах», др. 480, 483
«Шах», надр. пров. *Див.* Клиновий Арсен
«Шахтар». *Див.* Воробець Федір Васильович
Шацьк, с. (Дубровиччина) 204
Шацьк, смт. Волинської обл. 68
Шацькі, озера 68
«Швайка», стр. 287
«Шварц», окр. пров. *Див.* Самчук Зиновій
«Швидкий», к-р 251
«Шворний», надр. реф. СБ, к-р. *Див.* Середа Михайло
Шевченко Тарас Григорович 294
«Шевченко», др. 405
«Шевченко», зброяр 101
Шевчук Дмитро Несторович («Очмана») 238, 242
«Шелест», к-р 88, 99, 113, 125
«Шепель», к-р, к-т 179, 183
Шепетівка, м. Хмельницької обл. 11, 27, 56
Шеремета Андрій («Сталевий», «Орел») 48
Шерстюк Василь («Гірчиця») 336
«Шершень» 400
Шестаков Андрій Васильович 294
«Шигуніч Денис». *Див.* Воробець Федір Васильович
Шидловський Лех 53
«Шило», коз. 148
«Шинкар», рой. 282
«Шинкар», стр. 278
Шитов, гол. РВК 213
«Шишка», коз. 149
«Шишка», коз. з вд. «Гука» 142
«Шишка», коз. з вд. «Янчара» 384
«Шишка», коз. з вд. «Ярка» 147
«Шишка», к-р 312
Шлапань, с. Любешівського р-ну 455, 456, 458
Шмигельський Юрій 487
Шогли, с. (Дубровиччина) 304
«Шпак», зв. 382
«Шпак», к-т р-ну 470
«Шпак», полк. 404, 405
Шпалуга, хут. 213, 214
Шпанів, с. Рівненського р-ну 199
Шпатова, рад. партиз. заг. 181
«Шпиця», госп, вид. 385
«Шпиця», коз. 145
«Шпиця», стр., фірман 278, 286
«Шраменко», ст. саніт. 280
«Штахета», секр. шт. 356-359
Штендера Євген 12, 14, 28, 29, 31, 43, 57, 114, 392
«Штик» 278
«Штих», ст. кухар 286
«Штукар», ВСБ 382
Штунь, с. Любомльського р-ну 105, 106, 430

Шубків, с. Рівненського р-ну
47

Шугай» 278

«Шугай», коз. 283

«Шугай», к-р 234

«Шугай», к-т р-ну 234

«Шугай», рой. 155, 234

«Шугая», ВОП 398

«Шуляк» 366, 371

«Шуляк», к-р 183, 185

«Шуляк», стр. розв. 412

«Шуляк», чот. *Див.* Загурський
Василь

Шум Олекса («Вовчак», «Вов-
чок», «Скулистий») 71, 131

«Шумний», др. 492, 493

Шумськ, м. Тернопільської обл.
56

Шумський, р-н 77, 78, 473

Шумук Данило 87

«Шурик», коз. 140

«Шуткар», коз. 384

«Шуткар», рой. 383

Шухевич Роман («Тарас Чуп-
ринка», «Лозовський Р.»,
«Мамай») 56, 76-78, 307, 392

Шуцмани. *Див.* Шуцманшафт
Шуцманшафт 54, 65, 68, 79, 94

Щ

Щеглюк В. 55, 56, 78, 79

Щедрогір, с. Ратнівського р-ну
462

Щекичин, с. Корецького р-ну
234, 236, 252, 253

Щенятин, с. Іваничівського
р-ну 120

«Щепа», коз. 153

«Щербатий», ВСБ 382

«Щербатий», коз. 215

«Щербозуб», рой. 384

«Щиголь», стр., коз. 278, 281

Щитинська Воля, с. Ратнівсь-
кого р-ну 462

Щитинь, с. Любешівсько-
го р-ну 462

«Щорс» 109

«Щорса, М.О., ім.», рад. пар-
тиз. заг. 460

«Щука», стр., кул. 278, 282

Щур Ю. 117

«Щур» 278

«Щур», коз. 283

«Щурай», коз. 148

«Щурик», коз. 190, 197

«Щурик», ст. віст., реф. СБ 357

Ю

«Юда». *Див.* Токар Матвій
Іларіонович

«Юлько» 124

«Юрій», к-р. *Див.* Янишевський
(Янішевський) Степан Павло-
вич

«Юрій», к-р. *Див.* Коваль Сте-
пан Йосипович

«Юрка», сотня 54, 74

«Юрко», чот. *Див.* Скорупський
Максим

«Юрко». *Див.* Яковлів Яків

«Юрко». *Див.* Коваль Степан
Йосипович

«Юрко». *Див.* Петренко Роман

«Юрченко», зв. 308, 309

«Юрченко», коз. 149

«Ющика», вд. 482

Я

«Яблуко», кіннотник 183

«Яблуко», коз. 185

Яблунне, с. Березнівського
р-ну 66, 243, 256

Яблунька (Велика, Мала),
с. Маневецького р-ну 259, 432

- «Явар», стр. 278, 283
«Явір», бунч. 384
«Явір», др. 135
«Явір», коз. 384
«Явір», к-р 331, 333
«Явір», стр., коз. 278
«Явірський», к-р сан. вд. 140
«Явор», коз. 282
«Яворенко Л.», к-р ЗГ 17, 34
«Яворський», лік. 148
Яворчук Ганна. *Див.* Стельмащук-Шмигельська Пелагея
Ягвинов (Ягвіново), с. Кобринського р-ну Брестської обл. 451, 456
Ягідне, с. Турійського р-ну 105
«Ягода», коз. 152
«Яків», рай. пров. *Див.* Сарчук Василь
«Яків», повст. 504-506
«Якірець» 132
«Якнебудь» 132
Яковлів Яків («Кватиренко», «Юрко», «Карпо», «Распутін») 77, 236, 250
Яковчук Йосип (Новак Віктор, «Крилатий», «Наливайко») 14, 31, 69, 98, 250
Якушів, с. Ратнівського р-ну 460
«Ялина», коз. 149
«Яловець», коз. 383
Ями, хут. Рафалівського р-ну 63, 213
«Ями», місцевість 189
«Яничар» 400
Янишевський (Янішевський) Степан Павлович («Далекий», «Богослов», «Погорілий», «Семен», «Сидоренко», «Тома», «Юрій») 11, 17, 27, 34, 158, 394, 407, 409, 485, 487
Янишевський Йосип 408
«Янчар», к-р 384
«Янчара» («Янчаря»), вд. 352, 384
Японія 210
«Ярбей». *Див.* Свистун Микола
«Ярема», к-р. *Див.* Семенюк Никон Єфимович
«Ярема», підп. з 6-ки 386
«Ярема», стр., рой. 277, 282
«Ярема», чот. 73
«Яреми», сотня 473
«Яремчук» 366
Яринівка, с. Костопільського р-ну 221
Яриші, с. (Кобринщина) 451
«Ярімчук» 370
«Ярка», вд. 140, 142, 144-146, 148, 149, 169, 172, 175, 180, 181, 190, 194, 195, 197, 205, 297
«Ярко». *Див.* Калинюк (Каленюк) Дмитро Павлович
«Ярмак». *Див.* Войцешко Дмитро
«Ярмака», вд. (сотня) 250, 333
«Яровий» 371
«Ярок», к-р. *Див.* Калинюк (Каленюк) Дмитро Павлович
«Ярославенко Г.» 14, 30
«Ярославенко», др., пров. 404, 405, 484
«Ярош», окр. пров. *Див.* Савира Олександр
«Ярошенко», ВСБ 382
«Ясен» («Ясень»), ШВШ, май. *Див.* Свистун Микола
«Ясен», сапер 286
«Ясен», стр. 278
«Ясенко Я.» 14, 30
«Ясеня», вд. 76
Ясинець, с. Дубровицького р-ну 172, 180

Яскевич Л. («Камінь») 56
«Яструб», коз., 1923 р.н. 281
«Яструб», коз., 1925 р.н. 281
«Яструб», коз., к-р 3-го роя
234
«Яструб», коз., к-р б-ки 233
«Яструб», рой., 1-ї чоти 155

«Яструб», сапер 61
«Ясьолда», коз. 146, 147
Яценюк Микола Герасимович
(«Чумак») 68
Яцулів, с. Див. Вільне, с. Дубро-
вицького р-ну
«Ящерка», зв. 188

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

Розділ 1. Документи УПА

§ 1. Перші відділи УПА

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 1(1). 1943, 2 травня. Наказ про створення недоторканого запасу продовольства на господарських пунктах 42

№ 2(2). 1943, 28 травня. Наказ командира підрозділу “Шаули” у справі покарання стрільця за пияцтво 43

№ 3(3). 1943, 28 липня. Наказ командира сотні “Шаули” про призначення у чоти політвиховників 44

№ 4(4). 1943, 7 серпня. Наказ командира підрозділу “Шаули” у справі покарання стрільців за порушення військової дисципліни 45

№ 5(5). 1943, 25 серпня. Наказ командира підрозділу “Шаули” щодо нових кадрових призначень 46

Частина 2. Виконавчі документи

№ 6(1). [1943, червень]. Хронологія подій у відділі “Чорноморця”, складена невідомим автором 47

№ 7(2). 1943, 14 липня. Документ “З боїв загону “Січі”, укладений невідомим автором 51

Частина 3. Процесуально-судовий документ і діловий лист

№ 8 (1). 1943, 21 червня. Протокол допиту члена УПА Мартиновського Миколи 53

№ 9(2). 1943, 8 травня. Лист від бунчужного відділу “Нещасного” до провідника “Дубового” (з додатком) 58

§ 2. Командування УПА (УПА–Північ)

№ 10(1). 1944, 27 червня. Наказ головного командира про присвоєння старшинського ступеня 63

№ 11(2). [1944, серпень]. Нотатки головного командира про підрозділи колишньої групи “Турів” 65

№ 12(3). [1944, вересень–жовтень]. Нотатки головного командира про зміни у чисельності підрозділів УПА–Північ упродовж 1944 р 71

§ 3. Підрозділи УПА (УПА–Північ)

1. Група “Турів” (Волинська область)

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 13(1). 1943, 21 вересня. Наказ командира загону ім. Богуна про організацію акції з переселення у польські колонії 80

№ 14(2). 1943, 23 вересня. Оперативний наказ командира і шефа загону ім. Богуна про дислокацію куреня “07”	81
№ 15(3). 1943, 26 вересня. Наказ командира і шефа загону ім. Богуна щодо повернення утікачів-“східняків”	82
№ 16(4). 1943, 20 листопада. Наказ командира загону ім. Богуна про заборону носити бороди	83
№ 17(5). 1943, 20 листопада. Наказ командира загону ім. Богуна про заборону стягнення майна поляків	83
№ 18(6). 1943, 22 листопада. Доручення командира куреня “032” щодо спорудження лазні та душу для стрільців	84
№ 19(7). 1943, 23 листопада. Наказ командира куреня “032” щодо тимчасової тактики стосовно поляків	85
№ 20(8). 1943, 24 листопада. Наказ командира куреня “032” про напад на поляків	86
№ 21(9). 1943, 29 листопада. Наказ командира загону ім. Богуна відносно підпорядкування представників східних народів.....	87
№ 22(10). 1943, 29 листопада. Наказ в.о. командира загону ім. Богуна у справі примусового лікування стрільців, хворих на венеричні захворювання	88
№ 23(11). 1943, 30 листопада. Наказ командира куреня “032” про допомогу старшині, пораненому в бою з німцями	88
№ 24(12). 1943, 30 листопада. Наказ в.о. командира куреня “032” стосовно підготовки до німецького наступу.....	89
№ 25(13). 1943, 3 грудня. Наказ командира куреня “032” про захоплення польської колонії	90
№ 26(14). 1943, 6 грудня. Наказ командира куреня “032” з приводу нападу на поляків	91
№ 27(15). 1943, 8 грудня. Наказ командира куреня ім. Сагайдачного у справі акції проти поляків і німців.....	92
№ 28(16). 1943, 11 грудня. Наказ командира куреня “032” про створення артилерійської батареї.....	92
№ 29 (17). 1943, 23 грудня. Наказ командира куреня ім. Сагайдачного щодо нових правил обслуговування у кузні ..	93
№ 30(18). 1943, 24 грудня. Наказ командира куреня “032” у різних організаційних справах.....	94
№ 31(19). 1944, 1[?] січня. Наказ командира загону ім. Богуна про підготовку до можливого нападу поляків	95
№ 32(20). 1944, 5 січня. Наказ командира куреня “032” про передислокацію артилерії.....	96
№ 33(21). 1944, 8 січня. Наказ командира загону ім. Богуна у справі повернення награвованого майна для населення.....	97

№ 34(22). 1944, 8 січня. Наказ командира куреня “032” стосовно призначення нового сотенного.....	98
№ 35(23). 1944, 10 січня. Наказ в.о. командира загону ім. Богуна щодо опору повокаціям польських загонів	98
№ 36(24). 1944, 14 січня. Наказ командира загону ім. Богуна про готовність до використання польським підпіллям псевдонімів членів УПА.....	99
№ 37(25). 1944, 18 січня. Наказ командира загону ім. Богуна з приводу зміни криптоніму сотні “Рубаша” та в інших справах.....	100
№ 38(26). 1944, 20 січня. Наказ командира загону ім. Богуна про евакуацію слюсарної майстерні	101
№ 39(27). 1944, 22 січня. “Карний” наказ командира загону ім. Богуна з приводу порушення стрільцем дисципліни	102
№ 40(28). 1944, 26 січня. Наказ командира відділу “п/п 2205” щодо роззброєння німців і учинення диверсій	103
<i>Частина 2. Виконавчі документи</i>	
№ 41(1). 1943, 12 листопада. Хроніка другої сотні куреня “032”, укладена політичним керівником	104
№ 42(2). 1943, 20 листопада. Звіт невідомого про діяльність куреня ім. князя Святослава	107
№ 43(3). 1943, 13 грудня. Хроніка другої сотні першого куреня, укладена секретарем сотні.....	108
№ 44(4). [1943, грудень]. Звіт невідомого стосовно наявності одягу та взуття у відділі	110
№ 45(5). 1944, 2 січня. Хроніка першої сотні ім. Мазепи, укладена в.о. командира сотні.....	111
№ 46(6). 1944, 5 січня. Звіт представника підрозділу кубанських козаків при загоні ім. Богуна про крадіжки м’яса	112
<i>Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові</i>	
№ 47(1). 1943, 3 листопада. Документ про відрядження інтенданта куреня, укладений командиром і шефом штабу загону ім. Богуна	113
№ 48(2). 1943, 12 грудня. “Посвідка” про звільнення стрільця з повстанського шпиталю, завірена лікарем “Вармом”.....	114
№ 49(3). 1943, 31 грудня. Зобов’язання члена загону ім. Богуна про нерозголошення військової таємниці на час відпустки....	115
№ 50(4). 1943, 19 грудня. “Звільнення” стрільця додому для лікування, завірене командиром відділу	116
№ 51(5). [1944, січень]. “Карта урльопу” командира одного з підрозділів загону ім. Богуна.....	116
№ 52(6). 1944, 9 січня. Довідка лікаря Свинаринського шпиталю про хворобу стрільця.....	117

№ 53(7). 1944, 15 січня. Довідка лікаря повстанського шпиталю № 3 про звільнення з УПА стрільця	118
№ 54(8). 1944, 25 січня. “Карта звільнення“ стрільця з УПА, укладена командиром відділу “п/п 2205”	119
55(9). 1944, 28 січня. Виклик стрільця з дому до підрозділу “Погром”	120
№ 56(10). 1944, 21 лютого. Лікарська довідка про хворобу командира сотні	120
<i>Частина 4. Обліково-статистичні документи: некадрові</i>	
№ 57(1). 1943, 19 листопада. Акт передачі канцелярії загону ім. Богуна	121
№ 58(2). 1943, 19 листопада. “Запобігання” командиром відділу “Погром” одягу та взуття у господарського референта Торчинського району	126
№ 59(3). 1943, 19 листопада. “Запобігання” командиром відділу “Погром” одягу та взуття у господарського референта Луцького району.....	127
№ 60(4). 1943, 19 листопада. “Запобігання” командиром відділу “Погром” одягу та взуття у господарського референта Сенкевичівського району.....	128
№ 61(5). 1944, 20 січня. Довіреність лікаря Свиначинського шпиталю про надання санітарові замовлених речей.....	129
<i>Частина 5. Процесуально-судові документи та некролог</i>	
№ 62(1). 1943, 24 грудня. Оголошення про розстріл ворожого агента у загоні “Сосенка” Босюка Олексія	130
№ 63(2). 1943, 25 грудня. Оголошення про розстріл ворожого агента у загоні “Сосенка” Батоговського Степана	130
№ 64(3). [1944, травень]. Некролог на пам’ять про шефа військового штабу групи.....	131
<i>Частина 6. Ділові листи</i>	
№ 65(1). 1943, 23 серпня. Лист командира невідомого підрозділу “Голуба” до “Славка” про кандидатів на навчання .	132
№ 66(2). 1943, 29 листопада. Лист командира куреня ім. Сагайдачного до командира загону щодо інциденту зі стрільцем “Фріцом”.....	133
№ 67(3). 1943, 22 грудня. Супровідний лист командира куреня “032” до господарського акту про зловживання м’ясарні	134
№ 68(4). 1944, 20 січня. Лист лікаря Свиначинського шпиталю до командира підрозділу щодо необхідності боротьби зі захворюваністю на тиф	134
№ 69(5). 1944, 20 січня. Лист командира загону до “Князя” у справі стеження за поведінкою стрільців	135

№ 70(6). [1944, січень]. Лист лікаря Свиначинського шпиталю до командира підрозділу про захворюваність на тиф та з інших питань 136

2. Група “Заграва” (Рівненська область, північ та центр)

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 71(1). 1943, 18 серпня. Наказ шефа військового штабу групи стосовно надання інформації про стрілецькі втрати у боях 138

№ 72(2). 1943, 9 вересня. Наказ керівника канцелярії групи про термінове надання переліку поранених стрільців 139

№ 73(3). 1943, 20 вересня. Наказ командира загону ім. Колодзінського в справі кадрових призначень 140

№ 74(4). 1943, 22 вересня. Наказ командира загону ім. Колодзінського щодо нейтралізації “комуністів” у с. Велюнь 141

№ 75(5). 1943, 26 вересня. Наказ командира загону ім. Колодзінського в організаційних справах 142

№ 76(6). 1943, 28 вересня. Наказ командира загону ім. Колодзінського про напад на польську колонію і німців 143

№ 77(7). 1943, 28 вересня. Наказ командира загону ім. Колодзінського стосовно передислокації загону та з інших питань 144

№ 78(8). 1943, 18 жовтня. Наказ командира загону ім. Колодзінського про приєднання до куреня “Дубового” та з інших питань 145

№ 79(9). 1943, 25 жовтня. Наказ командира загону ім. Колодзінського відносно вдосконалення навчального процесу та в інших справах 146

№ 80(10). 1943, 29 жовтня. Наказ командира загону ім. Колодзінського з питань кадрових призначень і стосовно інших справ 147

№ 81(11). 1943, 15 листопада. Наказ командира загону ім. Колодзінського про “відлучення” від куреня “Дубового” ... 148

№ 82(12). 1943, 25 грудня. Наказ командира загону ім. Колодзінського групи УПА “Заграва” про призначення, відзначення і покарання стрільців 150

№ 83(13). 1943, 31 грудня. Наказ командира загону ім. Колодзінського у справі боротьби з радянськими чинниками.. 151

№ 84(14). 1944, [початок березня]. Наказ командира загону ім. Остапа про відновлення сотень “Свірка”, “Бурі” та з інших питань 154

№ 85(15). 1944, 12 березня. Наказ командира загону “Котловина” щодо звітування “Стріли”	156
№ 86(16). 1944, 23 березня. Наказ шефа військового штабу й інтенданта групи “Заграва” у справі забезпечення загону “Овдія”	157
№ 87(17). 1944, 26 березня. Наказ представника політичного штабу групи “Заграва” щодо заміни політвиховників на політінформаторів	158
№ 88(18). 1944, 5 липня. Наказ командира Корсунського загону про дислокацію сотень “Давуна”, “Степана” та з інших питань	159
№ 89(19). 1944, 27 липня. Наказ командира Корсунського загону у господарських справах	160
№ 90(20). [1944], 27 липня. Наказ командира Корсунського загону щодо створення лінії та пунктів зв’язку	161
<i>Частина 2. Виконавчі документи</i>	
№ 91(1). [1943, вересень – 1945, лютий]. Хроніка загону ім. Колодзінського, укладена “Канадою” та іншими політвиховниками	162
№ 92(2). 1943, 11 вересня. Звіт про амуніцію, укладений зброярем підрозділу “Шаули”	218
№ 93(3). 1943, 5 грудня. Звіт командира й інтенданта загону ім. Остапа про запаси продуктів та інших матеріалів	219
№ 94(4). [1943, грудень]. Розвідувальний звіт представника загону ім. Хмельницького	221
№ 95(5). [1943, грудень]. Звіт зв’язкового невідомого підрозділу про прибуття угорців до Дубровиці	222
№ 96(6). 1943, 17 грудня. “Зголошення” командира загону ім. Коновальця у справі венеричної хвороби чотового	222
№ 97(7). 1943, 19 грудня. Ранній звіт бунчужного про стан підрозділу “Свірка”	223
№ 98(8). 1943, 31 грудня. Звіт про зброю та амуніцію сотні “Шаули”, складений невідомим	224
№ 99(9). [1944, січень–березень]. Хроніка загону ім. Остапа (Батуринського), написана політвиховником	226
№ 100(10). [1944, початок лютого]. Денник політично-виховних занять у загоні ім. Остапа (Батуринському), укладений політвиховником	244
№ 101(11). [1944, кінець лютого]. Звіт командира підрозділу “Стріли” про зміну кількості стрільців	246
№ 102(12). 1944, [кінець лютого]. Звіт охорони штабу групи “Заграва” за місяць	247

№ 103(13). 1944, [кінець лютого]. Звіт охорони штабу групи “Заграва” про сутичку з радянськими розвідниками.....	248
№ 104(14). [1944, березень]. Документ “Случайний випадок з танком”, укладений політвиховником загону ім. “Остапа” ...	249
№ 105(15). [1944, кінець березня]. Інформації представника підрозділу “Ярмака”	250
№ 106(16). [1944, початок квітня]. Документ “Описи боїв”, укладений політвиховником загону ім. Остапа (уривок).....	251
№ 107(17). 1944, 19 березня. Звіт командира підрозділу “Стріли” про причини невдалої переправи через річку Стир ..	254
№ 108(18). 1944, 26 березня. Звіт командира кавалерії загону “Котловина” щодо “більшовиків” і “власівців”	254
№ 109(19). 1944, 2 квітня. Звіт командира підрозділу “Стріли” про сутички з радянськими чинниками	255
№ 110(20). 1944, 3 квітня. Медичний звіт, укладений лікарем підрозділу “Соколом”	256
№ 111(21). 1944, 5 квітня. Звіт командира загону “Котловина” про діяльність.....	257
№ 112(22). 1944, 9 квітня. Звіт командира загону “Котловина” щодо активності радянських чинників.....	258
№ 113(23). 1944, 17 квітня. Інформація представника невідомого підрозділу щодо поточних подій.....	260
№ 114(24). 1944, 22 квітня. Ранній звіт командира про стан сотні “Свірка”	261
№ 115(25). 1944, 26 квітня. Звіт командира загону про діяльність ВВ НКВС (переклад фахівця НКВС російською мовою).....	262
№ 116(26). 1944, [квітень–травень]. Хроніка загону ім. Остапа (Батурицький), укладена політвиховником	263
№ 117(27). 1944, 14 травня. Звіт командира Хвастівського загону про участь підстаршинської школи у бою	269
№ 118(28). 1944, 14 травня. Карний звіт командира Хвастівського загону в справі втечі підстаршинської школи з поля бою	270
№ 119(29). 1944, 29 травня. Звіт командира Хвастівського загону за місяць	271
№ 120(30). 1944, 15 серпня. Звіт командира диверсійної групи “Чапаєва” про ліквідацію комсомольців (уривок) (переклад фахівця НКВС російською мовою)	273
№ 121(31). 1944, 17 серпня. Звіт командира диверсійної групи “Чапаєва” щодо інциденту з працівниками НКВС (уривок) (переклад фахівця НКВС російською мовою).....	274

№ 122(32). 1944, 18 серпня. Звіт командира диверсійної групи “Чапаєва” за 2 місяці (переклад фахівця НКВС російською мовою).....	275
№ 123(33). 1944, 28 серпня. Звіт командира диверсійної групи “Чапаєва” про роззброєння ворожої групи (уривок) (переклад фахівця НКВС російською мовою)	276
<i>Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові</i>	
№ 124(1). 1943, 18 серпня. Список персональних даних стрільців підрозділу “Шаули”, укладений керівником канцелярії	277
№ 125(2). 1943, 29 вересня. “Призначення” фельдшера загону ім. Остапа, ухвалене шефом військового штабу лікарем групи ..	279
№ 126(3). [1943, кінець жовтня]. Список членів відділу “Шаули”, укладений невідомою особою	280
№ 127(4). 1944, 1 березня. Перепустка стрільців відділу “Стріли” на безперешкодне пересування	288
№ 128(5). 1944, 20 березня. “Призначення” лікарем шпиталу дієти для командира.....	288
№ 129(6). 1944, 11 квітня. “Посвідка” про хворобу командира “Чорноти”, завірена командиром і лікарем загону “Котловина” ..	289
№ 130(7). 1944, 13 травня. “Направлення” стрільця до “Бояна”, укладене командиром Хвастівського загону	289
№ 131(8). 1944, [весна]. Характеристика членів загону ім. Остапа (Батурицького). укладена політвиховником.	290
<i>Частина 4. Обліково-статистичні документи: некадрові</i>	
№ 132(1). 1943, 4 вересня. Список речей відділу “Шаули”, укладений командиром та інтендантом	292
№ 133(2). 1944, [весна]. Каталог бібліотеки Батурицького загону, укладений політвиховником.....	293
<i>Частина 5. Процесуально-судові документи</i>	
№ 134(1). 1943, 24 листопада. Рішення польового суду загону ім. Колодзінського про покарання злісного дезертира	295
№ 135(2). 1943, 26 грудня. Рішення шефа військового штабу групи “Заграва” щодо навчального підрозділу “Хорти”	296
№ 136(3). 1944, 2 травня. Протокол допиту охоронця з підрозділу “Ярка”	297
№ 137(4). [1944, 14 травня]. Протокол допиту козака з Хвастівського загону.....	298
<i>Частина 6. Ділові листи</i>	
№ 138(1). 1943, 20 грудня. Лист командира першої сотні загону ім. Коновальця до шефа військового штабу групи	300
№ 139(2). [1943], 20 грудня. Лист командира загону ім. Богуна до зверхника про сутичку з “більшовицькою” розвідкою.....	301

№ 140(3). [1943], 20 грудня. Лист командира загону ім. Богуна до зверхника у різних організаційних справах	303
№ 141(4). 1943, 21 грудня. Лист заступника командира невідомого підрозділу групи “Заграва” до командира групи..	304
№ 142(5). 1943, 21 грудня. Лист від “Бурлаки” до шефа військового штабу групи “Заграва”.....	305
№ 143(6). [1943], 23 грудня. Лист командира загону ім. Богуна до зверхника про прибуття з рейду сотенного “Романа”	306
№ 144(7). [1943], 23 грудня. Лист командира загону ім. Богуна до зверхника щодо повернення зв’язкового та у інших справах.	308
№ 145(8). [1943], 24 грудня. Лист командира загону ім. Богуна до зверхника стосовно переслідування поляків і угорців	309
№ 146(9). [1943, грудень]. Супровідний лист до вихідної кореспонденції загону ім. Остапа	310
№ 147(10). 1944, 11 лютого. Лист командира підрозділу “Залізняка” до командира загону “Котловина”.....	312
№ 148(11). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до сотенного “Стріли”.....	313
№ 149(12). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до командира сотні “Ткача”	314
№ 150(13). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до командира сотні “Узбека”	314
№ 151(14). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до командира сотні “Орла”	315
№ 152(15). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до командира сотні “Лева”	316
№ 153(16). 1944, 11 лютого. Лист командира загону “Котловина” до командира підрозділу “Ігоря”	316
№ 154(17). 1944, 6 березня. Лист командира загону “Котловина” до шефа військового штабу групи “Заграва”.....	318
№ 155(18). 1944, 13 березня. Лист командира загону “Котловина” до ділового зверхника	319
№ 156(19). 1944, 17 березня. Лист командира підрозділу “Бориса” до командира загону “Котловина”	322
№ 157(20). 1944, 24 березня. Лист командира загону ім. Хмельницького до командира загону ім. Остапа.....	323
№ 158(21). 1944, 24 березня. Лист “Тріски” до командира загону “Котловина”	323
№ 159(22). 1944, 25 березня. Лист “Мокрого” до командира Прилуцького загону.....	325
№ 160(23). 1944, 1 квітня. Лист командира загону “Котловина” до працівника заплілля “Жука”	326

№ 161(24). 1944, 7 квітня. Лист командира загону “Котловина” до “Ярмака”	327
№ 162(25). 1944, 29 квітня. Лист командира Хвастівського загону до “Жука”	328
№ 163(26). 1944, 29 квітня. Лист командира Хвастівського загону до “Ярмака”	329
№ 164(27). 1944, 3 травня. Лист командира Хвастівського загону до “Ігоря”	330
№ 165(28). 1944, 13 травня. Лист командира Хвастівського загону до “Юрія”	331
№ 166(29). [1944], 13 травня. Лист командира Хвастівського загону до командира підрозділу “Кори”	332
№ 167(30). 1944, 14 травня. Лист командира Хвастівського загону до шефа військового штабу групи “Заграва” щодо звітування та з інших питань.....	332
№ 168(31). 1944, 25 травня. Лист командира Хвастівського загону до шефа військового штабу групи “Заграва” у справах функціонування зв’язку.....	334
3. Група “Богун” (Рівненська область, південь)	
№ 169(1). 1943, 9 жовтня. Наказ № 21 командира групи “Енея” про припинення ворожнечі з угорцями (переклад фахівця НКВС російською мовою).....	335
№ 170(2). [1944, червень]. Інформації “Журби” про події у підрозділі “Гірчиці”	336

§ 4. УПА. ГО “Завихост” (З’єднання груп № 33, “ім. Хмельницького”) (листопад 1944 – 1945)

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 171(1). 1944, 8 жовтня. Наказ командира Корсунського загону щодо відзначення стрільців та з інших питань.....	337
№ 172(2). [1944], 3 листопада. Наказ командира загону “Лайдаки” стосовно кадрових призначень і покарань	338
№ 173(3). [1944, 10 листопада]. Наказ командира з’єднання груп “Остріжського” про диверсії на залізниці (переклад фахівця НКВС російською мовою)	339
№ 174(4). 1944, 14 грудня. Наказ в.о. командира бригади ім. Лайдаки про правила використання недоторканого запасу продовольства	340
№ 175(5). 1944, 16 грудня. “Обов’язки персонального”, укладені персональним старшиною штабу бригади ім. Лайдаки	341

№ 176(6). 1944, 21 грудня. Наказ в.о. командира бригади ім. Лайдаки для командира диверсійної групи “Вихора” (з витягами)	342
№ 177(7). 1944, 21 грудня. Наказ в.о. командира бригади ім. Лайдаки з різних організаційних питань.....	343
№ 178(8). 1944, 21 грудня. Наказ в.о. командира і в.о. начальника штабу з’єднання груп про передислокацію підрозділу “Тимоша”	344
№ 179(9). 1944, 22 грудня. Наказ в.о. командира бригади ім. “Лайдаки” стосовно навчання стрільців	345
№ 180(10). 1944, 25 грудня. Взірець № 1 оформлення невідомого документа, укладений шифром командиром бригади ім. Острога	346
№ 181(11). 1944, 25 грудня. Взірець № 2 оформлення невідомого документа, укладений шифром командиром бригади ім. Острога	347
№ 182(12). [1944, листопад–грудень]. Наказ командира з’єднання груп про впорядкування повстанських могил	348
№ 183(13). [1945, початок січня]. Наказ командира бригади “Пам’ять Крут” у організаційних справах	349
№ 184(14). 1945, 2 січня. Наказ командира бригади “Пам’ять Крут” про тактику диверсійної групи	351
№ 185(15). 1945, 20 січня. Наказ командира і начальника штабу бригади “Пам’ять Крут” про числові позначення і терени дій підрозділів	352
№ 186(16). 1945, 20 січня. Наказ командира бригади “Пам’ять Крут” у справі кадрових призначень та з інших питань.....	353
№ 187(17). 1945, 22 січня. Наказ шефа і секретаря штабу бригади “Пам’ять Крут” про заборону набору новобранців....	355
№ 188(18). 1945, 27 січня. Наказ шефа і секретаря штабу бригади “Пам’ять Крут” про заміну начальника штабу	357
№ 189(19). 1945, 1 лютого. Наказ шефа і секретаря штабу бригади “Пам’ять Крут” стосовно посилення вимог до особового складу	358
№ 190(20). 1945, 3 лютого. Наказ шефа і секретаря штабу бригади “Пам’ять Крут” щодо посилення військової дисципліни	359
<i>Частина 2. Виконавчі документи</i>	
№ 191(1). 1944, 19 жовтня. Донесення “Вулькана” стосовно поведінки стрільця з Холмської бригади.....	360
№ 192(2). 1944, 5 листопада. Оперативний звіт підрозділу “Давуна” бригади ім. Лайдаки, укладений бунчужним	361

№ 193(3). [1944, листопад]. Хроніка навчальної школи Корсунського загону, складена невідомим автором	362
№ 194(4). 1944, 25 грудня. Звіт про “військовий виряд” стрільців бригади ім. Острога	363
№ 195(5). 1945, [початок лютого]. Санітарний звіт підрозділу “0018” за місяць, укладений невідомою особою (переклад фахівця НКВС російською мовою).....	364
<i>Частина 3. Обліково-статистичні документи: кадрові</i>	
№ 196(1). 1944, 27 жовтня. Список членів Корсунського загону, котрі загинули	365
№ 197(2). [1944, кінець]. “Золота книга героїв” Корсунського загону	370
№ 198(3). [1944, кінець]. Структура бригади ім. Мазепи, укладена невідомим	380
№ 199(4). [1944, кінець]. Список членів бригади “Пам’ять Крут”, складений невідомою особою	382
<i>Частина 4. Процесуально-судові документи</i>	
№ 200(1). 1944, 19 жовтня. Протокол допиту вистуна “Пазуря” з бригади УПА ім. Мазепи.....	386
№ 201(2). 1944, 21 жовтня. Рішення про виправдання козака “Берези”, завірене командиром бригади ім. Мазепи	387
№ 202(3). 1944, 8 листопада. Протокол допиту стрільця Люніц Івана з підрозділу “Бородавця” бригади ім. Мазепи	388
№ 203(4). 1944, 8 листопада. Протокол допиту стрільця Приймака Кондрата з підрозділу “Бородавця” бригади ім. Мазепи	389
№ 204(5). 1944, 9 листопада. Рішення командира бригади ім. Мазепи про покарання семи членів УПА	390
№ 205(6). 1944, 9 листопада. Рішення командира бригади ім. Мазепи про покарання трьох стрільців УПА	391
<i>Частина 5. Ділові листи</i>	
№ 206(1). 1944, 5 листопада. Лист члена почоту командира бригади “Помста Базару” до невідомої	392
№ 207(2). [1944, кінець]. Лист від “Чорного” до командира підрозділу Холмської бригади	393
№ 208(3). 1945, 5 червня. Відкритий лист від працівника СБ “Мітьки Чигара” до провідника Північно-східного краю.....	394
§ 5. УПА. З’єднання груп № 44 (1945)	
№ 209(1). 1945, 25 травня. Лист к-ра “Прилуцького” загону УПА “Дяченка” до “Ярославенка”	404
№ 210(2). 1945, 11 листопада. Лист “Ольхи” до командира з’єднання груп	406

№ 211(3). 1945, 19 листопада. Лист невідомого до командира з'єднання груп	407
№ 212(4). [1945]. Список звітів, описів боїв та рейдів з'єднання груп № 44 за серпень 1944 – вересень 1945 рр.	408
№ 213(5). [1945, кінець]. Лист представника невідомого підрозділу “Володі” до командира з'єднання груп у справі “Далекого”	409

§ 6. Документи, точне походження яких не з'ясоване

№ 214(1). [1943, кінець]. Список стрільців куреня “О[строга?]” за походженням зі “східних” областей	411
№ 215(2). [1943, друга половина]. Лист командира II-го куреня УПА до керівника підрозділу радянських партизанів	413
№ 216(3). [1943, кінець]. Заява стрільця “Борового” про відпустку для догляду за 106-річною бабусею	417
№ 217(4). [1944, березень]. Звіт про бої диверсійної групи “В'юна” з військовими підрозділами НКВС	417
№ 218(5). 1944, 10 листопада. Лист командира підрозділу УПА до командира відділу РВА (“Русской освободительной армії”)	420

§ 7. Вхідна документація

№ 219(1). 1943, 21 грудня. Лист-прохання батька про звільнення сина зі загону ім. Богуна	421
№ 220(2). 1944, 21 листопада. Лист дезертира “Сковороди” до командира бригади ім. Лайдаки	422

Розділ 2. Запілля УПА

§ 1. Запілля груп УПА (липень 1943 – жовтень 1944)

1. ВО “Турів”

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 221(1). [1944, січень]. Наказ провідника Камінь-Каширського надрайону “Сушка” з нагоди Різдва Христового	426
№ 222(2). 1944, 6 січня. Наказ проводу Сенкевичівського району з нагоди Різдва Христового	428

Частина 2. Виконавчі документи

№ 223(1). 1944, 15 січня. Інформації працівника Люмобльського району “Росток” для організаційного зверхника	429
№ 224(2). 1944, 24 січня. Вістки працівника Заболотського району “Карлик” для організаційного зверхника	430
№ 225(3). 1944, 24 лютого. Інформація працівника Колківського району для командира загону “Котловина”	432

Частина 3. Обліково-статистичні документи: некадрові, діловий лист

№ 226(1). [1943, листопад]. Зведена відомість № 1 господарського працівника невідомого терену про видане зі складу підрозділу УПА “Погром”	434
№ 227(2). [1943, листопад]. Зведена відомість № 2 господарського працівника невідомого терену про видане зі складу підрозділу УПА “Погром”	436
№ 228(3). [1943, листопад]. Зведена відомість господарського працівника невідомого терену про видане зі складу підрозділу УПА “Погром”	437
№ 229(4). [1943, грудень]. Зведена відомість представника невідомого терену про видане зі складу підрозділу УПА “Погром”	438
№ 230(5). 1943, 12 листопада. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 1 від підрозділу УПА “Погром”	439
№ 231(6). 1943, 16 листопада. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 5 від підрозділу УПА “Погром”	440
№ 232(7). 1943, 22 листопада. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 10 від підрозділу УПА “Погром”	441
№ 233(8). 1943, 28 листопада. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 15 від підрозділу УПА “Погром”	442
№ 234(9). [1943, грудень]. Чек керівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 20 від підрозділу УПА “Погром”	443
№ 235(10). [1943, грудень]. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 25 від підрозділу УПА “Погром”	444
№ 236(11). [1943, грудень]. Чек керівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 30 від підрозділу УПА “Погром”	445
№ 237(12). [1943, грудень]. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 35 від підрозділу УПА “Погром”	446
№ 238(13). [1943, грудень]. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 40 від підрозділу УПА “Погром”	447
№ 239(14). [1943, грудень]. Чек господарського працівника невідомого терену, наданий на “вимогу” № 41 від підрозділу УПА “Погром”	448

№ 240(15). 1944, 25 березня. Лист коменданта Колківського району до командира загону УПА “Котловина” 449

2. ВО “Заграва” (Рівненська область, північ та центр)

Частина 1. Виконавчі документи

№ 241(1). [1943, грудень]. Хроніка про діяльність оунівських боївок на Столінщині 450

№ 242(2). 1944, 7 березня. Звіт працівника району “Очаків” про події у терені 461

№ 243(3). 1944, 3 травня. Відомості з терену, укладені працівником Дубровицького району “Дебра” 464

№ 244(4). 1944, 10 травня. Звіт про працю у районі “Опіум” за 40 днів 465

Частина 2. Обліково-статистичні документи

№ 245(1). 1943, 20 липня. Посвідка про звільнення стрільця УПА через хворобу 467

№ 246(2). 1944, 15 січня. Список друкарського і копіювального приладдя у надрайоні “Лиман” 468

3. ВО “Богун” (Рівненська область, південь)

№ 247(1). 1943, 7 грудня. Звіт коменданта Острозького району “Шпака” для коменданта Здолбунівського надрайону 470

№ 248(2). 1944, 10 березня. Інформація референта СБ Рівненського надрайону для командира загону УПА “Котловина” 471

№ 249(3). 1943, 30 вересня. Протокол слідства у справі співпраці підозрюваного з “бульбівцями” 472

№ 250(4). 1943, 30 листопада. Лист працівника СБ невідомого району до референта СБ Здолбунівського надрайону “Клима” 474

§ 2. Запілля з’єднань груп УПА (листопад 1944 – 1945)

1. Північно-західний край (№ 33, “Хмельницький”, “Москва”, “Ліс”) (західніше р. Горинь)

Частина 1. Директивно-розпорядчі документи

№ 251(1). 1944, 2 листопада. Наказ невідомого провідника Колківського району для кущових (переклад фахівця НКВС на російську мову) 475

№ 252(2). 1944, 14 листопада. Наказ № 1 політичного пропагандиста Горохівського району (переклад фахівця НКВС на російську мову) 476

- № 253(3).** 1944, 14 листопада. Наказ № 2 політичного пропагандиста Горохівського району (переклад фахівця НКВС на російську мову)..... 477
- № 254(4).** 1944, 14 листопада. Наказ № 3 політичного пропагандиста Горохівського району (переклад фахівця НКВС на російську мову)..... 478

Частина 2. Ділові листи

- № 255(1).** 1944, 13 листопада. Лист референта СБ Ковельської округи “Шворного” до референта СБ невідомого надрайону “Криги” 479
- № 256(2).** 1944, 13 листопада. Лист референта СБ Ковельської округи “Шворного” до підлеглого “Шаха” 480
- № 257(3).** 1945, 1 грудня. Лист провідника ОУН(б) на ПЗУЗ “Луки” до військового референта ПЗК “Романа” (переклад фахівця НКВС на російську мову) 480
- № 258(4).** [1944, кінець]. Лист провідниці жіноцтва Берестейської округи “Пріськи” до сестри “Зіни” 482

**2. Північно-східний край (№ 44, “Одеса”, “Степ”)
(східніше р. Горинь)**

Частина 1. Нотатки керівництва, виконавчий документ

- № 259(1).** 1945, 7 листопада. Нотатки провідника ПСК щодо полагодження справ Житомирського окружного проводу..... 484
- № 260(2).** [1945]. Нотатки провідника ПСК про стан почетів 486
- № 261(3).** 1945, 15 липня. Фінансовий звіт Корецького надрайону за березень – першу половину липня..... 487

Частина 2. Ділові листи

- № 262(1).** 1944, 27 грудня. Супровідний лист референта СБ Сарненської округи до наказу про пониження у військовому званні командира 489
- № 263(2).** 1945, 4 грудня. Лист до нового керівника ПСК “Одеса” від попередника “Романа” про невизнання..... 490

§ 3. Документи, точне походження яких не з’ясоване

- № 264(1).** 1944, 24 жовтня. Наказ працівника СБ невідомого надрайону “Самсона” щодо звітування..... 491
- № 265(2).** 1944, 9 листопада. Лист працівника СБ невідомого терену “Пимена” до “Шумного” про підготовку до написання пропагандистських гасел 492
- № 266(3).** 1944, 9 листопада. Лист працівника СБ невідомого терену “Пимена” до “Михайла” щодо написання гасел НВРО.. 493

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Видання політичного відділу УПА “Новинки”, ч. 4 від 25.08.1943 р.	424
2. Лебедь Михайло Григорович (“Максим”)	502
3. Інше фото Лебеда Михайла Григоровича	502
4. Солоп Уліян Федотович	503
5. Солоп Марко Федотович	503
6. Інше фото Солопа Марка Федотовича	504
7. Сарчук Василь (“Яків”, “Горинь”), Зубрицька Лідія (“Зіна”, “Надя”, “Ольга”, “Тамара”), Савира Олександр (“Ярош”, “А. Зарічний”)	504
8. Сарчук Василь (“Яків”) і Зубрицька Лідія (“Ольга”)	504
9. Інше фото Сарчука Василя (“Яків”) і Зубрицької Лідії (“Ольга”)	505
10. УПА на Волині. Невідомі повстанці.	505
11. Сарчук Василь (“Яків”) з невідомим	506
12. УПА на Волині. Невідомі повстанці.	506
13. УПА на Волині. Невідомі повстанці.	506
14. Савира Олександр (“Ярош”) і “Василь”	507
15. Богдан Сергій Кіндратович (“Биков”) з невідомим.....	507
16. Убиті повстанці. Волинська обл.....	508
17. Невідомий пропагандист чи працівник технічної ланки	508
18. Група українських повстанців (можливо – штаб куреня УПА).....	509
19. Войтович Дуня (“Квітка”) з невідомим.	509
20. Інше фото Богдана Сергія Кіндратовича (“Биков”)	510
21. Киселик (“Сокіл”)	510
22. Бакшин Василь (“Дунай”) (у центрі)	511
23. Дем’янюк Федір Іванович (у центрі)	511
24. Білецький (“П’явка”) (зліва), Чирук Адам (“Барвінок”) (справа)	512
25. Войтко Микола Лукашевич (“Івол”) (зліва), Войтович Катерина Яківна (“Леся”) (справа)	512
26. Михалюк-Мартинюк Ганна з дочкою Тамарою (зліва направо)	513
27. Джурик (“Роздуйкадило”, “Чубатик”) (у центрі)	513
28. Семенюк Петро (“Граб”) з дружиною Ганею	514
29. Дячук Гнат з дружиною Надею	514
30. Горобець Микола (“Славко”)	515
31. Переходько Микола Йосипович (“Грицько”)	515
32. Хасевич Анатолій (“Хвильовий”).....	515

33. Сагайко Дмитро Йосипович (“Бравий”, “Еней”)	516
34. Хасевич Ніл Антонович.....	516
35. Богдан Сергій Кіндратович (“Биков”) (четвертий зліва)	516

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ, ЩО ЗГАДАНІ У ДОКУМЕНТАХ ЗБІРНИКА

“Боротьба з Москвою”, книга	“Княжа доба у віршах”, книга
“Війна чи мир”	“Мадяри”
“Впоряд”, навчальний матеріал	“Мала історія України”, книга
“Декалог”, програмний документ ОУН	“Малі друзі”, журнал
“Де Ваші діти”	“На світанні”, оповідання
“До народів Кавказа і Азії”	“На шляху революції”
“Життя чи смерть”	“Полум'яний вихор”, книга
“За волю”, газета	“Постанови III НВЗ ОУН”
“Значення кличів”	“Пояснення до постанов III НВЗ ОУН”
“Історичні дні нашої минувшини”	“Син землі”, книга
“Історія СРСР”, підручник	“Техніка пропаганди”
“Історія України”, підручник	“Товарищі русские”
Катехізис українського націоналіста	“Три громади”, книга
“Кобзар”, книга	“Український воєнний флот”, книга
	“Чи буде голод”
	“Які маємо кличі”

СПИСОК ЗАСТАРІЛИХ, ІНШОМОВНИХ СЛІВ, ДІАЛЕКТИЗМІВ, ЖАРГОНІЗМІВ

Алярмовий – вартовий	Відпуск – відпустка
Алярмувати – повідомляти	Відріз – обріз (зброя)
Ангажування – розуміння	Відсепаровання – відокремлення
Арматка – гармата	Відтам – звідти
Ас – сміливець	Воловина – телятина
Алярм – тривога	Вповні – повністю
Амбулаторіум – амбулаторія	Вспати – зрадити
Афішуватися – називатися	Вскочити – вступити
	Втікти – утекти
Безмочний – безсилий	Вхопіти – схопити
Безпощадний – нещадний	
Богато – багато	Грозячи – погрожуючи
Боевий – бойовий	Гулянка військова – військове навчання
Бомбйошка – бомбардування	
Будучність – майбутнє	
	Дамська суконка – жіноча сукня
Варстат – осередок кустарного промислу	Дармувати – марно витрачати час
Верхівець – вершник	Деградація – пониження у військовому званні
Вечером – увечері	Дезерція – дезертирство
Взірець – зразок	Дефект – недолік
Віддаль – відстань	Дефектизм – шкідництво
Вживлення – харчування	Діждати – дочекатися
Виконність – виконання	Ділати – прямувати, рухатися
Виміна – виконання, практичне здійснення присуду (про покарання)	Дітвак – юнак
Випосаджувати – забезпечувати	Додумуватися – припускати
Виробляти – навчати чомусь	Долів – кількість віджимань від підлоги
Вислід – наслідок	Долучувати – додавати, приєднуватися
Виструнчений – вишикуваний	Доколичні – навколишні
Вицофуватися – відступати	Достарчити – доставити
Вичислювати – підраховувати	
Вишукувати – шукати	Евіденція – перевірка
Вияснення – пояснення	
Відправа – навчання	

Жадати – вимагати
Жадати – вимагати
Жадний – жодний
Жарнути – відкрити вогонь

Завішення – відкладення, від-
термінування
Загумінковість –
Задосить – достатньо
Зажадати – вимагати
Зазначувати – зазначати
Заінтересовання – зацікавлен-
ня
Займанщина – окупація
Залагоджувати – врегульову-
вати
Залучувати – додавати
Замало – недостатньо
Запись – нотатки
Запоблажливість – потурання
Заробок – заробіток
Зарядження – наказ
Заскочити – застати
Заслужувати – заслуговувати
Застрики – вакцина
Зачати – розпочати
Зачислювати – зараховувати
Зашаховувати – займати
Звернути – повернути
Зверхник – керівник
Зглядно – згодом
Зголосити – повідомити
Зголошуватися – з’являтися
Зграбувати – пограбувати
Зіпсутий – зіпсований
Зістав арештований – був заа-
рештований
Зіставатися – залишатися
Зліквідувати – знищити
Зодержати – отримати
Зостатися – залишитися
Зродити – зробити

Зуживати – споживати
Зупа – суп

Імперіялізм – імперіалізм
Імпреза – урочистий захід
Інтензивність – інтенсивність

Їдунок – миска

Карасіна – ґас
Кермуючий – керуючий
Керунок – напрям
Коля – колія
Коц – покривало, ковдра
Кривавитися – боротися
Кріс – рушниця

Лагер – табір
Легковаження – легковажність
Лех – поляк
Лінивство – лінивість
Люде – люди
Лягер – табір
Лямпа – лампа

Магазин – склад, сховище про-
довольства, одягу чи зброї
Мадяр – угорець
Масарня –
Масть – мазь
Машерувати – марширувати
Машинка до писання – друкар-
ська машинка
Метр – міра ваги
Може-будь – можливо

Наділяти – давати, дарувати
Наїзник – нападник
Най – нехай
Наплечник – рюкзак
Насильно – примусово
Наскочити – напасти

Наткнутися – наштовхнутися
Наушник – головний убір
Начислювати – нараховувати
Невгнутий – невтомний
Недотягнення – недовиконання
Неправність – безправ'я
Німак – німець
Номінувати – називати

Обругати – сварити
Обсадження – розташування
Обходження з – ставлення до
Ограбити – пограбувати
Одинцем – наодинці
Одчайдушний – відчайдушний
Окруження – оточення
Окружити – оточити
Олива – олія
Оперирувати – оперувати
Опінія – думка
Остаточний – останній
Оstre поготівля – повна готовність
Офензива – наступ, атака
Оціпити – оточити

Падолист – листопад
Пантрувати – стежити
Панцирний потяг – бронепοїзд
Парна умивальня – баня
Паста – крем для взуття
Перебрати, приборати – заволодіти, забрати
Переведення – проведення, втілення
Перейти – настати, відбутися, здійснитися
Переловлення – затримання
Перемарш – похід
Переміна – обмін
Перепроводжувати – надсилати

Перерібка – вивчення
Переслух, переслухання – допит
Пересторога – застереження
Перешкоджувати – перешкоджати
Пильний – важливий, терміновий (про справу)
Підкомандний – підлеглий
Підложити – підкласти
Підостатком – останнім часом
Побіда – перемога
Побільшування – збільшення
Покликати – призначати
Поладити – налагодити
Помічний – допоміжний
Помоч – допомога
Поодинокий – нечисленний, окремих
Поправляти – ремонтувати
Попускати – пропускати
Порозумітися – домовитися
Потягати – притягати (до відповідальності)
Потягнення – проступок, негативний вчинок
Почасти – частково
Пошукувати – розшукувати
Предсідник – голова (про збори, організацію)
Приготовити – підготувати
Придержуватися – дотримуватися
Приділяти – призначати
Примінення – застосування
Приміщати – розміщувати
Прирікати – обіцяти, присягати
Прислідувати – слідкувати
Прицілювати – приділяти увагу
Пробойовик – популяризатор (про визвольний рух)

Пропагандивний – пропаган-
дистський
Протинаступ – контрнаступ

Ранений – поранений
Рівнож – також
Розвідочні – розвідувальні
Розкватеруватися – розмісти-
тися
Розконспірувати – розкрити
Розприділити – розподілити
Розпучливо благати – жалісно
просити
Розсвіт – світанок
Розшук – армійська розвідка
Рухнути – вирушити

Сальва – військовий залп
(наприклад, під час похоро-
нів військового)
Самохід – автомобіль
Скок – напад
Скритися – сховатися
Слати – надсилати
Смутити – засмучувати
Спужатися – налякатися
Сталий – постійний
Сійка – варта
Стисло – тісно
Страта – втрата
Стріл – постріл
Стрільна – снаряд
Стрільня – набій для міномета
Стрінати – зустріти
Стріча – зустріч

Тамтой – інший
Тека – папка
Термозувати – затримувати
Тифус – тиф
Товщ – жир
Топіро – тепер

Трус – боягуз
Туш – душ
Тягарове авто – вантажівка

Уважати – вважати, розціню-
вати як
Узброєння – озброєння
Умовини – умови
Упередження – попередження
Упімнення – нагадування,
застереження, догана
Упитися – напиться
Урльооп – короткочасне звіль-
нення від військової служби
в УПА
Утаювати – приховувати

Фасоля – квасоля
Фельчер – фельдшер
Фінка – ППШ
Фірман – їздовий
Фірманка – вид гужового тран-
спорту
Френч – вид одягу

Хвилево – щойно

Цивиль – цивільна особа

Чайка – човен
Чула увага – пильна увага

Шаль – шарф
Шкіц – мапа, карта
Школити – навчати
Шкло – скло
Шмар – спрощена назва мас-
тила, яким змащували осі
коліс возів

Що-будь – чим-небудь

ВИДАННЯ "ЛІТОПISУ УПА"

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два-три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіяльним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA – CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely-used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА ОСНОВНОЇ СЕРІЇ:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріали. Книга містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене видання, 1989 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга друга. Книга містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 3-4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинку УПА, 1947–1950 роки. Книга перша і друга. Книги містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА. Частина матеріалів – оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга перша: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 4. Книга друга: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга третя: спомини учасників. Книга містить спогади, рецензії та додаткові підпільні матеріали про дії УПА. Між мемуарами – повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 стор., мапи, ілюстрації.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга перша: 1942 – липень 1944. Книга містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга друга: серпень 1944–1945 (продовження шостого тому). 1983 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга перша: 1944–1945. Книга містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріали з 1944–45 рр., які стосуються цілоти визвольного руху. 1980р., 320 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга друга: 1946–1948. Книга містить видання УГВР *Самостійність і Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга третя: 1949–1952. Книга містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними **Бюро інформацій УГВР**, вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 11. Тернопільщина: список впадших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Це підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи. Крім того, подає нові дані про смерть близько ста невідомих повстанців, які загинули на території округи. 1985 р., XXXII – 248 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»). Книга містить видані командою воєнної округи короткі описи боїв відділів УПА – «Лисоня» від листопада 1943 р. до серпня 1945 року, збірник підпільних пісень **«Повстанський стяг»** – виданий з нагоди п'ятиріччя УПА в 1947 році, – та інші документи й матеріали групи УПА «Лисоня». 1989 р., 352 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга перша: Денник відділу «Бурлаки» (Володимира Щигельського) – містить денник цього відділу («Ударники»-4, 94а) за час від жовтня 1946 р. до 24 жовтня 1947 р., ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Богдана Гука («Скали»). Книга має також різні документи сотні – списки вояків, господарські документи тощо. 1986 р., 370 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга друга: Денники й документи – містить денники сотенного «Криляча» (Ярослава Коцьолка) з 1944 і 1947 рр., які продовжував по його смерті сотенний «Бурлака» (Володимир Щигельський), денник сотні «Криляча» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід»; спогади. Автор – киянин – оповідає про свої переживання від вибуху війни 1941 року до «звільнення» з УПА і рейду на Захід в 1945 році: мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, к-р вд. УПА (ОУНм) в Карпатах, старшинська школа УПА, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення «УПА-Схід». 1987 р., 266 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945-1947. Збірник містить передруки таких підпільних журналів: **«Тижневісті»**, **«Лісовик»**, **«Інформативні вісті»**, **«Інформатор»** і **«Перемога»**. Всі числа цих журналів супроводяться англomовним резюме. Збірник має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закерзонні та Акт оскарження Олени Лебедович. 1987 р., 608 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 17. Англomовні видання українського підпілля, 1946-1947. Збірник містить передруки підпільних видань: **«Нові**

Лідице», «Виселення єпископа Коциловського», «Вибори в СРСР», «Нова голодова катастрофа в Україні», «Фашистське страшило», «До братніх чеського і словацького народів». 1988 р., 192 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга перша: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд тактичних відтинків УПА й звіти командирів відділів та підвідділів УПА, 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 р., 328 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга друга: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює збірку нарисів і споминів, друкованих у підпіллі. Майже всі спомини написані старшинами і вояками УПА ще в Україні або відразу після переходу на еміґрацію. 1992 р., 357 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 20. Показчик до «Літопису УПА»; книга перша: 1-19 томи. Книга містить показчики псевдонімів, прізвиськ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994 р., 528 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941-1943; Книга третя: червень 1941 – травень 1943. Книга містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга перша: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період від травня до вересня 1947 р. 1992 р., 627 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Більша частина книги – це спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). В книзі теж поміщено підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 24. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942-1946. У цій книзі передруковано головний політично-інформативний журнал Проводу ОУН на Українських Землях, що видавався 1942-1946рр. Журнал містив важливу інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток української політичної думки. 1995 р., 592 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Збірник охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах, чи уложені народом. Збірник містить тексти пісень, їх варіанти, мелодію і варіанти, а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Збірник містить понад 600 пісень і їх варіантів. 1997 р., XXIV+556 стор., тверда обкладинка, ноти.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. Збірник містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі й інші документи: вибір з листування президента УГВР Кирила Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу Миколи та Петра Дужих й інші документи. У книзі також спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР 2001 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор – волиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на Захід у 1945 р.. Спочатку автор був діячем ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ, командир Дмитро Клячківський) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997 р., 279 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Автор оповідає про свої переживання від вибуху війни (від 1944 р. до 1953 р. – у підпіллі) до свого приходу на еміграцію у 1954 р.. Від 1945 р. була дружиною В. Галаси, заступника пров. ОУН Закерзонського краю, від 1947 р. співробітника ГОСП в Карпатах, і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ. Авторка перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КГБ у Києві. 1995 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 29. Іван Гарасимів («Палій»). 3 юнацьких мрій – у ряди УПА, це розповідь учасника підстаршинської школи УПА в Карпатах та ройового в сотні У-І (94), про його бойовий шлях в УПА від осені 1943 р. до осені 1947 р. в Карпатах та на Лемківщині. Спогади дають цікаву картину зі щоденного життя повстанців та їхніх командирів, та про важке становище українського населення на цих теренах. 1999 р., 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Кризь сміх заліза; спогади. Книга містить два спогади Степана Стебельського («Хріна»), к-ра ТВ УПА 24 «Маківка» – «Кризь сміх заліза», «Зимово в бункері» та спогади Олекси Конопядського («Острове́рха») – «Спомини чотового УПА Острове́рха». Автори оповідають про свої дії в УПА від 1944 р. до 1949 р. року на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943 – 1947. Книга містить спогади «Сої», «Спартака», «Зенона Семеніва» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля». Також подано оперативні звіти к-ра «Бриля» та к-ра «Гамалії» («Переяслави І» та «Переяслави ІІ») з ТВ УПА «Розточчя». 2000 р., 324 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Книга друга. Велика частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). 2001 р., 581 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали). Книга містить документи і матеріали, що стосуються історії та діяльності відділів УПА ТВ-«Лемко» в 1944-1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи Підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001 р., 900 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації, мапи.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Книга містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944-1947 рр.. 2001 р., 974 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 35. Показчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21-34, томи та 1-3 Нової Серії та томи 1-3 серії «Бібліотека». Книга містить показчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про томи «Літопису УПА» Основної та Нової Серій, також книги «Повстанські могили» т.1 за ред. Євгена Місила. 2002 р., 870 стор., тверда обкладинка.

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Книга містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945-1955. Книга містить спогади Івана Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та спогади Миколи Терефенка («Медведя») – «На грані двох світів». Автори оповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та в польських тюрмах. 2002 р., 644 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: кривки і бункри УПА в світлі радянських документів. Книга містить схеми та описи різних кривок УПА й заплілля, та перелік з'єднань Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві Внутрішніх військ Українського Округу за рр. 1944-1954 рр., який знаходиться в Колекції ім. Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2002 р., 430 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й «Данилів»: Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріали. Містить огляди й документи про дії УПА на Холмщині й Підляшші в 1945 – 1948 роках. Між документами – звіти Холмського ТВ УПА, хроніки (денники) сотень УПА, звіти зі зустрічей представників УПА з представниками польського резистансу з ВіН-у («Вольносьць і

Незавіслосьць»), звіт із зустрічі з англійським кореспондентом, та інше. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2003 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й “Бастіон”: Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріали. Містить огляди й документи про дії УПА в 1945–1948 роках. Серед документів — звіти Команди Тактичного Відтинку, хроніки відділів куреня УПА “Месники”, звіти й огляди керівництва II Округи ОУН “Батурин”, господарські звіти тощо. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2004 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Книга містить документи та матеріали про Президента УГВР Кирила Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Вояки УПА, які в 1947-1949 роках пробилися рейдом у Західну Європу, вважали своїм обов’язком залишити для історії та майбутніх поколінь пам’ять про визвольні змагання в часі Другої світової війни та після її закінчення. Це стало реальністю в 1974 р., коли було створено видавництво “Літопис УПА”. Книга містить документи та матеріали про нелегкі будні становлення та діяльності видавництва “Літопис УПА” за 30-літній період діяльності, короткі біографії членів видавничого комітету, адміністрації видавництва, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 43-44. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книги містять протоколи переслухань працівниками Служби Безпеки (СБ) ОУН Тернопільської області осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР. Матеріали походять з підпільного архіву, віднайденого у 2004 р. в селі Озерна Зборівського р-ну Тернопільської обл., завдяки с. п. Софрону Кутному. На їх базі можна вивчати організацію, обсяг та дії підпільних структур щонайменше в межах однієї області у 1946–1948 рр., коли тиск на підпілля радянських силових структур був надзвичайно потужний. Також матеріали протоколів яскраво відображають жорстокість, нелюдність та брутальність радянських репресивних органів, які шляхом терору та насилля снували павутину імперії зла на теренах Західної України.

Том 43. Книга 1: В першій книзі поміщено 85 з 193 наявних протоколів допитів, що охоплюють 13 районів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Бучацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський райони. 2006 р., 1332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, схеми.

Том 44. Книга 2: Книга є продовженням 43 тому та містить подальших 108 протоколів переслухань СБ ОУН, зокрема, з теренів таких районів як: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теребовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський, та з Рогатинського району Станиславівської області. Тут також поміщені Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, Лист підпільників на Далекий Схід, Протокол однієї події, список функціонерів МВД і МГБ та список слідчих СБ. Вступна стаття до обох книг поміщена в т. 43. 2006 р., 1288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. Книга містить спогади про ген. Романа Шухевича–Тараса Чупринку, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 46. Боротьба за агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книга 3. Книга є важливим доповненням і продовженням тт. 43-44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з п'яти районів Тернопільської обл., зокрема: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. Документи походять з повстанських архівів, віднайдених в околицях сіл Пліхів, Краснопуца Бережанського р-ну та Петриків Тернопільського р-ну. 2007 р., 896 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 47. Підпільна Пошта України. Книга містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с.п. Степана Голяша, яка знаходиться в “Колекції Петра Й. Потічного про підпільну й антипідпільну боротьбу в Україні” при Університеті Торонто (Канада), з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію діяльності Підпільної Пошти України. 2009 р., 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку:

– Тернопільщина: “Вістки з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”.

– УПА у світлі словацьких та чеських документів 1945-1948.

У НОВІЙ СЕРІЇ, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археології та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Книга містить такі видання: «До зброї», № 16, 1943, «Повстанець», № 1-6, 1944-1945, «Український перець», № 1-3, 1943-1945 та «Бойовий правильник піхоти». Київ – Торонто, 1995 р., 482 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943 – 1944. Документи і матеріали. Книга містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи Військових Округ «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ – Торонто. 1999, 724 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Збірник містить найповніше зібрання документів ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, повідомленнями та довідками. У книзі також подано листи, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто. 2001, 652 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга перша: (1943–1945). У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1943–1945 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто. 2002, 597 стор., тверда обкладинка.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга друга: 1946–1947. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1946–1947 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто. 2002, 574 стор., тверда обкладинка.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга третя: 1948. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1948 р. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 523 стор., тверда обкладинка.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959.

У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1949–1959 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 716 стор., тверда обкладинка.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944-1946.

Документи і матеріали. Збірник містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, Краєвого проводу ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп (Воєнних Округ) «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з'єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»). Київ–Торонто, 2006, 1448 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944-1945. Книга містить архівні документи з переслухань радянськими репресивними органами таких осіб, як: Михайло Степаняк, Євген Басюк, Мирослав Гайдук, Ярослав Білинський, Артемізія Галицька, Олександр Луцький, Юрій Стельмашук, Петро Дужий, Микола Дужий, Володимир Павлик, Омелян Польовий, Федір Воробець, Дмитро Вітовський, Василь Левкович. Київ–Торонто, 2007, 912 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

10. Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. У книзі зібрані документи та матеріали за 1907–2005 рр., які характеризують основні віхи життя і діяльності керівника українського визвольного-революційного руху в 1943–1950 рр. ген. Романа Шухевича (“Тараса Чупринки”) та присвячені його пам'яті. Поряд з документами Галузевого державного архіву СБ України до збірника увійшли документи Державного історичного архіву України у Львові і, частково, – ЦДАВО України, а також матеріали, які публікувалися в “Літописі Української Повстанської Армії” (Торонто) та в інших виданнях. Київ–Торонто, 2007, 832 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). До книги увійшли 353 раніше не опублікованих документи з різних територіальних осередків ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі за серпень 1942 – грудень 1943 рр., які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) на ПЗУЗ (серпень 1942 – вересень 1943 рр.), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА на ПЗУЗ (вересень – грудень 1943 р.). Київ–Торонто, 2007, 848 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

12. Воєнна Округа УПА «Буг» 1944-1948. Документи і матеріали. Книга 1. Том містить документи командування Воєнної Округи і окремих підрозділів, пресові видання “Буг”, як також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ–Торонто, 2008 р., 800 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

13. Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 2. Том містить документи командування Воєнної Округи і окремих підрозділів, пресові видання, як

також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ–Торонто, 2009 р., 1232 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943-1945. Невідомі документи. До збірника увійшли нещодавно виявлені у різних архівах України історичні джерела УПА (УПА–Північ) (266 документів, світліни), що раніше були не відомі широкому загалові. У них висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, армійського запілля за 1943–1945 рр. Територіальний ареал: північний захід, центр, північний схід Волині, Південне Полісся. Київ – Торонто, 2010 р., 640 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи НС:

– **Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2.**

СЕРІЯ «ЛІТОПИС УПА» – БІБЛІОТЕКА

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор – волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кінець 30-х) до виходу з ув'язнення в середині 50-х років. Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов до УПА, де навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено одному з маловідомих аспектів історії українського національно-визвольного руху 1940-1950 років – рейдам УПА чехословацькими теренами. Обрана тема дозволяє авторові показати розмах національно-визвольної боротьби в Україні, її вплив на події у післявоєнній Європі, без чого неможливе правильне і об'єктивне тлумачення суспільних процесів того часу. Львів, 2001, 208 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». У книзі описані спогади чотового командира УПА «Чорноти» про події, що відбувалися в 1943–1945 роках на Закерзонні, та про його страдницьке життя в більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною автора Параскою Грицай (з дому Ротко), яка протягом довгих років відтворювала розповіді свого чоловіка, уточнювала, доповнювала та систематизувала їх. Львів, 2001, 332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Книга містить спогади Василя Левковича (“Вороного”), його дружини Ярослави, сотенного Миколи Тарабана (“Тучи”), вояків УПА Івана Філя (“Шеремети”), Івана Василевського–Путко (“Вуса”), оргмоба Костя Міхалика (“Думи”) та зв’язкової Катерини Когут–Лялюк (“Грізної”). В книзі подана коротка згадка про Якова І. Чорнія (“Кулю”, “Мушку”, “Ударника”), командира Перемиської 6 ВО УПА, авторства Федора Лопадчака. Львів, 2003, 448 стор., тверда палітурка в суперобкладинці, ілюстрації.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуکیвець. Реєстр осіб, пов’язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944–1947 (за архівними документами). Книга є підсумком опрацювання архівних документів з фондів Державного архіву Львівської області за 1944–1947 роки. Ці документи мають інформаційно-звітний характер (також плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, підпільні документи, прокурорські аналізи, агентурні справи тощо) й викривають суть боротьби комуністичного режиму проти національно-визвольного руху на вказаних теренах. У довіднику подані ключові ідентифікаційні дані про осіб, які були пов’язані з тим рухом, та джерела інформації цих даних. Львів, 2003, 416 стор., м’яка палітурка.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуکیвець. Реєстр осіб, пов’язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (за архівними документами). У цій праці зібрана трагічна інформація про особи та події, що, безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи негативному плані, були пов’язані з визвольною боротьбою на території тодішньої Дрогобицької області у 1939–50-х роках. Основна інформація – результат опрацювання документів архівних справ Державного архіву Львівської області (ДАЛО) та інших архівів, а також видань, публікацій і машинописів з цієї тематики; дописів, свідчень, спогадів та листів. Львів, 2005, 1312 стор., ілюстрації, тверда палітурка.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН (б) та Запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). В книзі досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності мережі ОУН і запілля УПА на ПЗУЗ. Обговорюється формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, проводиться класифікація документального масиву джерел та з’ясовано особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 стор., тверда палітурка.

8. Онишко Леся. «Нам сонцевсміхалось крізь жавіґрати». Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. У цій монографії на основі архівних документів та матеріалів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду Катерини Зарицької, її участь в формуванні Українського Червоного Хреста; діяльність в референтурі пропаганди ОУН (б) та налагодження зв’язків головнокомандувача УПА Романа

Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СРСР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

9. Коханська Галина. 3 Україною у серці. Спомини.

Спомини присвячені історії національно-визвольного руху на Волині 1930–1950 рр. Вони відображають діяльність польського окупаційного режиму та більшовицькі репресії 1939–1941 рр. Авторка детально розповідає про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, свою діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки. Окремий розділ споминів присвячений ув'язненню в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

СЕРІЯ «ПОДІЇ І ЛЮДИ»

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У нарисі висвітлюється життєвий шлях провідного члена ОУН та Головного командира УПА Романа Шухевича, незламного лідера національно-визвольної боротьби українського народу. Торонто – Львів, Видання 2-е, доповнене. 2008, 80 стор., ілюстрації.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Пропоноване дослідження розкриває на основі архівних документів і матеріалів невідомі сторінки життя і діяльності одного з чільних керівників українського визвольного руху 1940-х років. – Торонто – Львів, 2008, 128 стор., ілюстрації.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера. Життя присвячене свободі. Пропоноване дослідження присвячене життю та діяльності Провідника ОУН та ЗЧ ОУН Степана Бандери в 1920–1959 рр. На основі спогадів та документів у книзі висвітлено боротьбу і роль ОУН і ЗЧ ОУН та її лідера у тогочасних суспільно-політичних процесах. Крім того, читач зможе довідатися про родинне, шкільне, студентське оточення, в якому формувалася особистість майбутнього Голови проводу ОУН та ЗЧ ОУН. Торонто – Львів, 2008, 112 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

4. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Короткий біографічний спомин Петра-Йосифа Потічного, написаний англійською мовою, охоплює період від народження до часу, коли він, як юнак, вояк УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини під кінець 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

5. «Грім» – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали. / Упорядник Роман Грицьків. Видання присвячене полковнику Української Повстанської Армії Миколі Твердохлібу – «Грому». Крізь призму спогадів безпосередніх учасників подій та інших матеріалів у збірнику зображено життя і діяльності видатного повстанського командира, а також висвітлено національно-визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – «Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА. Пропоноване видання присвячене життю та діяльності одного із керівників збройного підпілля ОУН та УПА Петра Федуну – «Полтави». На основі архівних документів висвітлено процес формування світоглядних позицій, національно-патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто – Львів, 2009, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. У книзі про УГВР поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет, у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР у тогочасних українських суспільно-політичних процесах. Торонто – Львів, 2009, 136 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Брошура присвячена життю Людмили Фої («Оксана», «М. Перелесник»), 1923–1950, котра була одним з організаторів підпілля ОУН(б) у м. Києві під час Другої світової війни. Як ключова фігура у протистоянні радянських спецслужб з СБ ОУН, Фоя зірвала потужну чекістську операцію з виявлення та знищення керівників українського визвольного руху. Перебуваючи під арештом, вона мужньо витримала тортури в'язниці НКДБ. Людмила Фоя стала авторкою чудових літературних творів. Загинула в нерівному бою з військовою групою МДБ, рятуючи пораненого друга. Торонто – Львів, 2009, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

9. Олександр Ішук. Життя та доля Михайла Дяченка – «Марка Бослава». Книга присвячена життю та долі поета, письменника, підпільника, одного з керівників Карпатського КП ОУН. М. Дяченко – автор багатьох поетичних творів та оповідань, у яких чітко продемонстровано мету та завдання українського визвольного руху середини ХХ століття. Вперше оприлюднено раніше невідому інформацію про заходи радянських каральних органів із розшуку М. Дяченка, виявлену в ГДА СБУ, окремі його твори та маловідомі фотографії. Торонто – Львів, 2010, 140 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.litopysupa.com>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web сторінці за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html>

*Про подальші інформації можна звертатися на адресу
Адміністрації:*

— Микола Кулик — **mykola.kulyk@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний — **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — litopys@bs.lviv.ua

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

*Пишіть на подані адреси або також на
mail@litopysupa.com*

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ “ЛІТОПISУ УПА”

*М. Бошно, І. Василевський-Путко, О. Дольницький, О. Жигар,
Ірина Камінська, Б. Ковалик, М. Ковальчин, М. Кошик,
М. Кулик, Р. Кулик, М. Лушак, М. Мігус, П. Мицак, Емілія Нагірна Зінько,
Марія Пискір, П. Потічний, С. Рогатинський, І. Росіл, В. Сорочак,
Ярослава Філь, О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера.*

Адміністрація:

М. Кулик, Р. Кулик, Емілія Нагірна Зінько, Наталка Солтис

Адреса:

*LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station “C”
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
E-mail: mail@litopysupa.com*

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд “Літопис УПА”
ім. Володимира Макара

Микола Посівнич

Адреса: “Літопис УПА”

*пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79000 Україна
тел.(38-032) 235-8485 e-mail: litopys@bs.lviv.ua*

Наукове видання
ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Нова серія, том 14

УПА і запілля
на ПЗУЗ
1943-1945

Нові документи

Упорядники:

В. КОВАЛЬЧУК, І. МАРЧУК

Підписано до друку 01-24-2010. Формат 70 x 100¹/₁₆
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 23,17. Обл.-видавн. арк. 18,12.
Наклад 1000. Зам. № 01-24/10

ЛІТОПИС УПА

ТОМ

14